

UNIVERZITET U BEOGRADU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

Branko S. Marković

KONSTRUKCIJA TEKSTA U FUNKCIJI
UPRAVLJANJA ZNAČENJEM U SAVREMENOJ
SRPSKOJ ŠTAMPI

Doktorska disertacija

Beograd, 2017

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF POLITICAL SCIENCES

Branko S. Marković

THE CONSTRUCTION OF TEXT IN THE FUNCTION
OF DIRECTING THE MEANING IN THE
CONTEMPORARY SERBIAN PRESS

Doctoral thesis

Belgrade, 2017.

KONSTRUKCIJA TEKSTA U FUNKCIJI UPRAVLJANJA ZNAČENJEM U SAVREMNOJ SRPSKOJ ŠTAMPI

REZIME

Istraživanje polazi od shvatanja komunikacije kao produkcije značenja u procesu označavanja stvarnosti britanskih kulturnih studija, čiji su rodonačelnici Stjuart Hol (Stuart Hall), Ričard Hogart (Richard Hoggart) i Rejmond Vilijams (Raymond Williams), kao i komplementarne teorije o društvenom konstruisanju realnosti Pitera Bergera (Peter Berger) i Tomasa Lakmana (Thomas Luckmann). Za razliku od „dominantne paradigme” američke komunikologije koja je komunikaciju sagledavala sa aspekta efekata transfera poruka i uspostavljanja kontrole, kulturološka škola pažnju usmerava na reprezentaciju kao proces kreacije simboličke realnosti u kome učestvuju i primaoci poruka. Praksa masovnih medija se u tom smislu shvata kao označavajuća aktivnost kojom se realnost u skladu sa interpretativnim okvirima preoblikuje u simboličku realnost. U vezi sa tim, simbolička realnost dovodi se u vezu ne samo sa svetom empirijsko–iskustvenih pojava koje reprezentuje već i sa diskursom i njegovom hijerarhijom kao svojim referentnim okvirom. U tom smislu istraživanje se bavi i strukturalističkim shvatanjem diskursa Mišela Fukoa (Michel Foucault), Rolana Barta (Roland Barthes) i Žaka Lakana (Jacques Lacan).

Istraživanje se zasniva na pretpostavci da je analiza medijskog delovanja sa pozicija kulturoloških studija efektnija od analiza sa pozicija dominantne paradigme jer sveobuhvatnije sagledava prirodu medijskog delovanja. Naime, analiza medijskog delovanja sa aspekta efekata i motiva je selektivna i bavi se samo određenim segmentima medijske produkcije, pri čemu upada u zamku da i sama bude manipulativna i vrednosno obojena. Optužiti medije za propagandno delovanje, iako istinito, postaje svojevrсна propaganda. Za razliku od nje, analiza medijskih sadržaja sa pozicija kulturoloških studija ne negira postojanje efekata ali ih situira u dugoročne, sistemske i nepredvidive.

Osnovni cilj rada je utvrđivanje na koji način se konstituiše intencionalnost medija u složenim simboličkim strukturama medijske realnosti. Polazi se od shvatanja da se

intencionalnost medijske initerpretacije kreira putem selekcije i putem davanja relevantnosti jedinicama simboličkih struktura (tekstovima). Simbolička struktura koja se tom prilikom uspostavlja po pravilu ne mora biti toliko udaljena od predmeta informativne obrade da bi se diskvalifikovala u potpunosti kao isključivo propagandna i manipulativna.

Činjenica da je savremena srpska štampa nastajala i razvijala se tokom 90-tih godina prošlog veka u uslovima oštre suprotstavljenosti vladajućeg i opozicionog političkog diskursa, koja je kulminirala 2000. godine, pruža mogućnost da se empirijskim istraživanjem i analizom sadržaja medija koji su ih reprezentovali, empirijski dokažu postulati kulturološke škole o medijima kao konstruktorima simboličke realnosti. Naime, istraživanje kroz analizu više od 16 000 digitalizovanih medijskih jedinica (tekstova) provladinog lista *Politika* i oko 7000 digitalizovanih medijskih jedinica (tekstova) opozicionog lista *Blic* nastoji da ustanovi na koji način su simboličke strukture navedenih listova reprezentovale jednu te istu realnost koja je bila predmet njihove informativne obrade. U vezi s tim, istraživanje se bavi simboličkom strukturom kao rezultatom procesa selekcije sa aspekta preferiranog diskursa odnosno izabranog interpretativnog okvira posmatranih štampanih medija. Naime, polazi se od pretpostavke da selekcija događaja i kreiranje medijskih sadržaja o njima čine osnovu medijske definicije stvarnosti i njene intencionalnosti. Zbog toga se ovaj rad oslanja i na teorije o izboru i selekciji vesti, a pre svih na konceptu framing-a i „agenda setting”. Rezultat ovoga rada pokazuje da su različiti kriterijumi selekcije koji su se ogledali u izboru, intenzitetu i frekvenciji tema rezultirali različitim medijskim konstrukcijama realnosti u navedenim listovima, kao i različitim stepenu „zahvatanja” stvarnosti.

Osim selekcije, u istraživanju se sagledava i proces davanja značaja (relevancije) pojedinim temama u konstrukciji medijske realnosti. U tom smislu istražuje se medijska struktura sa aspekta odrednica relevantnosti, uspostavljanja relevancijskih struktura, njihovog raspona i ograničenja. Navedena struktura preispituje se sa aspekta privlačenja pažnje i u tom smislu istražuje se pozicija tekstova pojedinih tema, njihova grafička opremljenost i struktura naslova.

Poseban segment istraživanja odnosi se na sagledavanje simboličke strukture sa aspekta autora tekstova. U tom smislu promišlja se odgovornost medija, podela odgovornosti,

prividna objektivnost, odnos između simboličkog sadržaja i autora, zatim struktura izvora, grupna odgovornost i deautorizacija tekstova u smislu izbegavanja da se isti potpišu.

Osim analize simboličke stvarnosti koju su konstruisali *Blic* i *Politika* kroz procedure selekcije i davanja značaja u istraživanju se promišlja i konstrukcija tekstova i njihov odnos sa simboličkom stvarnošću sa aspekta tekst–kontekst. Istražuje se upotreba „reči zamki” kao i drugih propagandnih tehnika u konstrukciji teksta po shvatanjima Filipa Bretona. Osim što se istraživanjem empirijski proveravaju teorije o konstrukciji medijske realnosti, zaključuje se i ukazuje na veliki značaj slobode štampe, pluraliteta medija i medijske pismenosti kao preduslova za razvoj ne samo medija već i društva kojeg premrežavaju.

Ključne reči: simbolička realnost, simbolička struktura, tekst, intertekstualnost, diskurs, selekcija, relevancija, propagandne tehnike, značenje, smisao, realnost

Naučna oblast: Kulturološke nauke i komunikologija

Uža naučna oblast: Komunikologija i informatika

UDK broj:

THE CONSTRUCTION OF TEXT IN THE FUNCTION OF DIRECTING THE MEANING IN THE CONTEMPORARY SERBIAN PRESS

SUMMARY

This research comes from understanding communication, not from the aspect of the transfer of message, but from the production of meaning in the process of designating reality of British cultural studies, whose founders were Stuart Hall, Richard Hoggart and Raymond Williams, as well as Berger and Luckmann's complementary theory of social construction of reality. As opposed to the "dominant paradigm" of American communicology, which perceived communication from the viewpoint of effects on transferring messages and establishing control, culturological school focuses attention on representation as the process of creating symbolic reality. Practice of mass media is in this sense understood as signifying activity that substitutes reality for symbolic reality, in compliance with interpretative frameworks. With reference to this point, symbolic reality is linked not only to the world of empirical experimental phenomena being represented, but also to the discourse and its hierarchy as its referential framework. Along these lines, the research also deals with the structuralist notion of discourse of Foucault, Barthes and Lacan.

The media reality is therefore seen as the result of specific form of managing and production of meaning in the culturological studies, in which process the possibility of defining the same event is interpreted in different ways exposed to different referential frameworks, not disturbing its factual structure at the same time, and giving freedom to the media in managing the meaning of events. Objective reality can therefore be viewed from a number of aspects, and since it alone does not provide information about their relevance, it cannot be fully comprehended. Consequently, media structuralization of events into semantic units of different media contents makes media reality, not as an equivalent offprint, but as media interpretation about its distinctive traits. A reality constructed in this way becomes primary reality, especially for recipients who do not have immediate access to real events being reported about. A new reality is reestablished through absorbing and replacing real world with media constructions, whose semiocentric

nature makes immediate comprehension of that world difficult. The research makes distinction between construction of media reality as a process of signification and media construction of reality as possible effects of this process relating to media and other social systems (Drame, 1992).

The research is therefore based on assumption that analysis of media activities from the positions of cultural studies is more effective than analysis from the positions of dominant paradigm, because it examines the nature of media activities more comprehensively. Namely, the analysis of media activities in terms of effects and motives is selective, and deals only with certain segments of the media, while simultaneously falling into the trap of being manipulative and value-based. Accusing the media for propaganda activities becomes propaganda in itself. Standing in distinction to it, the analysis of media content from the positions of cultural studies does not deny the existence of effects, but sees them as long-term and systemic ones at the same time. Similarly, Niklas Luhmann's Systems Theory will be put into use, thus inheriting the results of cultural studies.

The basic goal of the research is to determine how intentionality of media in complex and semantic structures that constitute the media reality is established. This approach assumes that intentionality of media interpretation is created through selection and the relevance of the units of symbolic structures (texts and sentences) that, as a rule, do not have to be remote from the subject of information processing to such an extent to be completely disqualified as solely propagandistic and manipulative.

The fact that contemporary Serbian press appeared and developed during the 90s of the last century under the circumstances of the sharp oppositeness between the ruling and the oppositional discourse, which culminated in 2000, offers the possibility to empirically prove the postulates of the critical school on the media as constructors of symbolic reality by empirical research and analysis of the content of the media that represented them. Namely, the research through the analysis of more than 16,000 digitized media units (texts) of pro-government newspaper *Politika* and around 7,000 digitized media units (texts) of the oppositionist newspaper *Blic* attempts to determine how symbolic structures of the mentioned newspapers represented one and the same reality that was the subject of their information processing.

In relation to this matter, the research deals with the structure as a result of the selection process from the aspect of a preferred discourse, that is, in terms of the chosen interpretative framework. Namely, this approach starts from the assumption that selection of events and creating media content about them are based on the media's definition of reality and its intentionality.

In this way, the media contents offer referential and interpretative framework for the interpretation of real events, and sometimes replace them. That is why this research is based on the theories about the choice and selection of news as well, and first and foremost on „framing concept” (Scheufele, Brosius et al.) and Agenda-Setting (the agenda set by Cohen, McCombs, Shaw et al.). The result of the research shows that different selection criteria reflected in the choice, intensity and frequency of themes resulted in different media construction of the reality in the aforementioned newspapers, as well as in different level of “covering” reality.

In addition to the selection, the process of giving importance (relevance) to the construction of media reality is also analyzed in the research. Similarly, the media structure is evaluated from the aspect of the determinants of relevance, establishing relevance structures, their range and limitations. The said structure is reexamined from the aspect of attracting attention and consequently, the position of texts, their graphic equipment and the structure of the titles.

Particular segment of the research deals with observing symbolic structure the way the author of these texts sees it. In these terms, the responsibility of the media, the division of responsibilities, seeming objectivity, the relation between symbolic content and the author, the structure of the news sources, group responsibility and deauthorization of texts are examined.

Apart from the analysis of symbolic reality, the term coined by the newspapers *Blic* and *Politika* through procedures of selection and attaching special importance, the research also ponders upon both construction of texts and their relation to symbolic reality. The usage of the „word traps”, as well as other propaganda techniques in the construction of text is explored, as Philippe Breton sees it. In addition, analyzing the construction of texts and their relations is considered from the viewpoint of text linguistics and intertextuality of Renate Lachmann.

Other than proving empirical evidence for theories about the construction of media reality, the research also finishes and points to the great importance of freedom of the press, the plurality of media and media literacy as preconditions, not only for media development, but also for the development of networked society.

Key words: symbolic reality, symbolic structure, text, intertextuality, discourse, selection, relevance, propaganda techniques, meaning, sense, reality.

Scientific field: Culturological sciences and Communicology

Narrower scientific field: Communicology and Information science

UDC number:

Sadržaj

1. Uvod.....	12
1.1. Predmet i cilj disertacije	12
1.2. Teorijski okvir istraživanja i polazne hipoteze	14
1.3. Metode koje će biti primenjene u istraživanju	18
1.4. Očekivani rezultati i naučni doprinos	20
2. Konstrukcionizam kao medijska paradigma.....	22
2.1. Teorija socijalne konstrukcije realnosti	23
2.2. Kulturološka paradigma medijskog konstrukcionizma	25
2.3. Agenda seting i Framing koncept	31
2.4. Simulacija i simbolička konstrukcija	35
2.5. Konstrukcija narativnog.....	38
2.6. Simboličke tehnike i poluge kao načini upravljanja značenjem teksta.....	40
3. Simbolička realnost kao rezultat binarne selekcije u kreiranju pristrasnosti .45	
3.1. Okviri simboličke realnosti kao rezultat selekcije listova <i>Politika</i> i <i>Blic</i>	48
3.2. Simbolička konstrukcije Zapada u listovima <i>Blic</i> i <i>Politika</i>	52
3.2.1. Konstrukcija Zapada kao neprijatelja u listu <i>Politika</i>	53
3.2.2. Zapad u simboličkoj slici sveta lista <i>Blic</i>	72
3.3. Rusija, Kina i ostale zemlje u listovima <i>Politika</i> i <i>Blic</i>	81
3.3.1. Rusija, Kina i druge zemalje u listu <i>Politika</i>	81
3.3.1.1. Konstrukcija simboličke slike Rusije.....	83
3.3.1.2. Konstrukcija simboličke slike Kine	87
3.3.1.3. Simbolička konstrukcija drugih zemalja.....	89
3.3.2. Rusija, Kina i ostale zemlje u listu <i>Blic</i>	91
3.4. Konstrukcija simboličke slike okruženja	95
3.4.1. Simbolička konstrukcija okruženja u listu <i>Politika</i>	95

3.4.2.	Simbolička slika okruženja u listu <i>Blic</i>	105
3.5.	Simbolička konstrukcija unutrašnjopolitičkih dešavanja	106
3.5.1.	Unutrašnjopolitička dešavanja u listu <i>Politika</i>	106
3.5.1.1.	Intenzitet i frekvencija	108
3.5.1.2.	Usmerenost tekstova	110
3.5.1.2.1.	Proces delegitimizacije	110
3.5.1.2.2.	Proces legitimizacije	120
3.5.2.	Unutrašnjopolitička dešavanja u listu <i>Blic</i>	133
3.5.2.1.	Zastupljenost, frekvencija i vrednosno usmerenje tekstova	133
3.5.2.2.	Simbolička konstrukcija opozicije	135
3.5.2.3.	Simbolička konstrukcija vlasti	139
3.5.2.4.	Simbolička slika ekonomije, poljoprivrede, zdravstva i prosvete	143
3.5.2.5.	Simbolička konstrukcija dešavanja na Kosovu	144
3.5.2.6.	Simbolička slika stanja u medijima, represije i konflikata	145
3.5.2.7.	Simbolička slika Crne Gore	146
4.	Dodeljivanje relevantnosti u procesu kreiranja simboličke realnosti	147
4.1.	Naslovna strana kao poluga relevantnosti u konstrukciji značenja	148
4.1.1.	Struktura tekstova pozicioniranih na naslovnoj strani lista <i>Politika</i>	150
4.1.1.1.	Simbolička konstrukcija Zapada	152
4.1.1.2.	Simbolička konstrukcija Kine i Rusije	163
4.1.1.3.	Unutrašnjopolitička dešavanja	165
4.1.1.3.1.	Simbolička konstrukcija opozicije	166
4.1.1.3.2.	Simbolička konstrukcija Crne Gore	168
4.1.1.3.3.	Simbolička konstrukcija političkih partija SPS i JUL	169
4.1.1.3.4.	Simbolička konstrukcija ekonomskog razvoja	170
4.1.1.3.5.	Simbolička slika dešavanja na Kosovu	171

4.1.1.3.6. Konstrukcija saradnje i sankcija.....	172
4.1.2. Struktura tekstova pozicioniranih na naslovnoj strani lista <i>Blic</i>	173
4.1.2.1. Simbolička konstrukcija Zapada.....	174
4.1.2.2. Simbolička konstrukcija Rusije i Kine	177
4.1.2.3. Simbolička konstrukcija okruženja.....	180
4.1.2.4. Simbolička konstrukcija unutrašnjopolitičkih dešavanja	181
4.2. Upotreba grafičkih elemenata u simboličkoj konstrukciji teksta.....	186
4.2.1. Grafički elementi u simboličkoj konstrukciji lista <i>Politika</i>	188
4.2.1.1. Grafički elementi u kreiranju simboličke slike Zapada	189
4.2.1.2. Grafički elementi u simboličkoj konstrukciji Istoka.....	203
4.2.1.3. Grafički elementi u simboličkoj konstrukciji okruženja.....	208
4.2.1.4. Grafičko isticanje unutrašnjopolitičkih dešavanja	211
4.2.1.4.1. Grafički elementi u procesu legitimizacije.....	212
4.2.1.4.2. Grafički elementi u procesu delegitimizacije.....	231
4.2.2. Grafički elementi u simboličkoj konstrukciji lista <i>Blic</i>	235
4.2.2.1. Grafički elementi u simboličkoj konstrukciji Zapada.....	236
4.2.2.2. Isticanje simboličke konstrukcije Rusije i Kine	243
4.2.2.3. Grafički elementi u simboličkoj konstrukciji okruženja.....	246
4.2.2.4. Grafičko isticanje unutrašnjopolitičkih dešavanja	247
4.3. Izbor autora kao poluga relevantnosti teksta	272
4.3.1. Autori tekstova u simboličkoj konstrukciji Zapada.....	275
4.3.1.1. <i>Politika</i>	275
4.3.1.2. <i>Blic</i>	278
4.3.2. Autori tekstova u simboličkoj konstrukciji Istoka.....	279
4.3.2.1. <i>Politika</i>	279
4.3.2.2. <i>Blic</i>	281

4.3.3.	Autori tekstova u konstrukciji okruženja.....	282
4.3.3.1.	<i>Politika</i>	282
4.3.3.2.	<i>Blic</i>	283
4.3.4.	Autori tekstova u kreiranju unutrašnjopolitičkih dešavanja.....	284
4.3.4.1.	<i>Politika</i>	284
4.3.4.1.1.	Autori u procesu delegitimizacije.....	285
4.3.4.1.2.	Autori u procesu legitimizacije i samolegitimizacije.....	289
4.3.4.2.	Selekcija autora u listu <i>Blic</i>	291
5.	Konstrukcija sadržaja teksta u funkciji upravljanja značenjem	293
5.1.	Reči kao poluge konstrukcije teksta u listovima <i>Politika</i> i <i>Blic</i>	293
5.1.1.	Reči kao „poluge otrova” u listovima <i>Politika</i> i <i>Blic</i>	294
5.1.2.	Reči kao „poluge vrline” i „zajedništva” u listovima <i>Politika</i> i <i>Blic</i>	309
5.2.	Konstrukcije pristrasnosti sadržaja teksta u listu <i>Politika</i>	315
5.3.	Tehnike konstrukcije sadržaja teksta u listu <i>Politika</i>	318
5.3.1.	Afektivne tehnike.....	318
5.3.2.	Kognitivne tehnike.....	337
	ZAKLJUČAK.....	349
	LITERATURA	356

1. Uvod

1.1. Predmet i cilj disertacije

U kulturološkim studijama medijska realnost se sagledava kao rezultat specifičnog oblika upravljanja i produkcije značenja, pri čemu mogućnost da se jedan isti događaj prikaže na različite načine pod dejstvom različitih referentnih okvira, a da se pritom ne poremeti njegova činjenična struktura, ostavlja medijima slobodu u upravljanju značenjima događaja. Objektivna stvarnost se dakle može posmatrati iz većeg broja uglova i s obzirom na to da sama ne pruža eksplicitne informacije o značaju i značenju svojih pojavnih oblika, ne može se u potpunosti ni sagledati. Stoga medijsko struktuiranje događaja u značenjske celine različitih medijskih sadržaja konstruiše medijsku realnost, ali ne kao ekvivalentan otisak, već kao medijsku interpretaciju njenih svojstava. Na taj način konstruisana realnost, naročito za recipijente koji nemaju neposredan pristup stvarnim događajima o kojima se izveštava, postaje primarna realnost. Istraživanje pravi razliku između konstrukcije medijske realnosti kao procesa signifikacije i medijske konstrukcije realnosti kao mogućih efekata tog procesa u odnosu medijskih i drugih društvenih sistema (Drame, 1992).

Istraživanje prirode masovnih komunikacija primenom najrazličitijih teorijskih pravaca prošlo je dug put od shvatanja iste kao transmisije simboličkih sadržaja čiji je cilj stvaranje određenog efekta do konstrukcije simboličke ili medijske stvarnosti kojim se potvrđuje ili osporava određeni socijalni poredak. Mediji istovremeno kreiraju stvarnost putem simboličke legitimizacije, čime se ne ukida mogućnost njihovog planiranog uticaja na publiku. Intencionalnost medija se u ovom slučaju javlja kao dugoročni proizvod njihove signifikacijske uloge sa potpuno neizvesnim ishodom. Interpretativni okviri čiji su nosioci društvene institucije, organizacije, interesne grupe, političke partije i pojedinci kreiraju brojne definicije realnosti koje se reprodukuju simboličkim delovanjem medija u procesima legitimizacije i delegitimizacije. U tom smislu mediji su *secondary definers*, dok su vodeće društvene institucije i organizacije *primary definers* stvarnosti (Hall, 1978:57). Konfrontacija između različitih definicija realnosti uvek aktuelizuje pitanje moći kao i medijskih uslova u kojima se realizuju. Masovni mediji se dakle javljaju kao

infrastruktura za objektivizaciju različitih predstava kroz postupak kreiranja simboličke konstrukcije. Osim što konstruišu realnost, mediji su i deo te realnosti.

Savremena srpska štampa nastajala je i razvijala se tokom 90-ih godina prošlog veka u uslovima turbulentnih političkih i ekonomskih promena, raspadanja jednog i nastajanja drugog sistema vrednosti i uspostavljanja novih simboličkih legitimacijskih struktura koje su definisale stvarnost u odnosu na interpretativne okvire njihovih autora. Normativne pretpostavke za nastanak savremene srpske štampe predstavljali su savezni Zakon o osnovama sistema javnog informisanja od 28. 12. 1990.godine¹, kao i republički Zakon o javnom informisanju od 28. marta 1991. godine², koji su omogućili pokretanje privatnih štampanih medija. Na značajnije prisustvo većeg broja štampanih medija osim već etabliranih *Politike*, *Borbe*, *Večernjih novosti* i drugih čekalo se do sredine 90-ih godina.

Naime, tek nakon potpunog istiskivanja opozicionog diskursa iz listova *Politika* i *Borba* (kao rezultata kvazi privatizacije lista *Politika* 1995. godine i njegove transformacije u Akcionarsko društvo u kome su državna preduzeća imali većinski paket akcija, kao i podržavljenja lista *Borba*) narasla je potreba za novim listovima. Iste i narednih godina osnovano je više privatnih dnevnih listova: *Dnevni telegraf* (1995), *Danas* (1996), *Blic* (1996), *Građanin* (1997), *Glas javnosti* (1998), koji su svoju šansu tražili u reprodukciji razlika alternativnog opozicionog diskursa. Do 2000. godine formirana je suprotstavljenost između vladajućeg i opozicionog diskursa koja se ogledala u konstrukciji različitih simboličko-medijskih stvarnosti u opozicionoj odnosno provladinoj štampi o istim događajima koji su bili predmet njihove simboličke obrade.

Sagledavanje medijske realnosti kao rezultata specifičnog oblika upravljanja i produkcije značenja predstavlja pomak u sagledavanju uloge medija u društvu. Praksa masovnih medija u tom svetlu posmatra se ne sa aspekta transfera poruka već kao proces produkcije značenja u označavanju stvarnosti. Na taj način medijski sadržaji nude referentne i interpretativne okvire za tumačenje stvarnih događaja, a u nekim slučajevima ih i zamenjuju. Predmet ovoga rada je empirijska analiza simboličkih realnosti koje su kreirane u dnevnim listovima *Politika* i *Blic*, kao reprezentima vladajućeg i opozicionog

---

¹ Službeni list SFRJ, 84/90, Beograd

² Službeni glasnik RS 19/91, Beograd

diskursa tokom 2000. godine, sa aspekta teorijskog stanovišta kulturoloških studija. U tom smislu kroz analizu simboličke realnosti navedenih štampanih medija kao rezultata specifičnog procesa konstrukcije značenja i simboličke legitimizacije i delegitimizacije, sagledava se na koji način su različiti referentni okviri uticali na procese simboličke konstrukcije svih aspekata iste realnosti. U prvom redu radi se o analizi procesa selekcije u konstituisanju simboličke stvarnosti, zatim dodeljivanja značaja, kao i o upotrebi određenih semantičkih tenika u konstrukciji pojedinih segmenata navedene simboličke realnosti.

Osnovni cilj istraživanja je empirijska provera postulata kulturološke škole teorije komuniciranja, odnosno utvrđivanje na koji način se konstrukcijom različitih slika simboličke stvarnosti u listovima *Politika* i *Blic* o istoj realnosti koju su posredovale upravljalo značenjem, njihovo poređenje, kao i sagledavanje načina na koji su navedene konstrukcije uticale na formulisanje njihove intencionalnosti odnosno pristrasnosti.

1.2. Teorijski okvir istraživanja i polazne hipoteze

Promene u društvu značajno su umanjile mogućnost neposrednog i ličnog iskustva čoveka kao presudnog činioca u doživljavanja stvarnosti. Stvarnost svakodnevnog života kako su je definisali Berger (Peter Berger) i Lakman (Thomas Luckmann) u svom delu „Socijalna konstrukcija realnosti”, sve više je supstituisana medijskim sadržajima koji kreiraju simboličku stvarnost kao reprezentaciju društvene stvarnosti i njene hijerarhije. Nadomeštajući neposredno iskustvo mediji istovremeno apsorbuju i supstituišu realnost. Na taj način simbolička slika kao proizvod delovanja medija reprezentuje stvarnost, ali je istovremeno i ukida stupanjem u poredak simboličkog na takav način da stvarnost strukturira isključivo na temelju odsutnosti (Balažič, 2006: 131–149).

Promenjena medijska realnost kao i značaj njene konstrukcije, nametnuli su potrebu sagledavanja medija ne samo kao svemogućeg instrumenta društvene kontrole i upravljanja, već kao konstruktora simboličke realnosti kroz koju se vrši legitimizacija i reprezentacija sveta, ali i kao značajnog društvenog sistema. Njihov propagandni efekat se više sagledava kroz konstrukciju simboličke realnosti, odnosno selekciju i davanje značaja događajima i pseudodogađajima iz realnog sveta.

U ovom radu će se proizvodnja medijske – simboličke stvarnosti kao medijskog rezultata ukrštanja vrednosnih okvira diskursa, konstrukcije medijskih sadržaja zasnovanih na principima selekcije relevancije i semantičkim tehnikama konstrukcije teksta, sagledavati prioritarno sa aspekta kulturoloških studija komunikacije Stjuarta Hala i teorije o društvenom konstruisanju realnosti Bergera i Lakmana. Prema predloženim teorijskim okvirima mediji konstruišu realnost putem reprezentacije i legitimacije kroz procese selekcije, konstrukcije i oblikovanja značenja. Na taj način konstrukcija simboličke stvarnosti na svim nivoima medijske produkcije javlja se kao glavni činilac upravljanja značenjem. Značenje dakle, ne postoji izvan procesa reprezentacije i legitimacije. Poredak se mora legitimisati smeštanjem u simbolički univerzum da bi bio prihvaćen (Berger i Luckmann, 1992:128). Parafrazirajući navedenu tvrdnju, događaj se mora realizovati kroz medijske sadržaje ili se neće objektivizirati kao takav. Ono što se nije dogodilo u medijima, nije se dogodilo ni u stvarnosti. Ovde je važno naglasiti da navedeni teorijski okviri prave razliku između različitih medijskih slika stvarnosti kao rezultata signifikacije u procesu definicije realnosti sa pozicija suprotstavljenih ili različitih vrednosnih i interesnih polazišta, što je veoma značajno sa aspekta ovog istraživanja.

Osim toga, selekcija i davanje značaja sagledavaće se sa aspekta teorija i modela o izboru vesti, Framing koncepta, kao i teorijskog okvira koji pruža pristup Agenda-Setting. Navedeni teorijski okviri su kompatibilni kulturološkim studijama i veoma važni sa aspekta sagledavanja konkretnih postupaka konstrukcije medijske stvarnosti kojima se stvara i upravlja značenjem.

I konačno, konstrukcija tekstova kao jedinica kreirane simboličke stvarnosti, odnosno konceptualnog okvira u kojima oni dobijaju svoj smisao, sagledavaće se sa aspekta klasifikacije pojedinih propagandnih tehnika.

Proces upravljanja značenjem kroz konstrukcije medijske – simboličke realnosti listova *Politika* i *Blic* tokom 2000. god biće razmatran rukovodeći se **prvim istraživačkim pitanjem:**

1. Na koji način su o istoj stvarnosti koja je bila predmet njihove informativne obrade listovi *Blic* i *Politika* tokom 2000. godine konstruisali različite simboličke – medijske realnosti?

Na osnovu prvog istraživačkog pitanja formulisana je **glavna i centralna hipoteza ovog rada:**

Glavna hipoteza (H1) : Različite simboličke slike sveta kreirane u listovima *Politika* i *Blic* tokom 2000. godine rezultat su selekcije i dodeljivanja relevantnosti tekstovima za koje se, kroz produkciju različitih tematskih intertekstualnih semantičkih struktura u tim procesima, konstruisao ključ za različita tumačenja realnosti.

Značenje teksta ne zavisi isključivo od njegovog sadržaja, već pre svega od odnosa koji uspostavlja sa referentnim okvirom na kome je zasnovana simbolička slika sveta koju kreiraju mediji. Polazi se od pretpostavke kulturoloških studija da sadržaj teksta nije uvek transparentni nosilac njegovog značenja, već da je značenje situirano u odnosu koji tekst uspostavlja u konstrukciji tematskih struktura medija kroz koju se reprezentuju različite definicije realnosti. Uzimajući u obzir teorijske okvire ovaj rad nema za cilj isključivo istraživanje propagandnih efekata simboličkih konstrukcija navedenih listova, već istraživanje medijskog interpretativnog okvira stvarnosti sa pozicija određenog diskursa koji može imati dugoročni efekat. Kako bi se inače mogla objasniti podeljenost srpskog društva na „prvu i drugu Srbiju”, na „proevropsku i prorusku”, na „izdajnike i patriote” koja se u medijima održala do današnjih dana. Ovde je veoma bitno naglasiti **da autora ne interesuje istinitost vrednosnih orijentacija** (izuzimajući laž o konkretnim događajima) simboličkih realnosti koje su kreirali navedeni listovi, već samo njihova konstrukcija kao osnovni element produkcije i upravljanja značenjem. S obzirom na to da se radi o empirijskom istraživanju, prva i osnovna hipoteza će se smatrati potvrđenom ukoliko se kvantitativnom i kvalitativnom analizom sadržaja navedenih medija utvrdi razlika u selekciji tema, dodeljivanju relevantnosti, njihovoj aksiološkoj orijentaciji, izboru autora kao i različite upotrebe tehnika kojima su se konstruisale poruke u emotivno-afektivnoj i kognitivnoj ravni. U slučaju potvrđivanja polazne hipoteze pristupiće se razmatranju **drugog istraživačkog pitanja:**

2. Šta je bio osnovni element interpretativnih okvira na kojima su se zasnivale različite definicije stvarnosti listova *Blic* i *Politika* tokom 2000. godine?

Imajući u vidu orijentaciju listova za i protiv tadašnje vlasti, pretpostavka, da je centralni element interpretativnih okvira za struktuiranje različitih simboličkih realnosti bio isti odnosno da se odnosio na sukob vlasti i opozicije, deluje veoma ubedljivo. Međutim, i ovde dominantna paradigma komunikacije uvlači čitaoca u jednostavna tumačenja medijskih sadržaja. Naime, u istraživanju se polazi od pretpostavke da su različita shvatanja centralnog pitanja oko kojeg se strukturirala medijska slika navedenih listova rezultirala različitim definicijama stvarnosti, a koja će činiti osnovu **druge hipoteze koja glasi:**

Druga hipoteza (H2) : Medijska definicija realnosti lista *Politika* bila je kreirana kroz značaj koji se u interpretativnom okviru davao sukobu srpske države i vlasti sa Zapadom, dok je medijska definicija realnosti lista *Blic* bila zasnovana na značaju koji se u interpretaciji realnosti pridavao sukobu vlasti i opozicije u Srbiji.

Druga hipoteza će biti potvrđena ukoliko se kvalitativnom i kvantitativnom analizom sadržaja listova *Politika* i *Blic* utvrdi da je značaj navedenih konflikata imao presudan uticaj na kreiranje simboličke realnosti, odnosno da su pojedini segmenti realnosti definisani u odnosu na prioritetne konflikte kao usvojene repere interpretativnih okvira. Navedeno će se dokazivati položajem pojedinih tekstova u listu, opremljenošću tekstova kao i drugim elementima kojima se pojedinim tematskim strukturama dodeljivala relevantnost. I konačno, nakon potvrđivanja interpretativnih osa kroz koje su se reprezentovali različiti segmenti realnosti u medijskim produkcijama značenja listova *Politika* i *Blic*, nameće se i **treće istraživačko pitanje** koje se odnosi na simboličke tehnike i nivoe struktuiranja teksta kao jedinice medijske realnosti a koje glasi:

3. Na koji način i primenom kojih semantičkih tehnika su kreirani tekstovi kao jedinice simboličke realnosti sa snažnim intencionalnim kapacitetima?

Ovo pitanje pažnju usmerava na primenu semantičkih tehnika na nivou konstrukcije teksta i deautorizaciju teksta kao pokušaj stvaranja prividne objektivnosti medijske slike.

Cilj odgovora na ovo pitanje je prikazivanje upotrebe „reči zamki” kao i drugih semantičkih tehnika njihovih vrsta i intenziteta u navedenim listovima. U skladu sa tim postavljena je sledeća hipoteza.

Treća hipoteza (H3): Za razliku od tekstova u listu *Blic* u čijoj konstrukciji je postojala minimalna zastupljenost, u konstrukciji tekstova u listu *Politika* upotrebljavane su „reči zamke”, od kojih se u cilju stvaranja prividne objektivnosti list *Politika* distancirao postupkom deautorizacije (odsustvom autora tekstova).

Treća hipoteza biće potvrđena kvantitativnom i kvalitativnom analizom tekstova odnosno kvantificiranjem tekstova u čijoj konstrukciji su upotrebljene „reči zamke” i korelacije između upotrebe navedenih reči u tekstovima i odsustva autora u istim.

1.3. Metode koje će biti primenjene u istraživanju

Teorijski okvir za izabrani predmet istraživanja sastoji se od nekoliko naučnih disciplina. Zbog toga je neizbežan multidisciplinarni pristup. U tom okviru biće korišćeni postulati sledećih naučnih disciplina:

Osnovno teorijsko polazište istraživanja predstavlja semiologija, kao nauka o simbolima, znacima i značenju. Specifično apsorbovanje realnosti medijskim i simboličkim konstrukcijama nemoguće je sagledati bez poznavanja procesa semioze, odnosa znaka i označenog, veze između simboličkih struktura i stvarnosti. Simboličke strukture nisu samo mentalni način percipiranja stvarnosti, već su i moćno sredstvo koje uobličava način na koji se ona shvata i ponovo oblikuje u simboličkoj formi.

Kao interdisciplinarno područje istraživanja totaliteta komunikacione prakse od značaja za predmet istraživanja je komunikologija. Ona daje odgovore na pitanja strukturiranja medijskih sadržaja, selekcije aspekata zbivanja kao predmeta informativne obrade, učinaka informacija. S aspekta medijskih organizacija ona objašnjava funkcije vratara, novinarske selekcije aspekata stvarnosti u sadržaju i stvaranja medijske slike sveta, o efektima „agenda setting” teorije u različitim medijima, itd.

Lingvistika je nauka o jeziku kao sistemu simbola koji čoveku omogućava razvijen društveni i misaoni život. Ona pruža neophodna saznanja o funkciji jezika, njegovom odnosu sa društvenim kategorijama, nastanku diskursa i naracija, itd. Paralelno sa interesovanjem za tekst, u lingvistici se pojavilo interesovanje za odnos između tekstova, za kreiranje konteksta i rezultate intertekstualnih kombinacija. Kao jedna od najmlađih lingvističkih disciplina socijalna lingvistika ispituje učinke društvenih činilaca na jezik.

Poruke sa manipulativnim potencijalima ne mogu se izučavati bez motiva kako tvorca poruke, tako i onih koji poruke primaju. Socijalna psihologija i psihologija daju odgovore na pitanja koji kognitivni ili emocionalni procesi imaju primat u formulaciji različitih poruka i njihovom prijemu. Bez psihološke dimenzije komunikacionog procesa ne može se sagledati kompletan mehanizam uveravanja.

Kao što se iz naslova vidi, izabrana je opšta metoda studije slučaja koja omogućava da se predmet istraživanja vremenski i supstancijalno omeđi. To su konkretni dnevno-politički listovi u zadnjoj godini XX veka u Srbiji.

Tema disertacije vezana je za istraživanje simboličkih konstrukcija, to jest javnog diskursa, u funkciji kreiranja vrednosno preferirane simboličke konstrukcije realnosti. Zbog toga će osnovni istraživački metod u radu biti analiza sadržaja. „Analiza sadržaja omogućava uvid u to, u kojoj meri i kako, društvo ili neki njegovi uži delovi, imajući ekonomsku i političku moć, određuju ne samo strukturu već i idejnu orijentaciju javnih sadržaja opštenja” (Kaljević, 1972:228). Kvantitativna analiza sadržaja biće primenjena u pristupu tekstovima sa određenim temama kojima se konstruiše kontekst, zatim kvantifikacije tekstova po određenim temama u kojima se značenje pojačava relevantnošću tj. pozicioniranjem tekstova na naslovnim stranama, opremljenošću teksta, autorima tekstova kao polugama autoriteta. Kvantitativna analiza biće posebno primenjena u prikazivanju „reči zamki” korišćenih u cilju demonizacije ili glorifikacije pojedinaca, organizacija i grupa. Kvalitativna analiza sadržaja obuhvataće analizu tematske strukture tekstova i njihove veze sa društvenom situacijom, kojima se kreiraju šire semantičke celine, zatim analizu subjekata – pojedinaca i društvenih grupa koji su nosioci radnje o kojima se izveštava, itd. Takođe, kvalitativnom analizom sadržaja biće prikazana vrednosna opredeljenja u konstrukciji tekstova i konteksta. Ovde je veoma

bitno napomenuti da će se analiza sadržaja navedenih medija vršiti kao analiza već fiksirane slike stvarnosti koju su kreirali.

Da bi se jasnije pokazala uloga konteksta u formiranju značenja neophodno će biti poređenje različitih simboličkih ambijenata, načina selekcije i vrednosnog sugerisanja u ispitivanim masovnim medijima 2000. godine, tj. sadržaja drugih medija o istim događajima kako vremenski tako i sadržajno, a biće prikazana upotreba određenih tehnika simboličke konstrukcije i u stranim medijima. U tom smislu biće korišćen komparativni metod, kao metod poređenja sadržaja više medija.

Neophodnost izučavanja predložene teme u interdisciplinarnoj ravni, iz različitih uglova nekoliko naučnih disciplina zahteva neizbežnu primenu i korišćenje širokog epistemološkog okvira. Upravo zbog toga je nužno da se u izvođenju zaključaka, obezbedi istraživačka i metodološka kohezija. To je moguće ako rezultate korišćenja svih prethodno pomenutih metoda podredimo analitičko-sintetičkoj metodi. U delu u kome će se razmatrati manipulativne strategije zasnovane na paradigmatškoj dimenziji koristićemo analitički metod, a u delu koji će se baviti sintagmatskom dimenzijom i njenim mogućnostima primene u manipulativnoj praksi primenićemo sintetički metod.

1.4. Očekivani rezultati i naučni doprinos

Tema „Konstrukcija teksta u funkciji upravljanja značenjem u savremenoj srpskoj štampi” nameće se zbog potrebe preispitivanja medijskog delovanja u Srbiji u poslednjoj godini XX veka i njegovih efekata sa pozicija širih od njihovog sagledavanja kao isključivo propagandnih. Shvatanje medija kao označitelja realnosti i konstruktora medijske–simboličke stvarnosti sa pozicija kulturoloških studija baca novo svetlo na tumačenje medijskih sadržaja sa pozicija njihove konstrukcije, ali što je još značajnije ukazuje na kompleksan i nepredvidiv proces njihovog tumačenja, odnosno efekata. U tom smislu, očekivani doprinos predložene disertacije biće empirijska provera kulturološke paradigme masovnog komuniciranja u jednom ključnom periodu ne samo za sudbinu medija već i za sudbinu čitavog srpskog društva, koja je aktuelna i još prisutna u delovanju medija u Srbiji. Naime, analiza delovanja medija polazeći od njihovih

medijskih–simboličkih realnosti pruža mogućnost otkrivanja dubljih interpretativnih okvira i motiva na kojima je zasnovana.

U skladu sa iznetim predmetom i metodama istraživanja očekivani doprinos predložene disertacije biće primena i provera osnovnih teorijskih postulata navedenih naučnih disciplina na izabranoj studiji slučaja. Uz njihovu primenu može se objasniti na koji način se konstruiše tematska struktura medijskog sadržaja, i na koji način ona teži izazivanju vrednosnih opredeljenja kroz proces kontrole i vođenja javnog, odnosno političkog diskursa. Biće proverene teorijske postavke o kognitivnim i afektivnim tehnikama konstruisanja mikro-semantičkih struktura odnosno sadržaja tekstova uz empirijsko prikazivanje njihovih mehanizama, cijeve i rezultata.

Uzimajući u obzir poznate istorijske okolnosti u Srbiji tokom 2000. godine, ova studija slučaja treba da pokaže na koji način se formira ključ za tumačenje simboličke slike sveta u medijima i na koji način on funkcioniše u okviru navedene slike. Takođe, formirana baza podataka od svih izdanja lista *Politika* i lista *Blic* u navedenoj godini obezbeđuje specifičan istorijski dokument o tom listovima, medijima i novinarstvu u kriznim društvenim situacijama. Istovremeno, na tragu ove studije slučaja može se nastaviti proces naučnog arhiviranja i tumačenja uloge medija i novinara u svim kasnijim, i savremenim, istorijskim periodima političkog života u Srbiji.

Pored ambicije da testira univerzalne teorijske odgovore na pitanja konstrukcije medijske realnosti u autoritarnim sistemima, rad je društveno opravdan jer može da poboljša autorefleksije novinara o značaju njihovog zanimanja kao i da bude reper da drugi mediji premere svoj rad prema nalazima u ovoj studiji slučaja.

Društveni značaj istraživanja treba tražiti u mogućnostima njegove primene u medijskom opismenjavanju građana, poboljšanju refleksije novinara o značaju njihovog zanimanja, i stvaranju recipijenata svesnih da mogu postati imuni na prikrivene i otvorene pokušaje manipulacije značenjem i smislom. Otkrivanjem suptilnih metoda simboličke konstrukcije konteksta i teksta koji u zaleđu imaju nameru da zavedu, zamagle i prevare stvara se istovremeno i mogućnost otpora „Natuskopa” („na tisak usmerenog kopileta”), kako bi to rekao Makluan, i formiranja „semantičke gerile” tog otpora, kako bi to definisao Eko.

2. Konstrukcionizam kao medijska paradigma

Različite teorije komunikacije na različit način su definisale proces komunikacije. Od prve bilogističke S-R teorije koja je čoveka posmatrala kao „animal symbolicum” a komunikaciju kao predvidljiv proces stimulus-odgovor, razvila su se tumačenja o „magičnom metku” i socijalnoj struktuiranosti publike koje su ublažile stavove o direktnoj povezanosti i efektima poruka masovnih medija na publiku. Drugi veliki pravac istraživanja procesa komuniciranja predstavlja njegovo sagledavanje sa aspekta uspostavljanja kontrole nad ljudima poznat kao „dominantna paradigma” potkrepljena tzv administrativnim istraživanjima u SAD. Zasnovan na funkcionalističkoj sociologiji, ovaj pravac potencira značaj komunikacije u socijalnoj kontroli, dinamičkoj ravnoteži društvenog sistema i ojačavanju postojećeg društvenog poretka. Teorijom o uspostavljanju „dnevnog reda” ublaženi su postulati dominantne paradigme o nužnom postojanju efekata poruka na stavove dok se pažnja usmerava na uspostavljanje hijerarhije javnih pitanja i tema u medijima (Radojković i Đorđević, 2001:223).

Kao alternativa shvatanju komunikacije kao sredstva za ostvarivanje socijalne kontrole tridesetih godina prošlog veka pojavio se teorijski okvir poznat kao „kritička teorija društva” koja akcenat baca na standardizovanu formu medijske produkcije prilagođenu prosečnom ukusu publike i kreiranje masovne kulture (Radojković i Đorđević, 2001:221). Iz ovog pravca razvila se kulturološka škola koja na komunikaciju gleda ne kao transmisiju već kao produkciju simboličkih formi (Radojković i Đorđević, 2001: 229), i ideja o društvenom konstruisanju realnosti koja „razmatra šta se dešava u pragmatičkoj dimenziji semjoze u odnosu između nosilaca znakova i njihovih interpretatora” (Radojković i Đorđević, 2001: 231). Poseban pravac predstavlja teorija o koristi i zadovoljstvu koja smatra da je moć u tumačenju informacija u rukama publike a ne medija (Radojković i Đorđević, 2001: 226).

U svakom slučaju polazne pretpostavke o svemoći medija ustuknule su pred tvrdnjama o moći publike u procesu tumačenja poruka i otkrivanju značenja, čija pozicija u budućnosti može, prema Radojkovićevim tvrdnjama, biti ugrožena ukoliko dođe do potpune atomizacije društva (Radojković i Đorđević, 2001: 235).

2.1. Teorija socijalne konstrukcije realnosti

Socijalni konstrukcionizam kao interdisciplinarni teorijski pravac vezuje se za preispitivanje realnosti i njene prirode. Po njemu, sve ono što smatramo stvarnim predstavlja društvenu konstrukciju s obzirom na to da se negira mišljenje po kome se naše znanje uglavnom zasniva na neposrednom opažanju stvarnosti (Ber, 2001:37). Konstrukcija sveta, ideja, znanja, stvarnosti shvata se kao rezultat ljudskih aktivnosti (Gergen i Gergen, 2006:8). Konstrukcionizam u centar svog interesovanja stavlja jezik, a mogućnost da se uz pomoć jezika različito konstruiše svet i događaji u svetu predstavlja sam temelj konstrukcionističkog shvatanja (Ber, 2001:68). Shvatanje realnosti kao socijalnog konstrukta i jezika kao ključnog u procesu stvaranja tog konstrukta ovu teoriju čine veoma značajnom sa aspekta teorija komunikacije.

Začetnicima socijalnog konstrukcionizma mogu se smatrati Piter Berger i Tomas Lakman, koji su u studiji *The social construction of reality*, ukazali na tri ključna procesa u konstruisanju stvarnosti: eksternalizacija, objektivizacija i institucionalizacija, smatrajući da je naše poimanje realnosti društvena konstrukcija (Ber, 2001: 9). Navedeni procesi pokazuju na koji način se „svet može socijalno konstruisati društvenom praksom ljudi, a da oni istovremeno prirodu tog sveta doživljavaju kao prethodno datu i utvrđenu” (Ber, 2001: 42). „Čak i dok ga shvaća u postvarenim odrednicama, čovjek nastavlja proizvoditi svijet. To jest, čovjek je paradoksalno sposoban proizvoditi zbilju koja ga poriče” (Berger i Luckmann, 1992:122).

Iako im mediji i komunikacija nisu bili prioritetni predmet sagledavanja Lakman i Berger značajnu su pažnju u svom radu posvetili pitanjima jezika i simboličke legitimacije u konstrukciji realnosti. Po njima „stvarnost je proces objektivizacije realnog sveta kroz jezik i kognitivni aparat baziran na jeziku” (Berger i Luckmann, 1992: 33). Razumevanje jezika bitno je za razumevanje stvarnosti jer on ima kapacitete da „transendira celokupnu stvarnost” i na taj način konstruiše „građevine simboličke reprezentacije” nedostupne svakodnevnom iskustvu kao „prisutnosti iz nekog drugog sveta” (Berger i Luckmann, 1992: 59). Jezik realizuje svet u smislu shvatanja i produkcije i kao takvog legitimacija ga koristi kao prvorazredno sredstvo (Berger i Luckmann, 1992: 180). Berger i Lakman definišu legitimaciju kao proces objašnjavanja i opravdavanja, „zaštitni pokrov”

institucionalnog poretka sazdan od kognitivnih i normativnih interpretacija (Berger i Luckmann, 1992: 83).

Kao najobuhvatniji nivo legitimacije Berger i Lakman definišu simboličku legitimaciju i simboličke univerzume čiji legitimacijski potencijali „osiguravaju i određuju granice društvene zbilje” i daju joj smisao (Berger i Luckmann, 1992: 125). Kao primer navode politički poredak koji se legitimiše upućivanjem na „kosmički” poredak moći i pravde a političke uloge „kao reprezentacije tih kosmičkih načela” (Berger i Luckmann, 1992: 126).

Čovek je konstruktor sveta u društvu koji sopstvena značenja projektuje u stvarnost čiji smisao obezbeđuje simbolički univerzum kao najdalji domet te projekcije (Berger i Luckmann, 1992: 127). U tom smislu simbolički univerzum uspostavlja hijerarhiju, kroz koju se prihvata i socijalni poredak. Stvarnost je dakle društveno definisana i kroz simbolički sistem legitimisana. U tim koordinatama Berger i Lakman moć u društvu definišu kao moć konstrukcije stvarnosti, a ideologiju kao povezanost tih stvarnosti sa interesima (Berger i Luckmann, 1992: 143,147).

Realnost se u zavisnosti od različitih interesa različito definiše i konceptualizuje u okviru simboličke legitimacije. Konfrontacija alternativnih simboličkih univerzuma podrazumeva i pitanja odnosa moći njihovih kreatora. „Prijetnja (dominantnim) društvenim definicijama zbilje se neutralizira time što se svim definicijama koje se nalaze izvan simboličkog univerzuma pripisuje inferioran ontologijski status, a time i kognitivni status nečega što ne treba uzeti ozbiljno” (Berger i Luckmann, 1992: 138).

Značaj doprinosa teorije o socijalnoj konstrukciji stvarnosti savremenim teorijama komunikacija i medija je nezamenljiv. Naime, ideja da je stvarnost socijalno konstruisana, te da je sveobuhvatna legitimizacija te konstrukcije simbolička, ukazuje na značaj i specifičnu poziciju masovnih medija u društvu. Pored toga, shvatanje ideologije kao interesa povezanog sa definicijom realnosti i moći koja može da obezbedi konstrukcije te definicije takođe baca svetlo na funkcionisanje savremenih medija i njihov odnos sa vlašću i ideologijom. Na ovim premisama zasnovana je teorija medija kulturnih studija čiji je jedan od najznačajnijih predstavnika Stjuart Hol.

2.2. Kulturološka paradigma medijskog konstrukcionizma

Kulturološka paradigma komunikacije nastala je na strukturalističkom i poststrukturalističkom shvatanju relacije prirode značenja i diskursa kao interpretativnog i konceptualnog okvira komunikacije. Kreacija medijskih sadržaja kao simboličke realnosti u funkciji stvaranja i upravljanja značenjem podrazumeva postojanje interpretativnih okvira na osnovu kojih se struktuiraju – diskursa. Objašnjavajući kritikovanu Fukoovu (Michel Foucault) tvrdnju da ništa ne postoji izvan diskursa, Hol konstatuje da navedeni koncept diskursa nije prioritarno vezan za pitanja da li stvari postoje već na na pitanje odakle dolaze smisao i značenje (Hall, 1997:17). On tvrdi da Fuko ne poriče da stvari mogu da imaju stvarnu materijalnu egzistenciju već da nemaju značenje izvan diskursa. Fuko ne negira da realnost postoji, ali podseća da samo kroz označavanje ona dobija takav oblik da se može uzeti u obzir kao takva. U tom smislu, zaključuje Hol sve prakse imaju diskurzivni aspekt (Hall, 1997: 45).

Diskurs se pak može definisati kao „interpretacioni sistem”, „kontinuirani proces stvaranja značenja i njegovog javnog cirkulisanja”, „skup značenja, metafora, predstava, slika, priča, iskaza koji zajedno proizvode određenu verziju događaja” (Ber, 2001:83). Stoga događaje tumačimo unutar diskurzivnih struktura ali nesvesni načina na koji diskurs strukturira to razumevanje (Laclau i Mouffe, 1985:108). Definišući diskurs kao nasilje nad stvarima Fuko kaže: „Ne smemo zamišljati da nam svet okreće čitljivo lice koje moramo samo da dešifrujemo. Svet nije saučesnik našeg saznanja, ne postoji nikakvo prediskurzivno providenje koje nam svet daje na raspolaganje u našu korist. Moramo poimati diskurs kao nasilje koje činimo nad stvarima, u svakom slučaju kao praksu koju im namećemo. U ovoj praksi događaji diskursa nalaze princip njihove regularnosti” (Fuko, 2007: 40).

Fuko je među prvima uočio da se u svakom društvu „produkcija diskursa u isti mah kontroliše, selektuje organizuje i raspodeljuje” (Fuko, 2007: 8) kako bi se ovladalo njegovom nepredvidljivom materijalnom prirodom. Po njemu, priroda diskursa je nepredvidljiva, jer kao što proizvodi i prenosi moć istovremeno on može biti i izvor koji tu moć čini ranjivom (Fuko, 2006: 114–115). Međutim, on istovremeno tvrdi da „ne postoji društvo bez svojih velikih priča koje se ispredaju, ponavljaju i variraju; formule,

tekstovi i ritualizovni nizovi diskursa koji se govore u dobro deflnisanim okolnostima; stvari koje se jednom kazuju i čuvaju jer se u njima sluti nekakva tajna ili bogatstvo” (Fuko, 2007:17). Ipak, diskurs nije ekvivalent jeziku, niti postoji prosta veza između diskursa i realnosti. On kao jezik u upotrebi predstavlja sveobuhvatni dinamički sistem koji utiče na načine na koji se percipira realnost (Mills, 2003: 52–66). Stvarnost je, dakle, ugrađena u diskurs ali i kroz njega konstruisana. Njegova forma i sadržina predstavljaju ključ za odgovor na pitanja namera i motiva u jezičkoj praksi i društvenih posledica jezičkih poruka. Ta moć simboličkog sveta da uspostavlja novu realnost na bazi simboličke rekonstrukcije i konstrukcije stvarnosti je po svojoj prirodi manipulativna.

Cilj diskursa je da u realnost uvede „efekat označitelja” da se kao signifikacijska mreža nastala u „traumatičnom sudaru” realnog i simboličkog i kao rezultat brojnih ograničenja, nametne kao jedina realnost (Lacan, 1965:296). Međutim, po Lakanu, funkcija označitelja nije predstavljanje stvari, već je metaforička funkcija. „Kazivanje je fantazmatsko – fantazam uspostavlja realnost. Sam taj fantazam nije nešto što iskrivljeno izražava realnost kao što to važi za klasičnu definiciju ideologije već kroz skrivanje realnog konstituiše realnost. Ukratko, fantazam nije ideološka maska koja nam zaprečava neposredan dodir s realnošću, upravo zato nije neka imaginarna vizija koja bi nam boravak u nepodnošljivoj realnosti učinila nešto podnošljivijom” (Balažič, 2006:139).

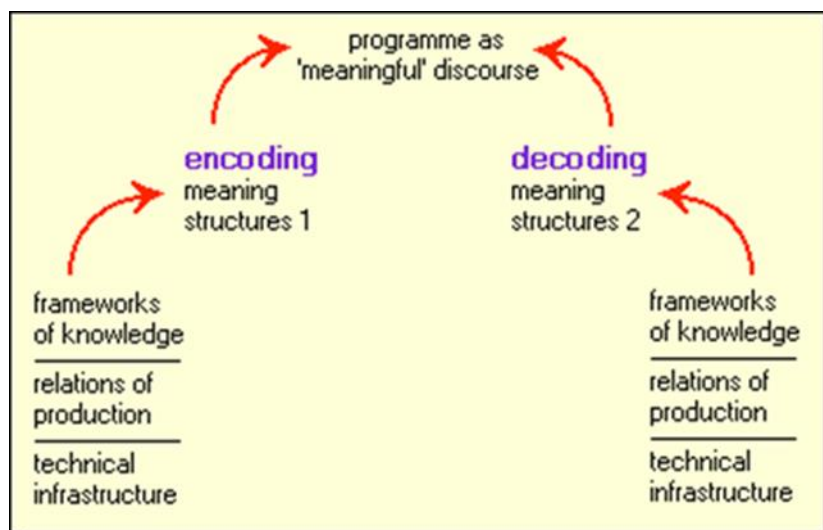
Stjuart Hol, jedan od rodonačelnika kulturoloških studija medija, definiše nekoliko osnovnih postavki navedenog pravca. Naime, on kaže da je jedna od osnovnih postavki kulturološke paradigme definisanje ideološke uloge medija i njenog ideološkog karaktera. Mediji se sagledavaju kao kulturna i ideološka snaga koja stoji u dominantnom položaju u odnosu na način na koji su struktuirani društveni odnosi. Kao drugu karakteristiku kulturološkog pristupa masovnim medijima Hol navodi analizu sadržaja medija sa aspekta jezičke i ideološke strukture kao nosilaca značenja, za razliku od drugih pristupa za koje je sadržaj transparentni nosilac značenja. Kao treću karakteristiku kulturološkog pristupa medijima Hol navodi raskid sa tradicionalnim shvatanjem publike kao pasivne i uvođenje koncepta aktivnog primaoca od kojeg zavisi proces tumačenja. I konačno, kao četvrtu karakteristiku kulturološkog pristupa Hol navodi istraživanje uloge medija u reprezentaciji dominantnih ideoloških definicija (Hall, 2005:104). Ideologija je, prema kulturološkom pristupu, sistem kodiranja realnosti, a ne determinisani skup kodiranih poruka u sistemu ideja, zbog čega se značajna pažnja poklanja strukturi a ne pojavnoj

formi sadržaja medija (Heck, 2005:104). U tom smislu proučavanje mehanizma organizacije sadržaja medija, pravila selekcije i kombinacije u kulturološkim studijama medija nameću se kao osnovni način na koji se otkriva pravo značenje medijskih sadržaja (Heck, 2005: 111).

Navedeno shvatanje biće jasnije nakon što objasnimo kako zastupnici kulturološke škole definišu komunikaciju, komunikativno delovanje i efekte komunikacije. Naime, prema kulturološkom shvatanju, mediji ne proizvode značenje, niti reflektuju stvarnost. U tom smislu manipulativni potencijali medija sastoje se u mogućnosti da recipijenta stave u pozicije neproblematične identifikacije-značenja (Hall, 2005:149). Ključni termin kulturološke paradigme medija je reprezentacija. Ona se definiše kao proizvodnja ili tačnije davanje značenja. Ipak, reprezentacija po Holu nije izvan objekta ili događaja koji reprezentuje već je njegov sastavni deo. Objasnjavajući svoj metodološki postupak Hol je naveo da je Maršal Makluan (Marshall McLuhan) tvrdio da nije bio siguran ko je otkrio vodu, ali da je bio prilično siguran da to nije bila riba. Poredeći savremenog čoveka sa ribom koji je uronjen u svet masovnih komunikacija, Hol je stremljenje kulturnih studija definisao kao pokušaj da se napravi korak „izvan vode” masovnih komunikacija kako bi se sagledao način na koji funkcionišu mediji (Hall, 1997a).

Hol polazi od tvrdnje da je klasičan model komunikacije kao transfer poruka od pošiljaoca do primaoca doživeo brojne kritike zbog svoje jednosmernosti te da bi pažnju trebalo usmeriti na složenu dominantnu strukturu kao proizvod diskurzivne produkcije (Hall, 2005:117).

U tom smislu, Hol zastupa tezu da simboličke strukture, što se prirode komunikacija tiče, imaju prednost u odnosu na razmenu i transfer poruka te da su enkodiranje i dekodiranje relativno samostalno u odnosu na komunikativan proces u celini ali da postoje kao „utvrđeni trenuci” (Hall, 2005: 118). Po Holu, paradoksalno je da događaj, da bi postao komunikacioni, mora prvo da postane „priča”. „Oblik poruke nužan je pojavni oblik događaja prilikom njegovog putovanja od izvora do recipijenta” (Hall, 2005). Uz tvrdnju da produkcija stvara poruku, on definiše model televizijskog komunikacionog procesa.

Grafik 2.1. Model televizijskog komunikacionog procesa Stuarda Halla

IZVOR: **Encoding/decoding Stuart Hall** 2005, u *Culture media language*, Taylor & Francis e-Library, strana 120

Navedeni proces prema Holu nije bez svog diskurzivnog vida i on je uokviren značenjima i idejama, koje definiše formulaciju sadržaja putem kreirane strukture (Hall, 2005:118). Proizvodnja i recepcija, odnosno kodiranje i dekodiranje su po Holu deo jednog istog proizvodnog komunikativnog procesa shvaćenog u širem smislu u kome drugi (dekodirajući) preovladava jer od njega zavisi značenje i ishod poruke. Oni su povezani ali nisu istovetni i kao deo komunikacionog procesa odvijaju se u odvojenim trenucima. U određenom trenutku, kaže Hol, strukture emitovanja moraju proizvesti kodirane poruke u okviru smislenog diskursa, kako bi institucionalno, društveni odnosi proizvodnje prošli kroz diskurzivna pravila jezika i oblikovali se po njihovim pravilima. Međutim, da bi imali efekta, oni se moraju usvojiti kao smislen diskurs i na taj način dekodirati. Diskurzivno nije, po Holu, proizvod predstavljanja realnosti u jeziku, nego jezički proizvod. Realizam i navodna refleksija realnog u simboličkom samo je rezultat simboličke artikulacije stvarnog u okviru diskurzivne prakse proizvodnje značenja (Hall, 2005: 119).

Svako društvo ima svoje klasifikacije društvene političke i kulturne realnosti i teži uspostavljanju dominantnog društvenog poretka koji opet sa semantičkog aspekta teži uspostavljanju strukture dominantnog diskursa u kome su hijerarhijski ucrtani svi aspekti života sa pozicija preferiranog ili dominantnog značenja (Hall, 2005: 123). Stoga su

dominantne diskursne strukture konstituisane na takav način da u sebi sadrže čitav društveni poredak organizovan kroz sisteme značenja kao i poredak moći, interesa i „struktura legitimacija ograničenja i sankcija” (Hall, 2005: 124). „Govoreći o *dominantnim značenjima*, dakle, ne govorimo o jednostranom procesu koji kontroliše na koji način će svi događaji biti označeni. On podrazumeva rad neophodan da nametne i osigura verodostojnost i legitimnost dekodiranja događaja u okviru granica dominantnih definicija u kojima je konotativno označen” (Hall, 2005: 124). U tom smislu on naglašava značaj prakse „interpretativnog rada” pramaoca. Ta praksa, po Holu, sastoji se od primene performativnih pravila (pravila kompetencije, upotrebe i logike), koja u jednom slučaju nastoje aktivno primeniti ili preferiraju jedan u odnosu na drugi niz diskursne strukture dominantnog diskursa. Dominantna značenja ne uspostavljaju se striktnim i uslovljenim tumačenjima, već u procesu izbora jednog u granicama prihvatljivog (Hall, 2005).

Hol u okviru modela komuniciranja definiše tri hipotetske pozicije iz kojih je moguće dekodiranje televizijskog diskursa³ i to dominantno hegemonijsku, pregovaračku i opozicionu (Hall, 2005: 125). Naglašavajući da ne postoji nužna podudarnost između kodiranja i dekodiranja, Hol tvrdi da dekodiranje ima svoje vlastite zakonitosti opstanka. U tom smislu dominantno hegemonijsku poziciju definiše kao poziciju recipijenta koji deluje u okviru dominantnog koda. U okviru ove pozicije, Hol navodi poziciju proizišlu iz profesionalnog koda koji deluje u okviru dominantnog, ali na takav način da služi reprodukciji dominantnog koda. Međutim, Hol ne negira sukobe između dominantnih i profesionalnih označavanja. Druga pozicija je pregovaračka, i sastoji se od konformističkih ali i opozicionih elemenata. Ona priznaje legitimnost dominantnih diskursnih struktura, ali u određenim situacijama definiše i sopstvena pravila. I konačno, pozicija opozicijskog koda negira dominantne diskursne strukture u definicijama društvene realnosti (Hall, 2005: 127).

Hol je dao nemerljiv doprinos u definisanju pojma reprezentacije. Po njemu, postoje dva sistema reprezentacije: konceptualni okvir i jezik. Konceptualni okvir predstavlja pojmovni kapacitet da se na mentalno-psihološkom nivou reprezentuju i struktuiraju stvari i događaji. Kroz konceptualne okvire se, prema Holu, klasifikuje i organizuje svet

---

³ Iako Hol ovde govori o televizijskom diskursu očigledno je da se on može primeniti na komunikaciju i diskurs uopšte.

u značenjske kategorije. Ako posedujemo koncept nečega, možemo reći da znamo njegovu „značenje”. Ali značenje ne možemo komunicirati bez drugog sistema reprezentacije, jezika (Hall, 1997: 17–28). Jezik omogućava prevođenje mentalno-psiholoških predstava kao zajedničkih u sistem znakova i simbola. On se sastoji od znakova organizovanih u različite odnose. Znaci mogu preneti značenja samo ako posedujemo kodove koji nam dozvoljavaju da naše koncepte prevedemo u jezik, i obrnuto. Kodovi ne postoje u prirodi već su rezultat društvenih konvencija, suštinski su deo naše kulture, oni su naše zajedničke „mape značenja”, koje učimo i nesvesno internalizujemo kako postajemo članovi sopstvene kulture (Hall, 1997: 29).

Odnos između stvari, koncepata i znakova u središtu je proizvodnje značenja u jeziku, a proces koji povezuje ova tri elementa Hol naziva reprezentacijom (Hall, 1997: 20). Odnos između konceptualnih mapa i jezika kao sistema reprezentacije regulisan je kodovima koji ga fiksiraju (Hall, 1997: 21). Suština je da značenje nije bitno svojstvo stvari u svetu, te da se radi o rezultatu prakse signifikacije, koja proizvodi značenje i čini da stvari znače (Hall, 1997: 24).

Hol razlikuje tri pristupa ili shvatanja koja različito objašnjavaju na koji način reprezentacija deluje kroz jezik i to refleksivni, intencionalni i konstruktivistički. U refleksivnom pristupu značenje je svojstvo objekta, a jezik funkcioniše kao ogledalo koje samo reflektuje to značenje. Intencionalni pristup je potpuno suprotan i smatra da je značenje rezultat namere autora u procesu označavanja. Konstruktivistički pristup odbacuje prethodna shvatanja tvrdnjom da stvari po sebi ili pojedinačni korisnici jezika ne mogu fiksirati značenje. On priznaje javni karakter jezika i definiše značenje kao zajednički proizvod ljudi konstruisan kroz upotrebu reprezentacionih sistema konceptualnog okvira i jezika (Hall, 1997: 25). Znaci ne mogu fiksirati značenja po Holu, te umesto toga značenje zavisi od odnosa između znaka i konceptualnog – pojmovnog okvira koji je fiksiran kodom. Konstruktivistički pristup dakle reprezentaciju shvata ne kao reflektovanje materijalnog sveta u mentalno simboličke otiske, već kao produkciju značenja kroz relacione odnose reprezentacionih sistema kojima se konstruiše i reprodukuje novi simbolički svet (Hall, 1997). Na taj način uspostavlja se realnost koja je po Holu proizvod premrežavanja materijalnog sveta konceptualnim okvirima i jezikom kao reprezentacionim sistemima. Zbog toga je ta mreža kao svojevrsna konstrukcija sveta nastala na presecima relacionih odnosa reprezentacionih sistema u središtu kulturnih

studija pre svega sa aspekta izučavanje njene strukture, a ne sa aspekta njenih pojava oblika. Naime, po Holu, promena reprezentacionih sistema, odnosno konceptualnih okvira i dominantnih značenja usloveli su da realni svet nema fiksno značenje te da su njegove reprezentacije u stvari stvarna realnost u određenom trenutku (Hall, 1997).

2.3. Agenda setting i Framing koncept

Pitanje efekata medija na publiku je aktuelizovano teorijom agenda setting odnosno teorijom dnevnog reda. Ona ukazuje na značaj koji strukture medijskih sadržaja imaju na primaoca koji nemaju neposredan pristup događajima. O ulozi medija u tom smislu među prvima je govorio Walter Lippmann (1922) koji je medije pozicionirao između događaja i predstava i slika u glavama primalaca. On je tvrdio da se ono što znamo o svetu u velikoj meri zasniva na medijskim sadržajima koji su rezultat eksplikacije prema prioritetima medija. Mediji ne mogu nametati ljudima šta da misle ali mogu veoma uspešno da nametnu o čemu da misle (Cohen, 1936:13). Navedeno predstavlja i osnov za teoriju dnevnog reda (agenda setting) koja polazi od pretpostavke da masovni mediji putem selekcionisanja, učestalosti, oblikovanja i drugih postupaka konstrukcije medijskih sadržaja određuju važnost odnosno relevantnost tema u javnosti čime utvrđuju „dnevni red” tema iz stvarnosti koje su prihvatljive primaocima. Ovim se ne negira autonomija primaoca u tumačenju poruka, ali se naglašava značaj konstrukcije medijskih sadržaja za pitanje njihovih efekata. Selekcija, izostavljanje, zanemarivanje, isticanje i prenaplašavanje određenih tema predstavljaju glavne postulate teorije. Agenda setting je u manipulativnom smislu igra medija sa pažnjom i poverenjem recipijenata u medije.

Uticaj masovnih medija putem tematizacije zasniva se i na pretpostavci da se pojedinac „predaje pogrešnom uverenju da znati za dnevni problem znači učiniti nešto u vezi sa njim” (Lazarsfeld i Merton 1960:498). Uzimajući u obzir da je poruka strukturirana polisemično, Hol je razmišljao o mogućnostima medijskih uticaja na publiku (Morley, 1980:10). On smatra da je tačka poželjnog tumačenja ili čitanja teksta mesto gde se ukrštaju diskurs i vlast. Ne radi se o tome, tvrdi Hol, da moć proizilazi iz kontrole medija, već iz napora da se njihovim korisnicima sugeriše određeni način tumačenja (Hall, 1994: 262). Mediji uzimaju jezik publike a zatim ga vraćaju izmenjenog dominantnim i

pratećim konotativnim značenjima. Agenda setting je jedan od tih načina. Ona se definiše kao sposobnost medija da „naglašavanjem tema u svojim izveštajima, ali i njihovom učestalošću, mestom i načinom objavljivanja, utiču na to koje teme će u društvu, kao i kod pojedinačnih medijskih konzumenata, biti doživljene kao posebno značajne” (Brettschneider, 1998: 635–636). Osnovna pretpostavka većine istraživanja o agenda setting-u je da štampa i mediji ne odražavaju realnost već je filtriraju i oblikuju, te da medijsko naglašavanje pojedinih tema dovodi javnost u poziciju da sagledava te teme kao važnije od drugih. Ukazujući na funkciju agenda setting u masovnim komunikacijama, Mekomb i Maksvel tvrde da se ona realizuje kroz mogućnost da sprovede kognitivne promene primalaca tokom njihovog razmišljanja. U tome oni vide možda i najvažniji efekat masovnih komunikacija tj njihovu sposobnost da mentalno organizuju naš svet za nas (McCombs, Maxwell, Shaw, 1977:5). U tom smislu agenda setting pomera fokus pažnje sa neposrednih na dugoročne efekte medija (Protess, McCombs, 1991).

Mekomb je diferencirao tri modela uticaja: 1. Model *Awareness* – tematizacija nekog sadržaja u medijima izaziva pažnju recipijenta o toj temi; 2. Model *Salience* – zbog različitog isticanja različitih tema recipijenti te teme smatraju manje ili više važnim; 3. Model *Priorities* – različito isticanje tema u medijskoj produkciji ne deluje samo na procenu važnosti neke teme među recipijentima, nego se i u određenoj meri kao ogledalo odražava u redosledu važnosti tema kako ih vidi stanovništvo (Kunzig i Ziepfel, 2006:198).

Po Trenmanu i MekKveju, ljudi razmišljaju o onome što im se kaže, makar na podsvesnom nivou, ali ni na jednom nivou ne misle isključivo ono što im se kaže da misle (Trenaman, McQuail, 1961: 196–197). Agenda-building predstavlja nastojanje političkih aktera „da u javnu diskusiju, pre svega u medijsko izveštavanje, plasiraju za njih najpovoljnije ili po njima najvažnije teme” (Brettschneider, 1998: 635–636).

Rodžers i Dering identifikuju tri tipa agenda setting koji definišu prioritete postavljanja agende u različitim društvenim i medijskim strukturama:

1. agenda javnosti u kojoj je javnost zavisna varijabla (tradicionalna hipoteza teorije);

2. agenda medija, u kojoj se mediji tretiraju kao zavisna varijabla („agenda building”);
3. agenda politike, u kojoj se politički činioци tretiraju kao zavisna varijabla („political agenda setting”) (Rogers i Dearing, 1988: 555–594).

Empirijska istraživanja koja su sprovedena primenom ovog teorijskog okvira rezultirala su brojnim zaključcima o formiranju dnevnog reda činilaca društvenog života i medijske prakse. Između ostalog, ona su pokazala da kod recipijenata koji više prate medije, koji su zainteresovani za pojedine teme, koji imaju izraženu potrebu za orijentacijom pojačavaju efekte postavljene agende u medijima. Takođe je utvrđeno da se sociodemografske varijable nisu pokazale kao značajne za objašnjenje postavljene agende. Osim toga, većina studija je pokazala da su efekti postavljanja agende putem novina jači nego putem televizije, te da verodostojnost medija utiče na njene efekte (Kunzig i Ziepfel, 2006:200).

U formulisanju medijskih sadržaja upotrebom metodologije agenda setting može se kreirati pristrasnost kroz odabir ili propuštanje određenih tema, zatim kroz poziciju izabrane teme, formulisanjem naslova, upotrebom grafičkih elemenata – fotografije, karikatura, izborom reči i drugim kriterijumima prema kojima će se sprovoditi analiza u ovom istraživanju.

Kao što smo videli, teorijski pristup postavljanja agende prvobitno se bavio tematizacijom. Drugi nivo koncepta podrazumeva istraživanje medijskog potencijala postavljanja agende i sa aspekta tematskih atributa i karakteristika. Na taj način je u istraživanje postavljanja agende integrisan framing koncept. U odnosu na taj nivo, framing treba razumeti kao selekciju aspekata pojedinih delova tema koje idu u prvi plan.

U ovom kontekstu pomenućemo i priming koncept na kome se nećemo zadržavati. Prema tom konceptu medijski sadržaji u sećanju recipijenta aktiviraju informacije koje su bile usvojene ranije u vezi su s tim sadržajima. Pri tome se osećanja, misli i sećanja razumeju kao nešto povezano sa asocijacijama (Kunzig i Ziepfel, 2006: 205).

Frejm se definiše kao interpretacijski okvir, kao kognitivne strukture u svesti novinara i primaoca koje olakšavaju selekciju i obradu informacija kako pri enkodiranju tako i pri dekodiranju poruka. Džeјms Tankard definiše frejm kao medijski okvir i centralnu

organizacijsku ideju sadržaja vesti koja snabdeva kontekst i predlaže glavne teme korišćenjem selekcije, naglašavanja, isključivanja i obrade (Tankard, 1991:3). Entman pod frejmingom podrazumeva selekciju i isticanje u prvi plan (Entman, 1993:51–58). On dakle ne pokreće samo pitanja interpretacijskog okvira već i pitanja relevantnosti. Za njega je frejming izbor određenih aspekata percepcije stvarnosti, njihovo isticanje u komunikaciji na takav način da promoviše određenu definiciju problema, njihovih uzroka, da sugeriše moralno vrednovanje i preporuke (Entman, 1993: 52). Ono po Entmanu uključuje izbor, isticanje i upotrebu istaknutih elemenata za formulaciju argumenata o problemima njihovoj uzročnosti evaluaciji i rešenju (Entman, 1993: 52).

Istaknutost Entman definiše kao smislen, uočljiviji deo informacije koji kod publike izaziva efekat i ostaje u sećanju. Okviri skreću pažnju na neke aspekte realnosti i skrivaju druge elemente koji bi mogli da dovedu do različite reakcije publike (Entman, 1993: 55). U tom svetlu, nastavlja on, uramljivanje igra ulogu u stvaranju političke moći, na taj način što okvir u novinskom tekstu predstavlja otisak moći koji registruje aktere i interese koji su se takmičili za dominaciju u tekstu. Uokviravanje može da ima značajan pozitivan uticaj kada je kodirano kao afirmativno (Entman, 1993).

Na pitanje šta je frejming efekat, Drakman (2001) kaže da se frejm efekat javlja kada se dve „logično ekvivalentne (ali ne i formalno-transparentno ekvivalentne) izjave o problemu dovedu u vezu tako da donosioci odluka izaberu različite opcije”. Po njemu frejming efekti funkcionišu na taj način što pasivno menjaju pristupačnost različitim temama, objašnjavajući da modeli pristupačnosti prikazuju pojedinca kao prilično dezorijentisanog (Druckman, 2001: 1041–1066).

Po Gitlinu, okviri su principi selekcije, stavljanje naglaska, i prezentacija koja se sastoji od malih prećutnih teorija o tome šta postoji, šta se dešava i šta je bitno. Okviri su uporni obrasci spoznaje, tumačenja, prezentacije, selekcije, naglasak i isključivanje, pomoću kojih se organizuje diskurs verbalno ili vizuelno (Gitlin, 1980: 6–7).

Goffman tvrdi da svi mi klasifikujemo, organizujemo i interpretiramo svoja životna iskustva kako bismo u njima našli smisao. Interpretacijske šeme, dakle frejm, omogućuju pojedincima da lociraju, opažaju, identifikuju i označavaju naizgled beskrajn niz konkretnih pojava definisanim u svojim temama (Goffman, 1986:21). Selekcija i konstrukcija su temeljne procedure u kadriranju komunikacije (Gorp, 2007:60–78).

Kao adekvatna razrada dostignuća kulturnih studija komunikacije, odnosno sistema reprezentacije (konceptualnog okvira i jezika), frejming koncept se odnosi i na kodiranje odnosno značenjsko struktuiranje medijskih sadržaja, ali i na dekodiranje i tumačenje tih sadržaja na strani recipijenta. On se ne tiče samo načina na koji novinari vrše selekciju događaja o kojima će izveštavati ili selekciju aspekata tih događaja, već i na koji način će tako stuktuiran medijski sadržaj uticati na tumačenje i da li će imati efekta kod recipijenata koji stalno menjaju interpretacijske okvire.

Pojam frejm može se primeniti i na određeni događaj. Po Brosiusu i Epsu, događaj ima interpretacijski okvir u meri u kojoj njegova svojstva određuju neke interpretacije i oni razlikuju četiri etape u procesu izbora vesti u kojima okviri imaju značajnu ulogu:

1. koja će zbivanja novinar shvatiti kao događaj;
2. koje će aspekte nekog događaja odabrati za izveštavanje;
3. u koji će tematski kontekst taj događaj smestiti i
4. kako će odrediti vrednost vesti događaja (Brosius i Eps, 1995: 169–183).

Entman smatra da zajednički koncept okvira nameće ponovno preispitivanje komunikacionog procesa. Pre svega, on smatra da se navedeni koncept negativno odražava na samostalnost recipijenata i u vezi s tim iznosi mišljenje da se povećava kapacitet komunikatora za manipulativnim delovanjem. Takođe skreće pažnju da analiza sadržaja kao metod mora više povesti računa o konstrukciji medijskih sadržaja odnosno o analizi selekcije i istaknutosti, te da framing koncept može imati negativne posledice po javno mnjenje i savremenu demokratiju (Entman, 1993:56).

2.4. Simulacija i simbolička konstrukcija

Označavanje stvarnosti omogućilo je prepoznavanje njenih svojstava, ali ju je istovremeno ukinulo kao prioritarnu. Mreža simbola i znakova, a ne stvarni svet postala je mesto verifikacije i legitimacije realnosti i istinitosti te nove simboličke realnosti (Vuksanović, 2007).

Apsorbovanjem i zamenom realnog sveta znacima i simbolima, uspostavila se nova realnost čija semantocentrična priroda zamagljuje mogućnost neposredne spoznaje tog sveta (Bodrijar, 1991:6). Za razliku od principa ekvivalentnosti između znaka i označenog, u postupku reprezentacije u toj novoj realnosti simulacije znak nema nikakvu vrednost jer nema referencije (Bodrijar, 1991: 10). Živimo u svetu u kome je najveća funkcija znaka s jedne strane brisanje referenta, a sa druge prikriivanje da ga nema (Bodrijar, 1998:16). „Blaženo nerazlikovanje istinitog i lažnog, realnog i nerealnog, prepušta znak simulakrumu, koji pak blagosilja zlosrećno razlikovanje istinitog i lažnog, realnog i njegovih znakova, tu zlosrećnu, nužno zlosrećnu sudbinu značenja u našoj kulturi” (Bodrijar, 1991:27). Logika simulacije prema Bodrijaru nema nikakve veze sa logikom činjenica, jer se činjenice rađaju na „raskrsnici modela” (Bodrijar 1991:21). Izvrtanje smisla javlja se kao jedna od osnovnih posledica ovog procesa (Bodrijar, 1991: 22). Nestanak referenta neumitno je u tom traumatčnom sudaru simboličkog i realnog doveo do obesmišljavanja događaja, ne zbog toga što su beznačajni već zbog toga što uvek postoji njihov simbolički otisak koji preuzima taj značaj (Bodrijar, 1991: 56). Sadržaj nam se, po Bodrijaru, predstavlja kao poruka, a zapravo je stvarna poruka strukturalna promena društva i društvenog ustrojstva izazvana medijima. Vlast u takvoj situaciji igra na kartu izazivanja kriza i širenja straha i napetosti, jer nije sigurna u svoju nadmoć u toj svojevrsnoj igri znakova. Umesto ideologije vlasti, uspostavlja se scenario vlasti, a umesto manipulacije stvarnosti putem znakova, ta se stvarnost dekonstruiše i ponovo konstruiše u semantičkoj sferi (Bodrijar, 1991: 31). Društvo oslobođeno od smisla, po Bodrijaru funkcioniše kao obmana u kome se dokazi istinitosti informacija koje se nalaze u komunikacionom sistemu traže u samom tom sistemu. Društveno postaje scenario čiji smo mi zanesena publika, kaže Bodrijar (Bodrijar, 1991: 92). Eliminacija događajnog karaktera sveta sa jedne i izgradnja na njegovom mestu stvarnosti medija jeste osnovna funkcija medijskog delovanja. Mediji postaju glavni činoci konstrukcije i dekonstrukcije stvarnosti, spoljni generatori i agensi semantičke manipulacije, zasnovane i na proizvoljnom izboru izvora koje nude (Bodrijar, 1991: 36). Kao nosioci i smisla i antismisla, oni istovremeno kreiraju sadržaje kojima manipulišu u svim smerovima. Kritikujući terorizam, istovremeno šire „sirovu fascinaciju” terorističkim činom (Bodrijar, 1991: 88). Bodrijar je u zavisnosti od modela na kome su zasnovani definisao tri vrste simulakruma i to: prirodni zasnovani na slici, imitaciji i falsifikatu,

produktivistički, zasnovan na materijalizaciji i simulakrum simulacije, zasnovan na „težnji za totalnom kontrolom” (Bodrijar, 1991: 122). Semantičko, po Bodrijaru, postaje i polje idealno uređenog sveta, projekcija moguće ekvivalencije i podudarnosti pojedinačnih i grupnih modela sa stvarnošću kao uvod u totalnu manipulaciju. „Politika umire uslijed odveć dobro upravljane igre svojih različitih suprotnosti. Polje politike ispražnjuje se. Na djelu je na neki način naplata za ispunjenu želju političke klase: želju za savršenom manipulacijom društvenim predstavljanjem. Ispotiha i polako, taj je stroj potrošio cijelu društvenu supstanciju u samom trenutku njezine savršene reprodukcije” (Bodrijar 2001:92). Iako je izuzetno otporan, konsenzus u simulaciji ima svoj vek trajanja (Bodrijar 1993:107).

Simulacija kao semijoza u upotrebi nužno povlači za sobom pitanja legitimizacije. Ništa ne postoji bez legitimizacije u medijima. Međutim, problem legitimizacije se javlja prilikom ponovne rekonstrukcije simboličke stvarnosti, kada se istina te nove realnosti mora dokazivati samom tom stvarnošću. Radi se o procesu označavanja koji bez referenta gubi svoj smisao, tako da je pitanje istinitosti suvišno. I legitimizacija postaje simulacija, jer se radi o zatvorenom krugu koji mora da reši označitelj kroz kojeg se legitimizuje stvarnost, koja uglavnom ostaje izvan tog procesa.

Fukoov princip discipline nalazi svoj ekvivalent u formulisanju jezičkih igara, kao ugovorenih pravila bez kojih ne postoje i pretpostavke da je svaki iskaz potez, bez kojih se ne mogu sagledavati društvene veze (Liotar, 1988:21). Jezičke igre predstavljaju latentne oblike dominacije i kontrole, čiji pluralitet omogućava narativni kontekst koji istovremeno određuje kriterijume kompetencije i pravila šta i kako može da se kaže (Liotar, 1988: 42). Vrlo verovatno je da usled toga napora legitimizacija ustupa mesto naraciji. Naracija prestaje da bude lapsus legitimizacije, naročito u vezi legitimizacije novih autoriteta (Liotar, 1988: 51). „Način legitimizacije o kome govorimo, koji ponovo uvodi priču kao validnost znanja, može prema tome da se usmeri u dva pravca, zavisno od toga da li predstavlja predmet priče kao kognitivan ili kao praktičan: kao junak saznanja ili kao junak slobode” (Liotar, 1988: 52). Legitimizovanje dakle može da bude jedino rezultat jezičke prakse i komunikacijske interakcije u kontekstu raspodeljene moći i uspostavljenog konsenzusa. Fukoove jezičke igre otvaraju kako pitanja tog konsenzusa (pod kojim uslovima i kako se ostvaruje), tako i pitanja kontrole jezičkih igara (ko određuje pravila, pod kojim uslovima i kako).

2.5. Konstrukcija narativnog

Ne mali broj istraživača povezuju frejming i prajming koncept sa konceptom narativnog. U Websterovom rečniku *narativ* se određuje kao diskurs ili primer diskursa osmišljen da poveže niz događaja (*Webster's Third International Dictionary*, 1966:1503). Konstrukcija narativnog se definiše kao priča kojom se prenose značenja o događajima značajnim za učesnike u komunikativnom procesu. Kao struktura, za razliku od diskursa narativ podrazumeva postojanje osoba, događaja i zapleta i ima svoj početak i svoj kraj (Denzin, 1989:37). „Ljudi osmišljavaju inače nepovezane događaje tako što ih objedinjuju nekom narativnom strukturom. Tako, na primer, kada im se prikažu dve ili tri odvojene slike, oni teže da ispričaju priču koja te slike na izvestan način povezuje među sobom, i koja omogućava da se predvidi odvijanje daljeg toka stvari. Shodno tome, narativni zaplet izjednačava znanje sa anticipativnim konstruisanjem narativnog zapleta” (Stojnov, 2005:97). Konceptualni pristup shvata značenje kao izraz konceptualizacije u umu interpretatora. Međutim, narativ u strukturu tumačenja značenja uvodi vreme kao bitan faktor razumevanja, jer se ono (značenje) ne uspostavlja samo na relaciji simboličko – stvarno, već je rezultat povezanih iskustava iz prošlosti, istorijski i kulturološki uklopljen u „mentalne modele”, imaginativno strukturiran događaj (Bruner 1991:6). Narativ postaje iskustvo koje generiše značenja i koncepte. Ljudi stoga razumeju svet kroz „narativni režim” mišljenja koji se bavi ljudskim željama, potrebama i ciljevima (Bruner, 1990). Motivi su, u situacijama kada se simboličko odvajaju od realnog, jedino vezivno tkivo koje ih drži u kakvoj takvoj vezi, i oni pored dinamika ljudskih namera i aktivnosti predstavljaju elemente narativnosti. Konceptualizacija iskustava kroz njegovu simbolizaciju stvara strukturu značenja kroz koju se dodatno sagledava svet, orijentiše i uči u realnom i virtuelno-simboličnom prostoru, ali i organizuju različiti pogledi na svet. Narativno se dakle ne može isključivo posmatrati kao proizvod književnosti, već se mora posmatrati u širem kontestu formulisanja semantičkih modela, kontrole i usmeravanja diskursa i u kranjem obliku kontrole ljudskog ponašanja. „Ljudski se nervni sistem neizbežno oslanja na dostupnost javnih simboličkih struktura u izgradnji vlastitog autonomnog modela delovanja” (Geertz, 1973:83). Propagandno je stoga sve više narativno jer nudi konceptualizaciju, organizaciju iskustava u persuazivne celine kojima se realizuje mogućnost da se u procesu signifikacije isključi stvarnost. Priča kao fikcija

omogućava istovremeno poželjno razumevanje stvarnosti koju poništava pričom, ograničavajući granice njenog tumačenja.

Mogućnost da se naracija koristi u procesu ubeđivanja i usmeravanja vezana je za prirodu njene konstrukcije, koja se kao i „literarni um” nalazi u neprekidnoj produkciji i tumačenju metafora koje dominiraju i u konstrukciji i u tumačenju pristrasnosti narativnih simboličkih struktura. Međutim, naracija se za razliku od diskursa odnosi na konkretan deo realnosti koji je definisan potrebama, motivama i željama. Stoga je uloga naracije sa stanovišta analiza komunikativnog delovanja nezamenljiva, jer ona nije samo prosta interpretacija, ona je složena fikcija koja svoja značenja pronalazi u okolnostima u kojima egzistira.

Pitanje konstrukcije narativnog neodvojivo je od pitanja intertekstualnosti. Renata Lakman (Lachmann, 1990) razlikuje 1. manifestni tekst; 2. referentni tekst; 3. signal reference i 4. intertekstualnost (kao svaki novi tekstualni kvalitet koji proizlazi iz implikativnog odnosa, osiguranog signalom za referencu, između manifestnog i referentnog teksta). Ona pokreće pitanje intertekstualnosti teksta tj. njegovog značenja koje se formira u odnosu teksta sa drugim tekstovima. Svaki tekst ima dva nivoa tumačenja, prvi koji povezuje autora i čitaoca teksta, a drugi koji povezuje tekstove među sobom (Lachmann, 1990:108). Koncept intertekstualnosti nam ukazuje da svaki tekst postoji u odnosu na drugi i da u konstrukciji značenja, veoma često, jedan tekst duguje više drugim tekstovima nego samom autoru.

Juvan razlikuje opštu i posebnu intertekstualnost. Pod opštom intertekstualnošću on podrazumeva svojstvo svih tekstova. Naime, „tekst je onaj koji u takvoj interakciji proizvodi i artikuliše identitet svoga izjavnog subjekta, konstruiše njegovo bivstvujuće, društveno-istorijsko spoznajno i vrednosno gledište” (Juvan, 2013:51–55). Međutim, poststrukturalizam odriče pravo autoru da kontroliše tekst u njegovoj simboličko-značenjskoj dimenziji. Značenje se uspostavlja na relaciji dva teksta, označitelja u procesu interpretiranja njihovog odnosa. „Zato su u znacima koji tvore strukturni skelet teksta nužno implicirani znaci koji u njemu nisu prisutni, a priziva ih čitalac na osnovu svoje jezičke kompetencije, enciklopedijskog znanja i kulturnog sećanja” (Juvan, 2013: 52). Žerar Ženet je posmatrao pitanje tekstualnosti i žanrovskih odnosa u okviru pristupa

koji je on nazvao transtekstualnost. U sklopu transtekstualnih odnosa Ženet uočava postojanje:

- Paratekstualnosti – odnos teksta i spoljnog konteksta;
- Intertekstualnosti – prisustvo jednog teksta u drugom pomoću citata ili aluzija;
- Hipertekstualnosti – odnose podražavanja između dva teksta ili dva stila;
- Metatekstualnosti – odnos između teksta i njegovog komentara;
- Arhitekstualnosti – odnos između teksta i njegovog žanrovskog arhitekta (Gennete, 1982:8–12).

Tekst je sa aspekta intertekstualnosti „agens označiteljske aktivnosti”, a ne produkt autora koji je putem njega hteo da mu konstrukcijom ograniči značenje svojom namerom i ciljevima. Označavanje se po Kristevoj odvija na dva nivoa, nivou semiotičko-značenjskog geno-teksta, i nivou površinske jezičke strukture pheno-teksta, na čijoj se osi odnosa uspostavlja ne samo jezička tekstura već i mobilan subjekt (Kristeva, 1969:288). Čitanje je akt intertekstualizacije i obrade implicitnog u tekstu posredstvom čega se može domašiti smisao teksta. Na taj način, ponovnim priznavanjem autora kao gospodara značenja ovog puta naoružanog znanjem da značenje teksta nije samo proizvod njegove aktivnosti već i aktivnog tumačenja recipijenta, intertekstualnost se pojavljuje kao sredstvo manipulacije na taj način što definiše skup elemenata teksta koji određuju mesto i ulogu gledaoca ili čitaoca u komunikacionom procesu, i na taj način vrši programiranje teksta imajući u vidu osobine čitaoca.

2.6. Simboličke tehnike i poluge kao načini upravljanja značenjem teksta

Kao što smo videli, priroda procesa semijeze, konstrukcije znaka i složenih semantičkih struktura pružaju mogućnost zahvata na nivou forme i sadržaja tog procesa kojima ih je moguće upodobljavati i prilagođavati potrebama učesnika komunikacije. Rezultati navedenog procesa potvrđuju Ekovu tvrdnju da je semantika nauka o mogućnostima manipulacije u simboličkoj praksi, jer se radi o procesu sa toliko „slabih tačaka” koji svoju eksplikaciju pronalaze u specifičnim tehnikama propagande. Slabost semijeze i

njen značaj u socijalnoj dimenziji čovekove egzistencije stavljaju je u položaj „svete krave” procesa kontrole i usmeravanja.

Istorijski gledano, sva društva svoju organizaciju zasnivaju na hijerarhijski ustrojenom sistemu moći i upravljanja koji je u zavisnosti od stepena razvoja imao različite metode kojima su se „disciplinovali” njegovi članovi. Šušnjić razlikuje moć prinude, moć nagrađivanja, društvene norme, harizmatiku moć i moć nad mišljenjem kao tehniku vladanja putem upotrebe simbola (Šušnjić, 1984:15).

Upravljanje silom podrazumeva upotrebu fizičkih sredstava prinude i naredbodavni govor kao sredstvo usmeravanja i kontrole. Radi se o neefikasnom, kratkoročnom u savremenom društvu prevaziđenom obliku upravljanja.⁴ Moć nagrađivanja po Šušnjiću podrazumeva upotrebu stimulusa i ona egzistira u obliku uslovnog refleksa. On tvrdi da društvene, pravne, moralne, religijske, ideološke ili običajne norme predstavljaju obrasce ponašanja, matrice pomoću kojih kontrola dobija oblik konsenzusa. Harizmatika moć zasniva se na iracionalnoj prirodi mase i vezana je za izuzetne ličnosti koje imaju privlačne osobine vođe. Upravljanje i kontrola pomoću simbola predstavljaju prekretnicu koja je omogućena nastankom i ekspanzijom sredstava masovnih komunikacija (Šušnjić, 1984:15). Ona je vezana sa jedne strane za čovekovu prirodu da veruje u privid i senke, a sa druge prirodu semijoze i njenih rezultata da im te senke pruže. „Laži se razumu često čine očevidnijim i privlačnijim nego stvarnost, pošto lažljivac ima tu veliku prednost da unapred zna šta publika želi ili očekuje da čuje” (Arent, 1994:70–71). Medijska proizvodnja značenja predstavlja oblik sugerisanja ograničenih tumačenja tih značenja, putem manipulativnih i propagandnih tehnika njihovog konstruisanja. Označiteljima sa visokim sugestivnim potencijalima definiše se semantičko polje „slobode” primaoca i kontroliše proces dekodiranja u smislu generisanja i sugerisanja određenog smisla. U vezi s tim u osnovi propagande je složen, kontinuiran, interaktivan proces u toku koga se zadovoljavaju potrebe i onoga ko ubeđuje i onoga ko je objekat ubeđivanja (Vasović, 2004: 251–252). Filip Breton navodi da Žan Mari Domenak definiše propagandu kao tehniku koja primenjuje pet pravila oblikovanja poruka i to: simplifikaciju, hiperbolizaciju, orkestraciju, transfuziju i zarazu. Simplifikacija podrazumeva personifikaciju neprijatelja, hiperbolizacijom se izobličavaju činjenice, orkestracijom se

---

⁴ Poznata je tvrdnja da se na bajonetima može izgraditi tron ali da se na njima ne može sedeti.

ponavljaju te činjenice, transfuzijom se prilagođava različitoj publici a zarazom se postiže konsenzus (Breton, 2000:66).

Filip Breton stoji na stanovištu da se medijskom manipulacijom teži stvaranju simboličke realnosti koja izgleda kao prava. On smatra da se manipulacija odvija na dva nivoa, afektivnom i kognitivnom, te se tako može govoriti o afektivnoj i kognitivnoj manipulaciji (Breton, 2000: 69). Tehnike kojima se strukturira poruka prvenstveno da bi se uticalo na osećanja naziva afektivne tehnike manipulacije. One se po Bretonu ostvaruju kroz veštinu zavođenja: a) apelovanjem na osećanja – ostvaruje se relacija između sugestivno asocijativnih elemenata u strukturi poruke i emotivnih slojeva u strukturi stavova čoveka. Stvaranje veze između poruke kao svojevrsnog emotivnog nadražaja recipijenta ostvaruje se putem brojnih tehnika od kojih Breton izdvaja demagogiju, manipulaciju stilom, manipulaciju jasnoćom, estetizaciju poruke, izazivanje straha, sugerisanje autoriteta, zloupotrebu dece i afektivni spoj; b) izazivanjem utiska stapanja koje se oslanja na teoriju i praksu neurolingvističkog programiranja i sublimiranih poruka (Breton, 2000: 73–91). U tehnike kojima se izaziva utisak stapanja Breton ubraja ponavljanje, hipnozu i sinhronizaciju i ulogu dodira. Kognitivna manipulacija se prema Bretonu služi velikim brojem tehnika koje je on podelio u dve velike grupe: a) manipulatorsko kadriranje, pod kojim podrazumeva korišćenje poznatih činjenica na taj način raspoređenih u strukturi poruke da eliminišu drugačije tumačenje od očekivanog. On u ovu grupu ubraja kadriranje pomoću laži, dovođenje u zabludu „rečima zamkama”, misaone koloseke, prilagođavanje stvarnosti i iskrivljavanje slike u smislu objektivnosti i istinitosti, kadriranje prinudom i eksperimentalnu manipulaciju ; b) kognitivni spoj, pod kojim podrazumeva spajanje dva elementa poruke od kojih jednim apeluje na emocije. Tehnike stvaranja kognitivnog spoja predstavljaju različite poluge uveravanja: poluge vrline, poluge otrova, poluge autoriteta ili svedočanstava i poluga zajedništva (Breton, 2000: 95–117).

Van Dijk navodi da se tehnike manipulacije mogu sprovoditi i na različitim nivoima diskursa, teksta i konteksta. On navodi sledeće mehanizme jezičke manipulacije diskursa: pozitivno predstavljanje sebe, negativno predstavljanje drugih, „makro govorni činovi” koji impliciraju naše dobre poteze i njihove loše poteze; semantičke makrostrukture: odabir teme – (ne)naglašavanje negativnih/pozitivnih činjenica o nama/njima, lokalni govorni činovi koji podupiru globalne (npr. izjave koje dokazuju optužbe); lokalna

značenja: naši/njihovi; pozitivni/negativni potezi: dati što više/ što manje detalja, biti uopšten/detaljan, biti nejasan/precizan, biti eksplicitan/implicitan; rečnik: odabrati pozitivne reči za nas, a negativne reči za njih; sintaksa: aktiv nasuprot pasivu; nominalizacije: (ne)naglašavanje naših/njihovih pozitivnih/negativnih djela, izbjegavanje odgovornosti; retoričke figure: hiperbola nasuprot eufemizmu za pozitivna/negativna značenja, metonimije i metafore koje naglašavaju naše/njihove pozitivne/negativne osobine; zvukovi i vizualni podražaji: naglašavanje (glasnije ili izražajnije u govoru, veća ili podebljana slova u tekstu) pozitivnih/negativnih značenja, raspored (ono što dolazi prvo, posljednje: na vrhu, na dnu teksta itd.) pozitivnih i negativnih značenja (Van Dijk, 2006:373).

Profesor Miler sa Kolumbija univerziteta definisao je sedam tehnika propagande: davanje imena (name calling), blistava uopštavanja (glittering generalities), transfer (transfer), svedočenje (testamonal), prostodušnost (plain folks), mešanje karata (card stacking) i putujući orkestar (band wagon) (Doob, 1966:286). Davanje imena je jedna od najstarije korišćenih tehnika u propagandnoj komunikaciji i podrazumeva postupke u konstruisanju poruka u kojima se predmet propagande (lice, organizacije) označava putem upotrebe simbola sa negativnim značenjima. Ako su politički protivnici ili druga lica predmet propagande, ova tehnika podrazumeva direktan napad na njih putem negativnih simbola koji imaju neku realnu potporu ali koji ne moraju da budu u vezi sa stvarnom prirodom na primer političkog sukoba (ad hominem, napad na čoveka a ne njegove ideje – upotreba reči budala, nosonja prevarant, naivko). Često se predmeti propagande ovom tehnikom dovode u vezu sa lošim primerima iz istorije i stereotipima (Doob, 1966). Blistava uopštavanja su suprotna tehnika od prethodne, a njena svrha je da plasiranjem stereotipa i opšteprihvaćenih tvrdnji proizvede pozitivan stav, odobravanje i prihvatanje. U okviru ove tehnike koriste se i eufemizmi u cilju maskiranja pravih namera komunikatora i dovođenja u zabludu recipijenata u situacijama kada bi se pravim imenovanjem određene situacije izazvale negativne reakcije (Doob, 1966). Tehnika transfera predstavlja prenošenje značenja sa jedne stvari na drugu u skladu sa željama propagandiste, i ona se ostvaruje kao amalgam vizuelnih simbola i posebno odabраниh reči koje predstavljaju vrednosti oko kojih postoji konsenzus (upotreba nacionalne zastave, krsta, bele lekarske uniforme itd.) sa predmetom propagande (Doob, 1966). Tehnika svedočenja podrazumeva kredibilitet ili autoritet osobe ili institucije kao izvora informacija (eksperti, zvaničnici

itd.) koji daju određenu „težinu” informacijama u smislu objektivnosti i istinitosti. Prostodušnost ili „običan narod” predstavlja postupak kojima se osobama, predmetima propagande, pribavlja kredibilitet „čovaka iz naroda” ili „običnog čovaka” u cilju stvaranja pozitivnog odnosa i stavova (Doob, 1966). Mešanje karata je tehnika kojom se zloupotrebljava neznanje recipijenata i površnost u prijemu poruka. Radi se o ispravnom zaključivanju na osnovu početnih netačnih informacija, informacija izvučenih iz konteksta itd. Putujući orkestar je tehnika nametanja obrazaca ponašanja grupe pojedincu u cilju izbegavanja neugodnosti. Ona podrazumeva eksploataciju konformizma i potrebu da se pripada grupi (Doob, 1966). Braun je na tragu prethodno navedenih tehnika definisao osam tehnika propagande i to: upotreba stereotipa (use of stereotypes), zamena imena (substitutions of names), selekcija (selection), neverovatno laganje (downright lying), ponavljanje (repetition), tvrdnja (assertion), ukazivanje na neprijatelja (pinpointing the enemy) i apel autoriteta (appeal to authority) (Brown, 1963:26-28). Magedah Shabo (2008) je navedenim tehnikama u svojoj sistematizaciji dodao lažnu dilemu i izbor između dva zla kao propagandne tehnike.

3. Simbolička realnost kao rezultat binarne selekcije u kreiranju pristrasnosti

Nema sumnje da čovek posredstvom medija sagledava i spoznaje realnost. Međutim mediji nisu jednostavno ogledalo realnog života, oni konstruišu jednu novu realnost, simboličku realnost. Problem je u tome što je realnost kompleksna i složena i kao takva se ne može spoznati i u potpunosti prelići u adekvatnu simboličku formu. U tom smislu značaj medija kao kreatora nove simboličke realnosti je višestruk. Mediji, naime, u procesu konstrukcije te realnosti vrše redukciju kompleksnosti stvarnosti, izborom i selekcijom njenih aspekata. Pojednostavljeni model simboličke realnosti koju kreiraju mediji javlja se kao nužnost, a sa druge strane kao rezultat svesne aktivnosti medija. Još je Volter Lipman ukazao na neophodnost standardizacije i važnost stereotipa u medijskim konstrukcijama razlikujući „okruženje” – realni svet i „pseudookruženje” – subjektivnu percepcija tog sveta (Lippmann, 1922: 240). S tim u vezi, tvrdi Dovifat, medijski proizvodi ne mogu da budu objektivno istiniti ali mogu da budu subjektivno istiniti (Dovifat, 1976: 83), što nas dovodi do pitanja kriterijuma za selekciju odnosno izbora aspekata realnosti koji će se posredstvom medija uzeti u obzir. Principi selekcija se po Lumanu javljaju kao rezultat potrebe medija da budu razumljivi najvećem broju primalaca i predstavljaju koncept njihovog funkcionisanja. Luman naglašava da to istovremeno ne znači da mediji imaju potpunu slobodu izbora, a proces selekcije on dovodi u vezu sa postojanjem šema – obrazaca, tumačenja kao izraza standardizacije i simplifikacije medijskih sadržaja (Luhmann, 2000: 27). Šeme kao kriterijum selekcije predstavljaju skup atributa koji su zajednički objektima određene kategorije i ukazuju na značaj vrednosnog stanovišta u procesu tumačenja i konstrukcije medijskih sadržaja (Brosius, 1991:286). Očigledna je sličnost teorije šema sa frejming konceptom ili Halovim konceptualnim okvirom reprezentacije, koje sve zajedno ukazuju na to da je težište principa selekcije u konstrukciji simboličke realnosti pomeren sa svojstva objektivne stvarnosti u korist vrednosnih sudove ili obrazaca o toj stvarnosti. Mediji ne vrše izbor na osnovu svojstava događaja iz objektivne stvarnosti, već na osnovu formiranih interpretativnih okvira, koji određenim događajima daju vrednost dok drugima oduzimaju, smeštanjem ili izostavljanjem iz simboličke realnosti čiji su kreatori. Zahtev medijima da budu objektivni zamenjen je očekivanjima da kao konstruktori simboličke

realnosti izvrše tematizaciju i definišu hijerarhiju problema. Nasuprot zahtevu da se u medijima što objektivnije odслиka društvena realnost, od medija se očekuje da što više tematizuju društvene probleme. Oni dakle imaju funkciju tematizacije, ali ne bilo kakve jer se radi o izboru i organizaciji tema kojima se u simboličku ravan transponuju događaji i realnost sa aspekta interpretativnog okvira jednog vrednosnog stanovišta. U tom smislu simbolička struktura medijske stvarnosti korespondira sa realnim događajem ali i sa vrednosnom organizacijom konceptualnog okvira medija kojima se ti realni događaji transformišu u značenjske celine medijskih sadržaja.

Po Lumanu, proizvodnja medijskih sadržaja zasnovana je na primeni binarnog koda „informacija – neinformacija”, koji ima funkciju selekcije (Luhmann, 2000:17). On smatra da su mediji preokupirani selektivnom produkcijom informacija koja svoju prirodu vezuje upravo za činjenicu da su objavljene. U tom smislu je izbor informacija koje će se objaviti konstrukcionistički proces jer nešto postaje informacija samim tim što je objavljeno. Kod je, po Lumanu, forma razlikovanja prilikom izbora događaja koji će se transformisati u informaciju i zavisi od efekata koji se žele postići. Mediji reaguju na okruženje u odnosu na sopstvene vrednosne koncepte, gde događaj koji je predmet posmatranja ima karakter iritacije tih konceptata. U tom smislu, on smatra da je funkcija masovnih medija u prerađivanju iritacija medijskih kocepata, gde se kao rezultat javljaju slike sveta koje služe kao orijentiri društva (Luhmann, 2000). Van Dijk takođe ističe binarnu konceptualizaciju kao razliku između dobra i zla, poštenja i nepoštenja kroz strategiju pozitivne i negativne prezentacije ili legitimizacije i delegitimizacija (Chilton, 2004). Međutim, ovde valja naglasiti da proces kreacije i tumačenja simboličke odnosno medijske realnosti nema tu moć da fiksira vrednost, ali ima moć da povećavanjem zastupljenosti poveća intenzitet određenih vrednosnih stanovišta i stepen željenog tumačenja.

Prema Lumanu (2000), selekcija se kao ideološki proces ostvaruje u smislu izbora određenih sadržaja a ne celina, kao posledica aktivnosti društvenih aktera povezanih sa medijskom produkcijom. U tom smislu pristrasnost se javlja kao odstupanje od neutralne reprezentacije stvarnosti. Denis MekKvejl razlikuje četiri tipa pristrasnosti u zavisnosti od toga da li se radi o otvorenoj ili prikrivenoj pristrasnosti, odnosno da li je ona rezultat namere ili nesvesnog procesa (McQuail, 1992: 193-194).

Tabela 3.1. Klasifikacija pristrasnosti po Denisu MekKvejlju

	otvorena	prikrivena
<i>namerna</i>	partijska pristrasnost	propagandna pristrasnost
<i>nenamerna</i>	nenamerna pristrasnost (selektivnost)	ideološka pristrasnost

Izvor: (McQuail, 1992: 193-194)

Objašnjavajući navedenu tipologiju Džon Strit partijsku pristrasnost ocenjuje kao otvorenu i namernu podršku u formi preporuke da se glasa za jednu ili za drugu stranku, ili otvorenog stavljanja na jednu stranu u sukobu. Za razliku od partijske pristrasnosti, propagandna pristrasnost nastoji da „kamufliira” svoju poziciju i između ostalog može se otkriti analizom načina na koji državni mediji izveštavaju o dešavanjima u drugim državama kada je prisutna sklonost izveštavanja o „korupciji, skandalima i katastrofama u tim državama”, čime se osnažuju negativne predstave o životu u tim državama. Nenamerna pristrasnost vezana je za nemogućnost da se kompleksnost realnog života transponuje u sferu simboličkog otiska u medijima. Ograničeni prostor medija zahteva donošenje odluka o važnosti pojedinih događaja kojim se stvara hijerarhija vrednosti, a koji su u vezi sa postupcima profesionalne prakse. I konačno, ideološka pristrasnost vezana je za ideološku poziciju ili svest, koja je sama po sebi pristrasna u nameri da sa određenog vrednosnog stanovišta objasni na koji način funkcioniše svet (Street, 2003:19-21).

Parafrazirajući Entmana, selekcija odnosno zastupljenost i davanje značaja predstavljaju osnovu simboličke konstrukcije stvarnosti u definiciji aspekata ili celokupne percipirane realnosti (Entman, 1993:52). Dakle, redukcijom aspekata zbivanja (ili njihovom hiperbolizacijom, dodao B.M.), po Radojkoviću i Đorđeviću (Radojković, Đorđević, 2001: 88), mediji mogu da kreiraju predstavu o stvarnosti u cilju izazivanja određenih reakcija ili zauzimanja stavova u odnosu na određene probleme. „Komunikator zaista prvo mora da razdvoji bitne od nebitnih činilaca, odnosno, da obezbedi znakovnu zamenu prvo za ono što je novostečeno iskustvo. Potom, on može i namerno da se opredeli za dalje rangiranje bitnih aspekata, pa da neke istakne u prvi plan, a neke pomene uzgred.

Tu je tajna onoga što smo naveli kao komunikološki odgovor na problem: kako to komunikator ne saopštava potpunu istinu, ali pritom ne izmišlja, to jest, ne falsifikuje činjenice?” (Radojković, Đorđević, 2001:89). Konstrukcija medijske realnosti upravo je vezana za izbor tema kao i izbor kvalifikatora njihove vrednosne usmerenosti, odnosno da li se radi o favorizovanju pozitivnog negativnog ili neutralnog pristupa predstavljanju određenih tema. Prema Stritu, iako se odnose na činjenice, vesti proizvode iskrivljenu sliku stvarnosti jer su „činjenice” smeštene u „preovlađujuće teme” (Street, 2003: 23). „Takve se teme oslanjaju na temeljne polazišne okvire – temeljne pretpostavke o društvu viđenom na određene načine – koji često sprečavaju puno i ispravno praćenje događaja o kojima je riječ” (Street, 2003: 262).

3.1. Okviri simboličke realnosti kao rezultat selekcije listova *Politika* i *Blic*

Tematizacijom mediji vrše istovremeno rangiranje tema i aspekata stvarnosti o kojima će ljudi razmišljati. Samom selekcijom, mediji daju različitim stvarnostima i njihovim aspektima određeni značaj u različitim ključevima vrednosnih kvalifikacija. Selekcija se dakle ne može odvojiti od davanja značaja. Okvirno, postoje tri forme stvarnosti. Prva je prirodna stvarnost, delimično nezavisna u odnosu na čoveka u kojoj se on nalazi kao fizičko biće sa svojim potrebama, dok je društvena stvarnost rezultat čovekovih aktivnosti da kroz komunikaciju oblikuje svoj svet. Sa razvojem masovnih medija, komunikacija je sa nivoa sredstva kreacije društvene realnosti postala realnost sama za sebe – simbolička stvarnost. Mediji uglavnom daju primat društvenoj stvarnosti kroz koje se ona u savremenom svetu i legitimiše.⁵

Polazeći od Van Dijkovog shvatanja da se analiza teksta može vršiti na nivou makrostrukture i mikro strukture (Dijk, 1988), analizu simboličke stvarnosti koje su kreirali listovi *Politika* i *Blic* započecemo od makrostrukture te stvarnosti. U tom smislu čini se prihvatljivom i Dijkova tvrdnja da se makrostruktura uspostavlja uz pomoć pravila izbora, generalizacije i konstrukcije (Dijk, 1988:13). Naime, bez spoznaje makrostrukture

---

⁵ Sprega društvene i simboličke stvarnosti nije jednostavna i jednosmerna, iako mediji legitimizuju društvenu stvarnost, i društvena stvarnost ima mehanizme za legitimizaciju medija.

simboličke stvarnosti ne možemo domašiti potpuni smisao i značenje pojedinih njenih delova odnosno tekstova.

Tekstovi se ne mogu sagledavati nezavisno jedan od drugog, a njihova povezanost i hijerarhijsko ustrojstvo predstavljaju značajan okvir tumačenja simboličke realnosti. Intertekstualnost se dakle ogleda u zavisnosti određenoga teksta o drugim, obično prethodno realizovanim tekstovima ili grupi tekstova sa određenim temama, i ona se kao koncept okreće problemima konstitucije smisla. Realizacija intertekstualnosti direktno je povezana sa konceptualnim i vrednosnim okvirima konstrukcije određene simboličke realnosti. Naime, kao što ćemo videti, grupisanje tema, njihova hijerarhija i formiranje semantičkog gravitacijskog polja značenja koje se na taj način obrazuje, kreira realnost čija se intencionalnost pre svega nalazi na nivou konstrukcije a potom i na nivou sadržaja tekstova.

Opšte je poznato da je savremena srpska štampa nastajala i razvijala se tokom 90-ih godina prošlog veka u uslovima, kako bi to rekao Hol, „društva posvađanog sa samim sobom”, konflikta dva vrednosno interpretativna okvira koji su pokušavali da svojoj verziji realnosti obezbede status objektivne i istinite. Medijska legitimizacija vladajućeg sistema vrednosti zasnovanog na nacionalističkoj ideologiji i objektivizirana kroz vladajući diskurs, realizovana je posredstvom medija u vlasništvu države. S druge strane, medijska legitimizacija opozicionog diskursa, koji je predstavljao objektivizaciju „demokratskog principa” kao alternativnog nacionalističkom konceptu, realizovan je kroz medije u privatnom vlasništvu. Na „liniji vatre” semantičkog konflikta našli su se najstariji dnevni list na Balkanu *Politika*, kroz koji se legitimisao vladajući diskurs i dnevni list *Blic*, kroz koji se realizovala legitimizacija opozicionog diskursa ali i novog tabloidnog pristupa novinarstvu. I jedan i drugi list svoj konceptualni okvir prvo su realizovali kroz selekciju stvarnosti.

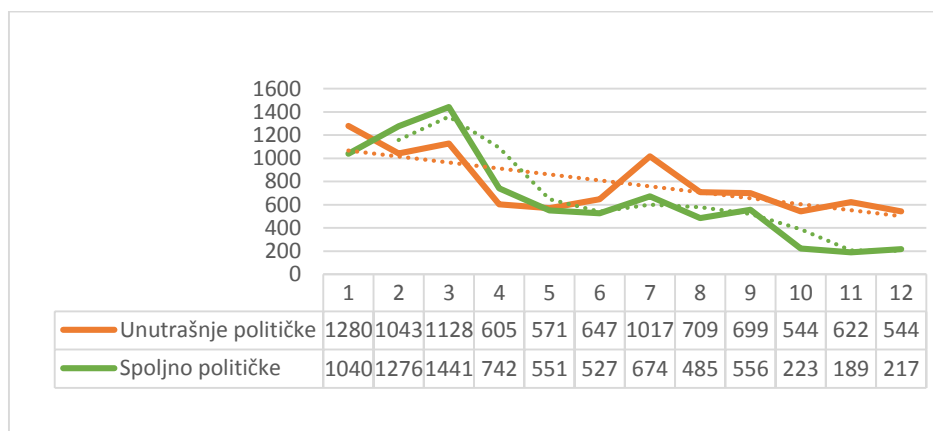
Evidentiranje razlika u „zahvatanju” iste stvarnosti putem selekcije pružaju okvire za utvrđivanje razlika u strukturi simboličke realnosti medija, u ovom slučaju listova *Politika* i *Blic*. Od 17.330 analiziranih tekstova u dnevnom listu *Politika*, 9.409 (54%) tekstova imali su za temu unutrašnjopolitička dešavanja, dok su spoljnopolitičke teme obrađivane kroz 7.921 (46%) tekst. U listu *Blic*, od 9.057 analiziranih tekstova 7.534

(83%) teksta za temu su imali unutrašnjopolitička dešavanja, dok su u 1.523 (17%) teksta za temu imali spoljnopolitičke teme.

Na prvi pogled uočava se razlika u zastupljenosti pojedinih tema u navedenim listovima po kriterijumu koji se odnosi na izveštavanja o unutrašnjopolitičkim dešavanjima, odnosno spoljnopolitičkim dešavanjima. Dok je u listu *Politika* kreiran uravnoteženi odnos, u listu *Blic* očigledna razlika ukazuje na primat unutrašnjopolitičkih tema u strukturi simboličke slike realnosti. Međutim, ova razlika u strukturi tema može se objasniti činjenicom da je *Politika* list sa dugom tradicijom, koji je između ostalog, svoj kvalitet zasnivao na značaju koji pridaje spoljnopolitičkoj rubrici i razgranatoj mreži dopisnika, za razliku od mladog lista *Blic* koji svoju šansu traži u izveštavanju o neposrednoj realnosti. Sa simboličkog aspekta, odnos između navedenih tema predstavlja i odnos između reprezentacije stvarnosti svakodnevnog života, koja se može vremenski i prostorno domašiti i reprezentacije stvarnosti koja u simboličkoj sferi nadograđuje tu stvarnost informacijama koje se ne mogu vremenski i prostorno domašiti ili proveriti u kratkom roku. U tom smislu, visok procenat tekstova u strukturi lista *Blic* koji su obrađivali unutrašnjopolitička dešavanja ukazuju na mogućnost većeg stepena proverljivosti njihove objektivnosti. S druge strane, visok procenat tema sa spoljnopolitičkim dešavanjima u listu *Politika* otvara mogućnost za konstrukciju simboličke realnosti koja ima i drugih potencijala osim da informiše i objasni. Odnos broja informacija o neposrednom okruženju ili inostranstvu može se posmatrati i sa aspekta korisnosti tih informacija, odnosno njihove funkcije u svakodnevnoj orijentaciji. Postoji veći stepen verovatnoće da su informacije o aktuelnom unutrašnjopolitičkom životu osim što su proverljivije i korisnije u svakodnevnoj orijentaciji od informacija o dešavanjima u inostranstvu. Ipak, samo na osnovu navedenih struktura ne može se doneti zaključak o intencionalnosti ili vrednosnom usmerenju listova *Politika* i *Blic*. Zbog toga ćemo razmotriti dinamičku verziju navedenih struktura tema.

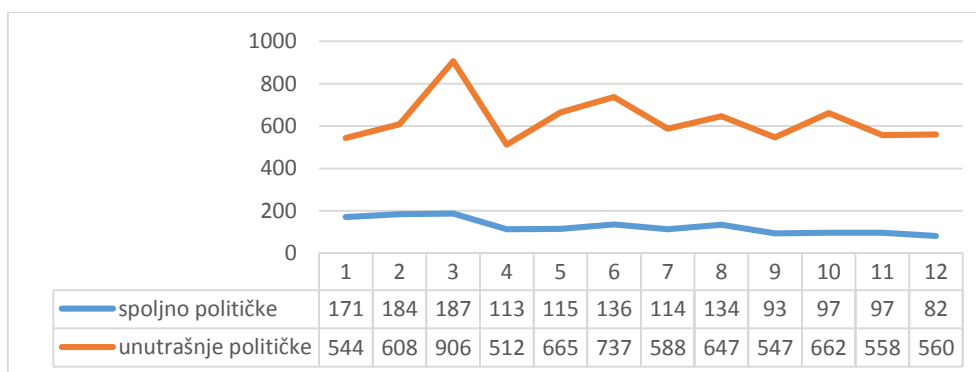
Uravnoteženi odnos između spoljnopolitičkih i unutrašnjopolitičkih tema u statičkoj simboličkoj strukturi slike realnosti koju je kreirao list *Politika*, u dinamičkoj je zamenjen njihovim komplikovanim odnosom preplitanja i korelacije. Primećuje se da su od drugog do petog meseca dominirale spoljnopolitičke teme, te da je postojala slaba korelacija između navedenih tema od drugog do osmog meseca. Međutim, od otpočinjanja

otvorenih sukoba između vlasti i opozicije u Beogradu, tokom maja meseca unutrašnje političke teme su zastupljenije u simboličkoj slici lista.

Grafikon 3.1. Frekvencija zastupljenosti pojedinih tema u listu *Politika*

Za razliku od lista *Politika*, u listu *Blic* neuravnoteženi odnos između spoljnopolitičkih i unutrašnjopolitičkih tema u dinamičkoj verziji makrostrukture zamenjen je jednostavnim, pravilnim kontinuiranim odnosom dominacije unutrašnjopolitičkih nad spoljnopolitičkim temama.

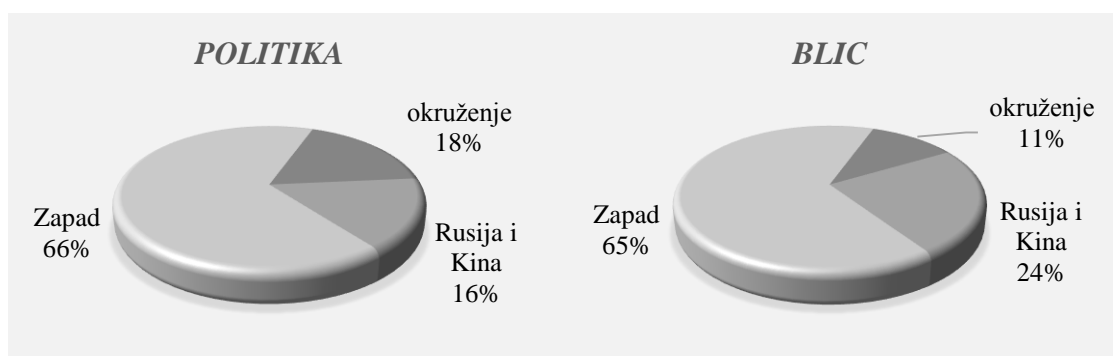
Grafikon 3.2. Frekvencija zastupljenosti pojedinih tema u listu *Blic*, 2000. godina

Očigledan skok broja tekstova sa unutrašnjopolitičkih temama u listu *Blic* tokom drugog i trećeg meseca, koji korelira sa skokom broja tekstova sa spoljnopolitičkim temama u listu *Politika* u istom periodu objašnjava različite koncepcije navedenih listova. Ista stvarnost izazvala je značajni rast broja tekstova sa unutrašnjopolitičkim temama u listu *Blic*, a u listu *Politika* broja tekstova sa spoljnopolitičkim temama. Iako su izveštavali o

istoj stvarnosti, različitom tematizacijom i brojem tekstova, navedeni listovi su označavali i relevantnost pojedinih segmenata stvarnosti. I dok se list *Blic* u navedenom periodu uglavnom bavio ujedinjenjem opozicije, sukobima i problemima u okviru ove političke grupacije, štrajkom prosvetnih radnika, rastom cena, prekidom prometa sa Crnom Gorom, repersijom vlasti u vezi zabrane rada lokalnih medija, u fokusu izveštavanja *Politike* su bili konflikti na Kosovu u kojima su učestvovali Kfor i Unmik, manevri NATO na Kosovu, novi svetski poredak i novi fašizam, konflikt Zapada sa Srbijom, sukobi oko izbora novog šefa MMF-a, sukobi Zapada sa Kinom i Rusijom i u vezi sa tim novi hladni rat.

3.2. Simbolička konstrukcije Zapada u listovima *Blic* i *Politika*

Bez dalje kvantitativne i kvalitativne analize tekstova grupisanih u spoljnopolitičke odnosno unutrašnjopolitičke teme, kao objektivne kriterijume strukture, nemoguće je domašiti semantički mehanizam kreacija simboličke slike listova *Politika* i *Blic*. U vezi sa tim, analiza strukture spoljnopolitičkih tema nameće se kao početni korak u tom poslu. Od 7.921 tekstova koji su za temu imali spoljnopolitička dešavanja u listu *Politika*, 5.237 tekstova odnosilo se na Zapad, 1.240 tekstova na Rusiju, Kinu i druge zemlje a 1.444 teksta na okruženje. U listu *Blic* simbolička konstrukcija spoljnopolitičkih dešavanja bila je zasnovana na mnogo manje tekstova, tako da je od ukupno 1.523 tekstova, 994 za temu imalo Zapad, 359 tekstova Rusiju, Kinu i ostale zemlje, a 170 tekstova okruženje. Različita zastupljenost tekstova sa spoljnopolitičkom tematikom u strukturama simboličkih realnosti listova *Politika* i *Blic*, ukazuje na različit značaj koji im se pridavao u simboličkim konstrukcijama realnosti navedenih listova.

Grafikon 3.3. Usporedni prikaz strukture spoljnopolitičkih tema u *Politici* i *Blicu*

Ustanovljena razlika relevantnosti spoljnopolitičkih tema u konstrukciji simboličkih stvarnosti listova *Blic* i *Politika* nije rezultirala različitom zastupljenošću tekstova u okviru ove grupacije tekstova. Naime, u oba lista najzastupljenije spoljnopolitičke teme bile su vezane za Zapad, zatim teme vezane za Rusiju i Kinu i na kraju teme vezane za okruženje. Očigledno je da relevantnost pojedinih tema u okviru grupe tekstova sa spoljnopolitičkom tematikom nije bila sporna i da se Zapad i u listu *Blic* i u listu *Politika* sagledavao kao najznačajniji činilac njene konstrukcije. Međutim, za razliku od lista *Blic*, u listu *Politika* Zapad se sagledavao i kao najznačajniji činilac konstrukcije simboličke slike sveta.

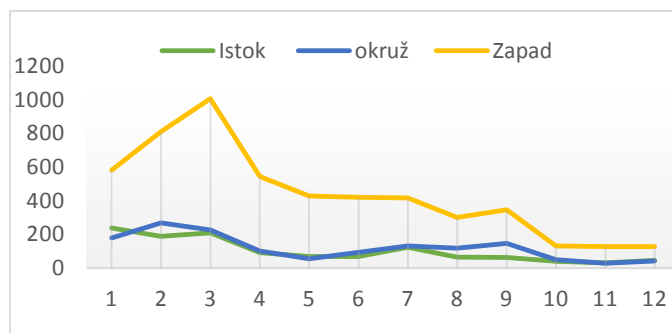
3.2.1. Konstrukcija Zapada kao neprijatelja u listu *Politika*

List *Politika* je do 5. oktobra 2000. godine bio na liniji vladajućeg diskursa političkih stranaka, interesnih grupa i pojedinaca, ali istovremeno i štampani medij sa dugom tradicijom novinarske prakse. U vezi sa tim on je morao da pomiri ta dva dijametralno suprotna zadatka – pokušaj održavanja ravnoteže jednog sistema vrednosti u padu i istinitosti i (prividne) objektivnosti izveštavanja. Taj nemogući zadatak nije mogao biti izvršen bez upotrebe znaka, teksta i diskursa u proizvodnji simboličke stvarnosti sa jasnom strukturom značenja „koja je stvarala novu realnost a istovremeno prikrivala da je nema” (Bodrijar, 1991). Odvojenost Srbije od Evrope, Amerike, zapadne civilizacije uopšte, rezultirala je u *Politici* njihovim negiranjem i stvaranjem simboličke konstrukcije globalnog konflikta malih pravdoljubivih naroda sa koalicijom zlih nepravednih razvijenih zemalja, uz nadu da će snaga malih biti dovoljna u „razbuđenoj budućnosti” Istoka za konačan obračun sa tim zlom. Navedena konstrukcija je, u proizvodnji uvek istog, jasno definisanog poretka, po svojoj prirodi bila isključivo redundantna, a svoj referent tražila je u negativnom osećanju čitalaca koji su na svojoj koži osetili moć zlih, pri čemu je Lakanovim diskursom žrtve, prizivana jedinstvena „pravdoljubiva i patriotska” reakcija.

Politika je u uslovima nestajanja jednog ideološkog, simboličkog univerzuma komunizma, na vertikali mitskog sukoba dobra i zla, kreirala stvarnosti čiji je osnovni cilj bio prikirivanje odsustva njene egzistencije. Dakle, ne radi se o potpunom nepostojanju

referenta već o njegovoj reanimaciji kroz pretpostavljeni najrazumljiviji diskurs kreiranja ugroženosti, žrtve i konflikta. U tom smislu *Politika* je u procesu označavanja odnosno kreiranja simboličke stvarnosti koristila selekciju kako bi u strukturnom, ali i sadržajnom smislu, omogućila realizaciju ideološke pozicije pod čijim uticajem je funkcionisala.

Od 7.921 teksta koji su za temu imali spoljnopolitička dešavanja u listu *Politika*, 5.237 tekstova odnosilo se na Zapad, 1.240 tekstova na Rusiju, Kinu i druge zemlje a 1.444 teksta na neposredno okruženje. Od ukupno 5.237 tekstova koji su za temu imali Zapad, 1.927 odnosilo se na Ameriku, 1.069 za temu je imalo vojni savez NATO, 594 za temu su imali Evropsku uniju, 421 Kfor i Unmik, i 1.226 ostalo od čega 242 Veliku Britaniju, 272 Nemačku, 123 Francusku, 104 Hag, a ostatak od 485 tekstova odnosili su se na globalizaciju kao proces, medije, propagandu, ekonomsko ukрупnjavanje firmi, Međunarodni monetarni fond, sankcije itd. Međutim, dominacija Amerike u strukturi simboličke konstrukcije Zapada značajno je veća od prikazane, jer su tekstovi koji su činili navedenu konstukciju svoje polazište imali u temama o Americi i o povezanosti Amerike npr. sa Nemačkom, uticajem koji ima na NATO i druge organizacije poput MMF-a, Kfora, Unmika itd. Prelivanje spoljnopolitičkih tema na unutrašnjopolitičke teme u listu *Politika*, naročito vezano za Ameriku i NATO odvijalo se preko tema vezanih za Kosovo, tako da je taj odnos na kraju krajeva vrlo relativizovan.

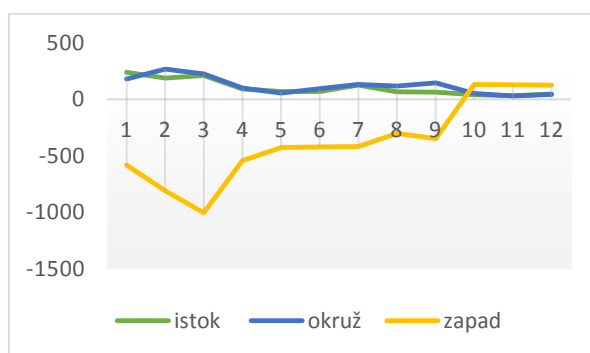

Grafikon 3.4. Frekvencija zastupljenosti pojedinih tema u okviru spoljnopolitičke teme u listu *Politika*

Dinamička verzija spoljnopolitičkih tema u simboličkoj strukturi stvarnosti koju je kreirao list *Politika*, pored kontinuirane dominacije, otkriva nam stalni pad zastupljenosti

– relevantnosti tekstova sa temom Zapad u navedenoj strukturi od trećeg meseca i ravnomernu zastupljenost tema Istok (Rusije i Kine) i tema o okruženju. To nas dovodi do pitanja da li se značajna promena broja tekstova (pad) u kratkom vremenskom periodu može dovesti u vezu sa promenom njihove vrednosne orijentacije, ili sa nekim drugim dešavanjima koji nisu predmet izveštavanja tih tekstova. Naime, ako je relevantnost Zapada u strukturi spoljnopolitičkih tema nesporna, da li smanjenje broja tekstova o Zapadu u listu *Politika* ukazuje na smanjenje broja dešavanja, ili pak na slabljenje koncepcije na osnovu koje se struktuirala simbolička slika stvarnosti navedenog lista u kojoj su tekstovi vezani za Zapad imali značajnu ulogu? Ako uzmemo u obzir da je značajan broj tekstova o Zapadu do 5. oktobra imao negativnu vrednosnu orijentaciju, prethodni grafikon bi mogao da izgleda ovako:

Grafikon 3.5. Frekvencija zastupljenosti pojedinih podtema u listu *Politika* sa aspekta vrednosne orijentacije tekstova

Slabljenje frekvencije tekstova smanjivalo je simboličko gravitaciono polje tumačenja stvarnosti u kojoj je navedena grupacija tekstova imala značajnu ulogu. Istovremeno, smanjenje zastupljenosti dovodimo u vezu sa slabljenjem vrednosno negativnih stavova i nagoveštajem vrednosne promene u sagledavanju navedene teme u listu *Politika*. Takođe, analizom navedenog grafikona mogu se dovesti u vezu realne promene u srpskom društvu sa frekvencijom tekstova o Zapadu.

U tom smislu, jedna od glavnih karakteristika tekstova u konstrukciji Zapada pored njihove negativne vrednosne orijentacije o kojoj će kasnije biti reči, jeste njihova neposredna ili posredna povezanost sa događajima u Srbiji. Dakle, ne radi se o klasičnim spoljnopolitičkim temama već su tekstovi o državama Zapada, njihovim organizacijama

i licima uglavnom *bekgraundom* povezivani sa aktuelnim ili proteklim dešavanjima u kojima su učestvovala ta lica ili organizacije. Kao primer navešćemo tekst „Klinton kasapin Balkana”⁶, u kome se objašnjava neuspeh „gubitnika” Bila Klintona, predsednika SAD, prilikom posete Grčkoj, Bugarskoj Turskoj i Italiji kao rezultat njegovih poteza u vezi bombardovanja SRJ i procesa impičmenta i seksualnog skandala, koji se takođe dovode u vezu sa navedenim bombardovanjem. Na isti način izveštava se o poseti Bila Klintona Japanu u tekstu „Klintoni idi kući i vodi svoje vojnike”⁷, gde se naglašava da će Klintonovo ime ostati zapamćeno zbog dve stvari – „divljačkog bombardovanja Jugoslavije i ljubavne afere sa pripravnicom Monikom Levinski što je tipično za nezrele osobe”. Izveštavanje o Klintonovoj poseti Japanu i drugim zemljama, korišćeno je za plasiranje informacija o konfliktu SAD odnosno Klintona sa Srbijom. Neda Todorović smatra da je bekgraund odgovor štampe na elektronsko informisanje (Todorović, 2002:67). Međutim, ovde se ne radi o klasičnom objašnjavanju vesti, već o objašnjavanju karaktera i prirode lidera jedne od najmoćnijih zemalja sveta. Bekgraund u tekstovima kojima se kreirao Zapad imao je zadatak da događaje i stvari privede despotskoj semantičkoj realnosti (Savić, 1998:207 u Bodrijar, 1998). „Paradoksalno, u Srbiji je Bodrijarovo ime postalo prestižna metafora za onaj model obrnute Simulacije koja proizvodi tvrdu, opaku „samoreferencijalnu Realnost”, pakao istog, a ne kao što se moglo očekivati, fluidnu Hiperrealnost” (Savić, 1998: 202 u Bodrijar, 1998). Interpretacija je postala kreacija – komentar je supstituisao vest, nakon čega je i sam postao događaj u simboličkoj realnosti. Mogućnost da se preko simboličke slike stvarnosti upravlja značenjem teksta javlja se kao posledica značaja koji ta slika kao koncept ima u konstrukciji značenja teksta. Tekst je u tom slučaju znak ili događaj, semantički objekt, koji svoj alibi pronalazi u objašnjavajućoj ulozi simboličke stvarnosti kao konteksta u kome se pojavljuje. Simbolička stvarnost se na svom površinskom nivou uspostavlja kao struktura čiju je značenjsko-smislaonu dimenziju moguće domašiti samo na nivou asocijativnih i mentalnih procesa tumačenja u kojima se ona (struktura) dovodi u vezu sa tekstom i njegovim značenjem. U tom smislu, semantička dimenzija simboličke stvarnosti lista *Politika* strukturirala se više na nivou intenziteta i frekvencije tema tekstova kao i njihove usmerenosti nego na njihovim značenjima. Ona je stoga više

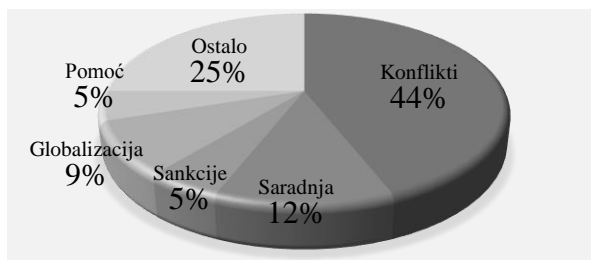
---

⁶ *Politika* (2000), 2.januar, strana 13

⁷ Isto, 23. jul, naslovna strana

„objektivna” i „istinita” jer je predmet njene obrade ideološka, čak i filozofska definicija, u simboličkom obliku kreirana, strukture društvenih a u ovom slučaju međunarodnih odnosa SRJ, odnosno vlasti SRJ sa Zapadom. U vezi s tim, struktura medijske stvarnosti *Politike* bila je ekvivalent socijalnog modela i njegove strukture u Srbiji sa aspekta vladajućeg diskursa, odnosno ideološkog stajališta tog diskursa.

Prethodno definisana struktura tekstova kojim se kreirala simbolička slika Zapada je u tom smislu nepotpuna jer nam ne pruža informacije o njihovoj pravoj prirodi i funkciji u simboličkoj stvarnosti lista *Politika*. Od ukupno 5.237 tekstova kojim se konstruisala navedena simbolička slika u dnevnom listu *Politika* 587 tekstova ima pozitivnu, 365 neutralnu i 4.285 tekstova negativnu vrednosnu orijentaciju.⁸

Grafikon 3.6. Struktura tekstova kojim se kreirala simbolička slika Zapada sa aspekta međunarodnih odnosa u listu *Politika*

Značajna zastupljenost tekstova u simboličkoj strukturi Zapada u listu *Politika* koji su za temu imali konflikte ukazuju na ideološku prirodu navedenog semantičkog konstrukta. Ali tematizacija konflikata u simboličkoj strukturi Zapada nije predstavljala samo njihovu jednostavnu legitimizaciju, već je to pre svega bila odraz pokušaja da se ovlada realnošću u domenu simboličkog i da se na taj način nametne određena slika sveta, interpretativni okvir tumačenja kako za unutarpolitičke tako i za spoljnopolitičke potrebe.

Preferiranje konflikta Luman je okarakterisao kao jedan od faktora selekcije vesti. Ostali su iznenađenje, kvantifikacija i tabelarno-grafički prikazi, lokalna relevantnost, kršenje normi, favorizacija aktera, individualni slučajevi i izražavanje mišljenja (Luhman, 2000: 31-33). Reprezentovanje konflikata ogledalo se kroz tekstove o konfliktima SRJ – Srbije

⁸ Mora se priznati da je ova vrednosna struktura tekstova relativna i da je uzeta više kao primer prikazivanja vrednosne homogenosti tekstova nego kao egzaktan pokazatelj same strukture.

sa organizacijom NATO (35%), zatim kroz tekstove o konfliktima na Kosovu u kome su učestvovala organizacije Kfor i Unmik kao reprezentivi Zapada, pre svega SAD (28%), o konfliktima Zapada uglavnom Amerike sa Rusijom i Kinom (12%), drugim konfliktima SAD (22%), kao i tekstovima o sukobima između zemalja Zapada (3%).

Simbolička konstrukcija slike Zapada, u vrednosnom smislu, bila je veoma homogena. Promena vrednosne orijentacije slike o Zapadu izvršena je delimično nakon 5. oktobra kada je došlo do promene uređivačke politike, ali je interesantno da je intenzitet, odnosno broj tekstova u okviru ove teme u listu *Politika* tokom cele 2000. godine bio u stalnom padu. Homogena negativna simbolička slika Zapada imala je svoje semantičko gravitaciono polje kojim je u svoj vrednosni korpus privlačila i tekstove sa drugim temama. Kao što ćemo videti, deo konstrukcije navedene slike „privlačio” je u svoje negativno vrednosno polje tekstove sa temom o opoziciji, a drugi je bio begrund za tekstove o vlasti. Tematski, Zapad je bio generator negativnog semantičkog polja jedne simplifikovane slike sveta, ali i ključ njenog tumačenja.

Simplifikacija je kao semantička formula redukcije ili hiperbolizacije aspekata stvarnosti predstavljala osnovu za primenu svih drugih semantičkih postupaka kojima se u određenom smeru upodobljavala u simboličkom obliku transponovana aktuelna stvarnost u listu *Politika*. Naime, sužena na nivo crno-bele slike sveta, na taj način kreirana konstrukcija je imala ambiciju da potpuno eliminiše semantičku entropiju na nivou informacija. U tom smislu, njen cilj je bio da se na psihološkom nivou recipijenta u Srbiji, opterećenog visokim nivoom protivurečnih informacija sa jedne i osećanjem ugroženosti sa druge strane, na relativno jednostavan način razreše ne samo moguće dileme i napetosti koje ima, već da se one usmere u željenom smeru. Kao osnovna strategija na kojoj se zasnivala simplifikacija simboličke konstrukcije sveta u kojoj je Zapad imao ključnu ulogu, korišćena je podela na MI i ONI i na nivou simboličke slike sveta i na nivou simboličke konstrukcije teksta. Navedeni koncept, po Van Dijk, ističe razliku koja je uglavnom „binarno konceptualizirana” kao razlika između dobra i zla, poštenja i nepoštenja (Van Dijk, 1998). Njegova realizacija materijalizuje se kroz strategiju pozitivne i negativne prezentacije ili legitimizacije i delegitimizacije (Chilton, 2004). Simplifikacija je otvarala mogućnost za primenu drugih semantičkih tehnika u konstrukciji slike Zapada kao što su hiperbolizacija, demonizacija, generalizacija i glorifikacija.

Negativna simbolička slika o Zapadu u *Politici* kreirana je upotrebom generalizacija kroz konstrukciju negativnih stereotipa, naročito na nivou naslova tekstova. Po pisanju *Politike* Zapad je, pored toga što hoće da osvoji svet,⁹ osmislio katastrofu na Kosovu,¹⁰ zapadni moral je na putu kraha¹¹ jer je utonuo u veliku laž.¹² Zapadno društvo je militantno i nemilosrdno,¹³ čiji je cilj stvaranje neprestanih tenzija i napetosti u nametanju svojih modela ponašanja.¹⁴ Zapad želi da uništi Kinu,¹⁵ da podeli Slovene,¹⁶ nema jasnu politiku na Balkanu pa je Kosovo pretvorio u carstvo kriminala i trgovine drogom.¹⁷ Ubistvo direktora JAT-a je delo zapadnih obaveštajnih službi,¹⁸ koje šire dezinformacije o Jugoslaviji i Srbiji.¹⁹ Zapad je sponzor terorizma,²⁰ koji kroz humanitarne intervencije realizuje svoje zavereničke ciljeve.²¹ On provocira sukobe u Beogradu²² i grubo se meša u unutrašnje stvari Jugoslavije,²³ vodeći specijalni rat protiv srpskog naroda.²⁴

Simbolička konstrukcija Amerike kao predvodnika zla u listu *Politika*²⁵ bila je ključna u konstrukciji Zapada, koja je bila kreirana kroz upotrebu generalizacija, demonizacija i hiperbolizacija. Amerika je imperija terora,²⁶ koja se kao i sve imperije ne održava na razumu već na primeni sile. Ona je agresivna i beskrupulozna zemlja koja se ne obazire na druge, već samo vodi računa o sopstvenim interesima.²⁷ Amerika vodi neokolonijalističku, imperijalističku i rasističku politiku sa bolesnom ambicijom da bude jedina vodeća zemlja na svetu koja ne preza u tom smislu od primene i najpodmuklijih sredstava. „Sjedinjene Države već 200 godina koriste biološko oružje, od malih boginja

---

⁹ Zapad hoće da osvoji svet, 18. januar, strana 2

¹⁰ Zapad je smislio katastrofu na Kosmetu, 25. januar, strana 14

¹¹ „Dijario di notijas”: Zapadni moral na putu velikog kraha, 1. februar, strana 2

¹² Zapad utonuo u laži, 4. februar, strana 4

¹³ Zapadno društvo militantno i nemilosrdno, 24. februar, strana 2

¹⁴ Agresivno nametanje zapadnih modela, 2. mart, strana 2

¹⁵ Zapad želi da uništi i podeli Kinu, 8. mart, naslovna strana

¹⁶ Zapad hoće da podeli Slovene, 11. mart, strana 15

¹⁷ Zapad pretvorio Kosmet u carstvo kriminala i trgovine drogom, 4. april, strana 2

¹⁸ Ubistvo direktora JAT-a, delo zapadnih obaveštajnih službi, 28. april, strana 22

¹⁹ Službe Zapada širile dezinformacije o SRJ, 20. maj, strana 3

²⁰ Zapad je sponzor terorizma, 14. jul, strana 18

²¹ „Humanitarne” intervencije predstavljaju zaveru Zapada, 18. septembar, naslovna strana

²² Zapad provocira sukobe u Beogradu, 4. oktobar, naslovna strana

²³ Grubo mešanje Zapada, 3. oktobar, strana 3

²⁴ Zapad i Nato vode specijalni rat protiv SRJ i srpskog naroda, 13. mart, strana 15

²⁵ Do 5. 10. 2000. godine

²⁶ Američka imperija terora, 13. januar, strana 4

²⁷ Agresivni potezi SAD, 15. januar, strana 2

„priređenih” u ćebadima za Indijance pa sve do širenja kuge na Kubi; od hemijskog oružja, kakav je iperit za obogaljivanje i ubijanje ljudi u Prvom svetskom ratu do „narandžastog agensa” za uništavanje Vijetnama, da stvori čitavu generaciju degenerisane dece. SAD su jedina zemlja koja je upotrebila nuklearne bombe i jedina zemlja koja proizvodi, koristi i prodaje oružje punjeno osiromašenim uranijumom.”²⁸ Amerikanci su mirotvorci koji ubijaju,²⁹ a Amerika država koja kao svetski policajac promoviše politiku sile.³⁰ „I SAD poput nekadašnjih imperija, pokušavaju da uporno i agresivno nametnu svetu nove norme ponašanja, iz kojih bi one same bile izuzete. Na sav glas o ljudskim pravima, a protiv konvencija o zaštiti dece, zabrani proizvodnje i raspoređivanja nagaznih mina i većem pravu civila u ratu... Pariski *Mond diplomatik* je ovakvo držanje Vašingtona uporedio sa ponašanjem velikih imperija koje su, sve odreda i u svoje vreme pokušavale da prekroje globalna pravila, kako bi zagospodarile svetom. I SAD pokušavaju danas, na vrhuncu vojne, političke i ekonomske moći da same definišu norme međunarodnog ponašanja, iz kojih bi same bile izuzete. Vreme imperija je međutim nepovratno prošlo. Amerika može zaista mnogo, ali upravo zbog toga što bi sve, može sve manje. Ograničenja (pre)velike moći počinju da se pokazuju u detaljima. Ali sve učestalije i sve očiglednije.”³¹ U tom smislu, Amerika je zemlja licemerja koja primenjuje dvostruke standarde, pa svoje saveznike naziva borcima za slobodu, a neprijatelje teroristima³². Ona je protiv Slovena,³³ a pored toga predvodi prisluškivanje i praćenje celog sveta u cilju njegove kontrole.³⁴ Zbog svoje prirode ona je u sukobu sa svima. Amerika je prema pisanju *Politike* poražena na Kosovu i kao takva nastavlja agresiju na SRJ.³⁵ Uprkos tome što je međunarodna zajednica priznala svoj fijasko,³⁶ Amerika nastavlja da primenjuje sankcije kao svoje smrtonosno oružje, „zločinački metod ubijanja čitavog jednog naroda.”³⁷ Amerika je predvodnik neokolonijalizma,³⁸

---

²⁸ Patologija jedne supersile, 17. januar, strana 4

²⁹ Mirotvorci koji ubijaju, 18. januar, strana 16

³⁰ SAD direktno promovisu teoriju sile, 22. januar, strana 20

³¹ Sindrom imperijalne moći, 24. januar, strana 4

³² Licemerje zapadnog sveta, 17. februar, strana 4

³³ SAD protiv Slovena, 26. januar, strana 4

³⁴ Amerika i Britanija predvode svetsko prisluškivanje, 29. januar, naslovna strana

³⁵ Novi oblik agresije na SR Jugoslaviju, 12. februar, naslovna strana

³⁶ Svet priznao fijasko na Kosmetu, 13. februar, naslovna strana

³⁷ Sankcije – smrtonosno oruđe američke politike, 14. februar, strana 2

³⁸ Poziv na otpor američkom neokolonijalizmu, 25. februar, strana 15

krstaškog nametanja demokratije,³⁹ i ideologije mesijanizma⁴⁰ u cilju stvaranja ekonomske dominacije i eksploatacije.⁴¹ „Globalizacija je ušla u sve pore Evrope kroz američki kapital, tako da Amerika ne dozvoljava nijednoj zemlji da zauzme svoju poziciju, to je ono što je nastrašnije, najopasnije.”⁴² Pored toga, SAD vode prljavu politiku.⁴³

Međutim, i tako moćna Amerika se plaši svega i svačega – od ruske mafije,⁴⁴ inflacije,⁴⁵ hajderizacije,⁴⁶ novih centara moći,⁴⁷ krupnih gubitaka, terorizma i terorista, „ludih ovaca”, za radna mesta itd. Čitaoci *Politike* su u dva navrata obavješteni da u Americi gladuje 30 miliona Amerikanaca,⁴⁸ da su američki kriminalci bezbedni,⁴⁹ da je jedna od saveznih država SAD „raj za plaćene ubice, mešetare, kriminalce i probisvete”.⁵⁰ U dva navrata, čitaoci *Politike* su obavješteni da je dva miliona Amerikanaca u zatvoru⁵¹ i da SAD imaju najveći procenat zatvorenika po glavi stanovnika.⁵² Amerika je pretnja ne samo Jugoslaviji i Srbiji već i celom Istoku,⁵³ zbog čega je Jugoslavija uostalom i bombardovana. *Politika* je „otkrila” da su zbog bombardovanja kasnile penzije u Americi i da su upravo one utrošene za bombardovanje.⁵⁴ Jugoslavija je kao kamen spoticanja i prepreka dominaciji zapadnih sila, prema pisanju *Politike*, strateški porazila⁵⁵ Ameriku zbog čega je postala simbol i embrion⁵⁶ otpora hegemonizmu u čitavom svetu.

Amerika ima nameru da Rusiju stavi pod svoju kontrolu, zbog čega će, po pisanju *Politike*, biti obnovljen hladni rat, a od strane Rusije biti označena kao pretnja. Rusija

---

³⁹ Američko krstaško nametanje demokratije, 25. februar, strana 14

⁴⁰ Osvetljavanje ideologije američkog mesijanizma, 3. februar, strana 16

⁴¹ Ekonomska dominacija i eksploatacija su ciljevi SAD, 9. mart, strana 18

⁴² Američki jaram, 26. februar, strana 4

⁴³ Prljava politika SAD, 27. maj, strana 4

⁴⁴ Strah od ruske mafije, 3. februar, strana 5

⁴⁵ Strah od inflacije, 4. februar, strana 9

⁴⁶ Strah od hajderizacije, 7. februar, strana 3

⁴⁷ Strah od novih centara moći, 26. februar, strana 18

⁴⁸ Gladuje više od 30 miliona Amerikanaca, 11. februar, strana 3; 11. septembar, naslovna strana

⁴⁹ Kod ujka Sema kriminalci su bezbedni, 16. jun, strana 6

⁵⁰ Virdžinija raj za plaćene ubice, mešetare, kriminalce i probisvete, 3. februar, strana 5

⁵¹ Dva miliona Amerikanaca u zatvoru, 13. januar, strana 3; 11. avgust, naslovna strana

⁵² SAD imaju najviše procenata zatvorenika, 21. april, naslovna strana

⁵³ Pretnja ne samo Jugoslaviji i Srbiji već i celom Istoku, 9. februar, strana 16

⁵⁴ Penzije utrošene za bombardovanje Jugoslavije, 18. februar, strana 11

⁵⁵ Jugoslavija je strateški porazila Vašington, 11. mart, naslovna strana

⁵⁶ Jugoslavija je embrion otpora NATO u i SAD, 8. jun, strana 14

uzvrća Americi,⁵⁷ pokazuje „nuklearne zube”⁵⁸ i protivi se sporazumu o antibalističkim raketama.⁵⁹ Amerika je u sukobu i sa drugom velikom silom Kinom oko Tajvana. Kinezi su u više navrata, prema pisanju *Politike*, upozoravali SAD da će upotrebiti vojnu silu ukoliko dođe do nezavisnosti Tajvana, a Amerika to prihvati.⁶⁰ Kroz 310 tekstova konstruisan je sukob Amerike sa Kinom i Rusijom. Naime, ne samo da je podelila svet, *Politika* ga je i sukobila i na toj liniji stvorila i smisao konstrukcije Rusije i Kine kao protivteže Americi, latentnu pretnju njenoj hegemoniji, ali u krajnjem slučaju konstrukciju saveznika Jugoslaviji i Srbiji u borbi sa tom „državom terora.”

Pored sukoba sa Kinom i Rusijom, SAD su, u simboličkoj konstrukciji *Politike*, u sukobu i sa svojim saveznicima Nmcima i Britancima, kao i celom Evropskom unijom, koju žele da stave pod svoju kontrolu. Ako je verovati *Politici*, Klinton je „šamarao” Šredera⁶¹ u vezi izbora direktora MMF-a, Bon je optuživao Vašington za nepošteno ponašanje, suprotstavljao se obaveštajnim aktivnostima SAD. Francuzi su takođe sve više mrzeli Amerikance,⁶² blokirali ih u UN.⁶³ „Francuska se sve učestalije svrstava na stranu zemalja koje su protiv unipolarnog sveta i američke dominacije.”⁶⁴

SAD pored toga ulažu veliki novac u „poslušnike u Srbiji”,⁶⁵ finansira „nezavisna glasila”⁶⁶ ima nadu u „otporaše”,⁶⁷ njihovi poslušnici pokušavaju da učvrste antisrpski front.⁶⁸ Osim sa opozicijom u Srbiji, Amerika je povezana i sa rukovodstvima Crne Gore i Republike Srpske, koja u dogovoru planiraju da svoje zemlje predaju u ruke „zavojevaču”.⁶⁹ Po navodima *Politike*, tragovi ubistava Pavla Bulatovića, ministra vojnog i Gorana Žugića, specijalnog savetnika za bezbednost predsednika Crne Gore vode ka

---

⁵⁷ Rusija uzvratila Americi, 20. februar, strana 8

⁵⁸ Soar: Rusija uzvratila Americi, 16. januar, strana 2

⁵⁹ Njet Klintonu, 27. april, strana 4

⁶⁰ Upozorenje Klintonu, 7 januar, naslovna strana; Kina upozorava SAD zbog naoružavanja, 2. februar, naslovna strana; Upozorenje Tokiju i Vašingtonu, 4. februar, naslovna strana; Kina upozorila SAD da odustane od raketnog štita, 19. februar, naslovna strana; Upozorenje Vašingtonu preko Buša, 3. mart strana 3; Peking upozorava na američke nuklearne ucene, 15. septembar, naslovna strana

⁶¹ Klintonov šamar Šrederu, 2. mart, strana 8

⁶² Oživljavanje starog neprijateljstva, 18. maj, strana 6

⁶³ Francuzi blokirali Amerikance, 6. avgust, naslovna strana

⁶⁴ Čaša gorčine, 31. januar, strana 4

⁶⁵ Amerika ulaže velike pare u poslušnike, 17. januar, strana 14

⁶⁶ „Nezavisna” glasila primaju američki novac, 17. februar, strana 15

⁶⁷ Vašingtonske nade u „otporaše”, 27. maj, strana 15

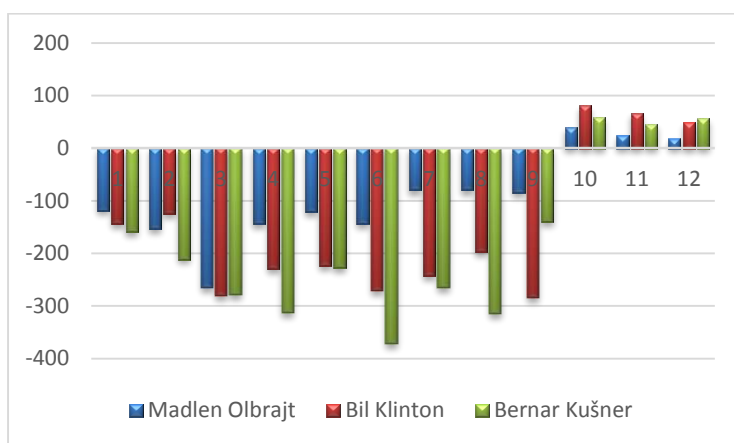
⁶⁸ Američki poslušnici pokušavaju da učvrste antisrpski front, 13. april, strana 14

⁶⁹ Vrhška ponižava Crnu Goru odlaskom na noge Madlen Olbrajt, 14. mart, strana 18

Americi.⁷⁰ CIA blagonaklono gleda na formiranje centara za terorizam i trgovinu narkoticima,⁷¹ ova agencija je po saznanjima *Politike* organizovala i Evropsku uniju,⁷² ali i rukovodi slovenačkom obaveštajnom službom.⁷³

U negativnom kontekstu konstruisane su simboličke slike i zvaničnika SAD. U simboličkoj slici *Politike*, zločine na Balkanu režirao je Bil Klinton,⁷⁴ predsednik SAD, kasapin Balkana,⁷⁵ koji je kao najnemoralniji predsednik⁷⁶ oslabio uticaj SAD u svetu.⁷⁷ Njegova zaostavština je sramota⁷⁸ zbog čega je pao u depresiju.⁷⁹ U sličnom svetlu je u simboličkoj slici *Politike* kreirana i državna sekretarka SAD Madlen Olbrajt, koja je međunarodni zločinac,⁸⁰ sujetna, arogantna, netolerantna i nesposobna osoba,⁸¹ sklona intrigama⁸² u koju niko nema poverenje.⁸³

Grafikon 3.4. Frekvencija pojavljivanja imena zapadnih političara i njihova vrednosna orijentacija u naslovima tekstova lista *Politika*

⁷⁰ Iza ubistva Gorana Žugića direktno stoji CIA, 7. jun, naslovna strana; Tragovi ubica Pavla Bulatovića vode do CIA, 1. jun, naslovna strana

⁷¹ Centri terorizma i narkomafije uz blagoslov CIA, 5. septembar, strana 5

⁷² CIA organizovala Evropsku uniju, 20. septembar, naslovna strana

⁷³ CIA i DEA rukovode slovenačkom obaveštajnom službom, 16. jun, strana 7

⁷⁴ Zločine na Balkanu režirao Klinton, 10. jun, strana 4

⁷⁵ Klinton kasapin Balkana, 1. januar, strana 13

⁷⁶ Klinton najnemoralniji predsednik SAD, 22. februar, naslovna strana

⁷⁷ Klinton i njegova administracija oslabili uticaj SAD u svetu, 2. avgust, naslovna strana

⁷⁸ Klintonova zaostavština sramota, 16. februar, naslovna strana

⁷⁹ Klinton pao u depresiju, 12. septembar, strana 2

⁸⁰ Olbrajtova međunarodni zločinac, 31. januar, naslovna strana

⁸¹ „Vašington post” Madlen Olbrajt je sujetna, arogantna, netolerantna i nesposobna, 29. mart, naslovna strana

⁸² Intrige Madlen Olbrajt, 16. april, naslovna strana

⁸³ U Olbrajtu niko nema poverenja, 29. jun, strana 4

U istoj vrednosnoj matrici u listu *Politika* konstruisana je i organizacija NATO. Ona je, prema pisanju *Politike*, fašistička organizacija, koja je sprovela genocid nad Srbima,⁸⁴ i zločin protiv civilnog stanovništva⁸⁵ za vreme agresije na SRJ tokom 1999. godine. Bio je to organizovani masakr,⁸⁶ koji je doživeo poraz,⁸⁷ zbog čega je agresija NATO nastavljena podmuklim sredstvima.⁸⁸ Agresija NATO na SRJ je, prema pisanju *Politike*, upozorenje svima na Istoku⁸⁹ i svim narodima, jer je pokazala svu varvarsku i fašističku prirodu ovog saveza. NATO je u simboličkoj slici sveta lista *Politika* na Kosovu doživeo vojni fijasko i političku katastrofu.⁹⁰ U toj slici, nakon vojne intervencije, NATO je nastavio sa podmuklim sredstvima da se bori protiv SRJ⁹¹ i to terorizmom⁹² i medijskom agresijom.⁹³ Čelnici ovog saveza osuđeni su na večno prokletstvo,⁹⁴ a njihova mašinerija na kratak rok trajanja.⁹⁵ Kreirajući NATO kao najveće planetarno zlo, *Politika* je istovremeno kreirala njegov poraz od strane Vojske Jugoslavije.⁹⁶ NATO je gangsterska organizacija⁹⁷ i više od toga jer je se „skriva pod maskom morala zalažući se za humanitarne ciljeve”. Po pisanju *Politike* NATO stoji iza ubistva Momira Bulatovića, i Željka Ražnatovića Arkana.⁹⁸ Pripadnici ovog saveza su u simboličkoj slici lista *Politika* desperadosi koji upravljaju udruženjima novinara Evrope i finansiraju Studio B kako bi sprečili da istina dođe do šire evropske javnosti.⁹⁹ Nato agresija na Jugoslaviju bio je rezultat američko-albanske zavere u kojoj je Džejms Rubin bio ključna figura. Portparol NATO saveza Džejmi Šej je nečovjek godine¹⁰⁰ zadužen za ukrašavanje zločina,¹⁰¹ cinik koji je svakodnevno plasirao laži.¹⁰² I zvaničnici ovog saveza konstruisani su u listu

---

⁸⁴ Genocid nad Srbima, zločin nad zločinima, 15. maj, strana 16

⁸⁵ Zločin Nato-a protiv civilnog stanovništva, 15. april, strana 16

⁸⁶ Agresija bila smišljeni masakr, 8. februar, strana 2

⁸⁷ Agresija na SRJ se nastavlja drugim sredstvima pošto je NATO doživeo poraz, 29. januar, strana 17

⁸⁸ Nastavak podmuklim metodama, 24. januar, strana 31

⁸⁹ Pretnje ne samo Jugoslaviji i Srbiji nego i celom Istoku, 8. mart, strana 2

⁹⁰ „Cajt”: Agresija Nato vojni fijasko i politička katastrofa, 19. jul, naslovna strana

⁹¹ Agresija na SRJ nastavljena drugim sredstvima, 18. jul, strana 2

⁹² Agresija Nato nastavljena terorizmom, 26. maj, strana 14

⁹³ Medijska agresija opasna kao vojna i ekonomska, 18. jul, strana 18

⁹⁴ Čelnici Nato osuđeni na večno prokletstvo, 7. februar, strana 17

⁹⁵ Vrlo brzo ističe rok mašineriji Nato, 23 februar, strana 18

⁹⁶ Komandni kadar VJ Nadmašio Nato, 18. mart, strana 22

⁹⁷ Nato je gangsterska organizacija, 1. april, strana 2

⁹⁸ Haški tribunal i NATO stoje iza ubistva Pavla Bulatovića i Arkana, 16. april, strana 15

⁹⁹ Međunarodna federacija novinara u službi NATO-a, 25. maj, strana 14; Desperadosi NATO-a pokazali su u Radiju S kako izgleda sloboda medija, 16. avgust, str. 18 ; Studio B u službi NATO, 19. maj, str. 14

¹⁰⁰ Velt: Džejmi Šej nečovjek godine, 28. januar, strana 2

¹⁰¹ Šejevo ukrašavanje zločina, 13. april, strana 2

¹⁰² Šej cinik koji je svakodnevno plasirao laži, 4. jul, strana 7

Politika na isti način kao zvaničnici Amerike. Vesli Klark je masovni ubica,¹⁰³ najveći dželat srpskog naroda¹⁰⁴ koji je bio spreman na sve brutalnosti,¹⁰⁵ odgovoran za smrt nedužnih civila. U istom tonu konstruisani su u diskursu *Politike* organizacije Kfor i Unmik. Oni su po navodima ovog lista stigli na Kosovo kao razbijena vojska.¹⁰⁶ Ne žele da uspostave red i mir na Kosovu,¹⁰⁷ i umesto reda oni su zaveli nered i nemir i ostvarili nadzor nad zločinom.¹⁰⁸ Pripadnici Kfora u simboličkoj slici lista *Politika* mirno posmatraju kako se uništavaju srpske crkve i manastiri na Kosovu i saučesnici su u etničkom čišćenju Srba.¹⁰⁹ Odmah po dolasku, Kfor i Unmik su počeli otvoreno da paktiraju sa albanskim ekstremistima. Oni su naoružani razbojници koji se bave kriminalom,¹¹⁰ i pred čijim se očima odigrava pogrom nealbanskog stanovništva na Kosovu.¹¹¹ Njima smetaju i mentalno retardirana srpska deca.¹¹² Šef civilne misije na Kosovu Bernar Kušner organizuje teroriste na Kosovu,¹¹³ sprovodi podlu politiku Vašingtona,¹¹⁴ on je koordinator za uništavanje Srba,¹¹⁵ njegov sistem je raj za kriminalce.¹¹⁶

Za razliku od simboličke konstrukcije Amerike, NATO-a, Kfora i Unmika, *Politika* je u kreiranju simboličkih slika Nemačke, Francuske, Velike Britanije i drugih zemalja Zapada bila nešto blaža i nije upotrebljavala značajniji sa vrednosnog stanovišta „semantički kalibar” u njihovoj građi. Iako se uklapala u negativnu konstrukciju Zapada, konstrukcija navedenih zemalja bila je sa stanovništva negativne paradigme ublažena, svedena na nivo u nekim slučajevima realnog života. Nemačka je u simboličkoj slici lista *Politika* kreirana kao zemlja političkih skandala i korupcije¹¹⁷ u čijem je središtu Helmut

---

¹⁰³ Vesli Klark je masovni ubica, 26. februar, naslovna strana

¹⁰⁴ Vesli Klark je najveći dželat srpskog naroda, 12. mart, strana 16

¹⁰⁵ Vesli Klark bio spreman na sve brutalnosti, 7. maj, strana 3

¹⁰⁶ Stigli na teren kao razbijena vojska, 4. januar, strana 15

¹⁰⁷ Mirovne snage ne žele da uspostave javni red i mir, 5. januar, strana 15

¹⁰⁸ Naličje Kfora, nadzor nad zločinom, 8. januar, strana 15

¹⁰⁹ Novi dokaz da Kfor i Unmik saučestvuju u etničkom čišćenju, 21. februar, naslovna strana

¹¹⁰ Kfor švercuje cigarete i viski, 12. mart, strana 7

¹¹¹ Pogrom Roma pred očima Kfora, 11. jul, strana 15

¹¹² Smetaju i mentalno retardirana srpska deca, 16. jul, strana 15

¹¹³ Iza terorista stoji Bernar Kušner, 29. februar, strana 29

¹¹⁴ Kušner na Kosmetu sprovodi podlu politiku Vašingtona, 16. jul, strana 16

¹¹⁵ Kušner koordinator za uništavanje Srba, 3. mart, strana 4

¹¹⁶ Kušnerov sistem raj za kriminalce, 11. mart, strana 17

¹¹⁷ Nemci okreću leđa Kolu, 5. januar, strana 4

Kol, bivši kancelar, njegove brojne mahinacije,¹¹⁸ laži¹¹⁹ i zloupotrebe. Nemačka je zemlja u kojoj ni ekonomija nije potpuno „zdrava”. U Nemačkoj je železnica u krizi,¹²⁰ Nemačka „podmeće nogu evru” i dolazi u sukobe da Evropskom unijom.¹²¹ Osim toga, kreiranjem Nemačke u *Politici* je kreirana heterogenost Zapada. Naime, Nemačka je protiv ulaska Turske u EU,¹²² veoma često u sukobu sa Francuskom¹²³ koja ne želi Evropu po nemačkom receptu.¹²⁴ Nemačka je pod snažnim patronatom Amerike, zbog čega je i sama na gubitku, a ta činjenica provejava u konstrukciji Nemačke kao alibi za odnos prema Srbiji i Jugoslaviji.¹²⁵ Podređeni položaj Nemačke u odnosu na Ameriku konstruisan je naročito u tekstovima vezanim za izbor direktora MMF-a.¹²⁶ Ipak, u simboličkoj slici lista *Politika* Nemačka pokazuje i otpor Americi.¹²⁷ Ona takođe dolazi u sukob sa Rusijom,¹²⁸ i drugim zemljama Evrope. Poseban segment konstrukcije simboličke slike Nemačke odnosi se na konstrukciju bujanja nacizma i neonacizma.¹²⁹ U Nemačkoj postoji „deficit demokratije” i razvoj neonacizma i mržnje prema svemu što nije nemačko.¹³⁰ U odnosu prema Srbiji naročito se u simboličkoj konstrukciji potencira negativna uloga Nemačke na Kosovu.¹³¹

U istoj negativnoj vrednosnoj matrici u listu *Politika* je konstruisana simbolička slika Velike Britanije, čija je vlada licemerna,¹³² a lider Toni Bler ratni huškač,¹³³ saradnik terorista odgovoran za zločine.¹³⁴ Britanski špijuni gube tajne,¹³⁵ armija je puna kriminalaca,¹³⁶ britanska vlada krije rast kriminala.¹³⁷ Konstrukcija simboličke slike

---

¹¹⁸ Štazi znao sve Kolove mahinacije, 29. mart, strana 4

¹¹⁹ Kol lagao Bundestag o vrednosti „evrofajtera”, 11. jul, strana 5

¹²⁰ Vozovi voze gubitke, 13. mart, strana 8

¹²¹ EU tuži Nemačku, Nemačka tuži EU, 13. april, strana 9

¹²² Šojble: Turska ne može biti punopravni član EU, 11. januar, strana 3

¹²³ Ševenman oštro napao Fišera, 21. maj, naslovna strana

¹²⁴ Evropa po nemačkom receptu, 27. maj, naslovna strana

¹²⁵ Šreder: Nemačka učestvovala u agresiji da bi postala ravnopravan partner bivšim neprijateljima, 21. februar, strana 3

¹²⁶ Udarac prestižu Nemačke, Berlin krije meru poraza, 4. mart, strana 8

¹²⁷ Otpor američkim zahtevima, 24. mart, strana 9

¹²⁸ Moskva kritikuje stav Berlina, 22. januar, strana 2

¹²⁹ Neonacisti marširaju, 3. septembar, naslovna strana

¹³⁰ Neonacizam i deficit demokratije u Nemačkoj, 12. avgust, strana 2

¹³¹ Komandant Kfora general Klaus Rajnhart sin nacističkog gaulajtera, 14. april naslovna strana; Zlokobna uloga Nemačke na Kosmetu, 17. april, strana 2

¹³² Evropsko licemerje britanske vlade, 16. januar, strana 3

¹³³ Bler ratni huškač, 2 jul, naslovna strana

¹³⁴ Bler tajno saraduje sa teroristima, 14. avgust, naslovna strana

¹³⁵ Britanski špijuni gube tajne, 29 mart, strana 3

¹³⁶ Šarping: Britanska armija puna kriminalaca, 21. maj, naslovna strana

¹³⁷ Vlada krije da kriminal raste, 20. jul, naslovna strana

Francuske je vrednosno na liniji konstrukcija Nemačke i Velike Britanije. To je država skandala, u kojoj se hapsi predsednikov sin, u kojoj nema struje,¹³⁸ koja je u sukobu sa Velikom Britanijom,¹³⁹ čija armija je bolja od britanske,¹⁴⁰ sa stanovništvom koje najčešće koristi lekove,¹⁴¹ u kojoj postoji porast kriminala,¹⁴² koja strahuje od islamizacije, čije službe su organizovale masakr u Srebrenici,¹⁴³ u kojoj postoje žestoki sukobi predsednika i premijera,¹⁴⁴ diskriminacija,¹⁴⁵ stalno nezadovoljstvo i štrajkovi.¹⁴⁶

Posebnu grupu tekstova u strukturi simboličke slike lista *Politika* čine tekstovi kojima se kreira Evropska unija kao organizacija i paradigma pozitivnih evropskih vrednosti. *Politika* izveštava da zaposleni u Evropi najbolje žive,¹⁴⁷ da je Evropa spremna da finansira čišćenje Dunava,¹⁴⁸ različito misli od Amerike,¹⁴⁹ i da sa evrom može da se odupre njenoj hegemoniji.¹⁵⁰ Međutim, po pisanju *Politike*, Evropa pipa u mraku,¹⁵¹ njoj nedostaje razumevanje Balkana,¹⁵² politički program joj je licemeran,¹⁵³ a po prirodi je nehumana.¹⁵⁴ Evropa ima tajni plan za kolonizaciju Balkana,¹⁵⁵ ona je oslonac Amerike za vladanje svetom,¹⁵⁶ ali je istovremeno i plaši njen imidž kao „zle velesile.”¹⁵⁷ Evropi preti ekonomska katastrofa¹⁵⁸ i potonuće evra,¹⁵⁹ u njoj je svaki treći stanovnik pod stresom.¹⁶⁰ Simbolička slika Evrope je, kao i ostali elementi simboličke konstrukcije Zapada, u stalnom sukobu sa sobom i sa drugima, uvek na granici krize i nestabilnosti.

---

¹³⁸ Bez struje u Francuskoj još 52000 domaćinstava, 10. januar, strana 3

¹³⁹ Lude krave pred sudom, 21. januar, strana 8

¹⁴⁰ Francuska armija bolje opremljena od britanske, 10. januar, strana 2

¹⁴¹ Francuzi najčešći korisnici lekova, 3. februar, strana 9

¹⁴² Blag porast kriminala u Francuskoj, 4. februar, strana 3

¹⁴³ Masakr kod Srebrenice režirali francuski i muslimanski obaveštajci, 12. februar, strana 21

¹⁴⁴ Širak očitao lekcije Žospenu, 28. februar, strana 3

¹⁴⁵ Diskriminacija na francuski način, 14 april, strana 6

¹⁴⁶ Blokada se širi, premijer Žospen preti prevoznicima, 8. septembar, naslovna strana

¹⁴⁷ Zaposleni u Evropi najbliži lagodnosti, 8. januar, strana 9

¹⁴⁸ Evropska unija spremna da finansira čišćenje Dunava, 26. januar, strana 11

¹⁴⁹ Amerika i EU misle različito, 17. januar, strana 9

¹⁵⁰ Sa evrom složno protiv hegemonije SAD, 22. januar, strana 9

¹⁵¹ Evropa i dalje pipa po mraku, 26. januar, strana 9

¹⁵² Evropi nedostaje razumevanje Balkana, 7. februar, strana 2

¹⁵³ Licemeran politički program EU, 16. februar, strana 4

¹⁵⁴ Nehumanost Evropske unije, 17. februar, strana 13.

¹⁵⁵ Tajni plan Evropske unije za kolonizaciju Balkana, 26. februar, naslovna strana

¹⁵⁶ Evropa je za SAD oslonac za vladanje svetom, 20. mart, strana 17

¹⁵⁷ Bauk Amerike plaši Evropljane, 18. maj, naslovna strana

¹⁵⁸ Evropi preti ekonomska katastrofa, 25. jul, strana 9

¹⁵⁹ Potonuće evra, 31. avgust, strana 9

¹⁶⁰ Svaki treći pod stresom, 27. jul, strana 6

U grupu tekstova kojima se u simboličkoj slici lista *Politika* konstruišu druge teme vezane za Zapad, a u kojima se na suptilan, negativan način označavaju pojave, procesi ili događaji, spadaju i tekstovi sa temom globalizacije kao negativnom procesu na čijem čelu je Amerika. Simbolička konstrukcija globalizacije kao procesa u listu *Politika* predstavljala je kritiku Amerike i njene ideologije. „Polazna analiza dejstva globalnog kapitala jeste stav da je globalizacija samo jedna od formi savremenog imperijalizma – priča o globalizaciji proizvodi slike kojima javno mnjenje treba da bude uvereno kako je globalizacija deo sistema koji je pobedio svog smrtnog neprijatelja (komunizam) i sada ukidajući istoriju kao proces, širom otvara vrata globalnoj demokratiji.”¹⁶¹ Globalizacija je u listu *Politika* označena kao ideologija novog svetskog poretka, kojoj je sila osnovna metoda uspostavljanja i ugrožavanja suverenih država.¹⁶² To moderno ropstvo ima svoju mračnu stranu koja se ogleda u stabilizaciji nezaposlenosti i stvaranju „drugorazredne radne snage”,¹⁶³ i sveta po meri malobrojne elite.¹⁶⁴ Proces globalizacije je pretnja za male, ali i opomena za velike i u vezi sa tim agresija na Jugoslaviju je početak osveščivanja čovečanstva.¹⁶⁵ Globalizacija je nova kolonizacija „drugačija od prethodnih kolonizacija, a predmet osvajačke politike nije samo teritorija već i biće naroda i ljudi koji na njoj žive.”¹⁶⁶ Ona proizvodi sukobe između sitih i gladnih,¹⁶⁷ siromaštvo¹⁶⁸ i sputava nacionalni razvoj velikog broja država.¹⁶⁹ Globalizacija izaziva sofisticirani ekonomski rat u kome se „treba boriti i biti ofanzivan.”¹⁷⁰ Međunarodni monetarni fond i Svetska banka su institucije „divljeg kapitalizma” i globalizacije koje treba ukinuti.¹⁷¹ U simboličkoj slici sveta lista *Politika* iza globalizacije, MMF-a i Svetske banke stoji Amerika. „Međunarodni monetarni fond dospelo je u stanje trajne krize i o njegovoj sudbini ne odlučuje svet čiji je on svojina, već mu novo obličje utvrđuje Amerika kojoj je i do sada služio kao moćno oružje čijim je posredstvom održavala kontrolu nad svetom.”¹⁷² U istom kontekstu *Politika* sagledava i globalističku prirodu Međunarodnog

---

¹⁶¹ Ideologija i to agresivna, 14. april, strana 8

¹⁶² Kapital ugrožava suverene države, 15. april, strana 8.

¹⁶³ Mračna strana globalizacije, 26. septembar, strana 6.

¹⁶⁴ Svet po meri malobrojne elite, 11. septembar, strana 18

¹⁶⁵ Globalizacija je pretnja za male ali i upozorenje za velike narode, 13. avgust, strana 16

¹⁶⁶ Globalizacija kao nova kolonizacija, 14. jul, strana 14

¹⁶⁷ Sukob gladnih i sitih, 21. jun, strana 5

¹⁶⁸ Stabilizacija siromaštva, 1. maj, (praznični broj), strana 9

¹⁶⁹ Globalizacija sputava nacionalni razvoj dve trećine država, 24. april, strana 10

¹⁷⁰ Sofisticirani rat, 22. april, strana 9

¹⁷¹ Treba ukinuti MMF i Svetsku banku, 23. septembar, strana 3

¹⁷² Novo obličje trojanskog konja, 7. jul, strana 8

tribunala u Hagu, koji je „marionetska i pseudopravna institucija”¹⁷³ u službi Amerike, „srpski aušvic,”¹⁷⁴ korumpirana institucija,¹⁷⁵ političko oružje u službi NATO¹⁷⁶ koju treba bojkotovati.

Istovremeno u simboličkoj slici sveta lista *Politika* u vezi sa negativnom konstrukcijom identiteta Zapada, paralelno je kreiran pozitivan identitet srpskog naroda, vojske, srpskog rukovodstva. Srpski narod je pobedio NATO i ohrabrio čitav svet,¹⁷⁷ on je moralni politički i vojni pobednik.¹⁷⁸ Sila agresije nije pobedila heroizam Jugoslovena.¹⁷⁹ Srbi su novi Jevreji,¹⁸⁰ dok je Srbija kost u grlu Americi.¹⁸¹ Ponosni narod je adekvatno odgovorio svetskim moćnicima i rušiocima¹⁸² pružajući otpor imperiji mraka.¹⁸³

Očigledno je da se simplifikacija u konstrukciji simboličke slike Zapada realizovala kroz upotrebu stereotipa. Lipman je stereotipe definisao kao mentalne koncepte, „slike u našim glavama” koje upravljaju percepcijom (Lippmann, 1922:59). Uspostavljanje stereotipa kao kognitivnih obrazaca omogućilo je klasifikaciju drugih društvenih grupa, a njihovo prikazivanje uvek na isti način utiče i na percepciju tih grupa (Ramasubramanian, 2007: 251). U vezi sa tim valja naglasiti da identifikatori predstavljaju osnovu za nastanak stereotipa kao „pojednostavljenih i vrednosno obojenih predstava” (Stojković, 1993:29). Prema Stojkoviću, „identifikatori predstavljaju obeležja od kojih društvene grupe konstruišu vlastiti identitet, ali i razaznaju i propisuju identitet drugim društvenim grupama” (Stojković, 1993: 26). *Politika* se u slučaju simboličke konstrukcije slike Zapada uključila u proces definisanja grupnog identiteta kroz afirmacije i negacije, odnosno kroz stigmatizaciju drugog i glorifikaciju sopstvenog nacionalnog bića, pri čemu je očigledno bio očekivan i propagandni efekat. Penetriranje MI u JA nije moguće bez stranaca „s onu stranu mitskog polja” (Radojković, 2006:86). Naime, konstruišući Zapad i Ameriku u negativnom svetlu, simbolička konstrukcija konflikta sa Zapadom

---

¹⁷³ Perfidni potez kreatora antisrpske politike u Vašingtonu, 6. april, strana 18

¹⁷⁴ Srpski Aušvic, 11. april, strana 16

¹⁷⁵ Haški tribunal korumpirana institucija koju treba bojkotovati, 1. jul, naslovna strana

¹⁷⁶ Haški tribunal političko oružje Nato, 2. jul, naslovna strana

¹⁷⁷ Srpski narod je pobedio Nato i ohrabrio čitav svet, 25. mart, strana 2

¹⁷⁸ Moralni politički i vojni pobednici, 25. mart, naslovna strana

¹⁷⁹ Sila agresije nije pobedila heroizam Jugoslovena, 11.april, strana 2

¹⁸⁰ Srbi kao novi Jevreji, 14. jul, strana 18

¹⁸¹ Riškov: Srbija kost u grlu Americi, 22. februar, strana 22

¹⁸² Najbolji odgovor ponosnog naroda svetskim ubicama i rušiocima, 6. april, naslovna strana

¹⁸³ Otpor imperiji mraka, 30. jun, strana 4

priželjkivala je pozitivan i poželjan semantički refleks. Nasuprot tome, kreiranje saradnje sa Amerikom i Zapadom predstavljalo je pouzdan obrazac za simboličku stigmatizaciju organizacija i lica koji su učestvovali u toj saradnji. Konstrukcija drugog kao neprijatelja, ovde se pojavljuje u preseku nacionalističkog – dugoročnog i propagandnog – kratkoročnog semantičkog koncepta, odnosno obrazaca tumačenja koji za rezultat imaju stvaranje predrasuda.

Govor o drugom kao neprijatelju je uvek govori o samom sebi, tvrdi Hodžić, u kome se jedna neracionalna konstrukcija podeljenosti na MI i ONI pokušava pretvoriti u racionalnu, čime se propaganda pretvara u proces konstrukcije vlastitog identiteta ili obrnuto (Hodžić, 1999: 52). Međutim, preliivanje nacionalističkog i propagandnog koncepta u kreiranju simboličke slike sveta lista *Politika* ukazao je i na identičnost univerzalnih propagandnih i nacionalističkih obrazaca. Prema Kecmanoviću, osnovna svojstva koja karakterišu nacionalistički diskurs su: simplifikacija stvarnosti i sklonost šematizmu; manihejska podela sveta; rigidnost kako bi se sprečile promene i obezbedilo jednomylje; demarkacija – neophodnost razgraničavanja „našeg” i „njihovog”; uniformnost; degradacija racionalnog – poruke su namenjene više srcu nego razumu; populizam i antiindividualizam; moralizam i tradicionalizam; ekstremizam; biologizam – pozivanje na ideologiju „krvi i tla”. Nacionalistička ideologija se istovremeno poziva na osećanje oštećenosti, uskraćenosti, na nagon za samoodržanjem, na traženje krivca, na zaveru protiv „naše” nacije, na pretenzije prema drugim narodima, na osvetu i odmazdu koja opravdava mržnju, na žrtvu i žrtvovanje za „nacionalnu stvar” (Kecmanović, 1995: 74–91).

Simbolička slika Zapada konstruisana u *Politici* uglavnom je kreirana u ključu vladajućeg nacionalističkog i propagandnog diskursa transponovanog u listu. U tom smislu gubi se iz vida da je *Politika* u međunarodnim okvirima predstavljala opozicioni diskurs, alternativnu poruku u sistemu međunarodnog komuniciranja. Mogućnost da je simbolička konstrukcija Zapada prioritarno imala za cilj stvaranje alternativne slike sveta, dovodi nas do pitanja međunarodnog komuniciranja i međunarodne propagande. Naime, na gotovo sličan način na koji je *Politika* konstruisala simboličku sliku Zapada, zapadni mediji su konstruisali simboličku sliku Srbije, što izveštavanju *Politike* daje izvestan legitimitet. Negativna medijska slika o Srbiji, Srbima i vlasti u Srbiji naročito je kulminirala tokom devedesetih godina prošlog veka kada su Srbi označavani kao „nepismeni degenerici,

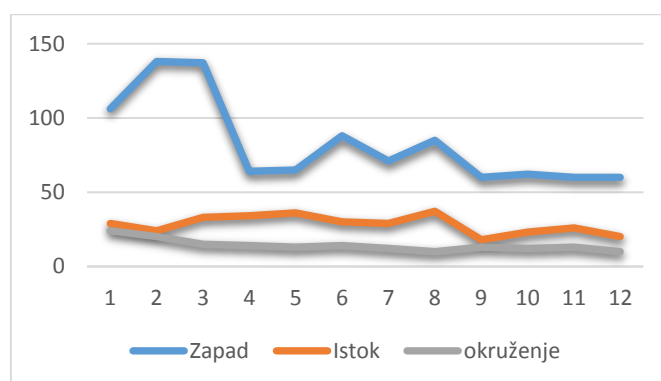
silovatelji, ubice beba, kasapini” (Džozef Bajden, 1993), „narod razbojnika i terorista” (Žak Širak, 1995), „đubre” (Laurent Fabius, 1993), (Đerić, 2005). Mediji na Zapadu su prema Vukoviću negativnu sliku o Srbima i Srbiji kontinuirano nadograđivali izrazima poput „divlji narod”, „istočnjaci”, „necivilizovana nacija”, „orijentalna zemlja”, „zemlja ubistava, državnih udara, nesrećna zemlja”, a Beograd kao „beli grad smrti” (Vuković, 2007:252). U isto vreme Milošević, tadašnji predsednik Srbije, okarakterisan je kao „balkanski kasapin”, „balkanski Hitler” i „evropski Sadam Husein” (Kesić, 1995:90–100). Imajući u vidu navedeno, negativna konstrukcija Zapada kao zlog neprijatelja ne samo Srbije već i sveta u listu *Politika* stoga se može okarakterisati kao rezultat domino efekta propagandnog rata koji predstavlja i odraz realnog konflikta vlasti u Srbiji sa Zapadom. U vezi sa tim, simbolička konstrukcija Zapada kao neprijatelja može se sagledavati i u ključu eliminisanja konkurentnih semantičkih strategija. Sagledavanje komunikacija ne kao transfer poruka, već kao konstrukcija konkurentne simboličke slike sveta očigledno je povezana sa prostornom maksimizacijom i vremenskom minimizacijom njenih dimenzija koju su doneli mediji masovnog komuniciranja. Radojković definiše dva pristupa efektima međunarodnog komuniciranja koji se mogu dovesti u vezu sa konfliktima ili saradnjom na međunarodnom nivou. Prvi tzv. optimistički pristup efekte masovnih komunikacija sagledava u ključu stvaranja jedinstvenog svetskog kulturnog prostora, brisanju nejednakosti, nacionalnih, kulturnih i jezičkih razlika „svetskog sela”. Drugi, „pesimistički” pristup efekte međunarodnog komuniciranja sagledava u ključu kulturnog imperijalizma, „održavanju i rekonstrukciji globalnih neravnopravnosti i dovođenju čitavih nacija, kultura i jezika u stanje zavisnosti i imperijalnog izrabljivanja” (Radojković, 1987:32). Kulturni imperijalizam ponovo nas vraća na segment slike sveta o Zapadu u *Politici* koji se odnosi na globalizaciju i Ameriku kao njenog predvodnika. Konflikt Srbije sa Zapadom u tom smislu se u simboličkoj slici sveta konstruisao prevashodno kao otpor novom svetskom poretku, sistemu vrednosti i kulturnom imperijalizmu koji sprovodi Zapad. Negativne vrednosne slike Zapada stoga su predstavljale kritiku sistema zapadnih vrednosti i njihovog „agresivnog nametanja”.

Konstrukciju slike Zapada u *Politici* kreirana je kroz reprezentaciju konflikata, ali koji nisu bili potpuno odvojeni od unutrašnjopolitičkih konflikata. Ta veza uspostavljala se na dva nivoa. Naime, očigledna korelacija broja tekstova u listu *Politika* i listu *Blic* različitih problematika u određenom vremenskom periodu ukazuje na mogućnost da je negativna

slika Zapada imala i funkciju supstitucije unutrašnjopolitičkih tema i skretanja pažnje sa unutrašnjopolitičkih konflikata na spoljnopolitička dešavanja i konflikte. S druge strane, kreiranje saradnje Zapada kao konstruisanog neprijatelja i opozicije u Srbiji kao saradnika Zapada, predstavljalo je drugi segment u simboličkoj slici *Politike* koji se odnosio na unutrašnjopolitičke konflikte i skretao je pažnju na prirodu tih konflikata. Naime, tom vezom vršena je delegitimizacija opozicije kao političkog protivnika i njeno kreiranje čak ne kao neprijatelja, već kao njegovog sluge. Simbolička konstrukcija Zapada u negativnoj vrednosnoj matrici i veze sa opozicijom, koja se nije sagledavala kao politički protivnik već saradnik neprijatelja, stvarala je utisak ugroženosti i straha kao jednog od značajnih propagandnih efekata.

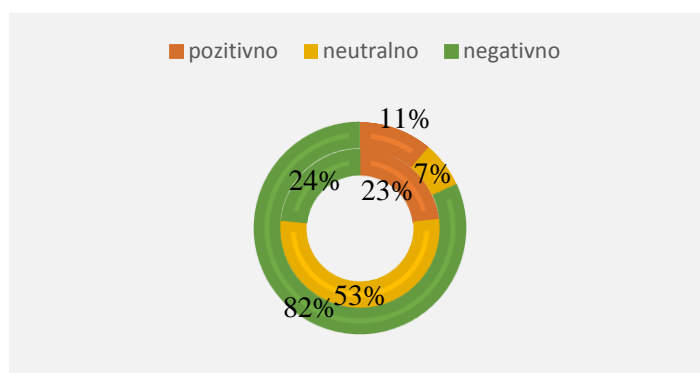
3.2.2. Zapad u simboličkoj slici sveta lista Blic

Simbolička slika Zapada koju je konstruisao list *Blic* kreirana je kroz 994 teksta, što je 11% od ukupnog broja tekstova, za razliku od lista *Politika*, u kome je taj broj iznosio 5.237 tekstova, što je 30% od ukupnog broja tekstova. Manja zastupljenost tekstova kojim se kreirala simbolička slika Zapada i u apsolutnom i u relativnom smislu u listu *Blic* bila je izraz manjeg značaja koji se pridavao navedenim temama u sagledavanju celokupne realnosti. Međutim, uočljiva je gotovo identična struktura konstrukcije spoljnopolitičkih tema u relativnom smislu i u listu *Politika* i u listu *Blic*. Osim toga, postoji identičnost i u frekvenciji tekstova o spoljnopolitičkim temama u navedenim listovima.

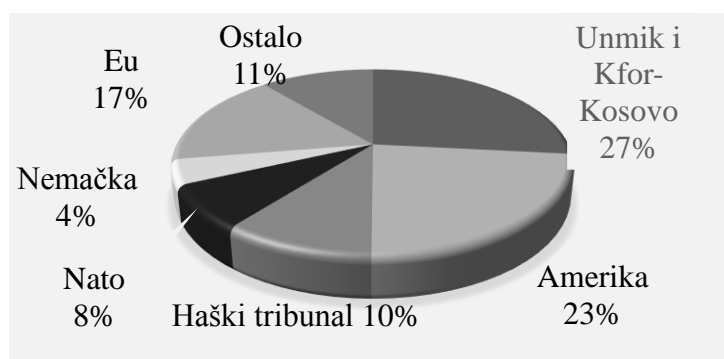
Grafikon 3.5. Frekvencija tekstova sa spoljnopolitičkim podtemama u listu *Blic*

Identičnost strukture spoljnopolitičkih tema i njihove frekvencije u konstrukciji simboličke stvarnosti listova *Politika* i *Blic* odražava sličan način u percepciji spoljnopolitičke stvarnosti u navedenim listovima, ali ne i njihove ukupne relevantnosti. Zapad se po broju tekstova sagledava kao ključni segment spoljnopolitičke stvarnosti i u jednom i u drugom listu, dok su tekstovi kojima se kreirao Istok (Rusija i Kina) i okruženje takođe u sličnom međusobnom odnosu u oba lista. Dakle, čitaoci i jednog i drugog lista, sagledavajući identičnu strukturu tekstova o spoljnopolitičkim temama, imali su sličan obrazac relevantnosti u strukturi tekstova sa spoljnopolitičkim temama. Međutim, drastična razlika u broju tekstova prikrila je tu sličnost obrazaca navedenih listova. List *Politika* je kroz značajno veći broj tekstova o Zapadu, ali i drugim spoljnopolitičkim temama, nametao njihovu relevantnost u interpretaciji stvarnosti kroz konstrukciju simboličke realnosti. U tom smislu *Politika* je insistirala na neophodnosti sagledavanja relevantnosti simboličke konstrukcije Zapada kao ključne u spoznaji sveta i događaja u tom svetu. Za razliku od *Politike*, list *Blic* po broju tekstova minimizirao je relevantnost konstrukcije Zapada i drugih spoljnopolitičkih tema u sagledavanju celokupne realnosti. U tom smislu, list *Blic* je izbegao da kreira alternativnu sliku Zapada u značajnom intenzitetu, što se prepoznaje kao semantička strategija selekcije odnosno redukcije. Pored značajne razlike u zastupljenosti tekstova o Zapadu u listovima *Blic* i *Politika* kao odraz različitog dodeljivanja relevantnosti istima u sagledavanju, spoznaji i interpretaciji celokupne stvarnosti, postojala je značajna razlika u njihovoj aksiološkoj orijentaciji. Kao što smo videli, konstrukcija Zapada u simboličkoj slici sveta u listu *Politika* kreirana je kroz homogenu negativnu aksiološku strukturu tekstova.

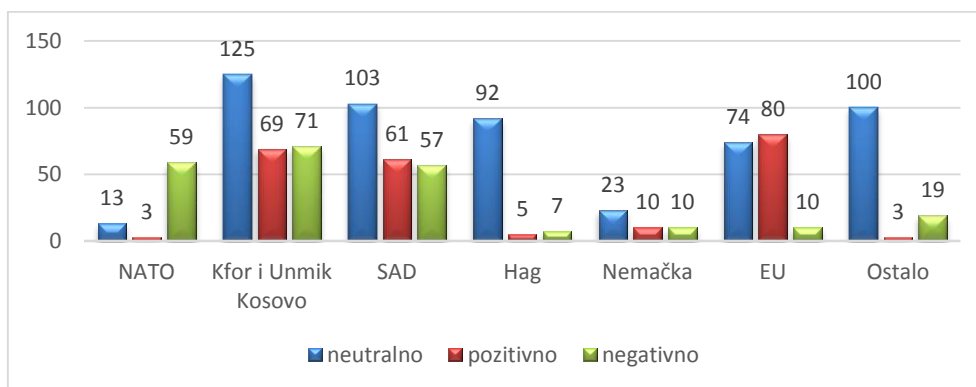
Grafikon 3.6. Upporedna struktura vrednosne orijentacije listova *Blic* i *Politika* prema Zapadu

U simboličkoj slici lista *Blic* Zapad je konstruisan kroz tekstove čija je usmerenost bila vrednosno heterogena i pretežno neutralna. Iako smanjenog intenziteta, odnosno broja tekstova kojim se kreirao Zapad u listu *Blic*, ta konstrukcija nije negirala relevantnost konflikata Zapada sa vlašću u Srbiji, na Kosovu, i drugih, ali je bila niskog intenziteta sa aspekta broja tekstova a samim tim i tumačenja i spoznaje sveta. Od ukupno 994 teksta, 540 tekstova imalo je neutralnu, 231 negativnu i 223 pozitivnu vrednosnu orijentaciju.

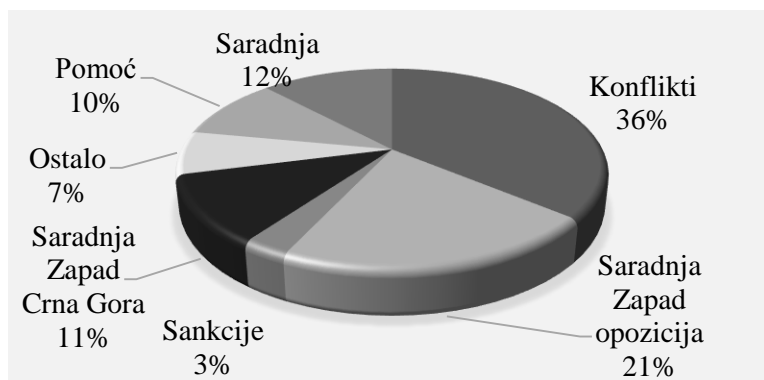
Grafikon 3.17. Struktura tekstova u simboličkoj konstrukciji Zapada u listu *Blic*

Međutim, u analizi simboličke konstrukcije Zapada u listu *Blic* nikada ne treba gubiti iz vida da se radi o relativno malom broju tekstova. Osim toga, relativno mali broj tekstova o Zapadu zastupljenih u konstrukciji simboličke realnosti za razliku od njene zastupljenosti u listu *Politika* ne umanjuje samo značaj Zapada, već i konflikta sa Zapadom iz kojeg je Srbija izašla tokom 1999. godine, kao i značaj negativne vrednosne konstrukcije Zapada koju gradi list *Politika*.

Grafikon 3.8. Vrednosna orijentacija tema u simboličkoj konstrukciji Zapada u listu *Blic*

U simboličkoj konstrukciji Zapada, za razliku od lista *Politika*, u listu *Blic* prevlađuju tekstovi o saradnji Zapada sa opozicijom, zatim sa Crnom Gorom, kao i tekstovi o drugim vrstama pomoći pruženoj od strane Zapada.

Grafikon 3.9. Struktura tekstova kojima se kreirala simbolička slika Zapada u listu *Blic*

Segment simboličke konstrukcije Zapada koji se odnosi na konflikte uglavnom je kreiran tekstovima o sukobima na Kosovu u kojima su učestvovali Kfor i Unmik, zatim suprotstavljenosti u kojima je učestvovala organizacija NATO i druge zemlje Zapada, uglavnom sa SRJ i Srbijom. Za razliku od lista *Politika* u kome se saradnja Zapada sa opozicijom u Srbiji kao segment slike Zapada i opozicije kreira u negativnom kontekstu, u listu *Blic* kreiranje segmenta slike o Zapadu i saradnji sa opozicijom u Srbiji i vlašću u Crnoj Gori kreira se tekstovima sa heterogenom vrednosnom orijentacijom. Osim toga, tekstovi sa negativnom vrednosnom orijentacijom u listu *Blic* slabijeg su semantičkog intenziteta za razliku od lista *Politika*.

U tekstovima sa negativnom vrednosnom orijentacijom o Zapadu u listu *Blic* nema kreiranja stereotipa i generalizacija kao u listu *Politika*, a odnos Zapada sa opozicijom ne dovodi se u vezu sa kreiranjem postojanja zajedničkih aktivnosti vezanih za konflikte vlasti i opozicije u Srbiji, kao što je to slučaj u listu *Politika*. Negativna slika Zapada u listu *Blic* kreirana je kroz nekoliko tekstova Noama Čomskog. Zapad je bez moralne maske,¹⁸⁴ demokratija na Zapadu je trula,¹⁸⁵ profiti su besni,¹⁸⁶ dok se javno mnjenje

¹⁸⁴ Zapad bez moralne maske, *Blic* (2000), 8. januar, strana 10

¹⁸⁵ Trule jabuke demokratije, 24. januar, strana 10

¹⁸⁶ Pohvale besnim profitima, 25. januar, strana 10

trenira.¹⁸⁷ Komplikovan odnos Zapada i Srbije reprezentovan je kroz tekstove u feljtonu „Velike sile i Srbi”, u kojima se prepoznaje konstanta međusobnog udaljavanja kroz brojne istorijske kontraverze tog odnosa. Odnos sa Francuskom je pomućen¹⁸⁸ dok je englesko javno mnjenje bilo stava da Srbiju „treba izvesti na sred Atlantika i potopiti da se više nikad ne pojavi.”¹⁸⁹ Odnos sa Nemačkom je prema navedenom feljtonu odnos pun tragičnih iskustava jer su Nemci kao okupatorska sila tri puta dolazili na teritoriju Srbije.¹⁹⁰ Međutim, odnos sa Amerikom u navedenom feljtonu sagledavao se u posebnom ključu racionalne saradnje.¹⁹¹

Tekstovi kojima se kreirala negativna slika o Americi uglavnom su se odnosili na ulogu koju je navedena država imala u vezi sa aktivnostima njenih oružanih snaga na Kosovu. Amerikanci su pregrubi¹⁹² u sukobu su sa Srbima,¹⁹³ ne reaguju u slučaju ugroženosti Srba na Kosovu,¹⁹⁴ na strani su Albanaca.¹⁹⁵ Američka CIA obučavala je pripadnike OVK pre bombardovanja,¹⁹⁶ i vršila ubistva u SRJ.¹⁹⁷ Osim toga, Amerika špijunira Evropu,¹⁹⁸ engleske firme,¹⁹⁹ Stejt department je pun špijuna.²⁰⁰ Simbolička konstrukcija Amerike bila je kreirana i tekstovima u kojima se kritikuje američka spoljna politika.²⁰¹ Pored odnosa sa Srbijom, u simboličkoj slici lista *Blic* se u veoma malom broju tekstova reprezentuju odnosi Zapada, uglavnom SAD sa Rusijom i Kinom.²⁰²

List *Blic* negativnu stranu NATO saveza kreirao je tekstovima uglavnom vezanim za učešće navedenog saveza u napadu na SRJ. Pilot NATO-a je mogao da izbegne masakr

---

¹⁸⁷ Treniranje javnog mnjenja, 28. januar, strana 10

¹⁸⁸ Pomućeno prijateljstvo, 7. februar, strana 10

¹⁸⁹ Srbiju potopiti u more, 10. februar, strana 12

¹⁹⁰ Srbi i Nemci vek tragičnih iskustava, 12. februar, strana 12

¹⁹¹ Pupin u američkoj vladi, 15. februar, strana 10; Savezništvo sa Amerikom, 16. februar, strana 10

¹⁹² Amerikanci su pregrubi, 25. januar, strana 9

¹⁹³ Sukob Amerikanaca i Srba, 21. februar, strana 9

¹⁹⁴ Amerikanci posmatrali miniranje srpske kuće, 11. maj, strana 9

¹⁹⁵ Amerikanci ometaju istragu o Haradinaju, 11. septembar, strana 8; Administracija SAD još privržena Tačiju, 29. oktobar, strana 9

¹⁹⁶ CIA obučila OVK pre bombardovanja, 13. mart, strana 9

¹⁹⁷ CIA i Maraš ubili Žugića, 7. jun, strana 8

¹⁹⁸ SAD špijuniraju Evropu, 29. mart, strana 4

¹⁹⁹ SAD špijunira engleske firme, 3. jul, strana 4

²⁰⁰ Stejt dipartment prepun špijuna, 13. maj, strana 4

²⁰¹ Mandela optužio SAD i Britaniju, 6. april, strana 4 ; Sukob ispred MMF-a, 17. april, strana 4; Olbrajt u Brnu gađana jajima, 7. mart, strana 4; Antiamerički bunt pred sastanak G-8, 21. jul, strana 4; Arafat zamera SAD na pristrasnosti, 31. jul, strana 4

²⁰² Olbrajt: Putin se igra vatrom, 1. februar strana 4; Mornarica SAD presrela ruski tanker u Zalivu, 4. februar strana 4; U Moskvi uhapšen američki špijun, 6. april, strana 4; Ivanov: Prete nove konfrontacije, 11. april, strana 4; SAD odustaju od objašnjenja, 12. april, str. 4; SAD se plaše godišnjice, 29. april, str. 4

u Grdeličkoj klisuri,²⁰³ propagandni rat koji je vodio ovaj savez nije dao željene efekte,²⁰⁴ preuveličana je njegova efikasnost,²⁰⁵ zbog čega NATO plaća sopstvene greške.²⁰⁶ NATO nije ostvario svoje ciljeve na Kosovu,²⁰⁷ ovaj savez je priznao da je bacao bombe sa uranijumom,²⁰⁸ zbog čega su zagađeni zemljište i vodotokovi²⁰⁹ čiji je stepen i dalje tajna.²¹⁰ Akcija NATO-a je bila puni promašaj,²¹¹ a razlozi za intervenciju NATO u Srbiji su bili izmišljeni.²¹² Varvarski karakter akcija NATO²¹³ otvorio je prostor za nove sukobe.²¹⁴ NATO je namerno gađao RTS,²¹⁵ priprema se za sukobe u SRJ²¹⁶ i sprema krađu izbora u Srbiji.²¹⁷ Osim toga, NATO obećava da će štititi Srbe,²¹⁸ veruje u povratak Srba,²¹⁹ neće trpeti nasilje,²²⁰ ali istovremeno i da je situacija u kojoj se nalaze kosovski Srbi nepodnošljiva.²²¹ Tekstovi u kojima službenici NATO-a obećavaju pomoć, iako sa aspekta *Blica* jesu neutralni (transmisija), u intertekstualnom odnosu dobijaju negativan, gotovo ciničan karakter. Posebnu grupu tekstova o NATO-u čine tekstovi vezani za eventualnu spremnost ovog saveza da ponovo vojno interveniše u Srbiji, koji dodatno odslikavaju agresivan i nasilan karakter navedene organizacije i naglašavaju konflikt navedenog vojnog saveza sa tadašnjim rukovodstvom i predsednikom Srbije. Naglašava se da će NATO biti stacioniran u Bosni i na Kosovu dok je Milošević na vlasti u SRJ,²²² da se budno prati njegovo kretanje i da će mu biti onemogućen izlaz.²²³ Takođe u delu simboličke slike koja se kreirala o navedenom savezu potencirala se njegova saradnja sa Međunarodnim tribunalom u Hagu u konfliktu sa vlašću u Srbiji. Postoji

---

²⁰³ Pilot mogao da izbegne masakr, 20. januar, strana 10

²⁰⁴ Propagandni rat nije dao željene efekte, 27. januar, strana 3

²⁰⁵ Preuveličali efikasnost NATO, 9. maj, strana 8

²⁰⁶ NATO sada plaća sopstvene greške, 15. februar, strana 9

²⁰⁷ NATO nije ostvario tri strateška cilja, 15. mart, strana 3

²⁰⁸ NATO priznao da je bacao bombe s uranijumom, 22. mart, naslovna strana

²⁰⁹ Zagađeno zemljište i vodotokovi, 7. jun, strana 6

²¹⁰ Uranijum i dalje tajna?, 22. april, strana 6

²¹¹ Akcija NATO puni promašaj, 23. mart, strana 3

²¹² Šarping izmislio plan o proterivanju Albanaca, 20. maj, strana 9

²¹³ Varvarski karakter akcije NATO, 14. jun, strana 3

²¹⁴ Akcija NATO otvorila put za nove sukobe, 17. jun, strana 9

²¹⁵ NATO namerno gađao RTS, 22. jul, strana 9

²¹⁶ NATO se sprema za sukobe u SRJ, 13. jul, strana 2

²¹⁷ NATO sprema krađu izbora, 15. septembar, strana 3

²¹⁸ Branićemo Srbe, 20. jul, strana 9

²¹⁹ NATO veruje u povratak Srba, 25. maj, strana 9

²²⁰ NATO neće trpeti nasilje, 10. jun, strana 9

²²¹ *Independent*: Za Srbe nepodnošljivo, 20. jul, strana 9

²²² NATO u Bosni i na Kosovu dok vlada Milošević, 19. februar, strana 9

²²³ Budno pratimo Miloševića, 9. jun, strana 2; Zatvoriti izlaze Miloševiću, 25. april, strana 8

saradnja između organizacije NATO i Tribunala za ratne zločine u Hagu²²⁴ gde će Milošević kad-tad završiti jer protiv njega neće biti povučena optužnica.²²⁵ Poternica za Miloševićem odštampana je na plakatima,²²⁶ za njegovim računima u bankama se aktivno traga.²²⁷ Osim za Miloševićem, tužilaštvo Tribunala traga za ostalim optuženim po „tajnim optužnicama”, hapsi ih u akcijama u kojima učestvuju specijalne jedinice i ima informacije da su Mladić i Karadžić u Beogradu.²²⁸ Međutim, nezavisnost Tribunala je upitna zbog čega trpi oštre kritike Kine i Rusije.²²⁹

Rukovodstvo u Crnoj Gori je kooperativno sa svim zemljama Zapada i kreirano je u simboličkoj slici sveta lista *Blic* na sasvim suprotan način od vlasti u Srbiji. Uglavnom navedenu simboličku strukturu čine tekstovi o finansijskoj pomoći Crnoj Gori od strane Amerike i EU i drugim oblicima pomoći u kojima se naglašava značaj navedene republike.²³⁰ U tom smislu predsednik Crne Gore Đukanović u navedenoj simboličkoj strukturi legitimisan je kao politička figura koja zavređuje pažnju Zapada i zbog toga je u stalnim kontaktima sa visokopozicioniranim službenicima zapadnih vlada.²³¹ Vlast u Crnoj Gori je spremna na saradnju sa Tribunalom, a rukovodstvo ove republike je u stalnim kontaktima sa tužiocima i pruža svaku pomoć.²³² U istom semantičkom ključu kao i vlast u Crnoj Gori kreiran je i odnos između lidera opozicije u Srbiji i lidera zapadnih zemalja. Za razliku od lista *Politika* u čijoj se simboličkoj konstrukciji svaka saradnja sa Zapadom stigmatizuje, u listu *Blic* ona se sagledava uglavnom neutralno, nepristrasno, kroz tekstove različitih vrednosnih orijentacija. Evropa i Amerika podržavaju jedinstvo

---

²²⁴ Hag brani NATO, 8. jun, strana 8

²²⁵ Ne povlačim optužnicu protiv Miloševića, 22. jun, naslovna; Milošević kad-tad u Hagu, 27. jun, str. 8

²²⁶ Poternice sada i na plakatima, 4. mart, strana 8

²²⁷ Del Ponte „juri” račune, 29. oktobar, strana 7

²²⁸ Tribunal u zamahu, 7. april, strana 8; Vesli Klark: Karadžić i Mladić vrlo brzo u Hagu, 28. april, strana 9; Mladić u Beogradu, 13. jun, strana 8; Snage u civilu za hapšenje Karadžića, 7. septembar, naslovna strana

²²⁹ Nezavisnost Tribunala pod opravdano velikom sumnjom, 31. maj, strana 9; Rusija i Kina oštro kritikovale Tribunal, 22. jun, strana 3

²³⁰ Bler: Ključna uloga Crne Gore, 26. januar, strana 2; Crna Gora dobila od SAD 15 miliona, 11. februar, naslovna strana; SAD će pomoći Crnoj Gori, 10. mart, naslovna strana; Crna Gora očekuje pola milijarde USD, 28. mart, strana 7; Crnoj Gori finansijska, ali ne i vojna pomoć, 31. mart, strana 2; Uskoro još 50 miliona, 9. maj, strana 7; Crna Gora dobila 55 miliona evra, 16. maj, naslovna strana, Crna Gora računa na zaštitu Zapada, 5. septembar, strana 2.

²³¹ Solana ohrabruje Đukanovića, 18. jul, strana 2; Đukanović danas u Parizu i Berlinu, 25. jul, strana 2; Đukanović u Rimu s Olbrajtom, 1. avgust, naslovna strana; Đukanović putuje na Milenijumski samit, 5. septembar, naslovna

²³² Crna Gora će saradivati sa Tribunalom, 22. januar, naslovna strana; Del Ponteova u CG, 15. januar, strana 8; Susret Đukanović-Del Ponte, 23. jun, strana 2; Uskoro optužnice i za Dubrovnik, 30. jun, str. 8

opozicije,²³³ pružaju materijalnu pomoć opštinama u kojima je na vlasti opozicija u Srbiji.²³⁴ Nagoveštava se značajnija pomoć Srbiji nakon smene vlasti,²³⁵ a Zapad se otvoreno u političkim obračunima u Srbiji stavlja na stranu opozicije.²³⁶ Međutim, u listu *Blic* kreira se i negativna slika odnosa Zapada sa opozicijom što doprinosi objektivnijem sagledavanju njegove kompleksnosti.²³⁷ Posebno je u pozitivnom svetlu kreirana pomoć Zapada medijima u Srbiji.²³⁸ Konstrukciji Zapada u listu *Blic*, u vrednosnom smislu, najviše je približna uravnotežena konstrukcija Kfora i Unmika i njihovih aktivnosti na Kosovu. Pozitivna slika o navedenim organizacijama kreirana je kroz tekstove o njihovim naporima na Kosovu u cilju zaštite manjina i stvaranju uslova za bezbedan povratak Srba.²³⁹ Negativna simbolička slika o aktivnostima Kfora i Unmika kreirana je kroz tekstove o njihovoj saradnji sa teroristima i sukobima sa Srbima na Kosovu u kojim su učestvovali.²⁴⁰ Simbolička slika Evropske unije u listu *Blic* kreirana je uglavnom tekstovima u neutralnom tonu o sankcijama unije prema SRJ, namerama EU da ih ukine ili da ih osnaži novim u smislu proširenja „crnih i belih” lista, kao i ocenama o njihovim efektima.²⁴¹ Osim toga, simbolička slika EU dopunjena je odnosima u EU prioriteto

---

²³³ Evropa zadovoljna dogovorom opozicije, 12. januar, naslovna strana; Amerika podržala dogovor, 13. januar, strana 3

²³⁴ Mazut za još pet gradova, 3. februar, strana 7; Nemački gradovi pomažu opštinama u Srbiji, 9. februar, strana 7; Asfaltiranje Srbije, 21. april, strana 7; Pomoć EU opozicionim gradovima, 19. jul, strana 3; EU proširuje „belu listu”, 20. jul, naslovna strana; Evropski asfalt za 15 ulica u Nišu, 20. jul, strana 7

²³⁵ Novac će čekati promene, 10. maj, naslovna strana; Pare smenu režima čekaju u sefu, 10. maj, strana 7; Za početak 1,5 milijardi, 13. jun, strana 7; Demokratskim snagama 500 miliona dolara pomoći, 27. septembar, strana 2; Za Balkan šest milijardi dolara, 30. septembar, strana 7

²³⁶ EU će ukinuti sankcije ako pobjedi opozicija, 19. septembar, naslovna strana

²³⁷ Sankcije EU ostaju, 25. januar, naslovna strana; Zapad češće menja stavove od opozicije, 29. januar, strana 3; Licemerje Zapada, 31. mart, strana 2; Opozicija hoće da preda vlast Zapadu, 13. april, strana 3; Američki „poljubac smrti” za opoziciju, 17. avgust, naslovna strana

²³⁸ Pomoć nezavisnim medijima, 25. mart, strana 3; Ministri EU o medijima, 6. maj, strana 6; Pomoć u odbrani medija, 13. maj, strana 6; Odbraniti slobodu medija, 20. maj, strana 6; Podrška medijima u Jugoslaviji, 23. jun, strana 6

²³⁹ U kolu i vojnici Kfor-a, 15. januar, strana 9; Obračun sa svim ekstremistima, 26. februar, strana 3; Kfor će sprečiti širenje sukoba, 2. mart, strana 9; Jedino su pripadnici Kfor-a uz kosovske Srbe, 22. februar, strana 8; U srpskom delu Orahovca počinje saradnja s Kfor-om, 6. mart, strana 8; Za saradnju sa Beogradom, 13. maj, strana 9; Branićemo Srbe, 20. jul, strana 9; Kfor će zaštititi Srbe, 26. oktobar, str. 9

²⁴⁰ Kfor podstiče teroriste, 17. januar, str. 2; Poraz Kfora i Unmika, 1. februar, strana 2; Koriste Kfor kao igračku, 3. mart, strana 9; Zataškavanje neuspeha Unmika, 11. mart, strana 3; OVK pod zaštitom Kfora i Unmika 14. mart, str. 2; Unmik ne garantuje bezbednost, 23. maj, str. 9; Kfor nije dao pratnju, 8. jun, str. 9

²⁴¹ EU danas o sankcijama, 24. januar, strana 3; EU menja stav o sankcijama, 7. februar, strana 3; Bele i crne liste naših firmi u EU, 7. april, naslovna strana; Dopunjena lista za nepoželjna lica, 10. avgust, strana 2; Na ruku režimu, 8. april, strana 7; Sankcije kontraproaktivne, 4. maj, strana 7

prema Austriji,²⁴² ali i dešavanjima na političkoj sceni Nemačke.²⁴³ U listu *Blic* kreirana je slika i određenih ličnosti Zapada koje su se sagledavale kao značajne. I dok su tekstovi kojima su se u simboličkoj ravni konstruisali Bil Klinton²⁴⁴ i Madlen Olbrajt²⁴⁵ uglavnom bili neutralni, tekstovi kojim su reprezentovani Bernar Kušner i Helmut Kol bili su uglavnom negativni. U konstrukciji zapadnih zvaničnika najzastupljeniji su tekstovi o Bernaru Kušneru (54%), zatim o Klintonu (27%), Olbrajt (10%) i Kolu (9%). Ako uzmemo u obzir Lumanovu tvrdnju da socijalnu strukturu medijskih likova smatra medijskom slikom socijalne strukture društva (Luhmann, 2001:23), onda pretežno negativno kreiranje Bernara Kušnera predstavlja u stvari negativnu kreaciju lista *Blic* odnosa Zapada prema problemu Kosova. Naime, to što, prema pisanju *Blica*, Kušner donosi odluke prema Tačijevom diktatu, što produbljuje krizu ili što očekuje sporiji povratak srpskih izbeglica na Kosovo, ili raspisuje izbore bez obzira na to da li će na njih izaći Srbi ili ne, u suštini predstavlja personifikaciju odnosa Zapada prema problemu Kosova²⁴⁶. Međutim, ovde se postavlja pitanje: ako se simboličkoj slici stvarnosti Zapada, ali i čitavog međunarodnog dešavanja u listu *Blic* može zameriti samo njihova relativno mala zastupljenost u celokupnoj slici sveta, da li se u toj maloj zastupljenosti krije određena skrivena namera ili koncept? Drugim rečima, ako pod selekcijom podrazumevamo proces neodvojiv od kreiranja značenja sadržaja u medijima, da li manji broj tekstova o Zapadu i međunarodnim dešavanjima selektovanih u simboličkoj slici sveta lista *Blic* ima skriveno značenje. Analizirajući selekciju lista *Blic* prema modelu binarnih kodova (informacija – ne informacija), očigledno je da su unutrašnjopolitička dešavanja imala veći stepen „iritacije” od spoljnopolitičkih u odnosu na koncept, odnosno unutrašnju vrednosnu strukturu lista. Samim tim manji broj tekstova o Zapadu u simboličkoj slici lista *Blic* predstavlja, bez obzira na neutralnost, svojevrsnu redukciju

---

²⁴²Članice Evropske unije brine jačanje Hajdera, 28. januar strana 4; Beč prozvan i u OEBS-u, 2. februar, strana 4; Počela primena sankcija Unije, 5. februar, strana 3; Hajder izazvao krizu u Uniji, 22. februar, strana 4; EU odbila austrijskog kandidata, 8. mart, strana 4; Austriji ostaju sankcije EU, 14. mart, strana 4; EU popušta Beču, 29. april, strana 4

²⁴³ Lažno Kolovo saopštenje, 25. januar, strana 4; Zahtev Kolu da se povuče, 9. februar, strana 4; CDU vraća 41 milion maraka, 16. februar, strana 4; Sukob „Istoka i Zapada” u CDU, 23. februar, strana 4; Nemačka zabranjuje nacističku partiju, 27. oktobar, strana 4

²⁴⁴ Klinton sa Arafatom, 22.januar, strana 4; Šta su za Klintona izumi veka, 6. januar, strana 4; Svi žele da sede pored Klintona, 2. septembar, strana 4; Klintona udaljuju iz advokatske komore, 24. maj, strana 4; Al Gor beži od Bila Klintona, 15. avgust, strana 4

²⁴⁵ Olbrajtova na čelu Češke? 29. februar, strana 4; Olbrajt u Brnu gađana jajima, 7. mart, strana 4; Olbrajt u Pekingu, 23. jun, strana 4; Istorijski susret Olbrajtove i Peka, 29. jul, strana 4

²⁴⁶Kušnerove odluka po Tačijevom diktatu, 24.januar strana 2, Kušner produbljuje krizu, 8.mart strana 3, Kušner traži sporiji povratak izbeglica, 15. april strana 9

negativnih vrednosnih kvalifikacija Zapada. U tom smislu radi se i o redukciji relevantnosti tih vrednosnih kvalifikacija i njihovih značenja. S druge strane ta redukcija za sobom je povukla i redukciju pozitivnog odnosa Zapada prema opoziciji, kojom se na posredan način anulirao koncept vladajućeg diskursa čiji je *Politika* bila predstavnik.

3.3. Rusija, Kina i ostale zemlje u listovima *Politika* i *Blic*

Simbolička konstrukcija Rusije, Kine i ostalih zemalja u simboličkoj slici sveta u listu *Blic* bila je kreirana u istom ključu u kome je navedeni list kreirao simboličku sliku Zapada. Naime, u listu *Blic* redukcija koja se ogledala u malom broju selektovanih tekstova nadograđena je u vrednosnom smislu značajnijom zastupljenošću Rusije i predsednika Putina. Za razliku od *Blica*, u listu *Politika* simbolička slika Istoka imala je svoju funkciju u kreiranju simplifikacije simboličke slike sveta i analogije Istoka sa SRJ, pre svega Rusije i Kine. Međutim, za razliku od lista *Politika* u kome je simbolička konstrukcija ovog dela sveta s vremenom gubila svoj intenzitet kroz pad broja zastupljenih tekstova, kao i u kreaciji Zapada, u listu *Blic* broj tekstova tokom čitavog posmatranog perioda bio je približno isti.

3.3.1. Rusija, Kina i druge zemlje u listu *Politika*

Simbolička slika Rusije, Kine i ostalih zemalja²⁴⁷ kreirana je u simplifikovanoj slici sveta lista *Politika* kao njen pozitivan deo, nasuprot negativnom koji je kreiran tekstovima o Zapadu. U toj simboličkoj slici, svet je podeljen na dve vrednosno različite strane, jednu dobru i jednu zlu, koje su međusobno suprotstavljene i u sukobu. List *Politika*, kao što ćemo kasnije videti, kreira i treću stranu tekstovima o značajnoj ulozi SRJ u tom konfliktu Istoka i Zapada. Iako za razliku od broja tekstova o Zapadu značajno redukovani, tekstovi kojim se kreirao Istok po svojoj frekvenciji koreliraju sa tekstovima o Zapadu pokazujući slabljenje simplifikovane slike sveta lista *Politika*. Međutim, ovde ipak treba naglasiti da

---

²⁴⁷ Ovde ćemo koristiti termin Istok kao zajednički označitelj za navedene zemlje.

pozitivna vrednosna orijentacija konstruisana o Istoku u listu *Politika* nije kreirana kao autonomna, već je njena pozitivna orijentacija proizilazila iz sukoba Istoka sa Zapadom, za razliku od kreiranja Zapada koji je kreiran kao zao po sebi. Naime, dok je negativna simbolička kreacija Zapada kao zlog počivala na kritici sistema vrednosti i kulturnog modela, dotle je pozitivna kreacija Istoka uglavnom bila zasnovana na konfliktu i suprotstavljenosti sa Zapadom, a manje na glorifikaciji vrednosnih obrazaca Istoka. Taj svojevrsni „otklon” lista *Politika* u kreaciji Istoka i po broju tekstova i po intenzitetu vrednosne strukture, najverovatnije je bio rezultat percipirane rezervisanosti Rusije i Kine u odnosu na konflikt koji je Srbija ili tačnije rečeno vlast u SRJ imala sa Zapadom. Medijski gledano, uokviravanje Rusije, Kine i ostalih zemalja u listu *Politika* bilo je u suštini uokviravanje njihovog otpora prema Zapadu. Osim toga, analogija sa SRJ koja se tom prilikom uspostavljala, širila se i na druge aspekte simboličke slike navedenih zemalja tekstovima o isticanju njihovih unutrašnjih problema koji su bili predmet kritike zapadnih zemalja, pre svih Amerike, a koji su se odnosili u Rusiji na Čečeniju, a u Kini na Tajvan. Asocijativni potencijali analogije, problema Rusije i Kine sa problemom Kosova u Srbiji isticali su i moguća rešenja tog problema, kao i način ponašanja i imali su funkciju svojevrsnog opravdavanja postupaka vlasti u Srbiji. Kreaciji sukobljenosti Istoka i Zapada u listu *Politika* naruku je išla i činjenica istorijske i ideološke sukobljenosti bivšeg SSSR-a i Amerike i „prizivanje” sećanja o „hladnom ratu” i neminovnoj međusobnoj suprotstavljenosti. To su osnovni elementi „prajming koncepta” prema kom medijski sadržaji u sećanju recipijenta aktiviraju informacije koje su bile usvojene, a u vezi su s tim sadržajima (Kunczik, Zipfel, 2006:205). Od ukupno 1.240 tekstova analiziranih u ovoj grupi tema, na Rusiju se odnosio 691 (56%) tekst, na Kinu 358 (29%), Irak 36 (3%), Kubu 35 (3%), Indiju i Mjanmar 18 (1%), a semantičku sliku Istoka dopunjavali su i tekstovi o Iranu, Belorusiji, Egiptu, Laosu, Nigeriji, Sejšelskim ostrvima, Alžiru, Mozambiku, Argentini, Vijetnamu, Namibiji i drugim zemljama 102 (8%). Analizom frekvencije tekstova, uočljiv je pad njihovog broja s protokom vremena i u tom smislu postoji određena korelacija sa padom broja tekstova o Zapadu tokom 2000. godine. U simboličkoj konstrukciji Istoka za razliku od konstrukcije Zapada, kao što smo već napomenuli, homogenost tekstova i njihova pozitivna usmerenost imali su smisao samo sa aspekta suprotstavljenosti Zapadu. U tom smislu, kreiran je model permanentne suprotstavljenosti u kome je novi geopolitički poredak, kakav je stvaran nakon raspada

istočnog bloka, opet nastajao na linijama razgraničenja i konflikta Istoka i Zapada. „Šta god se pisalo o ruskom imperijalizmu, u Moskvi i u inostranstvu, nesporno je da je od 10. do polovine 20. veka, upravo Zapad, oštricom koplja koju čine istočnoevropski katolici, nastojao da se proširi na istok.”²⁴⁸ U vezi s tim Jugoslavija i Srbija u simboličkoj slici sveta lista *Politika* postali su ključne tačke „istočnog pitanja” i odnosa Istoka i Zapada, jer je agresijom na SRJ prema pisanju *Politike* došlo do zahlađenja odnosa Amerike s jedne i Rusije i Kine s druge strane, ali i još jedne značajnije tendencije, približavanja Kine i Rusije. „Rascep između amerikanizovanog Zapada, i grupe zemalja u razvoju koje zajedno broje nešto više od 3 milijarde stanovnika neumitno se širi. Nije isključeno da je kriza na Kosmetu i način na koji se pristupilo njenom rešavanju, predznak nekog budućeg ozbiljnog sukoba”.²⁴⁹ Obrazovanje bloka Kina–Rusija u simboličkoj konstrukciji Istoka u listu *Politika* igralo je značajnu ulogu. „I jedno i drugo izazivaju uočljivu zabrinutost i dramtizaciju na zapadnoj strani. Sjedinjene Američke Države počinju, sa neskrivenim iznenađenjem i zatečenošću, polako da shvataju kako nisu, ipak, jedina supersila i da „strateško partnerstvo” koje se uspostavlja između Moskve i Pekinga biva ozbiljnije, i alarmantnije, nego što se to u početku shvatalo u Vašingtonu.”²⁵⁰ Napad na SRJ i Srbiju samo je etapa procesa ekspanzije Amerike i Zapada na Istok prema Rusiji u kojoj postoji svest da se u savremenom svetu sudaraju dve tendencije: „jedna koja teži ka multipolarnom svetu (Rusija, Kina, Indija i mnoge druge zemlje uključujući Jugoslaviju) i druga unipolarna koja teži svetskoj dominaciji”²⁵¹ i da je sukob između njih neizbežan jer se međusobno isključuju.

3.3.1.1. Konstrukcija simboličke slike Rusije

U konstrukciji Istoka, u listu *Politika* po broju tekstova dominiraju tekstovi kojima se konstruiše simbolička slika Rusije, kao sile u usponu „koja odbija da se povinuje pokušaju nametanja jednopolarnog sveta”.²⁵² Ovde je vrlo interesantno napomenuti da se za razliku

---

²⁴⁸ Zapad i istočno pitanje, 2. mart, strana 6

²⁴⁹ Zahlađenje odnosa Istoka i Zapada zbog agresije na SRJ, 11. januar, strana 4

²⁵⁰ Skok sa zadržkom, 5. april, strana 4

²⁵¹ Isto

²⁵² Otpor diktatu sile i dominaciji SAD, 1. januar, strana 13

od konstrukcije Zapada, konstrukcija Istoka ne zasniva samo na Rusiji, već na jedinstvu više zemalja u kojima je Rusija najveća zemlja. Dakle, nema semantičko-značenjskog odvajanja navedene države od drugih država, što naglašava princip otpora Americi više kao svojevrsnu ideologiju ostatka sveta nego kvaliteta pojedinih zemalja koje u tom otporu po konstrukciji *Politike* učestvuju. Očigledna je pritom rezervisanost *Politike* u simboličkoj konstrukciji Rusije, koja iako označena u pozitivnom svetlu, nije u tom smislu prava kontrateža konstrukciji Amerike, i u njenoj glorifikaciji nema simboličke „teške artiljerije” koja je prisutna u negativnoj konstrukciji Amerike i Zapada. Odsustvo reakcije Rusije i njenog tadašnjeg predsednika Borisa Jeljcina na agresiju NATO-a na SRJ, doprinela je najverovatnije sa njegovom ostavkom porastu očekivanja vlasti u Beogradu da će se rezervisani stav Rusije po pitanju NATO-a i SRJ promeniti, što je ostavilo traga i na nesigurnu simboličku konstrukciju u *Politici*. *Politika* je sa neskrivenim oduševljenjem obavestavala da je došlo do „provetravanja Kremlja” koje je Rusiju oslobađalo uticaja „familije” Jeljcin, i nagoveštavalo promenu kursa i prema spoljnopolitičkim pitanjima, naročito „poslušničkog” odnosa prema Americi i zemljama Zapada.²⁵³ Sa promenom na čelu Rusije, u simboličkoj slici *Politike*, nije došlo samo do političkih promena već i do ekonomske ekspanzije, popravljjanja kreditnog rejtinga, ekonomskih performansi i poreskih prihoda navedene zemlje.²⁵⁴ Rusija u simboličkoj slici sveta *Politike* nakon promena i odlaska Jeljcina definiše sopstveni model razvoja, potpuno različit od modela Zapadne Evrope i Amerike.²⁵⁵ U njoj se prvi put nakon sovjetske ere beleži rast industrijske proizvodnje i povećanje deviznih rezervi i rezervi zlata, te iako je reforma bankarskog sektora spora, ekonomski rast Rusije je nesporan.²⁵⁶

Simbolička konstrukcija Rusije pored tekstova o njenom ekonomskom preporodu i napretku, bazirana je na sukobima sa EU i Amerikom, saradnji sa Kinom i drugim državama, i borbi protiv terorizma u Čečeniji. Navedene teme su očigledno analogne temama koje opterećuju vlast u Srbiji, i u toj sprezi se formira jedna značenjsko-analoška struktura prividnog saveza i podrške. Naime, Amerika pomaže separatiste u Čečeniji što razobličava njenu globalnu politiku podrške teroristima zarad ostvarivanja svojih

---

²⁵³ Provetravanje Kremlja, 5. januar, strana 3

²⁵⁴ Od negativnog do stabilnog, 8. januar, strana 8

²⁵⁵ Sopstveni put, 14. januar, strana 4

²⁵⁶ Povećane devizne i rezerve zlata, Rast industrijske proizvodnje u Rusiji, Spora reorganizacija ruskog bankarstva, 21. januar, strane 8 i 9

interesa,²⁵⁷ analogno sa pomoći kosovskim Albancima. U vezi s tim Rusija vidi Zapad kao pretnju,²⁵⁸ kao i Srbija, zbog čega preti nova trka u naoružanju.²⁵⁹ Antirusko ponašanje SAD naročito se potencira u konstrukciji stavova vojnih krugova u Rusiji što dodatno doprinosi kreiranju slike povećanih tenzija i iluzije bespovratne sukobljenosti.²⁶⁰

Korak u hladni rat koji je napravio Vašington bombardovanjem Jugoslavije, u simboličkoj konstrukciji Rusije trebao je da se završi sukobom Moskve i Vašingtona, te su i u definisanju tog procesa Jugoslavija i Rusija stavljene u isti semantički koš lista *Politika*. Rusija odbija nametanje američkih zakona za ceo svet,²⁶¹ stalno upozorava Vašington na posledice hegemonističke politike,²⁶² osuđuje akte nasilja.²⁶³ Od ukupno 691 teksta kojim se konstruisala simbolička slika Rusije u listu *Politika*, 218 tekstova odnosilo se na njeno suprotstavljanje ili sukobe sa Amerikom i Zapadom.

Pored segmenta simboličke slike sukoba sa Amerikom, list *Politika* je u simboličkoj slici konstruisao i sukobe Rusije sa Evropskom unijom. Evropljani pored toga što kao i Amerikanci podstiču čečenski separatizam,²⁶⁴ planiraju da uvedu sankcije Rusiji,²⁶⁵ zbog čega je Rusija prinuđena da primeni kontramere.²⁶⁶ Evropa preti izbacivanjem Rusije iz Evropskog parlamenta,²⁶⁷ dok Rusija s druge strane zahteva od EU da svom savezu ne priključuje pribaltičke zemlje. I jedne i druge po pisanju *Politike* prisluškuje Amerika.²⁶⁸ Od 218 tekstova u kojima je Rusija posredno ili neposredno u sukobu sa zemljama Zapada, 128 tekstova se odnosi na sukob sa Amerikom, 34 teksta se odnose na sukob sa EU, dok se ostali odnosi na ostale sukobe.

Značajan segment simboličke konstrukcije Rusije predstavljala je simbolička konstrukcija njenog strateškog saveza sa Kinom. Za semantičku konstrukciju sveta lista *Politika* u 2000. godini veoma je bilo bitno da nasuprot Americi i Zapadu postoje zemlje

---

²⁵⁷ Rusija ozbiljno zabrinuta zbog američke podrške teroristima, 15. januar, naslovna strana

²⁵⁸ Rusija sada vidi Zapad kao pretnju, 16. januar, strana 2

²⁵⁹ Preti nova trka u naoružanju, 4. februar, strana 2

²⁶⁰ Izrazito antirusko usmerenje Vašingtona, 30. jun, naslovna strana

²⁶¹ Rusija odbija nametanje američkih zakona za ceo svet, 16. mart, naslovna strana

²⁶² Putin ponovo upozorava SAD, 12. jun, naslovna strana; Ivanov upozorio Ameriku da ne počini „fatalnu grešku”, 28. april, strana 4

²⁶³ Putin osudio američko i britansko bombardovanje Iraka, 27. jul, naslovna strana

²⁶⁴ Evropljani podstiču čečenski separatizam, 26. januar, strana 3

²⁶⁵ Oni koji prete sankcijama nemaju šta da traže u Rusiji, 18. januar, strana 2

²⁶⁶ Ruske kontramere, 23. mart, strana 8

²⁶⁷ Zaoštravaju se pretnje Rusiji izbacivanjem iz Evropskog parlamenta, 29. jun, naslovna strana

²⁶⁸ Špijuniranje zemalja EU i Rusije, 26. februar, naslovna strana

i savezi koji će tom svetu davati ravnotežu i uverljivost. U tom smislu simbolička konstrukcija saveza Rusija– Kina bazirana je na njihovom stalnom i stabilnom napredovanju. Odnosi Rusije i Kine su u stalnom usponu,²⁶⁹ njihovo strateško partnerstvo se učvršćuje iz dana u dan.²⁷⁰ Prisutan je i dinamičan razvoj vojne saradnje,²⁷¹ a sve u skladu sa novom realnošću.²⁷² Pored toga, Moskva i Peking odgovaraju na američke izazove,²⁷³ odbacuju teorije o „ograničenom suverenitetu”,²⁷⁴ i saglasni su da da je situacija na Kosovu zabrinjavajuća.²⁷⁵ Ove dve zemlje odlučno će odgovoriti na američke pretnje²⁷⁶ zarad očuvanja globalne stabilnosti.²⁷⁷ To su „džinovi u zagrljaju”²⁷⁸ koji imaju značajan rast spoljnotrgovinske razmene,²⁷⁹ i pritom neće ostati po strani u vezi američke hegemonije.²⁸⁰ U konstrukciji odnosa Rusije i Srbije odnosno SRJ u listu *Politika* akcentat je stavljen na podršku Rusije Srbiji u vezi pitanja Kosova. Rusija apeluje na poštovanje rezolucije 1244,²⁸¹ ona traži sednicu Saveta bezbednosti o Kosmetu²⁸² i smatra da je rešenje pitanja kosmetskog problema moguće samo u okviru poštovanja teritorijalnog suvereniteta i integriteta SRJ.²⁸³ Bez obzira na to Rusija planira da, zbog stava civilne misije UN, opravdano povuče pripadnike svojih snaga sa Kosova, a povukla je i saglasnost na upućivanje svoje policije na Kosmet.²⁸⁴ Takođe, veliki broj tekstova u konstrukciji saradnje Srbije i Rusije odnosio se na ekonomsku saradnju i sporazum o slobodnoj trgovini.²⁸⁵ Rusija će uvek biti uz Jugoslaviju²⁸⁶ koja je najvažniji partner Rusije na Balkanu.²⁸⁷ Priželjkuje se ulazak Jugoslavije u savez Rusije i Belorusije,²⁸⁸ a ekspanzija ekonomske saradnje samo je jedan korak u tom smislu. Konstrukcija odnosa

---

²⁶⁹ Odnosi Kine i Rusije na putu stabilnog razvoja, 14. januar, strana 3

²⁷⁰ Učvršćuje se strateško partnerstvo sa Moskvom, 6. januar, strana 2

²⁷¹ Sergejev: Dinamičan razvoj vojne saradnje, *Politika*, 18. januar, naslovna strana

²⁷² Produbljenje saradnje u skladu sa novim realnostima, 17. januar, naslovna strana

²⁷³ Moskva i Peking odgovaraju na američke izazove, 7. februar, naslovna strana

²⁷⁴ Moskva i Peking odbacuju teorije o ograničenom suverenitetu, 1. mart, strana 2

²⁷⁵ Saglasnost da je situacija na Kosovu zabrinjavajuća, 7. mart, naslovna strana

²⁷⁶ Rusija i Kina odgovoriće na američke pretnje, 9. jun, strana 3

²⁷⁷ Strateško partnerstvo Rusije i Kine važan faktor u očuvanju globalne stabilnosti, 17. jul, naslovna strana

²⁷⁸ Džinovi u zagrljaju, 18. jul, naslovna strana

²⁷⁹ Značajan rast trgovinske razmene, 18. jul, strana 8

²⁸⁰ Putin: Rusija i Kina neće ostati po strani, 19. jul, strana 2

²⁸¹ Lavrov: Moraju se sprovesti sve odredbe rezolucije 1244, 24. februar, strana 17

²⁸² Rusija traži sednicu Saveta bezbednosti o Kosmetu, 3. mart, naslovna strana

²⁸³ Moskva: Bilo kakvo rešenje za Kosovo moguće samo u okviru suverene SR Jugoslavije, 28. mart, str 2

²⁸⁴ Rusija povukla saglasnost na upućivanje policije na Kosmet, 24. mart, strana 2

²⁸⁵ Parafiran sporazum o slobodnoj trgovini Jugoslavije i Rusije, 11. mart, strana 8

²⁸⁶ Rusija će uvek biti uz Jugoslaviju, 1. jun, strana 2

²⁸⁷ Ivanov: Jugoslavija je najvažniji partner Rusije na Balkanu, *Politika*, 8. jun, strana 2

²⁸⁸ Za skoriji ulazak SRJ u savez Rusije i Belorusije, 5. jul, strana 2

Rusije prema opoziciji u Srbiji usmerena je na stvaranju distance između njih. Boravak predstavnika opozicije u Rusiji bio je neuspešan,²⁸⁹ a Moskva podržava Jugoslaviju a ne „srpsku opoziciju koja dobija pare iz inostranstva”.²⁹⁰ Za konstrukciju simboličke slike Rusije u *Politici* veoma je bila bitna i konstrukcija Vladimira Putina, novog predsednika Rusije. On je za Vašington zagonetka,²⁹¹ beskompromisan borac protiv terorizma, nosilac ordena nemačke službe *Štazi*,²⁹² reformator,²⁹³ naklonjen saradnji sa Kinom,²⁹⁴ sa kojim je Rusija bliža Jugoslaviji.²⁹⁵ Putin upozorava SAD²⁹⁶ i zahteva ukidanje sankcija i izolacije SRJ.²⁹⁷ On je čovek koji je impresionirao zapadne lidere,²⁹⁸ koji bez obzira na prepreke pobeđuje.²⁹⁹ Interesantno je primetiti da frekvencija tekstova koji za temu imaju ruskog predsednika Vladimira Putina za razliku od tekstova o Rusiji ima svoju konstantu i nema značajnijih oscilacija. Bez obzira na pozitivnu aksiološku konstrukciju Rusije, ona je ipak rezervisana, ograničena.

3.3.1.2. Konstrukcija simboličke slike Kine

Značenjsko-semantička relevantnost konstrukcije simboličke slike Kine u listu *Politika* definisana je referentnim okvirom bombardovanja kineske ambasade u Beogradu 1999. godine i, po toj osnovi, direktnoj sukobljenosti Kine i Amerike. U tom smislu, ako je konstrukcija Zapada počivala na konstrukciji Amerike, konstrukcija Istoka, u listu *Politika* zasnivala se na simboličkoj konstrukciji Kine. U konstrukciji simboličke slike Kine u listu *Politika* dominirale su teme o njenom ekonomskom razvoju, snazi, vitalnosti i reformama. Izgradnja ekonomski snažne Kine koja privlači strane investicije predstavlja osnovni garant njenog ekonomskog razvoja.³⁰⁰ Njen uvoz i izvoz su veći nego ikada, a

---

²⁸⁹ Neuspeli boravak opozicije iz Srbije u Moskvi, 30. maj, strana 2

²⁹⁰ Rusija uz Jugoslaviju, srpska opozicija koja dobija pare iz inostranstva i opravdava agresiju na sopstvenu zemlju nema podršku Moskve, 7. jun, naslovna strana.

²⁹¹ Za Vašington Putin zagonetka, 4. januar, strana 2

²⁹² Putin nosilac visokog ordena Štazija, 9. januar, strana 2

²⁹³ Putin podstiče reforme, 25. januar, strana 8

²⁹⁴ Putin: Strateški odnos Rusije i Kine, 2. mart, naslovna strana

²⁹⁵ Zinovjev: Rusija sa Putinom bliža Jugoslaviji, 9. april, strana 2

²⁹⁶ Putin ponovo upozorava SAD, 12. jun, naslovna strana

²⁹⁷ Putin: Ukinuti sankcije i izolaciju SRJ, 8. jun, naslovna strana

²⁹⁸ Putin impresionirao zapadne lidere, 23. jul, strana 2

²⁹⁹ Putin pobeđuje, *Politika*, 8. jul, strana 3

³⁰⁰ Reforma državnih preduzeća, 8. januar, strana 8

devizne rezerve 155 milijardi dolara.³⁰¹ Kina stalno radi na jačanju svoje poljoprivrede,³⁰² daje brojne kredite svojim poljoprivrednicima i povećava uvoz aluminijuma.³⁰³ Pored reformi, Kina vodi otvorenu borbu protiv korupcije³⁰⁴ i separatizma.³⁰⁵ Ona je za zaustavljanje trke u naoružanju u svemiru³⁰⁶ i za uspostavljanje pravednog svetskog poretka.³⁰⁷ Ipak, ona se neće odreći sile³⁰⁸ zbog čega stalno radi na podizanju borbene gotovosti svojih oružanih snaga.³⁰⁹ Dakle, najveći broj tekstova upotrebljen je za simboličku konstrukciju Kine pre svega kao ekonomske sile u usponu, zatim kao zemlje u stalnim reformama i razvoju sistema, miroljubivu a ipak vojno spremnu i dominantnu. Nakon navedene vrste glorifikacije, u konstrukciji Kine sledi segment glorifikacije njenog otpora pre svega Americi a zatim i ostalim zemljama Zapada.

U strukturi tekstova kojim su se konstruisali konflikti Kine, predominantni su po broju tekstovi koji se odnose na konflikte Kine i Amerike i to u značajno većem procentu nego što su konflikti Rusije i Amerike predstavljali segment simboličke slike Rusije. Za razliku od Rusije, Kina je direktno bila pogođena agresijom Amerike i NATO-a na SRJ, jer je tom prilikom uništena ambasada ove zemlje u Beogradu kada su poginula dva kineska novinara, ali se suočavala i sa indirektnom i direktnom umešanošću Amerike u njene odnose sa Tajvanom, analogno srpskom sukobu sa Amerikom oko Kosova. Ta osa analogije koju list *Politika* uspostavlja konstruišući Istok prati i konstrukciju Kine. Kina je dakle u sukobu sa Amerikom iz više razloga. Jedan je navedeni odnos Amerike sa Tajvanom, zbog čega Kina upozorava SAD da se ne meša u njene unutrašnje stvari.³¹⁰ SAD ipak guraju Tajvan u rat jačajući svoje vojne veze sa tom državom.³¹¹ Iako SAD blokiraju ujedinjenje Kine i Tajvana³¹² toj državi nikada neće biti dozvoljena nezavisnost,³¹³ jer pripada Kini.³¹⁴ Pored sukoba sa Amerikom oko Tajvana, druga linija

---

³⁰¹ Kineske devizne rezerve blizu 155 milijardi dinara, 17. januar, strana 8

³⁰² Ojačati temelj poljoprivrede, 20. januar, strana 9

³⁰³ Kina povećava uvoz aluminijuma, Hipotekarni krediti za seljake, 21. januar, strana 8

³⁰⁴ Rat protiv korupcije, 25. januar, strana 4

³⁰⁵ Kina neće tolerisati separatizam, 30. januar, naslovna strana

³⁰⁶ Kina za zaustavljanje trke u naoružanju u svemiru, 11. februar, strana 3

³⁰⁷ Kako uspostaviti pravedan poredak u svetu, 15. februar, strana 2

³⁰⁸ Kina se nikad neće odreći sile, 1. mart, strana 2

³⁰⁹ Podizanje spremnosti i odbrambene sposobnosti oružanih snaga, 10. mart, naslovna strana

³¹⁰ Upozorenje Klintonu, 7. januar, naslovna strana

³¹¹ SAD guraju Tajvan bliže ratu, 5. februar, strana 3

³¹² SAD blokiraju ujedinjenje Kine i Tajvana, 16. mart, naslovna strana

³¹³ Tajvanu nikada neće biti dozvoljena nezavisnost, 20. mart, naslovna strana

³¹⁴ Tajvan pripada Kini, 22. mart, strana 3

sukoba sa Amerikom je nametanje Kini američkog modela ponašanja. „Pitanje Tajvana i američko naturanje sopstvene „paternalističke ideologije” Kini, predstavljaju dva velika problema u kinesko-američkim odnosima, smatraju kineski međunarodni eksperti.”³¹⁵ Peking upozorava u tom smislu Ameriku da niko nema monopol na demokratiju i vladavinu prava,³¹⁶ te da je dosta sa uspostavljanjem duplih standarda koje primenjuje.³¹⁷ Odnosi Kine i SAD su u kritičnom stanju³¹⁸ i SAD uvlače Kinu u novu trku u naoružanju.³¹⁹ Kina kritikuje egoizam SAD kojim nameće svoje modele celom svetu, a kojima urušava međunarodnu zajednicu.³²⁰ Odnos prema Srbiji i SRJ predstavlja sledeću vertikalu po kojoj u simboličkoj slici *Politike* Kina dolazi u sukob sa Amerikom, na kojoj se uspostavlja i analoška veza Srbija – Kosovo, Kina – Tajvan. Naime, Kina oštro osuđuje agresiju NATO na SRJ,³²¹ koja će po mišljenju njenih funkcionera imati negativne posledice po svetske odnose u 21.veku.³²² Kineska vlada je visoko ocenila hrabrost jugoslovenskog naroda,³²³ ona želi jaku i snažnu Jugoslaviju³²⁴ zbog čega su kinesko-jugoslovenski odnosi prerasli u odnose specijalnog karaktera.³²⁵ Sa Kinom su potpisani brojni trgovinski sporazumi vezani za uvoz lekova i o privrednoj saradnji.³²⁶ Poseta predsednika kineskog parlamenta Srbiji bio je i realni pokazatelj saradnje Kine i Jugoslavije. O konstrukciji strateških odnosa Rusije i Kine već je bilo govora.

3.3.1.3. Simbolička konstrukcija drugih zemalja

Simbolička konstrukcija drugih zemalja u listu *Politika* u 2000. godini takođe je kao i konstrukcija Rusije i Kine s jedne strane bila zasnovana na semantičko-analoškom nivou, a sa druge bila izraz bezizlazne situacije u kojoj se našla vlast u Srbiji sankcijama

---

³¹⁵ Naturanje ideologije, 25. januar, strana 3

³¹⁶ Niko nema monopol na demokratiju i vladavinu prava, 2. mart, naslovna strana

³¹⁷ Dosta sa duplim standardima, 16. mart, strana, 2

³¹⁸ Odnosi Kine i SAD u kritičnom stanju, 30. mart, strana 3

³¹⁹ SAD uvlači Kinu u novu trku u naoružanju, 13. maj, strana 4

³²⁰ Ogoljeni egoizam SAD, 8. jul, naslovna strana

³²¹ Podrška Kine SRJ, osuda NATO, 19. januar, strana 2

³²² Agresija na SRJ imaće negativne posledice po svetske odnose u 21. veku, 8. februar, strana 3

³²³ Kineska vlada je visoko ocenila hrabrost jugoslovenskog naroda, 10. april, strana 2

³²⁴ Kina želi snažnu i jaku Jugoslaviju, 9. februar, strana 2

³²⁵ Kinesko-jugoslovenski odnosi prerasli u odnose specijalnog karaktera, 13. jun, strana 3

³²⁶ Potpisan protokol o privrednoj saradnji, 26. jul, strana 8

odsečena od ostatka razvijenog sveta, ali i *Politika* kao glasnogovornik te vlasti. Srbija i SRJ su prema pisanju *Politike* za viši nivo saradnje sa Belorusijom,³²⁷ u SRJ će investirati iranske kompanije,³²⁸ SRJ je potpisala sporazum sa Irakom u oblasti obrazovanja,³²⁹ traži se ukidanje sankcija navedenoj državi i obustavljanje bombardovanja. Irački narod, analogno srpskom, porazio je neprijatelja i nije se predao.³³⁰ Kao i bombardovanjem Srbije i SRJ, Amerika bombardovanjem Iraka izaziva međunarodnu zajednicu.³³¹ Irak i SRJ su prema pisanju *Politike* „stožer probuđene svesti”³³² i navodi da će zbog te saradnje biti dovoljno hrane i nafte.³³³ Osim Iraka, SRJ je zainteresovana za saradnju sa Mjanmarom.³³⁴ Takođe, u simboličkoj slici lista *Politika* Laos će uvek biti uz Jugoslaviju,³³⁵ Libija je uvek spremna da pomogne,³³⁶ saraduje se i sa Venecuelom,³³⁷ dok je sa Meksikom moguće unapređenje ekonomske saradnje.³³⁸ Obnovljena je saradnja i sa Alžirom,³³⁹ Nigerijom, ojačane su veze sa Vijetnamom, Namibijom i Južnoafričkom Republikom,³⁴⁰ podršku Jugoslaviji je pružio i Zimbabve,³⁴¹ a ojačani su odnosi i sa Egiptom.³⁴² Pored toga, Jugoslaviju podržava Peru³⁴³ s kojim je veže dijaspora.³⁴⁴ *Politika* beleži i jačanje ekonomskih odnosa SRJ i Malija,³⁴⁵ otkriva da je gvinejskom tržištu potrebna roba iz SRJ,³⁴⁶ da SRJ može računati na podršku Kazahstana,³⁴⁷ da su sa Čileom trasirani putevi ekonomske saradnje³⁴⁸ i da su široke mogućnosti saradnje sa Argentinom i Brazilom.³⁴⁹ Konstrukcija ostalih zemalja u diskursu *Politike* možda najbolje pokazuje njen odnos prema stvarnosti. Broj tekstova o navedenim državama je

---

³²⁷ Za viši nivo saradnje, 1. mart, strana 2

³²⁸ Iranske kompanije investiraće u SRJ, 10. jun, strana 8

³²⁹ Sporazum SRJ i Iraka u oblasti obrazovanja, 4. jul, strana 2

³³⁰ Irački narod porazio neprijatelja; Iračani se nisu predali, 18. jul, strana 2

³³¹ Amerika bombardovanjem Iraka izaziva međunarodnu zajednicu, 25. jul, strana 3

³³² Irak i SRJ stožeri probuđene svesti, 29. jul, strana 2

³³³ Biće dovoljno hrane i nafte, 6. septembar, strana 2

³³⁴ Snažan podsticaj saradnji dveju zemalja, 9. jul, strana 2

³³⁵ Laos će uvek biti uz Jugoslaviju, 6. mart, strana 2

³³⁶ Libija je uvek spremna da pomogne, 21. avgust, strana 2

³³⁷ Poseta privredne delegacije SRJ Venecueli, 1. septembar, strana 8

³³⁸ Moguće unapređenje ekonomske saradnje, 1. jun, strana 8

³³⁹ Obnova saradnje sa vrhunskim partnerom, 25. maj, strana 8

³⁴⁰ Ojačane veze, 10. jun, strana 2

³⁴¹ Podrška Jugoslaviji, 15. jun, strana 3

³⁴² SRJ i Egipat će ojačati odnose, 17. jun, strana 3

³⁴³ Peru podržava SRJ u odbrani suvereniteta i nezavisnosti, 28. jul, strana 2

³⁴⁴ Dijaspورا faktor povezivanja Perua i SRJ, 31. jul, strana 2

³⁴⁵ Jačanje saradnje SRJ i Malija, 22. avgust, strana 2

³⁴⁶ Gvinejskom tržištu potrebna roba iz SRJ, 30. avgust, strana 8

³⁴⁷ SRJ može računati na podršku Kazahstana, 5. septembar, strana 2

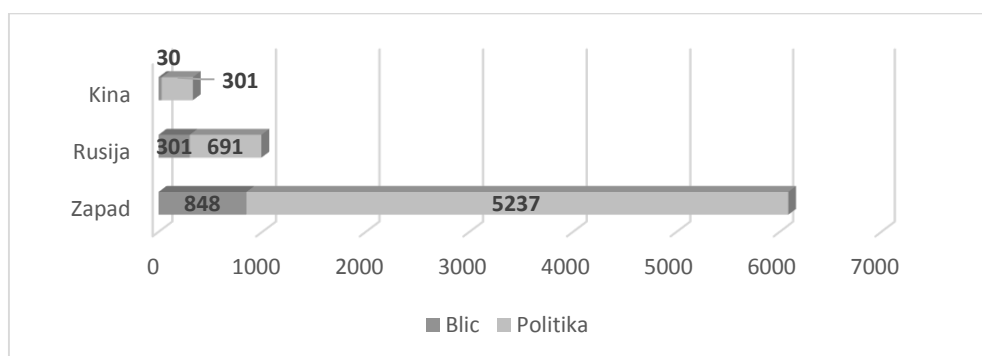
³⁴⁸ Trasirani putevi ekonomske saradnje, 6. septembar, strana 8

³⁴⁹ Argentina potpuno otvorena za saradnju sa SRJ, 17. septembar, strana 4.

mali, ali ipak ne zanemarljiv sa aspekta analize prakse kreiranja simboličke slike sveta lista *Politika*.

3.3.2. Rusija, Kina i ostale zemlje u listu *Blic*

Za razliku od simboličke slike Rusije Kine i ostalih zemalja u listu *Politika* koja je bila zasnovana na simplifikaciji i analogiji, u listu *Blic* ona je kreirana kroz redukciju relevantnosti kao i simbolička slika Zapada. Naime, list *Politika* je i brojem tekstova i njihovom aksiološkom negativnom orijentacijom kreirao sliku Zapada kao osu smisla u odnosu na koju se mogao sagledavati čitav svet. Shodno tome, bila je podređena i simplifikovana, a donekle i redukovana simbolička slika Istoka, koja je možda umanjivala relevantnost Istoka po sebi ali ne relevantnost njegove konfrontacije sa Zapadom. Odnos prema Zapadu u *Politici* predstavljao je ključ za orijentaciju u savremenim međunarodnim odnosima i tumačenja događaja na unutrašnjopolitičkom planu. Stoga je u listu *Politika*, kreacija „dobrog Istoka” proizilazila iz odnosa konfrontacije prema Zapadu. U listu *Blic* nije postojao takav model, ali je interesantno primetiti da je redukcija slike Rusije i Kine u simboličkoj slici lista *Blic* u odnosu na *Politiku* izvršena u korist Rusije, što donekle potvrđuje prethodne tvrdnje o značaju konstrukcije Kine kao mogućeg pouzdanijeg partnera vlasti u Srbiji u simboličkoj slici lista *Politika*.

Grafikon 3.13. Uporedni prikaz zastupljenosti tekstova sa temama Zapada, Kine i Rusije u konstrukciji simboličke slike listova *Blic* i *Politika*

Za razliku od 5.237 tekstova kojim se konstruisao Zapad u listu *Politika*, u listu *Blic* taj broj je 848, dok u odnosu na 1.240 tekstova kojima se konstruisao Istok u listu *Politika* taj broj u listu *Blic* je 359, s tim što je u *Politici* simbolička slika Rusije kreirana kroz 691 tekst a Kina kroz 358 tekstova, a u listu *Blic* simbolička slika Rusije kroz 301, a simbolička slika Kine kroz 30 tekstova. To u stvari znači da je kreiranje Rusije, Kine i ostalih zemalja u listu *Blic* obeleženo simboličkom konstrukcijom Rusije.

Od ukupno 8.911 analiziranih tekstova u listu *Blic* kojima je kreirana simbolička stvarnost, kroz 359 tekstova kreirani su Rusija Kina i ostale zemlje, što je 4% od ukupnog broja tekstova. Simbolička slika Rusije je kreirana kroz 3,4%, Kine kroz 0,3% i ostale zemlje kroz 0,3% tekstova. Poređenja radi, u listu *Politika* istu sliku Rusije kreiralo je 4% tekstova tako da je relevantnost navedenog aspekta stvarnosti u oba lista gotovo identična u relativnom smislu. Ako se uzme u obzir da je zastupljenost tekstova kojim se kreirala simbolička slika Kine 2% od ukupnog broja analiziranih tekstova u listu *Politika*, u listu *Blic* postoji značajniji pad zastupljenosti tekstova o navedenoj državi ali i ostalim državama Istoka. Na koji način redukcija broja tekstova (zastupljenosti) ostavlja traga na konstrukciji simboličke slike sveta kroz upravljanje relevantnošću pokazuje nam razlika u zastupljenosti Amerike u simboličkoj slici listova *Politika* i *Blic*. U listu *Politika* relativna zastupljenost tekstova kojim se kreirala Amerika iznosila je 11%, a u listu *Blic* 2,1%. Navedenu razliku u zastupljenosti pokušali smo da objasnimo hiperbolizacijom zla i maksimizacijom relevantnosti Amerike ili celog Zapada u listu *Politika* i redukcijom i minimalizacijom relevantnosti Amerike i Zapada u listu *Blic*. Navedeno ukazuje na to da različita iritacija temama, zasnovana na vrednosnom konceptu medija, rezultira različitom zastupljenošću tekstova o tim temama. To može dalje da znači da slična zastupljenost u relativnom obliku tekstova o Rusiji i u listu *Politika* i u listu *Blic* ukazuje na sličnu vrednosnu orijentaciju oba lista prema navedenoj temi i njenoj relevantnosti. Navedeno je i argument za tvrdnju da je konstrukcija simboličke slike Kine, iako manje zastupljena u listu *Politika* od simboličke slike Rusije bila značajnija sa aspekta vrednosti (hiperbolisana tj. iritantnija) u ovom listu na šta ukazuje i razlika u odnosu na simboličku konstrukciju Kine u listu *Blic* koja je redukovana i svedena na minimum. Ovu razliku mogli bismo da definišemo i kao jednu vrstu pristrasnosti definisanu razlikama u zastupljenosti (relevantnosti) i razlikama u vrednostima (značenjima). Od 359 analiziranih tekstova kojima su se u simboličkoj slici sveta u listu *Blic* kreirali Rusija

Kina i ostale zemlje, 301 tekst odnosio se na Rusiju, 30 tekstova na Kinu, a 28 tekstova odnosilo se na ostale zemlje. Za razliku od lista *Politika* u kome postoji pad frekvencije tekstova sa navedenim temama, u listu *Blic* postoji kontinuitet broja tekstova u kreiranoj simboličkoj strukturi Istoka. Navedenu uravnoteženu frekvenciju prati uravnotežena vrednosna pozicija navedenih tekstova.³⁵⁰ Simbolička slika Istoka, odnosno Rusije, Kine i ostalih zemalja za razliku od simboličke slike Zapada kreirana je u neutralnom i pozitivnom tonu bez negativnih vrednosnih usmerenja. Međutim, njihov gotovo minimalni broj, kao uostalom i tekstova o Zapadu, u listu *Blic* nije rezultirao utiskom o podeljenosti sveta kao u listu *Politika*. Redukcijom broja tekstova onemogućeno je, ali ne u potpunosti, simplifikovano tumačenje sveta koje je u listu *Politika* hiperbolisano i prenaplašeno. Od 301 analiziranog teksta kojim se konstruisala Rusija u listu *Blic* 90 se odnosilo na kreiranje simboličke slike Vladimira Putina, 55 tekstova na odnos Rusije i vlasti u Srbiji, 53 na odnos Rusije i opozicije u Srbiji, 45 na dešavanja u Čečeniji, 27 na odnos prema Americi i Zapadu i 31 tekst na ostalo.

U strukturi simboličke slike Rusije u listu *Blic* dominiraju tekstovi o Vladimiru Putinu koji je pobedio na predsedničkim izborima, zatim uravnotežen broj tekstova o odnosu vlasti i opozicije u Srbiji prema Rusiji, da bi najmanji procenat imao odnos koji je Rusija imala sa Amerikom i Zapadom. Tekstovima o Putinu glorifikovan je njegov dolazak na vlast, kvaliteti kao političara, sposobnosti u rešavanju krize u Čečeniji.³⁵¹ Iako je impresionirao lidere zapadnih zemalja,³⁵² on je za njih ipak ostao enigma,³⁵³ zbog čega povremeno postoje njegovi sukobi sa Zapadom. Putin je jedan od retkih svetskih lidera kome veruju i vlast i opozicija u Srbiji,³⁵⁴ ali čiji je odnos prema njima nepoznanica. Taj

---

³⁵⁰ Ovde se ponovo pojavljuje ideja o povezanosti frekvencije tekstova sa određenom temom, sa njihovom vrednosnom orijentacijom. Ukoliko je frekvencija stabilna postoji veća verovatnoća da je stabilna i vrednosna orijentacija o navedenim temama. Ukoliko postoji pad ili rast frekvencije tekstova sa određenom temom, postoji veća mogućnost njihove vrednosne orijentacije, pozitivne ili negativne.

³⁵¹ Putin čuva Rusiju, 8. maj, strana 4; Putin osvežava Kremlj, 5. januar, strana 4; Putin za slobodu reči, 13. maj, strana 4; Poslovni ljudi uz Putina, 29. februar, strana 4; Pozdravljena izjava Putina, 7. mart, strana 4; Putin magnatima zapretio batinom, 2. novembar, strana 4; I levi i desni stali uz Putina, 17. mart, strana 4; Putin pobeđuje, 24. mart, strana 4; Putin pregovara s čečenskim borcima, 21. mart, strana 4

³⁵² Putin impresionirao lidere G7, 24. jul, strana 4; Bler: „Putin je impresivan“, 13. mart, strana 4; Putin „osvojio“ Olbrajtu, 3. februar, strana 4; Klinton pohvalio Putina, 16. februar, strana 4

³⁵³ Enigma Putinove izjave, 8. mart, strana 4; Putinov put enigme Zapadu, 29. mart, strana 4; Olbrajt: „Putin se igra vatrom“, 1. februar, strana 4

³⁵⁴ Opozicija pisala Vladimiru Putinu, 20. maj, strana 3; Lideri ipak putuju u Moskvu, 26. maj, strana 3; Milošević čestitao Putinu nacionalni praznik Rusije, 10. jun, strana 3; Đukanovićeva poruka Putinu, 17. avgust, strana 2; Putin se distancirao, 25. jul, str. 3; Putin pozvao Koštunicu i Miloševića u Moskvu, 3. oktobar, str. 2

odnos u listu *Blic* mogao se oceniti kao uravnotežen jer je kreiran kroz gotovo isti broj tekstova kojima se kreirao odnos Rusije sa vlašću i opozicijom u Srbiji. Sa jedne strane Rusija je u simboličkoj slici koju je kreirao list *Blic* blagonaklona prema opoziciji,³⁵⁵ a u manjoj meri kritična prema vlasti u Srbiji.³⁵⁶ Sa druge strane u navedenoj slici lista *Blic* zastupljena je podrška Rusije vlasti u Srbiji u većem obimu od podrške prema opoziciji³⁵⁷ kao i otklon Rusije od opozicije.³⁵⁸ Iako je kroz veoma mali broj tekstova u listu *Blic* kreirana uravnotežena simbolička slika odnosa Rusije prevashodno sa Amerikom ali i sa čitavim Zapadom, ta slika obuhvatala je reprezentaciju u manjoj meri saradnje,³⁵⁹ a u većoj konflikta³⁶⁰ Rusije i Amerike i nije imala elemente pristrasnosti. Konstruisana kroz veoma mali, redukovani broj tekstova simbolička slika Kine u listu *Blic* kreirana je kroz vrednosno neutralne tekstove o ekonomskoj saradnji³⁶¹ Kine sa vlašću i preduzećima u Srbiji³⁶² i Kine sa Amerikom. Kao što smo videli, list *Blic* je simboličku sliku Rusije i Kine maksimalno redukovao u okviru simboličke slike sveta, mada je njena konstrukcija u vrednosnom smislu uglavnom neutralna.

---

³⁵⁵ Rusija podržava zahteve opozicije, 8. februar, strana 2; Dogovor o vraćanju Srba na Kosmet, 18. april, strana 3; Ivanov je podržao aktivnosti SNV, 20. april, strana 3; Lideri opozicije sutra s Ivanovom, 28. maj, strana 3; Moguća podrška srpskoj opoziciji, 30. maj, strana 3; Zvanična Rusija podržava demokratizaciju Srbije, 31. maj, strana 3; Bliski stavovi Rusije i EU o SRJ, 31. maj, strana 3

³⁵⁶ Problemi s Miloševićem, 7. jun, strana 3; Rusija još ne pušta gas, 06. jun, strana 7; Gas isključen sve do naplate, 7. jun, strana 7

³⁵⁷ Ministar Jovanović u Moskvi, 16. maj, strana 2; Rusija bojkotuje zbog SRJ, 23. maj, strana 4; Delegacija Saveza Rusije i Belorusije u SRJ, 29. maj, strana 2; Delegacija VJ u Moskvi, 27. jun, strana 2; Milionski kredit Rusije Beogradu?, 28. jun, strana 7; Rusi i Kinezi uz režim u SRJ, 03. jul, strana 2; Slobodna trgovina sa Moskvom 25. avgust, strana 7; Rusija i SRJ bez carine, 29. avgust, strana 7; Sporazum sa Rusijom koristan, 8. septembar, strana 7

³⁵⁸ Milošević: Rusija nije uz srpsku opoziciju, 25. april, strana 3; Poseta Rusiji – fijasko, 1. jun, strana 2; Zapad za Koštunicu Rusija još uzdržana, 4. oktobar, strana 2

³⁵⁹ Klark odlikovao ruske padobrance, 12. februar, strana 4; Rusija i NATO obnovili odnose, 17. februar, strana 4; Rusija i SAD će jačati UN, 25. mart, strana 4; Klinton već čeka ruski šampanjac, 1. jun, strana 4

³⁶⁰ Odnosi Rusija–SAD u dubokoj krizi, 21. januar, strana 4; Mornarica SAD presrela ruski tanker u Zalivu 4. februar, strana 4; Klarka brine vojna doktrina Moskve, 04. april, strana 4; U Moskvi uhapšen američki špijun, 6. april, strana 4; Ivanov: Prete nove konfrontacije, 11. april, strana 4; Rat Rusa i Amerikanaca, 16. maj, str. 9; SAD odbile zahtev Rusije, 18. septembar, str. 4; Rusija krivi SAD za udes, 31. oktobar, str. 4

³⁶¹ Razvoj odnosa sa Kinom - prioritet SRJ, 14. januar, str. 3; Kina u srpskoj energetici, 19. januar, str. 7; U Peking po keš, 3. mart, s. 7; Li Peng doputovao u SRJ, 12. jun, s. 3; Kineski robni kredit za EPS, 13. jun, str. 7

³⁶² SAD odbacuju pretnje Tajvanu, 24. februar, strana 4; Klinton za sporazum sa Kinom, 5. april, strana 4; SAD odustaju od objašnjenja, 12. april, strana 4

3.4. Konstrukcija simboličke slike okruženja

Za razliku od konstrukcije Zapada i Istoka tj. ostalih zemalja, koje su bile zasnovane na homogenoj aksiološkoj negativnoj ili pozitivnoj orijentaciji, konstrukcija okruženja³⁶³ u listu *Politika* u 2000. godini bila je vrednosno heterogena simbolička građevina. Naime, ukoliko je veza pojedinih zemalja iz okruženja sa Amerikom na primer bila očigledna, i tekstovi o toj zemlji su bili homogeni sa negativnom aksiološkom orijentacijom. Ukoliko su pojedine zemlje pokazivale simpatije za SRJ tj. vlast u SRJ utoliko su one bile konstruisane u pozitivnom svetlu. Uglavnom simbolička konstrukcija okruženja u listu *Politika* je bila vezana za pokušaj legitimizacije dominacije SRJ u odnosu na okruženje više nego u kontekstu otvorene suprotstavljenosti. Za razliku od lista *Politika*, okruženje je u listu *Blic* u simboličkoj slici sveta bilo potpuno minorizovano i uglavnom kreirano kroz analogiju između političkih dešavanja u okruženju sa dešavanjima u Srbiji.

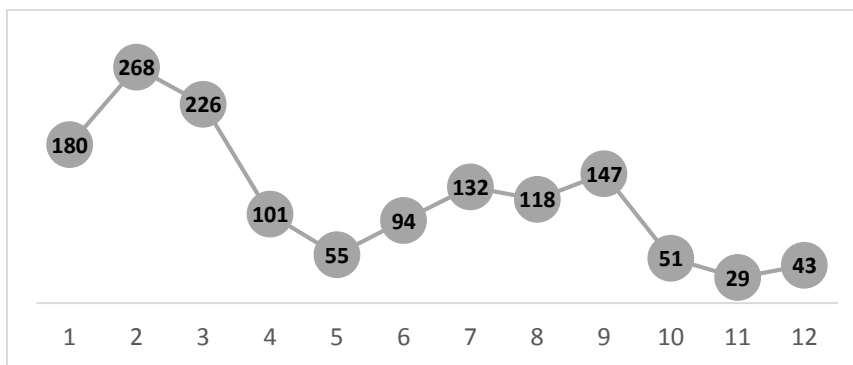
3.4.1. Simbolička konstrukcija okruženja u listu *Politika*

Od 1.444 analiziranih tekstova kojim se konstruisala simbolička slika okruženja, Makedonija je konstruisana kroz 342 (24%) teksta, Hrvatska kroz 390 (27%), BiH i Republika Srpska kroz 326 (23%), Slovenija kroz 123 (8%), Albanija kroz 38 (3%), Austrija kroz 36 (2%), Bugarska kroz 72 (5%), Rumunija kroz 61 (4%), Mađarska kroz 30 (2%), Grčka kroz 14 (1%) i Italija kroz 12 (1%) tekstova.

Politika je najviše bila zainteresovana za dešavanja u bivšim jugoslovenskim republikama, naročito u Makedoniji, Hrvatskoj, BiH i Sloveniji dok je interesovanje za ostale države i izveštavanje o događajima u njima minimalno. Kreirana simbolička slika o okruženju u listu *Politika* nije bila van ose smisla simplifikovane slike sveta, ali se više odnosila na lokalna dešavanja, a manje na postavljeni semantički reljef borbe dobra i zla, između Istoka i Zapada.

---

³⁶³ Ovde ćemo pod okruženjem obuhvatiti sve države koje su se graničile sa bivšom SFRJ, kao i države nastale njenim raspadom.

Grafikon 3.11. Frekvencija tekstova kojima se kreirala simbolička slika okruženje u listu *Politika*

Selekcija tekstova u listu *Politika* bila je bazirana na izboru onih koji su reprezentovali realne probleme zemalja iz okruženja. I kao što je suprotstavljenost Rusije i Kine sa Zapadom u simboličkoj slici lista *Politika* predstavljala svojevrsan alibi za sukob vlasti i SRJ sa Zapadom, tako je i simbolička konstrukcija okruženja u jednom svom segmentu predstavljala svojevrsan alibi za ekonomske, političke i druge probleme u Srbiji i SRJ.

Ipak, segment navedene slike odnosio se na kritiku podrške zemalja iz okruženja NATO bombardovanju Jugoslavije, ali više u smislu kreiranja njihovog podaništva, kao i problema u kojima su se zbog takvog ponašanja našli. „Jugoslovenski susedi su podržali agresiju NATO verujući obećanjima da će im ta slepa poslušnost doneti gomilu dolara. Pokazalo se međutim da se radi o šarenoj laži.”³⁶⁴ Takođe, u toj kritici apeluje se na Balkan kao specifičnu geografsku celinu sa sopstvenim interesima koji su iznevereni ponašanjem suseda: „Agresija na Jugoslaviju će proći, Amerikanci i njihovi evropski saveznici će otići, sledeći svoje strateške interese, a mi ćemo ostati ovde na Balkanu da živimo, kao i dosad, pored Srba i da se – stidimo, upozoravali su misleći ljudi u balkanskim zemljama svoja rukovodstva, dok su ona ponizno rasprodavala svoj suverenitet.”³⁶⁵ Bivše jugoslovenske republike u simboličkoj slici sveta lista *Politika* su pod stalnim pritiskom zapadne alijanse koja im oduzima integritet. „Nezavisna i suverena država Hrvatska doživela je izvesno otrežnjenje prilikom agresije NATO-a na SRJ, kada su glavešine zapadne vojne alijanse uputile svoje ubilačke avione preko hrvatskog

³⁶⁴ Šarena laža za poslušnike, 18. mart, strana 2

³⁶⁵ Podanička lojalnost se nije isplatila, 24. mart, strana 2

vazdušnog prostora i ne pitajući tu „suverenu državu” da li im to dozvoljava. Obavestili su je tek kada su avioni već bili iznad Hrvatske tako da je nastala panika u civilnom vazdušnom saobraćaju koji je trebalo naprasno obustaviti.”³⁶⁶ Jugoslovenski susedi su ostavljeni na „cedilu” jer neće dobiti novac za ustupanje svog vazdušnog prostora za vreme agresije na SRJ.³⁶⁷ Vrednosna heterogenost tekstova kojima se konstruisala simbolička slika okruženja u simboličkoj slici sveta lista *Politika* očitovala se i na semantičkom EKG-u, koji smo ustanovili kao pokazatelj iritacije i pristrasnosti, zasnovanom na frekvenciji i broju tekstova zastupljenih u građi tema semantičkih slika sveta. Naime, za razliku od semantičkog EKG-a slika Zapada i Istoka koji pokazuje svojevršno „hlađenje” ili smanjenu osetljivost kroz kontinuirani pad broja tekstova, semantički EKG simboličke konstrukcije okruženja u listu *Politika* pokazuje kao što smo videli naizmenično rast i pad broja tekstova. Pretpostavka da navedeno ukazuje ne samo na heterogenu vrednosnu strukturu već i na promenljivu pristrasnost u njenoj matrici deluje veoma realno.

U konstrukciji simboličke slike okruženja u listu *Politika* najzastupljeniji su tekstovi koji se odnose na dešavanja u Hrvatskoj. Oni predstavljaju građu za konstrukciju negativne slike o Hrvatskoj kroz izveštavanje o aktuelnim političkim, ekonomskim, socijalnim i drugim dešavanjima u ovoj zemlji bez korišćenja dubljih ideološko-semantičkih elemenata. Hrvatska je zemlja u ekonomskoj krizi u kojoj radnici veoma lako gube svoj posao,³⁶⁸ sindikati su „ogorčeni” najavom smanjenja plata,³⁶⁹ a ekonomske mere vlade su put u novu katastrofu.³⁷⁰ U Hrvatskoj ima više penzionera nego zaposlenih.³⁷¹ *Politika* prenosi istraživanje javnog mnjenja u Hrvatskoj po kome se većina ispitanika izjasnila da se kvalitetnije živelo pre odvajanja od SFRJ³⁷² što je razlog postojanja jugonostalgije među mladima.³⁷³ Hrvatska je u simboličkoj konstrukciji *Politike* država stalne napetosti i nestabilnosti u političkom životu do tog nivoa da je moguć i vojni udar zbog

---

³⁶⁶ U čeljustima zapadne alijanse, 8. maj, strana 7

³⁶⁷ Jugoslovenski susedi su ostavljeni na cedilu, 3. jul, naslovna strana

³⁶⁸ U februaru posao izgubilo 25 000 radnika, 24. mart, str. 7; Posao izgubilo 50 000 radnika, 25. april, str. 8; Bez posla ostaje 20 hiljada ljudi, 29. avgust, strana 7; Opušteno još 16 000 radnika, 16. maj, strana 7

³⁶⁹ Udar na socijalnu pravdu, 7. mart, strana 7

³⁷⁰ Zagrebački put u novu katastrofu, 6. mart, strana 7

³⁷¹ Više penzionera nego zaposlenih, 20. februar, strana 11

³⁷² Bolje se živelo pre osamostaljenja Hrvatske, 31. avgust, strana 7

³⁷³ Zaboravljena budućnost, 7. januar, strana 7

katastrofalne ekonomske situacije.³⁷⁴ Premijer je nezadovoljan predsednikom,³⁷⁵ oni su u stalnom raskoraku,³⁷⁶ ljuti jedan na drugog,³⁷⁷ u stalnom sukobu zbog kontrole nad tajnim službama,³⁷⁸ čak je i predsednik Sabora protiv predsednika države.³⁷⁹ Takođe, iako je ušla u proces pridruživanja EU, Hrvatsku će tamo „pojести velike ribe”.³⁸⁰ U Hrvatskoj je pravosuđe korumpirano³⁸¹ kao i vrh policije.³⁸² Poseban i značajan segment simboličke konstrukcije Hrvatske počivao je na njenom neadekvatnom odnosu prema Srbima. Srbi su u Hrvatskoj građani drugog reda,³⁸³ oni nemaju gde da se vrate,³⁸⁴ sve češće su meta ubica,³⁸⁵ ne veruju hrvatskom rukovodstvu³⁸⁶ jer im ništa i ne garantuju.³⁸⁷ Osim toga, Hrvatska je u permanentnom sukobu sa svojim susedom Slovenijom.³⁸⁸ Veze Hrvatske sa Amerikom uglavnom su se sagledavale kroz izveštavanje sa njihovih zajedničkih vojnih vežbi,³⁸⁹ poseta američkih zvaničnika³⁹⁰ ili u kontekstu kreiranja slepog poslušništva Hrvatske bez dubljih i suštinskih dugoročnih veza zasnovanih na ideologiji hegemonizma.

Simbolička konstrukcija Makedonije za razliku od simboličke konstrukcije Hrvatske više je iz objektivnih razloga bila struktuirana u kontekstu veza sa Zapadom i Amerikom jer su u Makedoniji bile stacionirane američke trupe. Makedonija je dozvolila prolazak tim trupama kroz njenu teritoriju i u tom smislu za vladu ove države u simboličkoj slici lista *Politika* korišćena je „teža” semantička artiljerija, ali ne na nivou one koja se koristila u konstrukciji Amerike i Zapada. Makedonija je samo formalno nezavisna država,³⁹¹ koja

---

³⁷⁴ Puhovski: U Hrvatskoj moguć vojni udar, Zarada manja od minimalnih troškova, 21. januar, strana 7; Sanader: Moguć oružani sukob unutar hrvatskog naroda, 2. oktobar, strana 7

³⁷⁵ Premijer nezadovoljan predsednikom, 24. februar, strana 7

³⁷⁶ Raskorak između Mesića i Račana, 27. mart, strana 7

³⁷⁷ Mesić ljut na Račana, 30. mart, strana 7

³⁷⁸ Mesić i Račan žele da kontrolišu tajne službe, 12. april, strana 7

³⁷⁹ Predsednik sabora protiv predsednika države, 26. avgust, strana 7

³⁸⁰ Hrvatsku će u EU pojesti velike ribe, 18. februar, strana 7

³⁸¹ Hrvatsko pravosuđe je korumpirano, 11. mart, strana 7

³⁸² Korupcija u vrhu policije, 23. mart, strana 7

³⁸³ Srbi u Hrvatskoj i dalje u neravnopravnom položaju, 28. jul, strana 8

³⁸⁴ Srbi bi se vratili ali nemaju gde, 28. mart, strana 7

³⁸⁵ Stariji Srbi sve češće meta ubica, 27. jun, strana 7

³⁸⁶ Srbi ne veruju Mesiću, 17. mart, strana 7

³⁸⁷ Mesić i Račan Srbima ništa ne garantuju, 19. mart, strana 7

³⁸⁸ Slovenačka diplomatska nota Hrvatskoj, 4. mart, str. 7; Piranski zaliv i dalje najveći problem, 22. mart, st. 7

³⁸⁹ Ponovo odložena hrvatsko-američka vojna vežba, 8. mart, strana 7; Završena hrvatsko-američka vojna vežba, 10. mart, strana 7; Nova hrvatsko-američka vojna vežba, 27. avgust, strana 7

³⁹⁰ Olbrajt u sredi u Zagrebu, 31. januar, strana 7

³⁹¹ Makedonija samo formalno nezavisna, 9. decembar, strana 7

se približava članstvu u NATO alijansi,³⁹² kontejner stranih trupa,³⁹³ u kojoj vlada vodi tajne pregovore sa njihovim komandantima,³⁹⁴ ali u kojoj postoje i otpori toj organizaciji.³⁹⁵ Makedonijom vlada kriminal,³⁹⁶ iza kojeg stoji makedonska vlada³⁹⁷ i međunarodna mafija u vrhovima vlasti,³⁹⁸ zbog čega je ugrožen suverenitet te zemlje.³⁹⁹ Policija je povezana sa švercerima i samo drži sastanke dok kriminal „cveta”.⁴⁰⁰ Velike firme ne rade ili su pred stečajem što rezultira masovnim otpuštanjem radnika.⁴⁰¹ I u Makedoniji kao i u Hrvatskoj srpski narod je ugrožen,⁴⁰² o njemu se šire laži⁴⁰³ i izložen je političkom linču.⁴⁰⁴ Takođe u simboličkoj slici primetna je zastupljenost tekstova, kao i u simboličkoj slici Hrvatske, koji se odnose na neslogu državnih funkcionera i tenziju među njima.⁴⁰⁵ Posebnu pažnju *Politika* je posvetila praćenju situacije vezane za međunacionalne odnose Albanaca i Makedonaca. *Politika* prati slučajeve terorizma u kojima su ubijeni makedonski policajci,⁴⁰⁶ sukob Makedonaca i Albanaca oko parauniverziteta u Tetovu,⁴⁰⁷ na kome se vijori američka zastava,⁴⁰⁸ kao i namere SAD da podele Makedoniju.⁴⁰⁹ U Makedoniji postoji ekspanzija albanskog nacionalizma,⁴¹⁰ Albanci traže proglašenje autonomije⁴¹¹ i pripremaju se za rat.⁴¹² Premijer Makedonije Georgijevski prema pisanju *Politike* pruža Albancima značajnu podršku,⁴¹³ on je zatočenik velikoalbanske ideje i mafije⁴¹⁴ koji je prodao Makedoniju Albancima.⁴¹⁵ Pored

---

³⁹² Makedonsko približavanje NATO alijansi, 3. maj, strana 7

³⁹³ Makedonija kontejner stranih trupa, 24. januar, strana 7

³⁹⁴ Tajni dogovor vlade i Kfor-a, 25. februar, strana 7

³⁹⁵ U Kumanovu veliki protesti protiv NATO-a, 23. mart, strana 7

³⁹⁶ Makedonijom vlada kriminal, 17. januar, strana 6

³⁹⁷ Bivši ministar policije tvrdi da je vlada umešana u kriminal, 23. jun, strana 7

³⁹⁸ Međunarodna mafija u vrhovima makedonske vlasti, 22. jun, strana 7

³⁹⁹ Kriminalom ugrožen suverenitet Makedonije, 16. januar, strana 7

⁴⁰⁰ Policija povezana sa švercerima, 25. jul, strana 7

⁴⁰¹ Bez posla još 40 000 radnika, 4. februar, strana 8

⁴⁰² Brojni problemi srpskog naroda u Makedoniji, 28. mart, strana 7

⁴⁰³ Laži o Srbima u Makedoniji, 1. oktobar, strana 7

⁴⁰⁴ Srbi u Makedoniji izloženi političkom linču, 18. maj, strana 7

⁴⁰⁵ Predsednik parlamenta protiv premijera, 6. septembar, strana 7

⁴⁰⁶ Javnost zahteva odgovornost vlade, 14. januar, strana 7

⁴⁰⁷ Protiv legalizacije albanskog parauniverziteta, 12. februar, strana 7

⁴⁰⁸ Otvoren albanski parauniverzitet, vijorila se američka zastava, 19. februar, strana 7

⁴⁰⁹ Bajrami: Cia rastura Makedoniju, 29. septembar, strana 7

⁴¹⁰ Ekspanzija velikoalbanskog nacionalizma, 20. april, strana 7

⁴¹¹ Albanci pripremili proglašenje autonomije u Makedoniji, 5. maj, strana 7

⁴¹² Albanci u Makedoniji se spremaju za rat, 1. jul, strana 7

⁴¹³ Premijer se vezao za albanske teroriste, 30. maj, strana 7

⁴¹⁴ Georgijevski postao zatočenik velikoalbanske ideje i mafije, 1. jun, strana 7

⁴¹⁵ Georgijevski prodao državu Albancima, 11. avgust, strana 7

toga, njegov kabinet je nesposoban,⁴¹⁶ a stranka se osipa.⁴¹⁷ Makedonija je ugrožena i spolja i iznutra i od Bugarske i od Albanije,⁴¹⁸ na njenim granicama su stalni incidenti.⁴¹⁹ Posebnu pažnju *Politika* je posvetila simboličkoj konstrukciji lidera Albanaca u Makedoniji Arbera Džaferija. On je Tačijev glasnogovornik,⁴²⁰ plaćen je da uništi Makedoniju,⁴²¹ priziva stranu intervenciju,⁴²² a sa Georgijevskim postiže nečasne i tajne dogovore.⁴²³ U simboličkoj konstrukciji Makedonije, dolazi do izražaja nastojanje *Politike* da okruženje SRJ predstavi kao naivno, ugroženo ekonomskim političkim i međunacionalnim problemima, lišeno integriteta, dostojanstvenog političkog vođstva i da na toj značenjskoj osi gradi konstrukciju prednosti SRJ.

Simbolička konstrukcija BiH i Republike Srpske je realizovana po istom modelu kao i konstrukcije Hrvatske i Makedonije. S obzirom na to da se radilo o konstrukciji dva entiteta, od ukupno 326 tekstova, kroz 157 tekstova konstruisana je simbolička slika Republike Srpske, a kroz 169 Federacije BiH. Od 157 tekstova kroz koje je konstruisana simbolička slika R. Srpske, kroz 105 (67%) tekstova se do 5. oktobra u negativnom kontekstu a kasnije u pozitivnom izveštavalo o Miloradu Dodiku, predsedniku Vlade R. Srpske.

Što se strukture zastupljenih tekstova tiče, simbolička slika BiH je, kao i geografska, podeljena po sličnim proporcijama. Međutim pristup *Politike* je jedinstven u simboličkoj konstrukciji oba entiteta jer uglavnom preovlađuju kritički tonovi i negativne informacije. *Politika* je kroz izveštavanje o entitetima izveštavala i o aktivnostima međunarodne zajednice u BiH i visokog predstavnika Volfganga Petriča. Naime, prema pisanju navedenog lista BiH se nalazi u „kandžama nasilničke demokratije Zapada” koja kontroliše medije, vodi kadrovsku politiku u državnim institucijama i sprovodi nasilje nad svima koji se suprotstavljaju.⁴²⁴ Političari u BiH su kao i svi u okruženju šahovske

---

⁴¹⁶ Kabinet Georgijevskog nesposoban za ključne državne funkcije, 31. maj, strana 7

⁴¹⁷ Osipa se stranka Georgijevskog, 11. septembar, strana 7

⁴¹⁸ Albanci i Bugari ugrožavaju Makedoniju, 29. jun, strana 7

⁴¹⁹ Incidenti na makedonsko albanskoj granici, 15. februar, strana 7

⁴²⁰ Džaferi glasnogovornik Tačija, 3. februar, strana 7

⁴²¹ Džaferi plaćen da uništi Makedoniju, 5. februar, strana 7

⁴²² Džaferi priziva stranu intervenciju, 16. april, strana 7

⁴²³ Premijer Georgijevski i Džaferi dogovorili se oko otmiče makedonskih vojnika, 28. april, strana 7

⁴²⁴ Nasilje uobičajeni metod ubeđivanja, 14. januar, strana 17

figure⁴²⁵ u rukama Zapada, koje koriste za ostvarivanje „demokratskih ciljeva” i favorizovanje „zapadnih vrednosti.” U BiH se po nalogu Haškog tribunala love ljudi kao na Divljem zapadu, „za žitelje Republike Srpske rezervisane su ucene, hapšenja, kidnapovanja pa i hladnokrvno izvršena ubistva.”⁴²⁶ Ekonomski interesi Zapada su ipak van svake sumnje u simboličkoj slici *Politike* ključ dešavanja na teritoriji BiH ali i bivše Jugoslavije.⁴²⁷ Wolfgang Petrič, visoki predstavnik EU u BiH se ponaša kao upravnik logora,⁴²⁸ koji radi na rušenju Dejtonskog sporazuma na štetu Srba.⁴²⁹ „On je jedan klasični nacista po svakoj osnovi i on sprovodi antisrpsku politiku u mnogo većoj meri nego što mu je to čak naloženo iz Vašingtona.”⁴³⁰

U vezi sa konstrukcijom akcija Zapada u BiH, više se dovodi u vezu simbolička konstrukcija Republike Srpske nego Federacije BiH. Iako su u oba entiteta prema navedenoj konstrukciji u listu postavljene marionetske vlade, *Politici* ipak više smeta i iritira je ona u Banjaluci. U simboličkoj konstrukciji Milorada Dodika, predsednika vlade R. Srpske, polazi se od toga da je on predstavnik jednog od Zapada postavljenog marionetskog režima.⁴³¹ On je „američki čovek,”⁴³² koji sprovodi američku okupatorsku politiku⁴³³ i hapsi Srbe u saradnji sa SFOR-om u sklopu obračuna sa svojiim neistomišljenicima.⁴³⁴ Dodikova vlada se ponaša kao grupa odmetnika⁴³⁵ koja upropaštava dostojanstvo i perspektivu RS,⁴³⁶ čime dovodi u pitanje opstanak Republike Srpske.⁴³⁷ Vlada RS vodi lošu ekonomsku politiku⁴³⁸ uglavnom na račun najsiromašnijih stanovnika RS.⁴³⁹ Ona ne doprinosi rešavanju spornih pitanja,⁴⁴⁰ zbog čega je neminovan

---

⁴²⁵ Lokalni političari kao šahovske figure, 13. januar, strana 19

⁴²⁶ Lov na ljude kao na Divljem zapadu, 15. januar, strana 17

⁴²⁷ Sramno korišćenje tuđe nevolje, 16. januar, strana 17

⁴²⁸ Wolfgang Petrič se ponaša kao zapovednik logora, 20. avgust, strana 16

⁴²⁹ Petrič i Beri nastavljaju da ruše Dejtonski sporazum, 10. septembar, strana 17

⁴³⁰ Uцена po nalogu Vašingtona, 10. septembar, strana 17

⁴³¹ Zapad nastoji da održi marionetski režim u RS, 20. avgust, strana 16

⁴³² Nepoverenje „američkom čoveku” Dodiku, 9. septembar, strana 18

⁴³³ U RS se sprovodi američka okupatorska politika, 1. septembar, strana 19

⁴³⁴ Dodik hapsi Srbe u saradnji sa Sforom, 4. april, strana 19

⁴³⁵ Dodikova vlada se ponaša kao grupa odmetnika, 24. februar, strana 19

⁴³⁶ Dodik upropastio dostojanstvo i perspektivu RS, 3. mart, strana 24

⁴³⁷ Dodik doveo u pitanje opstanak Republike Srpske, 6. avgust, strana 17

⁴³⁸ Neprihvatljive ekonomske mere Vlade RS, 25. avgust, strana 20

⁴³⁹ Atak na najugroženije kategorije stanovništva, 25. avgust, strana 20

⁴⁴⁰ Vlada ne doprinosi rešavanju spornih pitanja, 25. avgust, strana 20

pad standarda penzionera i radnika.⁴⁴¹ Dodik je nasilnik,⁴⁴² čijim obećanjima više niko ne veruje.⁴⁴³ Pored toga je samovoljan,⁴⁴⁴ mimo zakona vrši kadrovske promene⁴⁴⁵ i smenjuje nepodobne direktore.⁴⁴⁶ Nakon 5. oktobra dolazi do promene u simboličkoj konstrukciji Dodika, koga prima patrijarh srpski,⁴⁴⁷ koji kapacitete RS stavlja na raspolaganje Srbiji „kako bi se ublažile nevolje koje je proizveo nedavno svrgnuti režim.”⁴⁴⁸ Pored simboličke konstrukcije Dodika i njegove vlade koja je ključna u konstrukciji R. Srpske, u simboličkoj sferi konstruiše se njegova protivteža u liku predsednika RS Nikole Poplašena koji sa stranica *Politike* poručuje da se ordeni mogu davati patriotama a ne kooperativnim Srbima.⁴⁴⁹ On demantuje Dodika,⁴⁵⁰ upozorava na kršenje demokratije od strane njegove vlade.⁴⁵¹ Takođe, semantičku protivtežu Dodiku *Politika* je konstruisala i kroz izveštavanje o aktivnostima socijalističke partije R. Srpske koja ne podržava Dodika, napušta koaliciju Sloga⁴⁵² i najorganizovanija je snaga u R. Srpskoj.⁴⁵³

Simbolička konstrukcija BiH pored konstrukcije R. Srpske obuhvatala je i konstrukciju Federacije BiH. Ona se dovodila u vezu sa islamskim terorizmom i mudžahedinima. Mudžahedini u Bosni su povezani sa Bin Ladenom⁴⁵⁴ koji se preseljava u Bosnu,⁴⁵⁵ oni se obučavaju i imaju kampove u Federaciji, podržani su od muslimanske obaveštajne službe i zvaničnika F BiH.⁴⁵⁶ U Federaciji islamisti marširaju, demonstrirajući nameru da se cela Bosna islamizuje.⁴⁵⁷ Pored toga, izveštava se o ugroženosti Srba, nad kojima se zločini prećutkuju.⁴⁵⁸ Srbi se plaše budućnosti u Federaciji⁴⁵⁹ jer su svi veći gradovi

---

⁴⁴¹ Neminovan pad standarda penzionera i radnika, 30. avgust, strana 19

⁴⁴² Dodikove nasilničke pretnje, 22. mart, strana 22

⁴⁴³ Dodikovim obećanjima više niko ne veruje, 8. maj, strana, 18

⁴⁴⁴ Dodik nastavlja samovoljno ponašanje, 23. septembar, strana, 15

⁴⁴⁵ Mimo zakona Dodik vrši kadrovske promene, 30. jul, strana 16

⁴⁴⁶ Dodik i dalje smenjuje nepodobne direktore, 6. septembar, strana 18

⁴⁴⁷ Patrijarh Pavle razgovarao sa Dodikom, 7. novembar, strana 3

⁴⁴⁸ Struja stiže u Srbiju preko Drine, 7. novembar, strana 3

⁴⁴⁹ Orden patriotama a ne kooperativnim Srbima, 12. januar, strana 18

⁴⁵⁰ Poplašen demantuje Dodika, 9. mart, strana, 20

⁴⁵¹ Poplašen upozorava na kršenje demokratije, 20. mart, strana 18

⁴⁵² Socijalisti podneli ostavke u Vladi R Srpske, 22. februar, strana 19

⁴⁵³ Socijalisti najorganizovanija snaga u R Srpskoj, 23. februar, strana 21

⁴⁵⁴ Mudžahedini u Bosni su povezani sa Bin Ladenom, 12. mart, strana 7

⁴⁵⁵ Osama Bin Laden se preseljava u Bosnu, 19. januar, strana 7

⁴⁵⁶ Funkcioneri naseljavaju mudžahedine u Bočinje, 24. avgust, strana 7

⁴⁵⁷ Islamisti marširaju, 21. mart, strana 7

⁴⁵⁸ Zločini nad Srbima se prećutkuju, 17. jul, strana 17

⁴⁵⁹ Srbi se plaše budućnosti u Mostaru, 17. februar, strana 7

„očišćeni” od Srba,⁴⁶⁰ dok se povratnici nalaze u pravnim zavrslamama.⁴⁶¹ U BiH postoji duboka ustavna i politička kriza,⁴⁶² Ustavni sud ne postoji,⁴⁶³ a Federacija se nalazi pod finansijskim sankcijama.⁴⁶⁴ Masakr u Srebrenici su režirali muslimanski i francuski obaveštajci.⁴⁶⁵ Muslimanski lideri oživaljavaju ratne pretenzije,⁴⁶⁶ imaju „pakleni” plan.⁴⁶⁷ U simboličkoj slici lista *Politika* iako su džamije raskošne, vernici su siromašni.⁴⁶⁸ U Federaciji je korupcija zaštitni znak vlasti,⁴⁶⁹ dok su vladini funkcioneri, koje kontrolišu kriminalci,⁴⁷⁰ umešani u šverc.⁴⁷¹ Nakon promena u Srbiji pažnja u simboličkoj slici lista *Politika* se poklanja saradnji sa BiH gde je vidljiv napredak.⁴⁷² Konstrukcija simboličke slike Slovenije kreirana je u istoj matrici u kojoj su kreirane i ostale bivše republike. U Sloveniji je vlada pred raspadom,⁴⁷³ vlada potpuno bezvlašće,⁴⁷⁴ zbog čega su zvaničnici EU nezadovoljni situacijom⁴⁷⁵ i ne žele da se sastanu sa zvaničnicima ove države. Prisutna je stalna politička⁴⁷⁶ i ekonomska nestabilnost, premijer je u stalnom sukobu sa predsednikom.⁴⁷⁷

Bivša SFRJ bila je okružena „brigama” (početna slova država sa kojim se bivša država graničila). Simbolička slika okruženja u listu *Politika* u suštini bila je konstrukcija briga u kojima se nalazilo to okruženje. Austrija je zemlja u kojoj bujaju neonacizam i rasizam,⁴⁷⁸ zbog čega je ona protiv ostatka sveta.⁴⁷⁹ Bugarska je u simboličkoj slici sveta lista *Politika* konstruisana kao zemlja u kojoj postoje veliki ekonomski problemi i

---

⁴⁶⁰ Svi veći gradovi gotovo očišćeni od Srba, 17. januar, strana 17

⁴⁶¹ Povratnici u administrativnim zavrslamama, 14. februar, strana 7

⁴⁶² Dublja ustavna i politička kriza, 9. januar, strana 7

⁴⁶³ Lukić: Zabrinjavajući potezi Ustavnog suda BiH, 1. februar, strana 18

⁴⁶⁴ Federacija pod finansijskim sankcijama, 10. mart, strana 7

⁴⁶⁵ Masakr u Srebrenici su režirali muslimanski i francuski obaveštajci, 12. februar, strana 21

⁴⁶⁶ Muslimanski lideri oživaljavaju ratne pretenzije, 18. februar, strana 21

⁴⁶⁷ Pakleni plan muslimana i mudžahedina neće proći, 31. avgust, strana 20

⁴⁶⁸ Raskošne džamije a siromašni vernici, 5. jun, strana 7

⁴⁶⁹ Korupcija zaštitni znak vlasti, 1. jul, strana 7

⁴⁷⁰ Hobotnica kontroliše Sarajevo, 23. avgust, strana 7

⁴⁷¹ Vladini funkcioneri umešani u šverc, 17. avgust, strana 7

⁴⁷² U BiH vidljiv napredak, 23. decembar, strana 5

⁴⁷³ Vlada pred raspadom, 28. februar, strana 7

⁴⁷⁴ Ljubljana u izolaciji, 15. april, strana 7

⁴⁷⁵ EU nezadovoljna situacijom u Sloveniji, 27. maj, strana 7

⁴⁷⁶ Slovenija pred političkom krizom, 19. jul, strana 7

⁴⁷⁷ Sukob između premijera i predsednika Slovenije, 22. jul, strana 7

⁴⁷⁸ Opaka nacistička ideologija, 30. januar, strana 3

⁴⁷⁹ Austrija protiv ostatka sveta, 23. februar, strana 6

prezaduženost,⁴⁸⁰ koju je zahvatila „totalna kriza”⁴⁸¹ i u kojoj su zapadni ambasadori kao guverneri.⁴⁸² Bugarska je u otvorenom medijskom ratu protiv Jugoslavije,⁴⁸³ Sofija postaje zvanično sedište CIA za Balkan.⁴⁸⁴ Politika Vlade Bugarske je politika korupcije i skandala.⁴⁸⁵ *Politika* otkriva da i Bugarska ima svoje Kosovo.⁴⁸⁶ U Rumuniji ljudi umiru od gladi,⁴⁸⁷ politička situacija je na granici fizičkih likvidacija,⁴⁸⁸ privreda je potpuno uništena.⁴⁸⁹ U Mađarskoj se smrzavaju beskućnici,⁴⁹⁰ štrajkuju železničari,⁴⁹¹ mađarska Vlada ima nečasne namere.⁴⁹² U Grčkoj brisanje veroispovesti vodi ukidanju pravoslavlja⁴⁹³ postoje stalni otpori građana politici vlade prema SRJ.⁴⁹⁴ Italija je u sukobu sa Slovenijom,⁴⁹⁵ postoji opasnost usporavanja privrednog rasta i turističke privrede itd.⁴⁹⁶

Selekcijom tema, njihovom analizom i dodeljivanjem relevantnosti *Politika* je probleme okruženja koji su bili realni uzdizala na pijedestal alibija za probleme u SRJ i Srbiji, tako da je negativna aksiološka orijentacija tekstova o okruženju bila rezultat s jedne strane objektivnog izveštavanja, ali sa druge strane simplifikovanih, hiperbolisanih simboličkih konstrukcija. I dok se Hrvatska, Makedonija i BiH nalaze u stadijumu ekonomskog i političkog raspada, stalnih unutarpolitičkih obračuna, u Srbiji i SRJ se uprkos agresiji NATO-a sve obnavlja, razvija, reformiše. S druge strane, kreirajući vlade iz okruženja kao „podaničke”, *Politika* ih je indirektno priključila globalnom sukobu kreiranom na nivou međunarodnih odnosa.

---

⁴⁸⁰ Bugarska duguje više od 10 milijardi dolara, 5. oktobar, strana 8

⁴⁸¹ Bugarsku zahvatila totalna kriza, 26. septembar, strana 3

⁴⁸² Zapadni ambasadori kao guverneri, 24. septembar, strana 4

⁴⁸³ Bugarska otvoreno u medijskom ratu protiv Jugoslavije, 13. avgust, strana 2

⁴⁸⁴ Sofija postaje zvanično sedište CIA za Balkan, 13. avgust, strana 2

⁴⁸⁵ Vladina politika – politika korupcije, 11. maj, strana 4

⁴⁸⁶ I Bugarska ima svoje Kosovo, 11. februar, strana 4

⁴⁸⁷ U Rumuniji ljudi umiru od gladi, 9. januar, naslovna strana; Avet gladi zakucala na vrata, 15. jun, str. 8

⁴⁸⁸ Kostantinesku zapretio Jonu Ilijesku ubistvom, 1. mart, strana 4

⁴⁸⁹ Uništena rumunska industrija šećera, 5. oktobar, strana 8

⁴⁹⁰ U Mađarskoj se smrzlo 26 beskućnika, 31. januar, strana 2

⁴⁹¹ Pruge bez vozova, 2. februar, strana 8

⁴⁹² Nečasne namere mađarske vlade, 23. maj, naslovna strana

⁴⁹³ Brisanje veroispovesti vodi ukidanju pravoslavlja, 23. jun, naslovna strana

⁴⁹⁴ Demonstracije radnika u Solunu, 3. septembar, naslovna strana

⁴⁹⁵ Italijanske provokacije, 2. februar, strana 7

⁴⁹⁶ Antikom protiv rivala, 25. januar, strana 9

3.4.2. Simbolička slika okruženja u listu Blic

Simbolička slika okruženja kreirana u listu *Blic* bila je najredukovanija simbolička struktura u kreiranoj slici sveta lista *Blic*. Odsustvo zainteresovanosti i iritacije lista *Blic* rezultiralo je malim brojem neutralnih tekstova. Od ukupno 8.911 analiziranih tekstova u listu *Blic*, samo 170 tekstova odnosilo se na konstrukciju simboličke slike okruženja, što je oko 2% od ukupnog broja tekstova. U strukturi tekstova kojim se kreiralo simboličko okruženje Srbije u listu *Blic* dominiraju, kao i u listu *Politika*, tekstovi o dešavanjima u Hrvatskoj (50%), zatim tekstovi o BiH i R. Srpskoj (36%), Makedoniji (5%), Sloveniji (5%) i drugim državama (4%). Najveća zastupljenost Hrvatske u simboličkoj slici okruženja lista *Blic*, kao i u *Politici* rezultat je procenjenog značaja ovog segmenta slike sveta zasnovanog uglavnom na analogiji i sličnosti dešavanja u Hrvatskoj i Srbiji. Međutim, za razliku od *Politike*, u simboličkoj konstrukciji lista *Blic* zastupljeni su tekstovi o neophodnosti političkih promena u Hrvatskoj, pobi opozicije a nakon toga o sukobima na političkoj sceni navedene države.⁴⁹⁷ Osim toga, u simboličkoj konstrukciji Hrvatske zastupljeni su i tekstovi o položaju Srba u Hrvatskoj, njihovom povratku i progonima.⁴⁹⁸ Od ukupnog broja analiziranih tekstova koji su za temu imali Hrvatsku, 36% odnosilo se na simboličku konstrukciju tadašnjeg predsednika Hrvatske Stjepana Mesića. On je kreiran kao proevropski političar koji je doveo svet u Zagreb, borac protiv kriminala u permanentnom političkom sukobu, kome je zbog toga ugrožen i život.⁴⁹⁹ Simbolička slika BiH uglavnom je kreirana tekstovima o dešavanjima na političkoj sceni u Republici Srpskoj (80%), kojima se na nepristrasan i neutralan način reprezentuju konflikti, saradnja, izbori u navedenom entitetu BiH.⁵⁰⁰ Pored toga, kroz manji broj

---

⁴⁹⁷ Promene ma kakve bile, 4. januar, strana 4; Dan kada su Srbi zavideli Hrvatima, 11. januar, strana 6; Ubedljiva pobeda opozicije u Hrvatskoj, 5. januar, strana 4; Kuk: Srbi hrvatskim putem, 15. mart, strana 4; Otvoreni sukob Mesića i Račana, 30. mart, strana 4; Rogovi u vreći, 26. avgust, strana 4

⁴⁹⁸ Politička hapšenja Srba, 22. oktobar, strana 9; Nova istraga protiv 40 Srba, 2. novembar, strana 9; Na udaru lojalni Srbi, 20. januar, strana 10; Počinje povratak Srba u Hrvatsku, 6. jun, strana 7; Srbi za Hrvatsku više nisu opasnost, 13. januar, strana 4

⁴⁹⁹Mesić doveo svet u Zagreb,19. februar, str. 4; Otvoreni sukob Mesića i Račana, 30. mart str. 4; Mesić:Hrvatskom je vladao kriminal, 30.maj, str. 8; „Smrtna presuda” Stjepanu Mesiću, 4. septembar, s. 4

⁵⁰⁰ SDS preti vladi, 20. januar, strana 23; Poplašen: Radikali RS neće odustati, 24. januar, strana 21; Smenjenog ministra brane borci i socijalisti Doboja, 31. januar, strana 22; SRS: Vlada RS je vlada Visokog predstavnika 11. februar, strana 21; Socijalisti napustili Koaliciju „Sloga”, 21. februar strana 3; U RS pobeda SDS, SDP porazio SDA, 10.april, strana 2

tekstova kreira se veza predsednika RS Milorada Dodika sa Zapadom i njegova konfrontacija sa vlašću u R. Srbiji,⁵⁰¹ kao i njegova odlučnost da ostane na vlasti u RS.⁵⁰²

3.5. Simbolička konstrukcija unutrašnjopolitičkih dešavanja

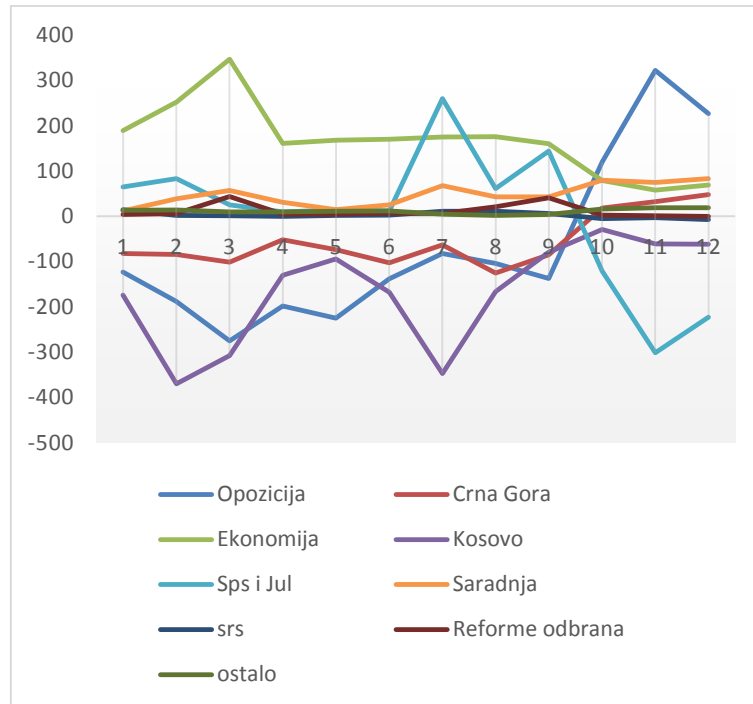
3.5.1. Unutrašnjopolitička dešavanja u listu Politika

Simbolička konstrukcija SRJ i Srbije u listu *Politika* po broju tekstova i njihovoj strukturi bila je složena, sa heterogeno vrednosno usmerenim tekstovima. Smislaono i značenjski spregnuta sa tekstovima iz drugih tematskih grupacija, ona je prožimala simbolički svet Istoka i Zapada i davala mu poseban smisao. Od ukupno 9.409 tekstova koji su se odnosili na unutrašnjopolitička dešavanja u listu *Politika*, na simboličku konstrukciju opozicije odnosilo se 2.139 tekstova (do 5. oktobra 1.609 a nakon tog datuma 530 tekstova), Crne Gore 867, Kosova 1.988, saradnju, odnosno sankcije 571, ekonomiju i obnovu 2.004, simboličku konstrukciju vlasti 1.319, Srpsku radikalnu stranku 66, reformu i odbranu 143 i ostalo 312 tekstova. Iako je pojedinačno najveći broj tekstova za temu imao opoziciju odnosno lica i političke partije koje su predstavljale alternativu vlasti do 5. oktobra, najzastupljenije su kroz različite grupe tekstova bile teme vezane za vlast, odnosno političke partije SPS i JUL. Specifičnost simboličke konstrukcije unutrašnjopolitičke slike u listu *Politika* ležala je u činjenici da je bila rezultat vladajućeg diskursa koji je imao moć prelivanja i izvan simboličke dimenzije stvarnosti koju je kreirao navedeni list. Zbog toga je simbolička konstrukcija SRJ, tj. unutrašnjopolitičke, ekonomske, bezbednosne situacije u listu *Politika* poprimala oblike legitimizacije odnosno delegitimizacije pojedinih aspekata predmeta informativne obrade. Pored navedenih procesa pojedini segmenti simboličke slike lista *Politika* kreirani su kroz proces samolegitimizacije kao oblika direktne samopropagande.

---

⁵⁰¹Olbrajtova pohvalila Dodika 10.mart strana 2, SDS: Dodik znao za akciju, 04.april strana 8, Ministru RS zabranjen ulaz u SR Jugoslaviju 28. avgust naslovna strana

⁵⁰² Dodik ne odustaje 31.januar strana 22, Dodik: Neću da odustanem 08 februar strana 23 Skupština RS: Ostaje Dodikova vlada 09. februar strana 22

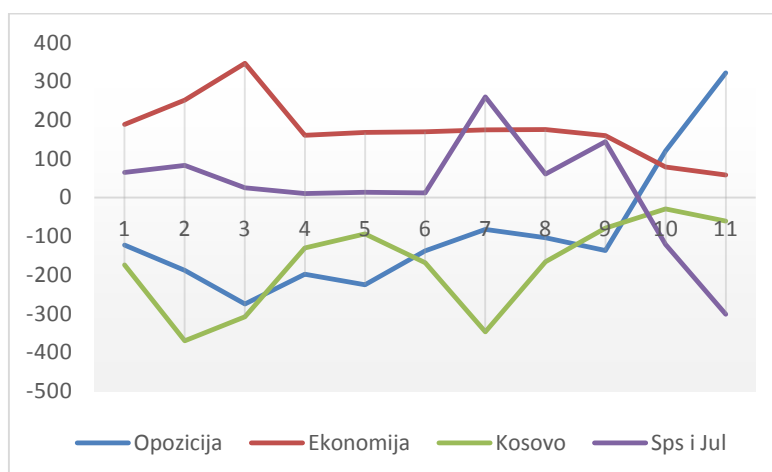
Grafikon 3.12. Frekvencija i vrednosna orijentacija tekstova kojim se kreirala simbolička konstrukcija unutrašnjopolitičkih dešavanja u listu *Politika*

U strukturi simboličke slike sveta lista *Politika* uočljiva je korelacija grupa tekstova kojima se kreirala ekonomska situacija u zemlji i stanja na Kosovu do marta 2000. godine, zatim tekstova kojima se kreirala ekonomska situacija u zemlji sa tekstovima kojima se kreirala opozicija u Srbiji do juna, tekstova kojima su se u simboličkoj ravni kreirali političke partije SPS i JUL i tekstova kojim se kreirala situacija na Kosovu u jul-u, a od septembra direktna korelacija tekstova kojim su se kreirale političke partije SPS i JUL s jedne i opozicija sa druge strane. Pravilnost navedenog grafikona može ukazivati na propagandni karakter pojedinih segmenata slike sveta koji je kreirala *Politika*, ali i na mogućnost da je simbolička konstrukcija lista *Politika* bila model transponovanja vladajućeg diskursa kroz konstrukciju tekstova sa različitim temama više nego što je bila rezultat označiteljske aktivnosti i pokušaja ostvarivanja približno ekvivalentnog odnosa između simboličke i faktičko-činjeničke ravni informativne prakse .

3.5.1.1. Intenzitet i frekvencija

Uočena frekvencijska korelacija tekstova, povezana sa njihovom aksiološkom orijentacijom svedoči o intenzitetu međudnosa procesa legitimizacije i delegitimizacije koji su bili rezultat struktuiranja modela *Politike*. Naime, u pozadini podele tekstova po temama, egzistirala je druga podela na horizontali razgraničenja procesa legitimizacije i delegitimizacije. Od 9.371 tekstova koji su se odnosili na unutrašnjopolitička dešavanja njih 8.917 bili su deo tih procesa.

Visok nivo tekstova zastupljenih u procesima legitimizacije i delegitimizacije govori o njihovoj angažovanosti u okviru simboličke konstrukcije lista. Od 8.917 tekstova u procesima legitimizacije bilo je zastupljeno 5.894, dok je 3.023 teksta bilo zastupljeno u procesima delegitimizacije.⁵⁰³

Grafikon 3.13. Frekvencija i vrednosna orijentacija tekstova kojim su se kreirali segmenti simboličke slike unutrašnjopolitičkih dešavanja sa visokim nivoom korelacije dešavanja u listu *Politika*

Struktura tekstova zastupljenih u procesima legitimizacije odnosno delegitimizacije ukazuje na značaj koji je *Politika* pridavala legitimizaciji koja je uglavnom konstruisana

⁵⁰³ Iako se radi o složenim simboličkim konstrukcijama one u suštini predstavljaju drugi nivo binarne selekcije informacija u medijima, kojim se nepoželjno ne može u potpunosti negirati do nivoa ne-informacije, ali se može minimizovati i kreirati kao neprihvatljivo, dok se poželjno glorifikuje i hiperbolizuje. Na prvom nivou, selekcijom se u simboičkoj strukturi „verifikuje” stvarnost, dok se na drugom ona strukturira sa vrednosnog i aspekta relevantnosti.

kroz afirmativne tekstove u procesu direktne ili indirektne propagande. Od 5.894 teksta zastupljenih u procesu legitimizacije, 4.781 tekst odnosio se na legitimizaciju vlasti do 5. oktobra (uglavnom političkih partija SPS i JUL, ali i Vlade Srbije, predsednika SRJ), a 1.113 tekstova na legitimizaciju faktičke vlasti nakon 5. oktobra, odnosno opozicije. U strukturi tekstova kojima su se posredno legitimizovale političke partije SPS i JUL, Vlada Srbije, predsednik SRJ i drugi najviše su zastupljeni tekstovi o Kosovu 1.191 tekst, zatim ekonomiji 1.798, reformama 140 tekstova, saradnji 333 tekstova (uglavnom sa zemljama Istoka), a 1.319 tekstova vezano je za direktnu legitimizaciju i samolegitimizaciju vlasti.⁵⁰⁴ Propagandni karakter posredne legitimizacije je prikriven i zamaskiran, dok je direktna legitimizacija ogoljena propaganda.

U strukturi legitimizacije opozicije do 5. oktobra odnosno, uslovno rečeno faktičke vlasti nakon tog datuma 238 tekstova odnosio se na simboličko kreiranje saradnje sa zemljama okruženja, Evropskom unijom, Amerikom i drugim zemljama Zapada, 206 tekstova odnosio se na ekonomiju, a 530 tekstova na direktnu legitimizaciju opozicije odnosno nove vlasti koja je podrazumevala i samolegitimizaciju.⁵⁰⁵

U procesu delegitimizacije od 3.023 tekstova 645 su bili upotrebljeni u procesu delegitimizacije SPS i JUL-a⁵⁰⁶ i drugih „porazanih snaga” nakon 5. oktobra, 1.609 tekstova odnosilo se na delegitimizaciju opozicije a 769 tekstova na delegitimizaciju vlasti u Crnoj Gori. Dakle, u pozadini strukture tekstova kojima se konstruisala unutrašnjopolitička, ekonomska i bezbednosna situacija u SRJ egzistirali su procesi legitimizacije i delegitimizacije koji su bili vezani delimično za pojedine teme. Međutim, ovde primećujemo jednu pojavu koja potvrđuje pravilo da samo pozitivni ili samo negativni tekstovi nisu uključeni isključivo samo u jednom procesu legitimizacije odnosno delegitimizacije. Naime, to su isprepletani procesi jer delegitimizacija drugog, posredno ukazuje na legitimizaciju nas i obrnuto. U tom smislu, negativni tekstovi o Kosovu, u simboličkoj slici *Politike* do 5. oktobra mogu se razumeti i sa aspekta alibija za napore vlasti da Kosovo zadrži u granicama Srbije, tako da u tom smislu što su

---

⁵⁰⁴ Samolegitimizacija je postupak u kome su mediji samo sredstvo za plasiranje već kreiranih slika koje o sebi konstruišu lica, političke partije ili drugi subjekti društvenog života.

⁵⁰⁵ Ova legitimizacija nije podrazumevala značajnu upotrebu manipulativnih tehnika jer je bila odraz aktuelnih zbivanja. Procesu legitimizacije i delegitimizacije ne moraju nužno biti manipulativni, ali u njihovom korenu jeste manipulacija selekcijom, značajem i smislom.

⁵⁰⁶ I ova delegitimizacija kao i prethodna legitimizacija nove vlasti više predstavlja zadnji stadijum simboličkog modela, nego što je to bila delegitimizacija u smislu koji je *Politika* praktikovala pre 5. oktobra.

negativnije informacije stizale sa Kosova to je legitimizacija tih napora bila značajnija. Već nakon 5. oktobra, ti tekstovi prestaju da imaju tu funkciju i izlaze iz tokova procesa legitimizacije i delegitimizacije na jedno određeno vreme, da bi se kasnije vratili u procesu delegitimizacije SPS i JUL – bivšeg režima i njihove odgovornosti za stanje na Kosovu.

3.5.1.2. Usmerenost tekstova

Usmerenost tekstova u postupku simboličke konstrukcije lica, događaja i organizacija u SRJ u listu *Politika* u 2000. godini, bila je rezultat procesa njihove legitimizacije odnosno delegitimizacije. Za razliku od simboličke konstrukcije ključnog i latentnog sukoba vlasti u Srbiji sa Zapadom na globalnom nivou, koji se odvijao izvan stvarnog uticaja vlasti u SRJ i Srbiji, simbolička konstrukcija sukoba vlasti i opozicije u listu *Politika* imala je ulogu da pošalje poruku moći, odnosno da ukaže na mogućnost da se osim u simboličkoj sferi može uticati i na njegov referent, na stvarna dešavanja. U tom smislu ta konstrukcija je bila motivisana i angažovana, kroz nju je *Politika* postajala direktna poruka sa pozicije moći, za razliku od konstrukcije na globalnom nivou na kojima je to bila poruka ideologije te vlasti koja je izlazila izvan nacionalnih okvira i imala namere da bude „svetski igrač” opozicionog diskursa SAD i Zapadu.

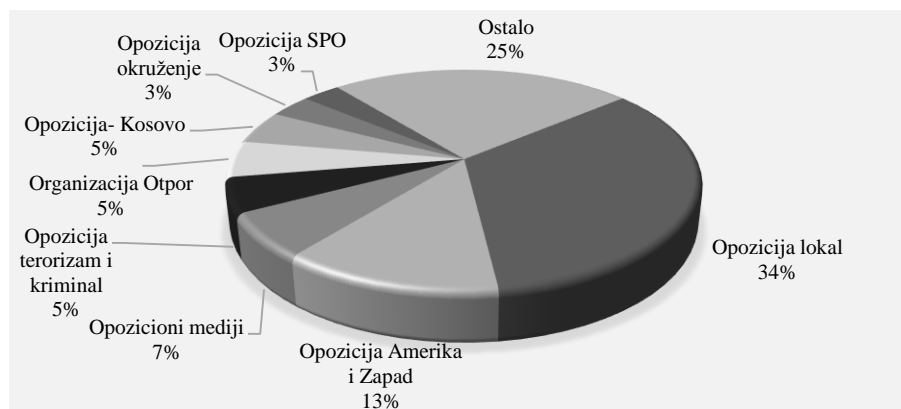
3.5.1.2.1. Proces delegitimizacije

Proces delegitimizacije u listu *Politika* imao je tri predmeta. Do 5. oktobra on je uglavnom bio usmeren na simboličku konstrukciju opozicije u Srbiji i vlasti u Crnoj Gori kao neprijatelja, da bi nakon tog datuma dotadašnja vlast postala predmet tog procesa, ali ne u obliku i u intenzitetu kao do tada. Naime, kroz delegitimizaciju opozicije i vlasti u Crnoj Gori, *Politika* je njihovom simboličkom konstrukcijom pokušala da sublimira globalne i političke protivurečnosti, označavajući političke protivnike vlasti ne kao individualne, samostalne političke subjekte, već kao „patrljke” i nastavke Amerike i Zapada, kao „strano telo” društvenog i političkog života u Srbiji i SRJ. U tom smislu, politički

protivnici su označeni kao neprijatelji, a simbolička konstrukcija Zapada i Amerike i sukoba SRJ i Srbije sa njom našla je svoj značenjsko-logički produžetak u konstrukciji delegitimizacije opozicije u Srbiji i vlasti u Crnoj Gori. I dok je simbolička konstrukcija Amerike i Zapada bila na nivou uglavnom suprotnog ideološko-filozofskog pogleda na konstrukciju stvarnog sveta, simbolička konstrukcija opozicije u Srbiji i vlasti u Crnoj Gori spuštenu je „na zemlju”, u kontekst i simboličkog i stvarnog obračuna.

Sa aspekta simboličke konstrukcije, ključni element procesa delegitimizacije i po intenzitetu i vrsti upotrebljenih semantičkih tehnika bila je delegitimizacija opozicije u Srbiji do 5. oktobra. U strukturi tekstova kojima se u simboličkoj slici lista *Politika* konstruisala opozicija u procesu njene delegitimizacije dominiraju tekstovi u kojima se ona kritikuje kao lokalna vlast, zatim tekstovi o vezama opozicije sa Amerikom, Zapadom i NATO, tekstovi kojima se opozicija dovodi u vezu sa terorizmom i kriminalom, u kojima se konstruiše imidž organizacije „Otpor” kao terorističke organizacije, zatim u kojima se kritikuju opozicioni mediji, odnos opozicije prema Kosovu, odnos opozicije i okruženja itd. Model simulacije u medijima po Bodrijaru ima dva zadatka (Bodrijar, 1991). Prvi je da stvori „novu realnost”, da generiše nova značenja i smisao koji svoje ishodište ne mogu naći u referentu već u idejnoj koncepciji komunikatora, a drugi da prikrije da ona ne postoji. To ne znači da ta konstrukcija apriori nije istinita, ali sigurno sa stanovišta funkcije medija, s obzirom na odvojenost od referenta, u određenom vremenu nije realna jer se nameće kao univerzalna istina sa promenjenom funkcijom rekonstrukcije stvarnosti. Dublja ideološka podloga simulacije, njena smisaono značenjska dimenzija univerzalnog znanja, „univerzalnog istog” nadoknađuje nemogućnost njenog ostvarivanja veza sa referentom, produžava joj vek trajanja, i u tom smislu medijski sadržaji više su filozofske tvrdnje nego u simboličkoj sferi transponovani realni događaji. S druge strane, odbrana tog modela u realnom vremenu ipak nameće potrebu veza tog modela sa stvarnošću, jer ljudi žive u stvarnom svetu. Stoga model simulacije kao značajan segment svoje funkcionalnosti u sebi mora da sadrži simboličke sadržaje koji će potvrđivati „njegovu realnost”. Takvu funkciju u simboličkoj konstrukciji *Politike* imala je konstrukcija opozicije u Srbiji kao neodgovorne lokalne vlasti. Broj tekstova i njihov intenzitet u strukturi tekstova o opoziciji odgovara na pitanje njenog značaja.

Grafik 3.14. Struktura tekstova po temama u konstrukciji opozicije u listu *Politika*

Naime, kao najbrojnija tematska struktura ona delimično skreće pažnju sa ideološko značenjskih konstrukcija opozicije i njene uloge u borbi „dobra i zla” i spušta je na nivo komunalnih, svima vidljivih problema. To je dodatni argument za negativnu konstrukciju opozicije u simboličkoj sferi lista *Politika* i ako ne krunski onda značajni dokaz njene diskvalifikacije. Zbog nesposobne lokalne vlasti smrzava se na hiljade ljudi u Čačku,⁵⁰⁷ hladni radijatori su i u Pirotu.⁵⁰⁸ Lokalna vlast u Beogradu ne obraća pažnju na higijenu u gradu,⁵⁰⁹ gradska čistoća ne radi svoj posao,⁵¹⁰ u njoj vladaju rodbinski povezani klanovi.⁵¹¹ U fokusu izveštavanja *Politike* je odnos lokalnih vlasti prema građanima. Lokalna vlast u Čačku se ne bavi životnim pitanjima građana,⁵¹² u Beogradu ponižava građane⁵¹³ a u Novom Sadu ih obmanjuje.⁵¹⁴ U svim gradovima u kojima je na vlasti opozicija opšti interesi su potisnuti u korist stranačkih, a nesposobnost lokalnih organa vlasti ugrozila je sve građane.⁵¹⁵ U Kragujevcu građani su lokalnoj samoupravi na poslednjem mestu,⁵¹⁶ a u Nišu cilj gradskih čelnika je da izazovu strah kod građana.⁵¹⁷

⁵⁰⁷ Zbog nesposobne lokalne vlasti smrzava se oko 5000 ljudi, 15. januar, strana 15

⁵⁰⁸ Hladni radijatori „ohladili” glave pristalica koalicije „Zajedno”, 19. januar, strana 14

⁵⁰⁹ Lokalna vlast ne obraća pažnju na lokalnu higijenu u gradu, 4. jul, strana 21

⁵¹⁰ Za nehigijenu oko „Buvljaka” krivi grad i „Gradska čistoća”, 2. mart, strana 29

⁵¹¹ U „Gradskoj čistoći” vladaju rodbinski povezani klanovi, 22. februar, strana 25

⁵¹² Lokalna vlast se ne bavi životnim pitanjem građana, 26. januar, strana 15

⁵¹³ Lokalna vlast ponižava građane, 8. februar, strana 22

⁵¹⁴ Vladajuća stranka u Novom Sadu i dalje obmanjuje građane, 25. februar, strana 14

⁵¹⁵ Neefikasnost i nesposobnost organa lokalne samouprave ugrozili sve građane, preduzeća i ustanove u Beogradu, 16. mart, naslovna strana

⁵¹⁶ Kragujevačkim čelnicima građani na poslednjem mestu, 5. jul, strana 14

⁵¹⁷ Cilj gradskih čelnika je da izazovu incidente i strah kod građana, 1. jun, strana 17

Lokalna vlast u gradovima u kojima je na vlasti opozicija je nesposobna,⁵¹⁸ prodolarski orijentisana,⁵¹⁹ nastoje da se zaborave zločini NATO-a⁵²⁰ i svesna je da se samo obmanama može održati.⁵²¹ U delu opozicije vlada kriminal i korupcija,⁵²² ugledni članovi opozicije bave se švercom žita⁵²³ i drugim oblicima kriminala. Pripadnici opozicije su „vazali”, američki poslušnici,⁵²⁴ koje kontroliše i finansira Vašington,⁵²⁵ i u tom smislu njihova sudbina je tužna.⁵²⁶ Opozicija je najveća prepreka povratku SRJ u međunarodnu zajednicu.⁵²⁷ Opozicija vodi politiku ne za svoj narod nego za NATO,⁵²⁸ organizuje miting na račun ove organizacije⁵²⁹ koja traži od njih bombe i ubistva.⁵³⁰ Opozicija želi da uvede „natokratiju”,⁵³¹ ona je „peta kolona” i perfidni protagonisti NATO-a,⁵³² čiji su programi zahtevi ove organizacije.⁵³³ Posebnu pažnju *Politika* je poklonila simboličkoj konstrukciji opozicionih medija. Opozicioni mediji iskrivljuju sliku stvarnosti,⁵³⁴ finansirani su od strane inostranih vlada⁵³⁵ i antisrpski su.⁵³⁶ Njihov zadatak je izazivanje krvoprolića,⁵³⁷ oni su nezavisni samo od svoje države i naroda.⁵³⁸ Opozicione radio-stanice su izdajničke i terorističke,⁵³⁹ na šta treba odgovoriti odlučno.⁵⁴⁰ Opozicioni mediji šire medijsko varvarstvo,⁵⁴¹ njihova uloga je sramna.⁵⁴² Opozicija pribegava nasilju i terorizmu, priprema terorističke akcije,⁵⁴³ teroristi su njihovi

---

⁵¹⁸ Nesposobnost i javašluk lokalnih vlasti, 5. mart, strana 14

⁵¹⁹ Lokalne vlasti prodolarski orijentisane, 16. mart, strana 15

⁵²⁰ Lokalna vlast hoće da se zaboravi zločin NATO zlikovaca nad narodom, 4. april, strana 14

⁵²¹ Lokalna vlast svesna da se samo obmanama može održati, 16. mart, strana 14

⁵²² U delu opozicije vlada kriminal i korupcija, 24. mart, strana 23

⁵²³ Đinđić i Čanak preko Crne Gore preprodavali srpsko žito Albaniji – prooizilazi iz analize ugledne međunarodne organizacije, 16. maj, strana 21

⁵²⁴ Američki poslušnici pokušavaju da učvrste antisrpski front, 13. april, strana 14

⁵²⁵ Opozicionu koaliciju u Jugoslaviji kontroliše i finansira Vašington, 19. septembar, naslovna strana

⁵²⁶ Tužna je sudbina srpske opozicije, 13. april, strana 15

⁵²⁷ Tzv. Demokratska opozicija najveća prepreka na putu povratka u međunarodnu zajednicu, 29. maj, s 16

⁵²⁸ Opozicija vodi politiku ne za svoj narod nego za NATO, 15. april, strana 14

⁵²⁹ Miting organizovan za račun NATO agresora, 15. april, strana 15

⁵³⁰ NATO gazde traže bombe i ubistva, 17. april, strana 14

⁵³¹ Natokratija je ono što danas nudi opozicija, 12. maj, strana 16

⁵³² „Peta kolona” – perfidni protagonisti NATO-a, 14. april, strana 14

⁵³³ Program opozicije zahtevi NATO-a, 12. septembar, strana 16

⁵³⁴ Opozicioni mediji iskrivljuju sliku stvarnosti, 13. januar, strana 14

⁵³⁵ Inostrane vlade finansiraju takozvane nezavisne medije, 6. februar, strana 15

⁵³⁶ Prekidamo saradnju sa antisrpskim medijima, 29. februar, strana 14

⁵³⁷ Zadatak proameričkih medija je izazivanje krvoprolića u Srbiji, 19. mart, strana 15

⁵³⁸ Nezavisni mediji nezavisni samo od svoje države i naroda, 4. april, strana 14

⁵³⁹ Izdajničke stanice koje su širile terorizam konačno prekinule rad, 19. maj, strana 24

⁵⁴⁰ Na medijsku drskost se mora odgovoriti drskošću, 13. jul, strana 15

⁵⁴¹ Udruženim snagama protiv medijskog varvarstva, 27. jul, strana 14

⁵⁴² Sramna uloga lokalnih medija, 5. avgust, strana 15

⁵⁴³ „Otpor” priprema terorističke akcije, 15. mart, strana 20

članovi,⁵⁴⁴ za njima se raspisuju poternice.⁵⁴⁵ Vođe opozicije su terorističke vođe koje pozivaju na nasilno rušenje države i institucija,⁵⁴⁶ njihov terorizam je izdaja.⁵⁴⁷ Opozicija koketira sa teroristima.⁵⁴⁸ U tom smislu u *Politici* je konstruisan imidž organizacije „Otpor” kao terorističke organizacije koja priprema terorističke aktivnosti⁵⁴⁹ i čije aktivnosti prerastaju u teror.⁵⁵⁰ Njihovi članovi su nervno labilne osobe sklone kriminalu⁵⁵¹ koji inspiraciju pronalaze u fašističkoj ideologiji.⁵⁵² „Otpor” je produžena ruka NATO agresora,⁵⁵³ trojanski konj Zapada i NATO-a.⁵⁵⁴ Oni su predstavnici „novog fašizma”⁵⁵⁵ koji sprovode sramnu izdajničku i terorističku delatnost.⁵⁵⁶ „Otpor” su „crvene brigade” srpske političke scene,⁵⁵⁷ falanga čiji su organizatori i finansijeri na Zapadu.⁵⁵⁸ Zlotvoru je pravo ime za organizaciju „Otpor”⁵⁵⁹ koja priziva sukobe u narodu.⁵⁶⁰ Na Kosovu opozicija vodi izdajničku politiku,⁵⁶¹ koja je potvrda izdajničke politike celokupne opozicije.⁵⁶² Oni su privatni Srbi Bernara Kušnera⁵⁶³ koji služe za pokrivanje njegovih zločina.⁵⁶⁴ Vladika Artemije je službenik američke administracije,⁵⁶⁵ koji vodi ćorava posla sa svojim ćoravim sledbenicima.⁵⁶⁶ Opozicija u Srbiji i crnogorski predsednik⁵⁶⁷ su izdajnici svog naroda, oni su u sprezi sa NATO.⁵⁶⁸ U simboličkoj konstrukciji opozicije, pored konstrukcije organizacije „Otpor” kao terorističke i fašističke organizacije finansirane iz inostranstva, prednjači konstrukcija političke partije

---

⁵⁴⁴ Uhapšeni atentator Gutović član „Otpor” i SPO-a, 15. maj, naslovna strana

⁵⁴⁵ Raspisana poternica za dvojicom članova „Otpora”, 16. maj, naslovna strana

⁵⁴⁶ Terorističke vođe pozvale na rušenje naše države i njenih institucija, 17. maj, strana 14

⁵⁴⁷ Domaći terorizam je izdaja, 20. maj, naslovna strana

⁵⁴⁸ Upozorenje opoziciji zbog koketiranja sa teroristima, 18. jul, strana 15

⁵⁴⁹ „Otpor” priprema terorističke akcije, 15. mart, strana 20

⁵⁵⁰ Aktivnosti otpora prerastaju u teror, 16. februar, strana 15

⁵⁵¹ Članovi pronatovske organizacije „Otpor” nervno labilne osobe, poznate po krivičnim delima, 8. maj, strana 19

⁵⁵² „Otpor” inspiraciju crpi iz fašističke ideologije, 23. februar, strana 14

⁵⁵³ „Otpor” je produžena ruka NATO agresora, 9. maj, strana 14

⁵⁵⁴ Opozicija i njeni mladi sledbenici u ulozi „trojanskog konja”, 10. maj, strana 20

⁵⁵⁵ Iza agresije na našu zemlju krije se novi fašizam, 11. maj, strana 16

⁵⁵⁶ „Otpor” nastavlja sramnu izdajničku i terorističku delatnost, 11. maj, strana 16

⁵⁵⁷ „Otpor” kao „crvene brigade”, 13. maj, strana 17

⁵⁵⁸ Organizatori i finansijeri sa Zapada neposredni izvršioци u našoj zemlji, 19. maj, strana 14

⁵⁵⁹ Zlotvor je pravo ime za „Otpor”, 25. maj, strana 16

⁵⁶⁰ „Otpor” priziva sukobe u narodu, 31. avgust, strana 19

⁵⁶¹ Izdaja četvoro Srba sa Kosova, 4. april, strana 17

⁵⁶² Potvrda izdajničke politike, 5. april, strana 17

⁵⁶³ Privatni Srbi Bernara Kušnera i dalje paktiraju sa Tačijem i Rugovom, 21. april, strana 17

⁵⁶⁴ Srbi u Kušnerovom veću služe za pokriće zločina, 8. jun, strana 18

⁵⁶⁵ Vladika Artemije službenik američke administracije, 27. jun, strana 16

⁵⁶⁶ Ćorava posla vladike Artemija i njegovih ćoravih sledbenika, 4. jul, strana 16

⁵⁶⁷ Izdajnički orkestar srpske opozicije i crnogorskog predsednika, 20. februar, strana 16

⁵⁶⁸ Crnogorska vlast i opozicija u Srbiji su u sprezi sa NATO, 17. april, strana 18

SPO i njenog predsednika Vuka Draškovića. SPO u simboličkoj konstrukciji *Politike* poziva na mržnju i sukobljavanje,⁵⁶⁹ tamo gde vlada SPO je pustoš i kaos.⁵⁷⁰ Čelnici ove partije pišu spiskove za Hag⁵⁷¹ i pozivaju na nasilno rušenje ustavnog sistema.⁵⁷² Članovi ove partije se privode zbog nedozvoljenog nošenja oružja.⁵⁷³ Lider ove partije po pisanju *Politike* ne razume ni sam sebe,⁵⁷⁴ nastavlja tradiciju kolaboracije,⁵⁷⁵ koji je sam režirao svoje ranjavanje.⁵⁷⁶ Drašković se u više navrata sastajao sa pripadnicima francuske obaveštajne službe⁵⁷⁷ i u tom smislu želi da se promovise u plaćenog izdajnika⁵⁷⁸ koji radi u interesu Zapada.⁵⁷⁹ I ostali opozicioni lideri konstruisani su po istom modelu, oni su izdajnici⁵⁸⁰ koji nemaju nikakve šanse na izborima.⁵⁸¹ Koštunica je marioneta u rukama NATO i Đinđića,⁵⁸² iza koga stoji američki agresor.⁵⁸³ Đinđića je odgajio ujak ustaški oficir,⁵⁸⁴ on pokušava da organizuje „otporaške markale”⁵⁸⁵ i alfa i omega je srpske opozicije a ne Koštunica.⁵⁸⁶

U konstrukciji naslova tekstova najviše se pojavljivalo ime Vojislava Koštunice i to u 97 naslova, zatim Vuka Draškovića u 30 naslova i Zorana Đinđića u 27 naslova. Međutim, ova struktura može da zavara jer se Koštunica do 5. oktobra pojavljivao u naslovu 5 tekstova, Drašković u 26 tekstova a Đinđić u 9 tekstova. Navedeno potvrđuje tvrdnju da je konstrukcija Draškovića kao neprijatelja u simboličkoj slici lista *Politika* imala prioritet, zatim Đinđića, a na kraju Koštunice. Mali broj tekstova kojima se u naslovu pojavljuju imena opozicionih lidera (4%) u konstrukciji opozicije nadoknađena je njihovom upotrebom u drugim tekstovima (96%) do 5. oktobra uglavnom u negativnom kontekstu izdaje nacionalnih interesa. Međutim, i u toj korelaciji možemo otkriti još jednu

---

⁵⁶⁹ SPO poziva građane na mržnju i sukobljavanje, 8. april, strana 14

⁵⁷⁰ Pustoš, nered i kaos u gradovima gde vlada SPO, 24. februar, strana 14

⁵⁷¹ Čelnici SPO i DS pišu spiskove za Hag, 11. april, strana 14

⁵⁷² SPO poziva na oružje i nasilno rušenje sistema, 16. maj, strana 21

⁵⁷³ Privedena četiri lica članovi SPO zbog nedozvoljenog posedovanja oružja, 1. jun, strana 23

⁵⁷⁴ Vuk Drašković ne razume ni sam sebe, 15. maj, strana 15

⁵⁷⁵ Vuk Drašković nastavlja tradiciju kolaboracije, 16. maj, strana 21

⁵⁷⁶ Režirano ranjavanje Vuka Draškovića, 19. jun, strana 16

⁵⁷⁷ Drašković se u više navrata sastajao sa pripadnicima francuske obaveštajne službe, 9. januar, str. 14

⁵⁷⁸ Drašković želi sebe da promovise u plaćenog izdajnika, 10. januar, strana 14

⁵⁷⁹ Nikolaj Leonov: Drašković radi u interesu Zapada, 7. april, strana 2.

⁵⁸⁰ Drašković, Đinđić i Koštunica pokazali da su izdajnici, 2. jun, strana 15

⁵⁸¹ Koštunica i Mihailović nemaju nikakve šanse, 14. avgust, strana 14

⁵⁸² Koštunica je marioneta u rukama NATO i Đinđića, 3. septembar, strana 14

⁵⁸³ Američki agresor iza Koštunice, 5. septembar, strana 2

⁵⁸⁴ Opozicija je izdala srpski narod, Đinđića odgajio ujak ustaški oficir, 16. april, strana 14

⁵⁸⁵ Batić i Đinđić pripremaju „otporaške markale”, 9. jun, strana 14

⁵⁸⁶ Glavnu reč vodi Đinđić a ne Koštunica, 3. oktobar, strana 2

osobinu simboličke slike lista *Politika*, a to je da ona pravi razliku između davanja publiciteta i negativne propagande. Naime, naslovi tekstova, kao istaknuti njegovi delovi, bez obzira na svoju negativnu usmerenost ipak osvajaju jedan deo javnog prostora svojim negativnim publicitetom. Imenovanje u naslovu daje značaj bez obzira na kontekst naslova. Mali broj naslova u kojima se pominju opozicioni lideri nadoknađuje se brojnou upotrebom imena u tekstovima u kojima je njihov značaj manji, a negativna usmerenost značajnija i značenjski opravdanija sa aspekta procesa delegitimizacije. I suprotno, u procesu kreiranja simboličke slike vodi se računa o značenju i smislu, ali i o dodeljivanju značaja tim značenjima.

Značajan segment procesa delegitimizacije u listu *Politika* činila je simbolička konstrukcija vlasti u Crnoj Gori, koja je suštinski predstavljala jedinu realnu organizovanu snagu suprotstavljenu tadašnjoj vlasti u Srbiji. Zajedno sa opozicijom u Srbiji, vlast u Crnoj Gori prema simboličkoj konstrukciji *Politike* predstavlja izdajnički orkestar⁵⁸⁷ u sprezi sa NATO⁵⁸⁸ koji vara narod u vezi pitanja zajedničke države Srbije i Crne Gore.⁵⁸⁹ Zbog toga vlast u Crnoj Gori podržava prema *Politici* NATO kandidate u Srbiji.⁵⁹⁰ Crnogorska vlast obmanjuje sopstveni narod,⁵⁹¹ ponižava Crnu Goru,⁵⁹² vodi udvoričku politiku⁵⁹³ i ide putevima koji nisu putevi naroda.⁵⁹⁴ To je nenarodni i izdajnički režim,⁵⁹⁵ koji radi iza leđa sopstvenog naroda.⁵⁹⁶ On vodi narod pogibeljnim putevima,⁵⁹⁷ uvodi ga u verski rat.⁵⁹⁸ Pored kreiranja suprotstavljenosti vlasti i naroda u Crnoj Gori, značajni segment simboličke slike predstavlja konstrukcija te vlasti kao kriminalne. Crnogorska vlada je uključena u šverc oružja i municije,⁵⁹⁹ učestvuje u švercu cigareta na međunarodnom nivou.⁶⁰⁰ Ona je u sprezi sa Amerikom,⁶⁰¹ ima nameru da

---

⁵⁸⁷ Izdajnički orkestar srpske opozicije i crnogorskog predsednika, 20. februar, strana 16

⁵⁸⁸ Crnogorska vlast i opozicija u Srbiji u sprezi sa NATO, 17. april, strana 16

⁵⁸⁹ Prevara Đukanovića i srpske opozicije o zajedničkom životu, 17. jul, strana 14

⁵⁹⁰ Crnogorska vlast podržava NATO kandidate, 12. septembar, strana 19

⁵⁹¹ Crnogorska vlast obmanjuje sopstveni narod, 6. januar, strana 17

⁵⁹² Crnogorska vlast ponižava Crnu Goru i njen narod, 8. februar, strana 19

⁵⁹³ Crnogorska vlast vodi udvoričku politiku, 9. mart, strana 19

⁵⁹⁴ Put kojim ide crnogorski režim nije i put crnogorskog naroda, 9. mart, strana 19

⁵⁹⁵ Crnogorski režim je izdajnički i nenarodni, 8. maj, strana 18

⁵⁹⁶ Crnogorski režim radi iza leđa svom narodu, 10. maj, strana 18

⁵⁹⁷ Crnogorski režim vodi narod pogibeljnim putevima, 25. juna, strana 16

⁵⁹⁸ Crnogorski režim uvodi narod u verski rat, 11. jul, strana 18

⁵⁹⁹ SAD i EU svesne umešanosti crnogorske vlade u šverc oružja i cigareta, 12. februar, strana 18

⁶⁰⁰ Crna Gora u „kolu” međunarodnog šverca cigara, 9. avgust, naslovna strana; Crnogorska vlast pospešuje šverc cigareta, 22. mart, naslovna strana

⁶⁰¹ Crnogorska vlada širi američki fašizam, 21. mart, strana 19

pristupi NATO⁶⁰² zbog čega su njene institucije pretvorene u ekspoziture navedenog saveza.⁶⁰³ Crnogorski režim je separatistički,⁶⁰⁴ usmeren i protiv Srpske pravoslavne crkve, njegovi pokrovitelji su u Nemačkoj.⁶⁰⁵ Posebnu pažnju *Politika* je posvetila simboličkoj konstrukciji Mila Đukanovića. Od 769 tekstova, njegovo ime se pojavljuje ukupno 1.052 puta, od čega 95 puta u naslovu tekstova.

Simbolička konstrukcija Mila Đukanovića u listu *Politika* nije samo specifična u odnosu na konstrukciju lidera opozicije zbog znatno češćeg pojavljivanja u naslovu tekstova, što govori ipak o značaju koji mu pridaje *Politika* kao političkom protivniku vlasti u Srbiji koji iza sebe ima institucije, već i zbog toga što se negativna usmerenost tekstova o njemu nastavlja i nakon 5. oktobra u blažem obliku.

Do 5. oktobra u simboličkoj slici lista *Politika* Đukanović je podanik i vazal,⁶⁰⁶ u službi strateških interesa NATO i SAD,⁶⁰⁷ on je ponizni sluga zapadnih mentora,⁶⁰⁸ denuncijant koji redovno obaveštava „saveznike” o stanju bezbednosti.⁶⁰⁹ Đukanović je organizovao atentat na Draškovića,⁶¹⁰ pored toga je izgubio vezu sa realnošću,⁶¹¹ njegove policajce obučavaju britanski specijalci da ubijaju,⁶¹² on je supervizor šverca⁶¹³ nad kojim su se nadvili duhovi italijanskih mafijaša.⁶¹⁴ Nakon 5. oktobra *Politika* u blažim ali i dalje negativno usmerenim tekstovima kreira simboličku sliku Mila Đukanovića u kontekstu njegovih sukoba sa EU. Naime Đukanović je bez aduta⁶¹⁵, EU ne podržava njegove ambicije,⁶¹⁶ on istrajava na političkom autizmu⁶¹⁷ itd. Simbolička konstrukcija Mila Đukanovića je krunski dokaz postojanja političkog kontinuiteta pogleda iz Beograda ka

---

⁶⁰² Srljanje u pogubnu avanturu, 21. jul, strana 17

⁶⁰³ Institucije Crne Gore su pretvorene u ekspozituru ciljeva NATO, 29. mart, strana 18

⁶⁰⁴ Mitropolija pod udarom separatističkog režima, 21. januar, strana 18

⁶⁰⁵ Nemački pokrovitelji crnogorskih separatista, 13. februar, strana 2

⁶⁰⁶ Milo Đukanović podanik i vazal američke kolonijalne politike, 6. februar, strana 15

⁶⁰⁷ Đukanović u službi strateških interesa NATO i SAD, 13. februar, strana 16

⁶⁰⁸ Đukanović ponizni sluga svojih zapadnih mentora, 16. mart, strana 19

⁶⁰⁹ Đukanović redovno obaveštava „saveznike” o stanju bezbednosti, 7. april, strana 2

⁶¹⁰ Šešelj: Milo Đukanović organizovao atentat na Draškovića, 23. jun, strana 14

⁶¹¹ Đukanović odavno izgubio vezu sa realnošću, 2. jun, strana 16

⁶¹² Britanci obučavaju Đukanovićeve policajce da ubijaju, 31. jul, naslovna strana

⁶¹³ Đukanović supervizor šverca, 12. avgust, naslovna strana

⁶¹⁴ Sablast kuma Macarele nadvija se nad Đukanovićem, 31. jul, strana 17

⁶¹⁵ Gardijan: Đukanović bez aduta, 19. oktobar, naslovna strana

⁶¹⁶ EU ne podržava Đukanovićeve ambicije, 1. novembar, strana 4

⁶¹⁷ Đukanović istrajava na političkom autizmu, 4. decembar, strana 2

Podgorici koji je našao svoje mesto na stranicama *Politike*. Naime, Đukanoviću nije valjao Milošević, ali mu ne valja i Koštunica.⁶¹⁸

Simbolička konstrukcija partija koje su izgubile izbore 24. septembra 2000.godine u procesu delegitimizacije nije imala karakteristike delegitimizacije koju je *Politika* u svojoj praksi kao deo celovitog modela praktikovala do 5. oktobra. Naime, ona je bila bliže referentu, nezavisna od ostalih segmenata simboličke konstrukcije lista i više je svedočila o nestanku dotadašnjeg semantičkog modela nego što je bila na njegovoj liniji. *Politika* je izveštavala o brojnim smenama koje su se odigravale pod krajnje sumnjivim okolnostima, kriznim štabovima, sukobima u poraženim partijama.⁶¹⁹ Međutim, provejavali su pojedinačno tekstovi koji su bili kompatibilni konstrukciji simboličke slike prethodne uređivačke politike.⁶²⁰ U njima se govori o zlu prethodne vlasti, njenim institucijama koje su bili nosioci državnog terorizma,⁶²¹ haosu koji su prouzrokovali na tržištu,⁶²² bogatašima koji su to postali uz pomoć državnog vrha.⁶²³ Na poseban se način, takođe, konstruiše simbolička slika porodice Milošević i to u duhu delegitimizacije bivših opozicionih lidera. Od 645 tekstova kojima se konstruiše poražena vlast nakon 5. oktobra, 105 tekstova je upotrebljeno za simboličku konstrukciju Miloševića i njegove porodice.

Milošević, doskora sinonim hrabrosti i čestitosti, u *Politici* sada je ukrao novac od građana Srbije⁶²⁴, pokušava da iznese zlatne rezerve,⁶²⁵ opasnost od njega je mala ali još postoji,⁶²⁶ zbog čega je njegovo praćenje prioritet.⁶²⁷ Svi računi su mu zamrznuti,⁶²⁸ njegovom sinu zabranjen je ulazak u Kinu,⁶²⁹ a Miloševića je spreman da primi Krasnodarski kraj.⁶³⁰ Iako je izgubio izbore, Milošević i dalje pravi probleme.⁶³¹ Pored toga radi se na prikrivanju nasilja družine njegovog sina,⁶³² njegov odlazak sa vlasti je

---

⁶¹⁸ Nije ima valjao Milošević, a sad ni Koštunica, 27. oktobar, strana 6

⁶¹⁹ Espeesovci i julovci nikad se nisu voleli, 15. oktobar, strana 7

⁶²⁰ Demontiranje zla, 14. oktobar, strana 20

⁶²¹ Razvlastiti centre državnog terorizma, 17. oktobar, strana 7

⁶²² Haos na tržištu delo dosadašnje vlade Srbije, 18. oktobar, naslovna strana

⁶²³ Bogataši uz pomoć državnog vrha, 19. oktobar, strana 12

⁶²⁴ Slobodan Milošević ukrao novac od građana Srbije, 23. novembar, strana 2

⁶²⁵ Milošević pokušava da iznese zlatne rezerve, 7. oktobar, strana 4

⁶²⁶ Opasnost od Miloševića sve manja ali postoji, 9. oktobar, strana 6

⁶²⁷ Praćenje Miloševića novi zadatak, 10. oktobar, strana 3

⁶²⁸ Zamrznuti Miloševićevi računi, 12. oktobar, strana 2

⁶²⁹ Marku Miloševiću uskraćen ulazak u Kinu, 10. oktobar, strana 3

⁶³⁰ Krasnodarski kraj spreman da primi Miloševića, 13. oktobar, strana 4

⁶³¹ Probleme i dalje stvara Milošević, 18. oktobar, strana 6

⁶³² Prikrivanje nasilja družine Marka Miloševića, 23. oktobar, strana 13

svima doneo dobro.⁶³³ Milošević je izvan realnosti,⁶³⁴ izdao je zemlju,⁶³⁵ ima kompleks od medija,⁶³⁶ čiji nastupi „ljute” Zapad.⁶³⁷ Milošević je potpisao svoju političku smrtnu kaznu,⁶³⁸ on je „zbrisan” sa političke scene Srbije.⁶³⁹

Osnovna razlika između procesa delegitimizacije i negativne konstrukcije je odnos i dostupnost sukobljenih strana, kao i nivo njihovih sukoba. Ukoliko je sukob definisan u okviru određenog prostora jedne nacionalne države, na nivou konkretnih jasnih predmeta sukobljavanja pri čemu je jedna strana vladajuća a druga opoziciona, onda se može govoriti o procesima legitimizacije i delegitimizacije. Ukoliko je sukob prostorno i vremenski neodređen na nivou filozofsko-ideološkog stanovišta pri čemu ne postoji formalna hijerarhija sukobljenih strana, već samo hijerarhija zasnovana na moći onda se može govoriti samo o negativnoj simboličkoj konstrukciji.

Dakle, proces delegitimizacije je širi pojam koji obuhvata negativnu aksiološku orijentaciju u simboličkoj konstrukciji ali i segment latentne mogućnosti da se ona pretopi u stvarnu koja sa sobom nosi sankciju za tu orijentaciju. Predmet negativne simboličke konstrukcije, referent, je nedodirljiv za onog ko se nalazi na vrhu piramide simboličke konstrukcije, ili u njenom zaleđu. Ako se za političkog protivnika kaže da je izdajnik, on ne samo da je negativno okarakterisan u simboličkoj sferi, već je stavljen u realnu situaciju u društvu kao stigmatizovan i proskribovan član, bez obzira na to da li je to imenovanje istinito ili ne. U tome je moć delegitimizacije za razliku od negativne vrednosne simboličke konstrukcije. Ta sposobnost da se kvalifikacije iz simboličke konstrukcije preliju s druge, realne strane ogledala u pokušaju da se materijalizuju u društvu jeste osnovna osobina procesa delegitimizacije.

---

⁶³³ Odlazak Miloševića svima doneo dobro, 16. novembar, strana 4

⁶³⁴ Milošević izvan realnosti, 27. novembar, strana 2

⁶³⁵ Kako je građanin Milošević izdao zemlju, 9. decembar, strana 7

⁶³⁶ Milošević ima kompleks od medija, 14. decembar, strana 6

⁶³⁷ Miloševićev intervju će naljutiti Zapad, 14. decembar, strana 2

⁶³⁸ Milošević potpisao svoju političku smrtnu kaznu, 20. decembar, strana 2

⁶³⁹ Trijumf reformista, Milošević zbrisan, 24. decembar, strana 2

3.5.1.2.2. Proces legitimizacije

Za razliku od procesa delegitimizacije, proces legitimizacije kao rezultat simboličke konstrukcije pozitivnih vrednosnih usmerenja je manje agresivan i više usmeren na „utvrđivanje gradiva” nego na njegovo menjanje u informativno-saznajnoj sferi. On poput procesa delegitimizacije deluje ali u suprotnom smeru prateći osu konformizma i ustaljenih institucionalnih i životnih modela. Heroji u simboličkoj sferi mogu u stvarnom životu očekivati višestruke povlastice. Pored toga, iako suprotan u aksiološkom smislu on je za razliku od procesa delegitimizacije više usmeren na posrednu asocijativnu dimenziju propagande, gde se sasvim suprotno delegitimizaciji, referent preleva u simboličku sliku utvrđujući je u njenoj istinitosti. U legitimizaciji se traži dokaz više u referentu, za razliku od delegitimizacije gde je osobina referenta gotovo i nebitna ili suvišna. Proces legitimizacije predstavlja središnju osu odbrane kreirane simboličke slike sveta u listu *Politika*, kojim se prikriva da ona u suštini ne postoji u obliku u kom je kreirana. Mehanizmom ekvivalencije označitelja i označenog u segmentu koji je predmet simboličke konstrukcije u procesu legitimizacije, a to je kreiranje ekonomskog prosperiteta, obnove, izgradnje, reformi i privrednog razvoja, simboličkoj slici pokušava se dati verodostojnost. U tom smislu u procesu legitimizacije vlasti do 5. oktobra 86% tekstova odnosilo se na posrednu legitimizaciju partija na vlasti afirmativnim tekstovima o ekonomiji, obnovi, razvoju, reformama, odbrani i saradnji, a 14% tekstova kojima se direktno propagira vlast u procesu samolegitimizacije, tj. jedne vrste „samohvalisanja” saopštenjima političkih partija na vlasti.

Simbolička konstrukcija navedenih tekstova u procesu legitimizacije ostvarivala se kroz blisku vezu referenta sa označiteljem, događaja sa tekstovima u *Politici*, a njihov smisao ležao je u odbrani „pravog puta” kojim je išla vlast u Srbiji. U ovom slučaju, iza simboličke slike mostova, stanova, puteva, egzistirali su realni mostovi, putevi, stanovi, škole, preduzeća. Vrednost ovih tekstova nije ležao samo u posrednom glorifikovanju vlasti koja je radila na obnavljanju privrede i mostova, već u poređenju ovih aktivnosti sa rušilačkim aktivnostima Amerike i Zapada i njihovih saveznika u Srbiji. Ta veza, ili u ovom slučaju ponovna suprotstavljenost, ostvarivala se na nivou ne odnosa zla i dobra, već konkretnijem, vidljivijem nivou graditelja i rušitelja, nivou koji se mogao kroz svakodnevni život potvrditi i proveriti. Od 1.798 tekstova kojim se konstruisala

ekonomska situacija u Srbiji do 5. oktobra, 634 teksta odnosila su se na obnovu, 95 tekstova na izgradnju stanova, 115 tekstova na izgradnju mostova, 210 tekstova odnosilo se na povećanje proizvodnje, 72 teksta na izvoz, kroz 134 teksta konstruisana je slika razvoja, 55 tekstova u središtu pažnje imali su rast kredita, 61 tekst rast zaposlenosti, 45 se odnosilo na poljoprivredu, 58 na energetiku a 319 tekstova odnosilo se na ostale ekonomske teme (kretanje cena, isplate penzija itd.). Većina tekstova nije se odnosila isključivo na ekonomske teme, već su sa jedne strane povezivani sa naporima različitih nivoa vlasti u Srbiji – lokalnom, republičkom, saveznom, da stvori ambijent za ekonomski razvoj, a sa druge za teškoće, pritiske od strane NATO i druge teške okolnosti u kojima je funkcionisala privreda i ekonomija u SRJ i Srbiji.

Najveći procenat tekstova odnosio se na proces obnove NATO bombardovanjem i sankcijama uništene privrede. Obnova je prema *Politici* „vaskrsla” i ranije otpisane fabrike,⁶⁴⁰ na njoj nam zavide,⁶⁴¹ ona se ni sa čim ne može ugroziti,⁶⁴² u prvom je planu⁶⁴³ i obavlja se u rekordnom roku.⁶⁴⁴ Obnova zemlje je rezultat rada vladajućih partija,⁶⁴⁵ preduslov izlaska iz krize,⁶⁴⁶ kroz koju se ide ka realizaciji novih standarda.⁶⁴⁷ Obnova je i odgovor na pritiske,⁶⁴⁸ obnovom se dolazi do novih radnih mesta,⁶⁴⁹ ona je drugo ime za patriotizam,⁶⁵⁰ njeni rezultati su zadivljujući.⁶⁵¹ Jedinstvo u obnovi ravno je onom jedinstvu u odbrani,⁶⁵² i oni su zasnovani na realnim projektima.⁶⁵³ U obnovu se ulažu ogromna sredstva,⁶⁵⁴ ona se sprovodi uprkos sankcijama⁶⁵⁵ i to veoma uspešno.⁶⁵⁶ Obnova u Srbiji je zadivila ceo svet,⁶⁵⁷ pored toga što se obnavlja porušeno, gradi se i

---

⁶⁴⁰ Obnova vaskrsla i otpisane fabrike, 1. januar, strana 10

⁶⁴¹ Na obnovi nam zavide najbolji svetski graditelji, 5. januar, strana 13

⁶⁴² Obnova i izgradnja zemlje ni sa čim se ne može ugroziti, 13. januar, strana 15

⁶⁴³ Obnova i reforme u prvom planu, 29. januar, strana 13

⁶⁴⁴ Obnova zemlje u rekordnom roku, 3. februar, strana 16

⁶⁴⁵ Obnova zemlje je rezultat SPS-a, 4. februar, strana 18

⁶⁴⁶ Obnova je preduslov izlaska iz krize, 24. februar, strana 14

⁶⁴⁷ Kroz obnovu do standarda, 4. februar, strana 18

⁶⁴⁸ Odgovor na pristiske obnova i razvoj, 10. mart, strana 16

⁶⁴⁹ Obnovom do novih radnih mesta, 11. mart, strana 14

⁶⁵⁰ Obnova je drugo ime za patriotizam, 18. mart, strana 14

⁶⁵¹ Rezultati obnove su zadivljujući, 18. mart, strana 15

⁶⁵² Jedinstvo u obnovi kao i u odbrani, 19. mart, strana 16

⁶⁵³ Projekti obnove i razvoja zasnovani na realnim projektima, 23. mart, strana 25

⁶⁵⁴ U obnovu Novog Sada uloženo više od milijardu i trista miliona dinara, 28. mart, strana 24

⁶⁵⁵ Razvoj i obnova uprkos sankcijama, 23. april, strana 14

⁶⁵⁶ Uspešno se ostvaruje program obnove, 26. april, strana 18

⁶⁵⁷ Obnova naše zemlje je zadivila ceo svet, 3. maj, strana 13

novu.⁶⁵⁸ Obnova se vrši na jugu i severu⁶⁵⁹ zadivljujućim tempom,⁶⁶⁰ zbog čega Srbija nema vremena da čeka na tuđu pomoć.⁶⁶¹ To je nezapamćena⁶⁶² obnova kojoj se svet divi.⁶⁶³ Paralelno sa sveopštom obnovom i materijalnom i duhovnom, *Politika* je izveštavala o izgradnji stanova. U Srbiji počinje da se investira u masovnu izgradnju stanova,⁶⁶⁴ koji se dodeljuju braniocima domovine⁶⁶⁵ i vojnim starešinama,⁶⁶⁶ za opstanak stručnjaka,⁶⁶⁷ mlade bračne parove, za zaposlene u pravosuđu,⁶⁶⁸ za sve građane koji ispunjavaju uslove.⁶⁶⁹ Stanovi se grade i noću,⁶⁷⁰ završavaju se pre roka,⁶⁷¹ a u septembru i oktobru planira se završetak 2.500 stanova.⁶⁷² Izgradnja stanova povezana je sa odobravanjem stambenih i drugih kredita o čemu je takođe *Politika* redovno izveštavala. Ona najavljuje vreme kredita, potrošačkih i stambenih,⁶⁷³ veliko interesovanje građana za njih,⁶⁷⁴ stambene kredite za penzionere,⁶⁷⁵ ugledne stočare,⁶⁷⁶ kredite za proizvodnju namenjenu izvozu,⁶⁷⁷ za kupovinu vozila,⁶⁷⁸ za građevinski materijal, nameštaj i belu tehniku.⁶⁷⁹ *Politika* je izveštavala i o redovnim isplata penzija,⁶⁸⁰ minimalnom povećanju, ili čak smanjenju cena.⁶⁸¹ Pored toga *Politika* je najavljivala zapošljavanje 25.000 pripravnika,⁶⁸² zapošljavanje drugih radnika,⁶⁸³ vraćanju radnika u preduzeća,⁶⁸⁴

---

⁶⁵⁸ Obnavljamo porušeno i podižemo novo, 3. maj, strana 14

⁶⁵⁹ Obnova na jugu i severu republike, 11. maj, strana 15

⁶⁶⁰ Obnova i rekonstrukcija idu zadivljujućim tempom, 14. maj, strana 14

⁶⁶¹ U obnovi i razvoju Srbija ne može i nema vremena da čeka na druge i moli za pomoć, 16. maj, str. 15

⁶⁶² Nezapamćena obnova sopstvenim snagama, 28. maj, strana 13

⁶⁶³ Obnova kojoj se svet divi, 28. maj, strana 14

⁶⁶⁴ U 89 gradova počinje da se gradi 10 000 stanova, 18. jul, naslovna strana

⁶⁶⁵ Stanovi braniocima domovine, 3. avgust, strana 17

⁶⁶⁶ Ključevi za 54 stana za vojne starešine do kraja septembra, 2. avgust, strana 13

⁶⁶⁷ Stanovi za opstanak stručnjaka, 31. jul, stan 11

⁶⁶⁸ Nabavka stanova za zaposlene u pravosuđu, 24. avgust, strana 11

⁶⁶⁹ Stanovi za sve građane koji ispunjavaju uslove konkursa, 26. avgust, naslovna

⁶⁷⁰ Stanove za mlade bračne parove grade i noću, 25. avgust, strana 11

⁶⁷¹ Završena 23 stana pre roka, 28. avgust, strana 13

⁶⁷² U septembru završetak 1000, u novembru 1500 stanova, 4. septembar, strana 11

⁶⁷³ U najskorije vreme obnova štednje i davanje potrošačkih kredita, 7. januar, naslovna strana

⁶⁷⁴ Veliko interesovanje građana za stambene kredite, 25. jul, strana 11

⁶⁷⁵ Stambeni krediti za penzionere, 8. februar, strana 11

⁶⁷⁶ Krediti za 30 uglednih stočara, 11. septembar, strana 10

⁶⁷⁷ Krediti za proizvodnju namenjenu izvozu, 25. februar, strana 10

⁶⁷⁸ Veliko interesovanje za kupovinu vozila na kredit, 21. februar, strana 10

⁶⁷⁹ Krediti za građevinski materijal, nameštaj i belu tehniku, 27. mart, strana 11

⁶⁸⁰ Od danas penzije, od sutra tuđa pomoć i nega, 25. avgust, strana 10

⁶⁸¹ Jevtinije sveže meso prerađevine i deterdžent, 14. septembar, strana 10

⁶⁸² Ove godine u Srbiji posao za 25 000 pripravnika, 10. mart, strana 11

⁶⁸³ Počeo prijem novih 450 radnika u „Simpo”, 14. septembar, strana 10

⁶⁸⁴ U nekim preduzećima vraćeno i 70 posto zaposlenih, 11. septembar, strana 11

o stotinu hiljada novih radnih mesta,⁶⁸⁵ zapošljavanju velikog broja radnika.⁶⁸⁶ *Politika* prenosi da se u državi pod sankcijama planira rast proizvodnje za 15% a izvoza za 28%.⁶⁸⁷ Izveštava se o rekordnoj proizvodnji u brojnim srpskim preduzećima,⁶⁸⁸ pokrenutoj proizvodnji duvana,⁶⁸⁹ stakla,⁶⁹⁰ rastu proizvodnje mleka,⁶⁹¹ struje,⁶⁹² uglja.⁶⁹³ *Politika* je izveštavala o povećanju proizvodnje u februaru od 20,7%,⁶⁹⁴ povećanju proizvodnje bakra za 18 %, ⁶⁹⁵ o većim platama i proizvodnji u prvom kvartalu,⁶⁹⁶ o povećanju proizvodnje u drugom kvartalu od 20%,⁶⁹⁷ u maju za 106,8%,⁶⁹⁸ o povećanju industrijske proizvodnje za 82,3%.⁶⁹⁹ Posebnu pažnju *Politika* je poklonila izgradnji mostova. U *Politici* se izveštavalo o izgradnji Varadinskog mosta,⁷⁰⁰ mosta na Južnoj Moravi,⁷⁰¹ železničkih mostova,⁷⁰² mostova u Toplici, Grdelici, Jablanici, mosta preko Zapadne Morave.⁷⁰³ *Politika* je objašnjavala da nema „Potemkinovih i mostova od papira i stiropora”,⁷⁰⁴ i oni su odgovor agresorima.⁷⁰⁵ Tekstovi konstruisani u cilju da se prezentuje ekonomska vitalnost srpske privrede u svom zaleđu su imala kao cilj legitimizaciju vlasti kao vitalne i sposobne. S druge strane simbolička konstrukcija ekonomskog napretka Srbije je belodani dokaz „pobede” vlasti u Srbiji, graditelja nad agresorima koji su istovremeno i rušitelji. Simbolička konstrukcija ekonomskog razvoja i vitalnosti, dakle, iako je vezana za referent, glavnu funkciju u simboličkoj slici ostvarivala je kroz vezu sa agresijom i otporom.

---

⁶⁸⁵ Posao za 340 000 radnih mesta, 5. septembar, strana 18

⁶⁸⁶ Za pet meseci se zaposlilo 140 000 ljudi, 10. jul, strana 11

⁶⁸⁷ Planira se rast proizvodnje za 15 i izvoza za 28 procenata, 6. januar, strana 10

⁶⁸⁸ Ove godine rekordna proizvodnja, 28. januar, strana 10

⁶⁸⁹ Oživljavanje proizvodnje duvana, 5. februar, strana 10

⁶⁹⁰ Obnovljena proizvodnja stakla, 6. februar, strana 10

⁶⁹¹ Rekord sa isporučene 254 hiljade litara mleka, 6. februar, strana 11

⁶⁹² Odlični rezultati u proizvodnji struje, 9. februar, strana 10

⁶⁹³ Raste proizvodnja uglja, 8. mart, strana 10

⁶⁹⁴ U februaru rast proizvodnje za 20,7%, 17. mart, strana 11

⁶⁹⁵ Proizvodnja bakra veća za 18%, 4. april, strana 10

⁶⁹⁶ Veća i proizvodnja i plate, 25. april, strana 11

⁶⁹⁷ U drugom kvartalu proizvodnja veća za 20%, 25. maj, strana 11

⁶⁹⁸ Proizvodnja bakra veća za 106,8%, 17. jun, strana 11

⁶⁹⁹ Industrijska proizvodnja veća za 82,3%, 10. jul, strana 11

⁷⁰⁰ Novi Varadinski most do novembra, 19. januar, strana 13

⁷⁰¹ Počela izgradnja novog mosta na Južnoj Moravi, 23. januar, strana 13

⁷⁰² Kraljevački metalci obnavljaju šest železničkih mostova, 29. januar, strana 13

⁷⁰³ Počela izgradnja mosta preko Zapadne Morave, 16. februar, strana 22

⁷⁰⁴ Nema potemkinovih i mostova od papira i stiropora, 29. februar, strana 13

⁷⁰⁵ Plavi most – odgovor na zločine agresora, 12. april, strana 17

Sasvim suprotno od legitimizacije vlasti simboličkom konstrukcijom vitalnosti ekonomije, razvoja, obnove i izgradnje, delovala je legitimizacija vlasti negativnom kvalifikacijom događaja na Kosovu. Veliki broj tekstova, njihova negativna usmerenost i asocijativni potencijali, kreirali su segment simboličke slike lista *Politika* u kome su se prelivala unutrašnja i spoljnopolitička pitanja. Naime, kreiranje opozicionog stava u *Politici* prema međunarodnoj zajednici na Kosovu, pre svega Americi i NATO-u, a zatim i prema međunarodnim institucijama Unmiku i Kforu, bila je deo procesa njihove delegitimizacije, za šta se imalo argumenata, i kreiranja privida njihovog skorog odlaska. I ne samo odlaska, već i povratka srpske vlasti na Kosovo, što je u tom momentu bilo realno nezamislivo. Dakle, realni događaji i njihova simbolička konstrukcija vezana za realne zločine i ugroženost Srba na Kosovu, bila je vezana za konstrukciju iluzije ne samo o neophodnosti skorog odlaska međunarodnih snaga, već i povratka srpskih snaga i vlasti kako bi se ta situacija promenila. Simbolička konstrukcija dešavanja na Kosovu, bila je alibi vlasti u obračunu sa međunarodnom zajednicom. Ako je simbolička konstrukcija ekonomskog napretka predstavljala odbranu, u simboličkoj slici *Politike*, konstruisane bezgrešnosti vlasti, „vlasti na pravom putu” što se unutrašnje politike tiče, konstrukcija dešavanja na Kosovu predstavljala je odbranu opravdanosti konstruisanog sukoba sa Zapadom, potvrdu da je vlast i u tom sukobu bila u pravu, i da kad-tad Zapad mora odstupiti.

Od ukupno 1.191 tekst kojima se konstruisala simbolička slika dešavanja na Kosovu, najviše tekstova odnosilo se na ugroženost Srba od strane Albanaca, 405, 242 teksta odnosilo se na simboličku konstrukciju Kfora, 101 tekst na konstrukciju Unmika, 121 tekst na konstrukciju veze Amerike sa situacijom na Kosovu, u 125 tekstova se u simboličkoj sferi *Politike* kreirao Kušner, 70 tekstova se odnosilo na kreiranje NATO-a, 64 na veze srpske opozicije na Kosovu sa Kušnerom i Zapadom, a 63 teksta na konstrukciju nade u povratak srpske vlasti i Srba na Kosovo.

Segment tekstova o Kosovu koji se odnosio na teror Albanaca u simboličku sferu je transponovao realnu eskalaciju nasilja nad manjinama – Srbima, Romima, ali i nelojalnim Albancima, etničko čišćenje na Kosovu, ubistva, proterivanja, kidnapovanja itd. Prema pisanju *Politike* na Kosmetu deluju posebne grupe albanskih zlikovaca,⁷⁰⁶ koji napadaju

---

⁷⁰⁶ Posebne grupe albanskih zlikovaca deluju na Kosmetu, 1. januar, strana 18

pod okriljem noći,⁷⁰⁷ na sceni je eskalacija svirepog albanskog terorizma.⁷⁰⁸ Albanci bombaškim napadima neprekidno zastrašuju i ubijaju Srbe,⁷⁰⁹ ali i Albance i pripadnike drugih manjina.⁷¹⁰ Za genocid na Kosmetu, Albance optužuju i Romi.⁷¹¹ Albanci pored toga što ubijaju nealbance pljačkaju njihovu imovinu,⁷¹² miniraju verske objekte,⁷¹³ ugrožavaju njihov opstanak na Kosmetu.⁷¹⁴ Za razliku od simboličke konstrukcije Albanaca kao terorista i zločinaca koji ubijaju i terorišu sve manjine, konstrukcija tekstova o stradanju Srba na Kosmetu pored simboličke konstrukcije albanskog nasilja i neadekvatne reakcije međunarodnih bezbednosnih snaga na Kosmetu kreira i mogućnost povratka srpskog naroda na Kosmet veličajući njegove karakteristike. Srbi na Kosmetu su najobespravljeniji narod,⁷¹⁵ to je ugrožena zajednica,⁷¹⁶ koja će se ipak osloboditi.⁷¹⁷ Na Kosmetu su svi Srbi učitelji patriotizma koji daju primer ostalima.⁷¹⁸ Srbi će se vratiti na Kosovo,⁷¹⁹ to je prioritet⁷²⁰ i osnovni zadatak u 2000. godini.⁷²¹ Povratak Srba na Kosmet je neminovnost,⁷²² on će se desiti prema pisanju *Politike* uskoro,⁷²³ za povratak je spremna i vojska SRJ⁷²⁴ s obzirom na to da je vreme za povlačenje vojnika SAD iz Bosne i sa Kosova.⁷²⁵ Povratak vojske SRJ na Kosovo prema saznanjima *Politike* traže i Albanci,⁷²⁶ tj. većina življa na Kosmetu.⁷²⁷

---

⁷⁰⁷ Teroristi napadaju pod okriljem noći, 5. februar, strana 17

⁷⁰⁸ Eskalacija svirepog albanskog terorizma na Kosmetu, 7. februar, strana 15

⁷⁰⁹ Bombom na srpske kuće, 26. april, strana 17; Bombaški napad na Srbe, 10. maj, strana 21

⁷¹⁰ Teroristi ubili Albance, 7. februar, strana 16; Eskalacija nasilja, žrtve nealbanci, 11. april, strana 17

⁷¹¹ Romi optužuju Albance za genocid na Kosmetu, 22. jul, strana 17

⁷¹² Albanski ekstremisti i dalje pljačkaju, 10. mart, strana 15; Albanski teroristi ubijaju i pljačkaju, dobar deo svetskog javnog mnjenja čuti, 31. avgust, strana 18

⁷¹³ Minirana crkva u Cernici kod Gnjilana, 16. januar, strana 15; Albanski teroristi minirali crkvu Svetog Ilije, 18. jul, strana 17

⁷¹⁴ Gorancima kao etničkoj posebnosti pretili nestajanje, 20. april, strana 18.

⁷¹⁵ Srbi na Kosmetu najobespravljeniji narod, 1. januar, strana 22

⁷¹⁶ Srbi su ugrožena zajednica na Kosmetu, 12. jun, strana 15

⁷¹⁷ Drami Srba doći će kraj, 24. januar, strana 16

⁷¹⁸ Na Kosmetu su svi Srbi učitelji rodoljublja i patriotizma, 12. februar, strana 15

⁷¹⁹ Povratak naroda i vojske na Kosmet, 11. januar, strana 15

⁷²⁰ Prioritet u 2000. godini povratak raseljenih na Kosmet, 21. januar, strana 15

⁷²¹ Povratak Srba na Kosmet osnovni zadatak, 25. januar, strana 15

⁷²² Naš povratak na Kosmet je neminovnost, 13. maj, strana 19

⁷²³ Uskoro organizovani povratak na Kosmet, 22. jul, strana 17

⁷²⁴ Vojska spremna za povratak na Kosmet, 1. avgust, strana 15; Kosmeti odred spreman za povratak, 2. septembar, naslovna strana

⁷²⁵ Vreme za povlačenje vojnika SAD sa Kosmeta i iz Bosne, 2. septembar, naslovna strana

⁷²⁶ Više od 2000 Albanaca traže povratak VJ i policije na Kosmet, 4. septembar, strana 18

⁷²⁷ Povratak jugoslovenskih državnih organa na Kosmet sada traži i većina albanskog življa, 8. septembar, strana 18

Kfor i druge međunarodne organizacije u simboličkoj konstrukciji *Politike* prema Srbima imaju dželataski odnos⁷²⁸ i ne samo da ih ne štite već pomažu teroristima.⁷²⁹ Međunarodne snage ne žele da uspostave javni red i mir⁷³⁰ i ne sprečavaju ljudsku tragediju na Kosmetu.⁷³¹ Albanski banditi divljaju zbog pogrešne politike Zapada.⁷³² Albanci za svoje aktivnosti imaju blagoslov Kfora,⁷³³ uz njih je i NATO,⁷³⁴ i druge međunarodne snage koje su saučesnici terora.⁷³⁵ Zbog toga što je rezultat jednogodišnje misije međunarodnih snaga na Kosmetu teror, kriminal i anarhija,⁷³⁶ međunarodne snage moraju da napuste Kosovo što pre kako bi se situacija popravila i promenila.⁷³⁷ U simboličkoj konstrukciji situacije na Kosmetu, *Politika* posebnu pažnju poklanjala aktivnostima Amerike. Iza progona Srba sa Kosmeta stoji „vašingtonska ruka”,⁷³⁸ SAD na Kosovu vodi fašističku politiku⁷³⁹ i odgovorne su za podsticanje nasilja.⁷⁴⁰ Njihovi vojnici se ponašaju bahato u okviru Kfora, jašu teške srčane bolesnike,⁷⁴¹ tajno naoružavaju teroriste,⁷⁴² koji su njihova produžena ruka.⁷⁴³ U manjem broju tekstova u listu *Politika* kreirala se suprotna slika o Americi kao zemlji koja ne podržava nezavisnost Kosova,⁷⁴⁴ čiji funkcioneri kritikuju Albance zbog zločina,⁷⁴⁵ koja je pion u rukama Albanaca,⁷⁴⁶ ali njihov broj je gotovo zanemarljiv. Poseban segment konstrukcije dešavanja na Kosmetu čini simbolička konstrukcija Bernara Kušnera i sa njim u vezi delovanja opozicije u Srbiji na Kosmetu. Kušner je najveći krivac za proterivanje Roma sa Kosova,⁷⁴⁷ on vodi politiku odcepljenja

---

⁷²⁸ Protest zbog dželataskog odnosa KFOR-a i UNMIK-a prema Srbima, 2. mart, strana 18

⁷²⁹ Ne samo da ne štiti Srbe, KFOR čak i pomaže albanskim teroristima, 6. februar, strana 15

⁷³⁰ Mirovne snage ne žele da uspostave javni red i mir, 5. januar, strana 15

⁷³¹ Kfor i Unmik ne sprečavaju ljudsku tragediju na Kosmetu, 8. februar, strana 2

⁷³² Albanski banditi divljaju zbog pogrešne politike Zapada, 17. februar, strana 18

⁷³³ Napadi Albanaca uz blagoslov KFOR-a, 17. februar, strana 18

⁷³⁴ Nato se svrstao uz albanske teroriste, 17. februar, strana 18

⁷³⁵ Međunarodne snage saučesnici terora, 17. februar, strana 18

⁷³⁶ Teror, kriminal i anarhija su ogledalo jednogodišnje misije KFOR-a i UNMIK-a, 7. jun, strana 16

⁷³⁷ Kfor treba da napusti Kosovo, 20. jun, strana 15; Okončati mandat KFOR-a na Kosmetu, 7. jun, strana 16; Misija UN treba što pre da ode sa Kosmeta, 28. maj, strana 15

⁷³⁸ Vašingtonska ruka iza najnovijeg pokušaja progona Srba iz Kosovske Mitrovice, 23. februar, naslovna strana

⁷³⁹ Američka administracija na Kosmetu vodi fašističku politiku, 24. februar, strana 16

⁷⁴⁰ SAD i Nato odgovorni za podsticanje nasilja na Kosmetu, 23. februar, strana 16; SAD podstrekavaju šiptarske teroriste na zločine, 1. mart, strana 14; SAD podstrekuju šiptarske teroriste u etničkom čišćenju 29. maj, strana 14

⁷⁴¹ Američki vojnik jahao teškog srčanog bolesnika, 8. jun, strana 15

⁷⁴² Amerikanci tajno naoružali 3500 albanskih terorista, 5. maj, strana 17

⁷⁴³ Teroristi OVK produžena ruka SAD, 3. jul, strana 15

⁷⁴⁴ SAD ne podržavaju nezavisnost Kosmeta, 2. februar, strana 2

⁷⁴⁵ Rubin kritikovao vođe kosmetskih Albanaca zbog etničkog nasilja, 13. mart, strana 18

⁷⁴⁶ SAD pion u rukama kosmetskih Albanaca, 16. mart, strana 2.

⁷⁴⁷ Kušner najveći krivac za proterivanje Roma, 5. januar, strana 15

Kosova,⁷⁴⁸ ne preduzima ništa protiv mafije,⁷⁴⁹ pretvara Gorance u Albance.⁷⁵⁰ Kušner je režiser zločina na Kosmetu,⁷⁵¹ on stoji iza terorista,⁷⁵² odobrio je ubijanje civila,⁷⁵³ Kosmet je pretvorio u burdelj.⁷⁵⁴ Kušner je ratotvorac⁷⁵⁵ čija se zlodela umnožavaju.⁷⁵⁶ U vezi sa konstrukcijom Kušnera, konstruiše se i opozicija na Kosmetu, i njen ulazak u Privremeno administrativno veće Kosova koje je on formirao. Taj akt u simboličkoj konstrukciji *Politike* se ocenjuje kao izdajnički i nepromišljen.⁷⁵⁷ Zbog toga što su uradili predstavnici Srpskog nacionalnog veća biće prokleti od naroda⁷⁵⁸ i naći će se na smetlištu srpske istorije.⁷⁵⁹ Oni su privatni Srbi Bernara Kušnera koji saraduju sa kosovskim Albancima,⁷⁶⁰ podobni plaćenici⁷⁶¹ koji služe za pokriće zločina.⁷⁶² U cilju promocije svojih „promašenih političkih ciljeva” oni su okaljali obraz svom narodu,⁷⁶³ to su „ćorava posla, ćoravih sledbenika.”⁷⁶⁴ Kao i u slučaju konstrukcije opozicije, delegitimizacijom drugog legitimizuje se vlastita pozicija kao jedino ispravna, s tim što se stvarno Kosovo u simboličkoj sferi „domašuje” ne kroz mogućnost realnog uticaja, već kroz nagoveštaje povratka raseljenih Srba i iluziju o povratku vojske kao i odlasku međunarodnih snaga.

Poseban segment legitimizacije u konstrukciji lista *Politika* predstavljala je direktna, otvorena propaganda partija na vlasti, kao i institucija na čijem čelu su se nalazili članovi ovih partija. Ovaj proces smo nazvali samolegitimizacija jer se realizovao tekstovima čiji autori nisu bili novinari lista *Politika*, a uglavnom se radilo o saopštenjima samih političkih partija prenetih putem agencije *Tanjug*, a koje je list štampao na svojim stranicama.⁷⁶⁵

---

⁷⁴⁸ Kušner vodi politiku otepljenja Kosova, 7. januar, strana 15

⁷⁴⁹ Kušner ne preduzima ništa protiv mafije, 17. januar, strana 7

⁷⁵⁰ Šef civilne misije UN pretvara Gorance u Albance, 19. januar, strana 15

⁷⁵¹ Zločini na Kosmetu u režiji Kušnera, 20. januar, strana 14

⁷⁵² Iza terorista stoji Bernar Kušner, 29. februar, strana 17

⁷⁵³ Ubijanje civila koje je odobrio Kušner, 10. jul, strana 14

⁷⁵⁴ Kušner pretvorio Kosmet u burdelj, 2. avgust, strana 16

⁷⁵⁵ General Kušner nije mirotvorac već ratotvorac, 22. avgust, strana 16

⁷⁵⁶ Zlodela Bernara Kušnera se umnožavaju, 23. avgust, strana 17

⁷⁵⁷ Izdajnička odluka Srpskog nacionalnog veća, Izdaja četvoro Srba sa Kosmeta, Nelegitimna i izdajnička odluka, Ulazak u PAVK akt nacionalne izdaje, 4. april, strana 17

⁷⁵⁸ Izdajnici su pod narodnom kletvom, 7. april, strana 19

⁷⁵⁹ Izdajnici će se naći na smetlištu srpske istorije, 8. april, strana 18

⁷⁶⁰ Privatni Srbi Bernara Kušnera i dalje paktiraju sa Tačijem i Rugovom, 21. april, strana 17

⁷⁶¹ Podobni Srbi za sto maraka, 26. jun, strana 15

⁷⁶² Srbi u Kušnerovom štabu služe za pokriće, 8. jun, strana 18

⁷⁶³ „Privatni Kušnerovi Srbi” okaljali obraz svom narodu, 28. jun, strana 16

⁷⁶⁴ Ćorava posla vladike Artemija i njegovih ćoravih sledbenika, 4. jul, strana 16

⁷⁶⁵ O ovome će detaljnije biti reči u analizi izvora kao poluga simulacije

Od ukupno 674 teksta obuhvaćenih analizom, 63% tekstova odnosilo se isključivo na propagandu političke partije SPS, 17% na propagandu političke partije JUL, 8% na propagandu političke partije SRS, dok se 12% odnosilo na propagandu levice, tj. udruženih partija SPS i JUL i to uglavnom pred izbore. Vrlo je verovatno da je relativno mali broj tekstova vezanih za direktnu propagandu vladajućih partija (7% od ukupnog broja analiziranih tekstova sa temom unutrašnjopolitička dešavanja odnosio se na samolegitimizaciju) izražavao težnju za prividnom objektivnošću *Politike*.

U simboličkoj konstrukciji legitimizacije političke partije SPS najveći broj tekstova odnosio se na konstrukciju Slobodana Miloševića, zatim na konstrukciju pozitivnih osobina partije, omasovljavanje, pripreme za izbore itd. Milošević je jedan od svetskih lidera⁷⁶⁶ slobodnih zemalja sveta,⁷⁶⁷ on je oličenje otpora sveta zlu⁷⁶⁸ zbog koga je i Srbija postala zemlja simbol.⁷⁶⁹ On je vizionar, slobodoljubiv i moderan političar,⁷⁷⁰ istinski heroj⁷⁷¹, garant očuvanja države. Partija koju predvodi je najmasovnija i najuglednija partija koja uvek pobeđuje na izborima,⁷⁷² i čiji je cilj odbrana nacionalnih i državnih interesa.⁷⁷³ To je partija od poverenja i uticaja⁷⁷⁴ koja je uvek uz svoj narod⁷⁷⁵. Ona se stalno omasovljava⁷⁷⁶, pokazatelj je vitalnosti naroda⁷⁷⁷ u koju on „listom” veruje⁷⁷⁸. Socijalisti utiru put budućnosti⁷⁷⁹ jer im je u centru brige mlada generacija.⁷⁸⁰ SPS je jezgro okupljanja svih patriotskih,⁷⁸¹ stožer okupljanja demokratskih i progresivnih snaga,⁷⁸² čiji je interes podređen interesima građana.⁷⁸³ Obnova zemlje je rezultat politike

---

⁷⁶⁶ Milošević jedan od svetskih lidera, 29. februar, strana 2

⁷⁶⁷ Milošević lider slobodnih zemalja sveta, 11. februar, strana 7

⁷⁶⁸ Milošević oličenje otpora sveta zlu koje je gore od nacističkog, 27. februar, naslovna strana

⁷⁶⁹ Naša zemlja sa Slobodanom Miloševićem na čelu postala simbol otpora zlu i nasilju, 10. maj, strana 13

⁷⁷⁰ Predsednik Milošević je vizionar, slobodoljubiv i moderan političar, 21. jun, strana 15

⁷⁷¹ Orden heroja istinskom heroju – predsedniku Miloševiću, 6. jun, strana 14

⁷⁷² SPS najuglednija i najmasovnija partija, 12. januar, strana 16; SPS je uvek pobedio na izborima, 15. januar, strana 2

⁷⁷³ Cilj SPS odbrana državnih i nacionalnih interesa, 18. januar, strana 14

⁷⁷⁴ Partija od poverenja i uticaja, 18. januar, strana 14

⁷⁷⁵ SPS je uvek bila uz svoj narod, 19. januar, strana 14

⁷⁷⁶ SPS masovnija za 170 000 članova, 29. januar, strana 15

⁷⁷⁷ Izbori u SPS pokazali svu vitalnost našeg naroda, 30. januar, strana 14

⁷⁷⁸ SPS je danas najveća snaga u koju narod listom veruje, 30. januar, strana 14

⁷⁷⁹ Socijalisti utiru put budućnosti i boljim danima, 30. januar, strana 15

⁷⁸⁰ Mlada generacija u centru brige SPS-a, 17. jul, s. 15; SPS je okrenut mladima i budućnosti, 16. jul, st. 20

⁷⁸¹ SPS jezgro okupljanja svih patriotskih snaga, 18. jul, strana 25

⁷⁸² Stožer okupljanja progresivnih i demokratskih snaga, 11. februar, strana 14

⁷⁸³ Interes SPS podređen interesima građana, 11. avgust, strana 15

SPS-a,⁷⁸⁴ socijalisti neće dozvoliti smanjenje standarda,⁷⁸⁵ oni su uvek tamo gde je najteže.⁷⁸⁶ U tom smislu povećanje proizvodnje je strateško opredeljenje socijalista,⁷⁸⁷ a briga o selu prioritet.⁷⁸⁸ Socijalisti će uspeti da odbrane Kosovo u Metohiju,⁷⁸⁹ uz pomoć SPS raseljeni će se vratiti na Kosmet,⁷⁹⁰ a i sama vlast će se vratiti na Kosovo.⁷⁹¹ Socijalisti rade dok drugi pričaju,⁷⁹² a Socijalistička partija je partija života koja rešava probleme.⁷⁹³

Na sličan način konstruisana je u simboličkoj sferi lista *Politika* i politička partija JUL. To je partija demokratije i slobode⁷⁹⁴ koja svoje birače nalaze u svom narodu i svojoj zemlji.⁷⁹⁵ Broj članova ove partije je u stalnom porastu,⁷⁹⁶ ona je najbrojnija i najorganizovanija partija,⁷⁹⁷ okrenuta mladima i budućnosti.⁷⁹⁸ Za razliku od konstrukcije SPS-a, konstrukcija JUL-a sadrži i segment ugroženosti ove partije. Prostorije ove stranke su predmet napada u Obrenovcu,⁷⁹⁹ Čačku,⁸⁰⁰ Crnoj Gori,⁸⁰¹ Beogradu,⁸⁰² Užicu,⁸⁰³ a članovi ove partije su žrtve nasilja i pokušaja ubistva.⁸⁰⁴ Zbog toga je ova partija najžešći zagovornik novog zakona protiv terorizma.⁸⁰⁵ Lider stranke JUL Mirjana Marković, u simboličkoj slici *Politike* konstruisana je kao glasnogovornik humanih i patriotskih poruka,⁸⁰⁶ pisac i nezaobilazni svedok,⁸⁰⁷ čije knjige francuska levica neće moći da

---

⁷⁸⁴ Obnova zemlje je rezultat politike SPS-a, 4. februar, strana 18

⁷⁸⁵ Socijalisti neće dozvoliti da se standard građana obezvređi kroz inflaciju, 5. februar, strana 13

⁷⁸⁶ Socijalisti su uvek bili tamo gde je najteže, 6. februar, strana 14

⁷⁸⁷ Povećanje proizvodnje strateško opredeljenje socijalista, 26. januar, strana 14

⁷⁸⁸ Briga o selu jedan od prioriteta SPS-a, 26. januar, strana 14

⁷⁸⁹ Socijalisti će uspeti da odbrane Kosovo i Metohiju, 11. mart, strana 18

⁷⁹⁰ Uz pomoć SPS raseljeni će se vratiti na Kosmet, 26. januar, strana 17

⁷⁹¹ Naša vlast će ponovo funkcionisati na Kosmetu, 24. januar, strana 15

⁷⁹² Socijalisti ne pričaju priče, o njima govore dela, 18. septembar, strana 15

⁷⁹³ SPS partija života i naroda koja ne stvara već rešava probleme, 22. mart, strana 14

⁷⁹⁴ JUL partija demokratije i slobode, 2. mart, strana 15

⁷⁹⁵ JUL svoje birače nalazi u svom narodu i u svojoj zemlji, 2. februar, strana 14

⁷⁹⁶ U JUL u Nišu stotine novih članova, 8. mart, s. 15; JUL-u pristupilo još sto novih članova, 12. jul, s. 25

⁷⁹⁷ JUL jedna od najbrojnijih i najorganizovanijih partija, 11. april, strana 14

⁷⁹⁸ JUL okrenut mladima i budućnosti, 12. jul, strana 17

⁷⁹⁹ Osuda terorističkog napada na sedište JUL-a u Obrenovcu, 19. maj, strana 25

⁸⁰⁰ Osuda vandalskog napada na prostorije JUL-a u Čačku, 18. april, strana 14

⁸⁰¹ Napad na JUL u Crnoj Gori atak na patriote, 2. jun, strana 17

⁸⁰² Vandalski napad na prostorije čukaričkog odbora JUL-a, 9. jun, strana 27,

⁸⁰³ Napad na prostorije JUL-a, 19. maj, strana 14

⁸⁰⁴ Osuda pokušaja ubistva članova JUL-a u Požarevcu, 5. maj, strana 15

⁸⁰⁵ Zakon o borbi protiv terorizma razumljiv i logičan predlog JUL-a, 20. maj, strana 21

⁸⁰⁶ Patriotske poruke dr Mire Marković, 13. septembar, strana 16

⁸⁰⁷ Hrabrost odličnog pisca i nezaobilaznog svedoka, 26. januar, strana 2

„zaobide”.⁸⁰⁸ Ona sa stranica *Politike* poručuje da svet mora da se odupre nasilju,⁸⁰⁹ da je levica jedina partija koja može da unapređuje društvo,⁸¹⁰ i da su NATO zahtevi jedina platforma opozicije.⁸¹¹

U istom procesu legitimizacije – samolegitimizacije konstruisana je u simboličkoj sferi lista *Politika* i politička stranka SRS. To je stranka koja uspešno deluje,⁸¹² istrajava na putu patriotizma⁸¹³ i neće odustati od svojih osnovnih principa. SRS se bori za nezavisnost i samostalnost države,⁸¹⁴ i ne prihvata ultimatum Amerikanaca.⁸¹⁵ Radikali su kao i socijalisti i JUL uvek uz svoj narod.⁸¹⁶ To je dobro organizovana partija koja ne obećava rezultate preko noći,⁸¹⁷ čiji su kandidati časni i poštenu ljudi.⁸¹⁸ SRS ima veliki ugled u narodu⁸¹⁹ i zbog toga će dati svoj doprinos reformama,⁸²⁰ i bespoštednoj borbi za vitalne nacionalne interese.⁸²¹ Po broju tekstova i njihovoj frekvenciji ovaj segment znatno zaostaje za samolegitimizacijom – propagandom političkih partija SPS i JUL, što više govori o međusobnom tolerisanju nego o suštinskoj povezanosti navedenih političkih blokova u simboličkoj slici lista *Politika*.

Legitimizacija političkih partija nakon 5. oktobra konstruisana je kroz 1.113 tekstova, od kojih se 238 odnosio na saradnju sa zemljama okruženja, Evropskom unijom, Amerikom i drugim zemljama Zapada, 206 tekstova na ekonomiju, a 669 tekstova na direktnu legitimizaciju koja je podrazumevala i samolegitimizaciju, koja po sadržaju nije bila na nivou samolegitimizacija i legitimizacija SPS i JUL-a.⁸²² Srbija nakon pobede DOS-a

---

⁸⁰⁸ Knjiga koju ubuduće francuska levica neće moći da mimoide, 28. januar, strana 2

⁸⁰⁹ Svet mora da se odupre nasilju, 7. septembar, strana 15

⁸¹⁰ Levica je jedina politička snaga koja može da unapređuje društvo, 9. septembar, strana 14

⁸¹¹ Nato zahtevi jedina platforma opozicije, 10. septembar, strana 14

⁸¹² Uspešno delovanje u protekloj godini, 15. januar, strana 14

⁸¹³ SRS će istrajati na putu patriotizma, 24. januar, strana 14

⁸¹⁴ SRS se bori za nezavisnost i samostalnost države, 9. mart, strana 14

⁸¹⁵ Radikali ne prihvataju ucene i ultimatum Amerikanaca, 10. jul, strana 14

⁸¹⁶ Uvek uz svoj narod, 3. avgust, strana 14

⁸¹⁷ Dobra organizovanost i angažovanost aktivista SRS; Srpski radikali ne obećavaju blagostanje preko noći, 26. avgust, strana 14

⁸¹⁸ Kandidati SRS časni, poštenu i vredni ljudi, 16. avgust, strana 14

⁸¹⁹ Veliki ugled u narodu, 15. jul, strana 14

⁸²⁰ SRS će dati svoj doprinos reformama, 6. jul, strana 14

⁸²¹ Bespoštedna borba za vitalne interese srpskog naroda i države, 11. maj, strana 14

⁸²² Ova legitimizacija nije podrazumevala značajnu upotrebu manipulativnih tehnika jer je bila odraz aktuelnih zbivanja. Procesi legitimizacije i delegitimizacije ne moraju nužno biti manipulativni, ali u njihovom korenu jeste manipulacija selekcijom, značajem i smislom. Samo rastvaranje „simulakra” kao rezultata simulacije vodilo je jednom neobičnoj mešavini objektivnog novinarstva i ostataka tog manipulativnog procesa.

izlazi iz zone sumraka,⁸²³ obnavljaju se stare veze,⁸²⁴ Zapad sada „hrli” u Beograd,⁸²⁵ svet se sve više okreće Srbiji,⁸²⁶ Beograd ima podršku zemalja G8,⁸²⁷ Jugoslavija postaje članica međunarodnih organizacija,⁸²⁸ otvoreni su putevi regionalne saradnje,⁸²⁹ uspostavljaju se diplomatski odnosi sa zemljama sa kojima ih Jugoslavija nije imala.⁸³⁰ Evropa je shvatila Srbe,⁸³¹ pa je predvidela 2 milijarde evra za obnovu Srbije.⁸³² SRJ je bliža EU od ostalih zemalja,⁸³³ ka Srbiji se sliva međunarodna pomoć sa svih strana.⁸³⁴ Počinje ukidanje sankcija,⁸³⁵ kurs marke pada⁸³⁶ zbog stabilizacije političkih prilika⁸³⁷. Obnavlja se poslovna saradnja sa inostranstvom,⁸³⁸ uvoz je brži i jeftiniji,⁸³⁹ nastavljen je rast proizvodnje ali su i cene „puštene sa lanca”, tako da su pojedine i pale.⁸⁴⁰ Socijalna situacija je sve teža,⁸⁴¹ na socijalnom dnu je 4 miliona ljudi,⁸⁴² plate su niske, troškovi života previsoki.⁸⁴³ Akutna postaju pitanja prelaska na tržišne cene struje, komunalija i prehrambenih proizvoda, a da to ne izazove socijalne probleme, a kasnije i političke. U tom smislu uravnoteženo izveštavanje o ekonomskim temama istovremeno predstavlja legitimizaciju nove vlasti delegitimizacijom prethodne sličnim mehanizmom tema Kosovo – vlast u Srbiji. U oba slučaja označavajuće je blisko označenom ali smisao njihove bliskosti nije ležao u potrebi za ekvivalencijom i objektivnošću, već u kreiranju određenog stepena pristrasnosti. O tome ovom prilikom svedoči jedan od mnogih podnaslova u kome se traži pomoć kako bi narod u Srbiji izdržao do decembarskih izbora:

---

⁸²³ Izlazak iz zone sumraka, 8. oktobar, strana 3

⁸²⁴ Obnova starih veza, 9. oktobar, strana 2

⁸²⁵ Zapad hrli u Beograd, 13. oktobar, naslovna strana

⁸²⁶ Svet se sve više okreće Srbiji, 19. oktobar, strana 4

⁸²⁷ Podrška osam sila Beogradu, 22. oktobar, naslovna strana

⁸²⁸ Jugoslavija iduće nedelje u paktu stabilnosti, 22. oktobar, naslovna strana

⁸²⁹ Omogućena realizacija regionalnih projekata, 23. oktobar, naslovna strana

⁸³⁰ Korak ka diplomatskim odnosima SRJ i BiH, 23. oktobar, naslovna strana; Uskoro obnova odnosa sa Amerikom, Britanijom, Nemačkom i Francuskom, 5. novembar, naslovna strana

⁸³¹ Evropa shvatila Srbe, 10. novembar, naslovna strana

⁸³² U idućih pet godina 2 milijarde evra za Srbiju, 22. novembar, strana 2

⁸³³ SRJ bliža EU od drugih, 25. novembar, strana 3

⁸³⁴ Ka Jugoslaviji usmereno 2,5 milijardi evra, 26. novembar, naslovna strana; Srbiji 240 miliona evra iz budžeta unije 2001. godine, Nova pomoć iz Švedske, 25. novembar, strana 4; Pomoć EU, za izbeglice 73 miliona evra, 13. decembar, strana 2; Donacija Francuske od 50 miliona, 19. decembar, strana 2

⁸³⁵ Počinje ukidanje sankcija, 9. oktobar, naslovna strana

⁸³⁶ Marka sa 43 pala na 22, 9. oktobar, strana 7

⁸³⁷ Stabilizacija političkih prilika oborila marku, 9. oktobar, strana 7

⁸³⁸ Poplava ponuda nemačkih privrednika, 17. oktobar, strana 11

⁸³⁹ Uvoz brži i jeftiniji, 17. oktobar, strana 11

⁸⁴⁰ Nastavljen rast proizvodnje; Cene puštene sa lanca; Snižene cene 19 artikala; 20. oktobar, strana 11

⁸⁴¹ Socijalna situacija sve teža, 23. oktobar, strana 7

⁸⁴² Na socijalnom dnu četiri miliona ljudi, 27. oktobar, strana 2

⁸⁴³ Plate niske, troškovi života previsoki, 30. oktobar, strana 11

„Pred ekonomskim vlastima nalazi se težak ispit – kako pronaći najbezbolniji način da se pređe na ekonomske cene struje, komunalija i prehrambenih proizvoda, a da takav rast cena većina stanovništva može da preživi. Kako „savladati” tromesečnu zbirnu inflaciju od oko 80 % u poslednjem ovogodišnjem kvartalu koliko bi dostigla ukoliko bi se ispravili sadašnji ključni dispariteti cena na tržištu. Da li međunarodne organizacije i strane države zainteresovane za opstanak nove vlasti u Srbiji shvataju hitnost potrebe za donacijama kako bi narod ovde preživeo i dočeka decembarske izbore” (da ponovo glasa kako je glasao i u septembru, prim. autora).

Poseban segment legitimizacije vlasti, pored obnavljanja saradnje i konstruisanja pomoći kao elementa ekonomije, predstavlja simbolička konstrukcija Vojislava Koštunice kao lidera novog političkog talasa, paradigme novih političkih i društvenih vrednosti. Koštunica je demokrata i umereni nacionalista,⁸⁴⁴ rezervisan prema Americi za razliku od Đinđića koji se zalaže za uspostavljanje odnosa sa SAD.⁸⁴⁵ Koštunica je pružio nadu,⁸⁴⁶ on je otelotvorenje volje srpskog naroda,⁸⁴⁷ popularniji od Miloševića,⁸⁴⁸ i po shvatanjima pojedinih crnogorskih političara opasniji od njega.⁸⁴⁹ On je iskreni privrženik slobode štampe,⁸⁵⁰ zakona i Ustava.⁸⁵¹

U svakom slučaju složenost simboličke konstrukcije unutrašnjopolitičkih dešavanja u listu *Politika* koja se realizovala kroz procese legitimizacije i delegitimizacije skreće pažnju na brojne mehanizme transponovanja u simboličkoj sferi vladajućeg diskursa kroz istovremeni napor da se on postavi na pijedestal jedinog istinitog i objektivnog.

---

⁸⁴⁴ Koštunica demokrata i umereni nacionalista, 9. oktobar, strana 4

⁸⁴⁵ Vašington zainteresovan, Koštunica oprezan, Đinđić: Ponovo uspostaviti odnose SRJ i SAD, 12. oktobar, strana 3

⁸⁴⁶ Koštunica pružio nadu, 17. oktobar, strana 4

⁸⁴⁷ Koštunica otelotvorenje volje srpskog naroda, 18. oktobar, strana 2

⁸⁴⁸ Koštunica popularniji nego Milošević u slavnim danima, 4. novembar, strana 7

⁸⁴⁹ Kilibarda: Koštunica opasniji od Miloševića, 26. novembar, strana 7

⁸⁵⁰ Iskrena privrženost slobodi štampe, 11. novembar, strana 3

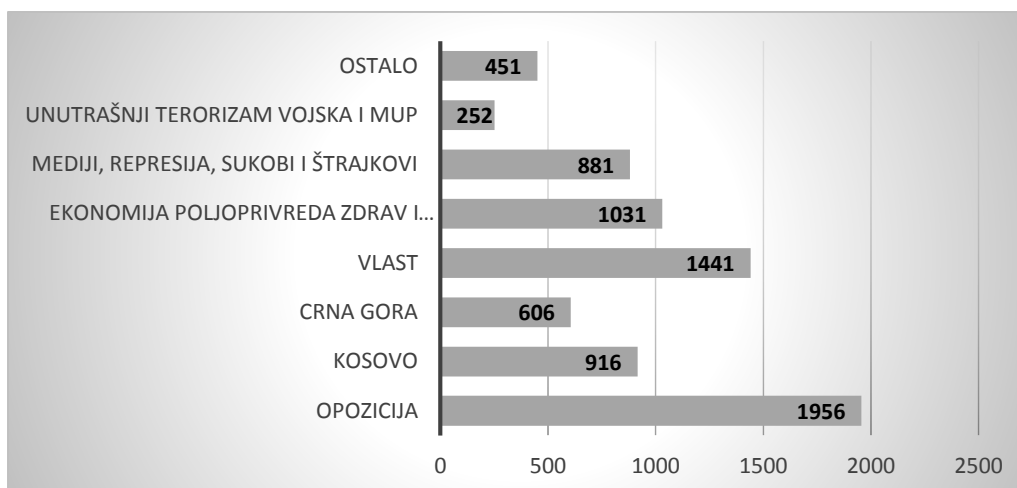
⁸⁵¹ Koštunica: Sve mora da bude po Ustavu, 26. decembar, naslovna

3.5.2. Unutrašnjopolitička dešavanja u listu *Blic*

Simbolička konstrukcija unutrašnjopolitičkih dešavanja u listu *Blic* predstavljala je 84,5% simboličke slike sveta koju je kreirao navedeni list. Na taj način, navedenu sliku list *Blic* redukovao je gotovo u potpunosti na reprezentaciju unutrašnje političkih dešavanja potencijalno je lišavajući dubljeg simboličko-ideološkog smisla. Dok je list *Politika* svoju simboličku sliku realnosti zasnivao na pokušaju međunarodnog pozicioniranja Srbije, a unutrašnjopolitička dešavanja objašnjavao aktuelnim međunarodnim odnosima, list *Blic* je simbolički svet sveo na dešavanja u granicama SR Jugoslavije i Srbije. I jedna i druga simbolička slika bile su rezultat selekcije koja je u krajnjem slučaju realizovala različite oblike pristrasnosti. I dok je u listu *Politika* preovladavala ideološka, politička i propagandna pristrasnost, u listu *Blic* ona se mogla okarakterisati kao pristrasnost selekcijom. Ili drugim rečima, simbolički svet *Politike* kreiran je kroz izbor ili selekciju informacija koje su u svom zaleđu imale političke, ideološke i propagandne ciljeve, dok je u listu *Blic* selekcija sama po sebi, stvarajući značajnu dominaciju informacija iz neposrednog unutrašnjopolitičkog segmenta realnosti, lišavala istu dubljeg ideološkog zaleđa, ostavljajući joj političke i propagandne potencijale.

3.5.2.1. Zastupljenost, frekvencija i vrednosno usmerenje tekstova

Broj tekstova kojim se kreirala unutrašnjopolitička simbolička realnostu u listu *Blic* utvrdila ju je kao dominantnu tematsku celinu u toj realnosti. Po principu binarne selekcije informacija – neinformacija zasnovanoj na iritaciji ili bolje reći zainteresovanosti ili motivaciji navedenog lista kreirana je hijerarhija tema u okviru teme unutrašnjopolitička dešavanja. Od ukupno 7.534 analizirana teksta, kroz 1.956 tekstova kreirala se opozicija, zatim kroz 1.441 vlast, 916 situacija na Kosovu, 1.031 ekonomska situacija, 606 situacija u Crnoj Gori kao i odnos između vlasti Crne Gore i Srbije, 881 stanje u medijima, represija nad medijima sukobi i štrajkovi kao i represija uopšte, 252 unutrašnji terorizam, vojska i MUP i 451 ostalo.

Grafikon 3.14. Zastupljenost tekstova u simboličkoj slici unutrašnjopolitičkih dešavanja u listu *Blic*

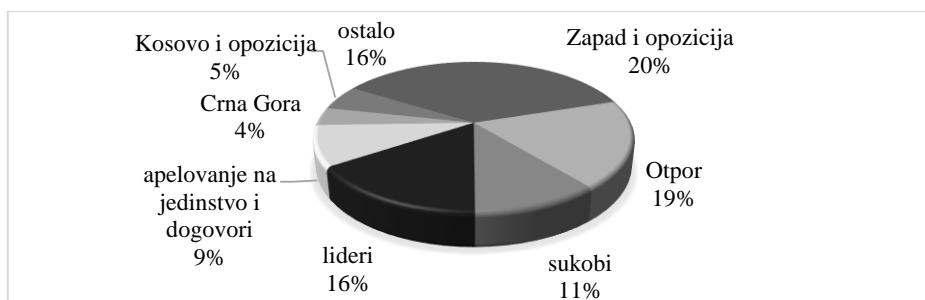
Na prvi pogled zastupljenost tema ukazuje na uravnoteženu, nepristrasnu sliku unutrašnje političkih dešavanja. Pojedinačno najveća zastupljenost tekstova kojima su se reprezentovala dešavanja u kojima je opozicija predstavljala predmet informativne obrade jeste odlika opozicionog medija kakav je bio *Blic*. Međutim, kada se uzme u obzir da je kroz teme kao što su ekonomska dešavanja, mediji i represija, sukobi i štrajkovi kao i stanje u prosveti kreirana simbolička slika više aktivnosti vlasti nego opozicije, onda se situacija o hijerarhiji zastupljenosti menja u korist zastupljenosti tekstova kojima se kreirala negativna simbolička slika vlasti.

Veća zastupljenost tekstova u kojim se kreirala ekonomska i politička situacija kao posledica negativno ocenjenih aktivnosti aktuelne vlasti, rezultirala je simboličkom slikom čija pristrasnost je selekcijom, u odnosu na provladine medije, dobijala i političke i propagandne aspekte iako je u suštini bila bliska realnosti. Naime, ako je u provladinim medijima poput lista *Politika* politička opozicija delegitimisana kao politički protivnik i kreirana kao neprijatelj, objektivno izveštavanje o aktivnostima istih dobijalo je karakter propagande i legitimacije iako to u suštini nije bilo. Realnost medija kao činilaca stvarnosti u tom smislu verifikovala se kroz kontraprocese legitimizacije i delegitimizacije.

3.5.2.2. Simbolička konstrukcija opozicije

U grupi tekstova kojim, se reprezentovala opozicija u listu *Blic* zastupljeni su tekstovi o odnosu opozicije sa Zapadom, o aktivnostima, saradnji i sukobima opozicionih stranaka u Srbiji, o aktivnostima organizacije „Otpor”, odnosu opozicije i vlasti u Crnoj Gori, liderima opozicije, apelovanju na jedinstvo i dogovor opozicionih partija, pobjedi na izborima itd. Simbolička slika koja je na taj način formirana o opoziciji kao segmentu unutrašnjopolitičke slike stvarnosti u listu *Blic*, osim pristrasnosti selekcijom, a uzimajući u obzir najveću pojedinačnu zastupljenost tekstova sa navedenom temom, dobijala je obrise i političke i propagandne pristrasnosti, ali samo imajući u vidu medijske slike opozicije koju su kreirali mediji pod uticajem vladajućih partije pa i list *Politika*. Najveća zastupljenost tekstova zabeležena je u segmentu simboličke slike kojim se kreirao odnos Zapada prema opoziciji i organizacija „Otpor” kao nestranački pokret.

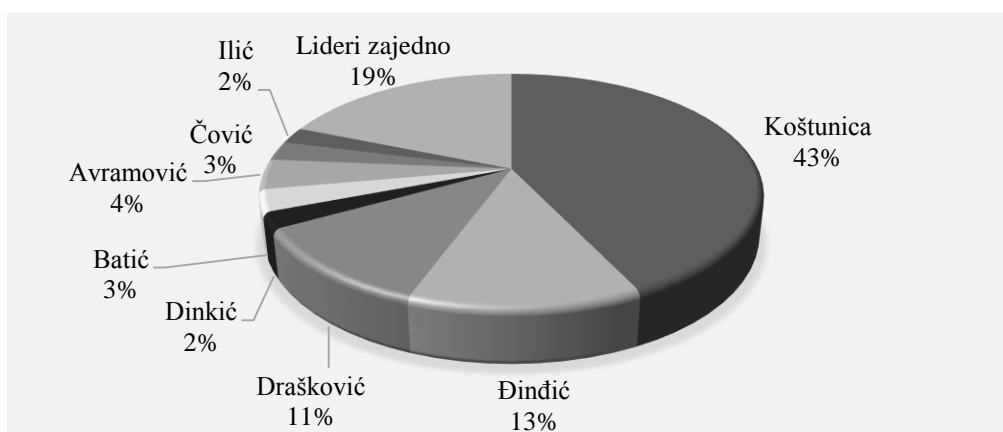

Grafikon 3.15. Zastupljenost tekstova u simboličkoj konstrukciji opozicije u listu *Blic*

Simbolička slika odnosa opozicije u Srbiji prema Zapadu kreirana je tekstovima o pomoći i podršci Zapada opoziciji, sankcijama i njihovom ublažavanju ili zaoštavanju. Bez ideoloških, političkih ili propagandnih karakteristika, konstrukcija saradnje opozicije i Zapada bila je neutralna. Međutim, prirodu i stepen neutralnosti te konstrukcije nemoguće je oceniti bez njenog poređenja sa simboličkom konstrukcijom saradnje Zapada sa opozicijom u listu *Politika* i drugim medijima koji su bili pod uticajem vlasti. Posmatrajući na taj način, ona zaista dobija karakter propagandnog konstrukta iako to u suštini nije bila. Dakle, značenje teksta formira se ne samo u intertekstualnom odnosu tog teksta u kontekstu medija u kome je objavljen, već i u odnosu na kontekst medijskih slika koje kreiraju drugi mediji bez obzira na njihovu prirodu.

Simbolička slika pokreta „Otpor” u listu *Blic* bila je zasnovana na nestranačkom karakteru navedene organizacije, tekstovima o protestima i akcijama, sukobima i privođenjima pripadnika navedenog pokreta od strane policije, kao i jednom manjem broju tekstova u kojima se organizacija „Otpor” označavala kao teroristička. Međutim, broj tekstova kojima se ovaj pokret predstavljao na negativan način bio je minimalan i na nivou od oko 10%, a kao što ćemo kasnije videti radi se o tekstovima prenetim putem agencije *Tanjug* ili saopštenjima vladajućih partija.

Zatim slede tekstovi kojim su se kreirala simbolička slika lidera opozicionih partija čija zastupljenost definiše hijerarhiju odnosno relevantnost svakog od njih.

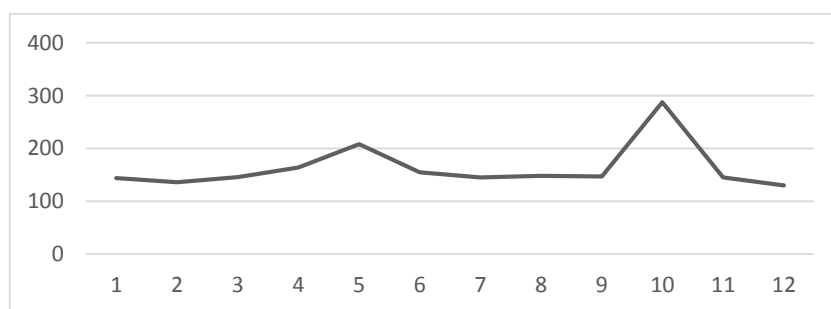

Grafikon 3.16. Zastupljenost lidera opozicije u simboličkoj slici lista *Blic*

Zastupljenost tekstova o Koštunici izdvaja ga kao lidera opozicije, dok značajna zastupljenost tekstova u kojima se lideri opozicije kreiraju zajedno odražava relevantnost koja se poklanja tom aspektu slike navedene teme. Apelovanja na jedinstvo i saradnju kao i kritikovanje sukoba u okviru simboličke slike opozicije predstavlja značajan segment navedene slike u listu *Blic*, jer istovremeno ta konstrukcija sadrži pozitivne i negativno usmerene tekstove.

Veoma bitan segment simboličke slike lista *Blic* predstavljao je i odnos prema pitanju problema Kosova. Naime, kroz najveći broj tekstova kreirana je simbolička slika aktivnosti vladike Artemija i drugih lica koja su delovala opoziciono u odnosu na stavove aktuelne vlasti na Kosovu. Zastupljenost tekstova o saradnji vlasti u Crnoj Gori sa

opozicijom u Srbiji predstavlja po broju tekstova mali, ali sa aspekta značaja relevantan segment simboličke slike stvarnosti lista *Blic* kojom se kreirala opozicija. Taj značaj bio je rezultat činjenice da je vlast u Crnoj Gori u suštini bila opozicija vlasti u Beogradu i da je imala kontakte sa svim članicama zemalja Zapada te da je imala elemente državnosti. Zastupljenost tekstova o sukobima kreirala je političku suprotstavljenost opozicije prema vlasti u Srbiji. Dinamička verzija navedene zastupljenosti predstavlja odraz „iritabilnosti” lista *Blic* na dešavanja vezana za opoziciju tokom vremena.

Grafikon 3.17. Frekvencija tekstova kojim se kreirala simbolička slika opozicije u listu *Blic*

Navedeni grafikon pokazuje da je nivo tekstova o opoziciji bio stabilan osim u petom i desetom mesecu 2000. godine, kada je došlo do sukoba i otvorenih konflikata opozicije sa vlašću u prvom slučaju u vezi odbrane lokalnih TV i radio-stanica, a u drugom u vezi sukoba nakon prvog kruga predsedničkih izbora. Kao što ćemo kasnije i potvrditi, list *Blic* je naročito bio osetljiv na konflikte vlasti i opozicije kao i na represiju državnih organa što delimično potvrđuje i navedeni semantički EKG navedenog lista na te teme.

Međutim, tekstovi kojima se kreirala opozicija bili su vrednosno heterogeni i uglavnom pozitivni. Od ukupnog broja analiziranih tekstova 13% imalo je negativnu, 34% neutralnu i 53% pozitivnu vrednosnu orijentaciju. Bez obzira na to i u slučaju simboličke konstrukcije opozicije list *Blic*, ako je bio pristrasan onda se radilo o pristrasnosti selekcijom, kao i pristrasnosti koja se stvarala u odnosu na medije pod uticajem vladajuće partije, jer nasuprot njihovoj konstrukciji opozicije kao neprijatelja i izdajnika, uravnotežena slika opozicije kao političke grupacije u listu *Blic* delovala je gotovo propagandno i jeretički. Osim toga, segment slike kojim se opozicija nametala kao jedina moguća pozitivna alternativa vlasti kao i kreiranje neophodnosti smenjivanja te vlasti,

gotovo po svaku cenu, imao je značajan propagandni potencijal bez obzira na to da li je bio istinit ili ne. Ono što je bitno napomenuti jeste da su politički sukobi vlasti i opozicionih grupacija u simboličkoj konstrukciji lista *Blic* bili u velikoj meri izolovani od međunarodnih dešavanja i odnosa Srbije i vlasti u Srbiji prema Zapadu, što je navedeni sukob svelo u realne političke okvire i udaljilo od slike koju je kreirala *Politika* o konfliktu sila zla i sila dobra u kojima je trebalo tražiti i smisao unutrašnjopolitičkih sukoba u SRJ i Srbiji.

Tekstovi sa negativnom vrednosnom orijentacijom uglavnom su se odnosili na kritiku opozicije kao nesposobne da zajedno nastupi na izborima, da postigne dogovor i jedinstvo.⁸⁵² Osim toga jednu grupu tekstova sa negativnom orijentacijom činili su tekstovi koji kritikuju aktivnosti opozicije nakon 5. oktobra.⁸⁵³ Kroz jednu grupu negativno vrednosno usmerenih tekstova prelila se i vladajuća simbolička slika opozicije kreirana u medijima pod uticajem vladajućih partija u kojima se predstavnici opozicionih partija karakterišu kao izdajnici, plaćenici, što kritiku opozicije i njenih aktivnosti u listu *Blic* čini kompletnom.⁸⁵⁴ Ovo preklapanje simboličkih slika u listu *Blic*, odnosno zastupljenost u istom tekstova u kojima se opozicija kvalifikuje kao izdajnička i podanička ima specifičan propagandni kontraefekat. Naime, ti tekstovi u kompatibilnoj sredini pojačavaju određenu simboličku sliku, dok u nekompatibilnoj simboličkoj sredini, kao što je bila u listu *Blic*, usmeravaju više pažnju ne na značenje teksta, već na poziciju i stanje autora. Ako neko može da tvrdi da je politički protivnik izdajnik, onda se postavlja pitanje njegove legitimnosti. Međutim, ovde treba opet imati u vidu da je zastupljenost kritičkih tekstova o opoziciji bila na nivou od 13% što umanjuje relevantnost navedene kritike u simboličkoj konstrukciji opozicije u listu *Blic*, koja je opoziciju u tom periodu učinila po nekim tvrdnjama i „razmaženom”. Tekstovi sa pozitivnom vrednosnom orijentacijom uglavnom su se odnosili na zalaganje opozicije za ukidanje sankcija,⁸⁵⁵

---

⁸⁵² Miting podelio opoziciju, 3. mart, strana 3; Opozicioni razgovori kao trčanje u mestu, 14. mart, strana 2; Batić odgovara Koštunici, 20. mart, strana 3; U srpskoj opoziciji vlada oportunitizam, 22. mart, strana 2; Sramota me je kako opozicija razgovara, 6. april, strana 3; Samo se šetaju i svađaju, 6. maj, strana 2; Koštunica: Drašković ruši jedinstvo opozicije, 25. jul, naslovna strana

⁸⁵³ To je ipak bila prava pljačka, 08. oktobar, strana 14; Stati na put samovoljnima, 11. oktobar strana 6; Politički proces izašao iz okvira institucija, 17. oktobar, str. 2; SDA: DOS bira podobne, 29. oktobar, str. 2

⁸⁵⁴ Nije sporno, Drašković je izdajnik, 17. februar, strana 3; Izdajnici zaslužuju samo naš prezir, 25. april, strana 3; Grupa interesno povezanih izdajnika, 13. maj, strana 3

⁸⁵⁵ Ukinuti kolektivno kažnjavanje Srba, 11. januar, strana 2; Ublažavanje sankcija narodu, 30. jun, strana 2; Opozicionari očekuju suspenziju dela sankcija, 14. februar, strana 3

borbu za demokratiju i slobodu medija,⁸⁵⁶ podršku i saradnju sa Zapadom⁸⁵⁷ itd. Međutim, ovde treba naglasiti da ni jedna podtema u okviru simboličke konstrukcije opozicije nije vrednosno homogena, već je u manjoj ili većoj meri kreirana od vrednosno heterogenih tekstova, tako da npr. iako Zapad podržava opoziciju istovremeno u nju i sumnja, te je taj odnos komplikovaniji od onog kreiranog u većini tekstova.⁸⁵⁸

3.5.2.3. Simbolička konstrukcija vlasti

Drugu po zastupljenosti (19%) u simboličkoj slici unutrašnjopolitičkih dešavanja lista *Blic* predstavljala je grupa tekstova koji su za temu imali vlast u Srbiji. Zajedno sa tekstovima o opoziciji oni su činili oko 45% od ukupne slike unutrašnjopolitičkih dešavanja kroz koji se preplitao njihov međusobni odnos. Ključni odnos između vlasti i opozicije u simboličkoj slici unutrašnjopolitičkih dešavanja u listu *Blic* izolovan je od međunarodnih odnosa i realizovan kroz skoro jednu polovinu svih tekstova. Od ukupno 1.441 teksta kojim je isključivo kreirana simbolička slika vlasti u listu *Blic*, 238 se odnosilo na simboličku konstrukciju Miloševića, 158 tekstova se odnosilo na političku partiju SPS, 64 teksta na političku partiju JUL, 123 teksta na konflikte i odnose vlasti u Srbiji sa vlašću u Crnoj Gori, 143 na odnose vlasti u Srbiji sa Zapadom, 173 na sukob sa opozicijom, kroz 75 tekstova kreirao se odnos vlasti sa Rusijom i Kinom, a kroz 68 tekstova odnos vlasti prema dešavanjima na Kosovu, dok se kroz 42 teksta reprezentovala politička partija SRS i 357 ostalo.

U navedenoj simboličkoj slici dominiraju tekstovi o konfliktima vlasti sa opozicijom, Zapadom i Crnom Gorom. Osim toga, zastupljeni su tekstovi o aktivnostima pristalica političkih partija SPS i JUL. Pojedinačno najveću zastupljenost imaju tekstovi u kojima se pominje Milošević kao personifikacija vlasti. Zatim slede tekstovi uglavnom o saradnji vlasti u Srbiji sa Kinom i Rusijom kao i tekstovi kojim se povezuju dešavanja na Kosovu

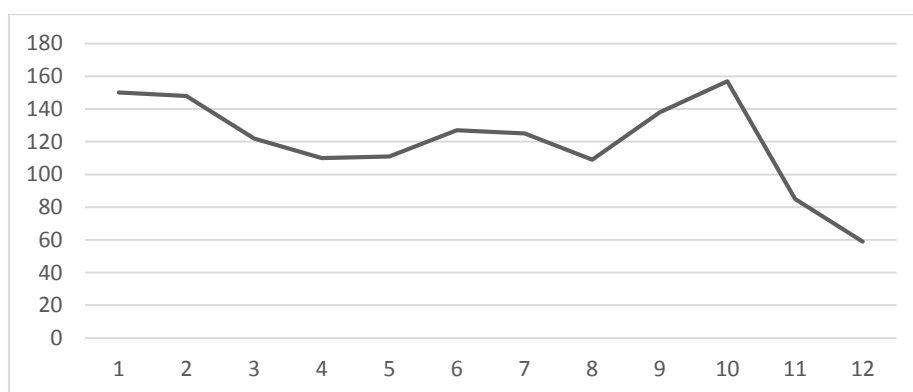
---

⁸⁵⁶ Stvaranje demokratskog fronta za promene, 2. februar, strana 2; Slobodni mediji osnova demokratije, 11. april, strana 7

⁸⁵⁷ Podrška srpskoj opoziciji, 25. januar, strana 3; Pomoć nezavisnim medijima, 25. mart, strana 3; Evropa pomaže Srbiji, 19. maj, strana 6; Srbiji je mesto u Evropi, 27. jun, naslovna strana

⁸⁵⁸ Šamar EU opoziciji, podrška Miloševiću, 26. januar, naslovna strana; Zapad češće menja stavove od opozicije, 29. januar, strana 3; Poljubac smrti za srpsku opoziciju, 17. avgust, strana 2

sa prošlim ili aktuelnim aktivnostima vlasti u Srbiji. Kao i u frekvenciji tekstova kojima se kreirala opozicija i u frekvenciji tekstova kojima se kreirala vlast postoji jedna relativno stabilna zastupljenost tekstova, čiji broj je kulminirao u 9. i 10. mesecu kao posledica dešavanja u vezi predsedničkih izbora i pokušaja vlasti da zakaže drugi krug navedenih izbora. Nakon toga, kao i u frekvenciji tekstova kojima se kreirala opozicija dolazi do značajnog pada zastupljenosti odnosno smanjenog stepena iritabilnosti lista *Blic* na aktivnosti pripadnika vladajućih partija.

Grafikon 3.18. Frekvencija tekstova kojim se konstruisala simbolička slika vlasti u listu *Blic*

Tekstovi kojim se kreirala simbolička slika vlasti bili su vrednosno heterogeni i uglavnom negativno orijentisani. Od ukupnog broja analiziranih tekstova 15% imalo je pozitivnu, 37% neutralnu i 48% negativnu vrednosnu orijentaciju. Ovde ne računamo negativni efekat tekstova čiji su autori bili pripadnici vladajućih partija, a koji su se odnosili na druge teme (kod kojih je ono što je rečeno više definisalo samog autora a manje ono o čemu je reč). Navedeno ukazuje na to da je binarna podela tekstova na pozitivno i negativno vrlo relativna i da je značenje teksta, uzeto kao vrednosna odrednica mnogo komplikovanije i kompleksnije. Ako bismo mogli da govorimo o pristrasnosti u listu *Blic*, onda govorimo o pristrasnosti selekcijom s obzirom na više negativno nego pozitivno vrednosno orijentisanih tekstova o vlasti. Međutim, pre bi se moglo reći da se radilo o nastojanjima ka objektivnoj (ukoliko je to uopšte moguće) simboličkoj reprezentaciji tadašnje vlasti. O tome svedoči da su gotovo sve grupe tekstova u okviru simboličke slike

vlasti vrednosno heterogene i sastoje se od pozitivnih, negativnih i neutralnih tekstova. Simbolička slika Miloševića u listu *Blic* obuhvatala je pojedinačno najveći broj tekstova u okviru ove grupe tekstova. Od ukupnog broja analiziranih tekstova koji su za temu u listu *Blic* imali Miloševića, oko 63% činili su tekstovi sa negativnom vrednosnom orijentacijom, 11% sa pozitivnom i 36% sa neutralnom. Odmah se primećuje da je u odnosu na vrednosnu orijentaciju tekstova kojim se kreirala vlast, simbolička slika Miloševića kreirana većim brojem negativnih tekstova. U tom smislu može se govoriti o većem stepenu vrednosne homogenosti tekstova koji sa sobom povlače propagandnu pristrasnost. Naime, u jednom broju tekstova Milošević je kreiran kao predsednik spreman da po svaku cenu i nasiljem ostane na vlasti,⁸⁵⁹ kao kriminalac koji je učestvovao u izvršenju krivičnih dela,⁸⁶⁰ čija politika je „politika bezizlaza”⁸⁶¹ i nakon koga će Srbija dobiti pomoć a SRJ opstati.⁸⁶² U tekstovima sa pozitivnom orijentacijom, Milošević se poredi sa Obrenovićima, za njega radi vreme, on uvek pobeđuje svoje protivnike, a njegova pobeda na izborima će doprineti ukidanju sankcija.⁸⁶³ Neutralni tekstovi odnose se na Miloševićeve oficijelne dužnosti kao predsednika, kontakte sa ambasadorima i druge službene aktivnosti. Tekstovi sa pozitivnom orijentacijom o Miloševiću su istovremeno deo i pozitivne (sadržina teksta – denotativna) i negativne simboličke slike o njemu (sadržina teksta u kontekstu simboličke slike lista *Blic* – konotativna). Međutim intencionalnost i propagandni karakter simboličke konstrukcije Miloševića provejava kroz tekstove u kojima se izražava očekivanje da će sa njegovim odlaskom sa vlasti svi problemi u Srbiji biti rešeni. Poseban segment simboličke slike vlasti u Srbiji predstavlja konstrukcija sukoba vlasti u Srbiji sa opozicijom, vlašću u Crnoj Gori i zemljama Zapada. Zastupljenost navedenih tekstova je 32% od ukupnog broja tekstova kojima se konstruisala simbolička slika vlasti u Srbiji u listu *Blic*. Konflikt vlasti u Srbiji sa Zapadom je lišen ideologije i kreiran je tekstovima o sankcijama i izolaciji Srbije, crnim

---

⁸⁵⁹ Milošević bi vlast da zadrži nasiljem, 16. septembar strana 3; Milošević neće priznati poraz, 9. septembar, strana 2; Milošević neće otići bez borbe, 19. maj, strana 6

⁸⁶⁰ Milošević učestvovao u korupciji, 19. oktobar, strana 9; Milošević zna za ubistva, 8. avgust, strana 2; SAD odštampele 10.000 poternica za Miloševićem, Karadžićem i Mladićem, 4. mart, naslovna strana; Miloševićevi mafijaši sada menjaju stranu, 9. oktobar, strana 2

⁸⁶¹ Miloševićeva politika bezizlazna, 27. april, strana 2

⁸⁶² Srbiji tri milijarde evra posle Miloševića, 30. mart, st. 3; Odlazak Miloševića spasava SRJ, 20. jul, str. 2

⁸⁶³ Primer Obrenovića sledio je i predsednik Milošević, 24. april, strana 3; Pobedio Milošević, 14. jun, str. 2; Nijedan protivkandidat Miloševiću nije opasan, 11. avgust, strana 3; SPS: Pobeda Miloševića vodi ukidanju sankcija, 5. septembar, strana 3; Milošević: Bolji smo od sebe samih, 16. septembar, naslovna strana; Filaret: Podržavam Miloševića, 20. septembar, strana 2; Čini se da vreme radi za Miloševića, 23. mart, strana 3

i belim listama EU, zatim tekstovima u kojima lideri sa Zapada obećavaju pomoć nakon odlaska sa vlasti SPS i Miloševića, tekstovima u kojima se sa Zapada osuđuje represija nad medijima i političkim protivnicima. Sukob sa Crnom Gorom takođe je kreiran tekstovima lišenim ideologije i politike i sveden na nivo konkretnih dešavanja, odnosno sukoba vezanih za nepriznavanje saveznih institucija od strane Crne Gore, prekidu robnog prometa, referendumu o osamostaljivanju Crne Gore. Konflikt sa opozicijom kreiran je kroz tekstove o verbalnom građanskom ratu, kritici vlasti, podelama i mogućim sukobima, strahovanju od građanskog rata. Vrednosno usmerenje tekstova o navedenim konfliktima definisano je pozicijom autora. Ukoliko je pozicija autora bliska vlasti, tekstovi o navedenim sukobima ne da su pozitivni, već predstavljaju potvrdu da se vlast nalazi na pravom putu. U suprotnom, tumačenje sa pozicije opozicije vrednuju navedene sukobe kao negativne. Medijska slika stvarnosti omogućava različita tumačenja i vrednosne definicije o tome šta je pozitivno a šta negativno, šta istinito a šta laž te se zbog toga zastupljenost tekstova veća ili manja može shvatiti kao argumentacija, odnosno zainteresovanost medija da se konstrukcijom zastupljenošću i relevantnošću približi zamišljenoj i poželjnoj poziciji tumača.

U listu *Blic* kroz 5% tekstova kreiran je segment slike saradnje vlasti u Srbiji sa Rusijom i Kinom, vrednosno heterogen, lišen ideološke političke i propagandne pristrasnosti u kome se informiše i o ukidanju carina između Srbije i Rusije kao i o sprečavanju isporuke gasa iz Rusije zbog neizmirenih dugova, pripremama Srbije za ulazak u savez Rusije i Belorusije.

Kroz 10% tekstova sa izrazito negativnom orijentacijom kreirana je slika vlasti koju su činile političke partije SPS, JUL i SRS i to uglavnom upotrebom termina režim.⁸⁶⁴ Tekstovima sa pozitivnom orijentacijom kreirana je heterogena vrednosna struktura simboličke slike partija na vlasti u listu *Blic*.⁸⁶⁵

---

⁸⁶⁴ Režim pokazuje ružno lice, 29. januar, strana 2; Glavni problem režim, 11. februar, strana 3; Stvarnost je glavni neprijatelj režima, 1. mart, naslovna strana; Režim spreman na zabranu opozicije, 20. mart, strana 3; Teroristički režim stoji iza pokušaja ubistva, 12. jul, strana 2; Demontaža režima, 5. septembar, strana 3

⁸⁶⁵ Dačić: SPS partija života i naroda, 22. mart, strana 2; Deset godina na čelu naroda, 18. februar, strana 3; Dostojni svojih slavnih predaka, 18. mart, strana 2; Samo u se i u svoje kljuse, 29. jun, strana 2; Garant demokratizacije društva, 20. jul, strana 3; Deca kod Miloševića, 20. jul, strana 3; Levica kao globalna pojava, 22. jul, strana 2

3.5.2.4. Simbolička slika ekonomije, poljoprivrede, zdravstva i prosvete

Treću po zastupljenosti (14%) predstavlja grupa tekstova kojima se kreirala simbolička slika stanja u ekonomiji, poljoprivredi, zdravstvu i prosveti. Najzastupljenije teme u okviru tekstova vezanih za ekonomiju su rast cena, inflacija i devalvacija koje su zastupljene u 345 tekstova, zatim teme vezane za nestašicu koje su zastupljene u 124 teksta i tekstovi sa temama o siromaštvu, platama i stanju u privrednom i bankarskom sistemu u 183 teksta, dok su minimalno zastupljeni tekstovi o obnovi, izgradnji stanova i kreditima. Osim toga, u ovoj grupi tekstova zastupljene su i teme vezane za poljoprivredu u 53 teksta, zdravstvu u 83 teksta i prosveti u 72 teksta.

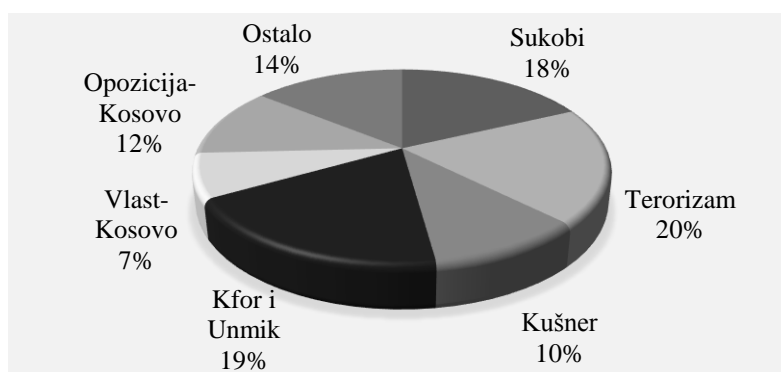
Radi se o vrednosno homogenoj grupi tekstova kojom se kreira negativna slika stanja u ekonomiji, poljoprivredi, zdravstvu i prosveti u Srbiji na gotovo sličan način na koji je ona kreirana u listu *Politika*, ali kao pozitivna. Dok je navedena slika u listu *Politika* kreirana afirmativnim tekstovima o obnovi, reformama, izgradnji stanova, kreditima, u simboličkoj slici lista *Blic* centralna tema tekstova o ekonomiji jesu porast cena, nestašice i siromaštvo. Smisao navedenih grupa tekstova kojima su se kreirale dijametralno suprotne slike stanja ekonomije u Srbiji, doduše u različitim segmentima ekonomije (u *Politici* obnova, reforma, izgradnja u *Blicu* cene i nestašice) nije moguće domašiti bez njihovog odnosa sa tekstovima kojima su se kreirale simboličke slike vlasti i opozicije i njihovog konflikta.

Naime, dok je u *Politici* slika ekonomskog napretka bila u funkciji glorifikacije vlasti, u listu *Blic* ona je posredno predstavljala njenu kritiku. I jedna i druga homogena, vrednosno suprotne, ali gotovo bez dodirnih tačaka kojima bi se mogle uporediti. U simboličkoj slici ekonomske situacije u listu *Politika* reprezentuje se jedan segment realnosti, a u listu *Blic* drugi. Osim vrednosne homogenosti, ova grupa tekstova i u listu *Politika* i u listu *Blic* ima propagandni karakter. Na to može ukazivati i pad zainteresovanosti lista *Blic* za ekonomske teme nakon septembra, odnosno nakon izbora a kasnije i promena koji se ne može objasniti samo padom intenziteta ekonomskih dešavanja. U centru pažnje simboličke slike kojom se kreirala ekonomska situacija u listu

Blic nalaze se inflacija i rast cena,⁸⁶⁶ zatim siromaštvo,⁸⁶⁷ nestašice,⁸⁶⁸ dok su tekstovi o obnovi i izgradnji zastupljeni u slici ekonomskog stanja u listu *Blic* sa 3,8% i to tekstovima u kojima je obnova „bez pokrića, predizborna i nedovoljno brza”⁸⁶⁹, stanovi su „nevidljivi” i „bez temelja”⁸⁷⁰.

3.5.2.5. Simbolička konstrukcija dešavanja na Kosovu

Četvrtu po zastupljenosti u listu *Blic* predstavlja grupa tekstova koja se odnosi na dešavanja na Kosovu. Zastupljenost tekstova (12%) odražava zainteresovanost i iritaciju lista *Blic* dešavanjima na Kosovu u okviru kojih je najveća zastupljenost tekstova o konfliktima Srba i Albanaca, kao i ugroženosti Srba na Kosovu. Zatim slede tekstovi o aktivnostima Kušnera, sukobu i aktivnostima Kfora i Unmika kao i tekstovi kojima se povezuju aktivnosti vlasti i opozicije u Srbiji sa dešavanjima na Kosovu.

Grafikon 3.19. Struktura zastupljenosti tekstova u simboličkoj slici dešavanja na Kosovu u listu *Blic*

⁸⁶⁶ Inflacija na pragu, 18. april, str. 7; Veći minimalac „gura” inflaciju, 22. april, str. 7; Vlada ćuti, cene rastu, 25. april, str. 7; Potrošačka korpa prešla dve plate, 19. jun, str. 7; Cena viša, zejtina nema, 4. april, str. 7;

⁸⁶⁷ Propaganda krije bedu, 11. januar, strana 7; Eksplozija siromaštva u Srbiji, 31. januar, naslovna strana; Plata garantuje bedu, 29. april strana 7; Siromaštvo nagriza zdravlje, 11. maj, strana 6

⁸⁶⁸ Pumpe opet bez goriva, 04. april, strana 7; Mesa nema zbog Vlade, 7. april, strana 7; Ulje samo na crno, 22. januar, strana 7

⁸⁶⁹ Obnova „bez pokrića”, 10. maj, strana 7; Obnova predizborna i nedovoljno brza, 06. jun, strana 7

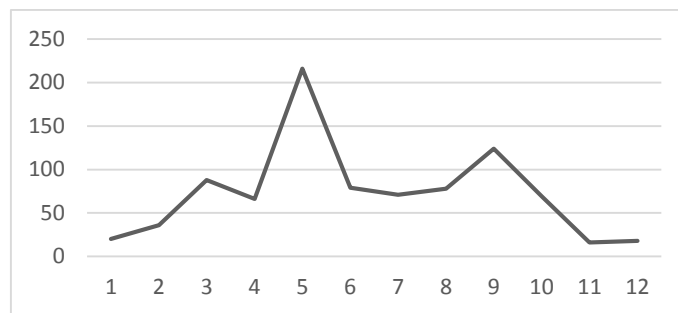
⁸⁷⁰ Podeljeni ključevi za nevidljive stanove, 9. jun, strana 2; Stanovi bez „temelja”, 29. jul, strana 7

Ova grupa tekstova je vrednosno heterogena u svim podtemama i u tom smislu nepristrasna. Iako u navedenoj slici postoje tekstovi kojima se povezuju aktivnosti opozicije i vlasti sa situacijom na Kosovu ona je izolovana od političkog konflikta u Srbiji između navedenih političkih opcija. Na to ukazuje i grafikon frekvencije zastupljenosti tekstova o Kosovu čiji broj opada kako se približavaju izbori u Srbiji i krajem godine padaju na veoma nizak nivo. Ipak, činjenica da je Kosovo, kao bolna tema, nakon izbora i promena 5. oktobra prestala da bude „atraktivna” za list *Blic* može ukazivati i na njihov propagandni karakter.

3.5.2.6. Simbolička slika stanja u medijima, represije i konflikata

Petu po zastupljenosti u listu *Blic* (12%) predstavljaju tekstovi koji se odnose na medije, represiju, sukobe, štrajkove i druge konflikte. Iako u suštini reprezentuju konflikte između vlasti i opozicije, ova grupa tekstova je posebno analizirana jer u suštini u direktnim konfliktima učestvuju državni organi, policija, različite inspekcije sa jedne i građani, predstavnici političkih pokreta i mediji sa druge strane. Najzastupljeniji u okviru ove grupacije su tekstovi koji se odnose na konflikte i sukobe – 229 tekstova, zatim represiju prema opozicionim medijima – 216 tekstova, druge vidove represije – 166 tekstova, štrajkove – 105 tekstova i druge vidove sukoba.

Smisao i značenje navedene grupe tekstova neodvojiv je od simboličke slike vlasti i opozicije u listu *Blic*. Oni predstavljaju dodatnu argumentaciju kojom se kritikuje vlast koja ugrožava prava i slobode građana i reprezentuje borba građana i političkih partija za demokratiju, prava i slobode građana i slobodu medija. Kao i simbolička slika ekonomskih dešavanja u listu *Blic* kojom se reprezentovala jedna dimenzija ekonomskog dešavanja čiju je reprezentaciju izbegavao list *Politika*, i simbolička slika konflikata i represije gotovo da i ne postoji u navedenom listu. Da se radi o neutralnoj slici svedoči i navedeni grafikon zastupljenosti tekstova. Semantički EKG lista *Blic* očitava dešavanja u martu i maju, kada je vlast pokušala da zauzme „Studio B” i druge lokalne stanice koje su propagirale opozicione stavove, kao i krajem septembra kada su održani izbori nakon kojih je došlo do konfrontacije i sukoba.

Grafikon 3.20. Frekvencija tekstova o medijima, represiji, sukobima i štrajkovima u listu *Blic*

Sedmu po zastupljenosti predstavljala je grupa tekstova koji su se odnosili na unutrašnji terorizam, kriminal, ubistva, kao i odnos MUP-a i drugih bezbednosnih struktura prema tim ali i političkim dešavanjima u zemlji. Oni predstavljaju 3% od ukupnog broja tekstova kojima su se u simboličkoj sferi kreirala unutrašnjopolitička dešavanja u SRJ i Srbiji u listu *Blic* i dodatno reprezentovala slika jedne haotične i krajnje komplikovane bezbednosne situacije u zemlji.

3.5.2.7. Simbolička slika Crne Gore

Šesta po zastupljenosti (8%) u simboličkoj slici lista *Blic* predstavljala je grupa tekstova kojima se reprezentovala situacija u Crnoj Gori, kao i odnos vlasti u Crnoj Gori prema vlasti u Srbiji, opoziciji i Zapadu. U okviru ove grupe tekstova najzastupljeniji su tekstovi kojim je kreiran odnos vlasti u Crnoj Gori i vlasti u Srbiji (konflikti–saradnja–sukobi) 116, zatim koji se odnose na saradnju Crne Gore sa opozicijom u Srbiji 103 teksta, odnose Crne Gore sa Zapadom i Amerikom u 78 tekstova, o Milu Đukanoviću u 62 teksta, političkim partijama SNP – 31 i DPS – 45 tekstova, odnos Crne Gore i Vojske Jugoslavije 41, odnos prema Hagu u 18 tekstova, ekonomiji u 10 tekstova i ostalim dešavanjima.

Zastupljenost i struktura tekstova u listu *Blic* kreira simboličku sliku Crne Gore kao članice SRJ bliske opoziciji u Srbiji, jer 80% tekstova na neki način korespondira sa unutrašnjopolitičkim konfliktom vlasti i opoziciji u Srbiji.

4. Dodeljivanje relevantnosti u procesu kreiranja simboličke realnosti

Shvatanje prakse medija kao procesa konstrukcije simboličke realnosti – nove slike sveta, koja generira novu realnost kroz različite koncepte, nameće pitanja arhitekture te realnosti. Naime, oscilacija između semantičkih struktura i realnih događaja u savremenom svetu preispituje ulogu koncepta znaka koji se u socijalnoj semiotici zamenjuje konceptom „resursa”, čime se „izbegava ideja da je ono što je znakom predstavljeno nešto predodređeno, a ne nastalo kao rezultat upotrebe” (Leeuwen, 2005:4). Proučavanje načina na koji se koriste semiotički „resursi” i njihovi potencijali u kreiranju medijskih sadržaja, predstavlja metodologiju u čijem središtu je simbolička slika sveta. Potrebno je, kaže Bejtmen, posmatrati cele strukture takvih međuodnosa i postaviti pitanja u vezi sa funkcijama ovih struktura (Bateman, 2008: 163–164). Prema Bejtmenu, pojedini elementi navedenih struktura pojavljuju se kao semantička „jezgra” (kao npr. teme Zapada u listu *Politika*) dok se drugi pojavljuju kao „sateliti” (teme opozicije u listu *Politika*) čije se značenje i smisao doseže samo spram relacije sa „jezgrom” (Bateman, 2008: 115). Jezgra i sateliti se, kao što smo videli, kreiraju i zastupljenošću i sadržajem u kojima intertekstualnost ima značajnu ulogu. Osim toga, a imajući u vidu aktivnosti medija na dualnoj selekciji u proizvodnji medijskih sadržaja, postaje jasno da se prostor u medijima pojavljuje kao semantički resurs koji se ne realizuje samo kroz upotrebu lingvističkih već i kroz upotrebu vizuelnih i drugih sredstava hijerarhijske organizacije sadržaja. S druge strane, očigledno je da proces selekcije, nakon izbora „informacija”, odnosno događaja koji će imati prostor u medijima, dobija karakter određivanja njihove relevantnosti, koji kao rezultat ima hijerarhijsko ustrojstvo simboličke konstrukcije zasnovane na hijerarhijskoj strukturi medijskog koncepta odnosno diskursa. Dualnu selekciju informacija – neinformacija, zamenjuje selekcija ali ovog puta samo informacija po kriterijumu relevantnosti, relevantno – irrelevantno. Istaknutost nadograđuje zastupljenost, pri čemu značajna zastupljenost određenih medijskih sadržaja sama po sebi predstavlja određeni oblik istaknutosti. Međutim, istaknutost se u suštini realizuje kroz poziciju medijskih sadržaja (da li su pozicionirani na naslovnoj strani, u sredini ili na kraju), kao i načine njihove multimedijalne i lingvističke kompozicije (sinergije lingvističkih i vizuelnih sredstava, upotrebu lingvističkih figura itd.). Drugim rečima, radi se o konstrukciji istaknutosti i formiranju specifičnih „navigacionih struktura” kako je to

definisao Bejtmen, „kao vrsta mape, prostorna struktura koja omogućava više putanja, ili kao arhitektura građevine, prostorna struktura dizajnirana da omogući niz aktivnosti” (Leeuwen, 2005: 85). U tom smislu listovi *Politika* i *Blic* tokom 2000. godine kombinovali su lingvističke i vizuelne strukture i takav raspored medijskih sadržaja kreirajući ne samo različite i prepoznatljive stilove, već i različite simboličke slike stvarnosti koju su reprezentovali. Ovde je veoma važno podsetiti da se smisao simboličke strukture jednog medija ne može dosegnuti bez spoznaje simboličke strukture drugih medija, naročito u situacijama njihove različitosti.

4.1. Naslovna strana kao poluga relevantnosti u konstrukciji značenja

Multimedijalni sadržaji medija u savremenom svetu dobijaju sve osobine teksta kojim se reprezentuje stvarnost. Prema Liuvenu koherentnost i kohezija unutar multimedijalnih sadržaja može se ostvariti putem ritma (svojstvenog vremenski određenim medijima), kompozicije (svojstvene prostorno određenim medijima kao što je štampa), povezivanja informacija (na semantičkom planu) i dijaloga, koji se odnosi na strukture dijaloške razmene (Leeuwen, 2005:179). Kompozicije strane po van Liuvenu u štamparskim medijima zasnovane su na „vizuelnoj težini”, odnosno na percepcijskoj istaknutosti (Leeuwen, 2005: 198). Istaknutost je rezultat složene interakcije između niza faktora: relativne veličine, oštine fokusa ili detalja i teksture, kontrasta u tonovima, kontrasta u bojama, pozicije u vizuelnom polju, perspektive i specifičnih kulturnih faktora kao što je prisustvo ljudskog lika ili potentnog kulturnog simbola (Leeuwen, 2005: 198).

Prioret u definiciji „težine relevantnosti” u svakom štampanom mediju ima početna strana koja predstavlja supstrat i svojevrstu navigaciono – objašnjavajuću strukturu medija. Naime, sadržaji medija, naročito strukturirani na naslovnim stranama štampanih medija, postaju mentalni modeli struktuiranja ideologija koji definišu pripadnost, zadatke, aktivnosti, ciljeve, norme, vrednosti pozicije i resurse određene grupe (Dijk, 1995). Semantički povezani elementi na naslovnoj strani formiraju „retoričku strukturu” čija je svrha da orijentiše čitaoca, ukažu na odnose između elemenata ideološke koncepcije i kreiraju putanju tumačenja (Bateman, 2008:19).

Na naslovnim stranicama *Politike* dominira verbalni tekst i mali broj fotografija, dok su naslovne stranice *Blica* bez tekstova i sastoje se od fotografija i naslova tekstova. Dok je *Politika* negovala „konzervativan stil” koji prioritet daje lingvističkim kompozicijama uz mali broj crno-belih fotografija, list *Blic* primat na naslovnoj strani davao je vizuelnim sredstvima, prevashodno fotografiji u kombinaciji sa lingvističkim sredstvima oblikovanim kroz naslove tekstova.

Kolaž 4.1. Fotografije naslovnih strana listova *Blic* i *Politika*, 19. maj, 2000. godina

Politika je kroz naslovnu stranu prenosila homogenu, hijerarhijski nestruktuiranu, jedinstvenu sliku pogleda na svet, dok su na naslovnim stranicama *Blica* kroz različite oblike hijerarhije (veličina slike, naslova itd.) bili zastupljeni različiti pogledi na svet. Postojale su naravno i druge razlike od kojih ćemo navesti da je *Politika* negovala vertikalnu podielu stranice, dok je *Blic* negovao horizontalnu podielu, zatim fotografije u *Politici* su bile u crno- beloj tehnici dok su u *Blicu* bile uglavnom u koloru itd. Međutim, osnovna razlika je u reprezentovanju stvarnosti, o čemu svedoče i navedene naslovne strane od 19. maja 2000. godine.

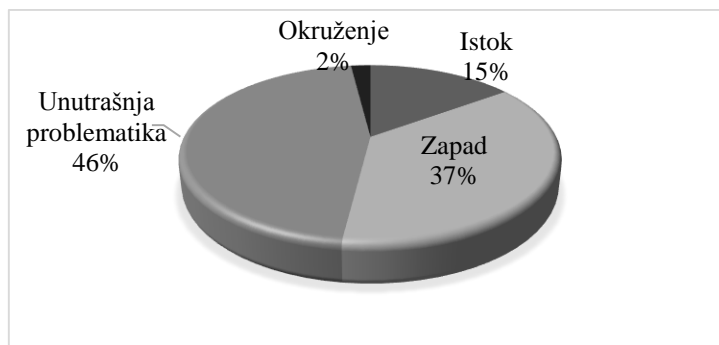
Politika, naime, kroz tekst „Poraz Klintona šamar Olbrajtovoj” daje prioritet izjašnjavanju Predstavničkog doma američkog Kongresa o mogućem povlačenju američkih snaga sa Kosova. U istom tonu, kao deo jedinstvene slike su i ostali tekstovi na naslovnoj strani uglavnom vezani za negativno predstavljanje NATO i Zapada, osim teksta u kome se iznosi predlog Jugoslovenske levice o izglasavanju zakona o borbi protiv terorizma „odnosno za eliminisanje ovog, iz inostranstva organizovanog, novog vida agresije protiv našeg naroda i države”, koji insinuira donošenje zakona o političkim protivnicima, kao i informacija iz Rusije da Putin zadržava ključne ministre u vladi Rusije. Nigde ni reči o demonstracijama i sukobima u Beogradu i drugim gradovima Srbije, a povodom odbrane nezavisnih medija.

Za razliku od *Politike* u listu *Blic* dominira naslov o sukobima „Nenasilan otpor režimu” koji prati fotografija sukoba policije i demonstranata, kao i naslovi u vezi sa tim odnosno o povratku novinara lista *Blic* u svoje prostorije, pozivu patrijarha Pavla na uzdržavanje od svakog oblika nasilja, kao i naslova koji se mogu dovesti u vezu sa navedenim sukobima, i to izjava dramskog pisca Siniše Kovačevića „Preventivno uništavanje poslednjih svedoka” i glumice Katarine Žutić „Humor je klin koji izbija strah”. Pored toga, na naslovnoj stranici *Blica* zastupljen je tekst o glasanju u Predstavničkom domu američkog Kongresa o mogućem povlačenju sa Kosova kao i inicijativa političke partije JUL za izglasavanje zakona o borbi protiv terorizma. Osim toga, tu je i naslov „EU osudila Rusiju zbog Ojdanića” kojim se reprezentuje različiti stav EU i Rusije po pitanju haških optuženika.

4.1.1. Struktura tekstova pozicioniranih na naslovnoj strani lista *Politika*

Od ukupno 17.330 analiziranih tekstova, na naslovnoj strani lista *Politika* pozicionirano je 2.002 teksta, što je nešto više od 11%. Imajući u vidu da su analizirani svi tekstovi na naslovnim stranama, a da je procenat analiziranih tekstova oko 30% od ukupnog broja, onda je prostor na naslovnim stranama negde oko 3% od ukupnog prostora lista, što posredno govori o značaju tekstova koji su na njima konstruisani.

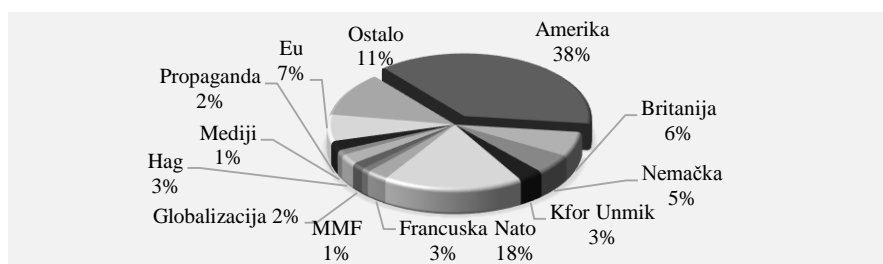
Grafikon 4.1. Struktura tekstova po temama na naslovnoj stranici lista *Politika*

U odnosu na ukupan broj tekstova, analizom tekstova po temama zastupljenim na naslovnim stranama lista *Politika* uočavamo skoro dvostruko povećanje zastupljenosti tekstova vezanih za Kinu, Rusiju i ostale zemlje, koje smo označili sa Istok sa 7% na 15%, zatim povećanje zastupljenosti tekstova vezanih za Zapad sa 30% na 37% , smanjenje zastupljenosti tekstova o unutrašnjoj problematici sa 54% na 46% i drastično smanjenje zastupljenosti tekstova vezanih za okruženje sa 9% na 2%. Navedena promena zastupljenosti tekstova belodano govori o najvećem značaju koji se pridaje značenju tekstova sa temama označenim sa Zapad, zatim sa unutrašnjopolitičkim temama, semantičkom strukturom Istoka i na kraju okruženja. Ako prosečnu zastupljenost tema definisanu odnosom broja analiziranih tekstova (17.330) i ukupnog broja tekstova na naslovnim stranama (2.002) označimo kao očekivanu, i nazovemo je prosečni pokazatelj značaja (11%), onda pojedinačan odnos analiziranih tema i njihove zastupljenosti na naslovnim stranama mogu rezultirati stepenom većim, jednakim ili manjim od njega i ukazivati na manji, jednak ili veći značaj koji se pridaje tekstovima sa određenom tematikom. Od ukupno 5.237 analiziranih tekstova sa temom Zapad njih 745 je našlo mesto na naslovnim stranama *Politike*, što je nešto oko 14% od ukupnog broja tekstova po ovoj tematici. Od ukupno 1.240 analiziranih tekstova sa temom koju smo nazvali Istok, njih 295 je našlo mesto na naslovnim stranama lista, što je 24%. Od ukupno 9.409 tekstova sa temom unutrašnja problematika, njih 922 je našlo mesto na naslovnim stranama što je 9,8%, i na kraju od ukupno 1.444 teksta sa temom okruženje njih 40 je našlo mesto na naslovnim stranama *Politike*, što je 2,7%. Analizom značaja koji se ogleda kroz zastupljenost tekstova sa određenim temama na naslovnim stranama bliže smo smisaono-značenjskom konceptu modela lista *Politika* u smislu definisanja simboličkog ambijenta, tj. konteksta suprotstavljenosti i sukoba Istoka i Zapada koji je kreiran. Istim

se s jedne strane skreće pažnja sa unutrašnjih protivurečnosti i sukoba, ali se i sa njima dovode u vezu, a sa druge strane simplifikuju međunarodni odnosi i svode na sukobljenost i suprotstavljanje. Na to ukazuje i procenat povećanog značaja, tj. prisustva tekstova na naslovnim stranama koji se odnose na sukob Rusije i Kine sa Amerikom. Naime, sukob Kine i Rusije sa SAD na naslovnim stranama konstruisan je kroz 81 tekst što je 29,7% od svih tekstova kojim se konstruišu Kina i Rusija na naslovnim stranicama lista.

4.1.1.1. Simbolička konstrukcija Zapada

Od ukupno 5.237 analiziranih tekstova sa temom Zapad, 745 tekstova je našlo mesto na naslovnim stranama *Politike* što je nešto oko 14%.

Grafikon 4.2. Struktura tekstova u konstrukciji Zapada na naslovnim stranicama *Politike*

Iako je procentualni odnos između tema vezanih za konstrukciju Zapada gotovo identičan na naslovnim stranama kao i u ostalim delovima lista, odnos tekstova za pojedinačne teme je promenjen i usmerava pažnju u pravcu davanja značaja pojedinim temama bez obzira na njihovu ukupnu manju zastupljenost. Naime, procenat tekstova kojim se konstruisala Amerika na naslovnim stranama je 17,2% (od 1.927 tekstova, 332 je na naslovnim stranama), Velike Britanije 22, 7% (od 242 teksta, 55 je na naslovnim stranama), Nemačke 16% (od 272 teksta, 44 je na naslovnim stranama), Francuske 19,5% (od 123 teksta, 24 na naslovnim stranama), NATO 14,4 (od 1.069 tekstova, 155 je plasirano na naslovnim stranama), Hag 21% (od 104 teksta, 22 su na naslovnim stranama), što dopunjuje analizu zastupljenosti pojedinih tekstova u konstrukciji Zapada i u nju unosi značaj kao element značenja u simboličkoj konstrukciji lista *Politika*.

Od 332 teksta kojima se u simboličkoj slici kreirala Amerika na naslovnim stranama *Politike*, kroz 58 tekstova se konstruisao sukob navedene države sa Kinom i Rusijom, što je 17,4%. Navedeni pokazatelj potvrđuje značaj koji je *Politika* poklanjala suprotstavljenosti sila Istoka i Zapada u konstrukciji međunarodnih odnosa. Pored toga, kroz 68 tekstova konstruisani su američki predsednik Bil Klinton (49 tekstova) i Madlen Olbrajt (19 tekstova), što je 20,4%, a odnos Amerike i organizacije NATO u 52 teksta što je oko 15,6%. To su tri osnovna pravca u simboličkoj konstrukciji Amerike na naslovnim stranama lista *Politika* i njihova analiza mnogo preciznije definiše koncepciju simboličke slike lista. Naime, ovde treba napraviti razliku između značaja i značenja u simboličkoj slici koju kreira medij, u ovom slučaju list *Politika*, i značaja i značenja koji određeni događaj zaista ima u realnosti. U ukupnom broju tekstova o Americi, 16% tekstova odnosio se na sukob Amerike sa Kinom i Rusijom. Međutim, procenat istih tekstova na naslovnim stranama je bio 17,4%, što predstavlja povećanje. Naime, sukob Amerike sa Rusijom i Kinom, tj. konstrukcija tih tekstova u simboličkoj slici *Politike* imao je mnogo veći značaj od realnog, čak i sa aspekta površinske analize frekvencije tema i njihove usmerenosti. U korenu kreirane sukobljenosti Rusije i Kine sa Amerikom ležala je agresija Amerike i NATO na Srbiju. „Bombardovanje SR Jugoslavije od strane severnoatlantske alijanse pružilo je Kremlju jedan krunski argument: Usuđujete se da nam prebacujete što nastojimo da u svojoj zemlji prizovemo razumu muslimanske separatiste koji atakuju na suverenitet Ruske Federacije, dok istovremeno zasipate bombama i projektilima jednu malu i suverenu državu koja vas nije ni ugrozila ni napala.”⁸⁷¹ Da je kreiranje Amerike u simboličkoj slici lista *Politika* imalo svoju ulogu svedoči podatak da je od 332 teksta o Americi na naslovnim stranama pozicionirano 309 tekstova do 5. oktobra, a nakon tog datuma 23, što dodatno govori o promeni ili potpunom iščezavanju kreirane simboličke slike. I u ovom slučaju na liniji postmodernističkog dokazivanja simboličkog sveta znacima, odsustvom tekstova na naslovnim stranicama potvrđuje se karakter i priroda simboličke slike *Politike* do 5. oktobra.

Na naslovnim stranama, nazire se ne samo raskorak simboličke konstrukcije lista sa realnošću, već i njegova sprega sa smislom i značenjem ideološkog koncepta na kome je zasnovana, čiji je cilj na nivou konstrukcije konteksta bio u funkciji stvaranja crno-belog

---

⁸⁷¹ Zahlađenje odnosa između Istoka i Zapada zbog agresije na SRJ, 11. januar, strana 4

simbolički sukobljenog sveta. Navedena konstrukcija bila je rezultat izveštavanja o realnim događajima, izjavama zvaničnika ali i analitičkih tekstova koji su bili na liniji sukoba Amerike i Rusije koji se istim hiperbolisao. Američki ratni brodovi pretresaju ruske tankere,⁸⁷² Rusija je zabrinuta zbog američke podrške teroristima u Čečeniji,⁸⁷³ Rusija oštro reaguje na sankcije SAD Iranu,⁸⁷⁴ hapsi američke špijune,⁸⁷⁵ predsednik RF Putin oštro upozorava Vašington na posledice istupanja iz Sporazuma o protivraketnoj odbrani,⁸⁷⁶ Amerika je nezadovoljna vojnom saradnjom Rusije i Kine,⁸⁷⁷ naglašava se da nova vojna doktrina RF dozvoljava upotrebu nuklearnog oružja u slučaju bezbednosnih pretnji.⁸⁷⁸ Ameriku sa stranica *Politike* upozorava i ruski vojni vrh,⁸⁷⁹ Rusija pokazuje zadovoljstvo neuspešnom probom američkog raketnog sistema,⁸⁸⁰ Rusija zbog pretnji sa Zapada i Amerike vrši reformu vojnog sektora,⁸⁸¹ nijedan raketni silos neće biti zatvoren,⁸⁸² a svi ciljevi SAD na Kosmetu su opasnost za Rusiju.⁸⁸³ Na naslovnim stranicama *Politike* kreira se velika mogućnost sukoba Istoka i Zapada.⁸⁸⁴ Sukob Kine sa SAD uglavnom je vezan za Tajvan, tj. suprotstavljenost Kine američkoj podršci Tajvanu. Kina upozorava Ameriku,⁸⁸⁵ ona je trn u njenom oku,⁸⁸⁶ iz Kine upozoravaju da Vašington ugrožava bezbednost sveta,⁸⁸⁷ Peking je protiv nametanja američkih vrednosti⁸⁸⁸ i upozorava na američke nuklearne ucene.⁸⁸⁹ Konstrukcija sukoba na naslovnim stranicama lista *Politika* kroz tekstove o odnosu Amerike i Zapada sa jedne i Rusije i Kine i drugih zemalja sa druge strane, ima svoj značaj i značenje u okviru simboličke slike koju je kreirala, ali je njihov značaj i značenje sa aspekta njihovog

---

⁸⁷² Piratski potez mornarice SAD, 4. februar, naslovna strana; Antiruska provokacija, 5. februar, naslovna strana; Volga njeft nastavlja put bez tovara, 6. februar, naslovna strana

⁸⁷³ Rusija ozbiljno zabrinuta zbog američke podrške teroristima, 15. januar, naslovna strana

⁸⁷⁴ Rusija odbija nametanje zakona za ceo svet, 16. mart, isto

⁸⁷⁵ Amerikanac prikupljao podatke o novoj ruskoj podvodnoj raketi, 22. april, isto

⁸⁷⁶ Putin ponovo upozorava SAD, 12. jun, Preti nuklearna anarhija, 8. jul, isto

⁸⁷⁷ Rakete „Moskito” za kinesku armiju, 21. april, isto

⁸⁷⁸ Upotreba nuklearnog arsenala u slučaju agresije na Rusiju, 22. april, isto

⁸⁷⁹ Izrazito antirusko usmerenje Vašingtona, 30. jun, isto

⁸⁸⁰ Neskriveno zadovoljstvo Rusa, 9. jul, naslovna strana

⁸⁸¹ Promena strukture oružanih snaga, 12. avgust, naslovna strana

⁸⁸² Nijedan raketni silos neće biti zatvoren, 13. avgust, isto

⁸⁸³ Ciljevi SAD na Kosmetu opasnost za Rusiju, 24. septembar, isto

⁸⁸⁴ Američki pokušaj eliminisanja Moskve, 23. april, isto

⁸⁸⁵ Upozorenje Klintonu, 7. januar, isto; Kina upozorava SAD zbog naoružavanja Tajvana, 2. februar, isto; Upozorenje Tokiju i Vašingtonu 4. februar; Kina upozorila SAD da odustane od raketnog štita 19. februar

⁸⁸⁶ Kina trn u oku Sjedinjenih država, 19. mart, isto

⁸⁸⁷ Vašington ugrožava bezbednost sveta, 21. jun, isto

⁸⁸⁸ Peking protiv nametanja „američkih vrednosti”, 5. septembar, isto

⁸⁸⁹ Peking upozorava na američke nuklearne ucene, 15. septembar, isto

odnosa sa realnim događajima vrlo sumnjiv, naročito sa pozicije publike u Srbiji. Tačnije, šta znači davanje značaja na stranicama *Politike* odnosu Kine i SAD, ili odnosu SAD i Rusije konstruisane kroz tekstove o nesporazumu, upozorenjima i sukobima, a istovremeno iz simboličke sfere izbacivati teme o unutrašnjim protivurečnostima ili u prezentovanju tih protivurečnosti uvoditi sukobe gotovo mitskog karaktera sa međunarodnog nivoa.

Ključni pravac, ili naročiti značaj, *Politika* je na naslovnim stranama poklonila konstrukciji političkih lidera SAD u funkciji personifikacije zla zemlje koju predstavljaju. Od 332 teksta koji su za temu imali SAD, 68 tekstova odnosilo se na konstrukciju Bila Klintonu i Madlen Olbrajt koji su u 67 tekstova označeni kao negativni i to samo u tekstovima do 5. oktobra, dok se nakon tog datuma samo Bil Klinton našao na jednoj naslovnoj strani i to da bi se čitaoci *Politike* obavestili da je izgubio izbore. Klinton i Olbrajt su u *Politici* konstruisani u 201 tekstu od kojih je 33% plasirano na naslovnim stranama i to uglavnom u negativnom svetlu. Jedan pravac njihove satanizacije ogledao se u konstrukciji njihovih ličnih, negativnih osobina. Klinton je najnemoralniji predsednik SAD,⁸⁹⁰ on je ratni huškač,⁸⁹¹ lažov,⁸⁹² ratni zločinac,⁸⁹³ optužen za seksualne napade svojih saradnica,⁸⁹⁴ kome treba oduzeti advokatsku dozvolu.⁸⁹⁵ Madlen Olbrajt je sujetna, arogantna, netolerantna i nesposobna,⁸⁹⁶ sklona intrigama,⁸⁹⁷ međunarodni zločinac,⁸⁹⁸ koja puca od besa.⁸⁹⁹ Drugi pravac satanizacije navedenih političara ogledao se u konstrukciji otpora sveta njihovim aktivnostima. Klinton je prilikom svojih poseta širom sveta uglavnom dočekan demonstracijama,⁹⁰⁰ a Olbrajtova je gađana jajima⁹⁰¹ i dočekivana demonstracijama.⁹⁰² Jedan pravac negativne simboličke konstrukcije

---

⁸⁹⁰ Klinton najnemoralniji predsednik SAD, 22. februar, naslovna strana

⁸⁹¹ Klinton i Šreder ratni huškači i više od toga, 23. mart, isto

⁸⁹² Obmane i laži Bila Klintonu, 8. jun, isto

⁸⁹³ Klinton, Olbrajt i NATO proglašeni ratnim zločincima, 12. jun, isto

⁸⁹⁴ Klinton seksualno prepadao i Ketlin Vili, 23. septembar, isto

⁸⁹⁵ Zbog ljage i laži Klintonu oduzeti dozvolu, 2. jul, isto

⁸⁹⁶ Vašington post: Madlen Olbrajt je sujetna, arogantna, netolerantna i nesposobna, 29. mart, isto

⁸⁹⁷ Intrige Madlen Olbrajt, 16. april, isto

⁸⁹⁸ Olbrajtova međunarodni zločinac, 31. januar, isto

⁸⁹⁹ Madlen Olbrajt puca od besa, 29. jun, isto

⁹⁰⁰ Klinton dočekan demonstracijama, 30. januar; Klintonu dočekali protesti, 5. jun; Demonstracije protiv Klintonu u Bogoti, 1. septembar, isto

⁹⁰¹ Češki studenti gađali Olbrajtovu jajima, 7. mart, isto

⁹⁰² U Brčkom Olbrajtova dočekana povcima „ubico” i gađana jajima, 9. mart, isto

Klintonu i Olbrajtu, na naslovnim stranama lista *Politika* ogledao se u konstrukciji njihove sukobljenosti sa interesima SAD,⁹⁰³ kao i poraza njihove negativne politike.⁹⁰⁴

Od 155 tekstova kojima se konstruisala NATO alijansa na naslovnim stranama *Politike*, 154 teksta imala su negativnu vrednosnu orijentaciju, i to do 5. oktobra, da bi se nakon tog datuma ova vojna grupacija pojavila samo jednom na naslovnoj stranici od 20. novembra i to u tekstu „Ulaskom u NATO sačuvaćemo Kosovo”, u kome je Vuk Drašković u formi intervjua izneo potpuno suprotna shvatanja ovog vojnog saveza od konstrukcije kao zločinačke organizacije. Naime, do 5. oktobra u konstrukciji NATO saveza korišćene su simboličke forme kojima se satanizovala navedena organizacija. NATO je organizacija zločinaca,⁹⁰⁵ čija je agresija na SRJ slična Hitlerovoj agresiji,⁹⁰⁶ a glavni rukovodilac masovni ubica.⁹⁰⁷ Napad NATO na SRJ je kriminalni i varvarski,⁹⁰⁸ avantura,⁹⁰⁹ a priroda ove organizacije je teroristička.⁹¹⁰ NATO je vodio fašistički rat protiv SRJ,⁹¹¹ koji je bio zločin.⁹¹² U vezi sa tim u *Politici* je na naslovnim stranama posebno naglašena konstrukcija procesa suđenja čelnicima NATO za navedena dela u „Evropskom društvenom tribunalu o ratu NATO protiv SRJ”. Ovo suđenje imalo je karakter simulacije stvarnog suđenja u kome je glavnu ulogu imao tužilac Remzi Klark.⁹¹³ U tom postupku pojavljivali su se svedoci, sudije i tužioci.⁹¹⁴ Posebno se na naslovnim stranicama *Politike* insistiralo na neophodnosti sprovođenja istog postupka u zvaničnom tribunalu u Hagu,⁹¹⁵ izveštavalo se o zahtevima mirovnih organizacija u vezi toga itd.⁹¹⁶

---

⁹⁰³ Kisindžer: Klinton potkopava ulogu SAD, 24. januar; Klintonova zaostavština sramota, 16. februar; Klinton i njegova administracija oslabili uticaj SAD u svetu, 2. avgust; Olbrajtova protiv evropskih partnera, 25. maj; Bjukenen osudio Klintonu zbog agresije na SRJ, 10. januar, naslovne strane

⁹⁰⁴ Fijasko Klintonove spoljne politike, 12. februar; Klintonovi porazi, 10. maj; Pariz protiv ideja Madlen Olbrajt, 28. jun, isto

⁹⁰⁵ Masovne demonstracije u centru Londona protiv zločinaca NATO, 18. februar, naslovna strana

⁹⁰⁶ Agresija NATO slična Hitlerovom zločinu, 25. februar, naslovna strana

⁹⁰⁷ Vesli Klark je masovni ubica, 26. februar, naslovna strana

⁹⁰⁸ Ne prihvatamo nikakvu odgovornost za delovanje međunarodne mafije, 1. mart, naslovna strana

⁹⁰⁹ Poražavajuća kosmetska realnost posle avanture NATO, 2. april, naslovna strana

⁹¹⁰ Teroristički karakter NATO-a, 28. maj, naslovna strana

⁹¹¹ Nato vodio fašistički rat protiv SRJ, 9. jun, isto

⁹¹² Agresija na Jugoslaviju bila zločin, 15. jun, isto

⁹¹³ Dokazani najteži zločini SAD i NATO u Jugoslaviji, 11. jun; Klinton Olbrajt i NATO proglašeni zločincima 12. jun; Suđenje NATO-u u Berlinu i Njujorku, 17. mart; Italijanski tribunal za svetski otpor NATO-u, 19. mart

⁹¹⁴ Svedočiće sedmoro Jugoslovena, 3. jun, naslovna strana

⁹¹⁵ Uručena tužba Međunarodnom sudu pravde protiv država članica NATO zbog agresije na SRJ, 5. januar; Gangsteri NATO-a moraju u Hag, 30. jun, isto

⁹¹⁶ Na sud sve vinovnike zločina nad civilima u Jugoslaviji, 16. jul, isto

Na naslovnim stranama, međutim, nisu mesta našli tekstovi o suđenju čelnicima NATO saveza pred Okružnim sudom u Beogradu⁹¹⁷ i presudi protiv njih kojom su osuđeni na višegodišnje kazne.⁹¹⁸ Na naslovnim stranama konstruiše se neophodnost ukidanja NATO,⁹¹⁹ a agresija ovog vojnog saveza na SRJ kao ključni događaj kojim se završava era posthladnoratovskog perioda,⁹²⁰ dovodi u vezu sudbinu Srbije i Rusije.⁹²¹ NATO je pretnja ne samo za Srbiju i Rusiju već i za Evropu.⁹²²

Iako je NATO uglavnom kao vojna alijansa konstruisan u posebnim tekstovima, u jednom broju tekstova naglašava se uloga Amerike u ovoj vojnoj organizaciji. Tako je u simboličkoj konstrukciji lista *Politika* NATO pod vođstvom SAD potpalio Kosovo⁹²³ i doneo nesreću Balkanu⁹²⁴. NATO je izvršilac volje vašingtonskih neokolonizatora.⁹²⁵ U ovom savezu odlučuju samo Amerikanci,⁹²⁶ a Kosovo je samo jedna etapa u napredovanju ove alijanse ka Kavkazu.⁹²⁷ Posebna pažnja poklanjala se konstrukciji poraza NATO alijanse predvođene Amerikom u ratu na Kosovu. „Američki vojni krugovi opsednuti su analiziranjem zašto u NATO agresiji protiv SR Jugoslavije koju je predvodio Vašington moćna zapadna supersila nije postigla pobjedu. Opsednutost „kosovskim ratom” kako se ovde naziva NATO agresija na Jugoslaviju, vidljiva je – ukazuje danas *Vašington post* – već i po broju analiza i studija objavljenih u ovdašnjim vojnim glasilima, kao što su „Hronika vazdušne moći” i „Parametri”.⁹²⁸ Nasuprot njima *Politika* je bila opterećena i opsednuta dokazivanjem pobjede Srbije na Kosovu i to toliko da se u toj simboličkoj konstrukciji ne samo gubila veza sa realnošću, već je stvarana imaginarna stvarnost koja nije imala smisao osim da izrazi preostalu snagu sistema koji je propadao. U tu svrhu naročito su eksploatisani strana, uglavnom američka štampa. U tekstu „Svet priznao fijasno na Kosmetu” prenose se navodi lista *Vašington post* u kome se insinuira da je kroz

---

⁹¹⁷ Počinje suđenje čelnicima NATO zbog agresije na SRJ, 18. septembar strana 17,

⁹¹⁸ Kllinton, Olbrajtova, Koen, Bler, Kuk, Robertson, Širak, Vedrin, Rišar, Šreder, Fišer, Šarping, Solana i Klark osuđeni na po 20 godina zatvora, 22. septembar, strana 15.

⁹¹⁹ Neophodno je da se NATO ukine, 5. jun, naslovna strana

⁹²⁰ Agresija NATO-a kraj posthladnoratovskog perioda, 7. mart, isto

⁹²¹ Sudbina Jugoslavije može da zadesi bilo koju zemlju sveta pa čak i Rusiju, 5. maj, isto

⁹²² Nato je pretnja za Evropu, 20. mart, isto

⁹²³ Nato pod vođstvom sad potpalio Kosovo, 11. mart, naslovna strana

⁹²⁴ Nato donosi nesreću Balkanu, 12. mart, isto

⁹²⁵ Žigosana sramna uloga izvršilaca volje vašingtonskih neokolonizatora, 4. jun, isto

⁹²⁶ Špijl: U NATO odlučuje samo Amerika, 15. mart, isto

⁹²⁷ Kavkaz, sledeća avantura NATO, 25. januar, isto

⁹²⁸ Američki vojni krugovi opsednuti analizom poraza u agresiji, 22. avgust; Činili ratne zločine, doživeli poniženja i poraz, 11. mart, isto

izveštaj dva visokopozicionirana službenika UN međunarodna zajednica priznala sopstveni poraz angažovanja na Kosmetu. „Međunarodna zajednica je priznala neuspeh misije na Kosovu i Metohiji, predočava danas *Vašington post* i napominje da takva ocena potpuno jasno proizilazi iz izveštaja i potvrde dvojice visokih funkcionera misije Ujedinjenih nacija.”⁹²⁹ Značenje navedenog teksta koji predstavlja jednu od analiza aktivnosti međunarodne zajednice u simboličkoj slici lista *Politika* dobija karakteristike dokaza i potvrde istinitosti konstrukcije o pobedi.

Ostale zemlje Zapada – Nemačka, Francuska, Velika Britanija, Evropska unija i Tribunal u Hagu konstruisani su na naslovnim stranama u 202 teksta od kojih je 19 tekstova (16 čija je tema bila EU, i po jedan čija je tema bila Nemačka, Francuska, Hag) posle 5. oktobra. Nestanak ključnih elemenata simboličke slike lista *Politika* sa naslovnih strana nakon 5. oktobra, ne svedoči samo o nestanku navedene slike već i o njenom postojanju. Naime, pored kvantitativne promene tj. smanjenje broja tekstova, nakon 5. oktobra došlo je do kvalitativne nove vrednosne orijentacije tekstova prilikom konstrukcije navedenih zemalja, ali uglavnom pozicioniranih van naslovnih strana lista. Nemačka je uglavnom konstruisana kroz prezentovanje skandala u nemačkom političkom sistemu.⁹³⁰ Izveštavalo se o tajnim računima Hrišćansko-demokratske unije ali i zloupotrebama predsednika Nemačke.⁹³¹ U vezi sa tim pominjao se i tadašnji kancelar Gerhard Šreder, bivši kancelar Helmut Kol, ali i drugi značajni nosioci političkog života u Nemačkoj.⁹³² Kancelar Nemačke Šreder u simboličkoj slici lista *Politika* konstruisan je kao ratni huškač⁹³³ koji je napustio principe socijaldemokratije.⁹³⁴ Svoje principe je napustila i Partija zelenih, članica vladajuće koalicije.⁹³⁵ Posebno se konstruiše segment simboličke slike o aktivnostima Vlade Nemačke i njenog ministra vojnog u smislu dezavuisanja javnosti Nemačke vezano za njeno učešće u agresiji na SRJ u okviru NATO.⁹³⁶ Pored toga, na naslovnim stranicama *Politike* konstruisan je sukob između političara u

---

⁹²⁹ Svet priznao fijasko na Kosmetu, 13. februar, isto

⁹³⁰ Samoubistvo u Berlinu, 21. januar; Francuske pare za nemačku partiju, 25. januar, naslovna strana

⁹³¹ Unija kupovala lažne umrlice, 31. januar, isto

⁹³² Kol optužen, Šreder prozvan, 6. maj; Istraga protiv Šrederovog prijatelja, 18. mart, isto

⁹³³ Klinton i Šreder jesu ratni huškači i više od toga, 23. mart, isto

⁹³⁴ Lafonten: Šreder napustio principe socijaldemokratije, 21. avgust, isto

⁹³⁵ Zeleni napustili svoje principe tokom agresije na SRJ, 5. avgust, isto

⁹³⁶ Stranke traže istragu protiv Šarpinga, 31. mart; General Lokvaj: Šarping obmanjivao Nemce, 23. mart; Šarping manipulisaó javnim mnjenjem, 3. april, isto

Nemačkoj sa kolegama u Velikoj Britaniji i Francuskoj,⁹³⁷ kao i ponovno buđenje nacizma u Nemačkoj.⁹³⁸ Neonacizam se konstruiše kao snažan pokret⁹³⁹ koji se dovodi u vezu sa nacizmom iz Drugog svetskog rata. Na naslovnim stranama lista *Politika* pored konstrukcije Nemačke kao patrona OVK,⁹⁴⁰ i onih vezanih za agresiju na SRJ,⁹⁴¹ našli su se tekstovi kojima se konstruiše negativna sposobnost nemačkih muškaraca. „Priče da nemački muškarci i nisu baš neki muškarci najbolje potvrđuje nedavna anketa među njihovim lepšim polovinama koja pokazuje da skoro polovina Nemica ostaje seksualno nezadovoljena. Kako je objavio najtiražniji nemački list *Bild* na osnovu ankete sprovedene među 345 žena starosti od 18 do 59 godina utvrđeno je da je jedna od četiri Nemice nezadovoljna „performansom” svojih partnera u krevetu, prenosi *Rojters*.”⁹⁴² I u ovom kao i u drugim slučajevima značenje koje ima navedena informacija (pod uslovom da je tačno preneti iz inostrane štampe), na stranicama lista *Politika* dobija sasvim drugi smisao. Jedna zabavna anketa, postaje dokaz o negativnoj osobini muške populacije jednog naroda koja konotira i druge njegove slabosti. Iako je svaka četvrta Nemica „nezadovoljna svojim partnerom”, naslov teksta je „Nezadovoljne Nemice” što na ovom malom primeru pokazuje na koji način model reciklira informaciju koju prenosi u ovom slučaju generalizacijom. Ništa ne može poremetiti njegovo ustrojstvo, čak i beznačajna i zabavna informacija preneti iz strane štampe može postati značajni dokaz istinitosti kreirane simboličke slike.

Konstrukcija Velike Britanije na naslovnim stranama uglavnom je bazirana kao i konstrukcija Amerike na konstrukciji lidera ove zemlje Tonija Blera. Od 55 tekstova, 25 se odnosi se na njegovu simboličku konstrukciju kao političara koji je izgubio poverenje svojih birača i doživljava poraz za porazom. Britanci sve manje veruju Bleru⁹⁴³ i nezadovoljni su njegovim radom.⁹⁴⁴ Njemu su došli „crni dani”⁹⁴⁵ jer gubi podršku ne

---

⁹³⁷ Šarping: Britanska armija puna kriminalaca, Ševenman oštro napao Fišera, 22. maj, isto

⁹³⁸ Država daje novac i ekstremistima, 6. avgust, isto

⁹³⁹ Neonacisti marširaju, 3. septembar, isto

⁹⁴⁰ Nemačka stvorila OVK, 18. januar, isto

⁹⁴¹ Oslobođajuće presude za protivnike agresije na SRJ, 7. avgust, isto

⁹⁴² Osamnaest smrtnih slučajeva od vijagre, 18. januar; Nezadovoljne Nemice, 7. avgust, naslovna strana

⁹⁴³ Britanci sve manje veruju Bleru, 23. mart, isto

⁹⁴⁴ Britanci nezadovoljni Blerom, 1. april, isto

⁹⁴⁵ Blerovi crni dani, 5. maj, isto

samo svojih glasača, već i svojih partijskih kolega,⁹⁴⁶ koje gura u izborni poraz.⁹⁴⁷ On je prinuđen da zbog pada svoje popularnosti,⁹⁴⁸ kupuje medijsku podršku,⁹⁴⁹ cenzuriše svoje ministre,⁹⁵⁰ kupuje glasove birača.⁹⁵¹ Njegovi donatori ne plaćaju porez u Britaniji,⁹⁵² vlada mu je zasnovana na lažima,⁹⁵³ on tajno saraduje sa teroristima,⁹⁵⁴ a za prljave poslove koristi rentirane momke. „On je kukavica i nemoralan čovek koji je zlobna ogovaranja uveo kao osnovni instrument politike britanske vlade...”⁹⁵⁵ Bler je ratni huškač⁹⁵⁶ u sukobu sa francuskim predsednikom Širakom,⁹⁵⁷ i Kinom zbog Tajvana.⁹⁵⁸ On podseća na Čaušeskua jer očekuje aplauz a doživljava poraze.⁹⁵⁹ U ostalim tekstovima Velika Britanija se konstruiše kao najbliži saradnik SAD, sa kojom unose kaos u međunarodne odnose,⁹⁶⁰ i prisluškuju ceo svet.⁹⁶¹ Britanska armija je puna kriminalaca,⁹⁶² u Britaniji ima 938 kriminalnih organizacija,⁹⁶³ vlada krije da kriminal raste,⁹⁶⁴ posle ludih krava u Britaniji su „poludele” i svinje⁹⁶⁵. U vezi sa agresijom na SRJ, Britanija lažima prikriva saučesništvo u zločinu,⁹⁶⁶ piloti RAF-a uspešno su prilikom agresije pogađali samo civile,⁹⁶⁷ dok su britanski novinari i humanitarci izdali svoj poziv.⁹⁶⁸ U konstrukciji Velike Britanije, za razliku od Amerike, na naslovnim stranama *Politike* više se radilo na diskreditaciji političkog vođstva ove države nego na kreiranju njegove uloge u agresiji na SRJ.

⁹⁴⁶ Raste nezadovoljstvo laburista politikom Tonija Blera, 6. jun, isto

⁹⁴⁷ Bler gura laburiste u izborni poraz, 25. jul, isto

⁹⁴⁸ Strmoglavni pad popularnosti britanskog premijera Blera, 30. jun, isto

⁹⁴⁹ Bler „kupuje” medijsku podršku, 26. maj, isto

⁹⁵⁰ Bler cenzuriše Kuka, 17. jun, isto

⁹⁵¹ Blerovi laburisti „kupuju glasove” novcem od poreza, 20. jul, isto

⁹⁵² Blerovi donatori ne plaćaju porez, 19. jun, isto

⁹⁵³ Blerova vlada zasnovana na lažima, 4. jul, naslovna strana

⁹⁵⁴ Bler tajno saraduje sa teroristima, 14. avgust, isto,

⁹⁵⁵ Bler za prljave poslove koristi „rentirane momke”, 3. jul, naslovna strana

⁹⁵⁶ Bler-ratni huškač, 2. jul, isto

⁹⁵⁷ Širak protiv Blera, 5. jul, isto

⁹⁵⁸ Blerov diplomatski skandal s Tajvanom, 29. jul, isto

⁹⁵⁹ Žene ponizile Blera, 9. jun, isto

⁹⁶⁰ Mandela: SAD i Velika Britanija unose kaos u svetske odnose, 6. april, isto

⁹⁶¹ Britanija špijunira Evropu, za račun SAD, 25. februar; Velika Britanija pokušava da zataška debatu o „Ešalonu”, 16. april, isto

⁹⁶² Britanska armija je puna kriminalaca, 22. maj, isto

⁹⁶³ U Britaniji 938 kriminalnih organizacija, 11. avgust, isto

⁹⁶⁴ Vlada krije da kriminal raste, 20. jul, isto

⁹⁶⁵ Posle ludih krava bolesne i svinje, 12. avgust, isto

⁹⁶⁶ Britanija lažima prikriva saučesništvo u zločinu, 20. avgust, isto

⁹⁶⁷ Piloti RAF-a uspešno pogađali samo civile, 15. avgust, isto

⁹⁶⁸ Novinari izdali svoj poziv, 29. jun; Kuk humanitarce pretvara u obaveštajce, 29. mart, isto

Simbolička konstrukcija Francuske na naslovnim stranicama *Politike* uglavnom je bila vezana za označavanje njenih sukoba sa Amerikom, Velikom Britanijom i Nemačkom. Između Francuske i Nemačke postoje koncepcijske razlike o budućnosti EU⁹⁶⁹ u vezi sa federalnim nemačkim receptom za njeno organizovanje.⁹⁷⁰ Francuska je i protiv Američkog koncepta da Evropa treba da bude bogato predgrađe američke imperije.⁹⁷¹ U vezi sa tim Pariz je protiv ideja Madlen Olbrajt,⁹⁷² blokira SAD u UN u cilju smanjenja američkog uticaja na ovu organizaciju.⁹⁷³ Francuska je za prekid bombardovanja i ukidanje sankcija Iraku,⁹⁷⁴ predsednik Francuske Širak je protiv Blera,⁹⁷⁵ a Ševenman, francuski ministar unutrašnjih poslova, nepoželjan u Britaniji.⁹⁷⁶ U francuskoj vladi postoje sukobi oko autonomije Korzike,⁹⁷⁷ Širak je optužen za korupciju,⁹⁷⁸ dok je cela Francuska blokirana štajkom prevoznika.⁹⁷⁹

Evropska unija na naslovnim stranicama *Politike* konstruisana je delimično kao paradigma Zapada. Naime, Evropska unija je imala tajni plan za kolonizaciju Balkana,⁹⁸⁰ stvaranje EU pomogla je CIA,⁹⁸¹ njena politika na Balkanu je farsa⁹⁸² u sukobu sa Rusijom⁹⁸³ i Amerikom.⁹⁸⁴ U Evropskoj Uniji postoji veliki procenat nezaposlenosti i siromaštva.⁹⁸⁵ Osim sukoba sa Rusijom,⁹⁸⁶ Evropska unija je „na cedilu” ostavila i evropske susede,⁹⁸⁷ nastavljaju agresiju na SRJ drugim sredstvima.⁹⁸⁸ Nakon 5. oktobra

---

⁹⁶⁹ Ševenman oštro napao Fišera, 22. maj, isto

⁹⁷⁰ Evropa po nemačkom receptu, 27. maj, isto

⁹⁷¹ Ševenman: Evropa ne sme da bude bogato predgrađe američke imperije, 1. jun, naslovna strana

⁹⁷² Pariz protiv ideja Madlen Olbrajt, 28. jun, isto

⁹⁷³ Francuzi blokirali Amerikance, 6. avgust, naslovna strana

⁹⁷⁴ Francuska za ukidanje sankcija Iraku i prekid bombardovanja, 2. avgust, isto

⁹⁷⁵ Širak protiv Blera, 5. jul, isto

⁹⁷⁶ Ševenman nepoželjan u Britaniji, 3. avgust, isto

⁹⁷⁷ Ševenman podnosi ostavku zbog autonomije Korzike, 29. avgust, isto

⁹⁷⁸ Širak optužen za korupciju, 23. septembar, isto

⁹⁷⁹ Blokada drumova u Francuskoj ugrozila čitavu Evropsku uniju, 9. septembar; Blokada se širi premijer Žospen preti prevoznicima, 8. septembar, isto

⁹⁸⁰ Tajni plan Evropske unije o kolonizaciji Balkana, 26. februar, isto

⁹⁸¹ CIA organizovala Evropsku uniju, 20. septembar, isto

⁹⁸² Američko-evropska farsa sa tragičnim posledicama, 22. maj, isto

⁹⁸³ Rusija će bojkotovati sastanak u Briselu, 23. maj, isto

⁹⁸⁴ Olbrajtova protiv evropskih partnera, 25. maj; Evropska unija spremna da čisti Dunav, SAD se protive, 2. april, isto

⁹⁸⁵ Pedeset hiljada demonstranata protiv nezaposlenosti i siromaštva u EU, 20. jun, isto

⁹⁸⁶ Zaoštravaju se pretnje Rusiji isključenjem iz Evropskog parlamenta, 29. jun, isto

⁹⁸⁷ Jugoslovenski susedi ostavljeni na cedilu, 3. jul, isto

⁹⁸⁸ Nastavak agresija na SRJ, 15. jul, isto

EU na naslovnim stranicama *Politike* nije negativna organizacija, već sasvim suprotno, ona šalje pomoć, ukida sankcije, saraduje itd.

Konstrukcija Kfora i Unmika na naslovnim stranama *Politike* bila je potpuno na marginama konstrukcije zemalja Zapada. Naime, od 421 teksta kojim su se u listu konstruisale navedene organizacije samo 28 tekstova našlo je svoje mesto na naslovnim stranicama što je nešto iznad 6,5%, znatno ispod prosečnog koeficijenta značaja. S obzirom na to da su aktivnosti navedenih organizacija uglavnom sagledavane kroz dešavanja na Kosmetu, u tom pogledu je procenat zastupljenosti tekstova mali, negde oko 20% (na naslovnim stranama 134 teksta imali su za temu Kosovo). Marginalizacija navedenih organizacija na naslovnim stranama *Politike* najverovatnija je bila u funkciji marginalizacije njihovih mogućnosti na Kosovu kao paradigme mogućnosti Zapada da reši probleme na Kosovu i neophodnosti povratka srpske vlasti na Kosovu. Navedena marginalizacija kao i marginalizacija Kušnera na naslovnim stranama *Politike* (koji se pojavljuje u samo 6 tekstova) potvrđuje mali značaj navedenih tema u simboličkoj slici lista *Politika*, jer istovremeno skreću pažnju na greške srpske vlasti na Kosovu.

Konstrukcija međunarodnog Tribunala u Hagu za razliku od konstrukcije Kfora i Unmika na naslovnim stranama imala je znatno veći značaj. Naime, od ukupno 104 teksta kojim se u listu konstruisao navedeni tribunal, 22 je bilo pozicionirano na naslovnim stranama što je 21,1%. To je u konstrukciji *Politike* na naslovnim stranama neobjektivan sud⁹⁸⁹ koji ima izrazito antisrpsku poziciju⁹⁹⁰ i plaća lovce na Srbe.⁹⁹¹ Haški tribunal je političko oružje NATO,⁹⁹² ispolitizovana korumpirana ustanova koju treba bojkotovati.⁹⁹³ On u svom sastavu ima specijalnu jedinicu „za hapšenje lica sa spiska osumnjičenih za ratne zločine na prostoru bivše Jugoslavije koja će se, pored hapšenja kao osnovne namene, baviti otmicama, kidnapovanjem i likvidacijama ne samo osumnjičenih za ratne zločine, već usled realne mogućnosti, zamene ličnosti zbog sličnosti i drugih nevinih lica”, zbog čega je označen i kao teroristički.⁹⁹⁴

---

⁹⁸⁹ Novi dokazi o neobjektivnosti suda, 4. jun, naslovna strana

⁹⁹⁰ Osuda jednostrane antisrpske pozicije haškog suda, 9. jul, isto

⁹⁹¹ Tribunal plaća „lovce” na Srbe, 24. jul, isto

⁹⁹² Haški tribunal političko oružje NATO, 2. jul, isto

⁹⁹³ Haški tribunal korumpirana ustanova koju treba bojkotovati, 1. jul, isto

⁹⁹⁴ NATO formirao terorističku jedinicu, 5. jul, isto

Ostale teme koje bi se mogle svrstati u one koje se odnose na Zapad bile su daleko manje zastupljene na naslovnim stranama *Politike*: globalizacija (14 tekstova od kojih 1 posle 5. oktobra), MMF (8 od kojih 4 nakon 5. oktobra), mediji (10 od kojih 1 posle 5. oktobra). Pitanja globalizacije i MMF-a su gotovo zajedno sagledavana kroz tekstove o neophodnosti ukidanja ove organizacije⁹⁹⁵ koja se brani pendrecima,⁹⁹⁶ problemima u njenom funkcionisanju, štrajkovima i demonstracijama širom sveta.⁹⁹⁷ Sankcije su na naslovnim stranama konstruisane kao nastavak agresije na SRJ drugim sredstvima,⁹⁹⁸ terorizam,⁹⁹⁹ koje su promašile svoj cilj,¹⁰⁰⁰ protiv kojih je čitav svet,¹⁰⁰¹ a naročito Rusija.¹⁰⁰² Takođe se konstruiše skoro ukidanje sankcija¹⁰⁰³ i ponovno ekonomsko povezivanje SRJ sa svetom. Zapadni mediji na naslovnim stranama konstruišu se kao produžeci NATO,¹⁰⁰⁴ u čijim informativnim redakcijama rade specijalci SAD¹⁰⁰⁵ itd.

4.1.1.2. Simbolička konstrukcija Kine i Rusije

Od ukupno 1.240 analiziranih tekstova sa temom koju smo označili kao Istok, 295 je našlo mesto na naslovnim stranama lista, što je 24%. Povećanje zastupljenosti tekstova kojima se kreirao navedeni segment simboličke slike sveta u listu *Politika* imalo je značajnu funkciju u toj slici. Naime, opterećenost Zapadom i Amerikom, koja je rezultirala znatno većim brojem ukupnih tekstova od tekstova o Rusiji i Kini, pokušala je da se nadomesti značajnijom zastupljenošću tekstova o navedenim temama na naslovnim stranama. Od 272 teksta na naslovnim stranama kojima se konstruišu simboličke slike Kine i Rusije, samo 7 tekstova se nalazi na naslovnim stranama posle 5. oktobra. Osim konstrukcije sukoba navedenih zemalja sa SAD koji su značajno zastupljeni na naslovnim stranama, ali više kroz latentne pretnje i upozorenja, kroz 17 tekstova konstruiše se

---

⁹⁹⁵ Kastro pozvao na rušenje MMF-a, 14. april, naslovna strana

⁹⁹⁶ MMF i Svetsku banku brane pendrecima, 17. april, isto

⁹⁹⁷ Štrajk gladu protiv globalizacije, 26. jul, isto

⁹⁹⁸ Vegetal: Sankcije protiv Jugoslavije su nastavak agresije Nato, 18. jul, isto

⁹⁹⁹ Sankcije su čist terorizam, 10. septembar, isto

¹⁰⁰⁰ Sankcije nametnute Srbiji promašile svoj cilj, 14 jul, isto

¹⁰⁰¹ Svet kritikuje sankcije, 19. april, isto

¹⁰⁰² Moskva insistira na ukidanju sankcija Jugoslaviji, 21. januar, isto

¹⁰⁰³ U EU podržan predlog za ukidanje sankcija Jugoslaviji, 8. maj; Kraj ratovima i sankcijama protiv Iraka, Kube i Jugoslavije, 8. april, isto

¹⁰⁰⁴ Televizijske vesti po nalogu NATO, 24. februar, isto

¹⁰⁰⁵ Vojni specijalci SAD radili u informativnoj redakciji CNN-a, 13. april, isto

njihova saradnja i zajednički nastup. Međutim, ovde je bitno napomenuti da je broj tekstova kojima se konstruiše sukob Kine i SAD i Rusije i SAD identičan (po 29 tekstova na naslovnim stranama). U simboličkoj slici *Politike* Kina i Rusija su džinovi u zagrljaju,¹⁰⁰⁶ na istom kursu¹⁰⁰⁷, zajednički odgovaraju na američke izazove¹⁰⁰⁸ i kroz zbližavanje na vojnom planu.¹⁰⁰⁹ Navedene sile su saglasne u oceni da je situacija na Kosovu neodrživa.¹⁰¹⁰ Poseban pravac konstrukcije na naslovnim stranama *Politike* jesu dobri odnosi koje SRJ i Srbija održavaju sa Rusijom i Kinom. Insistira se na čvrstom prijateljstvu, zajedničkim interesima i uzajamnom razumevanju naroda Rusije i SRJ.¹⁰¹¹ Posebno se naglašava jačanje ekonomskih odnosa koji su potpisivanjem ugovora o slobodnoj trgovini uzdignuti na najviši nivo,¹⁰¹² a konstruiše se i mogućnost približavanja Jugoslavije uniji Rusija-Belorusija.¹⁰¹³ S druge strane, razvoj odnosa Jugoslavije sa Kinom predstavlja prioritet,¹⁰¹⁴ a kao i sa ruskim narodom, narod Jugoslavije povezan je sa narodom Kine¹⁰¹⁵ koja podržava nezavisnost, suverenitet i teritorijalni integritet Jugoslavije.¹⁰¹⁶ Treći pravac simboličke konstrukcije Rusije i Kine na naslovnim stranicama *Politike* zasnovan je na analogiji sa Jugoslavijom. I Kina i Rusija imaju probleme sa Tajvanom i sa Čečenijom, a Amerika aktivno pomaže i Tajvan i Čečeniju u toj borbi.¹⁰¹⁷ Takođe na naslovnim stranama konstruiše se ubrzani ekonomski razvoj Kine i Rusije, reforma državne uprave, i nagoveštava mogućnost da te zemlje preuzmu primat u međunarodnim odnosima. Naročito je prepoznatljiva na naslovnim stranicama lista *Politika* konstrukcija predsednika Ruske Federacije Vladimira Putina kao sposobnog čoveka koji donosi promene u RF. Politika izveštava kako on jača centralnu vlast,¹⁰¹⁸

---

¹⁰⁰⁶ Džinovi u zagrljaju, 18.jul, naslovna strana

¹⁰⁰⁷ Peking i Moskva na istom kursu, 18.jul, isto

¹⁰⁰⁸ Moskva i Peking odgovaraju na američke izazove, 7. februar, isto

¹⁰⁰⁹ Zbližavanje i na vojnom planu, 28. februar, isto

¹⁰¹⁰ Saglasnost da je situacija na Kosovu i Metohiji neodrživa, 7. mart, isto

¹⁰¹¹ Čvrsto prijateljstvo, bliskost i zajednički interesi naroda Jugoslavije i Rusije, 6.jul; Čvrsto prijateljstvo naroda Rusije i Jugoslavije, 10. jun, isto

¹⁰¹² Ekonomska saradnja Jugoslavije i Rusije podignuta na najviši nivo, 26. avgust, isto

¹⁰¹³ Predložen samit šefova država SRJ, Belorusije i Rusije, 2. jun, isto

¹⁰¹⁴ Razvoj odnosa sa Kinom predstavlja prioritet, 14. januar, isto

¹⁰¹⁵ Narode Jugoslavije i Kine povezuje čvrsto prijateljstvo, uzajamno razumevanje kao i zajedničko zalaganje za ravnopravne odnose i progres u svetu, 20. januar, isto

¹⁰¹⁶ Kina podržava nezavisnost, suverenitet i teritorijalni integritet Jugoslavije, 14. jun, isto

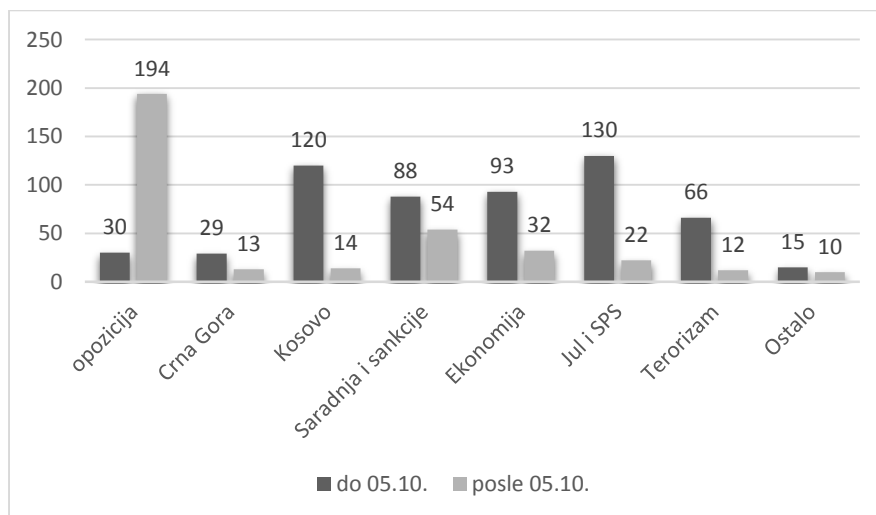
¹⁰¹⁷ Kina upozorava SAD zbog naoružavanja Tajvana, 2. februar; SAD gaze suverenitet Kine, 25. februar; SAD blokiraju ujedinjenje Kine i Tajvana, 16. mart; Rusija ozbiljno zabrinuta zbog američke podrške teroristima, 15. januar; Plaćenici iz inostranstva prete bezbednosti Rusije, 26. jul; Zapadne vlade obučavaju čečenske teroriste, 11. avgust, isto

¹⁰¹⁸ Putin jača centralnu vlast, 15. maj, naslovna strana

menja strategiju nacionalne bezbednosti,¹⁰¹⁹ traži da se ukinu sankcije Jugoslaviji¹⁰²⁰ i da se izvuku pouke iz tragedije na Kosovu.¹⁰²¹ Putin je na naslovnim stranicama konstruisan kroz 28 tekstova kao nova figura u međunarodnim odnosima, personalizacija otpora Zapadu i Americi.

4.1.1.3. Unutrašnjopolitička dešavanja

Ukupan broj tekstova na naslovnim stranama kojima se u simboličkoj sferi konstruisala unutrašnjopolitička stvarnost u listu *Politika* tokom 2000. godine iznosio je 2.002. Od tog broja za konstrukciju stvarnosti pre 5. oktobra upotrebljeno je 80% tekstova, a nakon tog datuma 20% tekstova. Ovakav odnos uglavnom je rezultat vremenskih okvira, ali i promenjenog broja tekstova na naslovnim stranama. Međutim, nakon 5. oktobra zastupljenost tekstova sa unutrašnjom tematikom iznosio je 39%, što je rezultat značajnih društvenih promena, vraćanja diskursa *Politike* kao označitelja u konekciju sa označenim, sa realnim promenama i dešavanjima u srpskom društvu. Na to ukazuje i promena strukture tekstova na naslovnim stranama vezano za unutrašnjopolitička dešavanja u SRJ pre i posle 5. oktobra 2000. godine.

Grafikon 4.3. Zastupljenost tema pre i posle 5. oktobra 2000. na naslovnim stranama *Politike*

¹⁰¹⁹ Putin ukazom promenio koncept nacionalne bezbednosti, 15. maj, naslovna strana

¹⁰²⁰ Putin: Ukinuti izolaciju i sankcije protiv SRJ, 8. jun, isto

¹⁰²¹ Putin: Izvući pouke iz tragedije na Kosovu, 29. januar, isto

Naime, pre 5. oktobra tema Kosovo bila je zastupljena sa 120 tekstova a nakon tog datuma sa 14, tema ekonomija pre 5. oktobra sa 93 a nakon tog datuma sa 32 itd. Promena zastupljenosti tema svedoči ipak više o nestanku simboličke slike koja je bila zasnovana na određenim temama i koja ih je iscrpela, kao što je svedočio i o promeni društvenog okruženja. Navedeni grafikon više od reči govori o nestanku simboličke slike lista *Politika*. Naime, slika kreirana do 5. oktobra bila je zasnovana na samoreklamiranju vladajućih političkih partija SPS i JUL (virtuelno), glorifikaciji vlasti kroz ekonomski rast i obnovu (simulovano), insistiranju na međunarodnoj saradnji i ukidanju sankcija (virtuelno), označavanju zločina na Kosovu i Metohiji i nesposobnosti međunarodne zajednice da uspostavi mir (realno), stigmatizaciji opozicije i vlasti u Crnoj Gori (simulovano). Nakon 5. oktobra situacija se drastično promenila, osim istog procenta konstrukcije saradnje (realno), sve ostale teme svode se u realne okvire osim tema nove vlasti - doskorašnje opozicije čiji visok procenat tekstova nije rezultat manipulativnih zahvata već sasvim novog shvatanja unutrašnjopolitičkih dešavanja kao značajnijih.

4.1.1.3.1. Simbolička konstrukcija opozicije

Od ukupno 9.409 tekstova sa temom unutrašnja problematika, njih 922 je našlo mesto na naslovnim stranama, što je 9,8%. Konstrukcija opozicije do 5. oktobra sastojala se od ukupno 1.609 tekstova, što je oko 17% ukupno analiziranih tekstova vezanih za unutrašnju problematiku. Međutim, taj procenat je drastično manji kada se radi o zastupljenosti navedenih tekstova na naslovnim stranama lista *Politika*. Naime, od 922 teksta na naslovnim stranama samo je 30 tekstova za temu imalo opoziciju, što je oko 3,25% . Taj procenat je i manji kada se posmatra odnos ukupno analiziranih tekstova o opoziciji i broj tekstova koji se pojavio na naslovnim stranama i iznosi 1,86%. Ovako mala zastupljenost tekstova koji se odnosi na unutrašnjopolitičke protivurečnosti i političku borbu na naslovnim stranama imalo je funkciju skretanja pažnje ili prikrivanja, oduzimanje značaja svemu što radi opozicija. Na naslovnim stranama opozicija se u veoma malom broju tekstova povezuje sa Amerikom, u samo 5 tekstova. Amerika daje novac za opoziciju i sabotaže u SRJ,¹⁰²² pruža pomoć snagama destrukcije i haosa,¹⁰²³

---

¹⁰²² Amerikanizacija OVK, 19. januar, naslovna strana

¹⁰²³ Pomoć snagama destrukcije i haosa, 28. maj, isto

kontroliše opozicionu koaliciju,¹⁰²⁴ koja je NATO nenarodna koalicija,¹⁰²⁵ i produžena ruka CIA.¹⁰²⁶ Ipak mora se imati u vidu da je *Politika* imala veoma dugu tradiciju da na naslovnoj i prvim stranama uvek piše o svetu, spoljnoj politici, međunarodnim zbivanjima tako da je izostanak tekstova o unutrašnjopolitičkim dešavanjima bio deo i tradicije

Pored konstrukcije opozicije kao produžene ruke Amerike, na naslovnim stranama *Politike* konstruiše se distanciranje Rusije od nje. Naime, Rusija nikada neće podržati nasilno rušenje vlasti u Srbiji sa jasnom aluzijom na nastojanja opozicije,¹⁰²⁷ deputati su nezadovoljni prijemom Vuka Draškovića u Moskvi,¹⁰²⁸ Rusija je uz Jugoslaviju a ne uz opoziciju,¹⁰²⁹ prenose se navodi ruskih medija da je Milošević mnogo kvalitetniji kandidat od drugih.¹⁰³⁰

Na naslovnim stranicama *Politike* u nekoliko tekstova konstruiše se opozicija kao loša vlast na lokalnom nivou u Beogradu. Ona je svojom nesposobnošću ugrozila funkcionisanje grada i svih institucija,¹⁰³¹ korupcijom u javnom prevozu¹⁰³² itd.

Ipak, najveći broj tekstova na naslovnim stranama lista *Politika* kojima se konstruiše opozicija vezan je za unutrašnji terorizam, i uspostavljanje posredne veze između opozicije i terorizma. Naime, na naslovnim stranicama kreira se očigledna aluzija da je opozicija spremna da nasilno promeni vlast u Srbiji i to kroz tekstove u kojima su pripadnici opozicionih partija izvršioi terorističkih akata. Uhapšeni atentator na Boška Peroševića Gutović je član SPO-a,¹⁰³³ za dvojicom aktivista organizacije „Otpor” raspisana je poternica zbog terorizma.¹⁰³⁴ S tim u vezi tvrdi se da se neće dozvoliti

---

¹⁰²⁴ Opozicionu koaliciju u Jugoslaviji finansira i kontroliše Vašington, 19. septembar, isto

¹⁰²⁵ Naš narod će reći Ne NATO koaliciji, 20. septembar, isto

¹⁰²⁶ Grupa G17 produžena ruka CIA, 25. septembar, isto

¹⁰²⁷ Rusija neće podržati nasilno rušenje vlasti u Jugoslaviji, 24. maj, isto

¹⁰²⁸ Deputati zahtevaju objašnjenje od Ivanova, 1. jun, isto

¹⁰²⁹ Rusija uz Jugoslaviju, srpska opozicija koja dobija pare iz inostranstva i opravdava agresiju na sopstvenu zemlju nema podršku Moskve, 7. jun, isto

¹⁰³⁰ Sovjetska Rosija: Milošević kao političar za glavu veći od svojih protivnika, 20. septembar, isto

¹⁰³¹ Neefikasnost i nesposobnost organa lokalne samouprave ugrozili sve građane, preduzeća i ustanove u Beogradu, 16. mart, isto

¹⁰³² Uvažavajući zahteve velikog broja Beograđana zbog korupcije suspendovani organi upravljanja i rukovođenja u GSP, 2. jun, isto

¹⁰³³ Uhapšeni atentator Gutović je član Otpora i SPO-a, 15. maj, naslovna strana

¹⁰³⁴ Raspisana poternica za dvojicom aktivista „Otpora”, 16. maj, isto

ostvarivanje planova bezumnika i zločinaca¹⁰³⁵ koji imaju za cilj krvave obračune.¹⁰³⁶ Domaći terorizam je izdaja¹⁰³⁷ i on će aktivnostima državnih organa biti iskorenjen.¹⁰³⁸ Između agresora i terorista postoji opskurno savezništvo¹⁰³⁹ u američkom modelu za likvidaciju levice.¹⁰⁴⁰ Teroristi su indoktrinirani¹⁰⁴¹ a terorizam sastavni deo izazivanja krize.¹⁰⁴² Napadi na stranačke prostorije vladajućih partija bili su uvod u eskalaciju terorizma,¹⁰⁴³ zbog čega se priprema i usvajanje novog zakona kao adekvatni odgovor države.¹⁰⁴⁴ Opozicija se dakle aluzijama ali i tumačenjima realnih događaja konstruiše ne kao politički protivnik već kao neprijatelj na čije nasilje treba odgovoriti nasiljem. Na taj način ona se izbacuje iz komunikativne sfere (ekskomunicira se) u cilju eliminisanja kao konkurent za vlast. Pored toga, takvim odnosom širi se strah jer se aktivnosti državnih organa usmeravaju na političke protivnike koji su uzgred deo plana zapadnih sila kojima se na subverzivan i nasilan način menja vlast u neprijateljskim državama.

Nakon 5. oktobra, dotadašnja opozicija se na naslovnim stranicama reprezentuje se uglavnom kroz aktivnosti novog predsednika Koštunice, drugih političkih činilaca, planove za rekonstrukciju institucija, dolaske inostranih političara i njihove kontakte sa domaćim doskorašnjim članovima opozicije, pri čemu ta simbolička konstrukcija nije odvojena od realnosti i predstavlja pokušaj da se ostvari potpuna ekvivalentnost semantičkog i realnog.

4.1.1.3.2. Simbolička konstrukcija Crne Gore

Simbolička slika Crne Gore na naslovnim stranicama *Politike* konstruisana je kroz 42 teksta od kojih je 29 na naslovnim stranicama pozicionirano pre, a 13 tekstova posle 5. oktobra. Ova podela predstavlja i podelu tekstova u kojima se satanizovala crnogorska

---

¹⁰³⁵ Nećemo dozvoliti da se ostvare planovi bezumnika i zločinaca, 16. maj, isto

¹⁰³⁶ Teroristički scenario za krvavi obračun, 16. maj, isto

¹⁰³⁷ Domaći terorizam je izdaja, 20. maj, isto

¹⁰³⁸ Iskorenićemo terorizam i nasilje u zemlji, 20. maj, isto

¹⁰³⁹ Opokurno savezništvo terorista sa agresorima, 25. maj, isto

¹⁰⁴⁰ Američki model za likvidaciju levice, 25. maj, isto

¹⁰⁴¹ Indoktrinacija podstiče teroriste na zločin, 25. maj, isto

¹⁰⁴² Terorizam je sastavni deo doktrine izazivanja krize, 21. maj

¹⁰⁴³ Napadi na stranačke prostorije bili su uvod u eskalaciju terorizma, 21. maj, isto

¹⁰⁴⁴ Utvrđen predlog zakona protiv terorizma, 24. jun; Energičnim merama protiv terorista, 5. jun, isto

država i vlast i tekstove u kojima se ona u najmanju ruku kritikuje ili se objašnjavaju njeni potezi. S obzirom na to da je vlada Mila Đukanovića bila na istim pozicijama kao i srpska opozicija, simbolička konstrukcija Crne Gore ne odudara mnogo od njene konstrukcije. Crna Gora je na naslovnim stranicama *Politike* predstavljena kao domovina bezakonja,¹⁰⁴⁵ švercerska država¹⁰⁴⁶ u kojoj šverc pospešuje vlada.¹⁰⁴⁷ U Crnoj Gori vlada bezakonje,¹⁰⁴⁸ korupcija i kriminal.¹⁰⁴⁹ U Crnoj Gori su uticajni mafijaši,¹⁰⁵⁰ a policajce obučavaju hrvatski policajci i Britanci da ubijaju.¹⁰⁵¹ Predsednik Đukanović je supervizor šverca u Crnoj Gori,¹⁰⁵² a nakon promena u Srbiji 05. oktobra bez aduta¹⁰⁵³.

4.1.1.3.3. Simbolička konstrukcija političkih partija SPS i JUL

Simbolička konstrukcija političkih partija SPS i JUL na naslovnim stranicama *Politike* uglavnom je bila oslonjena na simboličku konstrukciju Slobodana Miloševića koja je imala sve karakteristike stvaranja kulta ličnosti. Uglavnom se radi o „blistavim uopštavanjima”, glorifikaciji, hiperbolizaciji itd. Pored simboličke konstrukcije Miloševića kao personifikacije svih tzv „levih i patriotskih” snaga, simbolička konstrukcija SPS i JUL na naslovnim stranicama *Politike* nije odudarala od konstrukcije na ostalim stranicama, ali je bila značajno manje zastupljena nego što bi to bilo očekivano od jednog više nego provladinog lista. U navedenoj konstrukciji, političke partije levice objedinjuju sve patriotske i demokratske snage u interesu odbrane napretka i razvoja Srbije.¹⁰⁵⁴

„Ciljevi i prioritet politike SPS su obnova, razvoj i reforme, očuvanje suvereniteta i teritorijalnog integriteta zemlje, afirmacija principa ravnopravnosti naroda i država i

---

¹⁰⁴⁵ Crna Gora domovina bezakonja, 4. mart, naslovna strana

¹⁰⁴⁶ Crna Gora i Albanija švercerske države, 26. februar, isto

¹⁰⁴⁷ Crnogorska vlast pospešuje šverc cigareta, 22. mart, isto

¹⁰⁴⁸ Bezakonje u Crnoj Gori brine Italiju, 4. jun, isto

¹⁰⁴⁹ Korupcija u Đukanovićevoj kliku, 25. maj, isto

¹⁰⁵⁰ Italijanski mafijaši sve uticajniji u Crnoj Gori, 8. avgust, isto

¹⁰⁵¹ Britanci obučavaju Đukanovićeve policajce da ubijaju, 31. jul; Hrvatski plaćenici obučavaju crnogorske policajce, 1. avgust, isto

¹⁰⁵² Đukanović supervizor šverca, 12. avgust, isto

¹⁰⁵³ Đukanović bez aduta, 19. oktobar, isto

¹⁰⁵⁴ Objedinjavanje svih patriotskih i demokratskih snaga u interesu odbrane napretka i razvoja Srbije, 28. januar, naslovna strana

odlučno suprotstavljanje hegemonizmu u međunarodnim odnosima, nastavak izgradnje slobodnog, humanog i socijalno pravednog društva.¹⁰⁵⁵ Obnova zemlje predstavlja rezultate i potvrdu aktivnosti SPS,¹⁰⁵⁶ kome je iznad i ispred svega interes države i naroda.¹⁰⁵⁷ Pobjeda levice u SRJ blokiraće hegemonizam Zapada.¹⁰⁵⁸ S tim u vezi konstruisan je i koncept odbrane po kojoj je odbrana Jugoslavije bitka za čitav svet¹⁰⁵⁹ i odbrana međunarodnog prava.¹⁰⁶⁰ Nakon 5. oktobra, politička partija SPS pojavljuje se na naslovnoj stranici u jednom tekstu u kome se govori o smenama u ovoj političkoj partiji.¹⁰⁶¹

4.1.1.3.4. Simbolička konstrukcija ekonomskog razvoja

Kao komplementarna konstrukcija legitimacije vlasti, tj. njene glorifikacije na naslovnim stranama *Politike* do 5. oktobra pojavljuje se konstrukcija ekonomskog razvoja i obnove čiji su nosioci vladajuće političke partije, ali i institucije na čijim čelima su istaknuti predstavnici navedenih partija. Od 125 tekstova, 93 teksta su kreirala simboličku sliku ekonomskog razvoja do 5. oktobra, a 32 nakon tog datuma. Njima se posebno insistiralo na vitalnosti države i naroda (podilaženje) ali i političkih partija na vlasti i njihovih lidera. U značajnom broju tekstova na naslovnim stranama *Politike* plasirane su informacije o izgradnji stanova i uslovima konkursa za njihovo dobijanje.¹⁰⁶² Pored toga, konstruisan je proces reformi u kojima nema zastoja,¹⁰⁶³ rast proizvodnje i dobar rod u poljoprivredi uprkos sankcijama,¹⁰⁶⁴ isplata stare devizne štednje,¹⁰⁶⁵ izgradnja svega što je porušeno,¹⁰⁶⁶ auto-puta od Beograda do Novog Sada,¹⁰⁶⁷ brojnih mostova.¹⁰⁶⁸ Nakon 5.

---

¹⁰⁵⁵ Četvrti kongres socijalista pod nazivom „Obnova, razvoj, reforme”, 17. februar, isto

¹⁰⁵⁶ Veliki rezultati u obnovi i razvoju zemlje na najbolji način potvrđuju politiku SPS na zaštiti vitalnih nacionalnih i državnih interesa, 22. april, isto

¹⁰⁵⁷ SPS-u iznad i ispred svega interes naroda i države, 18. jul, isto

¹⁰⁵⁸ Pobjeda levice u SRJ blokiraće hegemonizam i monopol Zapada prema svetu, 20. septembar, isto

¹⁰⁵⁹ Odbrana Jugoslavije bitka za čitav svet, 5. jun, isto

¹⁰⁶⁰ Odbrana Jugoslavije odbrana međunarodnog prava, 25. mart, isto

¹⁰⁶¹ Smene u SPS- u, 12. oktobar, isto

¹⁰⁶² Počela izgradnja 10 000 stanova u 19 gradova Srbije, 16. maj; Počela izgradnja stanova za mlade u još 13 gradova Srbije, 28. maj; Počela izgradnja stanova u još 14. gradova Srbije, 11. jun; U 89 gradova započela izgradnja 10 000 stanova, 18. jul; Program izgradnje 100 000 stanova predstavlja snažan podsticaj celokupnom privrednom razvoju, 10. avgust, naslovna strana

¹⁰⁶³ U sprovođenju reformi nema zastoja, 20. maj, isto

¹⁰⁶⁴ I pored sankcija očekuje se visok rast proizvodnje i dobar rod u poljoprivredi, 15. april, isto

¹⁰⁶⁵ Od 5. juna počinje isplata stare devizne štednje, 2. jun, isto

¹⁰⁶⁶ Gotovo sve što je NATO porušio popravljeno za samo godinu dana, 14. jun, isto

¹⁰⁶⁷ Počela izgradnja auto-puta od Beograda do Novog Sada, 16. jun, isto

¹⁰⁶⁸ Varadinska duga premostila Dunav, 23. septembar, isto

oktobra na naslovnim stranama uglavnom se informisalo o ekonomskoj pomoći iz inostranstva,¹⁰⁶⁹ pojevtinjenjima,¹⁰⁷⁰ povećanju plata i penzija,¹⁰⁷¹ brzom finansijskom razvoju uz inostranu pomoć itd.¹⁰⁷²

4.1.1.3.5. Simbolička slika dešavanja na Kosovu

Od ukupno 134 teksta kojim se kreirala simbolička slika Kosova na naslovnim stranama lista *Politika*, 120 tekstova konstruisalo je simboličku realnost na Kosovu do 5. oktobra, a 14 nakon tog datuma. Pozicioniranje tekstova kojima se konstruisala realnost na Kosovu na naslovnim stranama, uglavnom je bila vezana, kao što smo rekli za označavanje terorizma i nasilja Albanaca nad Srbima i označavanje ugroženosti Srba, zatim na konstrukciju nesposobnosti međunarodnih snaga da reše probleme na Kosovu, održe red i mir i zaštite Srbe, neophodnost povratka vojske i policije na Kosovo u funkciji uspostavljanja reda i mira i s tim u vezi odlazak međunarodnih snaga. Teror Albanaca širi se i van Kosmeta,¹⁰⁷³ teroriste naoružavaju i humanitarne organizacije,¹⁰⁷⁴ postoji veza između terorista na Kosmetu i terorista u Čečeniji.¹⁰⁷⁵ Teroristi osim što ubijaju Srbe ubijaju i Albance.¹⁰⁷⁶ U šest tekstova Kušner se predstavlja kao čovek koji krši rezoluciju 1244,¹⁰⁷⁷ organizuje izbore,¹⁰⁷⁸ podržava separatiste.¹⁰⁷⁹ Pored toga kreira se zainteresovanost „većeg dela Albanaca” za povratak srpske vojske i policije,¹⁰⁸⁰ gubljenje strpljenja međunarodne zajednice prema Albancima,¹⁰⁸¹ i priznavanje fijaska na Kosmetu.¹⁰⁸² Nesposobnost Kfora i Unmika i njihova pristrasnost takođe je konstruisana na naslovnim stranama. Kfor i Unmik saučestvuju u etničkom čišćenju,¹⁰⁸³ bahati su¹⁰⁸⁴ i

---

¹⁰⁶⁹ SRJ dobija odmah 30 miliona maraka, 12. oktobar, isto

¹⁰⁷⁰ Počela pojevtinjenja, 22. oktobar, isto

¹⁰⁷¹ Veće plate i penzije, više novca za dečije dodatke, 18. novembar, isto

¹⁰⁷² Brz privredni razvoj uz stranu finansijsku pomoć, 5. decembar, isto

¹⁰⁷³ Teror Albanaca nad Srbima širi se i izvan Kosmeta, 6. januar, naslovna strana

¹⁰⁷⁴ Fondacija Majka Tereza naoružava teroriste OVK, 18. januar, naslovna strana

¹⁰⁷⁵ Teroristi beže iz Čečenije na Kosovo, 24. februar, naslovna strana

¹⁰⁷⁶ Šiptarski teroristi ubijaju i Albance, 20. avgust, isto

¹⁰⁷⁷ Deklaracija Kušnera i Ortuna grubo kršenje rezolucije 1244 SB UN, 23. avgust, isto

¹⁰⁷⁸ Ogoljena Kušnerova izborna farsa, 16. jul, isto

¹⁰⁷⁹ Kušner i Rajnhart zabranili bilo kakvu istragu protiv Tačija, 5. februar, isto

¹⁰⁸⁰ Veliki deo albanskog naroda ne želi tuđinsku upravu, 8. februar, isto

¹⁰⁸¹ Svet izgubio strpljenje sa Albancima, 14. februar, isto

¹⁰⁸² Svet priznao fijasko na Kosmetu, 13. februar, isto

¹⁰⁸³ Novi dokaz da Kfor i Unmik saučestvuju u etničkom čišćenju, 21. februar, isto

¹⁰⁸⁴ Bahati pretresi srpskih kuća i stanova, 21. februar, isto

zaslužni za nered na Kosmetu i rast kriminala.¹⁰⁸⁵ Kfor podstiče nasilje,¹⁰⁸⁶ ne radi ništa na sprečavanju aktivnosti albanskih ekstremista,¹⁰⁸⁷ zbog čega se zahteva njihovo povlačenje sa Kosmeta¹⁰⁸⁸ i hitan povratak vojske Jugoslavije.¹⁰⁸⁹ U vezi sa tim, kosmetski odred je već spreman za povratak.¹⁰⁹⁰ Kosmet je glavna tema razgovora NATO sa Rusijom.¹⁰⁹¹ Na Kosmetu se sprovodi genocid nad Srbima¹⁰⁹² i etničko čišćenje po nalogu SAD,¹⁰⁹³ ta teritorija je pakao za manjine.¹⁰⁹⁴ Nakon 5. oktobra na naslovnim stranicama *Politike* kreira se neophodnost srpsko-albanskih pregovora,¹⁰⁹⁵ izveštava se o srpskoj policiji i Kforu u istim patrolama,¹⁰⁹⁶ o Albancima koji poštuju primirje.¹⁰⁹⁷

4.1.1.3.6. Konstrukcija saradnje i sankcija

Jedan od glavnih problema sa kojim se suočavala vlast pre 5. oktobra u Srbiji i Jugoslaviji su međunarodne sankcije. U vezi sa tim one su na naslovnim stranama *Politike* predstavljene kao izuzetno negativne pri čemu se nije ulazilo u razloge njihovog uvođenja niti se vršila dublja analiza. Sankcije su kršenje ljudskih prava,¹⁰⁹⁸ one ne samo da su promašile cilj¹⁰⁹⁹ već su i predmet kritike međunarodne zajednice,¹¹⁰⁰ u vezi čega se predviđa mogućnost njihovog skorog ukidanja.¹¹⁰¹ One su nastavak agresije na SRJ,¹¹⁰² čist terorizam¹¹⁰³ i karantin.¹¹⁰⁴ U vezi prevazilaženja problema sa sankcijama kreira se saradnja Jugoslavije sa nesvrstanim zemljama¹¹⁰⁵ kao alternativa američkom i zapadnom

---

¹⁰⁸⁵ UN i Kfor dele odgovornost za haos na Kosmetu i cvetanje kriminala, 22. februar, isto

¹⁰⁸⁶ Kfor podstiče nasilje, 25. februar, isto

¹⁰⁸⁷ Kfor ne sprečava kosmetske separatiste, 6. mart, isto

¹⁰⁸⁸ Zahtev Savetu bezbednosti UN da povuče sa Kosova i Metohije snage Kfor i Unmika, 8. jun

¹⁰⁸⁹ Jugoslavija traži hitan povratak VJ na Kosovo, 17. septembar, isto

¹⁰⁹⁰ Kosmetski odred spreman za povratak, 2. septembar, isto

¹⁰⁹¹ Kosmet glavna tema pregovora Rusija NATO, 29. april, isto

¹⁰⁹² Na Kosmetu se sprovodi genocid nad Srbima, 30. jun, isto

¹⁰⁹³ Etničko čišćenje po nalogu SAD, 2. jul, isto

¹⁰⁹⁴ Kosmet pakao za manjine, 20. avgust, isto

¹⁰⁹⁵ Neophodan srpsko-albanski razgovor, 26. novembar, isto

¹⁰⁹⁶ Srpska policija i KFOR u zajedničkim patrolama, 24. decembar, isto

¹⁰⁹⁷ Šiptari poštovali prekid vatre, 27. novembar, isto

¹⁰⁹⁸ Sankcije same po sebi kršenje ljudskih prava, 30. mart, naslovna strana

¹⁰⁹⁹ Sankcije nametnute Srbiji promašile cilj, 14. jul, isto

¹¹⁰⁰ Svet kritikuje sankcije, 19. april, isto

¹¹⁰¹ Kraj sankcijama i ratovima protiv Iraka, Kube i Jugoslavije, 08. april, isto

¹¹⁰² Sankcije protiv SRJ su nastavak agresije NATO, 18. jul, isto

¹¹⁰³ Sankcije su čist terorizam, 10. septembar, isto

¹¹⁰⁴ Rušenje karantina Zapada, 19. april, isto

¹¹⁰⁵ Nesvrstani za pravedniji svetski poredak, 11. april, isto

hegemonizmu. Potencira se povezivanje svih država i naroda koji pružaju otpor američkoj hegemoniji¹¹⁰⁶ i u vezi sa tim se naročito potencira ekonomska saradnja sa Rusijom.¹¹⁰⁷ Pored toga, u simboličkoj sferi kreira se čitav pokret u zapadnim zemljama koji se zalaže za ukidanje sankcija. Za ukidanje sankcija zalaže se Sekretar saveta Evrope,¹¹⁰⁸ u Parizu je podeljeno preko 10.000 letaka protiv sankcija,¹¹⁰⁹ postoji zainteresovanost za privrednu saradnju sa SRJ itd. Nakon 5. oktobra prioritet u odnosu na tekstove o sankcijama koje su ukinute¹¹¹⁰ preuzima snažni zamah saradnje, ulaganja stranog kapitala, učlanjavanja u međunarodne organizacije što predstavlja specifičnu legitimizaciju novih vlasti, ali i u simboličkoj sferi transponovan sled realnih događaja.

4.1.2. *Struktura tekstova pozicioniranih na naslovnoj strani lista Blic*

Struktura naslovne strane lista *Blic* ima pored brojnih razlika jednu značajnu sličnost sa naslovnom stranom lista *Politika*. I na jednoj i na drugoj naslovnoj strani povećana je zastupljenost tekstova i naslova sa temama koje predstavljaju semantičko jezgo tumačenja slike navedenih medija. Naime, u *Politici* je na naslovnoj strani evidentno povećanje zastupljenosti tekstova sa spoljnopolitičkom tematikom, dok je u *Blicu* došlo do povećanja zastupljenosti naslova tekstova sa unutrašnjopolitičkim temama. U tom smislu potvrđeno je da je naslovna strana navedenih medija simbolički koncentrat, model kojim se upravlja pažnjom, značenjem i smislom konstruisane medijske stvarnosti. Osim toga, ona je i šablon i mapa za kretanje kroz simboličku realnost na drugim stranama koja se nude čitaocu. Od 1.872 naslova¹¹¹¹ na naslovnoj strani lista *Blic* 31 (2%) naslov se odnosio na tekstove sa temom Rusija i Kina, 26 (1%) naslova odnosilo se na tekstove sa temom okruženja, 168 (9%) naslova odnosilo se na tekstove sa temom Zapada, a 1.647 (88%) na tekstove sa unutrašnjopolitičkim temama.

U odnosu na zastupljenost tekstova sa unutrašnjopolitičkim temama na nivou ukupnog uzorka tekstova u listu *Blic* a koja je iznosila 83%, zastupljenost naslova tekstova sa

---

¹¹⁰⁶ Povezivanje svih država i naroda koji pružaju otpor dominaciji u svetu, 7. jul, isto

¹¹⁰⁷ Ekonomska saradnja Srbije i Rusije podignuta na najviši nivo, 26. avgust, isto

¹¹⁰⁸ Apel generalnog sekretara Saveta Evrope za ukidanje sankcija, 31. avgust, isto

¹¹⁰⁹ Širom Pariza preko deset hiljada letaka protiv sankcija Jugoslaviji, 15. septembar, isto

¹¹¹⁰ Počinje ukidanje sankcija, 9. oktobar, isto

¹¹¹¹ Na naslovnoj strani lista *Blic* nema tekstova.

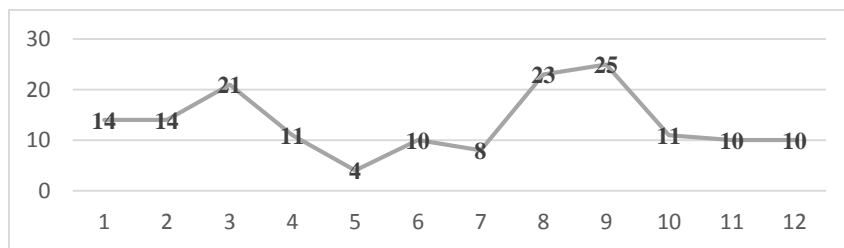
navedenom temom je porasla na 88%. Istovremeno, zastupljenost tema sa spoljnopolitičkim temama na naslovnim stranama niža je 5% i pala je sa 17% na 12%. Navedena zastupljenost rezultirala je različitom istaknutošću tekstova sa određenim temama, čime je definisana i sugerisana njihova relevantnost u procesu tumačenja odnosno konstrukcije značenja u okviru simboličke slike realnosti. I dok je u listu *Politika* istaknutost odnosno relevantnost u kombinaciji sa homogenom vrednosnom orijentacijom tekstova sa preovlađujućim temama Zapada dobijala karakteristike ideološke, propagandne i političke pristrasnosti, u listu *Blic* heterogena vrednosna orijentacija tekstova u kombinaciji sa manjom zastupljenošću naslova tekstova sa navedenim temama dobijala je karakter pristrasnosti selekcijom.

4.1.2.1. Simbolička konstrukcija Zapada

Na naslovnim stranicama lista *Blic* tema Zapad je zastupljena kroz 168 naslova tekstova, što je 9% od ukupnog broja naslova zastupljenih na naslovnim stranama navedenog lista. Međutim, struktura navedenih naslova pokazuje da se uglavnom radi o tekstovima koji se mogu dovesti u vezu sa dešavanjima u SRJ, odnosno konfliktom zemalja Zapada sa vlašću u Srbiji i saradnjom istih sa opozicijom. Od 168 naslova 24 naslova odnosilo se na Međunarodni tribunal u Hagu, 47 na konflikt Zapada sa vlašću u Srbiji, 44 na odnos Zapada sa opozicijom u Srbiji, 38 na odnos zemalja i organizacija Zapada prema Kosovu i 15 naslova na sankcije i ostalo.

Međutim, veza koja se na naslovnim stranama *Blica* uspostavlja između kreiranja Zapada i unutrašnjopolitičkih dešavanja u Srbiji i SRJ nije ideološka kao na stranicama *Politike*. Dakle, nema ni govora o novom svetskom poretku, o novom kolonijalizmu, o sukobu Istoka i Zapada. Više se ukazuje na negativne posledice sukoba vlasti sa Zapadom i moguće dobre strane koje će u odnosu sa Zapadom doneti promene te vlasti. Navedene naslove prate 53 fotografije, što je od ukupnog broja analiziranih fotografija na naslovnim stranama 7,6% zastupljenosti. Dinamička zastupljenost naslova tekstova sa temom Zapad pokazuje porast u trećem, osmom i devetom mesecu.

Grafikon 4.4. Frekvencija naslova sa temom Zapad na naslovnoj strani lista *Blic* 2000. godine

Porast zastupljenosti naslova u trećem i osmom mesecu vezan je uglavnom za aktivnosti NATO i međunarodnih institucija na Kosovu (manevri NATO na Kosovu, sukobi Srba sa Kforom, pokušaj oduzimanja rudnika Trepča od strane Kfora), dok je porast zastupljenosti naslova u devetom mesecu vezan za mogućnost ukidanja sankcija ukoliko dođe do političkih promena u Srbiji. I dok se tekstovi vezani za Kosovo mogu oceniti kao nepristrasni, naslovi o sankcijama imaju elemente propagandne i političke pristrasnosti, naročito kada se ima u vidu da povećanje njihove zastupljenosti korelira sa izborima u Srbiji.

Odnos Zapada prema opoziciji koji je kreiran na naslovnoj strani lista *Blic* je posredan i ne označava njihovu čvrstu strukturnu povezanost. Uglavnom se apeluje na to da je Srbiji mesto u Evropi, da Zapad očekuje promene nakon kojih će doći do povratka Srbije u međunarodne institucije, da će Zapad pomoći opoziciji, ali da nema svog kandidata čime se kreira izvesna distanciranost.¹¹¹² Pored toga, zastupljeni su i naslovi o sankcijama odnosno o njihovom ukidanju nakon promene vlasti u Srbiji, crnim i belim listama i značajnoj finansijskoj pomoći EU nakon demokratskih promena.¹¹¹³ Na direktniju vezu ipak ukazuju naslovi tekstova o sastancima predstavnika opozicije i zapadnih zvaničnika koji su na naslovnim stranicama veoma retki i zanemarljivi.¹¹¹⁴ U vrednosnom smislu navedeni naslovi u pozitivnom svetlu u simboličkoj slici sveta lista *Blic* odlikavaju odnos

¹¹¹²Povratak SRJ u OEBS posle demokratskih izbora 14. januar; Zapad očekuje promene u Srbiji 25. januar; Dini obećao podršku opoziciji 7. februar; Novac će čekati promene u Srbiji, 10. maj; Srbiji je mesto u Evropi, 27. jun; SAD:Nemamo svog kandidata, 19. avgust, naslovne strane

¹¹¹³EU spremila 6 milijardi za Srbiju posle Miloševića, 30. mart; EU proširuje „belu listu”, 20. jul; SAD: Demokratska Srbija bez sankcija, 18. septembar; EU će ukinuti sankcije ako pobjedi opozicija, 19.septembar; Izolacija donosi mentalne tegobe, 22. septembar, naslovna strana

¹¹¹⁴ U Budvi sastanak opozicije sa predstavnicima EU i SAD, 19. januar, isto

Zapada prema opoziciji, ne u smislu kreiranja tih odnosa, već mogućih pozitivnih njihovih posledica.

Za razliku od kreiranja odnosa Zapada i opozicije na naslovnim stranama pozitivnom ali indirektnom simboličkom konstrukcijom, odnos Zapada i vlasti u Srbiji kreiran je kroz zastupljenost naslova tekstova kojima se reprezentuje direktna konfrontacija i konflikt sa svim posledicama koji on nosi. Međutim, nije reč o konfliktu koji se oslanja na sukob iz 1999. godine kada je SRJ bombardovana od strane NATO, već o aktuelnim dešavanjima vezanim za finansijske organizacione i svake druge pritiske na vlast u Srbiji od strane zapadnih zemalja.¹¹¹⁵ Na naslovnim stranicama *Blica* zastupljeni su i naslovi tekstova kojima se kritikuje Zapad za svoju politiku prema SRJ koji predstavljaju uglavnom izjave zvaničnika vladajućih partija,¹¹¹⁶ kao i veoma mali broj drugih kritičkih tekstova, uglavnom na račun NATO.¹¹¹⁷ Radi se dakle o vrednosno heterogenoj grupi tekstova, u kojoj je dominacija naslova tekstova sa negativnom orijentacijom odnosa vlasti u Srbiji i Zapada kreirana selekcijom informacija. I dok taj konflikt po prirodi nametnut u *Politici* dobija mitske razmere sukoba dobra i zla i kao takav predstavlja ključ za tumačenje drugih aspekata simboličke slike, u *Blicu* se on sagledava isključivo sa aspekta njegovih negativnih posledica po narod i državu. U *Politici* je učešće Srbije i vlasti u Srbiji u navedenom konfliktu ideološke prirode, a sa aspekta vrednosti pozitivan, dok u listu *Blic* on ima negativne karakteristike bez ideološkog predznaka. Međutim, ovde treba napomenuti da se radi o zastupljenosti veoma malog broja naslova tekstova na naslovnim stranama, tako da ono što se sa sigurnošću može tvrditi jeste da se radi o njihovoj maloj relevantnosti u konstrukciji simboličke slike lista *Blic*. Sledeća grupa tekstova kojim se kreira Zapad na naslovnim stranama lista je grupa tekstova kojim se bez pristrasnosti reprezentuju aktivnosti, uglavnom konflikata, vojnih organizacija NATO i Kfora,¹¹¹⁸ kao i aktivnosti Bernara Kušnera¹¹¹⁹ na Kosovu. Manja grupa naslova tekstova kojima se

---

¹¹¹⁵ EU zateže finansijsku omču, 22. mart; EU: Oštrije prema Beogradu, 24. mart; SAD traže izbacivanje SR Jugoslavije iz OUN, 29. jun, naslovna strana

¹¹¹⁶ Šainović: SAD su glavni sponzori krize u SRJ, 12. maj; Matić: Žugića ubila CIA, 7. jun; Mira Marković: NATO sprema krađu izbora, 15. septembar, naslovna strana

¹¹¹⁷ NATO je priznao da je bacao bombe sa uranom, 22. mart; Dinstbir : akcija NATO bila pun promašaj, 23. mart, naslovna strana

¹¹¹⁸ Sukob Albanaca i Kfora u Mitrovici, 22. februar; Povređeno 15 Srba u sukobu s Kforom, 16. mart; Kfor zauzeo „Trepču“, desetero povređenih, 15. avgust, naslovna strana

¹¹¹⁹ Tači diktira Kušnerove odluke, 24. januar; Kušner: Gospodine Dinstbir, zavežite. Dinstbir: Gospodin Kušner je otkačio, 14. jun; Kušner zabranio ulazak na Kosovo Saliju Beriši, 15. jun; Kušner otvara

kreira segment simboličke slike Zapada na naslovnim stranicama lista *Blic* odnosi se na konstrukciju Međunarodnog suda u Hagu kojim se reprezentuje aktivnost navedenog tribunala na prostorima bivše Jugoslavije, uglavnom u BiH Hrvatskoj i Srbiji. Selekcija naslova na naslovnim stranicama lista *Blic* koji se odnose na optužnicu protiv tada aktuelnog predsednika Miloševića¹¹²⁰ i druge zločine počinjene na području Srbije u odnosu na provladine medije imaju karakter propagandne pristrasnosti.¹¹²¹

U svakom slučaju, manja zastupljenost naslova tekstova koji se odnose na Zapad na naslovnoj stranici u listu *Blic* u odnosu na ukupnu zastupljenost, stavlja ih u red manje relevantnih u simboličkoj slici navedenog lista. U tom smislu pojačava se efekat pristrasnosti selekcijom (minimiziranje) koja je rezultirala manjom zastupljenošću na naslovnim stranama, stoga i manjom istaknutošću i manjim stepenom relevantnosti naslova tekstova čija je tema bila Zapad.

4.1.2.2. Simbolička konstrukcija Rusije i Kine

Zastupljenost naslova tekstova sa temom Rusije i Kine na naslovnim stranama lista *Blic* bila je minimalna i bila je izraz minimalne relevantnosti navedenih tekstova u simboličkoj slici lista *Blic*. Kina je na naslovnim stranama kreirana naslovima tekstova o neispravnim lekovima poreklom iz Kine,¹¹²² sumnjama u kineske kredite,¹¹²³ švercovanju Kineza,¹¹²⁴ a Rusija osim tekstovima o dešavanju u vezi sukoba u Čečeniji, o izboru Putina za predsednika i drugim unutrašnjopolitičkim dešavanjima u Rusiji i tekstovima o odnosu Rusije prema opoziciji i prema vlasti u SRJ. Jedan broj tekstova reprezentuje poverenje koje opozicija u Srbiji ima u rusko rukovodstvo¹¹²⁵, naročito u periodima oštre konfrontacije sa vlašću u Srbiji kojima se gradi slika Rusije kao medijatora kome sve

---

ambasade, 19. jul; Kušner zakazao izbore za 28. oktobar, 14. avgust; Kušner proterao funkcionere SPS, 22. avgust; Kušner odložio odluku o izborima, 2. septembar, naslovna strana

¹¹²⁰ Grejem Bluit, zamenik glavnog tužioca Tribunala: Protiv Miloševića još šira optužnica, 22. februar; Ne povlačim optužnicu protiv Miloševića, 22. jun, naslovna strana

¹¹²¹ Slučaj Štrpci u Hagu, 27. april; Nove haške optužnice za Srebrenicu i Kosovo, 6. jul, isto

¹¹²² Kineski lekovi bez potvrde o ispravnosti, 20. oktobar, naslovna strana

¹¹²³ Veo tajne oko kineskih kredita, 2. mart, isto

¹¹²⁴ Dvojica oficira VJ uhapšena pri švercu Kineza, 21. avgust; Švercovani Kinezi za dlaku izbegli gušenje, 22. avgust, isto

¹¹²⁵ Opozicija danas šalje pismo ruskom predsedniku Putinu, 19. maj; DS i DSS čekaju poziv iz Moskve, 22. maj; Lideri opozicije u Moskvi, 24. maj; Putin pozvao u Moskvu Koštunicu i Miloševića, 03. oktobar,

strane u unutrašnjopolitičkom sukobu u Srbiji veruju. S druge strane, pojedinim naslovima kreira se otklon Rusije od aktuelne vlasti a istovremeno se reprezentuju nastojanja Rusije da se ukinu carine SRJ, kao i zalaganja za njenu celovitost.¹¹²⁶ Osim toga, kroz mali broj tekstova kreira se odnos Rusije i Zapada kao partnera u vezi unutrašnjopolitičkih dešavanja u SRJ.¹¹²⁷ Interesantno je ovde navesti i naslove dva teksta „Slaba vajda od Rusije i Kine”¹¹²⁸ i „Za Evropu 56%, za Rusiju osam odsto građana Srbije”¹¹²⁹, koji svedoče o dugovečnosti navedenih dilema u našoj javnosti. Pristrasnost selekcijom tekstova na naslovnim stranama u listu *Blic* dovodi do različitog stepena istaknutosti i relevantnosti, što menja objektivistički pristup navedenom procesu izbora. Naime, odnos zastupljenosti tekstova sa temom unutrašnjopolitičkih dešavanja i spoljnopolitičkih tema, u listu *Blic* ne odgovara realnoj slici sveta i svodi je samo na neposredno okruženje. Pored toga, to umanjenoje ima svoje posledice i na proces spoznaje pravog smisla i spoljnopolitičkih i unutrašnjopolitičkih dešavanja, izoluje ih jedne od drugih čime u velikoj meri ukida korelaciju. Pored toga, hiperbolizacijom se unutrašnjopolitička dešavanja u listu *Blic* uzdižu na takav nivo relevantnosti kojim se zamagljuje ili otežava spoznaja realnih događaja gotovo na isti način kao i u listu *Politika* koja je, selekcijom i simplifikacijom, izobličila međunarodne odnose Srbije prelivajući ih i na unutrašnjopolitička dešavanja. Ovde ćemo na jednom primeru pokazati na koji način se konstrukcijom naslovne strane vrši redukcija ili hiperbolizacija istaknutosti ili relevantnosti određenog događaja.

Naime, činjenica je da je 12. 6. 2000. godine u Srbiju doputovao Li Peng, visoki zvaničnik Republike Kine, najmnogoljudnije zemlje sveta. Prisustvo teksta o navedenom događaju na naslovnoj stranici *Politike*, fotografija koja ga prati, veličina naslova i prostor koji tekst zauzima na naslovnoj strani definiše visok stepen relevantnosti navedenog događaja iz ugla lista *Politika*. Međutim, sam tekst i njegova istaknutost na naslovnoj stranici ne bi bili toliko interesantni sa aspekta analize simboličke konstrukcije da odmah pored njega nije pozicioniran tekst sa naslovom „Klinton, Olbrajt i NATO proglašeni ratnim zločincima”, u kome se čitaoci obaveštavaju da je Tribunal Remzija Klarka proglasio

---

¹¹²⁶Rusija ne da gas dok se ne plati, 3.jun; Putina se ogradio od Miloševića, 25. jul, naslovna strana

¹¹²⁷ Nato traži od Putina da utiče na Miloševića, 3. avgust; Rusija posreduje u oslobađanju uhapšenih Britanaca i Kanadana, 12. avgust, isto

¹¹²⁸ *Blic*, naslovna strana, 26. februar

¹¹²⁹ *Blic*, naslovna strana, 31. januar

krivim predseidnike zapadnih država za bombardovanje SRJ 1999. godine, kao i uokviren tekst „Putin ponovo upozorava SAD”, u kome se čitaoci obaveštavaju da postoje značajne nesuglasice između Rusije i SAD po pitanju Sporazuma o protivraketoj odbrani.

Kolaž 4.2. Fotografije naslovnih strana lista *Politika* i *Blic*, kao i treće strane lista *Blic* od 12.06.2000. godine

Navedena kombinacija tekstova reprezentuje koncepciju simboličke slike sveta lista *Politika*, u kojoj postoji „zločinački Zapad”, Rusija na ivici sukoba sa tim Zapadom i Kina koja je prijateljska zemlja čiju su zgradu ambasade u Beogradu, što je bilo opštepoznato, avioni NATO pogodili tokom bombardovanja 1999. godine, kada su poginula dva kineska novinara i koja se nalazila u stalnoj konfrontaciji sa SAD po pitanju Tibeta. Kada se tome doda tekst o promociji pitomaca policijske Akademije opremljen fotografijom uz naslov „Braniooci mira, sigurnosti građana, napretka i prosperiteta našeg društva”, onda je hiperbolizacija istaknutosti i relevantnosti spoljnopolitičkih dešavanja u simboličkoj slici koja je kreirana na naslovnoj strani potpuna i prelivena na unutrašnjepolitička dešavanja, jer Zapad agresiju na SRJ sprovodi preko „stranih plaćenika” i „domaćih izdajnika” od kojih se „brani otadžbina”. Svaki tekst pojedinačno tumačen može biti uobičajen, čak i trivijalan, ali u intertekstualnom odnosu imaju svoj smisao u okviru tako kreirane simboličke slike.

Sa druge strane, simbolička konstrukcija naslovne strane lista *Blic* zasnovana je na naslovima tekstova koji se odnose na izbore u Crnoj Gori praćene fotografijama Mila Đukanovića i Predraga Bulatovića, kao i tekstovima o podelama u opoziciji i aktivnostima pokreta „Otpor” i naslovom da na univerzitetima vlada strah kojim se posredno pravi aluzija na situaciju u društvu. Na naslovnoj strani nema ni reči o poseti visokog kineskog zvaničnika Srbiji, ali postoji naslov da je „Nađen leš u koferu” i da muzička grupa „Boni M” gostuje u Budvi te da su Filozofski i Filološki fakultet snizili cene školarine. Dakle, izostanak bilo kakvog teksta na naslovnoj strani lista *Blic* kojim bi se označio dolazak kineskog zvaničnika nije rezultat nedostatka prostora na naslovnoj strani koji je popunjen tekstovima kojima se označavaju značajniji događaji, već rezultat izbora da taj tekst ne bude na naslovnoj strani, po istom principu selekcije po kome se uopšte određeni događaj kvalifikuje u informaciju ili u neinformaciju. Međutim, poseta kineskog zvaničnika ipak je za *Blic* bila informacija ali znatno manjeg stepena relevantnosti i značaja tako da je tekst o navedenoj poseti pozicioniran u dnu treće strane na minimalnom prostoru.

Na isti način na koji je tekstu o poseti kineskog zvaničnika dodeljena relevantnost u *Politici* na prvoj, a u *Blicu* na trećoj strani, dodeljuje se relevantnost čitavim temama. Čak bi se moglo zaključiti da je relevantnost tema unapred opredelila i relevantnost svih tekstova, odnosno događaja u simboličkoj stvarnosti navedenih listova, bez obzira na njihovu stvarnu realnu relevantnost. Zbog toga je ovde bitno ponovo naglasiti da je sagledavanje realnosti u savremenom svetu nemoguće bez „čitanja” više medija i njihovih simboličkih slika, kojima se stvarnost sagledava sa više tačaka. Za razliku od nedavne prošlosti, previše medija donosi drugi problem, a to je zamagljivanje i relativizacija tačaka posmatranja koje su se u svojoj krajnjoj instanci opredmetile kroz nestanak ideologija u njihovom izvornom smislu i njihovu transformaciju u ideologije „trenutnog interesa”, kojima pogoduje relativizacija ne samo značenja već i značaja koje donose savremeni mediji.

4.1.2.3. Simbolička konstrukcija okruženja

Na naslovnim stranama lista *Blic* bilo je zastupljen minimalan broj naslova koji su se odnosili na temu vezanu za dešavanja u okruženju, koji ukazuju na njihovu malu

relevantnost za simbolički svet lista *Blic*. Međutim, i u ovako malom broju tekstova očigledna je razlika u pogledu na dešavanja u R. Srpskoj u listu *Blic* u odnosu na list *Politika*. Naime, dok je u listu *Politika* Milorad Dodik označen na sličan način kao opozicija u Srbiji, u listu *Blic* njegovo ime se u 4 navrata pojavljuje u naslovima na naslovnim stranama u kojima se ne dovodi u vezu sa političkim dešavanjima u Srbiji. Na taj način Dodiku je u simboličkoj slici lista *Blic* ipak dodeljen legitimitet političara a ne neprijatelja. Ipak, u 2 naslova pominje se konflikt sa vlašću u Srbiji.¹¹³⁰ U vezi Hrvatske, na naslovnoj stranici lista *Blic* zastupljena su dva naslova od kojih se jedan direktno a drugi putem aluzija može dovesti u vezu sa dešavanjima u Srbiji.¹¹³¹ Pored toga što je zastupljenost naslova tekstova o okruženju na naslovnim stranama redukovaniya od zastupljenosti istih u listu *Blic* sa 2% zastupljenost je pala na 1%, došlo je do promene strukture zastupljenosti tekstova i u okviru tako male zastupljenosti. Naime, najveća zastupljenost tekstova sa temom Hrvatske koja je iznosila 50% na nivou simboličke slike lista *Blic* pala je na naslovnim stranama na 7,6%, dok je zastupljenost naslova sa temom BiH skočila sa 36% na 73%. Povećanje istaknutosti bez obzira na ukupnu manju zastupljenost ukazuje na veću relevantnost naslova sa temom BiH u listu *Blic* od relevantnosti tema vezan za dešavanja u Hrvatskoj. U tom smislu može se govoriti o kvantitativnoj i kvalitativnoj zastupljenosti tekstova u okviru kreiranja simboličke slike sveta medija. Kvalitativna zastupljenost tekstova ili medijskih sadržaja uopšte posmatra se sa aspekta njihove istaknutosti, tj. upotrebljenih poluga relevantnosti, dok se kvantitativna zastupljenost meri samo brojem jedinica medijskih jedinica sadržaja (tekstova, emisija itd.). Kvalitativna zastupljenost je u direktnoj vezi sa konceptom kreirane medijske slike, dok je kvantitativna zastupljenost u formi latentne relevantnosti, odnosno indirektna veze sa navedenim konceptom.

4.1.2.4. Simbolička konstrukcija unutrašnjopolitičkih dešavanja

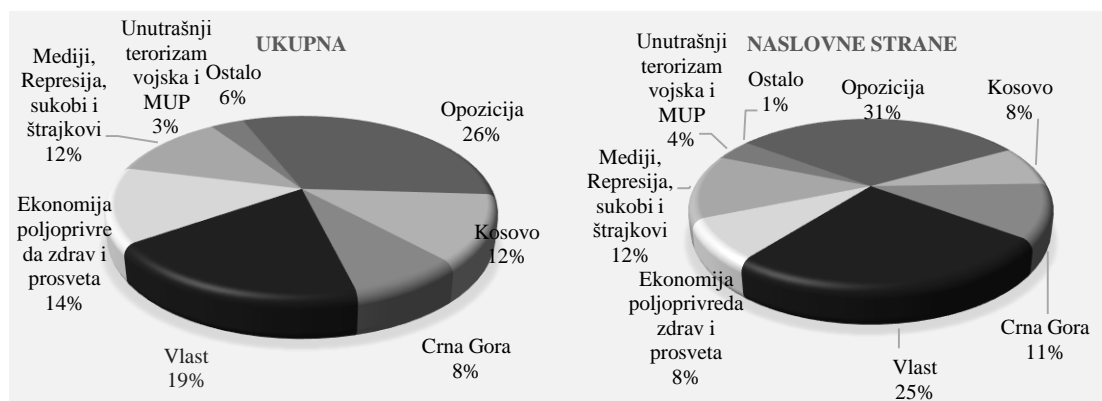
Zastupljenost naslova tekstova sa unutrašnjopolitičkom problematikom na naslovnim stranicama lista *Blic* bila je ubedljivo najveća i iznosila je kao što smo videli 88% od ukupnog broja analiziranih tekstova. Čak 21,8% naslova tekstova sa

---

¹¹³⁰ Ministru RS zabranjen ulaz u SR Jugoslaviju, 28. avgust; Petrić isključio Radio Jugoslaviju, 21. avgust

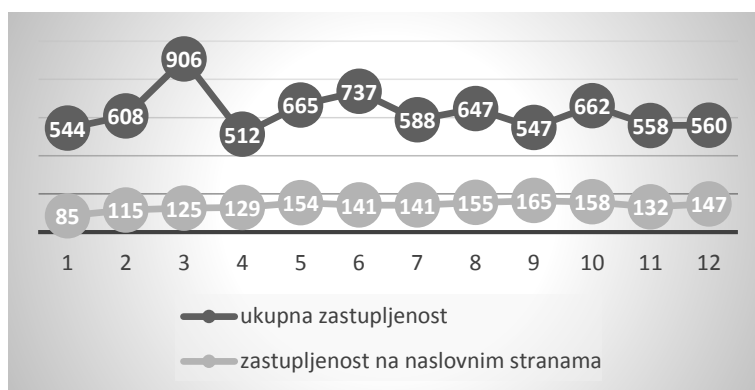
¹¹³¹ Ubedljiva pobeda opozicije u Hrvatskoj, 5. januar; Mesić želi da svedoči protiv Miloševića, 10. februar

unutrašnjepolitičkom problematikom našlo je svoje mesto na naslovnim stranama, odnosno od ukupno 7.534 tekst na naslovnim stranama lista *Blic* pozicionirano je 1.647 naslova tih tekstova. U listu *Blic* zastupljenost tekstova sa unutrašnjepolitičkim temama bila je i kvalitativna i kvantitativna s jedne strane kao rezultat njihovog broja, a s druge kao načina njihove zastupljenosti korišćenjem poluga relevantnosti.

Grafikon 4.5. Upporedni prikaz ukupne i zastupljenosti tema na naslovnim stranama u listu *Blic* 2000.

Relativno povećanje zastupljenosti naslova tekstova sa unutrašnjepolitičkim temama sa 83% na 88% rezultat je povećanja zastupljenosti naslova sa podtemama opozicija (veće za 5%), vlast (veće za 6%), Crna Gora (veće za 3%) i unutrašnji terorizam (veće za 1%), dok je zastupljenost podtema Kosovo manje za 4%, ekonomija manje za 5% i ostalo manje za 5%. Zastupljenost podteme mediji i represija ostala je na istom nivou - 12%. Dinamička dimenzija zastupljenosti tekstova sa unutrašnjepolitičkom tematikom na naslovnim stranama *Blica* pokazuje konstantnost za razliku od ukupne zastupljenosti.

Grafikon 4.6. Ukupna i zastupljenost na naslovnim stranama naslova sa unutrašnjepolitičkom tematikom lista *Blic*

Najveće povećanje zastupljenosti na naslovnoj strani *Blica* imali su naslovi tekstova sa podtemom vlast. Međutim, povećanje zastupljenosti broja naslova tekstova pratila je promena u njihovoj vrednosnoj orijentaciji. Naime, od ukupno 419 naslova tekstova koji su bili pozicionirani na naslovnoj strani, 270 (64%) naslova imalo je negativnu, 102 (24%) neutralnu i 47 (12%) pozitivnu orijentaciju. Za razliku od vrednosne orijentacije ukupne zastupljenosti tekstova sa podtemom vlast očigledan je značajan porast udela tekstova sa negativnom orijentacijom na naslovnim stranama lista *Blic* (sa 48% na 64%), pad udela tekstova sa neutralnom orijentacijom (sa 37% na 24%) i pad udela tekstova sa pozitivnom orijentacijom (sa 15% na 12%).

Povećanje zastupljenosti naslova tekstova sa podtemom vlast na naslovnim stranicama *Blica* pratilo je dakle povećanje njihove negativne vrednosne orijentacije kreirajući svojevrsnu negativnu pristrasnost koja se realizovala kroz proces selekcije. S obzirom na to da je zastupljenost podtema ostala gotovo nepromenjena, negativna aksiološka orijentacija najviše se prelila na najzastupljenije podteme odnosno tekstove u kojima se pominjao Milošević, zatim SPS i konflikti vlasti sa Crnom Gorom, opozicijom i Zapadom. Iako je najveća zastupljenost na naslovnoj strani lista *Blic* bila rezervisana za naslove tekstova o opoziciji, čak 31% od svih naslova na naslovnoj strani, činjenica je da je najveće povećanje zastupljenosti na naslovnim stranama navedenog lista bilo vezano za tekstove o vlasti, doduše u velikoj meri sa negativnom orijentacijom.

zastupljenost	Naslovna	Ukupna	%
Opozicija	505	1.956	25
Kosovo	127	916	14
Crna Gora	176	606	29
Vlast	419	1.441	29
Ekonomija, poljoprivreda, zdravstvo i prosveta	134	1.031	13
Mediji, represija, sukobi i štrajkovi	206	881	23
Unutrašnji terorizam, vojska i MUP	67	252	26
Ostalo	13	451	3
Ukupno	1.647	7.534	21,8

Tabela 4.1. Ukupna zastupljenost i zastupljenost unutrašnjopolitičkih tema na naslovnim stranama lista *Blic*, 2000. godina

Međutim, navedena tabela pokazuje da je procenat zastupljenih tekstova o opoziciji preko naslova na naslovnoj strani u odnosu na ukupnu zastupljenost tek na četvrtom mestu iza zastupljenosti podtema vlast (29% na naslovnoj strani od ukupne zastupljenosti), Crna Gora (29% na naslovnoj strani od ukupne zastupljenosti), unutrašnji terorizam, vojska i MUP (26% na naslovnoj strani od ukupne zastupljenosti). Struktura zastupljenosti naslova tekstova na naslovnim stranama takođe je promenjena. Dok su u ukupnoj zastupljenosti dominirali tekstovi o odnosu opozicije prema Zapadu i organizaciji „Otpor“, na naslovnim stranama najveća je zastupljenost naslova tekstova u kojima se pominju lideri opozicije 23% (povećanje 7%) kao persfonifikovani predstavnici opozicionih partija, zatim slede organizacija „Otpor“ sa 16% (pad 3%), sukobi 14% (povećanje 3%), Zapad 8% (pad 12%), apelovanje na jedinstvo i dogovore 9% (nepromenjeno), Crna Gora 9% (povećanje 5%), Kosovo 8% (povećanje 3%), ostalo 13 (pad 3%). Dakle, povećanje istaknutosti odnosno kvalitativne zastupljenosti imali su naslovi tekstova u kojima se pominju lideri opozicije, zatim naslovi tekstova koji se odnose na konflikte kao i naslovi koji se odnose na Crnu Goru i Kosovo u vezi opozicije, što je definisalo i porast njihove relevantnosti, dok je najveći pad zastupljenosti na naslovnim stranama bio pad zastupljenosti naslova tekstova sa temom odnosa opozicije sa Zapadom. Naslovi tekstova o opoziciji na naslovnim stranama lista *Blic* bili su vrednosno heterogeni i nepristrasni. Naime, na naslovnim stranama došlo je do pada zastupljenosti naslova tekstova sa negativnom orijentacijom sa 13% na 8% ali i pada zastupljenosti naslova tekstova sa pozitivnom orijentacijom sa 53% na 31%, i kao osnovna karakteristika značajan porast zastupljenosti broja naslova tekstova sa neutralnom vrednosnom orijentacijom sa 34% na 61%. Heterogena vrednosna struktura sa značajnom zastupljenošću neutralnih tekstova svedoči o nepristrasnosti lista *Blic*. Što se tiče zastupljenosti lidera opozicije, na naslovnim stranama najzastupljeniji je Koštunica, čija zastupljenost u naslovima tekstova na naslovnim stranama je porasla u odnosu na ukupnu zastupljenost sa 43% na 57%. Značajna zastupljenost organizacije „Otpor“ na naslovnim stranama lista *Blic* doprinosila je kreiranju distanciranja od opozicionih političkih partija, kao što je i značajan pad zastupljenosti tekstova o saradnji Zapada sa opozicijom kreirao jednu vrstu redukcije značaja navedene pojave.

Nepromenjena zastupljenost naslova tekstova koji su se odnosili na medije, sukobe, represiju, štrajkove na naslovnim stranama u odnosu na ukupnu zastupljenost ukazuje na njihovu stabilnu relevantnost u konceptu simboličke slike lista *Blic*. Relevantnost ove grupe tekstova ne proizilazi samo iz njihove latentne homogene vrednosne orijentacije kojom se u negativnom svetlu kreira simbolička slika o vlasti, već i zbog toga što navedena podtema gotovo da nije bila zastupljena na naslovnim stranicama *Politike*.

Povećanje zastupljenosti naslova tekstova na naslovnim stranicama lista sa podtemom Crna Gora akcentat stavlja na relevantnost sukoba i saradnje vlasti u ovoj republici SRJ sa vlašću i opozicijom u Srbiji. Od ukupnog broja naslova na naslovnoj strani 56% tekstova odnosi se na sukobe vlasti u Crnoj Gori sa vlašću u Srbiji i saveznim državnim organima (vojska) i na podršku opoziciji. Od tog broja 78% naslova odnosilo se na konflikte sa vlašću a 22% na podršku opoziciji u Srbiji. Pored zastupljenosti naslova tekstova o unutrašnjopolitičkim odnosima u Crnoj Gori u ovoj grupi tekstova zastupljeni su tekstovi o pozitivnom odnosu Crne Gore sa Zapadom, posebno sa Amerikom, zatim o saradnji Crne Gore sa Međunarodnim tribunalom u Hagu itd.

Zastupljenost naslova tekstova na naslovnoj stranici lista, koji se odnose na ekonomsku situaciju, osim što je u odnosu na ukupnu zastupljenost navedenih tekstova manja, karakteriše vrednosna homogenost koja se ogleda uglavnom u njihovoj negativnoj vrednosnoj orijentaciji. Porast cena, inflacija, siromaštvo samo su deo dešavanja koji su u fokusu simboličke slike lista *Blic* na naslovnoj strani. Na naslovnim stranicama lista *Blic* ne postoje naslovi o obnovi, razvoju i izgradnji, čime se kreira dijametralno suprotna simbolička slika od simboličke slike lista *Politika*.

Zastupljenost naslova tekstova na naslovnoj stranici lista *Blic* koji se odnose na situaciju na Kosovu karakteriše njihov neutralni karakter kojim se reprezentuje ugroženost Srba na Kosovu, sukobi Srba i Albanaca, terorizam, kao i odnosi unutar srpskog ali i albanskog političkog korpusa na Kosovu.

I na kraju, na naslovnim stranicama list *Blic* bila je zastupljena i grupa naslova koji su se odnosili na unutrašnji terorizam, ubistva, kao i aktivnosti MUP-a i drugih državnih organa

po tom pitanju. Radi se o naslovima koji su najbliži kriterijumima tabloidnog novinarstva, ali kroz koje se u simboličkoj slici lista *Blic* kreirala nesigurnost kao i posredna veza vlasti u Srbiji sa navedenim dešavanjima. Procesuiranje terorističkih grupa „Osa” i „Pauk”, ubistva Željka Ražnatovića Arkana, Branislava Lainovića Dugog, Zorana Uskokovića Skoleta, Žike Petrovića, direktora JAT-a, Pavla Bulatovića, ministra odbrane, Boška Peroševića, predsednika Izvršnog veća Vojvodine, člana SPS, Gorana Žugića, savetnika za bezbednost Mila Đukanovića, pokušaj ubistva Vuka Draškovića, nestanak Ivana Stambolića, veze politike, kriminala, tajnih službi i policije učinili su da ova dešavanja, inače između sebe nepovezana, ipak formiraju jednu podtemu u okviru unutrašnjopolitičkih tema. I dok navedena dešavanja u listu *Politika* predstavljaju osnovu za razvijanje teorija zavere, u listu *Blic* ona se sagledavaju nepristrasno u kontekstu sukoba kriminalnih i interesnih grupa povezanih sa vlašću.

Kao što smo videli, kreiranje relevantnosti pojedinih tema i njihovih podtema u listovima *Blic* i *Politika* bilo je i rezultat zastupljenosti tekstova ili naslova tekstova na naslovnim stranama, kojima je koncept i jednog i drugog lista postajao vidljiviji. Naime, dok je na naslovnim stranama lista *Blic* povećana zastupljenost naslova tekstova sa unutrašnjopolitičkim temama, dotle je u listu *Politika* na naslovnim stranama došlo do povećanja zastupljenosti tekstova sa temom spoljnopolitička dešavanja. Na taj način se u listu *Blic* dominacija unutrašnjopolitičkih tema na naslovnim stranama nije samo nametala kao relevantna realnost već i kao ključ tumačenja te realnosti. S druge strane, dominacijom spoljnopolitičkih tema na naslovnim stranama *Politika* je međunarodne odnose i konflikt vlasti sa Zapadom pokušala da spusti na nivo neposredne realnosti, čime su supstituisani i prevrednovani unutrašnjepolitički odnosi. U svakom slučaju, naslovne strana i jednog i drugog lista bile su koncentrat različitih uglova gledanja na realnost.

4.2. Upotreba grafičkih elemenata u simboličkoj konstrukciji teksta

Opremljenost teksta pod kojom se podrazumeva naslov, nadnaslov, podnaslov, uokviravanje, grafički elementi, ne predstavlja samo elemente teksta čija je osnovna svrha privlačenje pažnje već i instrument povećanja semantičkog potencijala poruke i njene uverljivosti. Opremljenost predstavlja i polugu kojom se prenose dodatne informacije

vezane za tekst, o njegovom značaju, eventualno skrivenim značenjima kojima se usmerava tumačenje sužavanjem ili širenjem semantičkog polja u vrednosnom ili informativnom smislu, kao i intertekstualno povezivanje tekstova. Opremljenošću teksta pojedinim aspektima informativne prakse može se dati veći ili manji značaj u zavisnosti od ciljeva simboličke konstrukcije teksta, a njihov sadržaj povezati sa sadržajem drugih tekstova. Grafički elementi koji prate tekst (fotografija, karikatura, crtež itd.) imaju pored estetičke funkcije, i komunikativnu semantičko–epistemološku funkciju.

Percepcijska istaknutost ili kako je to definisao Liuven „vizuelna težina” zasnovana je na interakciji više faktora i to relativne veličine, oštine fokusa ili detalja i teksture, kontrasta u tonovima, kontrasta u bojama, pozicije u vizuelnom polju, perspektive i specifičnih kulturnih faktora, kao što je prisustvo ljudskog lika ili potentnog kulturnog simbola (Leeuwen, 2005: 198). Ona je rezultat interakcije između vizuelnih i retoričkih struktura kojima se uspostavljaju složene semantičke strukture čiji smisao jedino može biti dosegnut u tumačenju njihovog zajedničkog značenjskog i informacionog potencijala, kao i povezanosti sa drugim tekstovima. Analizirajući odnos između tekstualnog i vizuelnog sadržaja, Rolan Bart je uočio dve vrste ovako formiranih semantičkih struktura. Jednu je nazvao „usidrenje”, koje se javlja kada tekst upućuje čitaoca na značenje slike, a drugu „relej”, koji se javlja kada su tekst i slika komplementarni delovi jedne sintagme (Barthes, 1977). Odnos vizuelnog i tekstualnog sadržaja, dakle, javlja se kao intertekstualni odnos različitih kodova, a tzv. „ikonički obrt” ponovo je spoznao vizuelno kao preovlađujući znak u kulturi. Ugao i fokus postaju značajni elementi analize i tekstualnih struktura kao konstruisanih simboličkih slika sveta.

Za Rolana Barta fotografija je tekst koji „ispod svojih označitelja podrazumeva jedan lebdeći lanac značenja, od kojih čitalelj može izabrati neka, a zanemariti ostala” (Bart, 1981:75). Na istom tragu Viktor Burgin definiše „fotografski diksurs” koji ima moć da usmerava posmatračev pogled i na taj način upravlja procesom tumačenja (Burgin, 1982: 189-190). Upotreba fotografija i karikatura¹¹³² kao semantičkog resursa u kreiranju simboličke slike stvarnosti u listovima *Blic* i *Politika* u 2000. godini odražavala je ne

---

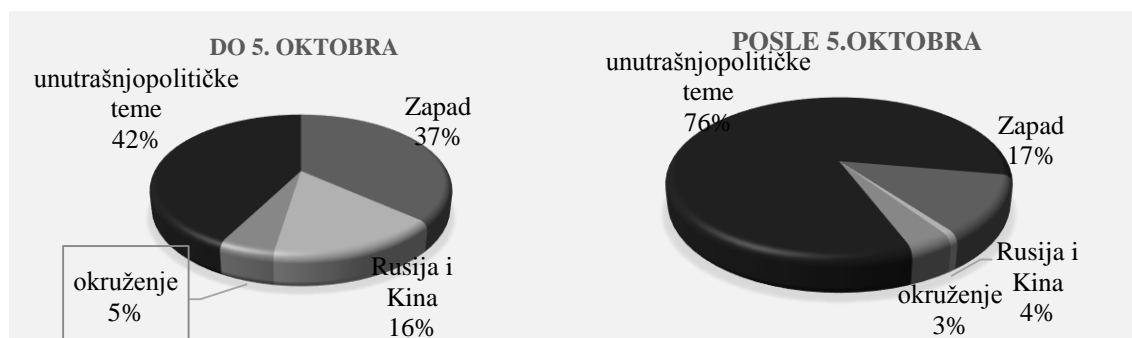
¹¹³² Karikatura (ital. *Caricare* - tovariti, opteretiti) u likovnim umetnostima, prvenstveno u slikarstvu, veoma razvijen način prikazivanja neke ličnosti, događaja ili predmeta u kome se karakteristične osobine namerno toliko preuveličavaju da celina i pored sličnosti izaziva osećanje smešnoga; fig. nakaza, nagrda, rugoba, nakarada, ruglo.

samo njihove različite uglove gledanja i fokuse već je ukazivala na razliku između tabloidnog i klasičnog novinarstva. Naime, zastupljenost fotografija i karikatura u listu *Blic* iznosila je 2.055 i bila je znatno veća od zastupljenosti u listu *Politika*, u kojoj je bilo zastupljeno 557 fotografija i karikatura. U strukturi navedene zastupljenosti u listu *Blic* 93% činile su fotografije, 5% karikature i 2% ostalo (grafici, skice itd.), dok je u strukturi zastupljenosti lista *Politika* 75% bila fotografija, 22% karikatura i 3% ostalo. Iako je postojala značajna razlika u ukupnoj zastupljenosti fotografija i karikatura u navedenim listovima, njihova zastupljenost na naslovnim stranama u procentima bila je gotovo identična i iznosila je u listu *Blic* 34% a u listu *Politika* 37%.

4.2.1. Grafički elementi u simboličkoj konstrukciji lista *Politika*

Kao što smo već rekli u analiziranim tekstovima u listu *Politika* bilo je upotrebljeno 565 grafičkih elemenata, od kojih 424 fotografije, 123 karikature i 18 ostalo. Na naslovnim stranicama bilo je pozicionirano 205 grafičkih elemenata. Struktura upotrebljenih grafičkih elemenata u okviru kreiranja pojedinih tema pokazuje njihovu gotovo identičnu zastupljenost. Naime 52% grafičkih elemenata bilo je upotrebljeno za opremanje tekstova sa unutrašnjopolitičkim a 48% sa spoljnopolitičkim temama, od kojih za tekstova sa podtemom Zapad 31%, Rusija i Kina 11% i okruženje 6%.

Međutim, struktura zastupljenosti grafičkih elemenata po temama razlikuje se u periodu do 5. oktobra i nakon tog datuma. Naime, do 5. oktobra postoji dominacija zastupljenosti grafičkih elemenata u okviru spoljnopolitičkih tema, da bi nakon tog datuma zastupljenost grafičkih elemenata uglavnom bila dominantna u okviru unutrašnjopolitičkih tema.

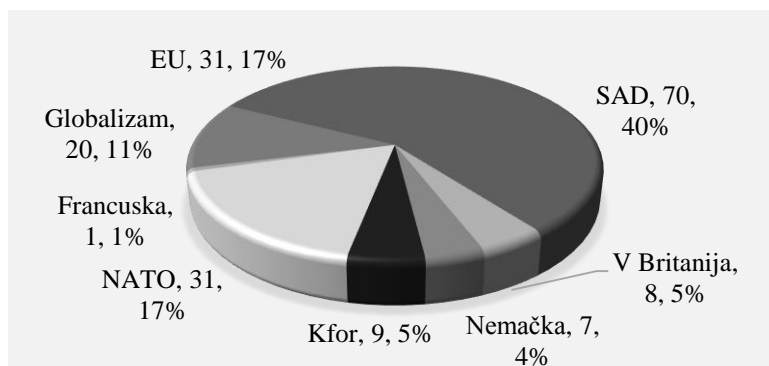

Grafikon 4.7. Zastupljenost fotografija i karitkatura u listu *Politika* do 5. oktobra i posle 5. oktobra

Pad zastupljenosti tekstova sa temom Zapad nakon 5. oktobra bio je praćen i padom zastupljenosti njihove opremljenosti fotografijom i karikaturama, što govori o padu relevantnosti i u pogledu njihove istaknutosti. Takođe, navedene promene prate promene u uglu i fokusu posmatranja realnosti u kreiranju simboličke realnosti.

4.2.1.1. Grafički elementi u kreiranju simboličke slike Zapada

Do 5. oktobra zastupljenost fotografija i karikatura u listu *Politika* bila je najveća u okviru tekstova kojima se kreirala simbolička slika Zapada. Od 177 fotografija i karikatura koliko je bilo upotrebljeno kako bi se istakli navedeni tekstovi 150 je bilo upotrebljeno do 5. oktobra a 27 nakon tog datuma. U strukturi navedenih grafičkih elemenata postoji uravnotežen odnos upotrebe fotografije i karikatura, odnosno upotrebljeno je 90 fotografija i 87 karikatura. Grafički elementi u tekstovima o Zapadu, naročito Americi, imali su semantičko - epistemološku funkciju čiji je cilj bio pojačavanje negativne aksiološke dimenzije poruke koja se konstruisala kroz tekst, što se može videti i kroz značajnu zastupljenost karikatura.

Grafikon 4.8. Struktura zastupljenosti fotografija i karikatura u kreiranju teme Zapad u listu *Politika*

Kroz zastupljenost fotografija i karikatura u tekstovima kojima se kreirao Zapad u listu *Politika* očigledno je da su najviše na taj način istaknuti tekstovi koji su se odnosili na SAD, zatim EU, NATO i globalizam kao ideologiju Zapada. Analiza zastupljenosti fotografija uz tekstove predstavlja svojevrsnu dijagnozu usmerenosti simboličke slike lista *Politika* i načina na koji je ona kreirana. Bil Klinton je uglavnom predstavljen u karikaturama ali i fotografijama koje su im slične, gotovo karikaturalne.

U tekstu „Jugosloveni su u Rambujeu pregovarali s pištoljem uperenim u potiljak”,¹¹³³ fotografija sa protesta protiv Klintona u Istočnom Timoru koja ga predstavlja kao pajaca upotrebljena je zajedno sa fotografijom Ričarda Holbruka sa pripadnicima OVK na Kosovu. Radi se o karikaturalnom prikazu Bila Klintona našminkanog kao pajaca na fotografiji koju drži devojčica, koja svoju semantičku poziciju pronalazi u definisanju Klintona kao šarlatana i neozbiljnog političara, što se potvrđuje tekstom ispod fotografije da je njegova politika katastrofalna i zbog toga što nije imao informacije o Balkanu a ipak je pokušavao da utiče na kretanja na tom području. Iako ispod obe fotografije postoji i objašnjenje, jasno je da postoji intertekstualni i asocijativni potencijal koji ukazuje na vezu između NATO agresije, Clintonove neozbiljnosti i loše politike, saradnje i podrške SAD i Klintona pripadnicima OVK na Kosovu i protivljenja takvoj politici širom sveta.

Fotografija 4.1. Tekst u listu *Politika*. 2. april 2000. godine, strana 31

U tekstu „Masakr u Kašmiru, masovne demonstracije u Delhiju i Kalkuti”¹¹³⁴, pozicioniranom na naslovnoj strani, u nadnaslovu se upozorava na dramatična dešavanja tokom Clintonove posete Indiji. U tekstu su pored fotografija o samom protestu i

¹¹³³ Jugosloveni su u Rambujeu pregovarali s pištoljem uperenim u potiljak, *Politika*, 2. april, strana 31
¹¹³⁴ Masakr u Kašmiru, masovne demonstracije u Kalkuti i Delhiju, *Politika* 22 mart naslovna strana

sukobima zastupljene i fotografije „murala u Kalkuti” na kome je Klinton predstavljen kao vampir, kao i fotografija na kojoj jedna od učesnica demonstracija nosi transparent na kome je Klintonova karikatura sa znakom dolara na odeći iznad koje piše „ubica Klinton”. Osim toga, u samom tekstu se u dva navrata izveštava o spaljivanju lutke sa Klintonovim likom u Kalkuti i Nju Delhiju. Istaknutost teksta o protestima u Indiji protiv Klintonove posete kreirana je i pozicijom teksta na naslovnoj strani i fotografijama u kojima se Klinton predstavlja u negativnom svetlu. Međutim, istaknutost negativne slike o Klintonu kreirana je tehnikom fotografije u fotografiji ili karikaturi u fotografiji kojom se ona (fotografija ili karikatura Klintona) smešta u fotografiju kojom se označava kontekst socijalnih dešavanja, takođe sa negativnom vrednosnom orijentacijom prema Klintonu (protesta).

Fotografija 4.2. Naslovna strana 22. mart, *Politika* (2000)

Međutim, pravi smisao navedene istaknutosti i vrednosne orijentacije može se dosegnuti samo u intertekstualnom odnosu navedenog teksta sa tekstom na levoj strani naslovne strane „Posle junačke odbrane i efikasne obnove na redu je ubrzani razvoj”. Negativnoj simboličkoj slici Klintonu suprotstavljena je pozitivna simbolička slika o junaštvu, obnovi i razvoju čiji su nosioci aktuelna vlast koja se takođe, kao i narod u Indiji, suprotstavila zlu čiji je Klinton kao predsednik najmoćnije zemlje na svetu nosilac. Polarizacija na naslovnoj strani je odraz polarizacije ugla, odnosno ideološkog stajališta sa kojeg se kreira simbolička realnost. Tekst „Nato saveznik OVK u etničkom čišćenju” sa nadnaslovnom „Vašingtonski Kejto institut: sunovrat Klintonove balkanske avanture” istaknut je Klintonovom gotovo karikaturalnom fotografijom.¹¹³⁵

Kolaž 4.3. Fotografije Bila Klintonu u listu *Politika*

Karikaturalna fotografija ističe i tekst „Serija tužbi protiv Klintonu” koji je pozicioniran na sledećoj, 5. strani u kome se javnost obaveštava da sa prestankom mandata predsednika SAD Klinton gubi sudski imunitet te da će optužbe da je švercovaio kokain, bio odgovoran za smrt nekoliko lica i dovođen u vezu sa seksualnim skandalima naći epilog na sudu nakon što mu se raspadne „oklop imuniteta”. U konstrukciji Klintonove ličnosti poseban segment predstavljaju fotografije zastupljene u tekstovima u kojima se govori o njegovoj nemoralnosti, a koji su u *Politici* prezentovani kroz prikaz knjige „Skandali američkog

¹¹³⁵ Nato saveznik OVK u etničkom čišćenju, 16. jun, strana 4

predsednika” koja je predstavljena kao bestseler u njujorškim knjižarama.¹¹³⁶ Kroz konstrukciju navedenih tekstova istaknute su negativne Klintonove karakteristike kao „ženskaroša i lažljivca”, čoveka koji je „grogiran, smušen i rastrzan” i kao takav potpuno u nemogućnosti da donosi racionalne državničke odluke.

U negativnom svetlu Klinton je predstavljen u karikaturama kojima se više karikiraju njegovi odnosi, namere i problemi nego izgled. U tekstu „Klinton nišani svet”¹¹³⁷ on je predstavljen kao stoper koji na leđima nosi raketu, a u ruci ceduljicu sa imenima gradova Moskva i Berlin, što konotira njegovu agresivnu politiku prema Rusiji i Nemačkoj. Karikaturom je istaknut i tekst u kome se on prikazuje kao pustinjač iz Bele Kuće na zalasku karijere.¹¹³⁸

Kolaž 4.4. Karikature Bila Klintona list *Politika*

U tekstu „Klintonova administracija izmislila i obučila OVK”¹¹³⁹ karikatura prikazuje ruku koja drži pištolj spreman za paljbu napunjen živim čovekom. Asocijacija na OVK i Albance koji predstavljaju oružje i municiju u Klintonovim rukama je nedvosmislena i pojačava i na duhovit način usmerava način tumačenja teksta. U tekstu „Kejmp Dejvid neuspeh američkog posredovanja”,¹¹⁴⁰ Klinton je kao posrednik u pregovorima između Palestine i Izraela predstavljen sa dva pištolja uperena u leđa pregovarača što konotira zašto je došlo do neuspeha i ukazuje na pritisak koji je američka strana vršila na

¹¹³⁶ Grogirani Klinton, 21. septembar, str. 5; Kongresmen Moren: Hilari, tvoj muž je lažov, 22. septembar, str. 5

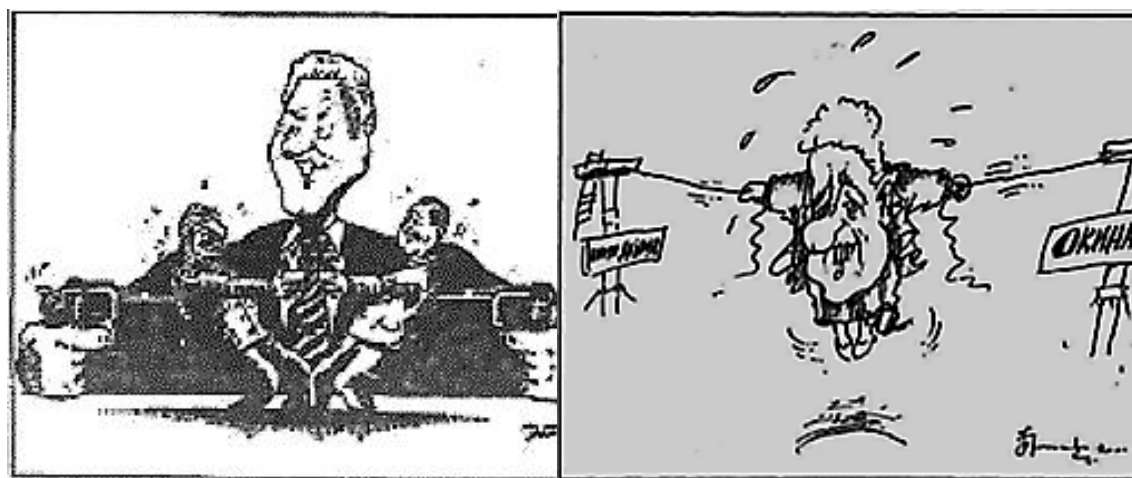
¹¹³⁷ *Politika* 12. jun, strana 4

¹¹³⁸ *Politika*, 17 septembar strana 5

¹¹³⁹ *Politika*, 20 jun, strana 4

¹¹⁴⁰ *Politika*, 2. avgust, strana 6

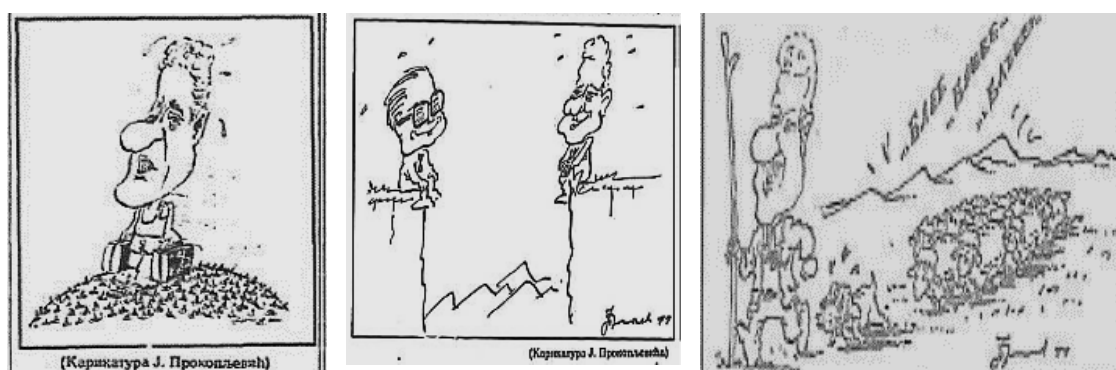
pregovarače. Takođe, prisustvo oružja u karikaturama o Klintonu konotiraju njegovu agresivnost i model nasilnog rešavanja problema. U već pominjanom tekstu „Klinton ide kući i vodi svoje vojnike”¹¹⁴¹, koji označava protest protiv američkih vojnih snaga stacioniranih u Japanu, Klinton je u karikaturi na trećini naslovne strane, pored fotografije na istoj strani sa demonstracijom u Okinavi, predstavljen kao iscrpljen čovek koji pokušava da sastavi pokidane konce između Okinave i Kemp Dejvida - aluzija na pokidane veze Japana i SAD.

(Карикатура: „Лира“)

Kolaž 4.5. Karikature Bila Klinton list *Politika*

Osim toga, Klinton je u karikaturama prikazan kao čovek koji bombarduje iz interesa,¹¹⁴² njegovi razgovori sa kineskim kolegom se obavljaju na ivici provalije,¹¹⁴³ evropske države su Klintonove ovce itd.¹¹⁴⁴

(Карикатура Ј. Прокопљевић)

(Карикатура Ј. Прокопљевић)

Kolaž 4.6. Karikature Bila Klintona, list *Politika*

¹¹⁴¹ *Politika*, 23. jul, naslovna strana

¹¹⁴² SAD bombardovale SRJ da bi sačuvale vojni budžet, 14. jun, strana 4

¹¹⁴³ Zakon za normalizaciju trgovine Amerika-Kina, 10. maj, strana 9

¹¹⁴⁴ Američki vazali u Evropi, 25. januar, strana 4

Za razliku od Klintonona, Madlen Olbrajt je predstavljena u mnogo vrednosno negativnijem svjetlu i u karikaturama i na fotografijama. O značaju grafičke opremljenosti kao semantičkog resursa ne samo na nivou jednog teksta već i intertekstualnih struktura govori i karikatura Olbrajtove u *Politici*. Naime, karikatura Olbrajtove kao ptice grabljivice koja u svojim kandžama drži čitavu planetu Zemlju povezana je sa više tekstova na istoj strani, čime se uspostavlja složena intertekstualno–grafička struktura koja na najbolji način odslikava način na koji se konstrukcijom formira simbolička slika u ovom slučaju o Olbrajtovoj.¹¹⁴⁵

Fotografija 4.3. Stranica 4 lista *Politika* od 15. februara 2000. godine .

¹¹⁴⁵ Olbrajtova postala čistačica; Mislili da je Babaroga; Hiljade nevinih žrtava; Nezgodne istine o ratu, 15. februar, strana 4

Posebno su interesantne fotografije (ili bolje rečeno fotomontaže) koje Madlen Olbrajt dovode u vezu sa opozicijom u Srbiji u tekstovima „Dolari iz Bakinog kolača” i „Bakini koljači”. U stilu prividno objektivnog i nepristrasnog novinarstva novinar u prvom tekstu izveštava čitaoce o pojavi plakata (najverovatnije se radi o simulovanom događaju) na kojima se nalazi „osvedočeni neprijatelj Srba, gospođa sa šeširom koja se ovih dana ‚smeška’ sa beogradskih zidova. Predstavljena na ružičastoj podlozi plakata koje su izlepili neistomišljenici tzv. studentskog pokreta „Otpor”, Madlen Olbrajt steže zelene novčanice nudeći novi recept za bakin kolač. Ona voli studentski pokret „Otpor” poručuju autori i pitaju se, verovatno, da li „Otpor” možda kolač voli zbog osnovnog sastojka – dolara.”¹¹⁴⁶ Sam tekst nalazi se u okviru šireg teksta „SAD nastavljaju medijsku agresiju na našu zemlju”, što stvara intertekstualnu strukturu i dovodi u vezu agresiju SAD sa aktivnostima studentskog pokreta „Otpor” i „bakinim kolačima”.

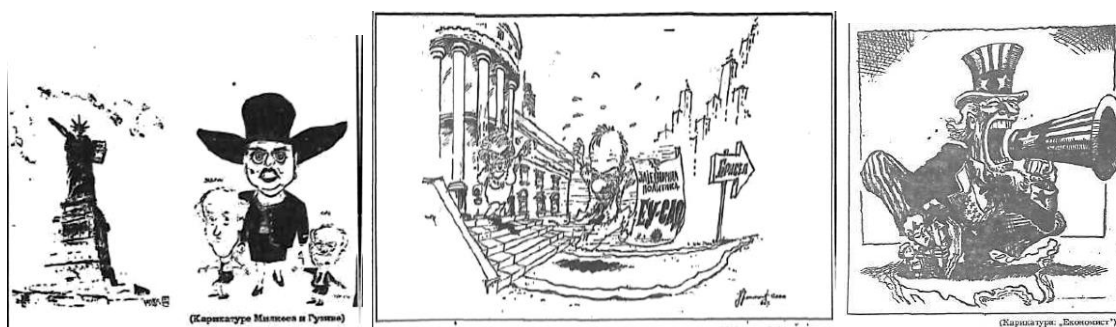

Kolaž 4.7. Fotografije tekstva, list *Politika*, 2000.godina

U sličnom, postmodernom stilu, je i plakat koji je u obliku fotografije našao mesto na stranicama *Politike* a vezan za Madlen Olbrajt, koja sa jedne strane podržava pripadnike

¹¹⁴⁶ Dolari iz bakinog kolača, 29. februar, strana 14

opozicionog pokreta „Otpor” a sa druge strane albanske teroriste na Kosovu. „Recept iz ,kuhinje’ gospođe sa šeširo (za neupućene to je Madlen Olbrajt) izgleda nisu popularni samo u glavnom gradu. Koljači iz južne srpske pokrajine okupljeni pod terorističkom OVK vrlo su zainteresovani za ,bakine kolače’. Ne samo zato što im je glavni sastojak američka valuta, nego i zato što su proverenog izdajničkog ukusa. Protivnici studentskog pokreta „Otpor” svoje mišljenje o organizaciji koja se vrlo vešto krije iza ,bake’ maštovito su izneli svoj stav. Gospođa Olbrajt opet se zadovoljno smeška sa beogradskih zidova. Okićena bedžom takozvane OVK maše dolarima i Hašimom Tačijem koji je njena produžena ruka.”¹¹⁴⁷ Na ova dva primera najbolje se može sagledati pristrasnost kroz pokušaj kreiranja prividne objektivnosti lista *Politika*. Naime, *Politika* izveštava o događaju (najverovatnije simulovanom) „objektivno” tumačeći njegove aspekte pritom se distancirajući i od jednih i od drugih, s tim što se u upotrebi termina u tumačenju može naslutiti da *Politika* ipak „ima simpatije” za protivnike studentske rganizacije „Otpor” koja će na stranicama lista u mesecima koji dolazi od studentske postati teroristička što se može naslutiti i na pomenutim fotografijama.

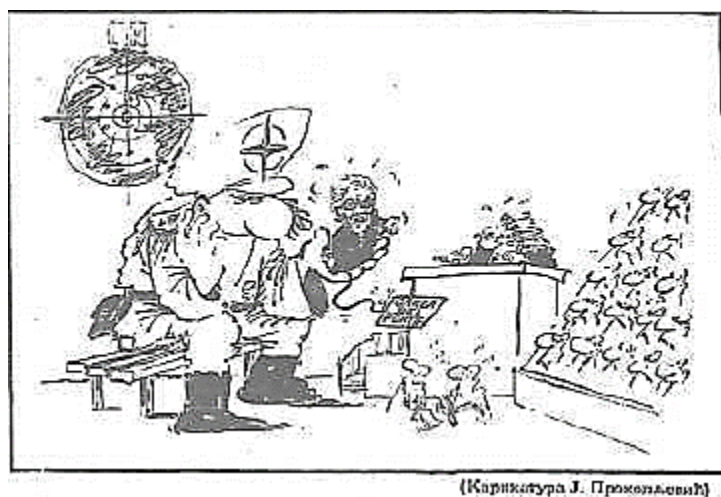
Kolaž 4.8. Karikature Medlin Olbrajt list *Politika* (2000)

Pored toga, karikaturama Olbrajtove u listu *Politika* istaknuti su tekstovi kojima se konstruiše njena simbolička slika sa negativnom vrednosnom orijentacijom, a detaljima, kao na primer Kip slobode u stavu fašističkog pozdrava pojačava i negativna slika SAD ali i drugih zemalja Zapada.¹¹⁴⁸

¹¹⁴⁷ Bakini koljači, 7. mart, strana 27

¹¹⁴⁸ Svet priznao fijasko na kosmetu, 13. februar, naslovna str; Ženski potrčko američke politike, 6. maj, str. 6

O značaju koji je karikaturi davala *Politika* u konstrukciji simboličke slike sveta svedoči i karikatura Karle del Ponte u tekstu „Karla del Ponte legalizovala ubistvo”¹¹⁴⁹ kojim se kreirala negativna simbolička slika ne samo o njoj već i o Haškom tribunalu.

Fotografija 4.4. Karikatura Karle del Ponte, list *Politika*

Naime Karla del Ponte je predstavljena kao igračka u rukama NATO, a planeta Zemlja kao legalna meta ove organizacije jer su sve aktivnosti vojne alijanse njenim obrazlaganjem pred UN kvalifikovane kao legalne. Ona, prenosi *Politika*, „nije svesna namere nijednog dela NATO komande da prouzrokuje civilne žrtve vazdušnom kampanjom, pa sledstveno ne postoji ni odgovornost onih koji su pokrenuli i izvršili vazdušnu kampanju. Strašno! Kao da Karla del Ponte ovim želi da nagovesti kako postoje pravno opravdana ubistva! Zar je po zakonu ubiti bilo u ratu bilo u miru? Karla del Ponte legalizuje ubistvo, što je vrhunac antiprava!”¹¹⁵⁰ I u ovom slučaju se ponavlja isti obrazac. Naime, navedeni tekst, nadograđen karikaturom, na istoj stranici prate tekstovi sa negativnom vrednosnom orijentacijom o Zapadu: „Nova knjiga o manipulacijama”, „Zločine na Balkanu režirao je Klinton”, „Potpun poraz Evrope – politički i ekonomski”.

Za razliku od konstrukcije Klintona i Olbrajtove, simbolička konstrukcija Tonija Blera uglavnom je dopunjavana njegovim fotografijama koje su, najverovatnije ne slučajno, uglavnom izabrane tako da izražavaju određene gestiklacije koje mu izobličavaju lice. U

¹¹⁴⁹ *Politika* (2000), 10. jun, strana 4

¹¹⁵⁰ Isto

tekstu „Bler opsednut lažima”¹¹⁵¹ pokazuje „svoje pravo lice” pogleda usmerenog ka dole.

Kolaž 4.9. Fotografije Tonija Blera list *Politika* (2000)

U tekstu „Tajne istrage i zabrane”¹¹⁵² Bler je neprirodno nasmejan, a u tekstu „Blerova vlada nema kontakt sa narodom”¹¹⁵³ on se na fotografiji ispod koje stoji natpis „Potpuno razbijen: Toni Bler” drži za glavu, dok je u tekstu „Klinton Bler i Širak planirali broj ubijenih civila”¹¹⁵⁴ gotovo neprepoznatljiv. Na sličan način fotografijama je konstruisan lik Helmuta Kola u nizu tekstova o korupcionaškim aferama u Nemačkoj.¹¹⁵⁵

Kolaž 4.10. Fotografije Helmuta Kola list *Politika*

¹¹⁵¹ *Politika* (2000), 21. jul, strana 4

¹¹⁵² Isto, 13. mart, strana 4

¹¹⁵³ Isto, 18. jul, strana 3

¹¹⁵⁴ Isto, 8. mart, strana 37

¹¹⁵⁵ Lideri na medijskom nišanu, 7. februar, strana 4; Kol je prošlost, 8. januar, strana 3; Globa briše krivicu, 24. jul, strana 3; Kolu bačena torta u lice, 1. decembar, strana 3

Da se ne radi o slučajnom izboru fotografija kojima se pojačava negativna vrednosna orijentacija tekstova, svedoče i one kojima se ističu tekstovi sa negativnom vrednosnom orijentacijom tada aktuelnih političara u Nemačkoj, Gerharda Šredera i Joške Fišera.¹¹⁵⁶ Komentar ispod jedne od fotografija da je Jošku Fišera na kongresu zelenih iznenada zabolelo uvo u simboličkoj slici lista *Politika* izlazi iz okvira informisanja o njegovom zdravstvenom stanju imajući u vidu da će neprijatelje Srbije kad tad „stići kletve”.

Kolaž 4.11. Fotografije i karikatura Gerharda Šredera i Joške Fišera, list *Politika* 2000.

Zapad je uglavnom kroz karikaturu čiji je predmet vodeća država SAD konstruisan kao licemeran i kontradiktoran,¹¹⁵⁷ a njegov hegemonizam¹¹⁵⁸ kroz igranje sa Zemljinom kuglom kao loptom.¹¹⁵⁹

¹¹⁵⁶ Nadmudrivanje na vrhu, 31. avgust strana 4; Šrederova pretnja Rimu, 19. februar, strana 5; Šreder gubi poverenje, 25. septembar strana 5

¹¹⁵⁷ Zapad raspirio nacionalizam, 2. februar, strana 4

¹¹⁵⁸ Paukova mreža kapitala, 3. februar, strana 4

¹¹⁵⁹ Željena moć petog faktora, 12. mart, str. 8; Klintonov šamar Šrederu, 2. mart str. 6; Visok ceh neuskustva, 19. mart, str. 8; Nemač ipak na čelu MMF-a, 15. mart, str. 8

Kolaž 4.12. Karikature u isticanju negativne simboličke konstrukcije Zapada

Kroz karikaturu je istican i konstruisan sukob Zapada i Istoka, Rusije i Evrope, kao i SAD i Rusije.¹¹⁶⁰

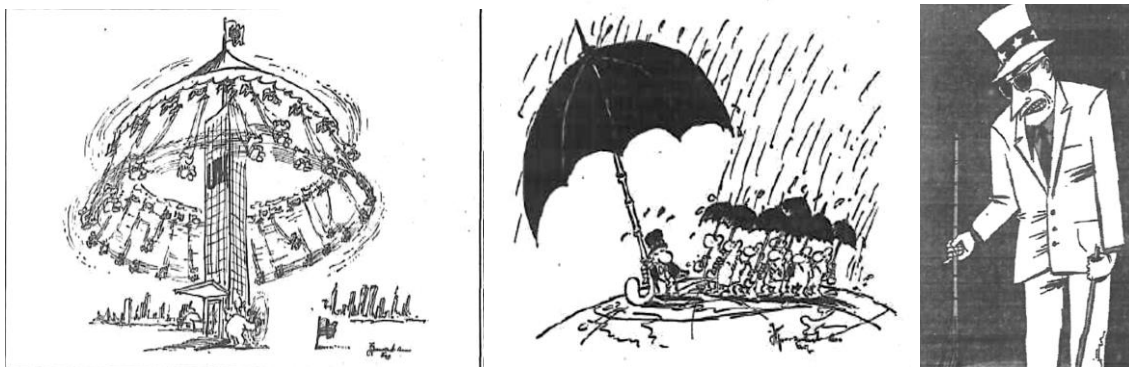

Kolaž 4.13. Karikature u isticanju sukoba Istoka i Zapada, list *Politika*, 2000.

Izrazito vrednosno orijentisani grafički elementi koji prate konstrukciju teksta su depersonalizovani u cilju generisanja dodatnih negativnih značenja koja proizilaze iz prezentacione prirode poruke i njenih asocijativnih i konotativnih potencijala. U tom smislu takva priroda dodatne rekonstrukcije zloupotrebljavala je osobine isfrustriranog srpskog čitaoca. Američka NASA je predstavljena kao slepac sa belim štapom, američki štiti je veliki kišobran samo za Ameriku, Ujedinjene nacije su ringišpil (u cirkusu) kojim upravlja Amerika.¹¹⁶¹

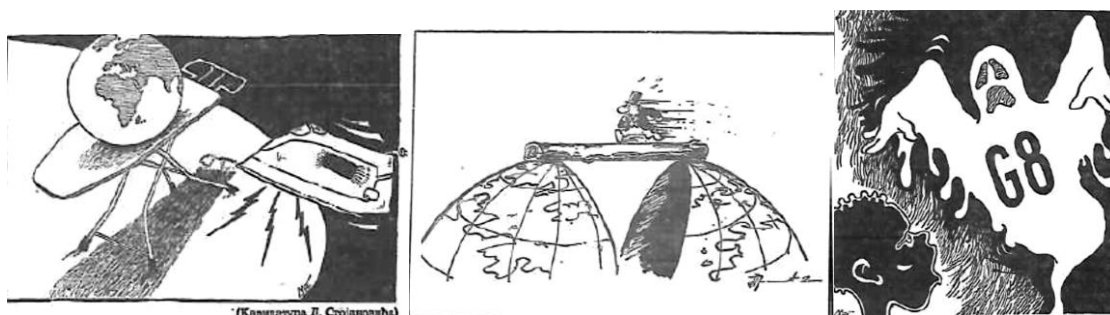
¹¹⁶⁰ Rusija uzvratila Americi, 20. februar, strana 8; Opasna demonstracija sile, 4. mart, strana 14; Zahlađenje odnosa Istoka i Zapada, 11. januar, strana 4; Čavesov izazov Klintonu, 10. avgust, strana 8

¹¹⁶¹ Lepa obećanja i surova realnost, 10. septembar, naslovna strana; Štit opet bez odluke, 11. avgust, strana 4; Nasa 40 godine neuspeha, 18. februar, strana 6

Kolaž 4.14. Karikature u simboličkoj konstrukciji Zapada, *Politika*, 2000.

Američki pritisak je predstavljen kao peglanje Zemlje, rascepljenost Zemlje sastavljene balvanima je paradigma medijskog rascepa i laži Zapada,¹¹⁶² koji je između ostalog i strašni duh za Afriku,¹¹⁶³ dok je evro „mućak”¹¹⁶⁴, Solana „soli pamet”¹¹⁶⁵ ostalima a Amerika sprovodi nasilje uz diplomatski osmeh.¹¹⁶⁶

Kolaž 4.15. Karikature u simboličkoj konstrukciji Zapada, *Politika*, 2000.

Karikaturom su se u *Politici* isticali tekstovi sa negativnom vrednosnom orijentacijom o sukobima u okviru EU, zatim o odnosu MMF i Svetske banke, globalizaciji, NATO.

¹¹⁶² Zapad utonuo u laži, 4. februar, strana 4

¹¹⁶³ Na tvrdoj liniji nesporazuma, 23. jul, strana 8

¹¹⁶⁴ Slabost bolesnog zametka, 10. maj, strana 8

¹¹⁶⁵ Konfuzija i strah zapadnih moćnika, 22. septembar, naslovna strana

¹¹⁶⁶ Nasilje uz diplomatski osmeh, 6. februar, strana 9

ЕХО САМИТА ММФ И СВЕТСКЕ БАНКЕ

Празан поглед у реформу

Ако су реформе Међународног монетарног фонда толико неопходне колико се тврди, онда је алокација инвестиција простор на коме је једино могуће тражити њихов садржај.

Имајући досадашње искуство, аналитички поглед на студија објављена на страници 4, а друга је ствар учине припадници планирања и јурисистичке дисциплине, свакодневним пословима привредника не да се пресли, већ да постоје се може изјавити преломно.

(Карикатура Драгана Стојановића)

Ова средства - оруђе - без приступа су немогуће ни пратити свих инвестиционих средстава ММФ и Светске банке, СМФ је зајемаче укупног кредитног ресурса, али је зајемаче одржавања привредних активности, а да приватна иницијатива дојде до извођења из стања стагнације и кризе.

Реалности и обичаји Али, то се неће схватити. Како да се јеси до оспора да, уз Бразил дубине пот или највећег економског, не може реалности систем. ММФ и Светска банка упростили су финансијска средства да њихово грађу и обуку до-поразом економског

ЕВРОПСКА ПОЛИТИЧКА УЗБУЂЕЊА

Враћање на почетак

Успостављање новог реда и поретка у европској нули по немачко-француском диктату; Јазро будуће европске федерације представљаће би зајемаче потписнице чужевне Римске споразуми.

— Фишерова „лична визија“ Европске уније у Лондону, лично разговори у Бечу, спаљени у Паризу и Мадриду. — Омиљашава француско-немачке осовине

те међувладине конференцији) и значајност која је се осовини (неће) диктаторски најоштрије и најотпу- кавање земље у европској финансиј- ју) уметли су нову политичку есе- екслозијант, и који постоји и ни- баш нове начје. Ту експлозијант је, исторички, појачао страх да ни- било врхуна тежино објекти и изби- баш само „депуља“ и шарљоме- ладско Берлин и Париз.

Осовина Париз — Берлин Шта је то, шарљоме, јеротични ре- раш измачаи шед диктаторског? Пошао је од констатација која- таше која ни извољана ни изрече у јавној интервјуу. Европској уни- ја прети да се претвори искључиво у јавно изјављене приговори и оспори, с- гадљивости приговори на 27 мле- гредност чашова, е националних

(Карикатура „Die Weltwoche“)

Страх малих земља Француско-немецко-амерички тргов- вајни мезанс од пола година) по- крени се са западњацима таквојне међувладине конференције (Пен- тро сурца експлозија и здрте фсе- таша, која су постоји 14. фебруа- ра) која се бави најоштрије про- јектом разјединити реформи ина- ститутима Европске уније, али и- јавно изјави разлик и здрте је исто- и европској финансијској унији да- ће из свега тога изабити критички- характеристике (националности) и- интереса.

ПОЛИТИКА субота 17. јун 2000

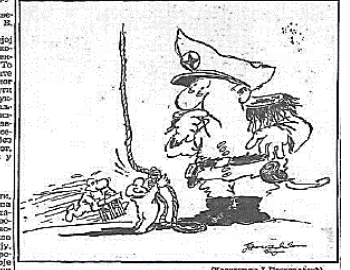
ВАШИНГТОНСКИ КЕЈТО ИНСТИТУТ: СУНОВАТ КРИНТОНОВЕ БАЛКАНСКЕ АВАНТУРЕ

Европа није равноправан партнер у оквиру НАТО-а

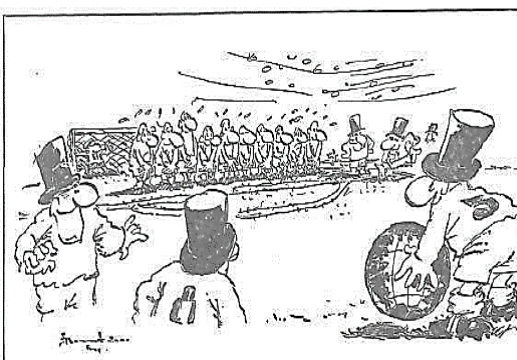
Повеља Уједињених нација је предуслов без кога се не може замислити живот, без кога живота неће бити у атомској ери. — Косово је узопорило европске државе да је крој- нији транзит да се ослободе зависности од америчке високе технологије

Косово представља и претњи (6) националним интересима у Јужној Евро- пи, нарочито за Пољску. Ути- која забранити војну интервенцију, која експлозија и здрте фсе- таша, која су постоји 14. фебруа- ра) која се бави најоштрије про- јектом разјединити реформи ина- ститутима Европске уније, али и- јавно изјави разлик и здрте је исто- и европској финансијској унији да- ће из свега тога изабити критички- характеристике (националности) и- интереса.

Европа, Балканска унија је у томе- није је Косово, изабити финансиј- ково шта да Јасово и да се осови- немо кројити интервенцију, постоја- корпорације НАТО-а. Ројалти је- јавно изјави разлик и здрте фсе- таша, која су постоји 14. фебруа- ра) која се бави најоштрије про- јектом разјединити реформи ина- ститутима Европске уније, али и- јавно изјави разлик и здрте је исто- и европској финансијској унији да- ће из свега тога изабити критички- характеристике (националности) и- интереса.

(Карикатура 2, Тривољковић)

(Карикатура Ј. Тривољковић)

СВЕТ СЕ СВЕ УПОРНИЈЕ БРАНИ ОД ПРОЦЕСА ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ Борба Давида против Голијата

Говорени у Беолини, на свечу посвећеној глобализацији и проблемима са којима се суочавају мала и велика предузећа, италијански премијер Ђулијано Аматори изјавио да је сасвим оправдан страх од „новог технолошког доба“, које би, уколико свет не буде довољно брзодан, богатији могло да донесе велику кризу, а сиромашнија велику штету

И поседови и нину међународних сав-стварао инквистора на кунтано страни / воља и пражњи оспори у свету. Праш пут од

Kolaž 4.16. Fotografije tekstova o Zapadu istaknutih karikaturom, Politika, 2000.

4.2.1.2. Grafički elementi u simboličkoj konstrukciji Istoka

Za razliku od grafičkih elemenata koji ističu negativnu simboličku sliku o zemljama Zapada, grafički elementi koji su isticali konstrukciju teksta o Istoku bili su izrazito personalizovani i u obliku fotografija. O tome svedoči činjenica da je od 71 analiziranog grafičkog elementa 47 fotografija lidera Ruske Federacije Putina, a ostatak je vezan za kontakte predstavnika vlasti Srbije sa predstavnicima Kine i Ruske Federacije ili samo predstavnika navedenih država koje prate tekstove vezane za pretnje prema Americi ili

za međusobnu saradnju. Konstrukcija Putina u grafičkoj dimenziji teksta imala je sve osobine, i po broju fotografija i po njihovom estetskom obliku, konstrukcije kulta ličnosti.

Kolaž 4.17. Fotografije u isticanju Vladimira Putina, *Politika*, 2000.

On se na fotografijama prikazuje, za razliku od političara sa Zapada, kao odlučan, odmeren, snažan politički lider čija se blistava budućnost ne može dovesti u pitanje. Na najvećem broju fotografija Putin je prikazan u portretu, za razliku od prikazivanja političara sa Zapada. Radi se o fotografijama na kojima ne postoje grimase koje šalju karikaturalnu poruku, već sa kojih se vidi odlučnost ili su pak vrednosno neutralne.

Drugom grupom fotografija kojima su se isticali tekstovi u listu *Politika* Putin se predstavlja kao „čvrst momak”, „tvrđ orah” svetske politike koji je fizički spreman i predstavlja tajnu za ostatak međunarodnog političkog establišmenta. Na njima je on na tatamiju u borbi, upravlja avionom, skija, preteže ruku sa Tatarima.¹¹⁶⁷

---

¹¹⁶⁷ Putin ponekad zbuni svoje telohranitelje, 8.avgust, strana 4; Putin: Obnova i moralne vrednosti, 16. februar, strana 4; Putin borbenim avionom doleteo u Čečeniju, 21. mart, naslovna strana

Kolaž 4.18. Fotografije u isticanju Vladimira Putina, *Politika*, 2000.

Posebna grupa fotografija, kojima se konstruiše Putinov imidž jesu fotografije koje ga prikazuju kao lidera bivših republika SSSR-a i novog lidera Istoka. Na njima je on u društvu sa Lukašenkom i drugim zvaničnicima bivših republika .¹¹⁶⁸

Kolaž 4.19. Fotografije u isticanju Vladimira Putina, *Politika*, 2000.

U ovu grupu fotografija spadaju i one na kojima je Putin prikazan u društvu kineskih, indijskih, kubanskih i drugih zvaničnika čija politika nije u skladu sa politikom koju vodi Amerika i Zapad. Kroz njih se on kao snažan lider kreira kao predvodnik nove međunarodne političke koalicije koja negira monopol Amerike u međunarodnim odnosima i suprotstavlja joj se.¹¹⁶⁹

¹¹⁶⁸ Rusija spremna za preventivne udare, 25. maj, strana 3; Dogovor o saradnji, 17. april, strana 3

¹¹⁶⁹ Rusija i Kina zajedno protiv hegemonizma, 6. jul, strana 3

Kolaž 4.20. Fotografije u isticanju Vladimira Putina, *Politika*, 2000.

U posebnu grupu fotografija spadaju one kojima se konstruiše njegova snažna državnička uloga u okviru Ruske Federacije i njenim strukturama.

Kolaž 4.21. Fotografije u isticanju Vladimira Putina, *Politika*, 2000.

Simboličkom konstrukcijom Putina primenom grafičkih elemenata u kreiranju značenja prevashodno njegovog odnosa prema Americi, zatim prema Kini i Indiji, naročito se vodilo računa u stvaranju analogije njegovog ponašanja sa ponašanjem i smernicama tadašnjeg aktuelnog rukovodstva u Srbiji. Naime, napred navedene fotografije prate tekstovi o jedinstvu, patriotizmu, značaju državnih institucija u odnosu na političke partije itd. Putin je reformator koji se bori protiv povlašćenih „oligarha” u Rusiji, zalaže za

višepolarni svet, ima svoj sopstveni put, jača oružane snage, centralnu vlast, čime je pokušano stvaranje analogije sa vlašću u SRJ.¹¹⁷⁰

Veoma mali broj tekstova o Putinu istaknut je upotrebom karikature kojima se, za razliku od upotrebe karikature u kreiranju ličnosti sa Zapada, ističu njegove pozitivne karakteristike. U tekstu „Jačanje imidža” Putin je prikazan kao Napoleon koji balansira između „evropskog pragmatizma i orijentalne mudrosti”. U tekstu „Putinov put” naglašava se njegovo nastojanje ka jačanju države i nacije.

Kolaž 4.22. Fotografije tekstova istaknutih Putinovim karikaturama, *Politika*, 2000.

Druge velika grupa fotografija koje se izdvajaju u konstrukciji Istoka jesu fotografije zvaničnika Rusije i Kine u društvu sa zvaničnicima Jugoslavije i Srbije. Navedene fotografije uglavnom su plasirane na naslovnim stranama *Politike* i ističu konstrukciju Istoka kao saveznika vlasti sa zajedničkim interesima, čvrsto spregnutog prijateljstvom, uzajamnim razumevanjem, zajedničkim zalaganjem za ravnopravne odnose i mir u svetu i afirmaciju ravnopravnih odnosa.

¹¹⁷⁰ Putin obara prepreke, 26. jul, strana 4; Putin pobeđuje, 8. jul, strana 3; Putinov put, 31. mart, strana 4; Putin : Naši saveznici mogu biti svi koji su za multipolarni svet, 9. februar, strana 4; Jačanje oružanih snaga 28. januar, strana 3; Putin podstiče reforme, 25. januar, strana 8; Sopstveni put, 14. januar, strana 4; Jačanje imidža, 22. jul, strana 4

Ovom grupom fotografija pored konstrukcije Istoka kao antipoda Zapadu delimično je konstruisan kult ličnosti Slobodana Miloševića kao značajnog međunarodnog lidera i činioca.¹¹⁷¹

Kolaž 4.23. Fotografije u isticanju saradnje Istoka i vlasti u SRJ, *Politika*. 2000.

4.2.1.3. Grafički elementi u simboličkoj konstrukciji okruženja

Kao i u simboličkoj konstrukciji okruženja na naslovnim stranama, koja je gotovo bila zanemarljiva i očigledno je bila odraz vrlo niskog nivoa značaja koji se pridavao tekstovima u simboličkoj slici *Politike* koji su za temu imali događaje iz okruženja, grafički elementi kao odraz značaja takođe su u odnosu na ostale teme bili srazmerno malo zastupljeni. Od ukupno 26 analiziranih grafičkih elemenata, uglavnom karikatura, tekstovi kojima se označavaju ili bolje reći karikiraju događaji u Hrvatskoj grafičkim elementima su istaknuti u 12 tekstova, u Makedoniji u 8, Sloveniji 3 i Bosni u 3 teksta. U kreiranju Hrvatske karikaturama se ismeva borba protiv korupcije,¹¹⁷² duhovito označavaju špijunske afere¹¹⁷³ i sukobi u vrhu vlasti.¹¹⁷⁴

¹¹⁷¹ Čvrsto prijateljstvo i uzajamno razumevanje naroda Jugoslavije i Rusije, 26. januar, naslovna strana; Čvrsto prijateljstvo i bliskost i zajednički interesi naroda Rusije i Jugoslavije, 6. jul, naslovna; Narode Jugoslavije i Kine povezuju čvrsto prijateljstvo, uzajamno razumevanje kao i zajedničko zalaganje za ravnopravne odnose i progres u svetu, 20. januar, naslovna strana; Jugoslavija i Kina su privržene politici mira i afirmacije ravnopravnih odnosa u svetu, 13. jun, naslovna; Kina podržava nezavisnost, suverenitet i teritorijalni integritet Jugoslavije, 14. jun, naslovna; Specijalni odnosi SRJ i Kine potvrđeni u praksi, 14. jun, strana 2

¹¹⁷² „Specijalci” za borbu protiv kriminala, 10. avgust, strana 7

¹¹⁷³ Piculina sekretarica iz inostranstva; Obaveštajni rat u Hrvatskoj, 25. februar, strana 7

¹¹⁷⁴ Borba za poluge vlasti, 31. mart, strana 7

Kolaž 4.24. Karikature u isticanju simboličke slike Hrvatske, *Politika*, 2000.

Pored toga u formi karikature prezentuju se problemi u Hrvatskoj¹¹⁷⁵ i u odnosu sa susjedima,¹¹⁷⁶ ismevaju najavljene mere za otkrivanje ratnih zločinaca,¹¹⁷⁷ izbori,¹¹⁷⁸ ideje federalizacije,¹¹⁷⁹ sukobi institucija¹¹⁸⁰ itd.

Kolaž 4.25. Fotografije tekstova kojim se isticala negativna simbolička slika Hrvatske, *Politika*, 2000.

¹¹⁷⁵ Sporenja oko vlastitih izjava, 24. avgust, strana 7
¹¹⁷⁶ U Zagrebu nema penicilina, u Sarajevu cene naprene, 1. april, strana 7; Istrani prete autonomijom, 29. mart, strana 7; Slovenački policajci kidnapovali hrvatske policajce, 3. mart, strana 7
¹¹⁷⁷ Najavljene efikasnije mere u otkrivanju zločinaca, 3. septembar, strana 7
¹¹⁷⁸ Neizvestan ishod drugog kruga, 26. januar, strana 7
¹¹⁷⁹ Ideje o federalizaciji Hrvatske izazivaju nove sukobe, 28. avgust, strana 7
¹¹⁸⁰ Županijski tuži zastupnički dom, 24. maj, strana 7

Osim Hrvatske, kroz karikature dodatno je u semantičko–značenjskom smislu dopunjavana konstrukcija Makedonije kao druge bivše države SFRJ za koju je *Politika* zbog suprotstavljenosti aktuelnoj vlasti u Srbiji pokazivala naročito interesovanje. One su uglavnom vezane za aktivnosti albanskog faktora u Makedoniji kao destabilizujućeg,¹¹⁸¹ sukobe makedonskih snaga bezbednosti sa albanskim ekstremistima,¹¹⁸² političke sukobe u Makedoniji¹¹⁸³ i političku situaciju u ovoj državi.¹¹⁸⁴

Kolaž 4.26. Fotografije tekstova kojim se isticala simbolička slika Makedonije, *Politika*, 2000.

Kao i u prezentaciji događaja u Hrvatskoj, *Politika* je kroz karikaturu kao formu našla dodatni način da pojača u simboličkoj sferi potcenjivački odnos prema Makedoniji i

¹¹⁸¹ Paravoјне формације изводе маневре на подручју Шар планине, Сталне плjačke на путу Струга–Дебар, 1. август, страна 7; Тражи се испуњење тајног договора, 1. март, страна 7; Скопље неће албанског терористу, 3. октобар, страна 7; Дžафери и Таџи траже државотворни статус за Албанце, 29. септембар, страна 7

¹¹⁸² Оsumњичени преминуо у полицијском комбију, 19. јануар, страна 7; Извештај о убиству полицајца пред посланицима, 28. јануар, страна 7

¹¹⁸³ Подвала премијера Георгијевског шефу државе, 30. јул, страна 7; Налог Георгијевском, 21 јун, страна 7; ДРА прави рачун без крчмара, 30. септембар, страна 7

¹¹⁸⁴ Владajuća странка разочарала грађане, 16. март, страна 7

njenoj vlasti, u smislu prezentovanja problema u ovoj državi. Tekstovi kojima se kreirala simbolička slika Slovenije dodatno su istaknuti karikaturama kojima se aktuelna dešavanja prikazuju kao ispiranje mozga,¹¹⁸⁵ a sukob Slovenije sa Italijom kao izraz nedostatka nacionalnog ponosa i suvereniteta.¹¹⁸⁶

Kolaž 4.27. Karikature u isticanju simboličke slike Slovenije, *Politika*, 2000.

Nakon 5. oktobra ne samo da je smanjen broj tekstova o okruženju, već su oni uglavnom bili vezani za obnavljanje saradnje tako da su grafički elementi u njima poput karikature izostali, što se opet može uzeti kao dokaz za specifičnu poziciju simboličke slike lista *Politika* pre 5. oktobra.

4.2.1.4. Grafičko isticanje unutrašnjopolitičkih dešavanja

Upotreba grafičkih elemenata u isticanju simboličke konstrukcije tekstova lista *Politika* bila je definisana procesom delegitimizacije odnosno legitimizacije pojedinaca, političkih partija i grupa. S obzirom na veliki broj tekstova koji su tematski bili vezani za označavanje unutrašnjih događaja, upotreba grafičkih elemenata imala je funkciju pojačavanja stepena veze između označitelja i označenog (tekstovi vezani za obnovu i ekonomski razvoj), a sa druge legitimizaciju potpune odvojenosti označitelja od označenog (uglavnom kroz samolegitimizaciju vlasti ali u manjoj meri i delegitimizaciju opozicije). Upotreba grafičkih elemenata više je pratila dominantnu konstrukciju

¹¹⁸⁵ Promašeno partnerstvo, 13. april, strana 7

¹¹⁸⁶ Italijanske provokacije, 2. februar, strana 7

legitimizacije i potvrđuje tezu da je i ova poluga korišćena u okviru simboličke slike lista *Politika* uglavnom da istakne značaj političkih partija koje su bile na vlasti.

4.2.1.4.1. Grafički elementi u procesu legitimizacije

Primena grafičkih elemenata u isticanju legitimizacije bila je dominantna u simboličkoj konstrukciji lista *Politika* do 5. oktobra naročito u isticanju političkih partija SPS i JUL, a nakon tog datuma u isticanju novog lidera Vojislava Koštunice.

Kao poluga davanja značaja određenim značenjima koja ta značenja pojačavaju i lociraju bliže osi smisla simboličke slike, grafički elementi u procesu legitimizacije i samolegitimizacije vlasti do 5. oktobra uglavnom su se oslanjali na upotrebu fotografija u konstrukciji Slobodana Miloševića i stvaranje kulta njegove ličnosti, zatim u konstrukciji obnove i ekonomskog razvoja (41) i vladajućeg establišmenta (47). Ključna upotreba grafičkih elemenata, uglavnom fotografija u tekstovima koji su bili deo procesa legitimizacije bila je vezana za konstrukciju Slobodana Miloševića. U toj konstrukciji bilo je analizirano 72 fotografija od kojih su 54 bile pozicionirane na naslovnim stranama. Radi se o kombinaciji poluga relevantosti – položaja teksta i upotrebe grafičkih elemenata u cilju konstrukcije značaja i generisanja pozitivnih značenja van samog teksta.

Na fotografijama na naslovnim stranama lista *Politika*, Milošević je prikazan kao lider, državnik, omiljen u narodu, heroj i patriota koji poziva na jedinstvo, omiljen i među decom, zaštitnik nacionalnih i državnih interesa, graditelj, čovek koji brine za bezbednost cele nacije, predvodnik svetskog otpora protiv hegemonije Zapada. Posebna pažnja pridavana je Miloševićevim aktivnostima na međunarodnom planu, naročito tekstovima o prijemima i razgovorima sa predstavnicima Ruske Federacije i Kine ali i drugih zemalja, koji su isticani ne samo upotrebom fotografija već i pozicioniranošću tekstova uglavnom na naslovnim stranama. Međutim, kao i upotreba fotografije i karikature u simboličkoj konstrukciji Zapada i Istoka kao i okruženja koja je, u jednom slučaju, bila jednostavna i imala za cilj pojačavanje vrednosne orijentacije tekstova, a u drugom značaj u intertekstualnom odnosu kojim se kreirala poželjna simbolička slika sveta, upotreba fotografije Slobodana Miloševića pored isticanja pozitivne orijentacije tekstova o njemu

imala je funkciju i poboljšavanja njihove intertekstualne pozicije u odnosu na tekstove kojim se kreirao Zapad kao neprijatelj, ali i kreiranje odnosa podjeljenosti savremenog sveta.

Kolaž 4.28. Fotografije susreta Slobodana Miloševića sa predstavnicima Kine i Ruske Federacije na naslovniim stranama, *Politika*, 2000.

Na koji način funkcioniše navedena konstrukcija svedoče i primeri naslovnih strana na kojima su prikazane fotografije Slobodana Miloševića prilikom razgovora sa predstavnicima Kine i Rusije. Naime, na naslovnoj strani lista *Politika* od 14. aprila 2000. godine na levoj strani su fotografije Miloševića kojima se ističu tekstovi o prijemu akreditiva od ambasadora Ruske Federacije i Australije u Srbiji i istovremeno kreira njegovo nastojanje da afirmiše međunarodnu saradnju SRJ. Međutim, na desnoj strani su tekstovi u kojima je kineski predsednik Đijang prilikom posete Izraelu kritikovao američki hegemonizam, kubanski predsednik Kastro pozvao na rušenje MMF-a, i prenosi tekst nemačkog nedeljnika *Nacional europa* u kome se tvrdi da je komandant Kfora Klaus Rajnhart sin „nacističkog gaulajtera”. Osim toga, na istoj strani nalaze se i uokvireni tekstovi „Robertson dao uputstva haškim istražiteljima” i „Novi Nirnberg” koji pojačavaju negativnu konstrukciju Zapada na desnoj strani naslovne strane. Na naslovnoj strani *Politike* od 26. avgusta 2000. godine u središnjem delu nalazi se fotografija Miloševića i ministra inostranih poslova Republike Kine koja ističe tekst o uzajamnoj podršci suverenitetu država i privrženosti politici mira i ravnopravnosti. Ispod navedenog teksta je tekst o podizanju ekonomske saradnje SRJ sa Ruskom Federacijom na najviši

moćni nivo. Sa leve strane fotografije je tekst o odluci Vlade Srbije da obezbedi stanove za sve koji ispunjavaju uslove konkursa (ekonomski napredak), dok su sa desne strane fotografije tekstovi o nemačkim korupcionaškim skandalima u kojima je učestvovao bivši kancelar Kol, kao i uokviren sarkastičan tekst o američkom „prilogu demokratiji u Nigeriji” kroz razmeštanje američkih specijalnih snaga u navedenoj državi. Na naslovnoj strani lista *Politika* od 3. juna 2000. godine u središnjem delu nalazi se fotografija Slobodana Miloševića i Li Penga, visokog kineskog zvaničnika sa suprugama koji prati tekst o razvoju bilateralne saradnje Srbije i Kine. Ispod navedenog teksta su tekstovi o razgovoru predsednika Srbije Milana Milutinovića sa Li Pengom i otvaranju spomen-obeležja na Ušću u Beogradu povodom obeležavanja prestanka NATO bombardovanja, koji su takođe istaknuti fotografijama. U gornjem desnom uglu navedene naslovne strane nalazi se tekst o kritici Haškog tribunala od strane Ministarstva spoljnih poslova Ruske Federacije vezano za nadležnost na Kosmetu. Upotreba fotografije u konstrukciji teksta dobija svoj pravi smisao u analizi intertekstualnog odnosa fotografijom istaknutog i ostalih tekstova pozicioniranih na istoj strani. I bez obzira na to što npr. tekstovi o prijemu ambasadora Rusije i Australije praćeni fotografijama nemaju nikakve veze sa tekstovima o negativnim izjavama Li Penga ili Kastru o Zapadu, pozicionirani na istoj strani oni uspostavljaju odnos na asocijativno-analoškom nivou formule kojom se tumači svet. Naime, na jednoj strani je „zli” Zapad, na drugoj Kina, Rusija i ostale zemlje a na trećoj je SRJ predvođena Miloševićem. Na taj način ne samo da se kreirala simplifikovana slika sveta, već i pozicija Miloševića u tom svetu ne direktno, već kroz intertekstualnu konstrukciju tekstova, njihovom opremljenošću (fotografijom i karikaturom) i pozicijom.

Osim kontakata sa predstavnicima Rusije, Kine, Indije i drugih zemalja, fotografijama su isticani, doduše u znatno manjem broju i tekstovi kojima se izveštavalo o Miloševićevim kontaktima sa predstavnicima zapadnih zemalja.¹¹⁸⁷ Njima se pojačavao značaj tvrdnji u tekstovima koje su pratile „o slepoj poslušnosti Evrope”, o ravnopravnosti, pogrešnoj i promašenoj politici sankcija. Miloševićev položaj na fotografijama isključuje njegovu eventualnu inferiornost, čak naprotiv.

---

¹¹⁸⁷ Slepa poslušnost koju vlade Evropske unije pokazuju prema diktatu američke administracije nanosi ogromnu štetu čitavom kontinentu a posebno regionu Balkana, 3. jun, naslovna strana; Odnose Jugoslavije i Svete stolice karakterišu zajednička privrženost miru i zalaganje za afirmaciju ravnopravnosti u svetu, 1. maj, naslovna strana, *Politika* pritisaka i ucena pogrešna i besperspektivna, 8. septembar, naslovna strana

Kolaž 4.29. Fotografije tekstova istaknutih fotografijama susreta Slobodana Miloševića sa predstavnicima zapadnih zemalja, *Politika* (2000)

Naslovi navedenih tekstova na neuobičajeno dugi, objašnjavajući način u obliku stavova kojima se kritikuje aktuelna politika Zapada prema Srbiji u kombinaciji sa fotografijom ravnopravnog razgovora kreiraju sliku otvorene kritike Zapada „licem u lice”. Kada se tome doda da se na primer negativno vrednosno orijentisan tekst prema Zapadu „Politika pritisaka i ucena pogrešna i besperspektivna”, istaknut fotografijom Miloševićevog razgovora sa ministrom inostranih poslova Grčke Jorgosom Papandreouom nalazi pored tekstova sa negativnim informacijama iz Francuske o štrajku prevoznika „Blokada se širi premijer Žospen preti prevoznicima” i kritici politike SAD u Ujedinjenim nacijama „Nezadovoljstvo globalnom vladavinom SAD”, onda postaje jasno kako i tekstovi, koji sami po sebi nemaju propagandni karakter isti dobijaju u konstrukciji slike sveta u ovom slučaju na naslovnoj strani podupirući glavnu tvrdnju da je politika Zapada ne samo prema SRJ u suštini pogrešna. Jer da nije, u Francuskoj ne bi bilo nestašice goriva i blokada, a svi bi bili zadovoljni globalnom vladavinom SAD. Smisao i značenje ne uspostavljaju se na nivou sadržaja tekstova već na nivou intertekstualnog odnosa tekstova „satelita” (u ovom slučaju tekstova na desnoj strani) i tekstova koji predstavljaju „jezgra” simboličke slike (u ovom slučaju istaknutog fotografijom).

Na isti način kreirana je simbolička slika i na naslovnoj strani od 1. maja na kojoj tekst istaknut fotografijom o razgovoru Miloševića sa apostolskim nuncijem Svete stolice prate tekstovi na desnoj strani sa negativnom vrednosnom orijentacijom Zapada „Smrtonosne laži Rudolfa Šarpinga”, a na levoj tekst sa pozitivnom vrednosnom orijentacijom „Primer kako se zemlja brani i obnavlja.”

Posebnu grupu fotografija kojima se naglašava pozitivna simbolička konstrukcija Miloševića kao lidera predstavljaju fotografije koje ističu tekstove o njegovoj bliskosti sa narodom, kontaktima sa predstavnicima organizacija i udruženja građana, koji asociraju na njegovu emotivnu povezanost sa građanima kojima upravlja i kojima je predsednik.¹¹⁸⁸ I ovi tekstovi upotrebljavani su za kreiranje simboličke slike sveta suprotstavljenosti i konflikta Zapada sa Srbijom. Na istoj strani na kojoj se nalazi idilična fotografija Miloševića sa decom iz Bosilegrada koja ističe tekst o boravku navedene dece u Beogradu „Uspeh u školi i lep raspust”, nalaze se tekstovi sa negativnom vrednosnom orijentacijom o Zapadu „Džejmi Šej primio mito od Hašima Tačija”, „Blerovi laburisti ,kupuju glasove’ novcem od poreza”, „Vlada krije da kriminal raste”, „Namerno ,ubistvo’ Pančeva”, kojima se na asocijativno intertekstualnom nivou kreira odnos MI – dobro, ONI – zlo.

Kolaž 4.30. Fotografije Slobodana Miloševića sa predstavnicima organizacija i udruženja, *Politika* (2000)

Na sličan način kreira se Miloševićeva briga o dijaspori kroz tekst istaknut fotografijama o razgovoru sa predstavnicima dijaspore „Jedinstvo naroda bilo je ključ i odgovor na teško vreme” i kroz tekst o razgovoru sa diplomatama SRJ „Afirmacija politike mira” kojima se ukazuje na institucionalizaciju te brige. Pored navedenih tekstova pozicionirani su tekstovi o sukobu Amerikanaca i Francuza „Francuzi blokirali Amerikance” i o

¹¹⁸⁸ Primer za buduće generacije, 20. april, naslovna strana, Sloboda se ne može zamisliti bez ravnopravnosti, 15. februar, naslovna; Najbolji odgovor ponosnog naroda svetskim ubicama i rušiocima, 6. april, naslovna strana; Jedinstvo naroda bilo je ključ i odgovor na teško vreme, 6. avgust, naslovna; Uspeh u školi i lep raspust, 20. jul, naslovna strana

delovanju ekstremne desnice u Nemačkoj koja se finansira državnim novcem „Država daje novac ekstremistima”. Politika mira suprotstavlja se u kreiranoj simboličkoj slici finansiranju ekstremista i međusobnim konfliktima. Na naslovnoj strani *Politike* od 6. aprila 2000. godine, tekst o prijemu građevinskih radnika kod predsednika Miloševića istaknut fotografijom „Najbolji odgovor ponosnog naroda svetskim ubicama i rušiocima” i tekst „Završeni radovi na 113 gradilišta”, pozicionirani su pored negativno orijentisanih tekstova o Zapadu: „Mendela : SAD i Velika Britanija unose haos u svetske odnose”, „Manipulacije u Vokerovoj režiji” i „Pozvati na odgovornost lidere NATO i ličnosti koje su odgovorne za genocidnu agresiju na SR Jugoslaviju.” Pored simboličke konstrukcije zasnovane na intertekstualnom odnosu s jedne strane pozitivnih, a sa druge strane negativno vrednosno orijentisanih tekstova uočava se i upotreba „reči zamki” u naslovu tekstova ali i pozivanje na autoritet u tekstu koji se odnosi na Mendelinu izjavu koja u tom smislu ima posebnu semantičku težinu. Naročito su interesantne fotografije koje ističu tekstove u kojima se daje legitimitet organizacijama koje nemaju realnu snagu u vezi dešavanja u Crnoj Gori.¹¹⁸⁹

Kolaž 4.31. Fotografije tekstova na naslovnim stranama o razgovoru Miloševića sa predstavnicima Patriotskog saveza Jugoslavije i Veća narodnih skupština Crne Gore, *Politika* (2000)

¹¹⁸⁹ Ogromna većina građana za očuvanje jedinstva i nezavisnosti SRJ, slobode i dostojanstva našeg naroda, 13. jul, naslovna (Prijem patriotskog saveza Jugoslavije); Crnogorski narod se slobodno i nedvosmisleno izjasnio za zajednički život sa narodom Srbije (Veće narodnih skupština Crne Gore), 15. jul; Ogromna većina građana Srbije i Crne Gore žele da žive u Saveznoj Republici Jugoslaviji koja predstavlja zajedničku otadžbinu i zajedničku državu dva bratska naroda, 20. maj, naslovna strana

Naime, reč je o Patriotskom savezu Jugoslavije i Veću narodnih skupština Crne Gore. Veliki broj saopštenja navedenih organizacija svoju vrednost upravo je crpeo ne iz realnog života već iz imaginarne legitimizacije njihovog značaja u provladinim medijima. I uz navedene tekstove po već analiziranoj formuli nalaze se tekstovi sa negativnim informacijama o Zapadu. Miloševićeva hijerarhijska pozicija naročito je bila eksploatisana u grafičkoj dimenziji njegove simboličke konstrukcije.¹¹⁹⁰

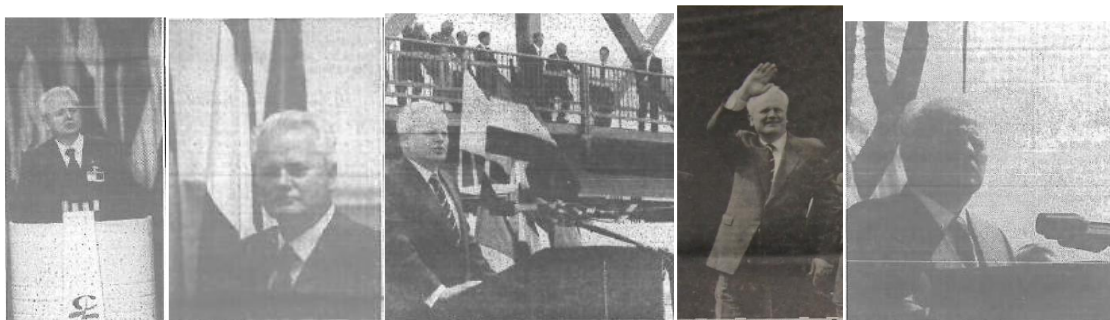

Kolaž 4.32. Fotografije tekstova na naslovnim stranama kojima se reprezentuje hijerarhijska pozicija Slobodana Miloševića *Politika* (2000)

Miloševićeva veza sa vojskom i policijom, tvrdnje u tekstovima koji su istaknuti fotografijama da je vojska „snažan faktor naše odbrane”, a policija i službe bezbednosti značajan faktor otkrivanja počinilaca terorističkih akata, u situaciji kada se politički protivnici optužuju za terorizam i napad na ustavni poredak zemlje, imaju funkciju izazivanja straha i nesigurnosti, i karakter specifične „simboličke batine” koju je držala vlast i koja je veoma lako mogla da postane stvarna. Uočljivo je da je na fotografijama Milošević pozicioniran u središnjem delu okružen pripadnicima vojske i policije, što na očigledan način ističe njegovu vrhovnu poziciju u sistemu.

¹¹⁹⁰ Odlučno suprotstavljanje napadima na državu, mir, red, slobodu, sigurnost i dostojanstvo građana (prijem tužilaca), 12. februar, naslovna; Ojdanić ministar odbrane, Pavković načelnik Generalštaba, 16. februar, naslovna; Priznanje generalima Ojdaniću i Pavkoviću za postignute rezultate u dosadašnjem radu, 24. februar, naslovna; Snažno jedinstvo naroda oružanih snaga i rukovodstva zemlje u odbrani slobode i nezavisnosti, 7. januar, naslovna; Vojska Jugoslavije u celini ove godine dobila odličnu ocenu, 16. jun, naslovna; Jaka i moderna vojska snažni faktor naše odbrane, 17. jun, naslovna; Značaj efikasnog suprotstavljanja kriminalu i otkrivanju počinilaca terorističkih akata, 13. maj, naslovna; Priznanje pripadnicima organa i službi bezbednosti za ispoljenu hrabrost, patriotizam i visoki profesionalizam, 14. maj, naslovna; Vojska Jugoslavije predstavlja pouzdan faktor odbrane nezavisnosti i integriteta zemlje i slobode našeg naroda, 16. mart, naslovna

Kao državnik, Milošević je na fotografijama prikazivan i sam, ali za razliku od Klintona i Blera na njegovim fotografijama ogleda se odlučnost i samouverenost, bez grimasa i karikaturalnih izraza.¹¹⁹¹ Ove fotografije prate tekstovi koji se odnose na gotovo sudbinsku Miloševiću povezanost sa srpskim narodom, a pored podilaženja (najhrabriji narod, veliki narod) tekstovi obiluju zamenama teza (ne napadaju Srbiju zbog Miloševića, nego napadaju Miloševića zbog Srbije itd.).

Kolaž 4.33. Fotografije Miloševića, *Politika* (2000)

Grafički elementi (fotografije) u isticanju simboličke konstrukcije Miloševića nisu imali prioritarnu ulogu u reklamiranju njegovih sposobnosti koliko njegovih socijalnih karakteristika kao vođe. Pored toga, on je bio ključni činilac u svojevrsnom reklamiranju sistema i politike koju je predstavljao, kao poseban znak koji je svemu gde se pojavljivao davao poseban legitimitet. U vezi sa tim posebno su i u grafičkoj sferi nadograđeni tekstovi koji su se odnosili na obnovu i ekonomski razvoj.¹¹⁹² Teme poput kredita, obnove porušenih objekata, perspektive daljeg razvoja dobijale su sasvim drugačije značenje i smisao ukoliko ih je komentarisao Milošević, a dejstvo njegovih reči bilo grafički nadograđeno.

Posebna pažnja u listu *Politika* tokom 2000. godine poklanjala se simboličkoj konstrukciji Miloševića kao neprikosnovenog lidera vladajućeg establišmenta koja se ogledala u

---

¹¹⁹¹ Najhrabriji narod na svetu, Slobodan Milošević jednoglasno izabran za predsednika SPS, 18. februar, naslovna; Obnova zemlje i razvoj, 4. januar, naslovna; Poredili smo zato što smo bolji, 30. maj, naslovna; Usred teške istorije pokazali smo se kao veliki narod, 13. septembar, naslovna; Ne napadaju Srbiju zbog Miloševića, nego napadaju Miloševića zbog Srbije, 3. oktobar, naslovna; Ako srpski i crnogorski narod žele da žive zajedno niko ih ne može rastaviti, 21. septembar, naslovna strana

¹¹⁹² U najskorije vreme obnova štednje, i davanje potrošačkih kredita; Dug i uspešan razvojni put, 9. jun, naslovna strana; Trista šezdeset ped dana neumornog rada, 15. jun, naslovna; U ovoj zemlji ne mogu da prosperiraju špekulanti i dileri već radnici, proizvođači, seljaci koji žive od svog rada, 30. maj, strana 14

pravljenu svojevrstnih foto-albuma sa proslava na kojima su učestvovali svi značajniji činioци ne samo državnih organa i političkih organizacija već i predstavnici širih socijalnih, religijskih i drugih institucija. Da se radi o smišljenoj, unapred kreiranoj konstrukciji lidera svedoče i fotografije sa prijema koje je organizovao tadašnji predsednik Srbije Milan Milutinović a na kojima se kao gost pojavljivao Milošević. Naime, na fotografijama proslava povodom praznika 28. marta i 7. jula, Milutinović je domaćin, ali je na fotografijama sa Miloševićem pozicioniran na desnoj strani fotografije dok je Milošević na levoj. Na svim ostalim fotografijama Milutinović zauzima Miloševićevu poziciju sa leve strane fotografije a gosti sa desne.

Kolaž 4.34. Fotografije sa prijema u Predsedništvu Srbije, *Politika* (2000)

Drugi pravac upotrebe fotografija u cilju legitimizacije i samolegitimizacije političkih partija na vlasti, značajno manje zastupljen, bio je upotreba fotografija drugih visokih državnih zvaničnika Srbije koji su zauzimali i značajna mesta u vladajućim političkim partijama. Na taj način pojačavao se efekat apelovanja na konformizam, postojanje kakvog-takvog sistema i hijerarhije. Ukupno je analizirano 47 tekstova opremljenih

fotografijama zvaničnika Srbije, uglavnom predsednika Vlade Srbije i predsednika Republike Srbije. Predsednik Vlade Srbije uglavnom se pojavljivao na fotografijama koje su pratile tekstove vezane za ekonomiju, obnovu i ekonomski razvoj.¹¹⁹³ Radilo se o tekstovima pozicioniranim na naslovnim stranama koji su svoj nastavak imali u unutrašnjosti lista, takođe istaknuti fotografijom.

Kolaž 4.35. Fotografije tekstova o obnovi istaknutih fotografijom, *Politika* (2000)

Međutim, konstruisanje ekonomskih tema nije bilo odvojeno od tekstova sa temom sankcija, agresije i drugih pritisaka Zapada, a Marjanović u njima nije predstavljen isključivo kao predsednik Vlade Srbije već i kao potpredsednik političke partije SPS.¹¹⁹⁴

¹¹⁹³ I pored sankcija očekuje se visok rast proizvodnje i dobar rod u poljoprivredi, 15. april, strana 13; Još bržim koracima u obnovu, razvoj i reforme, 7. april, strana 13

¹¹⁹⁴ Završetak jedne od najvećih investicija u zdravstvu ubedljiv odgovor onima koji su želeli da nas potčine, 16. avgust, naslovna; Ubrzan razvoj strateško opredeljenje, 2. avgust, strana 11; Marjanović : Vlada nastavlja sa realizacijom politike poboljšanja položaja i razvoja agrara, 23. avgust, naslovna; Sa novim elanom u ostvarivanje krupnih razvojnih ciljeva, 22. jul, strana 13; Varadinska duga odgovor hrabrog, jedinstvenog i emancipovanog naroda na sile zla, agresiju, rušenje, ubijanje, 2. mart, naslovna; Posle junačke odbrane i efikasne obnove na redu je ubrzani razvoj, 22. mart, strana 13; Razvoj glavno vezivno tkivo Vojvodine, Srbije i cele Jugoslavije, 13. septembar, strana 11

Navedeni tekstovi kojim se konstruisala pozitivna ekonomska situacija uglavnom su pozicionirani na naslovnoj strani ili po već navedenom primeru, naslovna strana najava – nastavak u unutrašnjosti lista preko cele strane.

Kolaž 4.36. Fotografije tekstova istaknutih fotografijama predsednika Vlade Srbije sa temom obnova i razvoj, *Politika* (2000)

Značaj tekstova o ekonomskom razvoju uspostavljao se osim sadržajem i u odnosu dva dela istog teksta – jednog pozicioniranog na naslovnoj strani, i drugog pozicioniranog uglavnom na 13. strani lista istaknutog fotografijom, i zastupljenošću preko cele strane. Pravilnost konstrukcije usmerava pažnju na posebne ekonomske teme, koje su bliže ključu tumačenja slike sveta koji je formiran u konfliktu vlasti u Srbiji i zemalja Zapada. Obnova i ekonomski razvoj se povezuju sa ključnim pitanjima političkog konflikta, a istovremeno naglašavaju zastupljenošću i pozicioniranošću, kao i upotrebom fotografija u njihovoj konstrukciji. S druge strane povezivanje predsednika Vlade sa pozitivnim ekonomskim trendovima osim političke pristrasnosti daje tekstovima karakteristike apela na konformizam. Za razliku od Mirka Marjanovića, predsednik Republike Srbije Milan Milutinović u simboličkoj slici lista *Politika* predstavljen je kao zastupnik isključivo političkih ideja i žestoki kritičar političkih protivnika.¹¹⁹⁵

¹¹⁹⁵ Naš narod će reći ne NATO koaliciji, 20. septembar, naslovna; Ko je za mir, razvoj, toleranciju i ravnopravnost izabraće Slobodana Miloševića i narodnu vlast, 19. septembar, naslovna; Opozicija nudi lažne izlaze, na delu je scenario čerupanja Srbije, 5. oktobar, naslovna; Srbija i Jugoslavija neće izgubiti svoju slobodu državu i dušu i neće biti kolonija, 2. oktobar, strana 13

Kolaž 4.37. Fotografije stranica na kojima su tekstovi istaknuti Milutinovićevom fotografijom, *Politika* (2000)

Gotovo na isti način, pozicioniranošću istog teksta na naslovnoj strani i u unutrašnjosti lista preko cele strane uz isticanje fotografijom, konstruiše se značaj i značenje unutrašnjopolitičkih konflikata, kao deo širih konflikata na međunarodnom nivou u kome učestvuje Srbija, odnosno vlast u Srbiji. I dok tekstovi koji su istaknuti Marjanovićevom fotografijom imaju karakteristike kreiranja potrebe saglasnosti čitavog društva po ekonomskim pitanjima, tekstovi istaknuti Milutinovićevom fotografijom su eksplicitno politički pristrasni i imaju karakteristike poziva na političko jedinstvo.

Simulacija povratka srpskih bezbednosnih snaga na Kosovo konstruisana je kroz tekstove istaknute fotografijama na kojima se nalaze najviši vojni rukovodioci u smotri vojnih i policijskih jedinica.¹¹⁹⁶ Povratak se dovodio u vezu sa takođe nerealnom simboličkom konstrukcijom o neophodnosti odlaska snaga NATO sa Kosova.

¹¹⁹⁶ Kosmetски одред спреман за повратак, 2. септембар, насловна и страна; У мисији мира и повратка прогнаних, 2. септембар, страна 13; Моћни здружени одред у мисији мира, 3. септембар, страна 13

Kolaž 4.38. Fotografije stranica na kojima su tekstovi istaknuti fotografijama o mogućem povratku vojske na Kosovo, *Politika* (2000)

Osim isticanja tekstova o mogućem povratku vojske i policije na Kosovo, fotografijama su isticani i tekstovi kojima su vojska i policija kreirani kao faktori mira i stabilnosti zemlje čime je pojačavan efekat pretnje političkim protivnicima koji su preduzimali aktivnosti protiv te poželjne stabilnosti.¹¹⁹⁷ Neposredno pred izbore u septembru mesecu *Politika* je objavila nekoliko autorskih tekstova Mirjane Marković istaknutih njenim fotografijama koje su, obzirom na njenu bračnu vezu sa Miloševićem, trebale da imaju poseban značaj u isticanju tekstova.¹¹⁹⁸

Kolaž 4.39. Fotografije Mirjane Marković, *Politika* (2000)

¹¹⁹⁷ MUP će ubuduće odgovorno i zakonito štiti građane i bezbednost države, 19. maj, strana 13; Naša vojska će uvek biti faktor mira i stabilnosti Jugoslavije, isto

¹¹⁹⁸ Mira Marković: Levica je jedina politička snaga koja može da unapređuje društvo, 9 septembar, strana 14; Dr Marković : Nato zahtevi – politička platforma opozicije, 10. septembar, strana 14; Mira Marković: Ovim izborima treba da bude potvrđena politika slobodne države i razvijenog društva kao politika koja je u interesu jugoslovenskog naroda, 11. septembar, strana 14; Sloboda je najveća ljubav našeg naroda, 12. septembar, strana 14

Legitimizacija vlasti u Srbiji do 5. oktobra konstruisana je na posredan način tekstovima o obnovi, ekonomskom razvoju, izgradnji stanova, kojima je kreirana slika jedne socijalno odgovorne vlasti i objektivnog izveštavanja *Politike* koja u prvi plan nije stavljala subjekte obnove već njihove rezultate, ne političke partije već mostove, stanove, puteve, pruge itd. Međutim, već je pomenuta mogućnost da su navedeni rezultati obnove više bili proizvod rada sa „crnim fondovima” vlasti nego što su bili proizvod realnog ekonomskog razvoja i napretka, što je navedenim aktivnostima davalo prirodu simulacije razvoja. Da su se ipak pojavljivala pitanja o kvalitetu obnovljenih građevina i mogućnosti Srbije da u obnovu uđe bez pomoći iz inostranstva svedoči i tekst „Nema Potemkinovih i mostova od papira i stiropora”.¹¹⁹⁹ Naime, u tom tekstu demantuju se spekulacije nastale iz „političkih” ili drugih razloga da je kvalitet izgrađenih mostova na nižem nivou od standardnog i tvrdi da su graditelji „opovrgli onu narodnu što je brzo to je i kuso”.

Kolaž 4.40. Fotografije tekstova istaknutih fotografijama o obnovi mostova, *Politika* (2000)

¹¹⁹⁹ *Politika* (2000), 29. februar, strana 13

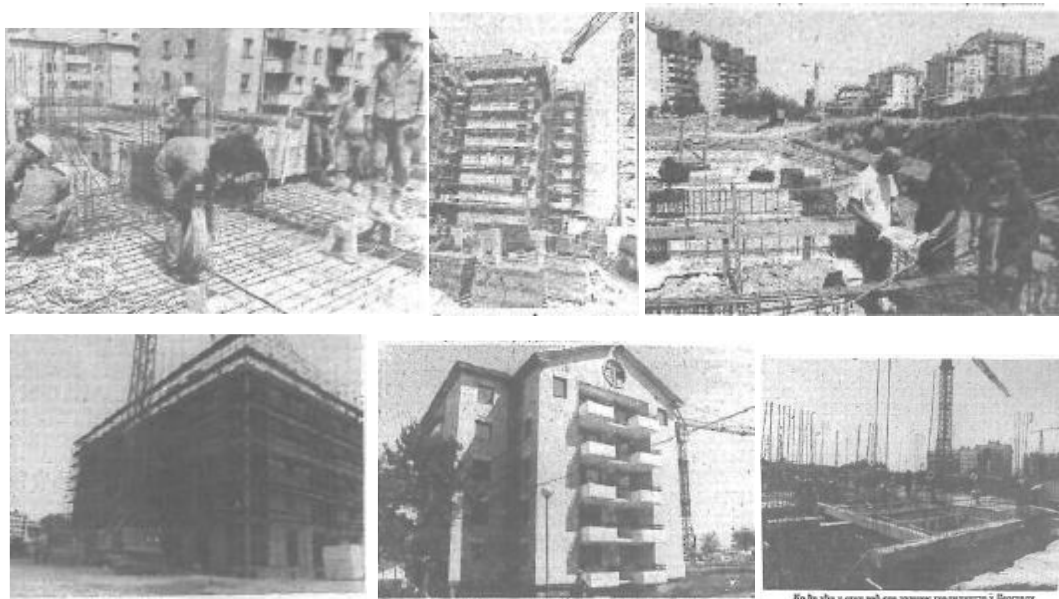
Tekstove koji su tematski bili vezani za obnavljanje mostova uglavnom su pratile fotografije porušenih i novoizgrađenih mostova, ali i planovi i skice mostova koji tek treba da se grade.¹²⁰⁰ Međutim, tekstovi o obnovi mostova svoje pravo značenje imali su u kontekstu kreiranja slike o konfliktu vlasti u Srbiji sa Zapadom i kroz sadržaje tekstova ali i kroz intertekstualnu konstrukciju koja je kreirana tim tekstovima. Naime, na stranicama na kojima su bili pozicionirani tekstovi o obnovi mostova istaknuti fotografijama koje su porušili „nečastivi”, agresori, rušitelji, pozicionirani su i tekstovi „Fašizam mora biti iskorenjen”, „Kfor i Unmik moraju da odu sa Kosmeta”, „Kosmet je deo Jugoslavije” „Narod Jugoslavije na strani odbrane slobode i časti” (pored teksta „Obnovljeni mostovi blizanci kod Velike Plane”), zatim „Zbogom, Klark, nećemo te zaboraviti”, „Bumerang efekat američke politike”, „Mirovna misija na Kosmetu razotkrila svu nemoć UN”, „Samo jedinstveni možemo opstati” (pored teksta „Besomučna zlodela nečastivih za praznike”). Svaki most je novi rekord, a dan pre izbora završen je most Varadinska duga u Novom Sadu, po tajmingu očigledno „kec u rukavu” vlasti.

Fotografija 4.5. Tekst istaknut fotografijom o obnavljanju mosta „Varadinska duga” u Novom Sadu, *Politika* (2000)

¹²⁰⁰Zlehuda sudbina Varvarinskog mosta, 1. jun, strana 16; Obnova na jugu i severu republike, 11. maj, strana 15; Obnovljeni mostovi blizanci kod Velike Plane, 10. maj, strana 19; Dve nedelje pre roka obnovljeno pet mostova od Beograda do Leskovca, 8. maj, strana 17; Besomučna zlodela nečastivih za praznike, 1. maj, strana 16; Plavi most odgovor na zločine agresora, 12. april, strana 17; Novim mostom do srpskih svetinja, 20. april, strana 17

Izgradnjom mostova, a fotografije su realni njihov dokaz, graditelji su pomerili prema tvrdnjama *Politike* granice u mostogradnji, a na kraju tog asocijativnog lanca nalazi se vlast u Srbiji. „Kao skakač uvis koji kad postigne svetski rekord pomeri lestvicu za još dva santimetra i onda obori i sopstveni, tako smo i mi u toku proteklih nešto više od godinu dana pomerili granice u mostograditeljstvu i sa svakim novim mostom prevazilazili sebe.”¹²⁰¹ Pored mostova, pažnju zavređuje i grafička podrška tekstovima kojima su se prezentovale informacije o izgradnji stanova. Obzirom da se uglavnom radilo o najavama početka izgradnje, broj fotografija je znatno manji, a na njima su uglavnom prikazana gradilišta a ne gotove zgrade.¹²⁰² Čak i u tekstovima gde je reč o podeli ključeva uglavnom nisu postojale fotografije zgrade u koju su uselili novi stanari. Gradnja stanova očigledno nije išla tako „glatko” kao izgradnja mostova i druge infrastrukture, što se odrazilo i na grafičko prikazivanje izgradnje stanova. Fotografije završenih zgrada bile su retkost na stranicama *Politike*.¹²⁰³

Kolaž 4.41. Fotografije kojima su isticani tekstovi o izgradnji stanova, *Politika* (2000)

¹²⁰¹ Svaki most novi rekord, 29. septembar, strana 17; Varadinska duga premostila Dunav, 23. septembar, naslovna strana

¹²⁰² Uskoro konkurs i krediti za stanove mladim bračnim parovima, 19. jul, strana 11; Za 75 kvadrata rata 5.835 dinara, 22. jul, strana 11; „Rad” betonira noću zbog vrućine, 30. jul, strana 11; Prvi stanovi do 20. septembra, 14. septembar, strana 27; Novi start za dvoranu, 31. avgust, strana 13

¹²⁰³ U septembru završetak 1.000, a u oktobru još 1.500 stanova, 4. septembar, strana 11

Do 5. oktobra nije bilo legitimizacije odnosno pozitivnih tekstova o tadašnjoj opoziciji pa ni fotografija kojima bi se isticali navedeni tekstovi. Međutim, nakon tog datuma došlo je do znatnog porasta upotrebe grafičkih elemenata u simboličkoj konstrukciji tekstova o navedenoj političkoj grupaciji uglavnom zasnovanih na praćenju aktivnosti novog predsednika SRJ Vojislava Koštunice. Međutim, iako se ne može reći da se radi o procesu legitimizacije i upotrebi grafičkih elemenata u tom procesu kao pre 5. oktobra, interesantan je podatak da je čak 57 tekstova pratila fotografija ili karikatura kojima se kreirala pozitivna simbolička slika Vojislava Koštunice, novog predsednika SRJ, od 104 analiziranih, što je značajan broj uzimajući u obzir vremenski period od 3 meseca. Kada se tome doda činjenica da je od 57 tekstova njih 21 bilo na naslovnoj strani, onda se i tu prepoznaje stari mehanizam poluge davanja značaja u kreiranju simboličke slike sveta. U tekstovima koje prate navedene fotografije na kojima je Koštunica uglavnom sa podignutom rukom sam, kao simbol pobeđe veliča se promena političkog sistema u Srbiji i nagoveštavaju nove mogućnosti itd.¹²⁰⁴

Kolaž 4.42. Fotografije kojima su isticali tekstovi o Koštunici kao pobjedniku, *Politika* (2000)

Takođe, Koštunica se upotrebom fotografija kreirao i kao čovek sistema na vrhu hijerarhije vlasti, na sličan način kao i Milošević pre njega.¹²⁰⁵

¹²⁰⁴ Srbija na putu demokratije, 6. oktobar, naslovna strana; Potvrda pobeđe Koštunice, Milošević priznao poraz, 7. oktobar, naslovna strana; Koštunica i zvanično predsednik Jugoslavije, 8. oktobar, naslovna strana; Koštunica demokrata i umereni nacionalista, 9. oktobar, strana 4; Evropa shvatila Srbe, 10. novembar, naslovna strana; Koštunica: Uspravili smo se kao država i vratili u svet, 12. novembar, naslovna strana; Koštunica: SRJ ide u EU, 16. novembar, naslovna strana; Koštunica: Dva uslova da budem nosilac liste DOS-a, 20. novembar, st. 6

¹²⁰⁵ Milutinović „odsustvovao zbog bolesti”, 2. novembar, naslovna strana

Kolaž 4.43. Fotografije kojima su isticani tekstovi o Koštunici, *Politika* (2000)

Fotografijama su isticani i tekstovi o Koštuničinim kontaktima sa građanima i zalaganje za demokratska prava i slobode, kao i njegova privrženost SPC.¹²⁰⁶

Kolaž 4.44. Fotografije kojima su isticani tekstovi o Koštunici, *Politika* (2000)

Posebno se naglašava Koštuničina uloga u međunarodnoj saradnji, fotografijama njegovih međunarodnih kontakata.¹²⁰⁷

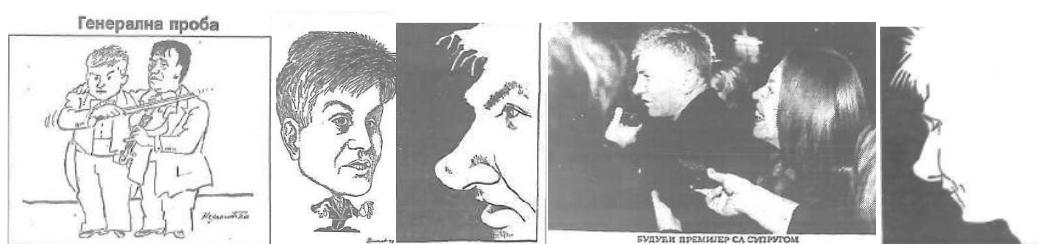

Kolaž 4.45. Fotografije kojima su isticani tekstovi o Koštunici, *Politika* (2000)

¹²⁰⁶ Kfor i Unmik zaduženi da spreče teror nad Srbima, 17. decembar, strana 7; Nezavisni i objektivni mediji neophodni za demokratizaciju, 11. decembar, strana 8; I demokratizacija i očuvanje države, 20. decembar, naslovna strana; Olimpijski pobednici kod predsednika SRJ, 27. decembar, strana 21; Srpski narod ponovo sve zadivio, 16. oktobar, naslovna strana

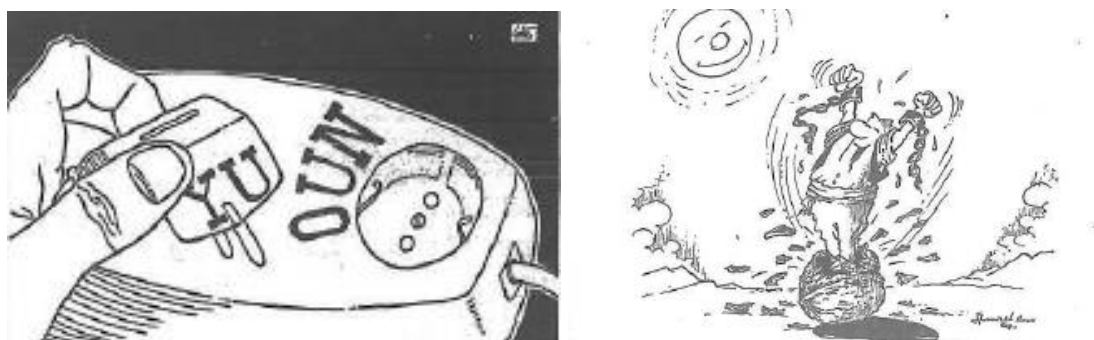
¹²⁰⁷ Mogućnosti za ulaganja postaju još izazovnije, 12 oktobar, naslovna strana; Zapad hrli u Beograd, 13. oktobar, naslovna; Za obnovu odnosa Beograd–Vašington, 13. oktobar, strana 2; Spremnost Jugoslavije za uspostavljanje odnosa sa BIH, 21. oktobar, strana 2; Hitna pomoć i dugoročna podrška, 24. oktobar, naslovna; Zora nove epohe, 26. oktobar, strana 3; Beograd ide u OUN, Kosovo ostaje u SRJ, stiže prirodni gas, 28. oktobar, naslovna; Norveška ukinula sve sankcije Jugoslaviji, 1. novembar, naslovna; Koštunica: Sudbinska odluka zajedno ili razlaz, 25. novembar, naslovna; Peking podržava napore Beograda, 3. decembar, naslovna

Osim Koštunice, svi ostali lideri DOS-a su manje prisutni u grafičkoj dimenziji teksta u listu *Politika* nakon 5. oktobra 2000. Međutim, ovde se ne radi samo o manjoj zastupljenosti već i o različitoj konstrukciji lidera. Dok su tekstovi vezani za Koštunicu, istaknuti fotografijom uglavnom usmereni na saradnju, državotvornost, religiju i naciju, tekstovima u kojima je konstruisan Zoran Đinđić u simboličkoj sferi lista više se kreirala potreba za promenama i ekonomskim razvojem. Iako su Đinđić i Koštunica bili usmereni jedan na drugog tokom predizbornih aktivnosti i u septembru i u decembru, očigledno su među njima postojale razlike koje su se ogledale i u njihovoj simboličkoj konstrukciji.¹²⁰⁸

Kolaž 4.46. Fotografija i karikature kojima su isticani tekstovi o Đinđiću, *Politika* (2000)

Druge malobrojne karikature prikazivale su ponovno uključenje zemlje u međunarodne tokove i oslobađanje od stega i lanaca bivšeg sistema.¹²⁰⁹

Kolaž 4.47. Karikature kojima su isticani tekstovi o međunarodnoj saradnji, *Politika* (2000)

¹²⁰⁸ Đinđić: Vlada nije plen za deobu, 11. decembar, strana 6; Šok terapija nije za Srbiju, 19. decembar, strana 4; Đinđić: Sazrelo vreme za promenu Ustava, 24. decembar, strana 6

¹²⁰⁹ Opet smo deo sveta, 2. novembar, naslovna strana

4.2.1.4.2. Grafički elementi u procesu delegitimizacije

Proces delegitimizacije sa aspekta značaja i upotrebe poluga relevantnosti simboličke slike sveta koje su situirane van teksta, kao što smo videli u listu *Politika* nije bio prioritet kada je reč o upotrebi grafičkih elemenata. Međutim, na njega se posebno obraćala pažnja primenom poluga reči kao i tehnika propagande, čime su se istovremeno omalovažavali predmeti delegitimizacije i sa aspekta značenja i sa aspekta značaja. Naravno, ovde je reč samo o procesu delegitimizacije do 5. oktobra, jer nakon ovog datuma iako je bio prisutan u tragovima, on kao celovit proces komplementaran sa drugim segmentima simboličke konstrukcije lista više nije postojao. Kao što smo videli, delegitimizacija bivše vlasti nakon 5. oktobra uglavnom se odnosila na delegitimizaciju Miloševića i njegove porodice. Međutim, veoma mali broj fotografija i karikatura (13) bili su nadogradnja navedenih tekstova.¹²¹⁰

Kolaž 4.48. Fotografija i karikatura kojim su isticani tekstovi u delegitimizaciji Miloševića, *Politika* (2000)

Proces delegitimizacije opozicije konstruisan kroz tekstove o opoziciji do 5. oktobra takođe nije obilovao grafičkim elementima (14 fotografija i karikatura), niti je bio pozicioniran na naslovnim stranama lista. On nije bio autonoman i egzistirao je u zaleđu naglašanih sukoba između dobra i zla, Istoka i Zapada, rušitelja i graditelja. U vezi sa tim tekstovi su isticani fotografijama koje su predstavljale političke protivnike kao članove terorističkih organizacija u službi Zapada, ili jednostavno sluga Zapada i Amerike. Već smo videli dve fotografije plakata na kojima su članovi organizacije „Otpor” kao i albanski separatisti predstavljeni kao „Bakini koljači” koji sve rade za novac.

¹²¹⁰ Srbija izvorna verzija, 7. decembar, strana 18; Dosad najmanji broj stranaka na izborima, 9. decembar, strana 9; Milošević: Srećna nova godina, 24. decembar, strana 6

Kolaž 4.49. Fotografije kojima su isticani tekstovi u postupku delegitimizacije opozicije, *Politika* (2000)

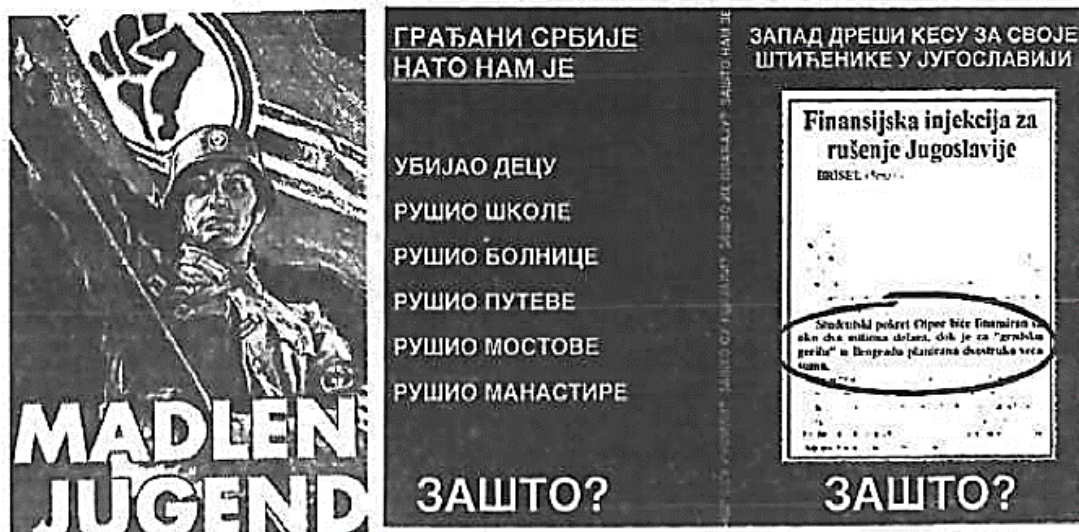
U istoj formi prividne objektivnosti *Politika* je izveštavala o pojavi plakata kojima se političari bore za naklonost glasača, ali u komentaru dodaje „da su građani prozreli ko stoji iza lažnih obećanja opozicionih lidera. Grafit na reklamnom panou na Slaviji najbolja je potvrda raspoloženja budućih birača.”¹²¹¹ Takođe u komentaru druge fotografije pažnja čitaoca usmerava se na veze opozicionih pokreta i zemalja Zapada koje su bombardovale SRJ: „Umesto likova odgovornih za prošlogodišnje bombardovanje ovoga puta pojavila se poruka upućena onima koji su za šaku dolara postali podrška „demokratama” sa Zapada. Dizajnirani u stilu tzv. studentskog pokreta „Otpor” na ovim plakatama je ispisan „Potpora NATO agresiji”. Priroda zastupljenosti letka na stranicama *Politike* koji se pojavio na ulicama Beograda slična je kao i prethodnih grafičkih elemenata, odnosno u funkcije kreiranja organizacije „Otpor” kao fašističke.¹²¹²

Međutim, u *Politici* objavljeni letak „koji se juče pojavio na ulicama Beograda” ističe više tekstova pozicioniranih na istoj strani kojima se u negativnom svetlu kreiraju politička partija SPO, opozicija i organizacija „Otpor” i njihove namere da nasilnim putem osvoje vlast u Srbiji („SPO poziva na oružje i nasilno rušenje sistema”, „Srpski pokret obnove nudi ustanak Srba protiv Srba”, „Vuk Drašković nastavlja tradiciju kolaboracije”, „Mirno do promena nasiljem”, „Fašistička falanga ‚Otpor’”, „Samoidentifikacija moralno posrnulih”, „Gradonačelnik Niša u uniformi ‚Otpor’ ”).

¹²¹¹ Novi gradski grafiti, 3. mart, strana 23

¹²¹² Potpora NATO agresiji, 30. mart, strana 25

Летак који се јуче појавио на улицама Београда

Fotografija 4.6. Letak objavljen na 21. stranici 16. maja *Politika* (2000)

Povezivanjem namera opozicije i pokreta „Otpor” da nasilnim putem dođu na vlast sa fašističkim simbolima i NATO, na mikro prostoru strane, kreira se simbolička slika koja predstavlja formulu za tumačenje unutarpolitičkih dešavanja koja se ponavlja u listu *Politika*. Pored negativnih tekstova o organizaciji „Otpor” koji su isticali fotografijama, u simboličkoj slici lista *Politika* fotografijama su isticali i tekstovi o lokalnim sredinama u kojima je na vlasti opozicija a koje imaju problema u svom funkcionisanju.¹²¹³

Kolaž 4.50. Fotografije kojima su isticali tekstovi u postupku delegitimizacije opozicije u lokalnim sredinama, *Politika* (2000)

¹²¹³ Zašto gradska policija nije do sada reagovala, 18. maj, strana 25; Lokalna vlast odgovara za uništavanje Zvezdarske šume, 13. april, strana 25; Bespravni objekti ugrožavaju Višnjičku banju, 14. mart, strana 27; Raskopanim ulicama otiču otpadne vode, isto

Posebno su fotografijama bili istaknuti tekstovi o štrajku autoprevoznika u Beogradu.

Kolaž 4.51. Fotografije kojima su isticani tekstovi u postupku delegitimizacije opozicije u vezi javnog prevoza u Beogradu, *Politika* (2000)

I jedna od retkih, ako ne i jedina fotografija sa mitinga opozicije u Beogradu koja prati naslov „Miting podrške NATO-u”.¹²¹⁴

Fotografija 4.7. Tekst o mitingu opozicije u Beogradu, *Politika* (2000)

¹²¹⁴ 18. april, strana 22

4.2.2. Grafički elementi u simboličkoj konstrukciji lista Blic

Za razliku od lista *Politika*, u listu *Blic* evedentna je kontinuirana zastupljenost grafičkih elemenata, fotografije i karikature kao elemenata opremljenosti teksta. Naime, zastupljenost fotografija i karikatura bila je najveća u tekstovima kojim se kreirala unutrašnjopolitička simbolička slika lista *Blic* i iznosila je 85% od ukupno upotrebljenih grafičkih elemenata (karikatura i fotografija). Zatim sledi zastupljenost grafičkih elemenata u konstrukciji tekstova koji su se odnosili na Zapad 11%, tekstova koji su se odnosili na okruženje 1% i tekstova koji su se odnosili na Rusiju i Kinu 3%.

Istaknutost tekstova fotografijama i karikaturama prati njihovu istaknutost zastupljenošću u simboličkoj slici sveta. U tom smislu najviše fotografija i karikatura zastupljeno je u tekstovima kojim se kreirala simbolička slika unutrašnjopolitičkih dešavanja, zatim slede tekstovi kojim se kreirala simbolička slika Zapada, Rusije i Kine i okruženja. Veliki broj fotografija, znatno veći od onog koji je upotrebljen u listu *Politika*, rezultat je različite semantičko-estetske koncepcije navedenih listova. Između ostalog, u listu *Politika* veoma retko je tekst opremljen fotografijom izvora, što je u listu *Blic* redovna praksa, naročito na naslovnoj strani, ali i na ostalim stranama lista. Uglavnom se radi o izjavama i saopštenjima pojedinaca uključenih u politički, kulturni i društveni život Srbije i SRJ.

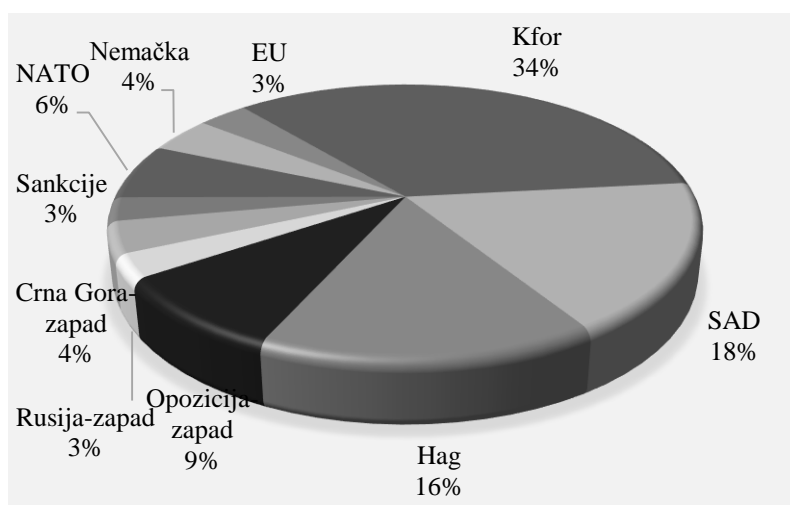
Fotografija 4.8. Deo naslovne strane, *Blic* (2000)

Navedenom kombinacijom naslova i teksta sa fotografijom izvora, kreira se realnost i verodostojnost u kome se semantika fotografije oličena u ličnosti kombinuje sa semantikom teksta koji ta ličnost izgovara. U tom smislu kreira se prisutnost izvora i istovremeno poziva na njegov autoritet koji egzistira kroz prisustvo fotografije. Navedeno prisustvo fotografije je rezultat izbora kojim se kreira istaknutost i određeni stepen relevantnosti, čime se ulazi i u proces konstrukcije pristrasnosti. U zavisnosti od

vrednosne strukture tekstova koji čine određene teme odnosno da li se radi o vrednosno homogenim ili heterogenim tekstovima, prisustvom fotografije može se kreirati propagandna, partijska ili ideološka pristrasnost u slučaju homogenih, ili pristrasnost selekcijom u slučajevima vrednosno heterogenih tematskih celina bez obzira na to o kakvoj se fotografiji ili grafičkom elementu radi.

4.2.2.1. Grafički elementi u simboličkoj konstrukciji Zapada

Istaknutost putem grafičkih elemenata kojima se kreirala relevantnost tekstova sa temom Zapadu u listu *Blic* realizovana je isključivo korišćenjem fotografije i pratila je po intenzitetu zastupljenost navedenih tekstova. Od ukupnog 2.054 analiziranih grafičkih elemenata, 215 je upotrebljeno za kreiranje relevantnosti tekstova sa temom Zapad, od kojih samo 4 putem karikatura a ostalo putem fotografije.

Grafikon 4.9. Struktura tekstova istaknutih fotografijom u simboličkoj konstrukciji Zapada, *Blic* (2000)

Za razliku od lista *Politika* u kojem je homogena vrednosna struktura tekstova sa temom Zapad nadograđivana fotografijama i karikaturama koje su pratile i pojačavale navedene strukture, u listu *Blic* upotreba grafičkih elemenata bila je neutralna, ali ne potpuno bez vrednosnih ambicija. Od ukupnog broja navedenih grafičkih elemenata 25 je bilo pozicionirano na naslovnim stranama. U njihovoj strukturi dominiraju fotografije koje

prate tekstove o aktivnostima Kfora na Kosovu, zatim američkih zvaničnika i zvaničnika suda u Hagu. Iako mala zastupljenost fotografija prati malu zastupljenost tekstova sa navedenim temama u listu *Blic*, ona ipak ukazuje na stepen iritacije lista pojedinim podtemama i namere da se iste pojačaju i prenesu na publiku. U tom smislu fotografije koje prate tekstove vezane za aktivnosti jedinica Kfora na Kosovu, službenika Međunarodnog tribunala u Hagu, kao i tekstove o vezama opozicije sa službenicima zemalja Zapada ističu tekstove o Zapadu koji su vezani za dešavanja u SRJ i Srbiji, i dodeljuju im posebnu relevantnost. Fotografije koje su isticale tekstove vezane za aktivnosti Kfora na Kosovu u listu *Blic*, osim što su bile najbrojnije, odražavale su delimično i koncept upotrebe fotografije u navedenom listu, odnosno interesantan intersemantički odnos koji se uspostavlja između semantike teksta i semantike fotografije. Naime, ističući tekstove u kojima je tema sukob Kfora sa Srbima na Kosovu list *Blic* je upotrebljavao fotografije na kojima se prikazuje sasvim suprotna situacija.

Fotografija 4.9. Deo naslovne strane *Blic* (2000)

U ovom slučaju naslov teksta o sukobu Srba sa Kforom na naslovnoj strani prati gotovo idilična fotografija komandanta Kfora koji čak u društvu jednog deteta prolazi pored nasmejanih stanovnika koji uređuju izvesni prostor. Sasvim je jasno da navedena fotografija nema veze sa sukobima Srba i Kfora tako da njena upotreba u ovom slučaju nema efekat isticanja već efekat ublažavanja naslova. Slična fotografija prati naslov na naslovnoj strani lista *Blic* od 26. februara 2000. godine vezan za protest Srba u Mitrovici na kojoj se vide vojnici Kfora koji se ljubazno javljaju jednoj starijoj Srpkinji.

Kolaž 4.53. Fotografije kojima su isticali tekstovi o sukoba Albanaca i Kfora na Kosovu, *Blic* (2000)

Upotreba fotografija u listu *Blic* u tekstovima vezanim za sukobe Kfora sa Srbima i Albancima očigledno je imala za cilj posredno kreiranje pozitivne slike Kfora sa aspekta publike u Srbiji. Međutim, list je upotrebom fotografija sa pozitivnom vrednosnom intencijom nastojao i da na neposredan način kreira pozitivnu sliku o navedenoj vojnoj formaciji na Kosovu.¹²¹⁶

FOTO: G. M. KRAGOVIC Srpska devojica u igri sa vojnikom Kf

FOTO: REUTERS Američki vojnik Kfora na administrativnoj granici sa Srbij

Kolaž 4.54. Fotografije kojima su isticali tekstov sa pozitivnom vrednosnom orijentacijom o Kfora, *Blic* (2000)

Upotreba fotografije u kreiranju zvaničnika SAD u listu *Blic* za razliku od lista *Politika* je vrednosno neutralna, bez fotografija kojima se naglašava negativan gest ili crte lica. Međutim i ovde je primetna polarizacija upotrebe fotografije i teksta.

¹²¹⁶ Kfor će sprečiti upad ekstremista; Kfor sve više nervozan zbog akcija albanskih terorista, 6. mart, st. 9

FOTO: REUTERS Poljubac za dobrodošlicu: Ivanov i Olbrajt u Moskvi

Kolaž 4.55. Fotografije kojima su isticani tekstovi o zvaničnicima SAD list *Blic* (2000) Naime, tekst „Putin se igra vatrom” praćen je fotografijom srdačne dobrodošlice Madlen Olbrajt u Moskvi koja je inače i dala navedenu izjavu, a u vezi aktivnosti Rusije u Čečeniji,¹²¹⁷ dok tekst „Odnos Rusija–SAD u dubokoj krizi” prati fotografija Al Gora na predizbornom skupu u Strathamu. Inače, fotografije zvaničnika SAD su vrednosno neutralne, uobičajene i uglavnom su pratile tekstove o njihovim aktivnostima ili tokom izborne kampanje ili tokom posete drugim državama,¹²¹⁸ kao i i tekstove koji se odnose na veze američke administracije sa OVK na Kosovu¹²¹⁹.

FOTO: REUTERS Bill Clinton i Madlen Olbrajt u Lisabonu

FOTO: REUTERS Bill Clinton sa kćerkom Ćelzi ispred Tadž Mahala

FOTO: REUTERS Lari King i kandidati Mekejn, Kej i Buš tokom debate

FOTO: REUTERS Rubin među Albancima u Đakovici

Kolaž 4.56. Fotografije kojima su isticani tekstovi o zvaničnicima SAD, *Blic* (2000)

¹²¹⁷ Madlen Olbrajt: Putin se igra vatrom, 1. februar, strana 4

¹²¹⁸ Klinton čeka ruski šampanjac, 1. jun, strana 4; Klinton optužio Pakistan za nasilje, 23 mart, strana 4; Amerika mora da radi ono što drugi ne moraju, 17. februar, strana 4,

¹²¹⁹ CIA obučila OVK pre bombardovanja, 13. mart, strana 9; Rubin i Hil u Mitrovici, 14. mart, strana 9

U veoma malom broju fotografija koje su vezane za NATO napad na Srbiju i SRJ dominiraju potresne slike koje ističu tekstove vezane za tzv. „kolateralnu štetu” tokom navedenog bombardovanja.¹²²⁰

FOTO: BLIC "Kolateralna šteta" u Aleksincu

FOTO: M. KNEŽVIĆ Pilot bombardera imao je čak 40 sekundi za razmišljanje

Kolaž 4.57. Fotografije kojima su isticani tekstovi o posledicama bombardovanja SRJ od strane NATO saveza, *Blic* (2000)

Fotografije kojima su se isticali tekstovi vezani za aktivnosti međunarodnog tribunala u Hagu uglavnom su strogo personalizovane, čime se pojačavao utisak vezan za autoritet službenika navedenog suda. Na njima dominiraju fotografije Karle del Ponte, Luiz Arbur ali i fotografije optuženih pred ovim sudom, uglavnom Srba.¹²²¹

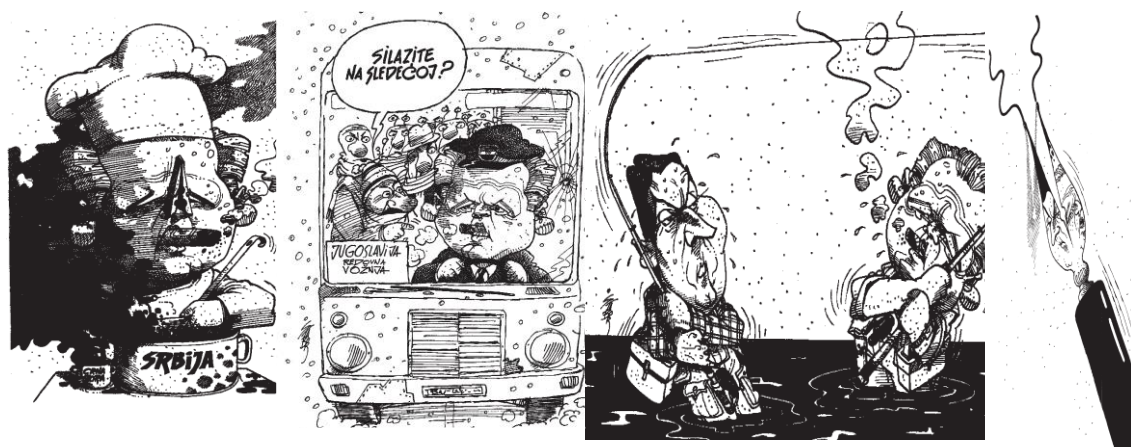
Kolaž 4.58. Fotografije kojima su isticani tekstovi o Međunarodnom tribunalu u Hagu, list *Blic* (2000)

Karikatura je u veoma malom broju upotrebljavana u isticanju tekstova čija je tema bila Zapad ili aktivnosti službenika zapadnih zemalja. Uglavnom su kroz mali broj karikatura

¹²²⁰ NATO nije uvek izbegavao civilne žrtve, 8. februar, strana 8; Pilot mogao da izbegne masakr, 20. januar, strana 10

¹²²¹ Karla del Ponte: Hoću u Beograd, 27. januar, strana 10; Specijalci za zločince, 7. februar, strana 8; Milošević kad-tad u Hagu, 27. jun, strana 8; Galić želi da se brani sa slobode, 16. maj, strana 7

isticani tekstovi o pomoći Zapada Crnoj Gori ili tekstovi vezani za sankcije na kojima se nalaze tadašnji predsednik Srbije Milošević i Crne Gore Đukanović, a kojima se u posrednu vezu dovodila navedena pomoć i sankcije sa sukobom Miloševića sa Zapadom.¹²²²

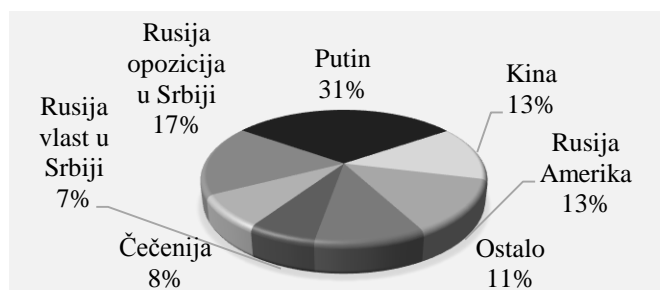
Kolaž 4.59. Karikature kojima su isticali tekstovi o sankcijama Srbiji i pomoći Zapada Crnoj Gori, *Blic* (2000)

Paradigmatska semantička priroda karikature dolazi do izražaja u kreiranju različitih dimenzija realnosti, čime se otvara prostor različitog tumačenja te realnosti. To što Zapad nije odustao od sankcija prema Srbiji, karikaturama se opravdava time što Milošević opstaje na vlasti čime se one vezuju direktno za njega i njegovu vladavinu a ne za Srbiju. U ovom slučaju karikatura postaje poluga dosezanja smisla tekstualne poruke, njena nadogradnja i vrhunac u shvatanju prave prirode sankcija i sukoba Zapada sa Miloševićem. Naime, Miloševićeva čorba je tako neprijatnog mirisa da ni on sam ne može da je kuva a da ne zapuši nos štipaljkom, zbog čega se očekuje njegov skori silazak sa mesta vozača-predsednika, kao i mogući prestanak sukoba sa Đukanovićem.

¹²²² EU danas o sankcijama, 24. januar, strana 3; Zapad nije odustao od ukidanja sankcija, 26. januar, strana 3; Pomoć od 16 miliona dolara, 15-16. jul, strana 2; Jasna poruka da je Zapad protiv secesije, 27. januar, strana 2

4.2.2.2. Isticanje simboličke konstrukcije Rusije i Kine

Mali broj tekstova zastupljenih u simboličkoj slici sveta lista *Blic* kojima su se kreirali Rusija i Kina, prati i mali broj fotografija kojima se nadograđivala njihova relevantnost. Od ukupnog broja analiziranih grafičkih elemenata upotrebljenih u listu *Blic* samo 75 je pratilo tekstove koji su se odnosili na Rusiju i Kinu, od kojih 70 fotografija i 5 karikatura. U strukturi navedenih fotografija dominiraju fotografije ruskog predsednika Putina, zatim fotografije kojima se pojačavala relevantnost tekstova o odnosu Rusije i Amerike, kao i Rusije prema vlasti i opoziciji u Srbiji. Takođe su bile zastupljene i fotografije koje su pratile tekstove o dešavanjima u Čečeniji.

Grafikon 4.10. Struktura fotografija upotrebljenih za isticanje tekstova o Rusiji i Kini *Blic* (2000)

Značajna zastupljenost fotografija predsednika Rusije Vladimira Putina u navedenoj strukturi odražavala je njegovu stvarnu relevantnost u međunarodnim odnosima, upitanost o posledicama njegovog izbora za predsednika Rusije naročito u odnosu na Zapad. Iako fotografije Putina i zvaničnika SAD ukazuju na skladne odnose, kroz tekst se plasiraju informacije o neslaganjima, naročito po pitanju Čečenije i širenja protivrakete odbrane SAD. Osim toga, Putinovim fotografijama isticani su tekstovi koji su se odnosili na promenu spoljne politike Rusije, naročito u odnosu na Zapad, kao i o impresioniranosti zapadnih lidera Putinovim sposobnostima i ličnošću. Kreirajući sliku o Putinu kao sposobnom, beskompromisnom lideru koji nagoveštava povratak Rusije na međunarodnu političku scenu fotografijama je isticana njegovu uloga u ratu u Čečeniji i borbi protiv terorizma. Fotografijama je naročito pojačavana Putinova relevantnost kao političara za vreme izbora u Rusiji. Očigledno je da se bez obzira na vrednosnu neutralnost i tekstova i fotografija, simbolička slika novog predsednika Rusije u listu *Blic*

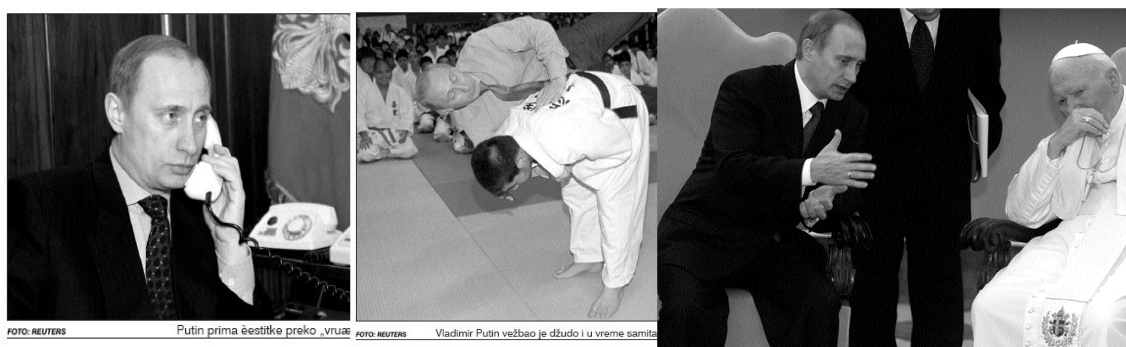
kreirala na vertikali nove uloge Rusije u međunarodnim odnosima, koja je prevashodno bila rezultat njegovih sposobnosti. Međutim, ona se nije dovela u vezu sa unutrašnjopolitičkim dešavanjima u Srbiji, niti sa kreiranjem ključnih sukoba Rusije sa Zapadom.

Analiza upotrebe Putinovih fotografija pokazala je da su njegovi odnosi sa zapadom i SAD imali najveći stepen relevantnosti u simboličkoj slici Rusije.¹²²³

Kolaž 4.60. Fotografije kojim su isticani tekstovi Putinovih kontakata sa zvaničnicima SAD, *Blic* (2000)

Nakon toga sledi kreiranje slike o Putinu kao lideru novog kova čiji planovi su enigma za Zapad, koji istovremeno pokazuje simpatije za njega.¹²²⁴

Kolaž 4.61. Fotografije kojima su isticani tekstovi o Putinu, *Blic* (2000)

¹²²³ Svako ostao na svojim pozicijama, 6. jun, strana 4; Samit G8 o mapi sveta u 21. veku, 23. jul, strana 4; Putin „osvojio” Olbrajtovu, 3. februar, strana 4

¹²²⁴ Putinov put enigma Zapadu, 29. mart, strana 4; Putin impresionirao lidere G8, 24. jul, strana 4; Putin nije pozvao Papu u Rusiju, 7. jun strana 4

Fotografijama je takođe kreirana i Putinova uloga u unutarpolitičkim dešavanjima u Rusiji. On je patriota koji čuva Rusiju, borac protiv terorizma, koji je ubedljivo pobedio na izborima¹²²⁵.

Kolaž 4.62. Fotografije kojima su isticani tekstovi o Putinu, *Blic* (2000)

U zanemarljivom broju tekstova istaknuta je saradnja Putina sa Kinom i njihova strateška suprotstavljenost SAD.¹²²⁶ Osim kreiranja simboličke slike o Putinu, upotrebom fotografija isticani su tekstovi koji su se odnosili na sukob u Čečeniji, kao i oni koji su se odnosili na terorizam i terorističke napade u Rusiji.¹²²⁷

Mali broj tekstova o odnosu srpske opozicije za Rusijom istaknut je grafičkim elementima, i slično kao i tekstovi vezani za Zapad, u toj strukturi zastupljene su karikature tadašnjeg predsednika Miloševića¹²²⁸.

Kolaž 4.63. Fotografija i karikature kojima su isticani tekstovi o odnosu srpske opozicije sa Rusijom, *Blic* (2000)

Upotreba karikatura Miloševića u tekstovima o aktivnostima opozicije bila je stalna praksa lista *Blic* kojom se paralelno kreirala slika prisutnosti personifikovanog političkog

¹²²⁵ Putin čuva Rusiju, 8. maj, strana 4; Putin novi predsednik, 28. mart, naslovna strana; Pojačane kontrole u centru Moskve, 11. avgust, strana 4; Putin: Na redu obnova Čečenije, 12. februar, strana 4; Putin pregovara sa čečenskim borbicima, 21. mart, strana 4

¹²²⁶ Odvojeni strateški interesi, 19. jul, strana 4

¹²²⁷ Policijski čas u Čečeniji, 5. jul, strana 4; Uhapšena dvojica osumnjičenih, 10. avgust, strana 4

¹²²⁸ Moguća podrška, 30. maj, strana 3; Lideri opozicije u Moskvi, 29. maj i 24. maj, strana 3, Zvanična Rusija podržava demokratizaciju Srbije, 31. maj, strana 3

protivnika u formi njegovog stanja ili aktivnosti i kao takva dovodila u vezu sa smislom i aktivnostima opozicije. Na taj način posredno je kreirana i simplifikovana slika političkog konflikta u Srbiji na vertikali demokratizacije, koja je isključivala sve ostale aspekte tog konflikta a naročito ideološkog i međunarodnog. U toj semantičkoj konstelaciji grafičkog i tekstualnog nazire se značenje i pravi smisao kreirane slike. Povezivanje ruske podrške demokratizaciji u Srbiji dovodi se u vezu sa Miloševićevim odlaskom sa vlasti, kome ističe vreme prikazano kroz peščani sat. Tekst o odlasku opozicionara u Moskvu istaknut je karikaturom Miloševića kao političara koji vezuje oči srpskom seljaku i drži ga u stanju slepila. Takva upotreba karikature nameće pitanje neophodnosti permanentnog tumačenja ne samo prirode unutrašnjopolitičkog konflikta već i izvesnosti njegovog ishoda. Upotrebom fotografija isticani su tekstovi u kojima Rusija pruža posrednu podršku vlasti u Srbiji i to uglavnom u odnosu na aktivnosti Zapada.¹²²⁹ Upotreba malog broja fotografija u isticanju tekstova koji su se odnosili na Kinu uglavnom je bila vezana za odnos Kine prema Tajvanu.

Kolaž 4.64. Fotografija tekstova koji su isticani fotografijom sa temom Kina, *Blic* (2000)

4.2.2.3. Grafički elementi u simboličkoj konstrukciji okruženja

Zastupljenost fotografija u funkciji isticanja tekstova sa temom okruženje je bila minimalna kao i zastupljenost samih tekstova sa navedenom tematikom u listu *Blic*. Od 30 analiziranih fotografija, 13 (od kojih 2 karikature) je bilo upotrebljeno u tekstovima čija je tema bila Hrvatska, 11 čija je tema bila Republika Srpska, a 6 u ostalim tekstovima. Upotreba fotografija je u simboličkoj konstrukciji okruženja bila izrazito

¹²²⁹ Rusija bojkotuje zbog SRJ, 23. maj, st. 4; Moskva nezadovoljna ponašanjem Kušnera, 22. septembar, st. 2

personifikovana, tako da su u strukturi zastupljenih fotografija tekstova koji su se odnosili na Hrvatsku dominirale fotografije Stjepana Mesića, a u onima koji su se odnosili na Republiku Srpske dominirale su fotografije Milorada Dodika. Kao što je mala zastupljenost tekstova sa temom okruženja ukazivala na njihovu malu relevantnost u simboličkoj slici sveta lista *Blic*, tako je i minimalna zastupljenost grafičkih elemenata u njihovoj konstrukciji merodavan dokaz da je to zaista bilo tako.

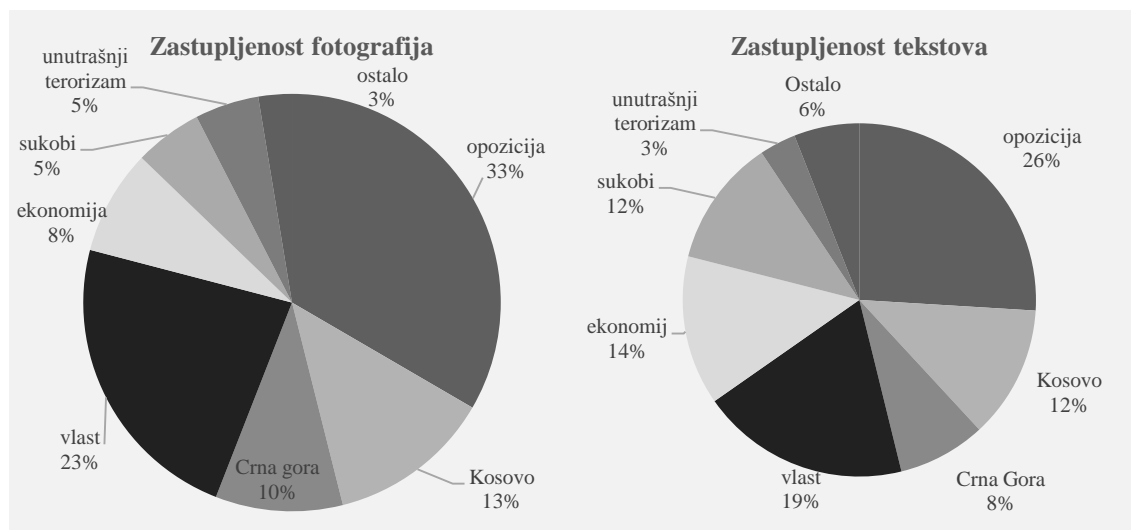

Kolaž 4.65. Fotografija tekstova koji su ističani fotografijom o okruženju *Blic* (2000)

Međutim, u analizi smisla i minimalne relevantnosti ne treba izgubiti iz vida da su i Mesić i Dodik otvoreni protivnici tada aktuelnog predsjednika Srbije, tako da iako se tekstovi nisu odnosili na vlast u Srbiji, pojavljivanje fotografija protivnika vlasti u Srbiji kao njihova nadogradnja, imalo je određenu relevantnost u kritici vlasti u Srbiji i samim tim dobijalo propagandni karakter.

4.2.2.4. Grafičko isticanje unutrašnjopolitičkih dešavanja

Istaknutost putem grafičkih elemenata kojima se kreirala relevantnost tekstova sa temom unutrašnjopolitičkih dešavanja u listu *Blic* realizovana je isključivo upotrebom fotografije koja je po intenzitetu pratila zastupljenost navedenih tekstova. Od 2.054 ukupno analiziranih grafičkih elemenata upotrebljenih u listu *Blic*, 1.734 je upotrebljeno za kreiranje relevantnosti tekstova kojima se konstruisao ovaj segment simboličke slike sveta lista *Blic*.

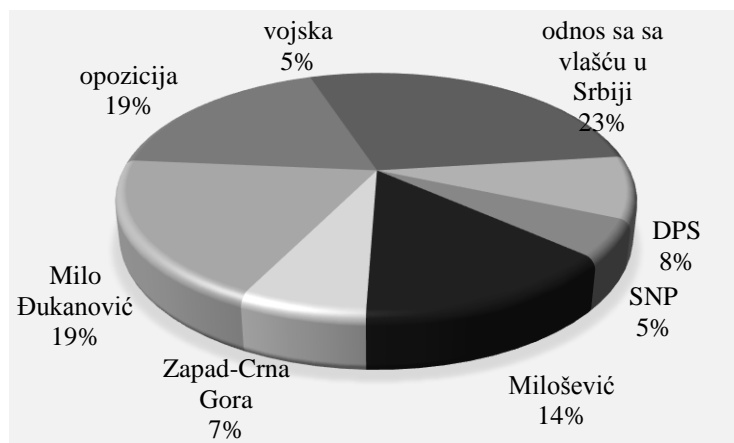

Grafikon 4.11. Struktura zastupljenosti fotografija i tekstova sa temom unutrašnjopolitičkih dešavanja u listu *Blic* 2000. godine

Zastupljenost fotografija u kreiranju tekstova sa unutrašnjopolitičkim temama prati zastupljenost samih tekstova u kreiranju simboličke slike sveta u celini. Međutim, uviđa se promena u strukturi tekstova sa podtemama koje su istaknute fotografijama ili karikaturama. Uočava se da je promenjena i povećana zastupljenost fotografija u podtemama vlast, opozicija i Crna Gora, dok je u podtemama ekonomija i mediji došlo do pada zastupljenosti. U podtemi Kosovo zastupljenost je neznatno povećana. Uočava se povezanost pada zastupljenosti fotografija u vrednosno negativnim, homogenim podtemama kao što su ekonomija i sukobi i povećana zastupljenost fotografija u podtemama koje se odnose na politička dešavanja, a koje su vrednosno heterogene.

Istaknutost tekstova fotografijom kojima se kreirala simbolička slika Crne Gore bila je veća nego istaknutost tekstova njihovom zastupljenošću u simboličkoj slici lista *Blic*. Samo po sebi to govori o značaju koji se pridavao navedenom segmentu simboličke slike lista. Naime, kao što stvarnost „iritira” medije, tako i mediji „iritiraju” javnost i publiku, odnosno stvarnost. Pozicija medija uslovljava stepen iritacije koju pojačavaju ili umanjuju.

Očigledno je da je konstrukcija simboličke slike Crne Gore bila jedna od značajnijih za list *Blic*, tako da je istoj bila dodeljena adekvatna relevantnost i sa aspekta upotrebe grafičkih elemenata u njihovoj konstrukciji. Činjenica da je vlast u Crnoj Gori bila protiv vlasti u Srbiji najverovatnije je doprinela ovakvom odnosu prema navedenoj podtemi.

Grafikon 4.12. Struktura zastupljenosti fotografija u tekstovima kojim se kreirala simbolička slika Crne Gore u listu *Blic*, 2000. godine

U strukturi zastupljenosti fotografija u kreiranju simboličke slike Crne Gore i njenih odnosa, dominira upotreba fotografija u kreiranju simboličke slike odnosa crnogorske vlasti sa vlašću u Srbiji i tadašnjim predsednikom Miloševićem, 37% od ukupnog broja fotografija, što delimično potvrđuje pretpostavku o značaju koji se pridavao konfliktu Crne Gore sa Srbijom. Zatim slede fotografijama istaknuti tekstovi o Milu Đukanoviću, odnosu vlasti u Crnoj Gori sa opozicijom u Srbiji, konstrukcija suprotstavljenih političkih partija u Crnoj Gori, vladajuće DPS (Demokratske partije socijalista) i opozicione SNP (Socijalističke narodne partije), kao i vojske SRJ i njenog odnosa sa vlašću u Crnoj Gori.

Konflikt crnogorske vlasti sa vlašću u Srbiji je centralna podtema čija relevantnost u listu *Blic* nije upitna. Fotografijama političara iz Crne Gore Mila Đukanovića, Miodraga Vukovića, Svetozara Marovića i drugih uglavnom su isticani tekstovi u kojima crnogorska vlast pokazuje nezadovoljstvo potezima vlasti u Beogradu. Insistira se na činjenici da zvanična Podgorica ne želi u izolaciju i ulazak u sukob sa celim svetom kao vlast u Beogradu, čime se sukob vlasti u Beogradu sa Zapadom navodi kao glavni problem odnosa Crne Gore i Srbije odnosno njihovih političkih elita.

Podgorica ne želi u izolaciju sa Srbijom

VJ u funkciji homogenizacije Miloševićevog glasačkog tela

BIJELO POLJE (Montena-lex) - Mi nemamo dilemu oko kapitalnih vrednosti, budućnosti Crne Gore, a diktatorskim statusom osvojio je i zatvorio od toga da li je Srbija - biti demokratska ili ne - rekao je Filip Vujanović, predsednik Vlade Crne Gore, u intervjuu za listu "Blic".

Filip Vujanović, predsednik Vlade CG, ocenjuje

VJ mogu biti činilac nestabilnosti

PODGORICA (Beta) - Crnogorski premijer Filip Vujanović ocenio je da Vojska Jugoslavije, zbog svoje „antidemokratske“ uloge, može biti činilac nestabilnosti u Crnoj Gori.

VJ je instrument države Jugoslavije (predsednik Slobodan Milošević) i ona može biti činilac nestabilnosti, što nam na samostalnom planu obavezuje da vodimo opreznu politiku - rekao je Vujanović u intervjuu za zagrebački "Večnik".

On je dodao da je VJ „jedno veliko okno“ Crne Gore sa Srbijom u SRJ Jugoslaviji. On je ocenio da zbogoprema VJ „ima sličnu samu pravu Crne Gore“, koja je teritorijalna i po broju

Odgovor na ekonomsku i političku agresiju Srbije

DPS neće nastaviti razgovore sa SPS, SRS i JUL

PODGORICA - Crnogorski predsjednik Milo Đukanović rekao je da DPS neće nastaviti razgovore sa SPS, SRS i JUL. Đukanović je rekao da DPS neće nastaviti razgovore sa SPS, SRS i JUL. Đukanović je rekao da DPS neće nastaviti razgovore sa SPS, SRS i JUL.

Miloševićem žele da uplaše Crnu Goru

Neuradi najave svesnih izbora. Problem su naše Hrv i Marice

PODGORICA - Predsjednik Milo Đukanović rekao je da Miloševićem žele da uplaše Crnu Goru. Đukanović je rekao da Miloševićem žele da uplaše Crnu Goru.

Milo Đukanović, predsednik Crne Gore, upozorio Vojsku Jugoslavije: Vojska ne sme da bude lična garda

PODGORICA (Beta) - Crnogorski predsjednik Milo Đukanović upozorio je Vojsku Jugoslavije da ne sme da bude lična garda. Đukanović je rekao da Vojska ne sme da bude lična garda.

vojskom, a ne republičkom, rekao je predsjednik. On je rekao da Vojska ne sme da bude lična garda. On je rekao da Vojska ne sme da bude lična garda.

Kolaž 4.66. Kolaž fotografija teksta istaknutih fotografijom sa temom sukoba Crne Gore sa vlašću i Vojskom SRJ u listu Blic, 2000. godina

Interesantno je primetiti da ni u jednom tekstu u kome se kritikuje Miloševićeva politika prema Crnoj Gori nema njegovih fotografija. Osim toga, fotografijama, na kojima takođe nema vojnog vrha ističe se konflikt vlasti u Crnoj Gori sa vojskom, pri čemu se fotografijama prioritet daje zvaničnicima Crne Gore. Pored toga, fotografijama je istican pozitivan odnos Crne Gore i Zapada pri čemu se kreirao i imidž Mila Đukanovića, kao Zapadu prihvatljivog i poželjnog sagovornika.

Medlin Olbrajt, uoči susreta s Đukanovićem, pozvala vladajuće stranke CG

Ne bojkotujte izbore

PODGORICA - Medlin Olbrajt, američka državna sekretarica, pozvala je vladajuće stranke u Crnoj Gori da ne bojkotuju izbore. Ona je rekla da vladajuće stranke ne bojkotuju izbore.

Crnogorski predsjednik Milo Đukanović razgovarao sa Havijerom Solanom

Evropska unija poštuje stav o bojkotu izbora

PODGORICA - Crnogorski predsjednik Milo Đukanović rekao je da Evropska unija poštuje njegov stav o bojkotu izbora. On je rekao da Evropska unija poštuje njegov stav o bojkotu izbora.

Crnogorski predsjednik Milo Đukanović razgovarao sa Bodom Hombahom

Prekinuli smo svaku vezu s Miloševićem

PODGORICA - Crnogorski predsjednik Milo Đukanović rekao je da je prekinuo svaku vezu sa Miloševićem. On je rekao da je prekinuo svaku vezu sa Miloševićem.

Kolaž 4.67. Kolaž fotografija teksta istaknutih fotografijom sa temom saradnje Mila Đukanovića sa Zapadom u listu Blic, 2000. godina

U kreiranju simboličke slike Crne Gore fotografijama je isticana i saradnja vlasti u Crnoj Gori sa opozicijom u Srbiji, naročito sa organizacijom „Otpor”.

Premijer Filip Vujanović razgovarao s aktivistima „Otpora“

Vlasti Crne Gore podržavaju „Otpor“

PODGORICA (Beta) - Crnogorski premijer Filip Vujanović razgovarao je juče u Podgorici sa predstavnicima pokreta „Otpor”, rekao je agenciji Beta Milan Samardžić iz „Otpora”, koji je učestvovao u razgovoru. On je, u telefonskom razgovoru, rekao da je crnogorska Vlada podržala „Otpor” kao „jednu od demokratskih snaga u Srbiji”.

„Imamo veliku podršku od vlasti u Crnoj Gori. Razgovaralo se i o krizi u Srbiji i mi smo rekli da je jedini izlaz raspisivanje demokratskih izbora i da se se to i dalje traži”, rekao je Samardžić.

FOTO: R. BOŽIĆ / „Otporaš” u Podgorici

Miodrag Vuković o najavi niškog „Otpora” DPS je za razgovor, kod Đukanovića u septembru

Kolaž 4.68. Kolaž fotografija tekstova istaknutih fotografijom sa temom saradnje vlasti u Crnoj Gori sa opozicijom u Srbiji list *Blic* 2000. godina

Primetno je da su retke fotografije zvaničnika Crne Gore sa predstavnicima organizacije „Otpor” i srpske opozicije, čime se kreira jedna vrsta njihove distanciranosti, bez obzira na sadržaj teksta koji ističu. Uglavnom se na fotografijama nalaze ili predstavnici opozicije ili predstavnici političkih partija na vlasti u Crnoj Gori. Osim toga primetno je da su tekstovi koji se odnose na saradnju opozicije iz Srbije sa vlašću u Crnoj Gori ne pojavljuju najviši rukovodioci Crne Gore.

Razgovor predstavnika DPS i SNP s liderima udružene opozicije iz Srbije u Podgorici Bez dogovora u Podgorici, novi sastanak u Beogradu

Filip Vujanović: Bojkat i pomoć opoziciji. Batina: Podrška za „crnogorsku” listu
PODGORICA - Predsednici i lideri vladajućih partija u Crnoj Gori i stranačka udružena opozicija u Srbiji ostali su juče pri svojim stavovima u beogradu, odnosno u izjavi na srpske izveštaji, ali su se dogovorili da će u Beogradu nastupiti razgovore. Nije izvedeno kada će doći do njihovog prvog sastanka. Demokratski sastanak s vili „Otpor”, bili su Filip Vujanović, potpredsednik i Predrag Đukanović, predsednik IO DPS, kao i Predrag Popović, potpredsednik i Predrag Đukanović, predsednik IO NS, dok su u delegaciji srpske opozicije bili Zoran Đinđić, Goran Sulićević, Vojislav Koštunica, Vladan Bakić, Vuk Obradović, Nedeljko Lovrić, Miroslav Perić, Milan Jelić, Zarko Korac i Mile Isaković.
Zoran Đinđić, predsednik DPS, rekao je da konfirmira odluku o nastupu na sastanku izbora, a u Crnoj Gori, pa nije iznenađenje. On je rekao da srpska opozicija ne sprema specijalnu izbornu listu za

FOTO: R. BOŽIĆ

Pomoć opoziciji i kontroli izbora

U planu usvajanje zajedničkog dokumenta o saradnji državi
Podgorica - Predrag Popović za „Blic” istakao je da je jedna od aktuelnih tema predstojećeg sastanka predstavnika opozicije iz Srbije i funkcionera DPS i NS u Podgorici, povodom raspisanih srpskih izbora, bila kako se odbraniti od lažnih izbornih rezultata iz Srbije.
„Glavna politička borba na svim izborima, bez izuzetka, je odbraniti se od lažnih izbornih rezultata”, rekao je Popović.
„Kontinuirano saradnja do konačnog cilja, bio bi idealno glavnim motom našeg dogovora. Cilj je bio ostao isti. Srpski i Miloševićevi demokratski sredstvima, evropskim zajedničkim državama, uključujući naše unutrašnje odnose i vratili se u međunarodnu zajednicu”, konstatovao je potpredsednik NS, Miodrag Vuković.

FOTO: R. BOŽIĆ

Sa srpskom opozicijom sledeće nedelje u Srbiji

PODGORICA - Predrag Popović, potpredsednik Narodne stranke i crnogorskog parlamenta, u razgovoru za „Blic” je potvrdio da će se naredni sastanak DPS i NS u srpskom opozicionom odeljenju održati u Beogradu, a u Srbiji. Narodna stranka, prema njegovom rečenju, predložila je predstavnika izvršnog odbora ili nekog od potpredsednika stranke, ali nije se dogovorila. „Mislim da će na tom sastanku biti neki od međunarodnih stručnjaka srpske opozicije u odnosu na naš bojkot, kao i o našim stavovima o onome što mislimo da bi bilo dobro

FOTO: R. BOŽIĆ / Predrag Đukanović i Predrag Popović

Kolaž 4.69. Kolaž fotografija tekstova istaknutih fotografijom sa temom saradnje vlasti u Crnoj Gori sa opozicijom u Srbiji u listu *Blic*, 2000. godina

Fotografijama su istaknuti i tekstovi u kojima se nagoveštava i mogućnost oružanog sukoba između Srbije i Crne Gore, kojima se kreira atmosfera straha. Istovremeno, tim

tekstovima kreira se Miloševićeva spremnost da nasilnim putem uz pomoć vojske izvrši vojni udar i smeni aktuelno crnogorsko rukovodstvo.

Strana štampa prenosi izjave Talbota i Klarka o SRJ

Milošević æ krenuti u akciju protiv Crne Gore

Priprema plana za proglašenje zone zabrane leta iznad CG

LONDON (Beta) - Svi britanski listovi pišu o hapšenju dvojice Britanaca i dvojice Kanađana u SRJ, povezujući taj slučaj sa pokušajima Slobodana Miloševića da poveća pritisak na Crnu Goru pred izbore. „Gardijan“ navodi da je Zapad zabrinut da bi Milošević mogao da pokuša da sruši crnogorske vlasti ove jeseni, dok SAD budu preokupirane predsjedničkim izborima. Pozivajući se na zapadne diplomate, londonski dnevnik ističe da SAD i Velika Britanija pripremaju plan za navedeno-

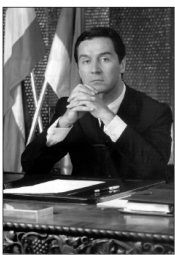

Vesli Klark

...kao „netu kolona“ za podržavanje nove vlasti.

Milo Đukanović, crnogorski predsednik, o odnosima u SRJ Jugoslaviji i referendumu

Milošević nešto

BEE (Beta) - Predsednik Crne Gore Milo Đukanović upostorava na „planove“ jugoslovenskog predsednika Slobodana Miloševića za izazivanje novog sukoba.

„Ono što se dogodilo proteklih nedelja mora biti posmatrano kao sezonsko zaostajanje krize od strane Miloševića. Mi smo o tome obavestili crnogorsku i međunarodnu javnost i pripremamo naše državne organe i javnost na odbranu mira, demokratije i državnosti Crne Gore“, rekao je predsednik Đukanović u opštom intervjua austrijskim dnev-

sprema

...situacije, povezujemo naše grabane da se izjave o nezavisnosti. Ako Beograd ne bude bio spreman da se dogovori sa Crnom Gorom, onda je to logičan epilog. Crna Gora mora, tada, poći svo-

U našem Ustavu jasno stoji da građani Crne Gore mogu odlučiti o statusu svoje države.“

Đukanović je istakao da Crna Gora ne želi da užurbanom akcijom Miloševiću da alibi za pooštavanje krize. Na pitanje pod kojim uslovima i kada æ doći do raspisivanja referen-

„Kao i prošle godine, ni ove godine nećemo to učiniti. Milošević bi našu nervozu iskoristio kao alibi za pooštavanje krize. Takođe, i građani Crne Gore podeljeni su po ovom pitanju, ali ipak je sve veći proevropski stav. Mi æemo razmotriti unutrašnje i spoljopolitičke faktore

Kolaž 4.70. Kolaž fotografija tekstova istaknutih fotografijom sa temom kreiranja mogućeg sukoba u SRJ u listu *Blic*, 2000. godina

Kao i u ostalim podtemama interesantna je zastupljenost karikatura Miloševića i Đukanovića koje su pratile tekstove o odnosima između dva predsednika i dve članice tada SRJ u kojima se takođe koriste izrazi kojima se konstruiše mogućnost sukoba.¹²³⁰

Karikaturama se takođe na najjednostavniji način u simboličkoj slici nadograđivao međusobni odnosi Miloševića sa političkim činiocima u Crnoj Gori, konflikti sa Đukanovićem i dominacija nad Bulatovićem.

Kolaž 4.71. Karikature kojima su kreirani odnosi Miloševića sa Đukanovićem i Bulatovićem u listu *Blic*, 2000. godina

¹²³⁰ Referendum u CG je rizičan potez, 23. mart, strana 2; Opasne poruke SNP, 23. mart, strana 2; Opasan avanturizam crnogorske vlasti, 2. mart, strana 2; Ustavne promene brana separatizma, 24. jul, strana 2

Blic je negovao i praksu da jedna fotografija ili karikatura bude povezana sa dva ili više tekstova na istoj strani čime se kreira simbolička slika koja prevazilazi značenje tekstova. Na ovom primeru tekst izjave predsednika Crne Gore Mila Đukanovića u kome on između ostalog izjavljuje da će Crna Gora sprečiti novu balkansku krizu, prati karikatura Miloševića ispod čijeg sakoa se nalazi Momir Bulatović, čija izjava se takođe nalazi na istoj strani u kojoj on tvrdi da Đukanović priprema sukob policije i vojske. Navedeno kreira simplifikovanu sliku odnosa konfrontacije i sukoba na relaciji Milošević i Bulatović s jedne, i Đukanović s druge strane, na sličan način na koji je *Politika* kreirala sukob Zapada sa vlašću u Srbiji.

2. **Blic** Politika
 SUBOTA 25. MART 2000.

Milo Đukanović, crnogorski predsednik, povodom odnosa u SRJ porucio

Crna Gora će sprečiti novu balkansku krizu

PODGORICA (Beta) - Crnogorski predsednik Milo Đukanović izrazio je očekivanje da će daljom konstruktivnom političkim aktivnostima državnog rukovodstva Crne Gore biti predupređena nova kriza na Balkanu. Nakon razgovora sa visokim komandantom Ujedinjenih nacija za izbegice Sađako Opatom, Đukanović je na konferenciji za novinare rekao da se u Beogradu da su „polipno raslove“ u procesu tražanja za durorčitim rešenjem krize na Kosovu. Đukanović je izrazio zabrinutost zbog „usporavog rešavanja kosovskog problema“ i ocenio da je neophodan vrste angažman režima u Beogradu. Predsednik Crne Gore izrazio je uverenje da političko rešenje krize na Kosovu mora biti „kvalitetna autočista visokog stepena“ koju bi trebalo da pomude vlasti u Beogradu. Time bi se, prema njegovoj oceni, sprečile pretpostavke za nastavljajje nasilja i trajan povratak mira na Kosovo, u Srbiji i celom regionu. U Crnoj Gori trenutno boravi oko 60.000 izbeglica, saopštio je Đukanović, napominjući da je sa Sađako Opatom posebno razgovarao o daljem tretmanu izbeglica. Crnogorski predsednik dodao je da je razgovarao i o odnosima unutar SRJ i govorio je u, kako je rekao, svetlu ugrožavanja mira u Crnoj Gori. Đukanović je naglasio da Crna

Žižić nije bio pod dejstvom alkohola

PODGORICA (Beta) - Posle prekida sednice Skupštine Crne Gore Zoran Žižić nije bio pod dejstvom alkohola kada je govorio na zasedanju crnogorskog parlamenta. To potvrđuje analiza Kriminolozikog centra u Podgorici, u kojoj se konstatuje da u analizama Žižićeve krvi „nije detekтовano prisustvo alkohola“. Faktični dokazima u analizi, koje je obavila jedna prethodna na Žižićev zahtev, objašnjava juhe podgorički list „Dan“. Žižić je na prekjučerašnjoj sednici republike skupštine u replici poslanikima Novine izrazio želju da je crnogorska vlast „kao kraljevskog talaga“. Na to je reagovao poslanik NS Edo Vrazar, koji je rekao da ne može da trpi uvredu Žižića i SNP. On je sastradio da se u Skupštini Crne Gore ovede ali-vest, čij poslanikih lista SNP Predrag Bulatović ocenio je to kao „najgublji napad na SNP“. Pošto se, zatim, za replici javilo nekoliko poslanika, predsednik crnogorskog parlamenta Svetozar Marović rekao je da nema drugog izbora nego da prekine sednicu, koja se nastavila u ponedeljak.

Momir Bulatović optužio vlast Crne Gore

Đukanović priprema sukob policije i VI

Gora ostaje privučena miru i demokratiji i „energično i trajno opredeljena“ za realizaciju ekonomskih i demokratskih reformi i političku očišćenja prema evropskim i evroatlantskim strukturama.

Yliadan Bačić, koordinator SZP, najavio

KARIKATURA: STASOR

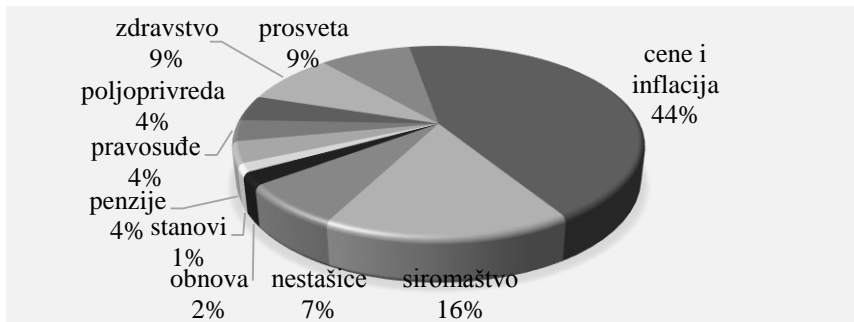
Fotografija 4.11. Deo strane lista *Blic*, 2000. godina

O relevantnosti tekstova sa podtemom Crna Gora, osim istaknutosti fotografijom i karikaturom, u listu *Blic* svedoči i pozicioniranost navedenih tekstova. Naime, od ukupno 178 analiziranih tekstova i naslova tekstova, 93 teksta sa fotografijom i karikaturom je bilo pozicionirano na 2. strani, 11 na 3. strani, 70 naslova praćeno je fotografijama na naslovnoj strani, dok je samo 4 teksta praćenih fotografijama bilo pozicionirano na ostalim stranama.

Istaknutost tekstova fotografijama kojima se kreirala ekonomska situacija u zemlji¹²³¹ bila je značajno manja nego istaknutost zastupljenošću tekstovima sa navedenim temama u simboličkoj slici lista *Blic*. Kao što smo već rekli, radi se o vrednosno homogenoj grupi

¹²³¹ Pod ekonomija su, zbog preglednijeg prikazivanja, osim tekstova sa ekonomskim temama analizirani i tekstovi vezani za pravosuđe, poljoprivredu, zdravstvo, penzije i prosvetu.

tekstova kojom je reprezentovana teška ekonomska situacija u Srbiji i SRJ. U tom smislu fotografije su najzastupljenije u tekstovima koji se odnose na rast cena i inflaciju, zatim na siromaštvo, stanje u prosveti, zdravstvu, nestašice, dok su na začelju teme kojima se *Politika* uglavnom bavila, obnova i izgradnja stanova, koje su u *Blicu* reprezentovane u negativnom kontekstu. Interesantno je da u isticanju navedenih tema nije bilo karikatura.

Grafikon 4.13. Struktura zastupljenosti fotografija u tekstovima sa podtemama ekonomija u listu *Blic*, 2000. godina

Tekstovima kojima se reprezentuje ekonomska situacija u Srbiji manjom upotrebom fotografija a i pozicijom (uglavnom su pozicionirani na 6. i 7. strani lista) smanjena je njihova relevantnost u simboličkoj slici lista *Blic*. Navedeni gubitak relevantnosti nadomeštan je upotrebom fotografije autora odnosno izvora koji su bili eksperti iz određenih oblasti. Na taj način pozivanje na autoritet, o čemu ćemo kasnije detaljnije govoriti, u kombinaciji sa fotografijom tog autoriteta daje specifičnu težinu tekstu. Takođe, neretko se fotografija eksperta kombinovala sa drugom fotografijom koja odražava posledice teške ekonomske situacije kao što su redovi građana ispred radnji, protesti penzionera, prosvetnih radnika itd.

Dragana Duric, profesor Ekonomskog fakulteta, o tržišnom odnosu dinara i marke

Kurs „leti“ posle izbora

Povećanjem obaveznih rezervi onesposobljene banke

BEOGRAD - Očekivano je da ono što se dogodilo sa crnim deviznim kursom u Srbiji nema nikakve veze sa ekonomijom, jer on ima odgođeno dejstvo na tržište i politički predodređen je. Izjavila je profesorica Dragana Duric, profesorica Ekonomskog fakulteta.

Nakon privreda je u izuzetno teškoj situaciji i po ovom osnovu devizni kurs bi trebalo da raste i neće moći da se usadi. Međutim, sadašnja vlast zna da to ne sme da dozvoli i iskoristiće sve mogućnosti da to privremeno „gločeri“ rast tržišnog kursa i pokušava građanima da se spopoba da kontrolišu finansijalnu situaciju u zemlji - poručila je Duric i dodala da ta velika kontrola ne može dugo da traje.

Pretnja je NBI, objavljuje dr Duric.

Doštampana nova milijarda

BEOGRAD - Porast novčane mase za milijardu dinara tokom maja i tokom prošlog meseca, plijena mnogih građana visokim kursom, upozorila je jutros u razgovoru sa novinarima Milica Džuric, koordinatorica G17. Prema statističkim podacima novčana masa je trenutno 18,8 milijardi i za 2,1 milijarde dinara je veća nego početkom godine.

koji smatra Džuric, neće biti obilasniji jer će NBI pokušati bankarske reforme, i to ne dodatno pogorati inflaciju. Zadržavanje novčane mase za Beograd u maju je povećalo depozitni novac NBI za 70 miliona dinara, novac je Džuric. Svi ti novci nisu potrošeni u optički prilikom prve... veće u gotovini, već uloženi u držalnoj kursu. Trenutno...

Boško Mijatovic i Slobodan Milosavljevic, ekonomisti o ceni porasta novčane mase

Zalet cena i crnog kursa

BEOGRAD - Porast novčane mase, koji neizbežno utiče na rast cena, potvrđuje da se vlast svjesno opredelila za politiku koja joj povećava izborne šanse. Istovremeno, povećanje novca bez pokrivenosti je očekivano u situaciji kad država nema drugi način da pokrije rupu u budžetu i očigledno je da je za vlasti opasak važniji od toga koliko će biti cena optičke mase - kaže za „Blic“ dr Boško Mijatovic, saradnik Ekonomskog...

tožak se sve brže okreće. Mi smo vezani za kurs, ali za sada crni kurs raste: optičke mase će se povećati i to će biti osnovna pretnja za novčanu masu. To stanje utiče na to da je, po moju procenu, došlo do preloma realnih finansijskih i novčanih podataka. Moguće je da se radi o prelomu ili o ozbiljnoj namernosti da se recesija sprema, preporučuje Mijatovic.

Moje se očekivanja da će recesija spremiti, pred rast kursa, i dalje povećavaju koje se u poslednjih nekoliko meseci povećala velika broj predložaka, smatra Mijatovic.

Kolaž 4.71. Fotografije istaknutih tekstova kojima se kreirala ekonomska situacija u Srbiji u listu *Blic*, 2000. godina

Kombinacijom fotografije eksperta sa fotografijom posledice teške ekonomske situacije naročito na naslovnoj strani podizana je relevantnost tekstova sa ekonomskom tematikom.

Fotografija 4.12. Deo naslovne strane lista *Blic*, 2000. godina

Kombinacijom fotografije i izjave ekonomskog eksperta o odgovornosti vlasti u vezi cena na naslovnoj strani i fotografije reda za ulje koja nije u direktnom odnosu sa navedenom izjavom, kreira se slika čiji je smisao ukazivanje na odgovornost vlasti za nestašice robe. Na taj način se konstruiše šira značenjska celina o ekonomskoj situaciji koja je posledica sistemskih nedostataka, a ne samo politike cena, jer cene ulja su bile ispod tržišnih i pod kontrolom države, ali zbog toga ulja i nije bilo u dovoljnim količinama.

Momčilo Grubić, za „Blic“, o podudarnosti političkih i policijskih saopštenja

Politika preuzima nadležnost suda

Da bi ubrali političke pone za svoje stranke, političari rade na štetu države

BEOGRAD - Izjave saveznog ministra za informisanje i saopštenja poljeje o šibljacima koji su predmet sudskog postupka su u obrznom na naše pravne propise, nezamislive i predstavljuju pravni pravdomni skandal - izjavo je za „Blic“ profesor dr Momčilo Grubić, šef katedre za krivično procesno pravo na studentskom Pravnom fakultetu, povodom hitne reakcija i šibljacima na koje su Goran Matić i MUP izavili u dopisnjim u vezi sa hapšenjem članova „Otpora“ u Puzareva i aktivista Branka Perovića u Novom Sadu, a da pri tome nisu izvršene potrebne hitne radnje.

U prvoj izjavi na bi smelo tako se radi, jer se na taj način od suda oduzima njegova

Dr Zoran Milčević, iz KBC Zvezdara, o situaciji u zdravstvu

Državne mere su još pogoršale stanje

BEOGRAD - Vanredne mere Ministarstva zdravlja izazvale su toliko neprirodni stvari koje lekarska i ljudska čast jednostavno ne mogu da prihvate - kaže za „Blic“ primarijus dr Zoran Milčević, hirurg zaposlen u KBC Zvezdara. Prema njegovim rečima, posle 25 godina radnog staža po prv put je doživio da se na lekare gleda sa podozrenjem i da među ljudima koji se bave ovim humanim poslom vladaju nezdravi odnosi.

Da li su nove mere dovele do poboljšanja situacije u

gledanih bolesnika i posle 3-4 hitne operacije u toku 24 sata, iznenada poziv, ne sme, strogo je zabranjeno, da prepše sebi lek na recept. Dostojanstvo je nadar šamar. Kako su se po vama mere Ministarstva zdravlja odrazile na odnos lekara i pacijenata?

U odnosu lekar-pacijent mere su izazvale publik obaveznog faktora u tom odnosu uzajamnog poverenja, koji je bar do sada bio jedan od osnovnih načela uspešnog lečenja. Preko nosi je nepoignut neprirodni zid i nepogorenie. Lekari su, nažalost,

Kolaž 4.72. Fotografije tekstova istaknutih fotografijom kojima se kreirala situacija u pravosuđu i zdravstvu u Srbiji u listu *Blic*, 2000. godina

Na sličan način, izjavom i fotografijom eksperta u listu *Blic* isticani su tekstovi i iz drugih oblasti, kao što su zdravstvo i pravosuđe. Fotografijama su naročito isticani tekstovi koji su u naslovu imali termine kojima se označavala teška ekonomska situacija kao što su beda, siromaštvo itd.¹²³²

Lepojka Mitanovski, koordinator grupe za podršku ženama i deci invalidima
Siromaštvo uvećava

BEOGRAD - Prena podaciima Gradskog sekretarijata za socijalnu i deciju zaštitu, u Beogradu ima 160.000 invalida. Njihova ljudska prava se samo da su sprovedena, nego ih praktično i nemaju, osim na papiru, i materijalno plaćeno imali su najmanje meće siromasima. Udele u razgovoru za „Blic“ Lepojka Mitanovski, koordinator grupe za podršku ženama i deci invalidima, kao i porodicama oseta sa invaliditetom „iz kruga“.

Prima njim račun, invalidima je uskraćeno osnovno ljudsko pravo na hranjenje, jer je javni prevoz u Beogradu potpuno neprikladan za invalida. U Beogradu ima 16.000 invalida kojima je potrebna pomoć.

FOTO: D. IŠKROVIĆ
 Sa jednog protesta invalida

Plata garantuje bedu

BEOGRAD - Katerofilna post-standarizacija zaposlenog stanovništva, ljudi koji live samo od penzije, najbolje se vidi po njegovom, bez-ili nepostojanju, da se obezbedi egzistencijalni minimum životnih opretnosti - i materijalno, „Blic“ Marijka Džukić, savetnik u Ekonomskom institutu, pozira da penzijska plata u stvari ne pokriva potrebe zaposlenih u penzijskoj kategoriji. Pre deset godina penzijska karni i pokrivalo 1,5 penzijske plate, a u trenutku ovog govora bilo je nedovoljno osim 1,2 penzijske plate.

„Budući se očekivalo da se razvijaju penzije, koji kao odgovor na njihovo pitanje, osim od penzije, ne mogu računati na druge izvore prihoda, što je u stvari i slučaj sa većinom penzionera.“

FOTO: D. IŠKROVIĆ
 Na tržistu u Beogradu od 10. aprila 2000. godine

Ekonomisti i sociolozi o stvarnoj socijalnoj situaciji u Jugoslaviji
Propaganda krije bedu

BEOGRAD - Nema stručnjaka koji može da odgovori na pitanje gde je ono socijalno-ekonomsko stanje u zemlji i na koje se sve načine pribegavaju pruzi za preživljavanje, složni su se utvrditi i oceniti. Profesor Pred. Bakić, socijalni ekonomista, kaže da se penzije, koje su najviše iznosile, nisu dovoljno povećale, ali da se u isto vreme povećala i cena života. „Nema stručnjaka koji može da odgovori na pitanje gde je ono socijalno-ekonomsko stanje u zemlji i na koje se sve načine pribegavaju pruzi za preživljavanje, složni su se utvrditi i oceniti.“ Takođe je nepodigno mišljenje da su nepovoljni podaci izmisljeni i izmisljeni na osnovu kojih se prikazuju stvarne i stvarne ekonomske politike.

FOTO: D. IŠKROVIĆ
 Na tržistu u Beogradu od 10. aprila 2000. godine

Kolaž 4.73. Fotografije tekstova istaknutih fotografijom kojima se kreirala ekonomska situacija u Srbiji u listu *Blic*, 2000. godina

Upotrebom termina kao što su beda, siromaštvo i drugih u naslovu tekstova u kombinaciji sa fotografijom kreirala se simbolička slika ekonomskog stanja više na nivou emotivnog, a manje racionalnog poimanja stvarnosti. U tom smislu, definicija ekonomske stvarnosti kroz upotrebu navedenih izraza dobija svoju sveobuhvatnost, kojom se generalizuju i simplifikuju posledice ekonomske politike aktuelne vlasti, čime se konstruiše poruka sa jakim emotivnim nabojem. Na sličan način ističe se i teška ekonomska situacija i među penzionerima, odnosno da svaki treći penzioner gladije u Srbiji ili da od penzije nema života.

Svaki treći penzioner u Srbiji gladije

KRAGUJEVAC - Sindikat penzionera „Nezavisnost“ juče je na Trgu kod Krieta organizovao protestni skup na kojem se krugujevačkim penzionerima obratio predsednik ovog sindikata Milan Đurić, istakavši da „pensioneri neće više Vladi i ostalim državnim organima pisati pisma, molbe i zahtevne da im se plati ono što je njihovo, veće će tražiti sveukupne promene koje će dobro doći ne samo penzionerima, veće i njihovoj deci i unucima“.

„Izlazimo na ulicu jer preko svojih penzija plaćamo posledice desetogodišnje pogrešne politike sadašnje vlasti. Za to vreme penzionerima je uskraćeno ceih

60 penzija, ili 4.200 maraka po svakom penzioneru. Tri četvrtine penzionera živi ispod minimalnih egzistencijalnih uslova, svaki penzioner ne može sebi da obezbedi tri obroka dnevno i uopšte ne kupuje meso i voće. Vlastima treba reći da danas najstariji društveni sloj doživljava socijalnu katastrofu, da nema lekove niti uslove za normalan život - poručio je pred nekoliko stotina okupljenih penzionera Đurić i naglasio da „najveću tragediju predstavljaju ne loš položaj penzionera, veće činjenica da su hiljade mladih školovanih ljudi otišli u inostranstvo u potrazi za boljim životom“.

FOTO: N. RAUS

Od penzije nema života

BEOGRAD - Vise hiljada penzionera iz različitih delova Srbije, koji su penzije od 100 do 200 maraka, organizovali su protestni skup u Beogradu, na kojem su tražili povećanje penzija. Penzioneri su tražili da im se penzije povećaju za 50 odsto, što bi im omogućilo da žive u dostojanstvu. Penzioneri su tražili da im se penzije povećaju za 50 odsto, što bi im omogućilo da žive u dostojanstvu.

„Nezavisnost“ pozivao je penzionere da daju u 14.30 sati doba ispred zgrade UGS u Nemanjinoj 4 i izdati pismo na miting opozicije. Penzioneri su tražili da im se penzije povećaju za 50 odsto, što bi im omogućilo da žive u dostojanstvu.

„Nezavisnost“ pozivao je penzionere da daju u 14.30 sati doba ispred zgrade UGS u Nemanjinoj 4 i izdati pismo na miting opozicije. Penzioneri su tražili da im se penzije povećaju za 50 odsto, što bi im omogućilo da žive u dostojanstvu.

FOTO: N. RAUS

Kolaž 4.74. Fotografije tekstova istaknutih fotografijom kojima se kreirala ekonomska situacija u vezi penzija u listu *Blic*, 2000. godina

¹²³² Siromaštvo uvećava bedu, 15.april, strana 6; Plata garantuje bedu, 29. april, strana 7

I u ovom slučaju primetna je praksa lista *Blica* da tekstovi nisu uvek u direktnoj vezi sa fotografijama, čime se kreira paralelna slika kojom se nadograđuje ona kreirana tekstualnim putem, a koje zajedno čine novu semantičku celinu čiji smisao je pozivanje na otpor i protest. U tom smislu su i tekstovi o protestu nastavnika i profesora praćeni fotografijama koje nemaju veze sa protestom.

Prosvetari traže cenu rada u visini od 20 odsto od republičkog proseka

Moguæ totalni štrajk

BEOGRAD - Štrajk učiti sindikata i nastavnika u koledžima i gimnazijama od ukupno 1.618 učenika, ulazi danas u četvrtu nedelju, a najvažniji štrajkački zahtev o formiranju nove cene rada još nije ispunjen.

Koordinacioni odbor, sastavljen od predstavnika Sindikata obrazovanja Srbije, Unije sindikata prosvetnih radnika Srbije, Nezavisnog sindikata prosvetnih radnika Vojvodine i „Prosvetarenosti“, dogovorio se da najnija cena rada prihvatljiva za sve mora iznositi 20 odsto od republičkog proseka, što za januar iznosi oko 350 dinara.

Najvažnija odlika koordinacionog tima je da u pregovorima sa Vladom Srbije mora da učestvuju bar jedan predstavnik nezavisnih sindikata i oko toga

FOTOGRAFISANJE ŠKOLAMA Srbije koji se do sada nisu uključili u štrajk „da se konačno ukljuæe u ovu zajedniæku ranije potpisani mešusindikalni sporazum - kaže za „Blic“ Željko Repac, iz Sindikata

U slučaju umanjena zarada prosvetari u štrajku Daci bez knjižica?

BEOGRAD - Izjava v.d. ministra Milivoja Simonoviæa da æe štrajkašima biti umanjene plate je još jedan višerak na prosvetne škole u štrajku, kako bi se protest što pre okonæao - kaže za „Blic“ Dragan Karloviæ, èlan Štrajkaškog odbora Unije sindikata prosvetnih radnika Srbije, sjiš je 120 škole-èlanica zapoèinje jedinaestu nedelju štrajka.

Ne verujem da æe se Ministarstvo na to odluæiti i zbog toga što znaju da æemo u tom slučaju nastaviti zakonski štrajk i dovesti do blokade škole godinu, time što neæemo zakljuæiti ocene

i poèeti knjižice èucima - ocenio je Karloviæ, dodajui da æe u slučaju umanjene zarada ovaj sindikat poèeti i radne nast. što je u slučaju jedne zrenjaninake škole veæ ranije dalo rezultate.

Tanja Žrnovniæ, maturant XIV beogradske gimnazije i aktivista srednjoškolskog „Opera“, najviše je da æe zbog izjave v.d. ministra prosvete da ministar neæe biti olakšana, srednjoškolski organizovani novi protestni skup ispred Ministarstva prosvete i pokušati da zdejstvuju prijem kod gospoðina Simonoviæa, kako bi ga lično obætime što neæemo zakljuæiti ocene

Kolaž 4.75. Fotografije tekstoiva istaknutih fotografijom u vezi protesta u školstvu u Srbiji u listu *Blic*, 2000. godina

Fotografijama su isticane nestašice goriva, ulja mesa, rast cena, problemi u poljoprivredi.

FOTO: K. KAMENOV Jedina sigurnost FOTO: M. CRETICVIÆ „Buvjajak“ kao su FOTO: E. KONJUE

Kolaž 4.76. Fotografije kojima su isticani tekstovi u vezi nestašica u Srbiji u listu *Blic*, 2000. godina

Negativna vrednosna orijentacija tekstova koji su se odnosili na kreiranje ekonomskog i društvenog stanja u Srbiji i SRJ bila je u tom stepenu homogena, da njena pristrasnost nije upitna. O tome svedoæe i tekstovi koji su istaknuti fotografijama a koji se odnose na obnovu. Naime, za razliku od lista *Politika*, obnova se kreira u negativnom svetlu.

Stručnjaci beogradskog Instituta ekonomskih nauka upozoravaju u MAP-u

Eksperiti G17 saopštavaju da je do sada otklonjeno samo pet odsto direktne ratne

Obnova „bez pokriæa“ Ovim tempom 19 godina obnove

BEOGRAD - Podaci o novčanjoj masi u martu nisu dostupni javnosti ni početkom maja, ali sudaceti prema kretanju ernog i šicovanog kursa, nastavljena je monetarna ekspanzija, upozoravaju stručnjaci Instituta ekonomskih nauka. Štampanje novca je, kako se ocenjuje u najnovijem broju „Mesecnih analiza i prognoza“, selektivno i usmereno na promietne programe razvoja i oporavka. Smanjeno učešće gotovog novca u optaciju u novčanjoj masi utiæe na stvaranje velike razlike između ulienog i šicovanog kursa, koja æe se brzo smanji æim se žiralni novac, pod socijalnim i drugim pritiscima, pretvori u gotovinu.

Početnim statističkim postupcima istrogom kontrolom cena pokušava se stvoriti privid cenovne stabilnosti u višim fazama robnog prometa, a zanemaruju se dispariteti, gubitak kapitala, nestašice, redovi ispred proclavnica i siva ekonomija.

FOTO: E. HOEUBE

Novi Sad - most u gr

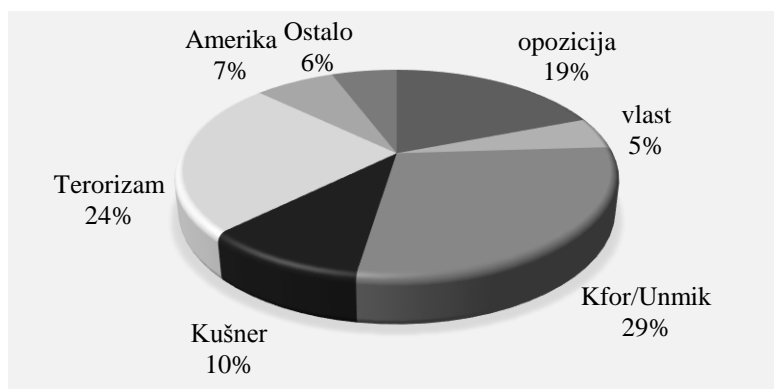
BEOGRAD - Za saniranje direktne štete od bombradovanja, procenjene na 3,8 milijardi dolara na teritoriji Srbije bez Kosova, biæe potrebno 19 godina ukoliko se nastavi sadašnjim tempom obnove. Do sada je na radove utrošeno 191 miliona dolara, što je svega pet odsto vrednosti oštećenja na objektima koji se obnavljaju ili ponovo podižu - rekao je na juæerašnjoj konferenciji za novinare Mlaðan Dinkiæ, koordinator G17.

Na osnovu zvaničnih izveštaja, stručnjaci G17 su izraunali da je za obnovu infrastrukture potrošeno 78,8 miliona dolara i tako sanirano 10,5 odsto štete na ovim objektima. Najviše novca, oko 40 miliona dolara, potrošeno je za osposobljavanje elektroprivrede. Za

Kolaž 4.77. Fotografije tekstoiva istaknutih fotografijom u vezi obnove u Srbiji u listu *Blic*, 2000. godina

Kroz semantičku konstrukciju dešavanja na Kosovu, u listu *Blic* prelamalo se više tema tako da je veoma teško razgraničiti koji su tekstovi više bili angažovani na kreiranje recimo zapadnih vojnih organizacija Kfora i Unmika, a koji su se odnosili na kreiranje same situacije na Kosovu. U tom smislu upotreba fotografija imala je i funkciju isticanja prioriternih definicija određenih aspekata realnih dešavanja.

Grafikon 4.14. Struktura zastupljenosti fotografija u tekstovima o Kosovu u listu *Blic*, 2000

Čak 46% tekstova u simboličkoj konstrukciji Kosova istovremeno se odnosilo na konstrukciju zapadnih organizacija, SAD i Kušnera i njihovih aktivnosti na Kosovu, o čemu smo već govorili. Ovde ćemo samo ponoviti da je upotreba fotografije u kreiranju navedenih organizacija i njihovih aktivnosti imala elemente ublažavanja nepristrasnih tekstualnih simboličkih konstrukcija, naročito u smislu ublažavanja konflikata sa Srbima.

Navedena zastupljenost fotografija u suštini predstavlja posredan pokazatelj povezanosti sudbine Kosova sa delovanjem Zapada. Drugu po zastupljenosti fotografija čine tekstovi vezani za terorizam na Kosovu, ugroženost Srba od strane Albanaca, ubistva, nestala lica itd. List *Blic* je i u isticanju navedenih tekstova fotografijama koristio mogućnost da se kroz jedan tekst i fotografiju koja ga prati kreiraju dve potpuno različite značenjsko-smislaone celine. Naime, tekstove o napadu na Srbe prate fotografije vojnika Kfora, najverovatnije u cilju konstrukcije istih kao jedinih zaštitnika Srba od nasilja Albanaca.

Eksplodiralo šest mina kod manastira Vtosi Dojani
Bomba u Cernici

PRISTINA - Jedna osoba srpske nacionalnosti ubijena je pored olova u bombaskom napadu koji se jeze oko 12 kilometara od grada Cernica kod Gnjatice. Jedini srpski izvoznik tog grada, Bomba je eksplozivna u dvećima kućama. Tražnja Sariceta, koji je tom prilikom teško povređen i prebačen u bolnicu u američkoj bazi „Bosford“, ostalo je u Uroševcu.

Koordinator Srpske vojske radi se svega tridesetak metara daleko od kontrolnog postaja Kfora, tride srpski izvoznik. Pre tri meseca oko 30-40 km istakli dokumenta odjeknulo je u nepredviđenoj blizini manastira.

Vojnik Kfora pored napadnutih srpske kućice (arhiv)

Kolona srpskih vojski kod Kartinje prekršuje na mestu albanskih ekstremista
Kamenovan konvoj

PRISTINA - Kolona vojski srpske vojske koja se kreće prema Kartinji, kod Kartinje, prekršuje na mestu albanskih ekstremista. Kolona vojski srpske vojske koja se kreće prema Kartinji, kod Kartinje, prekršuje na mestu albanskih ekstremista. Kolona vojski srpske vojske koja se kreće prema Kartinji, kod Kartinje, prekršuje na mestu albanskih ekstremista.

PRISTINA - Srednji srpski vojska izvan sela Mileševa, 15 kilometara severo od Pristine. Kfor je u toku napada na srpske vojske.

Oskrnjavljeno srpsko groblje

PRISTINA - Oskrnjavljeno srpsko groblje. Oskrnjavljeno srpsko groblje. Oskrnjavljeno srpsko groblje.

Kolaž 4.78. Fotografije tekstova istaknutih fotografijom sa temom napada na Srbe na Kosovu u listu *Blic*, 2000. godina

Osim toga, fotografijama na kojima su komandanti OVK su isticali tekstovi u kojima se kreirala odgovornost za napade na Srbe i njihovu bezbednost, kao i veze OVK sa Bernarom Kušnerom.

„Obzerver“ piše o tajnom izveštaju upućenom Kofju Ananu
KZK odgovoran za nasilje

BEograd (Beta) - U poverljivom izveštaju UN upućenom generalnom sekretaru Kofju Ananu izveštaju se o lokalnim optužbama na račun Kosovskog zaštitnog korpusa, koje predstavljaju dodatne dokaze o neuspahu civilnog administratora Bernara Kušnera da ustanovi vladavinu zakona u pokrajini, piše londonski „Obzerver“.

Nedeljnik navodi da su dopisnici izveštali da su korpus nalaze ubistva, otmice, protivi promena, zlostupstven položaja, zastrašivanja civilnog stanovništva, kršenja političke neutralnosti i vešto izražavanje mržnje Britanskim medijima „Obzerver“ piše da se srpske optužbe praksi pripadnika Kosovskog zaštitnog korpusa, na odraz oštre kritika našao i njegov komandant, general Agi Ekuca, pri čemu se pominje da je bivši vođa lista „OVK“ prekršio odredbe Urimika Bernara Kušnera o zabrani verbalnog izražavanja mržnje protiv civilnog stanovništva.

PRISTINA - Nemački mediji upozoravaju na aktivnosti albanske terorističke organizacije na Kosovu i Međunarodni krivični sud optužuje UN

„Velt“: „OVK“ ne samo da postoji, već se i naoružava

BON (Beta) - Nemački dnevnik „Velt“ piše juče da zvanično raspuštena „OVK“ ne samo da i dalje postoji, već da se naoružava za eventualni novi sukob. List piše da su u Srbiji „od početka godine u demilitarizovanom pograničnom pojasu prema Kosovu nestali nekoliko bihni incidenti“ i da u tom području „sve češće dolazi do napada na srpske policajce nastojajući da ih ubiju i otmicu“.

Bernar Kušner prekršio nije običaj porodice dvojice ubijenih Srba iz sela Proce
Srbi sa žutom trakom

PRISTINA - Bernar Kušner prekršio nije običaj porodice dvojice ubijenih Srba iz sela Proce. Bernar Kušner prekršio nije običaj porodice dvojice ubijenih Srba iz sela Proce. Bernar Kušner prekršio nije običaj porodice dvojice ubijenih Srba iz sela Proce.

Vukitevica optužuje UN

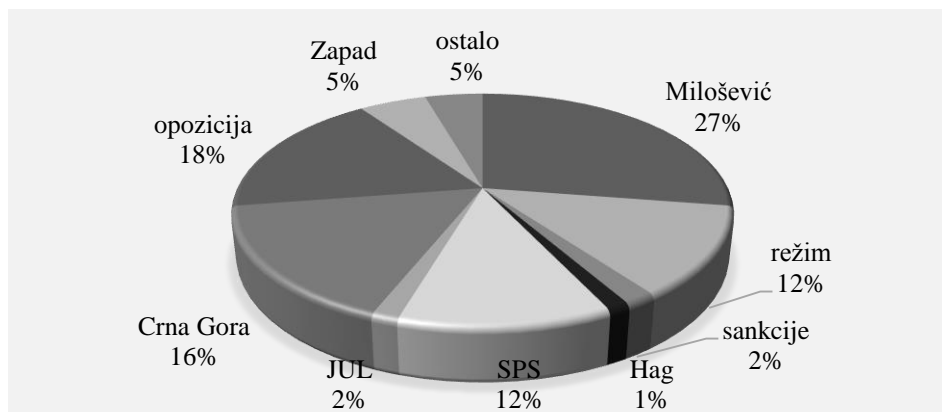
Kolaž 4.79. Fotografije tekstova istaknutih fotografijom sa temom napada na Srbe na Kosovu u listu *Blic*, 2000. godina

U konstrukciji semantičke slike Kosova bile su zastupljene i fotografije o uništenim i srušenim srpskim kućama, kao i o otetim i nestalim licima i o logorima za otete Srbe.

tekstovima kojima se kreirala tadašnja vlast imala je za cilj isticanje više negativnih nego pozitivnih aspekata te vlasti a imajući u vidu vrednosnu proporciju zastupljenosti tekstova sa navedenom tematikom.

Grafikon 4.15. Struktura zastupljenosti fotografija kojima se kreirala vlast u Srbiji u listu *Blic*, 2000. godina

U strukturi zastupljenih fotografija dominirale su fotografije i karikature tadašnjeg predsednika Miloševića, zatim drugih visokih funkcionera političkih partija SPS i JUL, fotografije koje su pratile tekstove u kojima se aktuelna vlast označavala u negativnom kontekstu kao režim itd.

Fotografije bivšeg predsednika Slobodana Miloševića u listu *Blic* uglavnom su bile zastupljene u tekstovima u kojima se reprezentuje njegova politika i politika partije koju je vodio. Za razliku od lista *Politika* u kome gotovo da nisu bile zastupljene fotografije opozicionih lidera, u listu *Blic* zastupljenost fotografija svih činilaca političkog života je prisutna gotovo u istom stepenu, što ukazuje na nepristrasnost.

Fotografijama su se isticali tekstovi u kojima se reprezentovala Miloševićeva ideološka pozicija i posredno odnos prema Zapadu. Na navedenim fotografijama on je uglavnom u društvu vojnih i političkih zvaničnika. Osim toga, fotografije su bile zastupljene i u tekstovima u kojima je Milošević nosilac obnove i dugogodišnji lider političke partije¹²³³.

¹²³³ Srbija danas lepša nego pre bombardovanja, 13. septembar, strana 3; Obnova i razvoj glavni zadatak, 4. januar, strana 3; Deset godina na čelu naroda, 18. februar, strana 3

Predsednik SRJ Slobodan Milošević otvorio most u Novom Sadu i poručio Ljubav prema slobodi jača od neprijatelja

Zemlji najviše vole oni koji je brane, grade i unapređuju

NOVI SAD - Predsednik SRJ Slobodan Milošević jave je u Novom Sadu otvorio novi drvenko-betonski most preko Dunava. Predsednik je u Novi Sad stigao avionom koji je prelio preko mosta i zaustavio se kod brane na novosadskoj strani. Govoreći pred nekoliko desetina hiljada građana, Milošević je izneo ostalo rečao:

Prošle godine u ovo vreme bio je rat protiv Jugoslavije, agresija NATO pakta. To je bilo jedno od najvećih nasilja u ljudima u drugoj polovini dvadesetog veka jedini rat u Evropi posle Drugog svetskog rata. Taj rat su vodile najveće i najjače evropske zemlje, dobile polkomandni status uopšte zemlje SAD, najmoćnije

FOTO: REUTERS

A ko su gori, to je sveo most preko Dunava dana kada su, između ostalog, u trenutku nastajanja novosadskog mosta. Ti gori izvan Jugoslavije su rešili naše zemlju. Ti gori su u Jugoslaviji danas služili. Neka Evropa stopira vojna i posustala na kraju 20. veka i ni od naše Srbije i naših mosta šta su istopili dosegom i pevanom sloboda, a koji ljudskim vrednostima trebalo se graditi nova opšta u koju ulazimo. A svi leka zna da zna biti prava, kao što je meta bila Srbija ako ne prati opor odbranu, jedinstvo, nepobedan i pravedan, kao što je bio odbranu, jedinstvo, nepobedan i pravedan opor koji je našoj i pravici u Srbiji. Eucitim građanima ovog mosta su opomenu srpske. Zemlja

Predsednik Slobodan Milošević o agresiji na SRJ Nismo pristali na sluganstvo

Zla volja ličarskih lidera svetskog poretka

BEOGRAD (Beta) - Predsednik SRJ Jugoslavije Slobodan Milošević rekao je pri otvaranju novog pripadnika VJ i MUP Srbije koji su poginuli tokom sukoba na Kosovu i NATO-bombardovanja, ističući da se niko nije žrtvovao kao primer kako se treba dostojanstveno nositi s teretom ratnih zločina.

FOTO: REUTERS - Predsednik Milošević na Avazli

Dostojni svojih slavnih predaka

BEOGRAD (Tanjug) - U Generalštabu Vojске Jugoslavije juče je održana svečana akademija povodom obeležavanja 150 godina vojnog školstva. Saopštila je Informativna služba Generalštaba VJ. Svečanost akademiji prisustvovali je predsednik SRJ i vrhovni komandant Slobodan Milošević.

FOTO: REUTERS

Svečanosti obeležavanja velikog jubileja sklopljen je otkrivenje kadra naših oružanih snaga prisustvovali je savezni ministar za odbranu, general armije Dragoljub Ojdanić, načelnik Generalštaba VJ, general-pukovnik Nebojša Pav-

Kolaž 4.84. Fotografije kojima su isticani tekstovi o Miloševiću, *Blic* (2000)

Veoma retke su fotografije Miloševića koje prate negativne naslove i tekstove, kao i na kojima ima grimase.

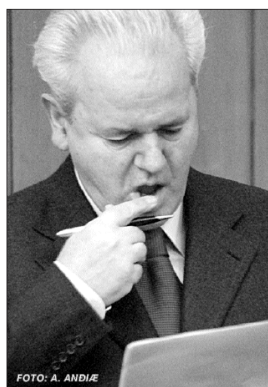

FOTO: A. ANDIĆ

NOVI SAD - Više desetina hiljada pristalica opozicije iščekuje rezultate

FOTO: E. HODŽIĆ

Propali mitinzi SPS-JUL

strana 2.

U Crnoj Gor

Odbrana predsednika SRJ od Ustava SRJ

Čanak: Neka me samo uhapse. Košunica: Zastravljanje građana

BEOGRAD - Generalštab Vojске Jugoslavije optužio je preključne lidere pojedinih stranaka i više oficire vojske za „nastajanje na licnost predsednika SRJ koji kulminiraju primitivnim pretnjama brutalnom fizičkom likvidacijom“ i pozvao državne organe da prema onima koji su izrekli te pretnje preduzmu zakonom predviđene mere.

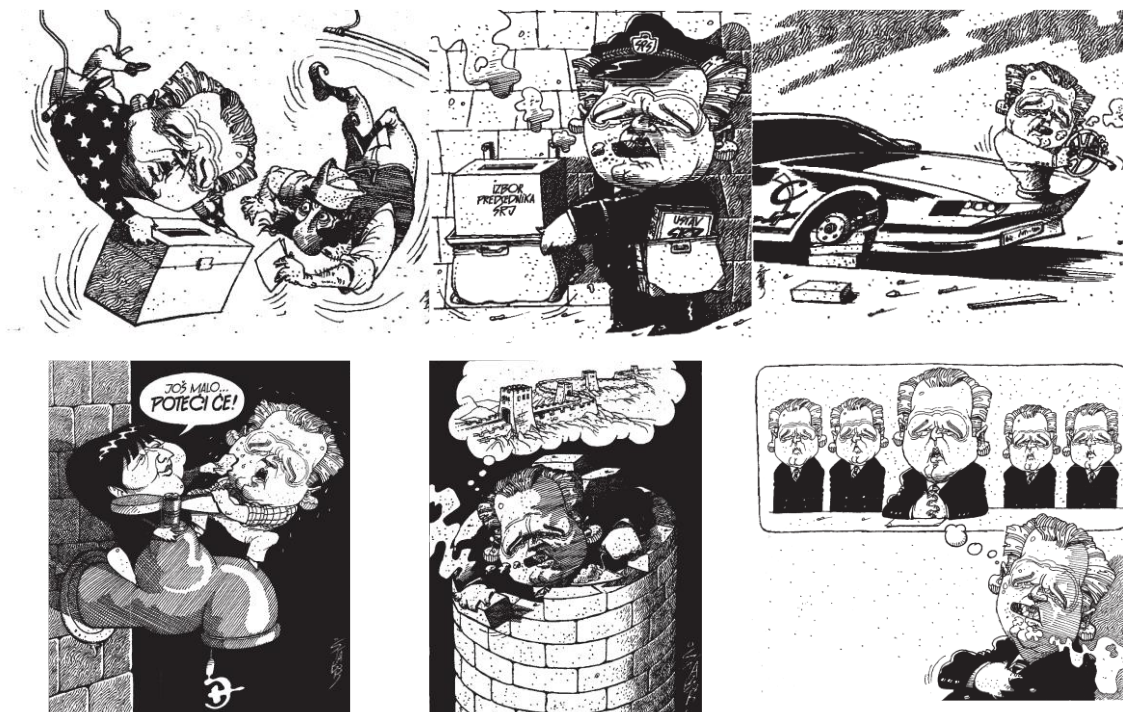
Momčilo Perišić, predsednik PDS i bivši načelnik GS VJ, pozvao je VJ da „zaštiti ustavni poredak od jugoslovenskog predsednika Slobodana Miloševića u ne da štiti Miloševića od poštovanja Ustava“. U izjavi agenciji Beta, on je istakao da predsednik SRJ komanduje vojskom ali u skladu sa odlukama Vrhovnog saveta odbrane. Predsednik PDS je optužio „pojedince u vojnom vrhu“ da su

Predsednik Milošević s generalima Ojdanićem i Pavkovićeom

Kolaž 4.85. Fotografije teksta istaknutih fotografijom Miloševića, *Blic* (2000)

Za razliku od fotografija, zastupljenost karikatura sa likom Miloševića realizovana je u tekstovima koji su imali kritičku dimenziju i bila je, kao što smo videli upotrebljavana kao background u tekstovima sa različitim temama.

Kolaž 4.86. Karikature Miloševića kojima su isticani tekstovi sa različitim tematikom, *Blic* (2000)

Milošević je akrobata koji u letu hvata glasove srpskih birača, on je autoritarni lider koji u uniformi političke partije SPS menja zakone po svojoj meri, sklon je samoizolaciji, bez realne percepcije stvarnosti, koji zbog toga permanentno gubi poverenje glasača. Upotreba karikature u listu *Blic* veoma je slična upotrebi karikatura u listu *Politika*, s obzirom na to da se radi o gotovo vrednosno homogenoj slici koja se putem njih kreira. Dok je u *Politici* Zapad bio predmet takve kreacije, u *Blicu* je to bio Milošević, s tim što je upotreba karikatura sa njegovim likom imala kompleksniju ulogu.

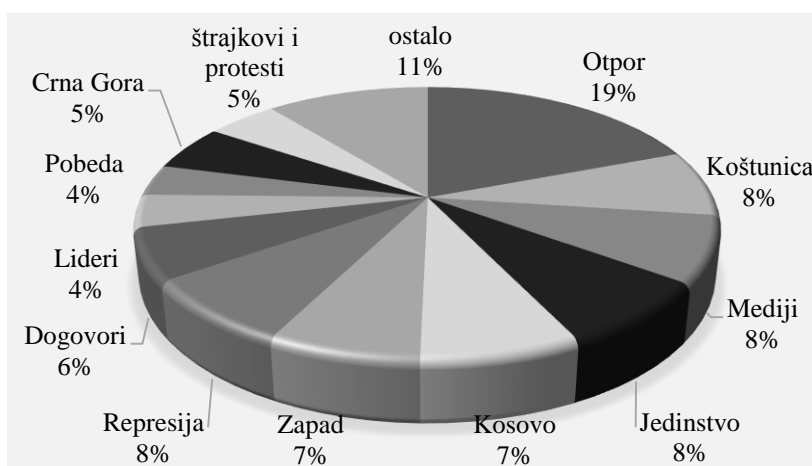

Kolaž 4.87. Karikature kojima kojima su isticani tekstovi o Miloševićevom odnosu sa Koštunicom *Blic* (2000)

Na sličan način kao što su fotografije bile zastupljene u kreiranju pojedinaca i partija na vlasti, u listu *Blic* bile su zastupljene fotografije u tekstovima kojima se kreirala opozicija u Srbiji. Dakle, radilo se o vrednosno heterogenoj grupi tekstova u kojoj su sagledavani svi aspekti angažovanja opozicije u Srbiji, čak i sa aspekta vlasti koja je koristila izraze kao što su izdajnici, domaći plaćenici itd.

U strukturi fotografija zastupljenih u tekstovima kojima se kreirala opozicija u Srbiji, najzastupljenije su fotografije o aktivnostima pokreta „Otpor”, zatim predsedničkog kandidata Vojislava Koštunice, opozicionih medija, štrajkovi i protesti, apelovanje na jedinstvo opozicije, dogovori itd.

Grafikon 4.16. Struktura zastupljenosti fotografija kojim se kreirala opozicija u Srbiji, *Blic* (2000)

Isticanje aktivnosti organizacije „Otpor” fotografijom u najvećem broju tekstova kojima se kreirala opozicija u listu *Blic* otkriva nam da je ova organizacija bila favorit lista, ali i nastojanje da ne bude politički opredeljen. Ovaj aspekt realnosti koji nije mogao da nađe prostor u provladinim medijima u listu *Blic* bio je jedan od osnovnih poluga kreiranja opozicionog diskursa koji je pretio da ugrozi hijerarhiju vladajućeg. Fotografijom su pre svega isticane akcije organizacije „Otpor”, veoma često duhovitog karaktera, zatim konferencije za štampu, a posebno su isticane konfrontacije i sukobi pripadnika organizacije „Otpor” sa policijom i vlašću.

Ivan Marković, funkcioner JUL, optužio srpsku opoziciju

Grupa interesno povezanih izdajnika

Æosie „obogatio“ mladost u „Otporu“, koji zavodi mlade

JAGODINA (Beta) - Savezni ministar za telekomunikacije i visoki funkcioner Jugoslovske levicije Ivan Marković optužio je opoziciju u Srbiji da je „grupa interesno povezanih izdajnika“, koji „na tom polju neposredno sarađuju s režimom Mila Đukanovića“. Gostujući na Jagodinskoj Televiziji „Falma plus“, Marković je rekao da Srbiju u ovom trenutku karakteriše „dva jasna pola političke scene - na jednom su država i narod, a na drugom oni koji su protiv države i naroda“.

U tu drugu grupu on je ubrojao, pored opozicije i članova vlasti i pokret

izvuku „iz kandi te organizacije“. Marković je optužio Vuka Draškovića da je „učeštvovao u sazivanju skupa opozicije u Požarevcu, a onda pobešao u Crnu Goru, kako to često čini, i ostavio svoje malobrojne sledbenike“. Nazivajući aktiviste „Otpora“ „regrutovanim kriminalcima“, Marković je ocenio da je njihov zadatak da obezbeđuju Draškovića od „druge grupe u SPO, koju po svemu sudeći predvodi njegova supruga, ali i da izazivaju neredne na beogradskim ulicama 15. maja“.

Marković je optužio „Otpor“ da zavodi mlade, ali je dodao da je činjenica da u toj organizaciji nisu samo mladi ljudi

Akcija Narodnog pokreta „Otpor“ povodom Dana bezbednosti

„Otporaši“ danas u poseti policiji

BEograd - Aktivisti Narodnog pokreta „Otpor“ iz većih gradova u Srbiji „posetili“ danas u 12 časova lokalne stanice policije, predali pripadnicima MUP cveće i raspitali se da li su oni fašisti i teroristi, kako ih je nedavno nazvao Vlado Stojiljković, republički ministar unutrašnjih poslova.

Akcija se zove „Dan bezbednosti-otpor nasilju“ i treba da ohrabri policiju da, kao sudije u Požarevcu, pruže otpor režimu.

„U policiji će se pojaviti i profesori Univerziteta koji podržavaju „Otpor“ i koji će se raspitati da li je ova organizacija teroristička. Ako smo teroristi, onda treba da nas uhapsu“, poručili su „otporaši“.

„Otpora“ u Novom Sadu, Kragujevcu, Zrenjaninu, Subotici, Smederevu, Kraljevu i Valjevu su se

tačno aktivista pojaviti u policiji, ali se broj sigurno bitno imponentan. U Beogradu se sa okupiti

Kolaž 4.91. Fotografije tekstova istaknutih fotografijom o organizaciji „Otpor“, Blic (2000)

Akcije koje je sprovodio „Otpor“ same po sebi su bile karikiranje i ismevanje vlasti, a njihov apolitični karakter kreirao je građanski protest.

Akcije Studentskog pokreta „Otpor“ u Beogradu i Kragujevcu

Dekontaminacija Trga Republike

BEograd, Kragujevac - Izvanredna jedna od predložena Deklaracija za budućnost Srbije i to je pored da doček Srbije nove godine prenelo na Trg Republike koji treba dekontaminirati - rekao je juče Fran Marković u prostorijama Studentskog pokreta „Otpor“.

Marković je, uz napomenu da je Skupština grada odobrala najpretniji doček, rekao da je Trg Republike potrebna dekontaminacija od svih, nesvesnih, ličnih svojsta koja ima u novostvorenom jedinstvenom frontu demokratskih snaga.

Viktorin Petrović je, govoreći o programu za doček, rekao da je za nekoliko dana akcije „Heroin otpora“ glasnoćke od 2.300 građana Srbije.

On je objasnio da u sutrašnjem programu koji počinje u 22 sata neće biti politike, a da će statično pesnice najpretnijima snajveriti poznati javne ličnosti Srbije.

Ministri Studentskog pokreta „Otpor“ juče su na centralnom gradskom trgu u Kragujevcu podigli veliki jastuk koji simbolizuje srećna tađ na dan

Studentski pokret „Otpor“ izveo akciju „Elektropropast Srbije“

Građani „prebili“ dugove

NIŠ - Nismo mogli ništa bolje da očekujemo od režima koji je još 1991. godine poslao tenkove na narod. Krajnje je vreme da građani pokažu lični otpor prema svemu što im nameće režim, rekao je juče aktivista Studentskog pokreta „Otpor“ Božidar Novaković ispred Elektrodistribucije u Nišu, u sklopu akcije „Elektropropast Srbije“.

Oko 150 Nišljana donelo je rakete za struju koje su ostavili u bubanj stare mašine za veš, a onda su udaranjem u bubanj „prebili“ svoja dugovanja za utrošenu električnu energiju.

„Otpor“ je pripremio četiri panoa na kojima su građani ispisivali poruke. Aktivisti niškog „Otpora“ pokušali su da ovu akciju izvedu prošlog petka ali su ih u tome sprečili pripadnici niškog SUP

trdveli da je nisu uredno prijavili. Trojica aktivista „Otpora“ privedeni su u nišku policiju, gde su u informativnom razgovoru zadržani 30 minuta.

Pokret „Otpor“ rešio da olakša posao policiji

BEograd - Studenti Filozofskog fakulteta i aktivisti Narodnog pokreta „Otpor“ ostavili su juče otiske prstiju na papiru koji će biti predat policiji. Kako je objasnio Rade Milice, aktivista „Otpora“, ta akcija je odgovor sve uzestajalim hapšenju i legitimisanju studenta.

S obzirom na to da nas svakodnevno hapse, rešili smo da olakšamo posao policiji i umesto ostavimo svoje otiske, kako bi im bilo jednostavnije da nam svima otvore dnoje - rekao je Milice.

Istovremeno dok su akademci ostavljali otiske, studenti sociologije su legitimisali kolege koji izlaze sa „slobodnog fakulteta u porobljenu Srbiju“.

Za danas je najavljen akcija „Zovi naš“ oko Filozofskog fakulteta, a tim povodom Milice je rekao:

- Želimo da pokažemo i režimu i opoziciji kako treba da se

otiskom otiska prstiju

Kolaž 4.92. Fotografije tekstova istaknutih fotografijom o organizaciji „Otpor“, Blic (2000)

Tekstovi u kojima se javnost obaveštavala o hapšenjima pripadnika pokreta „Otpor“, kao i sprečavanju aktivnosti navedene organizacije takođe su isticali fotografijama. Međutim na tim fotografijama ne postoji direktna konfrontacija pripadnika pokreta sa policijom, odnosno direktna povezanost događaja sa fotografijom hapšenja. Uglavnom se radi o uobičajenim fotografijama članova pokreta i njihovim aktivnostima, koje prati tekst o privođenju otporaša širom Srbije. Za razliku od tekstova o aktivnostima, hapšenju i privođenju otporaša od strane policije kao i represiji nad njima, tekstovi koji su se odnosili

na bilo kakvu saradnju opozicije sa navedenim pokretom nisu praćeni fotografijama, čime se kreirala distanciranost pokreta od opozicionih političkih partija.

Kolaž 4.93. Fotografije tekstova istaknutih fotografijom o organizaciji „Otpor”, *Blic* (2000)

Retke sa fotografije posledica direktne konfrontacije pripadnika pokreta sa policijom.

Fotografija 4.13. Deo naslovne strane lista Blic (2000)

Zastupljenost fotografija Vojislava Koštunice naročito se povećala nakon njegovog izbora za zajedničkog kandidata opozicije na predsedničkim izborima. Zbog toga njegove fotografije između ostalog prate i tekstove o jedinstvu, zajedništvu i slogi, na kojima se on uglavnom nalazi u društvu svojih koalicionih partnera iz DOS-a.

Kolaž 4.94. Fotografije tekstova istaknutih fotografijom Koštunice, *Blic* (2000)

Tekstovi o aktivnostima opozicije isticali su pored toga i fotografijama ostalih lidera opozicije, pojedinačno i sa sastanaka i njihova zastupljenost povećavala je sama po sebi relevantnost navedene grupacije. Takođe, fotografijama su isticali i sukobi između SPO i ostatka opozicije.

Kolaž 4.95. Fotografije tekstova istaknutih fotografijom predstavnika opozicije, *Blic* (2000)

Iako je u listu *Blic* tekstovima kreirana podrška Zapada opoziciji, oni su retko praćeni zajedničkim fotografijama lidera opozicije i Zapada.

Kolaž 4.96. Fotografije tekstova istaknutih fotografijom o saradnji opozicije i Zapada, *Blic* (2000)

Uglavnom su tekstovi o pomoći Zapada opoziciji isticali fotografijama ili predstavnika Zapada ili predstavnika opozicije.

Kolaž 4.97. Fotografije tekstova istaknutih fotografijom o saradnji opozicije i Zapada, *Blic* (2000)

Iako je i po zastupljenosti fotografija o opoziciji očigledno da je u listu *Blice* kreirana sasvim drugačija slika o navedenoj političkoj grupaciji u odnosu na onu kreiranu u listu *Politika*, ono što naročito upotrebu fotografija u kreiranju simboličke slike lista *Blic* razlikuje od iste kreirane u listu *Politika* jesu fotografije sukoba, policijske represije, protesta i štrajkova, koji su u listu *Politika* prećutkivani. One govore više od svake reči.

Kolaž 4.98. Fotografije protesta opozicije kojim su se isticali tekstovi o opoziciji, *Blic* (2000)

Fotografije sukoba policije sa demonstrantima i brutalnosti policije naročito su dramatične.

Kolaž 4.99. Fotografije sukoba policije i demonstranata, *Blic* (2000)

Međutim, ono što je naročito interesantno u isticanju tekstova o aktivnosti opozicije u listu *Blic* jeste upotreba karikatura na kojima je predstavljen tadašnji predsednik Srbije. Primetno odsustvo direktne veze teksta sa karikaturnom stvaru mogućnost različitih tumačenja, a istovremeno kreira kritičku sliku o predsedniku samo „čitanjem” karikatura koje postaju semantički resursi slike koja nema direktne veze sa tekstom. Međutim, kada se one našu na jednom mestu postaju značajnske jedinice iste simboličke slike.

Predstavnici SPO, DSS, SDP i Koalicije „Vojvodina” juče izradili predlog

Zajednička platforma demokratske opozicije

KARIKATURA: STABOR

BEGRAD - Zarko Koran, koordinator Saveza demokratskih partija, Opatje Pribeviće, sekretar predsedništva Srpske narodne obojave, Dragana Vasilović, predsednik Koalicije „Vojvodina” i Vojislav Kostunica, predstavnici Demokratske stranke Srbije, u DSS poslovanje. Četiri predstavnika su se sastali u Beogradu da bi izradili zajedničku platformu demokratske opozicije.

Koalicija je na „Blic” rekao da su, arlo trito usaglasili nacrt platforme, na osnovu koje su formuli kome su predložili predložili DSS, Saveza za promenu i Koalicija „Vojvodina” i SDP. Pritu se odnosi na otvoreno

Vojislav Kostunica, lider DSS i predstanički kandidat DOS, poručio

Nisam harizmatični lider i veliki govornik

Neću u Beli dvor. Evropska unija vidi da je politika sankcija

BEGRAD, ŠARAC - Vojislav Kostunica, predstanički kandidat Demokratske stranke Srbije, izjavio je juče zadovoljstvo svojim političkim kompromisom” koje vodi po Srbiju.

Svečanost sam da ne upadam u harizmatične lider i veliki govornik koji izazivaju masu. Ja se više zalažem za koncept političkog koji ova program zasnuje na racionalnom delovanju i ljudje kojima se obratim su obični kao masa, rekao je Kostunica na sastanku u konferenciji za novinare održanoj u sedištu DSS.

Kostunica je naglasio da se njegova kampanja zasniva na razgovorima i političkoj saradnji sa političkim protivnicima.

KARIKATURA: STABOR

Yiadan Batle, koordinator Saveza za promenu, o zaključcima sastanka u Atini

Jedinstvo opozicije sad je i moralna obaveza

Podrškom opozicije Grčka okrevae leđa Miloševiću. Za referendum 100.000

BEGRAD - Glavni poruka sastanka predstavnika opozicije, opozicije i nevladinih organizacija na evropskom sastanku u Atini, rekao je Batle, koordinator Saveza za promenu „Vladana Batle, jeste da opozicija mora da dobije zajednički borbi na demokratske opozicije za promenu Miloševića.

Batle je na sastanku rekao da je opozicija morala da se formira i da se predstavnici partija koje su predložili podršku opoziciji za promenu Miloševića, rekao je Batle, koordinator Saveza za promenu „Vladana Batle, jeste da opozicija mora da dobije zajednički borbi na demokratske opozicije za promenu Miloševića.

Batle je na sastanku rekao da je opozicija morala da se formira i da se predstavnici partija koje su predložili podršku opoziciji za promenu Miloševića, rekao je Batle, koordinator Saveza za promenu „Vladana Batle, jeste da opozicija mora da dobije zajednički borbi na demokratske opozicije za promenu Miloševića.

KARIKATURA: STABOR

„Blic” anketa: Da li i kako udružena opozicija kreće u predizborno kam

Kontakt s dva miliona bir

BEGRAD - Sve opozicione stranke, osim SPO, donele su, na poslednjem sastanku udružene opozicije, odluku da učestvuju na ovogodišnjim lokalnim i svesnim izborima. U skladu sa odlukama u predizbornoj kampanji. I, kako su nam rekli predstavnici stranke, sve naredne aktivnosti opozicije, bice u skladu sa odlukama predizborne komisije. Predstavnici DSS, Zoran Djindjic, u igri sa „Blic”, rekao je da je kampanja SZP vere delimično krenula u 20 gradova u Srbiji, gde postoje sabori koji su napravili logistiku pripremu za izbore. Prema njegovim rečima, predstavnici SZP u Beogradu, ovi dana bice prevozene u iznimni stih, koji bi koordinirao sve aktivnosti.

„Nai ču je da do izbora kontaktiramo dva miliona birača u vidimo kolovo su njihova opredeljenja, kako bi na dan izbora uspešno izveli i ljudi glasali za nas, pa ako rezultat bude šifalovani, što očekujemo, jer Milošević ne može dobiti izbore bez izbornih manipulacija.

KARIKATURA: STABOR

Posle drugog sastanka ekspertskog tima opozicije za izradu zajedničke iz

Novi sukob zbog nači podele mandata SP

DSS i DSS pretenduju na „upružena” odbornička mesta. Dogovor

BEGRAD - Na sastanku ekspertskog tima udružene opozicije za određivanje izbornih lista, održano u Beogradu, predstavnici opozicije su se razjeli zbog načina podele mandata. DSS i DSS pretenduju na „upružena” odbornička mesta. Dogovor je ostvaren u poslednjem trenutku.

„Nai ču je da do izbora kontaktiramo dva miliona birača u vidimo kolovo su njihova opredeljenja, kako bi na dan izbora uspešno izveli i ljudi glasali za nas, pa ako rezultat bude šifalovani, što očekujemo, jer Milošević ne može dobiti izbore bez izbornih manipulacija.

KARIKATURA: STABOR

Lideri koalicije DAN na konferenciji za novinare poručili

Danas dogovor o mitingu 27. maja

BEGRAD - Lideri koalicije DAN (Državni demokratski narodni savezi, Nebojša Ević i Dusan Milošević) izjavili su juče očekivanje da se na današnjem sastanku opozicije bit postignut dogovor o daljim delovanju u borbi protiv represije režima.

Milosevic je rekao da se bit precizan sadržaj zajedničkog mitinga zakazano u subotu, i dodao da postoji ista podrška za konkretne akcije nakon mitinga, nije bilo da precizira o kakvim je predlozima reči. Povodom pisma koje je liderima opozicije uputio predsednik SD Vuk Obradović, Milosević je rekao

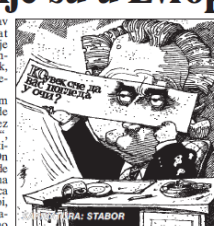
KARIKATURA: STABOR

Vojislav Kostunica u Gornjem Milanovcu, Ljigu i Ešaku

Koreni Srbije su u Evropi

GORNJI MILANOVAČ - Vojislav Kostunica, predstanički kandidat Demokratske opozicije Srbije obišao je desetog dana svoje predizborne kampanje Ljigu, Gornji Milanovac, Ešak, kao i selo Kostunice odakle potiče njegova porodica.

Važno je da čovek ima svest o svojim korenima jer dok se ovaj narod bude oslanjao na svoje korene živice bez obrta na sve muke koje ga snalaze”, rekao je Kostunica pred nekoliko stotina ljudi okupljenih u selu Kostunici. On je dodao da je država stabilna kada je grude ljudi koji imaju svest o svojim korenima i o okruženju kome pripadaju. Kostunica je naglasio da su koreni Srbije u Evropi, a ne u Aziji i među nesvrsanim zemljama i dodao da ni na našem tu moramo da gradimo državu u skladu sa našom

KARIKATURA: STABOR

Ekspertski tim opozicije o zajedničkoj izbornoj listi

Strasti se smirile, sastanak i danas

BEGRAD - Novi sastanak ekspertskog tima opozicije zaduženog za izradu zajedničke izbornih lista, održan danas u 12 sati, s obzirom na to da su juče održan sastanku u Demokratskom centru predstavnici svih opozicionih stranaka, osim Srpske pokreta obnove, nisu došli do konačnog rešenja koje bi zadovoljilo sve pristate.

Stranaci eksperti posle sastanka nisu izišli iz današnje izjave. Zamenik predsednika Demokratske stranke Zoran Živković kratko je rekao da se zadovoljio i

KARIKATURA: STABOR

Predstavnici opozicije o događajima u Požarevcu i okupljanju u

Srbija se nije plaš

Moguće održavanje mitinga u Požarevcu. Kampanja SZP od

BEGRAD - Lideri stranke udružene opozicije, dogovorili su se preključke da zbog sprečavanja održavanja mitinga u Požarevcu, zakazano za 15. maja, na teritoriji Srbije, u 15. sava, pod nazivom: „Stop teroru - Za demokratske izbore”.

Zoran Djindjic, predsednik DSS, istakao je da se miting opozicije 15. maja bit „protest protiv drakonskog rešenja prava u pokretu da se organizuje miting u Požarevcu”.

„Svrha mitinga je da pokažemo da se Srbija nije uplašila uprkos intervenciji policije. Na događajima u Požarevcu, Milošević je pokušao da se protiv njegove moći

KARIKATURA: STABOR

Kolaž 4.100. Fotografije tekstova istaknutih karikaturama Miloševića kojima se kreirala opozicija, *Blic* (2000)

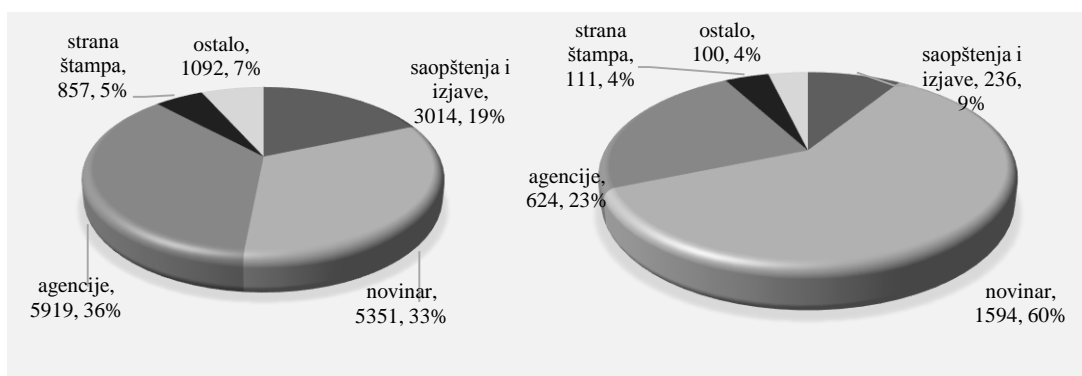
Kreirajući sliku o aktivnostima opozicije, *Blic* je istovremeno kreirao vrlo kritičku sliku o tadašnjem predsedniku protiv kojeg se ta opozicija borila. Snažna polarizacija političkih protivnika, naročito negativna slika Miloševića kreirala je neizgovoreni pritisak na opoziciju da učini sve kako bi se on uklonio sa vlasti. S druge strane vrednosno negativna homogenost karikatura izražava političku pristrasnost lista, što nije slučaj kada se radi o upotrebi fotografija. Milošević je kreiran kao izolovan, lider u zatvoru, čovek koji se plaši izbora i kome su oni balast, čija žena upravlja državom, koji guši slobodu štampe,

spreman da pokrade izbore, gotovo i sam svestan poraza koji ga čeka. Upotreba karikatura u kreiranju pritiska na opoziciju i Miloševićevog skorog odlaska sa vlasti, najbolji je dokaz kreiranja višeslojne, višeznačne simboličke slike, a ne jednostavne propagandne poruke, čija intencionalnost je izvesna ali ne i do kraja definisana.

4.3. Izbor autora kao poluga relevantnosti teksta

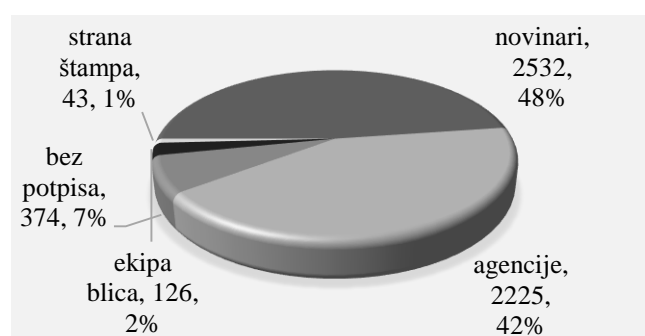
Tumačenje medijske slike i medijskog teksta nepotpuno je bez sagledavanja autora medijskih sadržaja i njihove pozicije. U tom smislu izbegavanje autorizacije medijskih sadržaja samo po sebi predstavlja onemogućavanje da se uoče ciljevi, motivi i intencija njihovih kreatora. S druge strane, pozivanje na autoritet autora pojačava semantičko polje relevantnosti sadržaja i usmerava ih u pravcu tumačenja autora. Sam proces interpretacije nije dakle nastojanje da se otkrije šta je autor hteo da kaže, već usaglašavanje vlastitog toka razumevanja sa simboličkim potencijalima poruke koju je kreirao autor. Sagledavanje autora postaje sastavni deo tumačenja njegovih poruka. Autorizacija se sagledava sa aspekta relevantnosti sadržaja, do nivoa da se pozivanje na autora smatra propagandnom tehnikom. Simboličke konstrukcije medijske slike ili teksta kreirane u cilju usmeravanja tumačenja ne bi bile efikasne ukoliko bi bile „ranjive” sa aspekta njihove objektivnosti. Ekvivalentnost između realnog događaja i njegovog simboličkog otiska u medijima kao osnovni pokazatelj objektivnosti informativne prakse postaje ugrožena onog momenta kada se raskine ta veza usled upotrebe propagandnih poluga i tehnika u simboličkoj konstrukciji. U tom smislu, konstrukcija prividne objektivnosti zauzima mesto stvarne objektivnosti i postaje predmet i sastavni deo simboličke konstrukcije. Kao ključni element u konstrukciji prividne objektivnosti kao poluge propagande javlja se manipulacija autorima tekstova. Naime, identitet i objektivnost jednog medija, pa i lista *Politika* tokom 2000. godine uglavnom odslikavaju tekstovi novinara tog medija, a nakon toga i drugi zastupljeni tekstovi koji su proizvod ili drugih medija ili agencija, koji su selektovani i prezentovani i čine deo njegove simboličke konstrukcije. Pitanje objektivnosti, dakle, različito je u analizi tekstova koji su proizvod novinara, od analize objektivnosti prenetih vesti agencija, tekstova iz strane štampe ili saopštenja i izjava političkih partija u slučaju *Politike* uglavnom vladajućih. Upravo na

toj razlici autora tekstova *Politika* je gradila svoju prividnu objektivnost. Naime, simbolička konstrukcija Zapada i Amerike bila je više proizvod novinara i dopisnika lista, dok su simboličke konstrukcije unutarpolitičkih dešavanja, a naročito opozicije uglavnom bile rezultat tekstova čiji su autori bili agencija *Tanjug* ili su bile građene saopštenjima političkih partija na vlasti. U tom smislu, simbolička konstrukcija lista *Politika* tokom 2000. godine, a naročito do 5. oktobra imala je karakter oglasne table na šta ukazuje i konstrukcija tekstova sa aspekta njegovih autora. Naime, od 16.233 analiziranih tekstova, 5.351 tekst potpisali su novinari i dopisnici lista *Politika*, 5.919 tekstova bili su proizvod agencija, uglavnom agencije *Tanjug*, u manjoj meri agencije *Beta* i inostranih agencija, 3.014 tekstova predstavljali su saopštenja uglavnom vladajućih partija (bez potpisa ili ih je preneo *Tanjug*), 857 tekstova preneti su iz strane štampe, dok su 1.092 tekst činili grupu tekstova ostalo (nepotpisani, drugi autori). Pored toga što se simbolička konstrukcija lista *Politika* tokom 2000. godine uglavnom zasnivala na izveštajima agencije *Tanjug*, saopštenjima vladajućih političkih partija i izjavama zvaničnika na konferencijama za štampu, može se uočiti jedna pravilnost koja čini srž konstrukcije prividne objektivnosti lista. Naime. tekstovi koji su za predmet imali teme koje se nisu mogle čulno domašiti od većine čitalaca bili su rezultat u većoj meri autora lista *Politika*, dok su tekstovi koji su za predmet imali svakodnevna dešavanja rezultat izveštavanja agencije, ili lokalnih dopisnika lista koji su se potpisivali inicijalima. U svakom slučaju, ova strategija na svojoj površini imala je jednostavnu strukturu, koja je tek u svom zaleđu dobijala svoj pravi smisao.

Grafikon 4.17. Struktura autora tekstova u listu *Politika* pre i posle 5. oktobra

Da se je reč o pokušaju distanciranja, tj. stvaranja prividne objektivnosti lista svedoči i struktura autora tekstova nakon 5. oktobra. Naime, nakon 5. oktobra značajno je porastao udeo tekstova čiji su autori novinari lista *Politika*, čime se odgovornost samog lista za objektivnost informisanja vratila u list i nije više bila izmeštena i zavisila od saopštenja i izveštaja agencija. Primetićemo da se ta struktura, kao uostalom i u zastupljenosti tekstova različite problematike nakon 5. oktobra vrednosno približava strukturi u listu *Blic*, u kome tokom čitave godine postoji kontinuirana dominacija novinara kao autora tekstova.

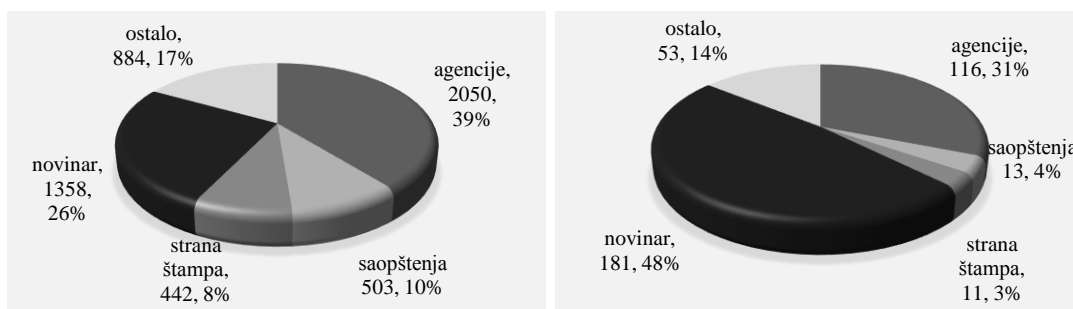
Grafikon 4.18. Struktura autora tekstova, list *Blic*, 2000.

Međutim, ovde treba naglasiti da su, za razliku od lista *Politika*, u listu *Blic* saopštenja i izjave političkih partija uglavnom potpisivani inicijalima, pa je to donekle uticalo i na formiranje ovakve strukture. Osim toga, primetno je da u listu *Blic* postoji minimalna zastupljenost strane štampe i tekstova koje je potpisala redakcija (grupni autor), a da je broj nepotpisanih tekstova relativno visok, te da je u tom smislu struktura po autorima jednostavna. Ono što je najbitnije jeste da postoji značajna dominacija tekstova čiji su autori novinari lista bez obzira na činjenicu da je veliki broj tekstova potpisan inicijalima. Osim toga svi tabloidi rado skidaju sa sajtova drugih medija ili izvora gotove tekstove koje malo skrate pa objave. To je jako razvijen posao krađe tuđe intelektualne svojine.

4.3.1. Autori tekstova u simboličkoj konstrukciji Zapada

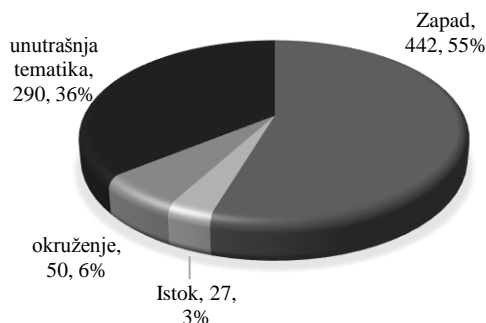
4.3.1.1. Politika

U konstrukciji Zapada u listu *Politika*, što se autora tekstova tiče, zastupljena je slična struktura kao na nivou lista tokom 2000. godine. Međutim, razlika u strukturi autora pre i nakon 5. oktobra ukazuje na stepen manipulacije autorima tekstova, intenzitetom i frekvencijom tekstova sa navedenom tematikom.

Grafikon 4.19. Struktura autora tekstova kojima se kreirao Zapad do 5. oktobra i posle tog datuma, list *Politika* (2000)

Naime, pored toga što je smanjen broj tekstova kojima se konstruiše Zapad, nakon 5. oktobra znatno je u toj konstrukciji smanjen udeo agencija, naročito *Tanjuga*, strane štampe i saopštenja političkih partija. Iako je udeo u strukturi tekstova iz strane štampe u konstrukciji Amerike neznatno veći od prosečnog udela (8% u odnosu na 5%) značaj strane štampe u konstrukciji je bio znatno veći s obzirom da se od ukupnog broja tekstova iz strane štampe 50% odnosilo na konstrukciju SAD i Zapada

Grafikon 4.20. Struktura strane štampe kao izvora u simboličkoj konstrukciji tema, list *Politika*, 2000.

Tekstovi iz strane štampe imali su funkciju stvaranja prividne objektivnosti. Naime, od 442 teksta preuzeta iz inostranih medija, 291 tekst preuzet je iz medija Amerike, Nemačke, Francuske i ostalih zemalja Zapada. Ti tekstovi, uglavnom negativno do 5. oktobra, a nakon tog datuma uglavnom pozitivno doprinose simboličkoj konstrukciji Zapada i glavni su argument istinitosti izveštavanja *Politike*. U njima zapadni mediji iznose tvrdnje kojima se potkrepljuju navodi agencije *Tanjug* i novinara *Politike* o patologiji jedne supersile,¹²³⁴ da Kosovo predvode neuračunljivi fanatici,¹²³⁵ da je zapadni moral na putu velikog kraha,¹²³⁶ da je politika Zapada i NATO prema Kosmetu katastrofa,¹²³⁷ da je svet priznao fijasko na Kosmetu,¹²³⁸ da je strategija NATO prljava,¹²³⁹ da je Vesli Klark masovni ubica,¹²⁴⁰ o tajnom planu za kolonizaciju Balkana¹²⁴¹, o ratnim zločinima i porazu NATO,¹²⁴² da je NATO agresija lična osveta prema Srbiji,¹²⁴³ da NATO priznaje poraz,¹²⁴⁴ da je sve oko Kosova u znaku laži i prevare.¹²⁴⁵ U kombinaciji sa upotrebom tekstova iz inostrane štampe u simboličkoj konstrukciji Zapada, *Politika* je koristila i njihovo pozicioniranje na naslovnim stranama, kao i korišćenje reči zamki kao poluga značenja u tekstu. Upotreba strane štampe u simboličkoj konstrukciji Zapada u ovolikoj meri imala je svojevrsnu ulogu poluge autoriteta. Naime, *Politika* je eksploatisala mogućnost da se smisao značenja određenog teksta, van semantičkog i socijalnog konteksta u kome se koristi menja, pa se kritika lidera Zapada od strane zapadne štampe kao demokratsko dostignuće u toj zemlji u *Politici* predstavlja kao krucijalni dokaz istinitosti i objektivnosti lista, iako se radi o simulovanom dokazu. Tekstovi iz strane štampe u listu *Politika* imali su svoju ulogu u konstrukciji sukoba Istoka i Zapada s obzirom na to da je značajan broj tekstova prenošen iz kineske i ruske štampe kojima se kritikovao Zapad i koji su na specifičan, posredan način ukazivali i na zvanični sukob. Sličnu ulogu poluge autoriteta na kojoj se zasnivala prividna objektivnosti imali su tekstovi u kojima su se prenosili stavovi javnih ličnosti sa međunarodnim ugledom.

---

¹²³⁴ Patologija jedne supersile, 17. januar, strana 4

¹²³⁵ Kosovo predvode neuračunljivi fanatici, 18. januar, naslovna strana

¹²³⁶ Zapadni moral na putu velikog kraha, 1. februar, strana 2

¹²³⁷ Politika Zapada i Nato prema Kosmetu prava katastrofa, 11. februar, strana 19

¹²³⁸ Svet priznao fijasko na Kosmetu, 13. februar, naslovna strana

¹²³⁹ Prljava strategija NATO, 16. februar, strana 6

¹²⁴⁰ Vesli Klark masovni ubica, 26. februar, naslovna strana

¹²⁴¹ Tajni plan Evropske unije o kolonizaciji Balkana, 26. februar, naslovna strana

¹²⁴² Činili ratne zločine, doživeli poraz i poniženje, 11. mart, naslovna strana

¹²⁴³ Lična osveta prema Srbiji, 14. mart, naslovna strana

¹²⁴⁴ Priznaju poraz, 21. mart, naslovna strana

¹²⁴⁵ Sve u znaku laži i prevare, 30. maj, strana 2

Iako nije eksploatisana u obimu kao prethodna, ova poluga je bila značajna sa aspekta ideološke potpore dominantnim stavovima u listu. U ovu vrstu tekstova spadali su tekstovi koji su prenosili stavove Noama Čomskog, koji je u njima tvrdio da je zapadno društvo korumpirano, nemilosrdno i militantno,¹²⁴⁶ da su multinacionale koncentri zla,¹²⁴⁷ da je pokret protiv globalizacije nezaustavljiv¹²⁴⁸ itd., zatim tekstovi bivšeg francuskog generala Pjera Galoa, koga *Politika* predstavlja kao „najuvažnijeg geopolitičara današnjice”¹²⁴⁹, kojima se plasiraju ideje i kreira simbolička slika o porazu Zapada u obračunu sa Jugoslavijom.¹²⁵⁰ Pored navedenih, u *Politici* su kao „poluge autoriteta” korišćeni autori Aldo Bernardini koga *Politika* predstavlja kao uglednog eksperta za međunarodno pravo, profesora univerziteta u Teramu,¹²⁵¹ Aleksandar Zinovjev, ruski pisac,¹²⁵² Majkl Parenti, profesor političkih nauka i američki pisac,¹²⁵³ Boris Olejnik, ukrajinski novinar,¹²⁵⁴ Jirži Dinstbir, specijalni izaslanik UN za ljudska prava u bivšoj Jugoslaviji,¹²⁵⁵ Đerđ Konrad, mađarski pisac,¹²⁵⁶ Gregori Elič, američki publicista,¹²⁵⁷ Iv Bataj, francuski historičar,¹²⁵⁸ Mišel Kolon, belgijski publicista,¹²⁵⁹ Peter Handke, austrijski pisac¹²⁶⁰ i mnogi drugi. Poluga autoriteta, bilo da se radi o autoritetu autora ili autoritetu izvora, pojačava značaj simboličke dimenzije značenja i predstavlja jednu vrstu garancije da su simboličke konstrukcije iza kojih se nalaze ti autoriteti stabilne i pre svega objektivne i tačne građevine. Tekstovi iz strane štampe i tekstovi u kojima se prenose izjave javnih ličnosti uglavnom su upotrebljavani u simboličkim konstrukcijama pogrešne politike i poraza Zapada, pogrešne politike koju vodi u odnosu na Srbiju i na

---

¹²⁴⁶ Korumpiranost elita u vodećim zapadnim zemljama, 11. januar, naslovna; Zapadno društvo militantno i nemilosrdno, 24. februar, strana 2

¹²⁴⁷ Čomski: Multinacionale su koncentri zla, 5. septembar, naslovna strana

¹²⁴⁸ Čomski: Pokret protiv globalizacije biće nezaustavljiv, 12. maj, strana 6

¹²⁴⁹ Dva saveznička poraza Miloševićeva pobeda, 8. januar, naslovna strana

¹²⁵⁰ Totalni poraz Nato, 6. april, strana 4; Kapitulacija Olbrajtove, 7. april, strana 4; Saveznici upali u sopstvenu zamku, 10. januar, strana 4

¹²⁵¹ Profesor Bernardini: Ono što su evropske vlade učinile prema SRJ je zločin, 9. april naslovna strana, Front protiv imperijalizma, 3. maj, strana 2

¹²⁵² Prema Srbiji Zapad prešao sve granice izdržljivosti, 28. januar, naslovna strana

¹²⁵³ Tragovi ubica Pavla Bulatovića vode do CIA, 1. jun, naslovna strana

¹²⁵⁴ Srbi narod nepokoran, 24. januar, strana 4

¹²⁵⁵ Nijedan pozitivan rezultat agresije Nato, 26. januar, strana 3; Ratove u Bosni i na Kosmetu finansirale međunarodne zločinačke organizacije 30. avgust, naslovna strana

¹²⁵⁶ Raketama na istinu, 26. januar, strana 2; Narod dugog pamćenja, 28. januar, strana 2

¹²⁵⁷ Nasilje uobičajeni metod ubeđivanja, 14. januar, strana 17

¹²⁵⁸ Neke zemlje zapadne Evrope američki sateliti, 5. maj, strana 17

¹²⁵⁹ SAD pod kontrolom drže Evropu, 28. april, strana 3; Agresiji na SRJ prethodila velika medijska laž, 25. jul, strana 14

¹²⁶⁰ Razaranjem Jugoslavije razorena prava Evropa, 10. februar, strana 4

čitav svet. Oko 25% tekstova iz strane štampe, ali i tekstova u kojima se prenose stavovi istaknutih javnih ličnosti našlo je mesta na naslovnim stranicama *Politike*, što je dodatno pojačavalo njihov značaj. Ako se uzme u obzir podatak da su samo četiri teksta iz strane štampe dovela u vezu Zapad i opoziciju u Srbiji, to merodavno govori da ta vrsta „objektivnosti” nije smatrana neophodnom u konstrukciji navedene veze koja je najverovatnije smatrana očiglednom. Isti je slučaj kada se kao autori javljaju agencija *Tanjug* ili kada su tekstovi rezultat novinarske prakse. U tom smislu tekstovi iz strane štampe bili su svojevrsan „dokaz” tekstovima čiji su autori novinari *Politike* ili agencije, naročito *Tanjug*. Naime, u samo 1,25% tekstova čiji su autori novinari, a kojima se u simboličkoj sferi konstruisao Zapad, opozicija se u negativnom kontekstu dovela u vezu sa njim, dok je taj procenat još manji kada se radi o izveštavanju agencija. Konstrukcija Zapada i njegove veze sa opozicijom u Srbiji (do 5. oktobra) nadoknađivana je saopštenjima. U 21% tekstova kojima se konstruisao segment simboličke slike Zapada, a koji su rezultat saopštenja političkih partija, opozicija se dovela u vezu sa Zapadom i to u najnegativnijem kontekstu. Uglavnom se radilo o saopštenjima političkih partija na vlasti ali i minornih političkih partija kao što su Radikalna stranka levice „Nikola Pašić”, Nova komunistička partija, Patriotski savez Jugoslavije itd. Konstrukcija simboličke slike Zapada čiji su potpisnici novinari uglavnom se zadržavala na njegovoj kritici, argumentaciji te kritike, plasiranju ideja koje su alternativa globalizaciji, kapitalizmu, koje su imale prizvuk i ideološke, levičarske paradigme. Oko 14,7% tekstova čiji su potpisnici novinari, a kojima se konstruisala simbolička slika Zapada našli su svoje mesto na naslovnim stranama, što dovoljno govori o značaju i načinu konstrukcije navedenog segmenta simboličke slike lista *Politika*. Različit pristup u simboličkoj konstrukciji Zapada otkriva nam i potvrđuje semantička formula lista *Politika*, tj. semantičko-smislaono zaleđe na kome je zasnovana.

4.3.1.2. *Blic*

Za razliku od lista *Politika* gde postoji približan odnos između novinara kao autora i novinskih agencija, u listu *Blic* dominantne su agencije kao autori tekstova koji se pojavljuju u simboličkoj konstrukciji teme Zapad. Čak 64% tekstova kojima se kreirao segment simboličke slike navedenog lista su proizvod rada agencija. Međutim, ovde treba

naglasiti da ovako visoka zastupljenost agencija kao autora tekstova u suštini znači da list *Blic* nije vršio selekciju događaja, već selekciju agencijskih vesti kojima će se u simboličkoj sferi kreirati Zapad. Inače, nikako ne smemo izgubiti iz vida da se za razliku od lista *Politika* radi o mnogo manjem broju tekstova, gotovo neangažovanih sa aspekta koncepcije simboličke slike, tako da se irelevantnost navedene teme i u pogledu autora u listu *Blic* apsolutno potvrđuje, naročito kada se ima u vidu priroda i struktura agencijskih vesti. Interesantno je primetiti da u strukturi autora tekstova kojima se konstruisala simbolička slika Zapada postoji velika zastupljenost nepotpisanih tekstova, čak 11%, koji predstavljaju oblik „prepričavanja” agencijskih vesti. U ovoj grupi tekstova između ostalog su zastupljeni vrednosno negativni tekstovi o Zapadu, slični onim koji su zastupljeni i u listu *Politika*. Tako na stranicama *Blica* saznajemo da su Kfor i Unmik uz teroriste,¹²⁶¹ da je Al Gor, predsednički kandidat, „na vreme prestao da uzima marihuanu”,¹²⁶² i da beži od Klintona,¹²⁶³ da Hag brani NATO¹²⁶⁴ itd. Novinari kao autori zastupljeni su u 22% tekstova, dok je strana štampa zastupljena sa 3% tekstova u kreiranju Zapada u listu *Blic*.

4.3.2. Autori tekstova u simboličkoj konstrukciji Istoka

4.3.2.1. *Politika*

U simboličkoj konstrukciji Istoka značajan udeo sa aspekta autora imali su tekstovi koji su prenosili agencijske vesti, zatim tekstovi čiji su autori novinari, a nakon toga saopštenja, u ovom slučaju više zvaničnika, ruskih i jugoslovenskih odnosno srpskih, delegacija, dok su saopštenja političkih partija što se broja tiče minorna. Od svih agencija najzastupljenija je agencija *Tanjug*, koja je uglavnom prenosila vesti o ekonomskom napretku Rusije¹²⁶⁵ i Kine,¹²⁶⁶ problemima koje su imale sa separatizmom i

---

¹²⁶¹ Kfor i Unmik uz teroriste, *Blic*, 24. januar, strana 2

¹²⁶² *Blic*, 26. januar, strana 2

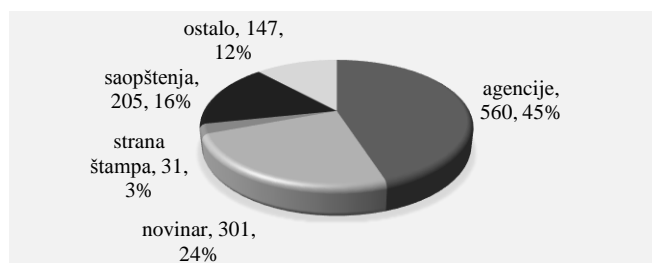
¹²⁶³ *Isto*, 15. avgust, strana 4

¹²⁶⁴ *Isto*, 8. jun, strana 8

¹²⁶⁵ Suficit pomaže rublji, 4. januar, strana 8; Rekordna vrednost akcija, 5. januar, strana 8; Rusija neće da bude samo posmatrač na evropskoj sceni, 23. januar, strana 2; Povratak Moskve na finansijsko tržište, 16. februar, strana 9; Nova era ekonomskog rasta, 29. mart, strana 8

¹²⁶⁶ Novi ciklus ubrzanog rasta, 19. jul, strana 8

terorizmom,¹²⁶⁷ američkoj zainteresovanosti za ruske energente,¹²⁶⁸ ekonomskoj saradnji Rusije, Kine i SRJ odnosno Srbije,¹²⁶⁹ podršci koju Rusija pruža SRJ,¹²⁷⁰ saradnji Kine, Rusije i Indije¹²⁷¹ itd.

Grafikon 4.21. Struktura autora tekstova u kreiranju Istoka, list *Politika*, 2000.

Ovi tekstovi bili su znatno vrednosno neutralniji od tekstova koje je ova agencija kreirala o Zapadu. Samo 6,7% tekstova agencije *Tanjug* kojima se kreirao Istok odnosilo se na sukob sa Amerikom.¹²⁷² Sličan je slučaj i kada su kreatori tekstova bili novinari. U fokusu njihovih interesovanja su uspon Rusije i Putina,¹²⁷³ glorifikacija napretka Kine i Indije, borba protiv terorizma i separatizma navedenih država.¹²⁷⁴ Veliki broj tekstova koji su za temu imali Istok, čak 35% čiji su potpisnici novinari našlo se na naslovnim stranicama *Politike*, što je za razliku od 14% autorskih tekstova o Zapadu mnogo veći procenat i potvrđuje ranije teze da se relevantnost manjeg broja tekstova na temu Istok pokušavala nadoknaditi njihovim pozicioniranjem, grafičkim opremanjem itd. Analiza tekstova čiji su kreatori novinari i agencije (naročito *Tanjug*) koji su se odnosili na Istok, u poređenju sa tekstovima kojima se u semantičkoj sferi konstruisao Zapad, na značenjsko-

¹²⁶⁷ Kina neće tolerisati separatizam, 30. januar, naslovna strana; Masovna predaja terorista, isto; Nastavljaju se borbe u Groznom, 3. februar, strana 2

¹²⁶⁸ Ameriku zanima nafta, 7. jul, strana 4

¹²⁶⁹ Specijalni odnosi SRJ i Kine potvrđeni u praksi, 14. jun, strana 2

¹²⁷⁰ Rusija strateški spoljnotrgovinski partner SRJ, 22. jun, strana 8; Dalji razvoj saradnje SR Jugoslavije i Ruske Federacije, 14. avgust, strana 2; Učvršćenje svestrane saradnje, 29. avgust, strana 2; Bez carina i uvoznih dažbina, 29. avgust, strana 8,

¹²⁷¹ Odnosi Kine i Rusije na putu stabilnog razvoja, 14. januar, strana 3; Produbljivanje strateškog i kooperativnog partnerstva, 23. februar, strana 3; Kina i Indija odlučno uz Rusiju, 27. april, strana 4; Peking i Moskva na istom kursu, 6. septembar, naslovna strana

¹²⁷² Rusija sada vidi Zapad kao pretnju, 16. januar, strana 2; Preti nova trka u naoružavanju, 4. februar, str. 2; Suprotstavljanje diktatu administracije SAD, 17. februar, strana 2

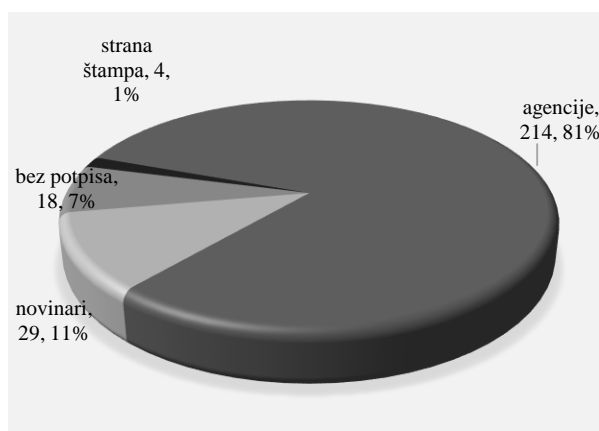
¹²⁷³ Novi start za Ruse, 14. mart, strana 8

¹²⁷⁴ Teroristi prinuđeni na povlačenje, 12. januar, naslovna strana; Bez milosti protiv separatista, 13. februar, naslovna strana; Kina ne isključuje upotrebu sile u rešavanju tajvanskog problema, 1. mart, naslovna strana.

simboličkom nivou otkriva verovatno jednu skrivenu tajnu i tadašnje politike vladajućih struktura koja se preivala u *Politici*, da glorifikacija Istoka nije bila u ravni satanizacije Zapada. Objektivnost tekstova o Istoku ukazuje na potencijalnog ali ne i sigurnog saveznika bez obzira na tekstove kojima se veliča savezništvo, dok je Zapad siguran i utvrđen neprijatelj koji se satanizuje teškom semantičkom artiljerijom. Veliki broj tekstova čiji je kreator bila agencija *Tanjug* u strukturi tekstova kojima se konstruisao Istok kreira jednu vrstu distanciranja lista i upitnost Istoka kao pouzdanog saveznika, što može predstavljati i pokazatelj političkog stava vrha države, tadašnje SRJ.

4.3.2.2. *Blic*

Struktura autora u konstrukciji Rusije i Kine u listu *Blic* potvrđuje nezainteresovanost lista na navedenu temu, koja se između ostalog ogleda i u maloj zastupljenosti tekstova u simboličkoj slici sveta koji je kreirao.

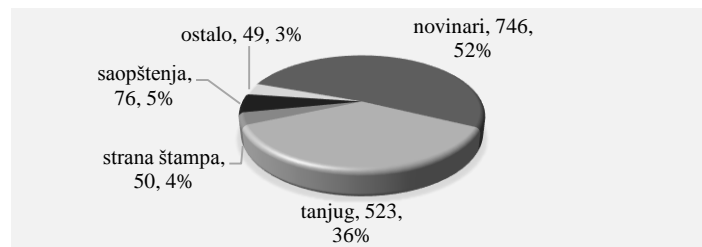
Grafikon 4.22. Struktura autora tekstova kojima se kreirao Istok, list *Blic*, 2000.

Veliki broj tekstova kojima se kreirala navedena tema u listu *Blic* predstavlja, kao i u konstrukciji Zapada, u najvećoj meri izbor agencijskih vesti kao rezultat u najmanju ruku nezainteresovanosti lista za navedenu tematiku. Pritom, naročito treba imati u vidu da se radi o vrednosno neutralnoj grupi tekstova, nepristrasnoj i po broju veoma malo zastupljenoj u simboličkoj slici lista *Blic*.

4.3.3. Autori tekstova u konstrukciji okruženja

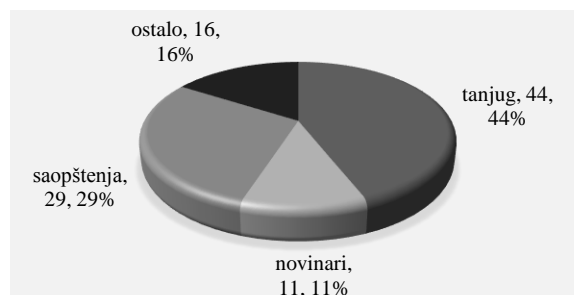
4.3.3.1. Politika

Za razliku od simboličke konstrukcije Istoka, Zapada i unutrašnje problematike, struktura tekstova sa temom okruženja po autorima razlikovala se u tome što su u njenom kreiranju novinari i dopisnici *Politike* imali primat. Bez obzira na to što su tekstovi o okruženju uglavnom do 5. oktobra bili pretežno negativni ili neutralni, struktura tekstova po autorima ukazuje na to da su oni uglavnom bili van osnovne manipulativne ose smisla lista.

Grafikon 4.23. Struktura autora tekstova kojima se kreiralo okruženje, *Politika*, 2000.

Tekstovima čija je tema bila uglavnom vezana za okruženje, a čiji su kreatori agencija *Tanjug*, kao i ostali autori izveštavalo se o brojnim problemima, ekonomskim, političkim nesuglasicama, sukobima itd., koji uglavnom, osim tekstova o Dodiku i Republici Srpskoj, nisu imali veze sa političkim sukobima i protivurečnostima u SRJ, osim u malom, gotovo zanemarljivom broju tekstova. Zbog toga se u njihovoj konstrukciji nisu koristili „teški izrazi”, bilo je dovoljno ukazati na probleme koji su se procenjivali kao realni - otpuštanje radnika, politički sukobi, ekonomski problemi itd. u funkciji poređenja sa situacijom u SRJ. Simbolička konstrukcija Dodika odudara od navedenog koncepta i u analizi autora tekstova što ga dovodi u vezu sa manipulativnim modelom lista, tj. propagandnim i persuazivnim ciljevima. Naime, za razliku od strukture autora tekstova koji su za temu imali okruženje u kojoj preovlađuje novinar kao kreator, u simboličkoj strukturi kojom se kreirao Dodik kao političar, protivnik političkih partija na vlasti u SRJ i Srbiji preovlađuju izabrani tekstovi agencije *Tanjug*, zatim saopštenja i novinari, što nas vraća u manipulativnu strukturu lista.

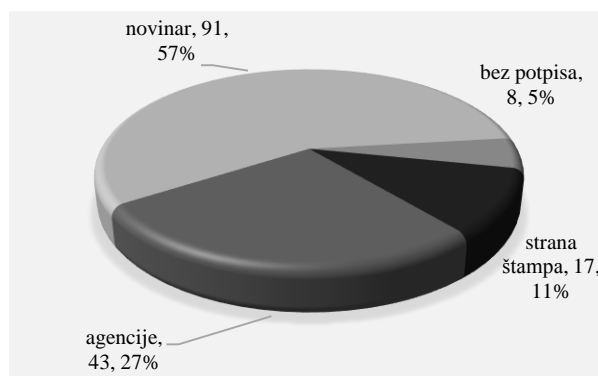

Grafikon 4.24. Struktura autora tekstova kojima se kreirala simbolička slika Dodika, *Politika*, 2000.

Naime, tekstovi o Dodiku više su ocene nego izveštavanje o njegovim aktivnostima ili događajima u kojima učestvuje. U njegovoj simboličkoj konstrukciji retki su izrazi poput izdajnik, petokolonaš ili strani plaćenik. On prema *Politici* vodi katastrofalnu politiku koja je doživela fijasko i povlači poteze na štetu RS.¹²⁷⁵

4.3.3.2. *Blic*

Oscilacija relevantnosti na osi autorizacije tekstova kojima se kreiralo okruženje u listu *Blic* išlo je, bez obzira na mali broj tekstova, u prilog većeg značaja navedenih tema.

Grafikon 4.25. Struktura autora tekstova kojima se kreiralo okruženje, *Blic* (2000)

Očigledno je posredna veza koja se uspostavlja tekstovima kojima se kreirala Hrvatska u kojoj je na izborima pobedila opozicija i Republika Srpska, u kojoj je Milorad Dodik

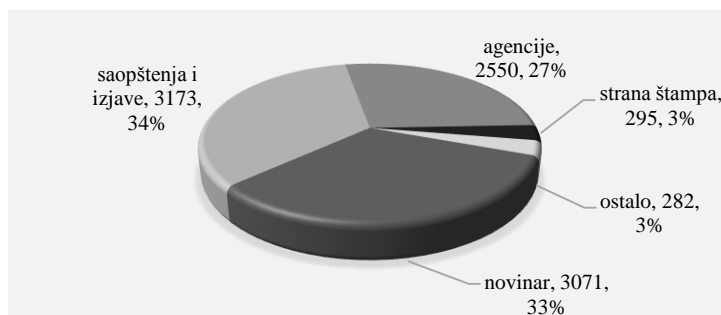
¹²⁷⁵ Katastrofalni rezultati vlade RS, 13. jun, strana 21; Povlači poteze na štetu RS, 2. jun, strana 20; Dodikova politika doživela fijasko, 30.jul, strana 16

bio osvedočeni Miloševićev politički protivnik ipak ostavilo traga i na relevantnost navedenih tekstova u listu *Blic*. Samo u tom svetlu može se eventualno sagledavati zainteresovanost i iritabilnost *Blica* za dešavanja u navedenim republikama. Ključ za razumevanje sveta *Blic* je kreirao na razmeđu borbe za demokratizaciju u Srbiji, a slični primeri u Hrvatskoj ili Republici Srpskoj imali su i sličnu relevantnost. U svakom slučaju, polazeći od pretpostavke da stepen izbora autora tekstova korelira sa zainteresovanošću lista za određene teme, onda je ova tema bez obzira na mali broj tekstova ipak imala veći stepen relevantnosti od onog koji je definisan prisustvom malog broja tekstova, njihovom pozicijom ili zastupljenošću fotografije ili karikature koja ih je isticala. Njihova analoška priroda dodeljivala im je posredno relevantnost više kao primer, a manje u formi veze sa dešavanjima u Srbiji.

4.3.4. Autori tekstova u kreiranju unutrašnjopolitičkih dešavanja

4.3.4.1. Politika

Analiza heterogene grupe tekstova upotrebljenih u procesu legitimizacije i delegitimizacije, sa aspekta autora pokazuje da su u 33% tekstova autori novinari, u 34% tekstova su tekstovi rezultat saopštenja, 27% tekstova su agencijske vesti, uglavnom agencije *Tanjug*, 3% su tekstovi iz strane štampa i 3% su ostali tekstovi (nepotpisani i ostali).

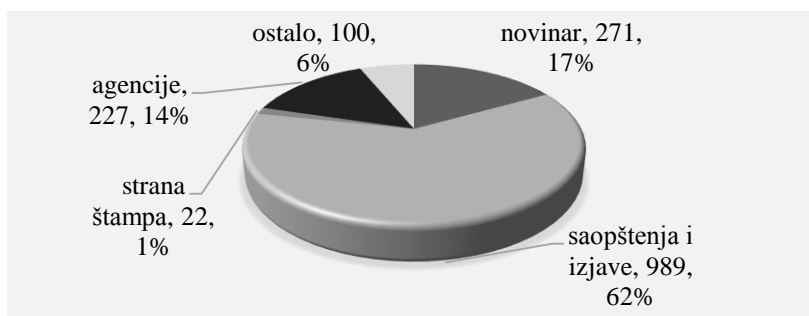
Grafikon 4.26. Struktura autora tekstova kojim su se krirala unutrašnjopolitička dešavanja, *Politika* (2000)

Navedena struktura autora govori o dislociranosti autora tekstova kojima se kreirao navedeni segment simboličke slike u listu *Politika* izvan lista. To znači da konstrukcija

navedene slike nije bila rezultat reprezentacije događaja, već izbora gotovih agencijskih saopštenja ili saopštenja i izjava zvaničnika iz političkih partija, institucija i dr. U tom smislu *Politika* zaista može biti oslobođena odgovornosti za sadržaj tekstova, ali nikako odgovornosti za izbor tih tekstova koje je predstavljala kao informaciju.

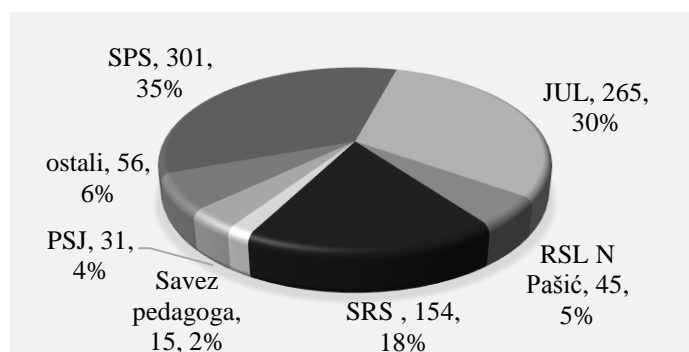
4.3.4.1.1. Autori u procesu delegitimizacije

Simbolička konstrukcija tekstova u listu *Politika* koja je bila rezultat procesa delegitimizacije do 5. oktobra kreirala je opoziciju u Srbiji i vlast u Crnoj Gori kao neprijatelja. Ona je bila u direktnoj korelaciji sa stavovima vladajućih partija u Srbiji i više je bila njihova eksplikacija nego simbolički ekvivalent političkih partija koje su činile opoziciju. Odsustvo distance od vladajućih političkih stavova u vezi političkih protivurečnosti u Srbiji i načina njihovog rešavanja, *Politika* je sa aspekta objektivnosti pokušala da prevaziđe selekcijom autora tekstova kojima se u simboličkoj sferi konstruisala politička borba. Naime, simbolička konstrukcija opozicije u Srbiji u listu *Politika* uglavnom je bila rezultat saopštenja vladajućih političkih partija, koje je prenosio *Tanjug*. U tom smislu, ta konstrukcija je u značenjsko-semantičkom smislu bila izmeštena izvan lista i kroz list plasirana, što je sa jedne strane odslikavalo pokušaj distanciranja lista od njih u cilju stvaranja privida objektivnosti, a istovremeno u sadržinskom smislu kreiranje povezanosti simboličke konstrukcije Zapada sa opozicijom u cilju njene diskvalifikacije. Od ukupno 1.609 tekstova kojima se konstruisala opozicija u listu *Politika* do 5. oktobra, 867 tekstova su vesti agencije *Tanjug* ili saopštenja političkih partija na vlasti sa konferencija za štampu koji uglavnom nisu bili potpisani.

Grafikon 4.27. Struktura autora tekstova u procesu delegitimizacije opozicije, list *Politika*, 2000.

Nizak procenat tekstova koje su potpisali novinari lista *Politike*, a koji su ugrađeni u simboličku konstrukciju opozicije potvrđuje da se radilo o pokušaju stvaranja prividne objektivnosti i distanciranja. Kada se uzme u obzir da su i izjave zvaničnika uglavnom prenošene posredstvom agencije *Tanjug*, onda se dobija kompletna slika o semantičko-značenjskoj dislociranosti konstrukcije opozicije izvan lista. Događaji kao što su konferencije za štampu, pisana ili druga saopštenja kao simulovani događaji, prerastaju u simulovanu simboličku stvarnost ne samo sa aspekta označavanja stvarnosti tj. opozicije, već i pokušaj njene ekskomunikacije i dislociranje izvan sfere političkog sistema. Struktura prenetih saopštenja na stranicama *Politike* više nam govori o ideološkoj lokaciji kreatora simboličke slike opozicije i daje odgovor na mogući uticaj koji je list trpeo. Najveći broj prenetih saopštenja su saopštenja političke partije SPS 301, zatim JUL 265, SRS 154, Radikalna stranka levice „Nikola Pašić” 45, PSJ 31, Savez pedagoga Srbije 14 i ostali, među kojima je Stranka srpskog jedinstva, Novi komunistički pokret Jugoslavije, Univerzitetska levica, Subnor, Udruženja boraca i penzionera itd.

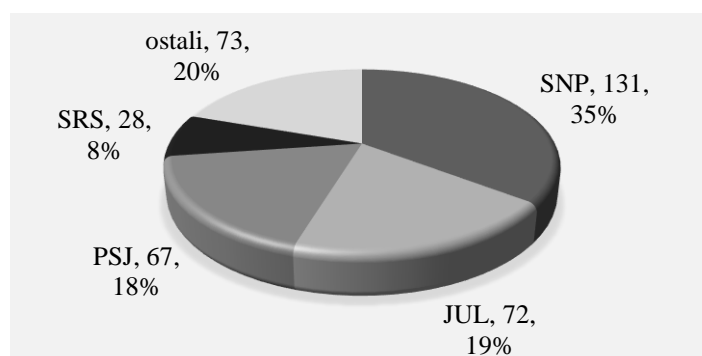

Grafikon 4.28. Struktura saopštenja političkih partija, list *Politika*, 2000.

Saopštenja vladajućih partija u simboličkoj konstrukciji opozicije učestvovala su sa 83% i merila su uticaj pojedinih partija na struktuiranje značaja određenih značenja koja se plasiraju putem njih. Saopštenja političke partije JUL su gotovo u istoj ravni kao i političke partije SPS iako se radi o mnogo manjoj stranci. Takođe je interesantno da je četvrta po broju saopštenja RSL Nikola Pašić, vanparlamentarna stranka bez ikakvog ugleda i uticaja. Većina saopštenja političkih partija SPS i JUL uglavnom su kreirana u opštinskim odborima ovih partija u unutrašnjosti Srbije : u Lajkovcu, Vladičinom Hanu, Leposaviću, Čačku, Leskovcu, Užicu, Smederevu, Azanji, Dimitrovgradu, Tutinu, Svilajncu, Loznici itd.

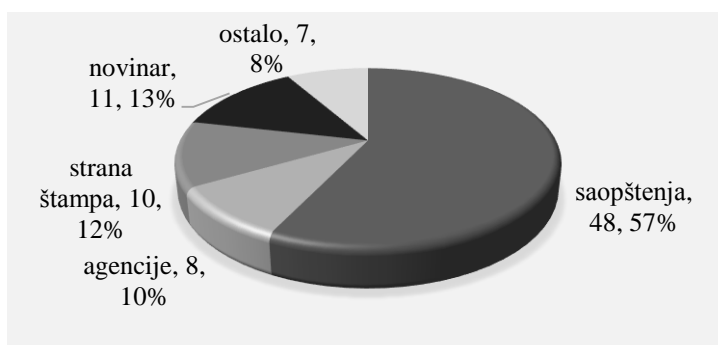

Na sličan način kao i opozicija u Srbiji, u simboličkoj sferi konstruisana je i vlast u Crnoj Gori, uglavnom saopštenjima političkih partija i tekstovima agencije *Tanjug*. Najzastupljenija su saopštenja 50% (386), zatim tekstovi čiji su autori bili novinari 19% (144), agencijske vesti 18% (135), strana štampa 3% (23) i ostalo 10% (81). Crnogorska vlast je u simboličkoj slici *Politike* konstruisana saopštenjima vodeće opozicione partije u Crnoj Gori SNP sa 131 tekstom, političke partije JUL 72 teksta, PSJ 67 tekstova, SRS sa 28 tekstova, i saopštenjima ostalih političkih činilaca u Crnoj Gori među kojima su NKPJ, Veće narodnih skupština, Jugoslovenski pokreta i Jugoslovenskih komunisti, SUBNOR, zatim crkvenih odbora i Mitropolija crnogorsko-primorska itd. Interesantna je gotovo zanemarljiva zastupljenost saopštenja političke partije SPS.

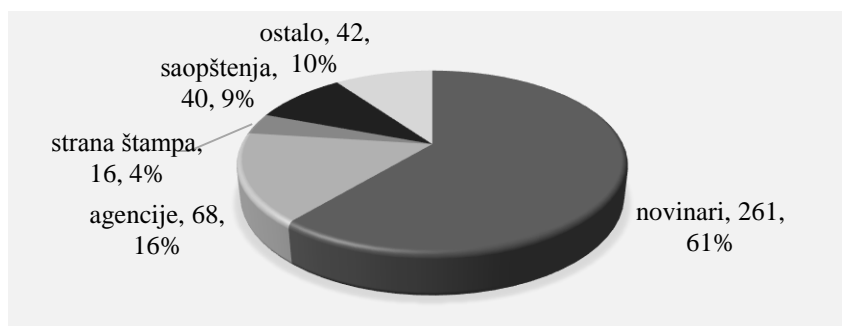
Grafikon 4.29. Struktura saopštenja političkih partija u procesu delegitimizacije vlasti u Crnoj Gori, *Politika* (2000)

Korelacija stepena satanizacije u tekstu i autora teksta očigledna je i u simboličkoj konstrukciji predsednika Crne Gore Mila Đukanovića.

Grafikon 4.30. Struktura autora u procesu delegitimizacije Mila Đukanovića, *Politika* (2000)

Međutim, negativna simbolička konstrukcija Đukanovića nije bila samo zasnovana na saopštenjima političkih partija i pojedinaca već je bila i rezultat kombinacije propagandnih poluga autoriteta i značaja. Naime, od 10 tekstova iz strane štampe kojima se Đukanović predstavljao u negativnom svetlu, 9 je bilo plasirano na naslovniim stranama lista. Na saopštenjima političkih partija kreirana simbolička konstrukcija opozicije u Srbiji i vlasti u Crnoj Gori u značenjskom smislu pretstavljala je delimično odvojenu značenjsku celinu od činjenično-faktografskog nivoa. Naime, konstrukcija političkog protivnika kao neprijatelja bila je odraz shvatanja samo jednog političkog pola i ekvivalent ne stvarnosti, već predstave slike političkog protivnika formirane sa pozicija jedne strane. Iako list *Politika* može biti aboliran za sadržaj navedenih saopštenja, tj. tekstova, na posredan način dajući tim tekstovima određeni značaj ima svoju odgovornost za simboličku sliku koja je između ostalog i na takav način formirana. Naime, kreirajući navedenim tekstovima homogenu negativno vrednosno orijentisanu celinu u simboličkoj slici kojom se opozicija konstruisala ne kao autonomna politička snaga već samo instrumentalizovani deo jedne „zle sile” koja dolazi sa Zapada, list *Politika* se upustio u kreiranje značenja kroz upravljanje tekstovima. Saopštenja političkih partija u procesu diskvalifikacije političkih protivnika činila su osnovu realizacije propagandne poluge u konstrukciji konteksta, kao što su reči zamke istu ulogu imale u konstrukciji teksta. Ta saopštenja bila su „otrovni tekstovi” u simboličkoj slici (kontekstu), i imali su identičnu funkciju „otrovnih reči” u tekstu. Za razliku od procesa delegitimizacije političkih protivnika kao sastavnog činioca simboličke slike lista *Politika* do 5. oktobra 2000.godine, koga su činili u aksiološkoj ravni negativno usmereni tekstovi, nakon ovog datuma kritika političkih protivnika tada već bivše vlasti nije konstruisana na isti način kao do tog datuma.

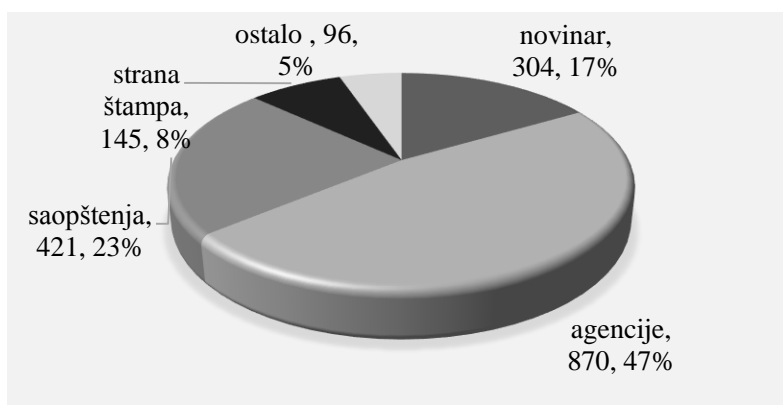

Grafikon 4.31. Struktura autora u procesu delegitimizacije bivše vlasti nakon 5. oktobra, list *Politika*, 2000.

Naime, konstruisana u prvom redu autorskim tekstovima novinara *Politike* koji nisu bili homogeno vrednosno usmereni, niti su bili vezani za druge grupacije tekstova u kontekstu, delegitimizacija bivše vlasti više je bila odraz nestanka jednog manipulativnog modela nego njegovog nastavka. U tom smislu samo se uslovno može govoriti o procesu delegitimizacije, jer je broj tekstova konstruisan na način na koji se to radilo do 5. oktobra zanemarljiv.

4.3.4.1.2. Autori u procesu legitimizacije i samolegitimizacije

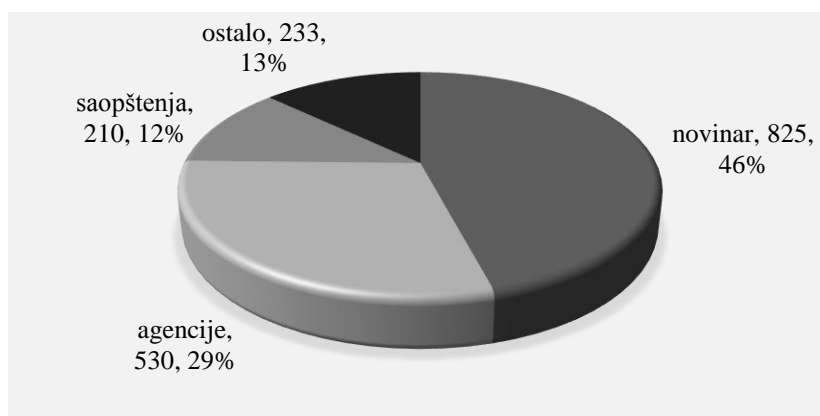
U strukturi tekstova kojima se legitimizuju političke partije SPS i JUL, Vlada, predsednik SRJ i drugi do 5. oktobra 2000. godine u listu *Politika* najviše su zastupljeni tekstovi o Kosovu 1.836 tekstova, zatim ekonomiji 1.798, reformama 140 tekstova, saradnji 333 teksta i 674 tekstova vezano za samolegitimizaciju, gde je i autor i predmet informativne obrade identičan. Kao što smo već naveli, tekstovi o Kosovu, ekonomiji, reformama i saradnji kreirali su posrednu legitimizaciju vlasti jer su u njima naponi i aktivnosti političkih partija na vlasti predstavljani kroz aktivnosti zvaničnika institucija države. Direktna propaganda vladajućih partija u listu *Politika*, tj. njihova glorifikacija uglavnom se odvijala kroz proces samolegitimizacije. Naime, i u ovom slučaju *Politika* je izbegavala da tekstove u kojima se direktno glorifikuju vladajuće partije potpiše imenima svojih autora i oni su uglavnom bili rezultat saopštenja vladajućih partija.

Grafikon 4.32. Struktura autora u procesu kreiranja simboličke slike Kosova, *Politika* 2000. godina

U simboličkoj konstrukciji dešavanja na Kosovu dominiraju izveštaji agencije *Tanjug* i saopštenja političkih partija, što se uklapa u informativni model *Politike* da se prostor za uticaj sa strane na uređivačku politiku ostavlja kroz formu saopštenja ili izveštaje agencije *Tanjug*.

Međutim, situacija sa autorima tekstova značajno je promenjena u konstrukciji tekstova o ekonomiji u kojoj prevladavaju autorski tekstovi novinara i dopisnika lista *Politika*.

Grafikon 4.33. Struktura autora tekstova kojima se kreirala ekonomska situacija, *Politika* 2000.

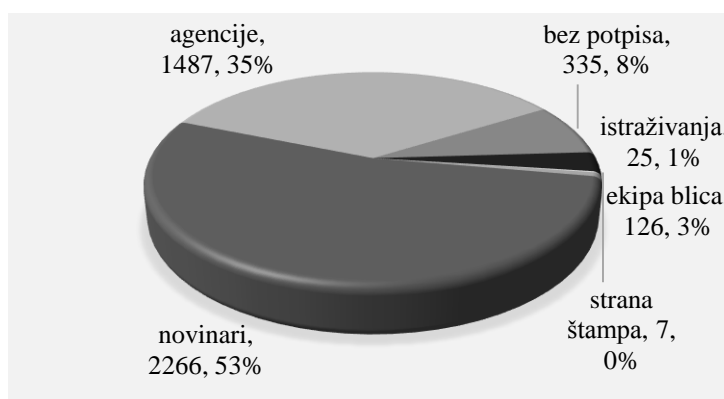
Odgovornost za značenje u ovom slučaju vraćena je u okrilje lista, a referent, odnosno događaj postao je predmet informativne obrade za razliku od tekstova kojima se delegitimizuje politički protivnik. Međutim pristup *Politike* može i da zavara, jer sasvim je bilo jasno, a to se kasnije nakon 5. oktobra ispostavilo i kao tačno da su obnova, ubrzani razvoj, reforme u stvari bili događaji koji nisu u celosti bili rezultat stvarnih i realnih pokazatelja razvoja zemlje. Naime, izveštavajući o izgradnji mostova, stanova, obnovi porušenih kuća i infrastrukture, a ne ulazeći u suštinu i zaleđe pre svega načina finansiranja istih, *Politika* je kao medij uzela učešće u medijskoj promociji navedenih dešavanja.

Novinari *Politike* su u zanemarljivom broju tekstova učestovali u direktnoj propagandi partija na vlasti. I kao što se distancirala od satanizacije opozicije, *Politika* se na isti način, saopštenjima političkih partija na vlasti, distancirala od direktne i otvorene glorifikacije partija na vlasti. Međutim, navedeni tekstovi kao otvorena propaganda samo su deo

simboličke slike u kojoj se propaganda vladajućih političkih partija skrivala iza nacionalnih i državnih interesa, iza propagande vladajućih državnih struktura koje su upravo činili članovi vladajućih partija. Stoga je samolegitimizacija kao najotvoreniji oblik direktne glorifikacije partija na vlasti bila deo procesa legitimizacije, namenjena „vatrenim pristalicama” vladajućih političkih partija. Nakon 5. oktobra, kao i proces delegitimizacije, i proces legitimizacije vladajućih partija gubi svoju manipulativno-propagandnu prirodu, simbolička konstrukcija spreže se sa realnim događajima, čime ona postaje njihov ekvivalent.

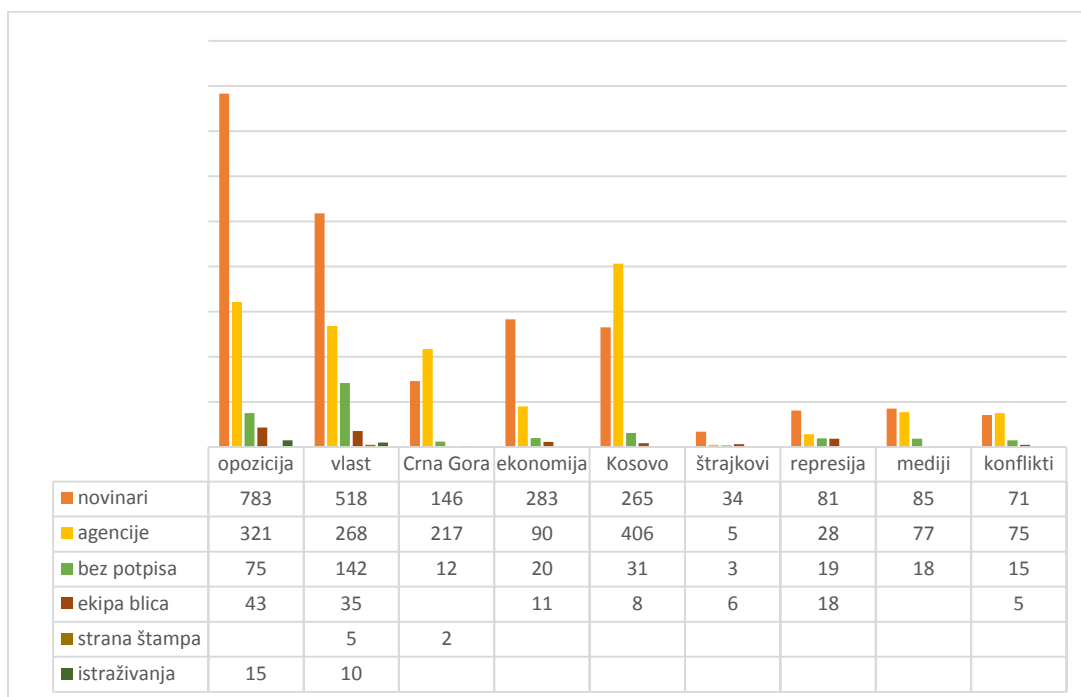
4.3.4.2. Selekcija autora u listu *Blic*

Za razliku od lista *Politika*, u kreiranju tekstova kojima se konstruisala simbolička slika unutrašnjopolitičkih dešavanja u listu *Blic* kao autori dominirali su novinari i dopisnici. Na taj način, odgovornost za kreiranu sliku preuzeli su novinari lista, koji su istovremeno pokazali zainteresovanost za navedenu temu. Veće učešće ukazuje i na veću relevantnost segmenta stvarnosti koja se prenela i na stranice lista kroz relevantnost tekstova koja se realizovala i preko značajnijeg prisustva novinara u njihovom kreiranju. Pored odgovornosti, prisustvo novinara u kreiranju tekstova predstavlja i izraz stalnih napora ka rastu kompetentnosti, sveobuhvatnosti i celovitosti, objektivnosti i istinitosti izveštavanja i na kraju krajeva mogućnosti utvrđivanja motiva i ciljeva novinara u sistemu kreiranja tekstova.

Grafikon 4.34. Struktura autora tekstova o unutrašnjopolitičkim dešavanjima, *Blic* (2000)

Očigledno je da je učešće novinara u kreiranju simboličke slike unutrašnjopolitičkih dešavanja u Srbiji iznad proseka učešća novinara u kreiranju simboličke slike sveta i znatno iznad učešća novinara u kreiranju slike sa tematikom spoljnopolitička dešavanja u listu *Blic*.

Grafikon 4.35. Zastupljenost autora u kreiranju unutrašnjopolitičkih tema, *Blic* (2000)

Uočava se da, što se tiče autora, simboličke konstrukcije Kosova i Crne Gore odudaraju od prakse lista *Blic* o značajnijem učešću novinara. Naime, zbog teške situacije na Kosovu, list je najverovatnije imao problema sa širenjem dopisničke mreže pa je upotreba agencijskih vesti bila nužnost. Što se tiče učešća novinara u konstrukciji simboličke slike Crne Gore uočeno je da su saopštenja političara iz ove republike u jednom slučaju potpisivana inicijalima a u drugom su agencijske vesti, tako da bi samo dublja analiza pokazala da li je ovakva praksa bila slučajnost ili namera. Pored toga, pažnju privlači relativno veliki broj nepotpisanih tekstova vezanih za kreiranje vlasti, kao i da se najveći broj tekstova potpisanih sa „ekipa Blica” odnosi na hapšenja i privođenja pripadnika pokreta „Otpor”, represiju i aktivnosti policije.

5. Konstrukcija sadržaja teksta u funkciji upravljanja značenjem

Upravljanje značenjem i na nivou simboličke slike sveta kao i na nivou teksta podrazumeva kreiranje određenog stepena ideološke, partijske, propagandne ili pristrasnosti selekcijom. I dok se pristrasnost u listu *Blic* kreirala selekcijom, a na nivou teksta isticanjem naročito upotrebom grafičkih elemenata – karikatura, u listu *Politika* pristrasnost je kreirana upotrebom brojnih tehnika i poluga simboličke konstrukcije sadržaja teksta.

5.1. Reči kao poluge konstrukcije teksta u listovima *Politika* i *Blic*

Za razliku od poluga konstrukcije semantičkih makrostruktura (zastupljenost i relevantost) kojima se kreira simbolička slika sveta kao kontekst tumačenja tekstova, reči kao poluge manipulacije predstavljaju poluge upravljanja značenjem sadržaja teksta. Naime, kao što smo videli, moć reči je nesporna, one su isto tako stvarne kao referent na kojeg se odnose. Međutim, postoje reči čiji je asocijativni potencijal tako snažan da presudno utiče na značenje celog iskaza ili teksta. Sa aspekta rečeničnih struktura te reči su sintaksičke kategorije koje uprkos svojoj neinformativnosti nalaze svoje mesto u tim strukturama pre svega zbog svoje uloge u formiranju značenja. Na taj način one postaju delovi semantičkih formula sa unapred poznatim ishodima u koje je moguće „uvoziti” različite predmete informativne obrade. One u tom smislu spadaju u područje mistifikacije jezikom jer se upotrebljavaju na taj način i u kontekstu koji nije primeren njihovoj značenjsko-smislaonoj funkcionalnosti (Škiljan, 1978:137-150). Takve reči, s obzirom na to da su deo formule, pokreću mehanizam tumačenja u određenom, unapred predviđenom i planiranom smeru (Tchakhotine, 1952:104). Prema Mileru, postoje četiri kategorije tih reči i to reči „poluge otrova”, reči „poluge vrline”, reči „poluge autoriteta” i reči „poluge zajedništva” (Breton, 2000:112). Radi se o rečima koje u kombinaciji sa drugim izazivaju određene emocije prilikom tumačenja, a poluge otrova i poluge vrline odlikuje upadljivo brzo delovanje. Semantičke konstrukcije zasnovane na njima deluju kao uslovni refleks Pavlovljevog tipa i ima sve njegove osobine (Breton, 2000:113). Moć tih reči leži u njihovim asocijativnim potencijalima, s obzirom da one ispod svoje denotativne građe kriju ogromne rezervoare asocijativnih potencijala, tako kompleksnih,

složenih, proisteklih iz iskustva, nataloženih generacijama, da se njihovo dejstvo u stvari realizuje njihovim prepoznavanjem (tih asocijativnih potencijala) kao pokretača psihičkih obrazaca tumačenja svake socijalne jedinice. U tom smislu upotreba navedenih reči predstavlja otvorenu, jasno vrednosno usmerenu (ili u pravcu satanizacije ili u pravcu glorifikacije), nameru komunikatora da tako kreiranim semantičkim konstrukcijama utiče na tumačenje stvarnosti. U listu *Politika*, za razliku od lista *Blic*, u konstrukciji tekstova u značajnijoj meri korišćene su reči zamke u konstrukciji tekstova¹²⁷⁶.

5.1.1. Reči kao „poluge otrova” u listovima *Politika* i *Blic*

Simboličke konstrukcije svih koji su kreirani kao neprijatelji u tekstovima koji su plasirani na stranicama lista *Politika* obilovale su upotrebom reči kojima se pojačavala njihova negativna vrednosna orijentacija. Međutim, čak i njihova upotreba odgovarala je ulozi koju je stigmatizovani neprijatelj imao u simboličkom modelu lista. Amerika i Zapad su naime zločinci, fašisti, nosioci zla, dok su opozicionari u Srbiji pioni, poslušnici, petokolonaši, izdajnici itd. Kreirajući simboličku sliku sveta, *Politika* je istovremeno na taj način nudila ključ za njegovo tumačenje. Po tom ključu opozicija nije politički protivnik, ona je deo „stranog tela”, neprijatelja, a glavna borba sa opozicijom nije politički obračun u Srbiji, već je obračun sa Zapadom i zlom čiji je opozicija deo. Na taj način, izmeštajući političko rivalstvo na nivo borbe sa Zapadom, promenjena je i njegova priroda, čime je kreacija neprijatelja postala prioritet simboličke slike u kojoj su „poluge otrova” imale značajnu ulogu, ne samo u kreiranju sadržaja teksta, već i u kreiranju „otrovnih” tekstova koji su predstavljali poluge konstrukcije značenja simboličke slike na makro nivou simboličke slike. Od ukupno analiziranih tekstova u listu *Politika*, u 1.505 tekstova upotrebljavane su reči kao „poluge otrova”, od kojih u 1.301 naslova tekstova. Od tog broja, u simboličkoj konstrukciji Zapada u naslovu 645 tekstova, u konstrukciji dešavanja na Kosovu u naslovu 293 tekstova, u konstrukciji opozicije u naslovu 235 tekstova i u konstrukciji ostalih dešavanja u naslovu 128 tekstova.

---

¹²⁷⁶ Istražena je upotreba reči zamki u naslovima tekstova.

Od 1.301 tekst u kome je u naslovu upotrebljene „poluge otrova”, 128 tekstova pozicionirano je na naslovnim stranama, od kojih je 14 istaknuto fotografijom.

U konstrukciji Amerike i Zapada upotrebljavane su reči kojima se označavala njihova zla priroda i ona povezivala sa avetima zla kojima se pravila paralela sa događajima iz prošlosti. Od ukupno analiziranih tekstova, u 273 naslova tekstova upotrebljeni su izrazi agresija, agresor, agresivan u 85 naslova tekstova upotrebljeni su izrazi koji u korenu imaju reč zlo (zločinci, zločinački, zločin), u 58 naslova upotrebljeni su izrazi koji se dovode u vezu sa fašizmom (fašizam, nacizam, hitlerizam), u 127 naslova upotrebljeni su izrazi koji u korenu imaju reč teror (terorizam, teroristički), u 39 naslova upotrebljen je izraz sramotan, sraman a ostali u 63 naslova drugi izrazi (patološki, neurotični, mračni, prljav, podmukli, brutalno, varvarski, nemoralno, desperadosi itd.).

Izrazi agresor, agresorski, iako nisu klasične reči satanizacije u simboličkoj slici lista *Politika* upotrebljavani su u kreiranju sile Zapada nad međunarodnim pravom, pravnim i civilizacijskim poretom sveta, naročito u slučaju agresije na SRJ.¹²⁷⁷ Osim toga, izraz agresija koristio se i u tekstovima kojima se konstruisala medijska agresija Zapada, produžena agresija, čime je kreiran osećaj nesigurnosti i ugroženosti, stalnog straha od „neprijatelja” i neophodnosti jedinstva u odbrani.¹²⁷⁸ Neretko navedeni izrazi korišćeni su u kombinaciji sa drugim „polugama otrova”,¹²⁷⁹ ali i sa rečima „polugama vrline”.¹²⁸⁰ Produžena agresija dovođila se u vezu sa sankcijama ali i u obračunu sa političkim

---

¹²⁷⁷ Agresija NATO protivpravna, samovoljna i nedopustiva, 13. maj, strana 3; Političari agresorskih zemalja znali da krše međunarodne norme zbog bombardovanja civilnih meta, 18. april, naslovna strana

¹²⁷⁸ Agresija pod lažnim izgovorom, 25. mart, strana 3; Agresija Zapada traje čitavu deceniju, 25. mart, strana 17; Nastavlja se agresija na SRJ, 25. mart, strana 7; Agresija protiv Jugoslavije nastavlja se i na političkom ekonomskom i informativnom planu, 15. februar, strana 14

¹²⁷⁹ Zločinačka agresija, 29. februar, naslovna strana; SRJ izložena specifičnoj agresiji novog fašizma, 21. jun, strana 16; Vandalizam agresora nezabeležen u novijoj srpskoj istoriji, 6. maj, strana 24; Agresija na Jugoslaviju najsramniji čin u istoriji NATO-a, 25. mart, strana 16; Agresija NATO slična Hitlerovom zločinu, 25. februar, naslovna strana

¹²⁸⁰ Jedinstvo i izgradnja zemlje naš su odgovor na nastavak agresije, 17. jun, strana 16; Nemerljiv doprinos herojskom otporu naše zemlje protiv agresora, 13. maj, strana 13

protivnicima i njihovim medijima.¹²⁸¹ Izraz agresorski koristio se i za kreiranje procesa globalizacije kao nasilnog.¹²⁸²

Međutim, Amerika i Zapad su pre svega personifikacija zla.¹²⁸³ Oni su nečastivi,¹²⁸⁴ u prenesenom značenju sledbenici đavola, zlikovci čija su dela zločini i zlodela. Zlikovci sa Zapada su smrtonosne toware izručili na pijacu i bolnicu,¹²⁸⁵ ubijali nedužne, prekinuli veliku ljubav,¹²⁸⁶ nišaniili rudnik. Agresija na SRJ je više od zločina.¹²⁸⁷ Dovođenje u vezu pojedinačnih slučajeva stradanja za vreme agresije NATO-a¹²⁸⁸ na SRJ sa prirodom najrazvijenijih zemalja na svetu i njihovih organizacija i saveza je klasičan primer neuobičajene primene pojedinih izraza. Osim demonizacije i stigmatizacije, upotrebom „poluga otrova” kao što vidimo vršila se simplifikacija, zatim hiperbolizacija, skretanje pažnje sa NAS na NJIH, zamagljivanje i dr. Pored toga, upotrebom navedenih izraza izbegavalo se razmatranje vlastite odgovornosti za stradanja. Proglašavanje vodećih političara Zapada za ratne zločince u simulovanim sudskim postupcima pokreta i organizacija i konačno pred sudom u Beogradu¹²⁸⁹ tekstovima koje je *Politika* prenosila i na naslovnim stranama predstavljalo je izraz ideološke prirode simboličke slike lista.

Izrazi zločin i zločinci upotrebljavani su i u manjem broju naslova tekstova kojima je tema bila veza Zapada sa opozicijom u Srbiji, a u kojima se ona dovodila u vezu sa aboliranjem zlog Zapada.¹²⁹⁰ Srbi u Kušnerovom veću služe samo za pokriće zločina,¹²⁹¹

---

¹²⁸¹ Agresija se nastavlja sankcijama, 16. jun, strana 2, Levica će se odupreti perfidnim oblicima produžene agresije, 14. jun, strana 14; Jedinstvom protiv medijske i terorističke agresije, 27. maj, strana 14; Opskurno savezništvo agresora sa teroristima, 25. maj, naslovna strana; Terorizam je poslednja faza agresije koja nije postigla svoje ciljeve, 20. maj, strana 20; Produžena ruke agresora u opoziciji 22. april, strana 14; Agresija se nastavlja novim metodama, 22. januar, strana 14

¹²⁸² Ideologija i to agresivna, 14. april, strana 8; Agresivno nametanje zapadnih modela, 2. mart, strana 2

¹²⁸³ Noam Čomski: Multinacionale su koncentri zla, 5. septembar, naslovna strana

¹²⁸⁴ Besomučna zlodela nečastivih za praznik, 1. i 2. maj, strana 16.

¹²⁸⁵ Zlikovci smrtonosne toware izručili na pijacu i bolnicu, 7. maj, strana 15

¹²⁸⁶ Zlikovci prekinuli veliku ljubav, 12. april, strana 17

¹²⁸⁷ Agresija na SRJ više od zločina, 16. februar, strana 2

¹²⁸⁸ Zločinačka alijansa, 25. mart, strana 7

¹²⁸⁹ Klinton, Olbrajtova i Nato proglašeni ratnim zločincima, 12. jun, naslovna strana; Klinton, Olbrajtova, Koen, Bler i ostali optuženi za pet teških zločina protiv čovečnosti i međunarodnog prava, 19. septembar, strana 17; Klinton Olbrajtova, Koen, Bler, Kuk, Robertson, Širak, Vedrin, Rišar, Šreder, Fišer, Šarping, Solana i Klark osuđeni na po 20 godina zatvora, 22. septembar, strana 15

¹²⁹⁰ Srpska opozicija rehabilituje zločince, 13. januar, strana 15

¹²⁹¹ Srbi u Kušnerovom štabu služe za pokriće zločina, 8. jun, strana 18

opozicija u Srbiji prikriva zločine NATO-a,¹²⁹² pokušava da od zločinaca napravi anđele,¹²⁹³ lokalne vlasti na čijem čelu je opozicija hoće da zaborave zločine zlikovaca NATO-a.¹²⁹⁴ Pored toga što su imale ulogu poluge, u ovom slučaju reči zločinci i zlikovci imali su ulogu povezivanja onih koji su činili zločine – NATO, i onih koji te zločine aboliraju, a „zločince” predstavljaju kao „anđele”. Navedeni izrazi zločin, zločinci upotrebljavani su i u simboličkoj konstrukciji dešavanja na Kosovu, tačnije u reprezentovanju aktivnosti albanskih separatista i terorista, ali u tom slučaju ne može se sa sigurnošću potvrditi njihova propagandna uloga s obzirom na to da je sprega simboličke konstrukcije tekstova u listu i realnih dešavanja bila jaka. I vlada Crne Gore je predstavljena kao zločinačka i to prema svom narodu,¹²⁹⁵ a kao i opozicija u Srbiji angažovana je na aboliranju zločina NATO.¹²⁹⁶

U vezi sa zločinima, predstavnici Zapada i Amerike označavani su i kao fašisti. U naslovu 58 tekstova predstavnici Zapada dovođeni su u vezu za fašizmom (fašizam, nacizam, Hitler itd.) dok su se reči fašizam i fašisti u tekstovima pojavljivale 1.716 puta.¹²⁹⁷ Novi svetski poredak i SAD se označavaju kao nosioci novog fašizma,¹²⁹⁸ neofašizma zaogrnutog u ruho novog svetskog poretka,¹²⁹⁹ rat koji je vođen protiv SRJ je fašistički,¹³⁰⁰ novi svetski poredak je novi fašizam.¹³⁰¹ Takođe, u nekoliko tekstova Zapad se povezuje sa Hitlerom, kao sinonimom fašizma. NATO „hitlerizam” je otvorio oči svetu,¹³⁰² novi Hitler ne može da pokori Jugoslaviju,¹³⁰³ agresija NATO slična Hitlerovom zločinu itd.¹³⁰⁴ Jasna aluzija na vezu hegemonije nacističke Nemačke i hegemonije Amerike i Zapada dovodi ih u vezi i po pitanju ideologije fašizma kao

---

¹²⁹² Ko laže i prikriva zločine NATO u SRJ nema pravo da drži lekcije o demokratiji i slobodi medija, 19. maj, strana 16

¹²⁹³ Uporni pokušaji opozicije da zločince predstave kao anđele, 16. april, strana 16

¹²⁹⁴ Lokalna vlast hoće da se zaboravi zločin NATO zlikovaca nad narodom, 4. april, strana 14

¹²⁹⁵ Tri zločina crnogorske vlasti prema svom narodu, 21. maj, strana 17

¹²⁹⁶ Priznanje službenici Haškog tribunala za amnestiju zločina, 20. jun, strana 22

¹²⁹⁷ Međutim, reči fašizam i fašisti nisu dovođene samo u vezu sa Zapadom, već i sa Drugim svetskim ratom, što je pojačavalo upotrebu navedenih reči u aktuelnom smislu novog svetskog poretka pravljjenjem analogija

¹²⁹⁸ Novi svetski poredak i SAD nosioci novog fašizma, 9. maj, strana 16

¹²⁹⁹ Neofašizam u ruhu novog svetskog poretka, 8. april, strana 14

¹³⁰⁰ Nato vodio fašistički rat protiv SRJ, 9. jun, naslovna strana

¹³⁰¹ Novi svetski poredak kao novi fašizam, 22. jun, strana 17

¹³⁰² Nato hitlerizam otvorio oči čitavom svetu, 28. mart, strana 24

¹³⁰³ Novi Hitler ne može da pokori Jugoslaviju, 13. april, strana 2

¹³⁰⁴ Agresija Nato slična Hitlerovom zločinu, 25. februar, naslovna strana

najvećeg zla. U vezi sa izrazima fašizam, fašistički u simboličkoj konstrukciji Zapada upotrebljavan je i izraz nacistički. Zapad je zlo gore od nacističkog,¹³⁰⁵ neguje nacističku tradiciju.¹³⁰⁶ Kao i u slučaju upotrebe reči zločinci, i reč fašizam je upotrebljavana u simboličkoj konstrukciji opozicije u Srbiji, naročito pokreta „Otpor”. U devet analiziranih naslova „Otpor” se dovodi u vezu sa ideologijom fašizma. Organizacija „Otpor” svoju ideologiju crpi iz fašističke,¹³⁰⁷ „Otpor” je fašistička falanga¹³⁰⁸ itd.

U simboličkoj konstrukciji Zapada i Amerike upotrebljavana je reč terorizam kao „poluga otrova”. Delovanje Zapada je u toj konstrukciji ogoljeni terorizam,¹³⁰⁹ NATO je uzročnik terorizma i bezakonja,¹³¹⁰ lideri Zapada su teroristi,¹³¹¹ međunarodne snage su u službi terorizma,¹³¹² vojnici Kfora su produžena ruka terorizma.¹³¹³ Zapad pribegava ogoljenom terorizmu,¹³¹⁴ to je nova investicija agresora na SRJ,¹³¹⁵ koji seju crno seme terorizma¹³¹⁶ pod patronatom Amerike.¹³¹⁷ Međunarodni tribunal u Hagu je takođe teroristička organizacija. SAD su lider u terorizmu¹³¹⁸ koji je u osnovi njene političke strategije.¹³¹⁹ NATO ima teroristički karakter¹³²⁰ i teroristička je organizacija.¹³²¹ Zapad je odgovoran za terorizam,¹³²² on je sponzor terorizma.¹³²³ Međutim, taj teroristički karakter Zapada označava se i u aktivnostima usmerenim na destabilizaciju SRJ i Srbije¹³²⁴. Kfor i Unmik otvoreno saraduju sa teroristima,¹³²⁵ špijunsko-terorističke aktivnosti stranaca su sve

---

¹³⁰⁵ Bernardini: Milošević oličenje otpora sveta zlu koje je gore od nacističkog, 27. februar, naslovna strana

¹³⁰⁶ Šarping neguje nacističku tradiciju, 1. jul, strana 2

¹³⁰⁷ Otpor inspiraciju crpi iz fašističke ideologije, 23. februar, strana 14

¹³⁰⁸ Krsmanović: Fašistička falanga „Otpor”, 16. maj, strana 20

¹³⁰⁹ Ogoljeno terorističko delovanje zapada, 12. februar, strana 14

¹³¹⁰ Nato je uzročnik terorizma i bezakonja na Kosmetu, 6. mart, strana 14

¹³¹¹ Zabraniti dolazak međunarodnom teroristi Klintonu, 11. mart, strana 3

¹³¹² Međunarodne snage u službi terorizma, 27. mart, strana 18

¹³¹³ Vojnici kfora produžena ruka terorizma, 8. april, strana 14

¹³¹⁴ Naši neprijatelji pribegavaju ogoljenom terorizmu, 14. april, strana 14

¹³¹⁵ Terorizam nova investicija agresora na našu zemlju, 13. maj, strana 20

¹³¹⁶ Agresori predvođeni SAD seju crno seme terorizma i prelaze sa kolektivnog na pojedinačne zločine, 16. maj, strana 17

¹³¹⁷ Međudržavni terorizam pod patronatom Amerike, 24. maj, naslovna strana

¹³¹⁸ SAD- lider terorizma, 27. maj strana 2; Teroristička osnova političke strategije SAD, 29 maj naslovna strana

¹³¹⁹ Ni pod kojim uslovima i ni za koju cenu nećemo pristati da se terorističkoj organizaciji tkz, Haškom tribunalu izruči ni jedan državljani SRJ, 25 maj naslovna strana

¹³²⁰ Teroristički karakter NATO, 28. maj, naslovna strana

¹³²¹ Nato je teroristička organizacija, 3. jun, strana 2

¹³²² Zapad je odgovoran za terorizam, 4. jul, strana 14

¹³²³ Zapad je sponzor terorizma, 14. jul, strana 18

¹³²⁴ Terorizam usmeren na destabilizaciju Jugoslavije, 1. avgust, strana 17

¹³²⁵ Kfor i Unmik otvoreno saraduju sa albanskim teroristima, 14. jul, strana 19

češće.¹³²⁶ NATO i Amerika podstiču terorizam na Kosovu,¹³²⁷ Čečeniji i u unutrašnjopolitičkom životu Srbije pomažu opoziciju. U tom smislu *Politika* prenosi saopštenje čelnika organizacije JUL koji je izjavio da postoji nekoliko faza terorizma koje su uperene protiv SRJ, naroda, države i političkog rukovodstva, od kojih je prva bila politički terorizam koji se ogleda u nametanju ekonomskih i drugih sankcija. U drugu fazu on je svrstao terorizam bandi kroz podsticanje organizovanja, neposredno stvaranje i finansiranje separatističkih bandi, ili partija koje deluju protiv države pod firmom opozicionog delovanja, a u treću oružanu agresiju koja je sprovedena kroz NATO napad na Jugoslaviju. Prema njegovim rečima, trenutno su kao četvrta faza na delu akcije individualnog terorizma koje se sprovode kroz akte nasilja i kriminala, atentate ili pokušaje atentata na državne funkcionere i građane čime se želi destabilizovati zemlja i poljuljati patriotski stav ogromne većine građana.¹³²⁸ Terorizam Zapada dovodi se dakle u vezu sa aktivnostima opozicije i albanskih separatista. I dok se upotreba termina terorizam za označavanje dešavanja na Kosovu i aktivnosti albanskih ekstremista i separatista može uzeti kao adekvatno, neuobičajena upotreba navedene reči očigledna je u simboličkoj konstrukciji ne samo Zapada već i opozicije u Srbiji. Prema pisanju *Politike* aktivnosti organizacije „Otpor” prerastaju u terorizam,¹³²⁹ ova organizacija priprema terorističke akcije¹³³⁰ jer NATO gazde traže bombe i ubistva.¹³³¹ Naime, *Politika* prenosi izjavu člana komiteta partije JUL prema kojoj je NATO „neuspelu okupaciju ove zemlje prepustio svojim plaćenicima i ubicama iz našeg naroda za mnogo manja sredstva od cene vojne operacije koju je vodio a da ironija bude veća gazde ih brane kao žrtve progona i državnog terora”, te da je reč o terorističkim organizacijama „Otpor” i „Sokoli”. U vezi ubistva Boška Peroševića, *Politika* prenosi niz izjava u kojima se navedeno ubistvo dovodi u vezu sa terorističkom aktivnošću Zapada i opozicije. „I ovaj zločin kristalno jasno pokazuje da NATO fašisti koji su izvršili agresiju na našu zemlju iz čistog razočaranja neuspehom okupacijom naše otadžbine primenjuju metode klasičnog terorizma za čije izvršenje su upregli kriminalce i huligane iz redova domaće izdajničke kamarile kao što su fašističke grupacije NATO jugend „Otpor” i SPO

---

¹³²⁶ Špijunsko-terorističke aktivnosti stranaca sve češće, 10. avgust, strana 19

¹³²⁷ Nato podstiče šiptarski teror, 18. april, strana 18

¹³²⁸ Ogoljeno terorističko delovanje Zapada, 12. februar, strana 14

¹³²⁹ Aktivnosti „Otpora” prerastaju u teror, 16. februar, strana 15

¹³³⁰ „Otpor” priprema terorističke akcije, 15. mart, strana 20

¹³³¹ Nato gazde traže bombe i ubistva, 17. april, strana 14

mladež.”¹³³² Vođe opozicije su terorističke vođe¹³³³ dok „NATO nalogodavci mobilišu izdajnike, kriminalce i zločince sa ciljem da se stvori atmosfera nesigurnosti, nereda, haosa i sukoba.”¹³³⁴ U tu borbu uključene su i izdajničke radio-stanice koje šire mržnju i terorizam.¹³³⁵ U autorskom tekstu *Domaći terorizam je izdaja*¹³³⁶ argumentuje se neophodnost obračuna sa teroristima i nude se rešenja koja primenjuje zapadni svet. Terorizam je sastavni deo doktrine izazivanja kriza i u tom smislu, prenosi *Politika*: „Inostrani faktori osvedočeni neprijatelji naše zemlje i naroda, radi svojih mračnih ciljeva i sramnih interesa oslanjaju se na saveznike koje su našli u redovima domaće opozicije koja se podignute glave stavila u njihovu službu i protiv nacionalnih interesa sopstvenog naroda.”¹³³⁷ Oni i njihove terorističke organizacije, Đukanovićeви kriminalci u policijskim kostimima, Dodikove otmičarske bande i teroristi organizovani u falangama takozvanog „Otpora” uz logističku podršku takozvanih slobodnih medija i finansijsku pomoć sa Zapada „terorizmom i medijskom torturom lažima” rade na rušenju i cepanju Jugoslavije.¹³³⁸ Zbog toga je obračun sa terorizmom osnovni zadatak,¹³³⁹ a neprijatelj će se čekati na izborima „gde će ovaj teror izdaje i teror nesposobnosti morati da prestane”. „Otpor” je u simboličkoj slici *Politike* jedna od terorističkih organizacija koja radi po principu drugih svetskih terorističkih organizacija.¹³⁴⁰

U simboličkoj konstrukciji Zapada je kao „poluga otrova” upotrebljavan i termin mračni u vezi zapadnih ciljeva, planova i saveza,¹³⁴¹ kao i termini krvavi i krvožedni da označi agresiju na SRJ i ponašanje međunarodnih snaga u svetu i na Kosovu,¹³⁴² ali i njihovu vezu sa aktivnostima opozicije u Srbiji.¹³⁴³

---

¹³³² Metode klasičnog terorizma, 15. maj, strana 14

¹³³³ Terorističke vođe pozvale na rušenje naše države, i njenih institucija, 17. maj, strana 14

¹³³⁴ Najstrože kazniti sve aktere terorizma, 17. maj, strana 14

¹³³⁵ Izdajničke stanice koje su širile terorizam konačno prekinule rad, 19. maj, strana 24

¹³³⁶ Domaći terorizam je izdaja, 20. maj, naslovna strana

¹³³⁷ Vinovnici terora, podstrekači i finansijeri moraju da se izvedu pred lice pravde, 22. maj, strana 14

¹³³⁸ Ova država pobedila je Nato avijaciju pa će i Nato teroriste i Nato medije, 26. maj, strana 16

¹³³⁹ Obračun sa terorizmom prioritetan zadatak, 23. maj, strana 19

¹³⁴⁰ „Otpor” jedna od terorističkih organizacija koja radi po receptu „Crvenih brigada”, 26. maj, strana 20

¹³⁴¹ Mračni planovi Vašingtona o tzv. nezavisnom albanskom Kosovu, 4. jun, strana 17; Mračni savez droge i terorizma, 21. jul, strana 6; Jedinstvo vojske i naroda najveći bedem mračnim ciljevima, 12. maj, strana 19

¹³⁴² Na Kosmetu u toku krvožedna anarhija, 4. januar, strana 14; Teror u krvi, 28. jul, strana 6

¹³⁴³ Crne i krvave ruke umešale su prste u ovaj zločin, 16. maj, strana 16; Teroristički scenario za krvavi obračun, 16. maj, naslovna (uokvireno Raspisana poternica za dvojicom aktivista „Otpora”)

Pored navedenih, u simboličkoj konstrukciji Zapada, upotrebljavani su i termini sramni, sramotni. Haški tribunal je sramota prava i pravde,¹³⁴⁴ Zapad sramno čuti pred zločinima nad Srbima,¹³⁴⁵ misija Kfora i Unmika je sramna,¹³⁴⁶ Evropa se sramotno ponaša prema narodu i studentima,¹³⁴⁷ agresija Nato na Jugoslaviju je najsramniji čin,¹³⁴⁸ bombardovanje Beograda je bila sramota itd.¹³⁴⁹ I termini sraman i sramotan povezuju simboličke konstrukcije Zapada i opozicije u Srbiji. Naime u Grčkoj je održan sramotan samit opozicije u organizaciji Vašingtona,¹³⁵⁰ medijska manipulacija opozicionih medija kojom se glorifikuje Zapad je sramna,¹³⁵¹ akcije „Otpora” su najsramniji čin,¹³⁵² Nenad Čanak je sramota Vojvodine,¹³⁵³ organizacija „Otpor” vodi kampanju besramnim lecima itd.¹³⁵⁴ Takođe, u simboličkoj konstrukciji Zapada kao „poluge otrova” upotrebljavani su termini patološki,¹³⁵⁵ neurotični,¹³⁵⁶ prljav,¹³⁵⁷ (prljava, prljavi), podmukli,¹³⁵⁸ brutalno,¹³⁵⁹ (brutalnosti), varvarski¹³⁶⁰ (varvarsko, varvarstvo), nemoralno,¹³⁶¹ desperadosi¹³⁶² itd.

Reči kao „poluge otrova” u listu *Politika* upotrebljavane su i u simboličkoj konstrukciji opozicije do 5. oktobra kreirajući negativnu sliku o političkom protivniku kao

---

¹³⁴⁴ Takozvani Haški tribunal – sramota prava i pravde, 30. januar, strana 14

¹³⁴⁵ Zapad sramno čuti pred zločinima nad Srbima, 4. februar, strana 17

¹³⁴⁶ Sramna misija Kfora i Unmika, 25. februar, strana 16

¹³⁴⁷ Sramno ponašanje evropske unije prema našem narodu i studentima, 14. mart, strana 14

¹³⁴⁸ Agresija na Jugoslaviju najsramniji čin u istoriji Nato-a, 25. mart, strana 16

¹³⁴⁹ Bombardovanje Beograda je sramota za nas sa Zapada, 4. april, strana 15

¹³⁵⁰ Sramotni „samit” u režiji vašingtonskih mešetara, 23. april, strana 3

¹³⁵¹ Medijskim manipulacijama stvorena osnova za sramnu i pogubnu politiku Zapada, 1. jun, strana 15

¹³⁵² Akcije „Otpora” najsramniji čin na našem univerzitetu, 15. januar, strana 14

¹³⁵³ Nenad Čanak je sramota Vojvodine, 20. april, strana 14

¹³⁵⁴ Agresija besramnim lecima, 4. jun, strana 15

¹³⁵⁵ Patologija jedne supersile, 17. januar, strana 4; Patološki stepen evropske arogancije prema srpskom narodu, 29. januar, strana 14

¹³⁵⁶ SRJ bombardovali neuračunljivi fanatici, 20. januar, strana 20; Neurotično samoljublje, 17. april, str. 6; Neurotičari u Beloj Kući, 29. avgust, strana 4

¹³⁵⁷ Prljava strategija NATO, 16. februar, strana 6; Prljava igra administracije u Vašingtonu, 24. februar, strana 17; Prljava igra SAD, 27. maj, strana 4; Prljavi trikovi NATO, 13. jul, strana 18; Istina o prljavoj agresiji NATO širi se Makedonijom, 21. jul, strana 7

¹³⁵⁸ Nastavak agresije podmuklim metodama, 24. januar, strana 31

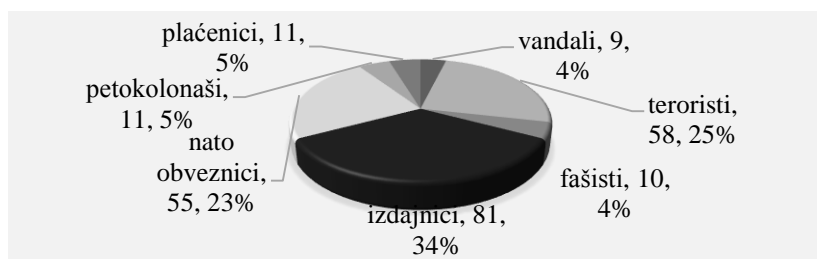
¹³⁵⁹ Istina o brutalnosti agresije uskraćena Americi, 1. februar, strana 2; Vesli Klark bio spreman na sve brutalnosti, 7. maj, strana 3; Vašington brutalno gušio istinu o agresiji NATO-a, 11. jul, naslovna strana

¹³⁶⁰ Lideri Nato vratili svet u varvarizam, 26. januar, strana 16; Agresija na SRJ bila je varvarstvo, 26. februar, strana 2; Slika varvarskog čina, 6. mart, strana 2; Osuda varvarskog napada SAD i zapadnih država prema našem narodu, 13. mart, strana 14

¹³⁶¹ Humanitarne intervencije nemoralne, 9. jul, strana 17; Nemoralnost NATO i moralna katastrofa ovog pakta, 21. februar, strana 2

¹³⁶² Desperadosi Nato-a pokazali su u Radiju-S kako izgleda sloboda medija, 16. avgust, strana 9

neprijatelju, ili bolje reći kao slugi neprijatelja. U tom smislu, negativna karakteristika opozicije kreirana u simboličkoj ravni lista nije bila vezana samo za njenu negativnu prirodu, već i za prirodu odnos koji je opozicija imala prema Zapadu. Konstruisana kao odnos sluge i gospodara, naredbodavca i poslušnika, priroda odnosa je na taj način bila uključena u simboličku sliku lista u kojoj se sukob između vlasti i opozicije na unutrašnjopolitičkom nivou uzdizao i svoj smisao nalazio samo na nivou imaginarnog obračuna dobra i zla, odnosno vlasti u Srbiji sa Zapadom.

Grafikon 5.1. Struktura upotrebe „poluga otrova” u kreiranju opozicije u listu *Politika*, 2000.

U označavanju opozicije u vezi sa tim kao „poluga otrova” eksploatisana je reč izdaja (izdajnik, izdajnički) kao simbol sa značajnim asocijativnim potencijalima duboko ukorenjenim u tradiciji i političkoj istoriji srpskog naroda. Taj termin uzdignut na nivo ideologije nije samo označavao negativnu prirodu opozicije i njenu vezu sa Amerikom i Zapadom, već deo ideologije izdaje duboko ukorenjene u biće opozicije kao naslednice izdajničke prakse pojedinaca i grupa u istoriji Srbije. Višedimenzionalnost izraza, njen asocijativni potencijal, pružali su mogućnost simboličke konstrukcije i na nivou teksta (mikrostrukture semantičke slike) i na nivou konteksta (makrostrukture semantičke slike) kojima se bilo koja aktivnost opozicije označavala kao izdaja i izdajnička. U 81 naslovu tekstova kojima se izveštavalo o aktivnostima opozicije u Srbiji do 5. oktobra upotrebljena je reč izdaja i to uglavnom u saopštenjima vladajućih političkih stranaka, dok je „poluga otrova” koja ima izdaju u svojoj osnovi upotrebljena 1.876 puta u analiziranim tekstovima. Upotreba reči izdajnici bila je i u funkciji ne samo satanizacije, već i konstrukcije podeljenosti na političkoj sceni Srbije na patriote i izdajnike i njene simplifikacije. Politička opozicija u Srbiji se u listu *Politika* do 5. oktobra dovodi u vezu sa pokretom Draže Mihailovića iz Drugog svetskog rata, ali i vodećim predstavnicima Amerike. „Ti izdanci izdaje zemlje u vreme Drugog svetskog rata danas verno i dosledno

nastavljaju nedela Dražinih bojovnika. Ta nedela su veća i surovija od onih koja su činili njihovi preci. Jer dok su četnici za lulu duvana ubijali srpsku decu, žene i starce ovi njihovi današnji izdanci spremni su da za jedan osmeh Olbrajtove izdaju čitavu zemlju.”¹³⁶³ U istom tekstu navodi se da opozicija ima svoju ideologiju i da je to „ideologija izdaje, poniznosti, jajarstvo i primitivizam”. Opozicija direktno izdaje državne i nacionalne interese¹³⁶⁴, ona „služeći hegemonističkim interesima SAD, NATO i njihovih satelita pokušava da podvede našu državu i narod pod nakovanj novoproklamovane zapadne kvazidemokratije”. U vezi sa tim koriste se i izrazi kvisling, kvislinški da bi se označila vlast kakvu želi Zapad i kakva postoji u lokalnim samoupravama u kojima je na vlasti opozicija.¹³⁶⁵ U opoziciji postoji jedino saglasnost u izdaji¹³⁶⁶, „spremnost da se služi neprijateljima Jugoslavije i da se postupi po instrukcijama i naredbama Vašingtona, Londona i drugih zapadnih centara.” Ona nastavlja put sramotne izdaje,¹³⁶⁷ njena politika je podvala izdajnika „kojom pokušavaju da od Zapada izmole ne pomoć Jugoslaviji već pomoć sebi da što lakše i bez izbora dobiju vlast.”¹³⁶⁸ Opozicija ne vodi politiku za svoj narod već za NATO¹³⁶⁹ i zbog toga će se naći na smetlištu istorije.¹³⁷⁰ Kao konglomerat izdajnika¹³⁷¹ opozicionari su pod „narodnom kletvom”,¹³⁷² kao izdajnici oni ne mogu dobiti izbore,¹³⁷³ a politička borba protiv opozicije je odbrana od izdaje.¹³⁷⁴ Aktivnosti opozicije na Kosovu su potvrda izdajničke politike,¹³⁷⁵ izdaja državnih i nacionalnih interesa,¹³⁷⁶ izdajnički čin,¹³⁷⁷ koji su mogli da naprave samo izdajnici.¹³⁷⁸ Kao takve narod ih ne podržava,¹³⁷⁹ on ih

---

¹³⁶³ Ideologija izdaje, 29. januar, strana 14

¹³⁶⁴ Opozicija direktno izdaje državne i nacionalne interese, 15. januar, strana 15

¹³⁶⁵ Cilj zapada je kvislinški režim u Srbiji, Politika 15 februar strana 15, Užice simbol slobode bez obzira na aktuelnu kvislinšku vlast, Politika 20 april strana 15

¹³⁶⁶ Saglasnost u izdaji, Politika 21 januar strana 14

¹³⁶⁷ Opozicija nastavlja put sramotne izdaje, 22. januar, strana 16

¹³⁶⁸ Velike podvale izdajnika i petokolonaša, 11. februar, strana 20

¹³⁶⁹ Opozicija vodi politiku ne za svoj narod već za NATO, 15. april, strana 14

¹³⁷⁰ Izdajnici će se naći na smetlištu istorije, 8. april, strana 18

¹³⁷¹ Srpska opozicija konglomerat izdajica, 11. jun, strana 22

¹³⁷² Izdajnici su pod narodnom kletvom, 7. april, strana 19

¹³⁷³ Izdajnici ne mogu dobiti izbore, 8. septembar, strana 16

¹³⁷⁴ Na izborima branimo zemlju od izdaje, 23. avgust, strana 15

¹³⁷⁵ Potvrda izdajničke politike, 5. april, strana 17

¹³⁷⁶ Izdaja državnih i nacionalnih interesa, 5. april, strana 17

¹³⁷⁷ Izdajnički čin, 5. april, strana 16

¹³⁷⁸ U Kušnerovo veće mogli da uđu samo izdajnici, 5. april, strana 16

¹³⁷⁹ Narod ne podržava izdajnike, 19. april, strana 14; Građani ne podržavaju izdajnike, 31. maj, strana 16

prezire.¹³⁸⁰ Nasuprot izdajnicima stoje patriote,¹³⁸¹ heroji¹³⁸² i graditelji,¹³⁸³ Vlada koja obnavlja Srbiju.¹³⁸⁴ Zbog izdajničke politike srpski narod neće prema opoziciji imati milosti¹³⁸⁵ i poziva se na konačan obračun¹³⁸⁶ i krivični progon opozicionara.¹³⁸⁷ Za opoziciju su se koristili u smislu izdajnika, i izrazi špijuni¹³⁸⁸ i poverenici CIA.¹³⁸⁹

Kao izdajnička u simboličkoj sferi konstruisana je i vlast u Crnoj Gori koja je povezana sa opozicijom u Srbiji. „Ovakvo delovanje izdajničkog orkestra samo je produžetak agresije NATO zlikovaca na našu zemlju - drugim sredstvima, a janičari novog svetskog poretka su promenili taktiku i zadali srpskim i crnogorskim petokolonašima nečasni zadatak da sopstvenu zemlju ruše – iznutra.”¹³⁹⁰ Crnogorski režim izdaje Jugoslaviju,¹³⁹¹ on je nenarodni¹³⁹² i ima veleizdajničku prirodu,¹³⁹³ koju narod prezire.¹³⁹⁴ Izdajnici u Crnoj Gori su istorijska nesreća,¹³⁹⁵ iza koje ostaje „gorčina i crnilo”.¹³⁹⁶ Za simboličku konstrukciju opozicije u Srbiji i vlasti u Crnoj Gori upotrebljavani su i termini marionetski i pioni, za označavanje prirode njihove veze sa Zapadom. Uz konstataciju da su marionetski režimi za jednokratnu upotrebu,¹³⁹⁷ u listu *Politika* se tvrdi da su Amerikanci od Crne Gore napravili marionetski režim,¹³⁹⁸ da zapadne vlade traže marionetsku vladu u Srbiji,¹³⁹⁹ a da nastoje da održe marionetsku vlast u Republici Srpskoj.¹⁴⁰⁰ Predsednički

---

¹³⁸⁰ Naš narod oduvek prezire izdajnike, 18. maj, strana 14

¹³⁸¹ Podela na patriote i izdajnike, 22. mart, strana 15

¹³⁸² Zna se ko su heroji a ko izdajnici, 7. mart, strana 14

¹³⁸³ Na ponos graditelja i sramotu izdajnika, 26. januar, strana 13

¹³⁸⁴ Vlada obnavlja Srbiju a izdajničke partije služe Zapadu, 23. januar, strana 14

¹³⁸⁵ Srpski narod više neće imati milosti prema izdajnicima, 18. januar, strana 14

¹³⁸⁶ „Pašićevci” pozivaju na konačan obračun sa izdajom, 25. januar, strana 16

¹³⁸⁷ Zakonske mere protiv izdajnika naroda, 18. april, strana 14

¹³⁸⁸ Tražiti odgovornost domaćih špijuna, 25. februar, strana 16

¹³⁸⁹ U Beogradu su na vlasti poverenici CIA, 26. februar, strana 19; Nevladine organizacije kao delovi obaveštajnih službi, 30. jun, strana 22

¹³⁹⁰ Izdajnički orkestar srpske opozicije i crnogorskog predsednika, 20. februar, strana 16

¹³⁹¹ Crnogorski režim izdaje Jugoslaviju, 14. april, strana 22

¹³⁹² Crnogorski režim je izdajnički i nenarodni, 8. maj, strana 18

¹³⁹³ Izvinjenje Mesiću potvrda veleizdajničke prirode Đukanovića, 26. jun, strana 16

¹³⁹⁴ Narod prezire izdajničku politiku crnogorskih vlasti, 13. jul, strana 18

¹³⁹⁵ Izdajnici su istorijska nesreća, 1. jun, strana 20

¹³⁹⁶ Ostala je gorčina i crnilo izdaje crnogorske namesničke vlasti, 8. septembar, strana 20

¹³⁹⁷ Marionetski režimi su za jednokratnu upotrebu, 19. januar, strana 17

¹³⁹⁸ Amerikanci od Crne Gore napravili marionetski režim, 31. januar, strana 17

¹³⁹⁹ Zapadne sile traže marionetsku vladu u Srbiji, 19. mart, strana 18

¹⁴⁰⁰ Zapad nastoji da održi marionetski režim u RS, 20. avgust, strana 16

kandidat opozicije Koštunica je marioneta u rukama NATO i Đinđića,¹⁴⁰¹ a SAD vrše pritisak za uspostavljanje marionetskog režima u Srbiji.¹⁴⁰²

U vezi sa izdajničkom prirodom opozicije kao „poluge otrova” u simboličkoj slici lista *Politika* upotrebljavane su i složenice NATO obveznici, NATO pristalice, NATO stranke, pronatovske organizacije, NATO plaćenici, NATO ekspoziture itd. Naime, u ovom slučaju, iako se radi o imenici, reč NATO se koristila kao reč poluga jer u njenom semantičkom asocijativnom zaleđu u velikom broju tekstova kao što smo videli egzistiraju pridevi zločinačka, fašistička, kojima se satanizuje priroda ove organizacije. Na taj način NATO postaje sinonim za zločinačko, fašističko, čija se značenja prelivaju na opoziciju. Predstavnicima opozicije su NATO obveznici koji „olakšavaju agresorima da bez sopstvene krvi i većih troškova okupiraju ovu zemlju.”¹⁴⁰³ Oni su protagonisti „NATO politike” koji rade protiv svog naroda i „svojom zaslepljenošću za šačicu dolara, obmanjujući manji broj građana hvalospevima o ‚demokratskoj Evropi’... organizuju rezerviste, prosvetne radnike, čak i studente na neposlušnost državi u korist neprijatelja.”¹⁴⁰⁴ Opozicija je potpora NATO-a,¹⁴⁰⁵ njegov perfidni protagonist,¹⁴⁰⁶ a organizacija Otpor produžena ruka NATO.¹⁴⁰⁷ Opozicija stoga nudi samo „natokratiju”,¹⁴⁰⁸ kao ekspoziture NATO-a žele samo da prodaju zemlju,¹⁴⁰⁹ njihov je program zahtev NATO-a,¹⁴¹⁰ kome će narod reći ne.¹⁴¹¹ Pored toga što su u tekstovima označavane kao pronatovske, političke partije opozicije su označavane i kao proameričke čiji je zadatak da izazovu krvoproliće u Srbiji.¹⁴¹² Takođe, označavajući vezu opozicije sa Zapadom, *Politika* je na svojim stranicama koristila i termine peta kolona, ili petokolonaši. Peta kolona želi da od svoje zemlje napravi koloniju Amerike,¹⁴¹³ ali će

---

¹⁴⁰¹ Koštunica je marioneta u rukama Nato i Đinđića, 3. septembar, strana 14

¹⁴⁰² Ucene i pritisci SAD i njihovih saveznika radi uspostavljanja marionetskog režima, 4. oktobar, str. 3

¹⁴⁰³ Nato obveznici radili po sekcijama, 12. januar, strana 14

¹⁴⁰⁴ Protagonisti „Nato politike” rade protiv svog naroda, 27. mart, strana 15

¹⁴⁰⁵ Potpora Nato agresiji, 30. mart, strana 25

¹⁴⁰⁶ Peta kolona perfidni protagonisti NATO-a, 14. april, strana 14

¹⁴⁰⁷ Otpor, produžena ruka Nato agresora, 9. maj, strana 14

¹⁴⁰⁸ Natokratija je ono što danas nudi opozicija, 12. maj, strana 16

¹⁴⁰⁹ Nato ekspoziture hoće da prodaju zemlju, 27. jul, strana 15

¹⁴¹⁰ Program opozicije – zahtevi Nato-a, 12. septembar, strana 16

¹⁴¹¹ Naš narod će reći ne Nato koaliciji, 20. septembar, naslovna strana

¹⁴¹² Zadatak proameričkih medija je izazivanje krvoprolića u Srbiji, 19. mart, strana 15

¹⁴¹³ Peta kolona želi da od svoje zemlje napravi koloniju Amerike, 23. maj, strana 19

ipak doživeti poraz,¹⁴¹⁴ jer su ih građani prepoznali i prozreli.¹⁴¹⁵ Pored političke, u Srbiji deluje i medijska peta kolona¹⁴¹⁶ i peta kolona u kulturi.¹⁴¹⁷

Izraz sluga takođe je upotrebljavan kao „poluga otrova” da označi odnos opozicije u Srbiji prema Zapadu. Opozicionari su sluge novog svetskog poretka,¹⁴¹⁸ zbog čega nema Srbina koji će glasati za njih¹⁴¹⁹ niti ih amnestirati.¹⁴²⁰ Oni su poslušnici,¹⁴²¹ slepi podanici neprijatelja¹⁴²² i vazali¹⁴²³ koji pokušavaju da zamažu oči našem narodu,¹⁴²⁴ čije je podaništvo najgori vid kameleonstva.¹⁴²⁵ Priroda opozicije u simboličkoj slici *Politike* konstruisana je i pomoću izraza plaćenici, kojim njihova saradnja sa Zapadom dobija i materijalnu dimenziju i označavaju privatni interesi nasuprot opštim nacionalnim i državnim interesima. Opozicionari kao strani plaćenici „po nalogu zemalja NATO i SAD žele da poseju nemir, razbiju jedinstvo naroda, izgrađeno u odbrani i obnovi, kako bi pomogli svojim sponzorima u nameri da rasparčaju našu otadžbinu”.¹⁴²⁶ Njihova delatnost je prepoznatljiva¹⁴²⁷ i u borbi protiv njih država će biti efikasna.¹⁴²⁸

U simboličkoj konstrukciji opozicije, ali posredno, upotrebljavani su i izrazi vandali i vandalski, kako bi se označila necivilizovano ponašanje ove političke grupacije. Napadi na prostorije SPS i JUL su vandalski,¹⁴²⁹ kao i uništavanje državnih simbola.¹⁴³⁰ Iako se direktno u tekstovima u kojima se koriste navedeni izrazi ne pominje opozicija, uglavnom se konstatuje da su to politički neistomišljenici, „isti oni koji su mahali zastavama Amerike, Britanije i NATO-a, sluge koje žele da dovedu drugu vlasti i koji ne prezaju da

---

¹⁴¹⁴ Petokolonaši će doživeti poraz, 12. januar, strana 14

¹⁴¹⁵ Građani su prepoznali izdajnike i petokolonaše, 25. februar, strana 15

¹⁴¹⁶ Deluje i medijska peta kolona, 22. mart, strana 15

¹⁴¹⁷ Peta kolona u kulturi, 5. maj, strana 18

¹⁴¹⁸ Opozicione sluge novog svetskog poretka, 19. septembar, strana 16

¹⁴¹⁹ Nema Srbina koji će glasati za sluge agresora, 15. februar, strana 16

¹⁴²⁰ Za agresore i sluge nema agresije, 1. februar, strana 17

¹⁴²¹ Amerika ulaže velike pare u poslušnike u Srbiji, 17. januar, strana 14

¹⁴²² U Srbiji veliki broj stranaka koji su slepi podanici neprijatelja, 17. februar, strana 14

¹⁴²³ Vazalsko ponašanje opozicije, 2. septembar, strana 17

¹⁴²⁴ Američki podanici pokušavaju da zamažu oči našem narodu, 23. februar, strana 14

¹⁴²⁵ Vazalsko ponašanje opozicije, 2. septembar, strana 17

¹⁴²⁶ Izdajnici i plaćenici imaju iste nalogodavce, 15. april, strana 15

¹⁴²⁷ Prepoznatljiva ruka Nato plaćenika, 15. maj, strana 13

¹⁴²⁸ Bićemo efikasni u borbi protiv stranih plaćenika, 26. maj, strana 20

¹⁴²⁹ Vandalski napad na prostorije čukaričkog odbora jul-a, 9. jun, strana 27; Napad na socijaliste Vračara vandalski teroristički čin, 14. april, strana 15

¹⁴³⁰ Vandali iscepali zastave SRJ, Republike Srbije i jul-a, 18. avgust, strana 25

uništavaju najveće državne svetinje – zastave i druga obeležja.” U vezi sa izrazom vandali u konstrukciji delatnosti opozicije upotrebljavan je na isti način i izraz huligani.¹⁴³¹

Organizacija „Otpor” je u simboličkoj slici lista *Politika* konstruisana kao teroristička organizacija instrumentalizovana od strane opozicije.¹⁴³² S obzirom na to da je terorizam investicija stratega agresije na SRJ,¹⁴³³ organizacija „Otpor” je „izvođač” te investicije, teroristička organizacija poput „Crvenih brigada” u Italiji,¹⁴³⁴ čije su aktivnosti usmerene na izazivanje straha i nesigurnosti. „Teroristički napadi su najsiroviji i najprljaviji oblik nastavka agresije na našu zemlju, slobodu i bezbednost naših građana. NATO nalogodavci mobilišu izdajnike, kriminalce i zločince sa ciljem da se stvori atmosfera nesigurnosti, nereda haosa i sukoba.”¹⁴³⁵ „Otpor” priziva sukobe,¹⁴³⁶ a mete terora organizacije su Srbi koji neće da im se pridruže.¹⁴³⁷ U vezi sa tim *Politika* izveštava o brojnim napadima pripadnika organizacije „Otpor” na prostorije vladajućih stranaka i pojedince.¹⁴³⁸ „Falange Otpora’ započele su teroristička divljanja bacanjem bombi na prostorije Jugoslovenske levice i Socijalističke partije Srbije u Čačku i Beogradu, pokušajem ubistava aktivista JUL-a u Požarevcu i ubistvom državnog rukovodioca u Novom Sadu. Svoje dalje aktivnosti i namere su objavili pozivom na ustanak protiv države. Zato zahtevamo da nadležni organi a javni tužilac pre svih, preduzmu sve zakonom utvrđene mere zaštite države i svih njenih građana. Posle svega čemu je bila izložena Jugoslavija u prethodnom periodu i pošto je sve te pritiske pobedila, danas naša država mora pobediti terorizam i iskoreniti ga svim sredstvima koje nalaže Ustav i zakon ove zemlje.”¹⁴³⁹ Pored toga što je teroristička, „Otpor” je i plaćenička organizacija koja je proleterski simbol – stisnutu pesnicu pretvorili u rasistički¹⁴⁴⁰ i napunila ga američkim dolarima,¹⁴⁴¹ čiji „skupovi podsećaju na skupove iz vremena najveće histerije Hitlerovih

---

¹⁴³¹ Huligani u Požegi napali inspektora, 12. mart, strana 15; Osuđen huliganski ispad, 17. mart, strana 18

¹⁴³² Takozvana demokratska opozicija zloupotrebljava „Otpor”, 9. maj, strana 14

¹⁴³³ Terorizam investicija stratega agresije na SRJ, 30. jun, strana 18

¹⁴³⁴ „Otpor” kao „Crvene brigade”, 13. maj, strana 17

¹⁴³⁵ Najoštrije kazniti sve aktere terorizma, 17. maj, strana 14

¹⁴³⁶ „Otpor” priziva sukobe u narodu, 31. avgust, strana 19

¹⁴³⁷ Aktivnosti „Otpora” prerastaju u teror, 16. februar, strana 15

¹⁴³⁸ Najoštrije osuđen napad „Otpora” na sedište SPS u Kraljevu, 2. jul, strana 14; Aktivista „Otpora” bacio bombe i ranio komšiju, 26. maj, strana 23

¹⁴³⁹ Terorističke vođe pozvale na rušenje države i njenih institucija, 17. maj, strana 14

¹⁴⁴⁰ Članovi „Otpora” proleterski simbol pretvorili u rasistički, 9. februar, strana 15

¹⁴⁴¹ Otpor pesnica puna američkih dolara, 20. januar, strana 14

nacionalsocijalista.”¹⁴⁴² Već smo pomenuli da je organizacija „Otpor” konstruisana kao fašistička organizacija, naročito kroz upotrebu reči „falanga” kao aluzija na španske fašiste.¹⁴⁴³ Pored organizacije „Otpor” i priroda cele opozicije u simboličkoj slici lista *Politika* je teroristička. Njene vođe pozivaju na rušenje države i institucija,¹⁴⁴⁴ pripremaju „otporaške Markale”¹⁴⁴⁵, a njihove aktivnosti su terorizam ravan izdaji, poslednja faza agresije koja nije postigla zadate ciljeve.¹⁴⁴⁶ Za opoziciju su takođe u cilju satanizacije u tekstovima *Politike* upotrebljavani izrazi „izrodi”,¹⁴⁴⁷ „najamnici”,¹⁴⁴⁸ „štetočine”¹⁴⁴⁹ itd.

Struktura autora tekstova u kojima su upotrebljavane „poluge otrova” ukazuju na pokušaj distanciranja *Politike* od sadržaja tekstova, ali ne i od samih tekstova, s obzirom na to da su isti našli svoje mesto u simboličkoj slici lista. Naime, autori tekstova u kojima su upotrebljene navedene poluge su u 93% slučajeva depersonalizovani, i u obliku su saopštenja, izjava, agencijskih vesti i dr., dok je u samo u 7% slučajeva moguće identifikovati u potpunosti autora sadržaja teksta.

Za razliku od lista *Politika*, u listu *Blic* u zanemarljivom obimu korišćene su „poluge otrova” u konstrukciji pojedinih segmenata simboličke stvarnosti. Od ukupnog broja analiziranih tekstova u naslovu 117 tekstova upotrebljene su navedene poluge i to u 63 naslova koje u osnovi imaju reč „teror” („teroristički”, „terorizam”), u 14 naslova su upotrebljene reči „izdajnici”, u 13 naslova reč „agresija”, u 17 reči koje u svom korenu imaju reč „zlo”, u 7 naslova u kojima su upotrebljeni izraz „fašistički” „nacistički”, Hitler, u 3 naslova u kojima je upotrebljen izraz „plaćenik”. Međutim, za razliku od *Politike*, upotreba poluga otrova nije imala za cilj konstrukciju simboličke slike o pojedinim segmentima realnosti već je pre svega predstavljala reprezentovanje realnosti koja je obuhvatala upotrebu tih izraza. Tako u predvečerje 5. oktobra *Blic* prenosi Koštuničinu

---

¹⁴⁴² „Otpor” pesnica puna američkih dolara, 20 januar, strana 14

¹⁴⁴³ Fašistička falanga „Otpor”, 16. maj, strana 20; Osuda okupljanja fašističke falange u centru grada, 19. maj, strana 18

¹⁴⁴⁴ Terorističke vođe pozvale na rušenje države i njenih institucija, 17. maj, strana 14

¹⁴⁴⁵ Batić i Đinđić pripremaju otporaške Markale, 9. jun, strana 14

¹⁴⁴⁶ Domaći terorizam je izdaja; Terorizam je poslednja faza agresije koja nije postigla zadate ciljeve, 20. maj, strana 20

¹⁴⁴⁷ Srpski izrodi veća opasnost od terorista, 17. jul, strana 14; Dok mi obnavljamo zemlju izrodi rade u interesu naših neprijatelja, 19. april, strana 18

¹⁴⁴⁸ Soroševi najamnici 23. avgust, strana 15

¹⁴⁴⁹ Štetočinsko delovanje gradske vlasti, 4. april, strana 14; Nepatriotsko ponašanje i štetno delovanje, 19. maj, strana 15.

izjavu na mitingu u Čačku da je Milošević plaćenik NATO, kao odgovor na Miloševićeve tvrdnje da je opozicija plaćenička. Od 63 naslova u kojima je upotrebljena „poluga otrova” koja u osnovi ima reč teror, 41 se odnosio na unutrašnje političke sukobe. I dok se u jednom broju tekstova prenosio stav opozicije da je Srbija država medijskog i pravnog terora, u drugom, doduše manjem broju se prenosio stav da je „Otpor” teroristička organizacija i da je Vlada Crne Gore uz navedenu terorističku organizaciju. Ipak, najveći broj tekstova bio je vezan za rasprave o donošenju novog zakona protiv terorizma u Srbiji koji na kraju nije ni bio izglasan. U tekstu „Hitler na uranku”¹⁴⁵⁰ ne samo da se reč Hitler ne koristi u cilju bilo čije satanizacije, već se vešto koristi u kritici svih onih koji koriste takav način propagande i izražavanja. Sličan je i autorski tekst „Čime se bave domaći izdajnici”¹⁴⁵¹ u kome se takođe kritikuje upotreba navedenog izraza. Što se tiče ostalih tekstova u kojima su upotrebljene „poluge otrova” u *Blicu*, uglavnom se radi o tekstovima čiji je autor agencija *Tanjug* i u kojima se prenosi stanovište vladajuće partije.

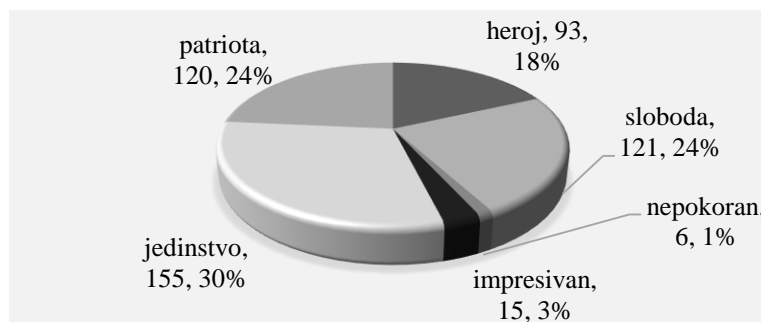
5.1.2. Reči kao „poluge vrline” i „zajedništva” u listovima *Politika* i *Blic*

Na isti način kao i reči – „poluge otrova”, deluju i reči kao „poluge vrline”, ali u suprotnom smeru. Reči koje političke partije, organizacije i lica dovode u vezu sa pozitivnim vrednostima Miler je nazvao „poluge vrline” (Breton, 2000:112). Pozitivno semantičko i asocijativno polje tih reči u kombinaciji sa predmetima informativne obrade širi se na finalnu semantičku strukturu - tekst usmeravajući tumačenje u željenom, pozitivnom smeru. Međutim, za razliku od satanizacije koje je uglavnom bila zasnovana na „polugama otrova”, glorifikacija u listu *Politika* nije bila zasnovana uglavnom na „polugama vrline”, već i na „polugama zajedništva” kao poželjnim pozitivnim vrednostima i na „polugama autoriteta”.

---

¹⁴⁵⁰ *Blic* (2000), 8. maj, strana 4

¹⁴⁵¹ Isto, 15. januar, strana 6

Grafikon 5.2. Struktura upotrebe reči glorifikacije u listu *Politika*, 2000.

Suprotno rečima izdajnik i špijun, koje su bile poluge satanizacije opozicije u kreiranju pozitivne slike o vlasti i njenim predstavnicima i o srpskom narodu, u listu *Politika* upotrebljavani su izrazi patriote i rodoljubi kako bi se označile pozitivne osobine i vlasti i naroda. Ovde uviđamo još jednu osobinu reči kao poluga satanizacije ili glorifikacije, a to je da se one pored toga koriste u smislu povezivanja širih socijalnih grupa sa organizacijama i političkim grupacijama. Naime, opozicija se rečima „izdajnik” i „špijun”, osim što se dovodila u vezu sa njihovim negativnim značenjskim potencijalima, dovodila u vezu sa Amerikom i Zapadom. Na isti način, upotrebom reči „patriota” i za pojedince, političke grupacije i organizacije i za narod u celini, pokušano je da se napravi virtuelno semantičko jedinstvo s obzirom na to da su navedene grupacije imale iste osobine.

Patriotizam se kao društvena vrednost, baš kao i Srbija, u simboličkoj slici *Politike* našao na meti kreatora novog svetskog poretka, Amerike i Zapada. „Koristeći fašistički pokušaj kompromitacije patriotizma i neuspeh novog evropskog fašističkog poretka novi centri moći danas pod pojmom globalizacije žele da negiraju potrebe za nacionalnom nezavisnošću, žele da formiraju svest o zastarelosti humanističkog i slobodarskog pristupa patriotizma. To predstavlja psihološko-teorijsku i logističku osnovu njihove imperijalne filozofije.”¹⁴⁵² Zbog toga je od strateškog značaja funkcionisanje patriotskog bloka, „jer kada je zemlja izložena bilo bombardovanju, bilo političkim pritiscima nijedna politička stranka nema pravo da uskostranačke interese postavlja iznad interesa celog društva, države i naroda.”¹⁴⁵³ Na izborima stoga treba dati glas patriotskim

¹⁴⁵² Značaj patriotizma, 17. februar, strana 14

¹⁴⁵³ Od strateškog značaja funkcionisanje patriotskog bloka, 7. januar, strana 14

snagama,¹⁴⁵⁴ kojima pripadaju osim Srba i Romi¹⁴⁵⁵ i Goranci.¹⁴⁵⁶ Samo se patriotizmom može odbraniti otadžbina,¹⁴⁵⁷ a kao stožer okupljanja patriotskih snaga¹⁴⁵⁸ partije levice predstavljaju nadmoćnu političku snagu nad svim nosiocima destabilizacije,¹⁴⁵⁹ koje su na braniku trajnih načela slobode i rodoljublja.¹⁴⁶⁰ Patriotizmom se ne suprotstavlja samo novom svetskom poretku¹⁴⁶¹ već je on najbolji odgovor NATO strankama „koje istovetnim rečnikom i metodama kao i njihove gazde, negiraju vrednosti odbrane i rezultata obnove, saraduju sa agresorom i u pokušaju da ih amnestiraju od zlodela koja su počinili prema našem narodu i državi”.¹⁴⁶² U tom smislu izlazak na izbore je pitanje patriotizma,¹⁴⁶³ a narod je oduvek znao da razlikuje rodoljublje od izdaje.¹⁴⁶⁴ Rodoljubi su lučonoše morala,¹⁴⁶⁵ a među njima je prva ličnost i patriota Slobodan Milošević,¹⁴⁶⁶ koji je „na čelo otpora progresivnog dela sveta, svojom hrabrom, odlučnom i požrtvovanom politikom stavio naš narod i državu na pijedestal slobodarstva, čime se ponose sve patriote naše zemlje.” On je dokazani borac i patriota¹⁴⁶⁷, kao i njegova supruga koja šalje patriotske i humane poruke.¹⁴⁶⁸

Pored toga što je u tekstovima označavan kao prvi patriota, Slobodan Milošević je i heroj odbrane otadžbine „jer je u najtežim trenucima istorije našeg naroda kada su strani zavojevači predvođeni SAD i NATO pohlepno nasrnuli na Jugoslaviju dostojanstveno stao na branik otadžbine i herojski sa vojskom, policijom i narodom branio i odbranio zemlju od mnogo jačeg i nadmoćnijeg neprijatelja.”¹⁴⁶⁹ Zbog toga je neophodno

---

¹⁴⁵⁴ Na izborima poverenje patriotskim snagama, 20. januar, strana 15

¹⁴⁵⁵ Romi su uvek prema Srbiji bili patriotski opredeljeni, 21. januar, strana 17

¹⁴⁵⁶ Goranci u patriotskom frontu, 23. januar, strana 14

¹⁴⁵⁷ Patriotizmom i jedinstvom odbraniti otadžbinu, 25. februar, strana 17

¹⁴⁵⁸ Stožer okupljanja patriotskih snaga, 3. mart, strana 14; SPS Jezgro okupljanja svih patriotskih snaga, 18. jul, strana 25

¹⁴⁵⁹ Jedinstvo svih levih i patriotskih snaga predstavlja nadmoćnu političku snagu nad svim nosiocima destabilizacije, 16. mart, strana 14.

¹⁴⁶⁰ Na braniku trajnih načela slobode i rodoljublja, 18. septembar, strana 15

¹⁴⁶¹ Patriotizmom protiv novog svetskog poretka, 24. mart, strana 24

¹⁴⁶² Patriotizam i solidarnost najbolji odgovor NATO strankama, 1. april, strana 14

¹⁴⁶³ Izlazak na izbore je pitanje patriotizma, 31. avgust, strana 19

¹⁴⁶⁴ Narod je oduvek znao da razlikuje rodoljublje od izdaje, 2. septembar, strana 15

¹⁴⁶⁵ Rodoljubi su lučonoše morala, 16. januar, strana 16

¹⁴⁶⁶ Prva ličnost i patriota ove zemlje, 20. februar, strana 14; Posebno priznanje prvom patrioti naše otadžbine, 28. april, strana 14

¹⁴⁶⁷ Slobodan Milošević- dokazani borac i patriota, 20. septembar, strana 18

¹⁴⁶⁸ Patriotske i humane poruke dr Mire Marković, 13. septembar, strana 16.

¹⁴⁶⁹ Predsednik Milošević heroj odbrane otadžbine, 11. jun, strana 16

ozvaničiti ono što on jeste davanjem ordena narodnog heroja.¹⁴⁷⁰ Osim Miloševića, i srpski narod je u simboličkoj konstrukciji *Politike* označen kao heroj odbrane i obnove. „Obrana slobode naše zemlje od zločinačke NATO agresije ostaće zabeležena u istoriji kao čin kada je hrabrost malog i ponosnog naroda porazila silu vojno moćnog agresora.” Prvi patriota i heroj označio je svoj narod kao heroja na stranicama lista *Politika*.¹⁴⁷¹ „U ovom ratu učestvovao je čitav narod: od beba u porodilištima i teških bolesnika na intenzivnoj nezi do vojnika u rovovima, PVO i graničara na granici. Niko neće zaboraviti heroizam branilaca mostova, građana, branilaca fabrika, trgova, svojih gradova, svojih poslova, svoje države, svoga naroda. Narod je heroj – možda tako glasi najkraći zaključak ovog rata. Narod je heroj i zato mora da se oseća herojskim, i zato treba da se ponaša herojski, a to znači dostojanstveno, plemenito i odgovorno.” Herojska odbrana pretvorena je u herojsku obnovu i razvoj nakon završetka agresije.¹⁴⁷² Pored branitelja - vojske i policije,¹⁴⁷³ i graditelji su heroji.¹⁴⁷⁴ Zbog herojstva srpski narod je zaslužio divljenje čitavog slobodoljubivog sveta.¹⁴⁷⁵

U smislu glorifikacije i podilaženja upotrebljavan je i izraz nepokoran. Jugoslavija je nepokorna zemlja,¹⁴⁷⁶ Srbi su narod nepokoran i njegova borba za slobodu predstavlja znak stalnog prkosa i nepokora.¹⁴⁷⁷ „Osobeni bes domaćina novog svetskog poretka izaziva to što su Srbi postali živi primer za narode čitavog sveta, dokazavši da i mala zemlja može dostojno da se suprotstavi do zuba naoružanoj Evropi na čelu sa samom Amerikom. To ih ne čini samo besnim, već ih i mnogo ljuti. Zbog toga te satanističke snage i bombarduju bespoštedno, da bi pokazale ko upravlja svetom.”¹⁴⁷⁸

Takođe u smislu glorifikacije u konstrukciji tekstova upotrebljavani su izrazi „impresivan” i „veličanstven”. Impresivni su otpor zavojevaču¹⁴⁷⁹ i rezultati obnove¹⁴⁸⁰

---

¹⁴⁷⁰ Ozvaničiti ono što već Milošević već jeste – narodni heroj, 10. jun, strana 18 (u ovom tekstu se ponavlja obrazloženje iz prethodnog od reči do reči)

¹⁴⁷¹ Narod je bio vojska i zato je izašao kao heroj, 10. jun, str. 14; Narod heroj odbrane i obnove, 15. septembar, str. 15; Narod je heroj, 11. jun, str. 15; Najhrabriji narod na svetu, 18. februar, naslovna strana

¹⁴⁷² Herojska odbrana pretvorena u herojsku obnovu i razvoj, 10. jun, naslovna strana

¹⁴⁷³ Nemerljiv doprinos herojskom otporu naše zemlje protiv agresora, 13. maj, strana 13

¹⁴⁷⁴ Graditelji su heroji obnove zemlje, 6. april, strana 13

¹⁴⁷⁵ Divljenje herojskoj borbi jugoslovenskih naroda, 17. februar, strana 2; Divljenje herojstvu Jugoslovena, 10. februar, strana 2; Priznanje herojskom otporu naroda Jugoslavije, 19. januar, strana 2

¹⁴⁷⁶ Nepokorna zemlja, 22. januar, strana 2

¹⁴⁷⁷ Naša borba za slobodu je znak stalnog prkosa i nepokora srpskog naroda, 8. septembar, strana 15

¹⁴⁷⁸ Srbi narod nepokoran, 24. januar, strana 4

¹⁴⁷⁹ Impresivan otpor zavojevaču, 2. jul, strana 15

¹⁴⁸⁰ Impresivni rezultati obnove, 23. januar, strana 14

u kojoj se pokazala veličanstvenost naroda¹⁴⁸¹. Odbrana SRJ je veličanstvena priča¹⁴⁸² koju su kineski novinari afirmisali kao istinu o veličanstvenoj borbi našeg naroda za slobodu.¹⁴⁸³

Reč sloboda je takođe upotrebljavana u smislu povezivanja vladajućih partija i naroda, potencijalnih glasača, sa vrednostima koje ta reč predstavlja. Sloboda je najveća ljubav našeg naroda,¹⁴⁸⁴ ona nema cenu,¹⁴⁸⁵ iznad svega je¹⁴⁸⁶ i najveća je vrednost.¹⁴⁸⁷ Srbija je bastion slobode,¹⁴⁸⁸ ona je ostrvo slobode u srcu Evrope, koja je ohrabrila narode koji se bore za slobodu.¹⁴⁸⁹ Jugoslavija ponovo nosi baklju slobode u porobljenoj Evropi.¹⁴⁹⁰ „Iza agresije NATO stoji globalizacija u kojoj se ekonomija svih zemalja sveta potčinjava pravilima koja se diktiraju iz Vašingtona. Jugoslavija je imala hrabrosti da sprovodi sopstvenu ekonomsku politiku koja u prvom redu odgovara njenim sopstvenim nacionalnim interesima. Na Zapadu nisu mogli da trpe takav najopasniji presedan slobodoljubivosti.”¹⁴⁹¹ U vezi sa tim Milošević je lider slobodoljubivih zemalja sveta,¹⁴⁹² on je vizionar, slobodoljubiv i moderan političar.¹⁴⁹³ JUL i SPS su partije demokratije i slobode.¹⁴⁹⁴ Srbi na istorijskim ispitima postupaju slobodarski¹⁴⁹⁵ i zato su izbori referendum za odbranu slobode,¹⁴⁹⁶ jer sloboda i čast našeg naroda nemaju cenu.¹⁴⁹⁷

Termini jedinstvo i zajedništvo kao „poluge zajedništva” više su bili upotrebljavani u smislu homogenizacije, a manje u smislu glorifikacije. Međutim, kao reči sa pozitivnim značenjsko semantičkim zaledem one su upotrebljavane u smislu povezivanja vlasti sa

---

¹⁴⁸¹ Pokazala se veličanstvena snaga jedinstva naroda, 30. januar, strana 13

¹⁴⁸² Odbrana SRJ je veličanstvena priča, 29. jun, strana 20

¹⁴⁸³ Za vreme agresije kineski novinari afirmisali istinu o veličanstvenoj borbi našeg naroda za slobodu, 19. jun, strana 14

¹⁴⁸⁴ Sloboda je najveća ljubav našeg naroda, 12. septembar, strana 14

¹⁴⁸⁵ Sloboda nema cenu, 1. septembar, strana 16

¹⁴⁸⁶ Sloboda izvan svega, 8. jul, strana 15

¹⁴⁸⁷ Sloboda i suverenitet zemlje najveća vrednost, 1. septembar, strana 17

¹⁴⁸⁸ Srbija je danas bastion slobode, 3. avgust, strana 15

¹⁴⁸⁹ Jugoslavija ohrabrila narode koji se bore za slobodu, 17. februar, strana 2

¹⁴⁹⁰ Jugoslavija ponovo nosi baklju slobode u porobljenoj Evropi, 29. jul, strana 16

¹⁴⁹¹ Ostrvo slobode u srcu Evrope, 7. mart, strana 6

¹⁴⁹² Milošević lider slobodnih zemalja sveta, 11. februar, strana 7

¹⁴⁹³ Predsednik Milošević je vizionar, slobodoljubiv i moderan političar, 21. jun, str. 15

¹⁴⁹⁴ Jul partija demokratije i slobode, 2. mart, s.15; Sps i Jul trajni garant mira i slobode, 4. septembar, s. 16

¹⁴⁹⁵ Na istorijskim ispitima Srbi postupaju slobodarski, 18. januar, strana 13

¹⁴⁹⁶ Predstojeći izbori referendum za odbranu slobode, 10. avgust, strana 14

¹⁴⁹⁷ Sloboda i čast našeg naroda nemaju cenu, 13. april, naslovna strana

vrednostima koje denotiraju. Na globalnom nivou, zajedništvo slobodoljubivog sveta predstavljalo je siguran garant otporu, hegemoniji, Zapadu i Americi.¹⁴⁹⁸ „Ocenjeno je da se hegemonizmu koji dobija globalne razmere, globalno mora i suprotstaviti, u smislu objedinjavanja svih slobodoljubivih partija i ljudi u svetu na principima ravnopravnosti.”¹⁴⁹⁹ Na nacionalnom nivou, jedinstvo oko rukovodstva zemlje je najbolja odbrana od produžene agresije,¹⁵⁰⁰ a na partijskom jedinstvena levica je garancija stabilnosti,¹⁵⁰¹ jedinstveno za Slobodana Miloševića.¹⁵⁰² Vlada Srbije označena je kao vlada narodnog jedinstva koja će zemlju izvući iz krize,¹⁵⁰³ jedinstveno u obnovi kao i u odbrani.¹⁵⁰⁴ Jedinstveni sačuvaćemo Kosovo,¹⁵⁰⁵ jedinstvo i odgovornost su uslovi napretka.¹⁵⁰⁶ Milošević je simbol narodnog jedinstva,¹⁵⁰⁷ koje je iznad svega važno.¹⁵⁰⁸ Posebno je važno neraskidivo jedinstvo naroda i vojske¹⁵⁰⁹ jer su oni uvek na braniku otadžbine.¹⁵¹⁰

Za razliku od „poluga otrova”, koje su se uglavnom pojavljivale u saopštenjima političkih partija na vlasti, tj. tekstovima čiji su autori izvan lista *Politika*, reči kao poluge vrline i zajedništva u manjoj meri su bile odraz stavova izvan lista. Naime, od 510 naslova tekstova u kojima su se pojavljivale navedene poluge, 380 (75%) tekstova bili su saopštenja političkih partija na vlasti, dok su autori 130 (25%) tekstova bili novinari.

Za razliku od lista *Politika*, u listu *Blic* u zanemarljivom obimu korišćene su poluge vrline i zajedništva u konstrukciji pojedinih segmenata simboličke stvarnosti. Od ukupno analiziranih naslova tekstova u 103 se pojavljuju reči za koje se uslovno može reći da su navedene poluge. U konstrukciji poželjne situacije u opozicionom bloku upotrebljavala se kao „poluga zajedništva” reč jedinstvo i to u 43 naslova teksta, u 29 naslova

---

¹⁴⁹⁸ Zajedno protiv hegemonizma, 4. januar, strana 16

¹⁴⁹⁹ Objedinjavanje miroljubivih snaga sveta, 19. februar, strana 2

¹⁵⁰⁰ Jedinstvo oko rukovodstva zemlje je najbolja odbrana od produžene agresije, 3. februar, strana 2

¹⁵⁰¹ Jedinstvena levica garancija stabilnosti i bezbednosti zemlje, 19. mart, strana 17

¹⁵⁰² Jedinstveno za Slobodana Miloševića, 19. februar, strana 3

¹⁵⁰³ Vlada narodnog jedinstva izvešće društvo iz krize, 10. mart, strana 14

¹⁵⁰⁴ Jedinstveno u obnovi kao i u odbrani, 19. mart, strana 16

¹⁵⁰⁵ Jedinstveni sačuvaćemo Kosovo, 24. april, strana 17

¹⁵⁰⁶ Jedinstvo i odgovornost uslovi napretka, 25. april, strana 18

¹⁵⁰⁷ Simbol narodnog jedinstva, 9. avgust, strana 14

¹⁵⁰⁸ Iznad svega važno jedinstvo naroda, 31. avgust, strana 14

¹⁵⁰⁹ Neraskidivo jedinstvo naroda i njegove vojske, 9. septembar, strana 13

¹⁵¹⁰ Armija i narod uvek na braniku otadžbine, 22. septembar, strana 13

upotrebljavala se reč promene, sloboda u 21 naslovu, heroj u 7 naslova a patriota u 3 naslova. Sa aspekta definicije reči poluga navedeni izrazi su na granici prihvatljivosti, ali one svoj smisao dobijaju u odnosu na vladajući diskurs i svoju prirodu poluga, ako je uopšte imaju, dobijaju u odnosu na njega. Naime, reč promene, u svom zaleđu ima neophodnost promene vlasti i diskutabilna je sa svih ostalih aspekata (kakve promene, na koji način itd.) Na taj način upotreba te reči postaje parola i reč zamka. Slična je situacija sa upotrebom termina jedinstvo kao „poluge zajedništva”, jer se on ne upotrebljava u odnosu na stvarnu prirodu odnosa u opoziciji, već u kreiranju situacije u kojoj bi došlo do promene vlasti. Dakle, ne postoje, ekskluzivnost pojedinih reči kada se radi o njihovoj prirodi kao poluga, već tu prirodu mogu dobiti i uobičajene reči u odnosu na širi kontekst simboličke slike sveta. Upotreba reči patriota, iako u malom broju tekstova u listu *Blic* za razliku od lista *Politika* ima drugi smisao. U tekstovima „Bauljamo u lažnom patriotizmu” i „Korisnici patriotizma”¹⁵¹¹ sa sasvim drugog aspekta sagledava se pojam reči patriotizam od načina na koji se on upotrebljava u listu *Politika*, a reč patriotizam vraća u ravan „običnih” reči. Na isti način se u listu *Blic* upotreba izraza heroj dovodi u vezu sa diskutabilnim vrednostima. Naime, uz prenošenje vesti da je Milošević kandidat za Orden narodnog heroja,¹⁵¹² prenosi se vest da su članovi narodnog pokreta „Otpor” delili ordenje narodnog heroja.¹⁵¹³ Međutim, izraz heroj koristio se i u smislu reči zamki u malom broju tekstova.¹⁵¹⁴ U svakom slučaju upotreba poluga vrline i zajedništva u listu *Blic* upotrebljavane su u minimalnom, gotovo zanemarljivom broju tekstova i to na način koji ih više dovodi u pitanje nego što ih koristi u kreiranju određene slike sveta.

5.2. Konstrukcije pristrasnosti sadržaja teksta u listu *Politika*

Za kreiranje pristrasnosti u listu *Politika* upotrebljavane su emotivne i kognitivne semantičke tehnike konstrukcije sadržaja tekstova, iako ovu podelu uzimamo uslovno jer podela na ove dve grupe tehnika nije uvek „čista” s obzirom da se u velikom broju slučajeva preklapaju i dopunjuju (Vasović, 2004:258). Od ukupno 17.330 analiziranih

---

¹⁵¹¹ Blic (2000), 27. januar, strana 11; Isto, 1. februar, strana 6

¹⁵¹² Isto, Milošević za narodnog heroja, 3. jun, strana 3; Orden narodnog heroja Miloševiću, 7. jun. str. 2

¹⁵¹³ Isto, Članovi Otpora delili ordenje narodnog heroja, 28. jun, naslovna strana

¹⁵¹⁴ Isto, Heroji otpora, 6-7. januar, strana 3; Slaviće ga kao heroja, 29-30. jul, strana 6; Koštunica će u Bijaricu biti dočekan kao heroj, 14. oktobar, strana 3

tekstova u 6939 tekstova zastupljena je jedna od propagandnih tehnika kreiranja pristrasnosti što je oko 40%.

teme tekstovi	Zapad	Istok	Okruženje	Unutrašnja problematika	Ukupno
Tekstovi sa propagandnim tehnikama	2.714	206	274	3.745	6.939
Ukupno tekstova	5.237	1.240	1.444	9.409	17.330
Procenat zastupljenosti tekstova sa propagandnim tehnikama	52%	17%	19%	40%	40%

Tabela 5.1. Apsolutna i relativna zastupljenost propagandnih tehnika u tekstovima po temama

Glavni pravci upotrebe navedenih tehnika bili su u kreiranju simboličke slike Zapada (39%) i unutrašnje problematike (54%). Međutim, kao što vidimo, udeo tekstova sa propagandnim tehnikama u ukupnom broju analiziranih tekstova sa temom Zapad je 52%, dok je udeo istih sa temom unutrašnja problematika na nivou proseka i iznosi 40%. Dakle, u 52% tekstova kojim se kreirala simbolička slika Zapada u listu *Politika* bile su zastupljene neke od emotivnih ili kognitivnih tehnika kojima se konstruisala pristrasnost. U 6.939 tekstova bilo je zastupljeno 9.582 tehnike od kojih 6.167 emotivnih i 3.415 kognitivnih.

teme tehnike	Zapad	Istok	Okruženje	Unutrašnja problematika	Ukupno	
Kognitivna	1.714	157	94	1.450	3.415	36%
Emotivna	2.067	102	219	3.779	6.167	64%
Ukupno	3.781	259	313	5.229	9.582	100%
	39%	3%	3%	55%	100%	

Tabela 5.2. Struktura upotrebljenih semantičkih tehnika u konstrukciji teksta po temama

Iako je procentualno zastupljenost tekstova sa propagandnim tehnikama u konstrukciji Zapada najveća, procenat upotrebljenih tehnika je ipak najveći u kreiranju aspekta unutrašnjopolitičke simboličke slike i iznosi 55%, što govori o većoj upotrebi tehnika po konstruisanom tekstu u kreiranju navedene teme. Evidentna je predominacija emotivnih tehnika u odnosu na kognitivne, naročito u kreiranju aspekata simboličke slike koja se odnosi na Zapad i na unutrašnjopolitička dešavanja.

	Zapad	Istok	Okruženje	Unutrašnjopolitička dešavanja	Ukupno	
Generalizacija	166	8	9	132	315	9%
Simplifikacija	732	111	37	402	1282	38%
Ublažavanje	16	13	1	263	293	9%
Kompromitovanje suparničkih semantičkih slika	125	2	9	149	285	8%
Preusmeravanje pažnje	121	3	1	115	240	7%
Ostalo	554	20	37	389	1000	29%
Ukupno	1714	157	94	1450	3415	100%

Tabela 5.3. Struktura upotrebljenih kognitivni tehnika u konstrukciji teksta po temama

Kognitivne tehnike bile su upotrebljene u 3.415 navrata, a najviše su bile zastupljene simplifikacija, generalizacija, ublažavanje, kompromitovanje suparničkih semantičkih slika, preusmeravanje pažnje. Osim navedenih tehnika koje su bile zastupljene u kreiranju svih tema, bile su zastupljene i tehnike zamena teza, lažne dileme, distanciranje, lažno polazište i druge. Navedeno potvrđuje da je kreiranje crno-bele slike sveta bio prioritet u simboličkoj konstrukciji lista *Politika*. Emotivne tehnike bile su upotrebljene u 6.167 navrata, a najviše su bile zastupljene manipulacija stilom i demonizacija odnosno satanizacija, zatim demagogija, glorifikacija, podilaženje i ostale.

	Zapad	Istok	Okruženje	Unutrašnjopolitička dešavanja	Ukupno	
Demagogija	154	12	3	328	497	8%
Manipulacija stilom	830	20	110	914	1.874	31%
Demonizacija	694	14	72	1.024	1.804	29%
Glorifikacija	0	1	3	476	480	8%
Manipulacija jasnoćom	40	17	3	302	362	6%
Podilaženje	0	12	3	205	220	4%
Ostalo	349	26	25	530	930	14%
	2.067	102	219	3.779	6.167	100%

Tabela 5.4. Struktura upotrebljenih emeotivnih tehnika u konstrukciji teksta po temama

Značajna zastupljenost tekstova u kojima su upotrebljavane propagandne tehnike kojima se konstruisala određena vrsta pristrasnosti meri stepen redundantnosti sadržaja simboličke slike sveta lista *Politika*, a predominacija emotivnih tehnika i simplifikacije u kognitivnim tehnikama svedoči o nastojanju da se simbolička slika sa nivoa makrostrukture prelije i na mikrostrukturu teksta te da se na taj način i objasni. Najznačajnija predominacija emotivnih tehnika očigledna je u kreiranju unutrašnjopolitičkih tema (72%), zatim kreiranju segmenta simboličke slike sveta koja se odnosi na okruženje (70%) ali sa minimalnom zastupljenošću tekstova i na kraju koja se odnosi na Zapad (55%). Jedino u kreiranju simboličke slike Istoka dominiraju kognitivne tehnike (60%).

5.3. Tehnike konstrukcije sadržaja teksta u listu *Politika*

5.3.1. Afektivne tehnike

Afektivne tehnike realizuju se na afektivno emotivnom nivou, ali ne i bez mišljenja kao konstitutivnog elementa u kreiranju i tumačenju teksta. Breton je navedene tehnike podelio na tehnike pozivanja na osećanja i tehnike „učinka stapanja” (Breton 2000:75).

U našoj analizi prihvat ćemo navedenu klasifikaciju uz određene modifikacije koje se odnose na mogućnosti primene u štampi.

Zavođenje demagogijom, kako tvrdi Breton, pretpostavlja postupak kreiranja istovetnosti stavova, podilaženje i populizam (Breton, 2000:76). Ono podrazumeva upotrebu klišeja, trivijalnosti kao i izraza trebamo, moramo itd. Navedeno zavođenje se može dovesti u vezu sa tehnikom u pojedinoj literaturi poznatoj kao prostodušnost ili „plain folk”, koja se može prepoznati po naporima da se ostvari istovetnosti između lica koje je predmet propagande i recipijentata (Magedah, 2008:52). Od ukupno analiziranih tekstova, u 198 tekstova u listu *Politika* zastupljeno je zavođenje demagogijom kao elemenat kreiranja sadržaja tekstova. Demagogija je uglavnom upotrebljavana u vezi sa konfliktom Srbije i Jugoslavije sa Zapadom. Jedan pravac upotrebe realizovan je kroz podilaženje srpskom narodu kroz kreiranje njegove međunarodne pozitivne uloge proistekle iz otpora Zapadu. Srpski narod se kreira kao simbol demokratskih snaga sveta, najhrabriji narod na svetu, koji nikada nije ljubio „tuđe ruke i skute”.¹⁵¹⁵ Hrabrost srpskog naroda koji se hrabro branio i pobedio probudila je savest čovečanstva.¹⁵¹⁶ Osim toga, narod je heroj odbrane i obnove,¹⁵¹⁷ koga karakteriše viteštvo i junaštvo.¹⁵¹⁸ Drugi pravac upotrebe realizovan je kroz kreiranje Jugoslavije i Srbije kao predvodnika novih međunarodnih kretanja. Jugoslavija je embrion otpora NATO i SAD¹⁵¹⁹ koja je otporom probudila miroljubivi i slobodoljubivi svet i ponovo nosi baklju slobode u porobljenoj Evropi.¹⁵²⁰ Ona je velika zemlja „koju je Zapad oklevetao jer je jedina u svetu postavila principijelna pitanja suvereniteta i prižila otpor opasnoj filozofiji poniženja i dehumanizacije čoveka,”¹⁵²¹ najveća zemlja po snazi načinu i žestini otpora nasilju. Jugoslavija je najinspirativnije mesto na svetu, a Srbija bastion slobode.¹⁵²²

---

¹⁵¹⁵ Srpski narod simbol demokratskih snaga sveta, 12. januar, strana 15; Najhrabriji narod na svetu, 18. februar, strana 13; Srpski narod nikada nije ljubio „tuđe ruke i skute”, 13. januar, strana 15

¹⁵¹⁶ Herojska odbrana i pobeda srpskog naroda, 29. jun, strana 16; Hrabrost jednog malog naroda probudila je savest čovečanstva, 8. jul, strana 17

¹⁵¹⁷ Narod – heroj odbrane i obnove, 15. septembar, strana 16

¹⁵¹⁸ Viteštvo, junaštvo i želja za pobedom simbolizuju vrednosti građana Požarevca i Srbije, 4. septembar st.13

¹⁵¹⁹ Jugoslavija je embrion otpora NATO i SAD, 8. jun, strana 14

¹⁵²⁰ SRJ otporom NATO-u probudila sav miroljubivi svet, 24. avgust, strana 15; Jugoslavija ponovo nosi baklju slobode u porobljenoj Evropi, 29. jul, strana 16

¹⁵²¹ Danas je Jugoslavija velika zemlja, 24. mart, strana 2; Najveća zemlja po snazi, načinu i žestini otpora nasilju, 24. mart, strana 21

¹⁵²² Jugoslavija je najinspirativnije mesto na svetu, 20. jul, str. 16; Srbija bastion slobode, 3. avgust, str. 15

Kolaž 5.1. Fotografije tekstova u kojima je zastupljena demagogija, *Politika* (2000)

Treći pravac upotrebe demagogije realizovan je kroz kreiranje pobjede Srbije i Jugoslavije i poraz Zapada. Iako smo pobedili zato što smo bolji, provejavaju sumnje u prirodu pobjede i poraza što dodatno potvrđuje navedeni demagoški stav. U tekstu „Porazi pobjednika i pobjede gubitnika” u podnaslovu se konstatuje da „preplitanje uspeha i neuspeha tako da se ne zna pouzdano šta je prvo a šta drugo izrasta u pravilo na međunarodnoj sceni”. U vezi sa tim pobjeda NATO je prazna i pod znacima navoda, dok je naša pobjeda i moralna i politička i vojna. Na meti agresora bila je pre svega istina i školstvo. „Pritisci svetskih moćnika prema našoj zemlji ne prestaju a jedna od meta im je i školstvo gde žele da stvore nezadovoljstvo, iskoriste težak položaj radnika u prosveti i izazovu obustave rada.”¹⁵²³

Politika Zapada doživela je potpuni fijasko, dok je agresija NATO vojni fijasko i politička katastrofa, zbog čega više nema moralno pravo da postoji.¹⁵²⁴ U prvom slučaju radi se o vesti koju je preneo *Tanjug* a koja se odnosi na reagovanje ruskih glasila povodom

¹⁵²³ Pobedili smo zato što smo bolji, 30. maj, naslovna; Porazi pobjednika i pobjede gubitnika, 24. januar, str. 5; Prazna „pobjeda” NATO, 23. januar, st. 2; Moralni, politički i vojni pobjednici, 25. mart, naslovna strana; Na meti agresora bila je pre svega istina, 19. april strana 15; Na meti svetskih moćnika i školstvo, 4. februar str. 14

¹⁵²⁴ Politika Zapada doživela je potpuni fijasko, 24. mart, strana 2; Agresija NATO vojni fijasko i politička katastrofa, 19. jul, naslovna strana; NATO više nema moralno pravo da postoji, 28. april, strana 3

godišnjice bombardovanja Srbije i SRJ, a u drugom slučaju iako se navodi da je izvor ugledni nemački nedeljnik *Cajt* u stvari je prenet prikaz knjige „Rat na Kosovu i međunarodno pravo” koji je navedeni listi priredio. Dakle, i u slučaju tvrdnji koje imaju demagošku prirodu, moguće je istu zamaskirati vrstom izvora ili autorima. Iskazi uglavnom dobijaju demagošku prirodu u zavisnosti od autora. Naime, kada tvrdnju da je NATO doživeo fijasko iznese srpski zvaničnik to je čista demagogija, ali kada je iznese neko ko nije direktno upleten u navedeni konflikt, onda to može da bude stav za koji se u potpunosti ne može tvrditi da je demagoški bez istraživanja motiva autora tog stava.

U vezi sa trećim pravcem je i četvrti, kojim se kreira mogućnost povratka vojske i policije kao i srpske države na Kosovo. I ovaj pravac je posredno povezan sa konfliktom sa Zapadom, jer se u simboličkoj sferi kreira mogućnost skorog odlaska snaga NATO sa Kosova i u vezi sa tim nema dileme oko povratka Srba na svoja ognjišta, jer Srbija ostaje na Kosovu i Metohiji.¹⁵²⁵

Poslednji veći pravac upotrebe demagogije u listu *Politika* jeste kreiranje identičnosti interesa naroda i političkih partija na vlasti jer svaka politika koja nije u funkciji naroda je promašaj. Naime, levica se ne bori za vlast već da sačuva zemlju i naš narod, a politika SPS je u interesu naroda i opstanka naše zemlje. Primetno je ipak da je zastupljenost zavodjenja demagogijom u kreiranju sadržaja teksta značajno niža od upotrebe reči zamki.¹⁵²⁶

Zavodjenje stilom podrazumeva dominaciju stila u odnosu na sadržaj u kreiranju značenja i smisla poruke ili teksta. „Manipulacija počinje onda kada ta ‚blagoljublje’ zauzme mesto argumenata, koje inače prati, da bi sama postala središnja tačka date situacije” (Breton, 2000:77). Stil kao takav podrazumeva dakle „upotrebu stilskih figura, neočekivanih obrta i doskočica”(Breton, 2000:77). Zavodjenje stilom, za razliku od demagogije, uglavnom je bilo zastupljeno u kreaciji negativnih vrednosti, pre svega Zapada, opozicije i vlasti Crne Gore, ali i u kreiranju drugih segmenata simboličke slike sveta u listu *Politika*. Mada je diskutabilno zavodjenje stilom kao i uostalom sve ostale

---

¹⁵²⁵ Nije daleko dan odlaska okupatora sa Kosmeta, 17. mart, strana 14; Nema dileme oko povratka Srba na svoja ognjišta, 20. mart, strana 16; Srbija ostaje na Kosovu i Metohiji, 11. mart, strana 16

¹⁵²⁶ Svaka politika koja nije u funkciji naroda je promašaj, 16. april, strana 13; Levica se ne bori za vlast već da sačuva zemlju i naš narod, 10. septembar, strana 15; Politika SPS je u interesu naroda i opstanka naše zemlje, 4. jul, strana 21

tehnike posmatrati izolovano od ostalih, uzeto uslovno, u 410 tekstova bila je zastupljena navedena tehnika, od čega u 34% u kreiranju Zapada, 25% u kreiranju opozicije u Srbiji, 14% u kreiranju vlasti u Crnoj Gori i 27% u tekstovima sa drugim temama.

U kreiranju negativnih aspekata Zapada zavodjenje stilom bilo je zastupljeno kako u kreiranju pojedinaca, institucija ili čak čitavog Zapada. U tekstu „Mislili da je babaroga”¹⁵²⁷, upotrebom stilskih figura kreira se državni sekretar Madlen Olbrajt. Naime, navodeći vest sa interneta (opet se vraćamo na značaj autora odnosno izvora kao veoma bitnog u kreiranju simboličke slike sveta), *Politika* piše :„Dok je boravila u diplomatskoj misiji u Finskoj, madam Olbrajt je prestrašila grupu učenika koji su pomislili od nje da je trol, đavolak iz skandinavskih mitova, sličan babarogi jer se njime plaše deca”. U daljem tekstu se navodi da „trolovi zauzimaju važno mesto u skandinavskom folkloru i važe za ružna, zla i opasna čudovišta”. U tekstu „Kako NATO štimuje račun o agresiji” između ostalog se navodi:„U svom inventarisanju motiva za nove pretnje našim ljudima ne bi trebalo zanemariti da se približava skorašnji odlazak glavnih aktera NATO zločina na tlu Jugoslavije. Prvi će scenu napustiti Vesli Klark, čovek koji bi mirne duše mogao da ponese titulu najmorbidnijeg vojnika današnjice, a zahuktavaju se i predsednički izbori u SAD koji će okončati istorijsku vladavinu Olbrajtove i šefa joj Klintona. Odlazak njihov morao bi da bude spektakularan, kao što je bio i mandat, pa za tu priliku valja proizvesti nešto nesvakidašnje i nezaboravno, uprkos činjenici da ćemo ih i mi i svet i bez takvog naknadnog doprinosa dobro i dugo pamtili po zlu.”¹⁵²⁸ Pritisak Zapada na vlastu u SRJ, na stilski zanimljiv način, dovodi se u vezu sa odlaskom sa političke scene lidera NATO i SAD i njihovom potrebom da odu na „spektakularan” način, a ne da „instaliraju demokratiju” u Srbiji.

Analizirajući „uzdrman moral” američkih vojnika na Kosovu, odnosno odbijanje pripadnika jednog voda da budu raspoređeni na Kosovo u tekstu „Psi rata se povukli u kućice” koji se jednom uopštenom rečenicom („možda se među njima nalazi i momci iz voda „Pseći čopor”) dovodi u vezu sa vodom „Pseći čopor” u Bosni, navodi se analiza američkog reportera Džona Saksa: „U Saksovoj analizi ‚psi’ su predstavljeni kao potpuno dezorijentisani, izgubljeni dečaci u mutnoj bosanskoj magli, „napaljeni filmovima kao što

---

¹⁵²⁷ Ranije smo analizirali čitavu stranicu na kojoj se nalazi navedeni tekst sa karikaturom Madlen Olbrajt.

¹⁵²⁸ Kako NATO štimuje račun o agresiji, 6. mart, strana 16

su „Top gan”, „Vod” ili „Brdo hamburgera” ili ljigavim reportažama militarne revije *Plaćenik*?. Navedeni tekst prati fotografija vojnika sa komentarom ispod: „Desetar Rajli iz psećeg čopora na straži u Bosni. Možda je sada na Kosovu”.¹⁵²⁹

Fotografija 5.1. Desetar Rajli iz „Psećeg čopora”, *Politika* (2000)

Kreiranje negativnog stanja u američkoj vojsci na Kosovu ne realizuje se samo u vezu sa dezorijentisanošću „napaljenih” mladih vojnika već i sa negativnom konotacijom reči „pas” i „čopor” kao i njihovim povlačenjem u „kućice”. Stil dominira nad sadržajem, čime se prevazilazi jedan događaj o kome se izveštava (odbijanje jednog voda da bude stacioniran na Kosovu) i supstituiše u kreiranje slike o čitavoj armiji SAD. Navedeno je dodatno istaknuto fotografijom zabrinutog američkog vojnika sa zamišljenim pogledom, što dodatno pojačava utisak teksta ali ga i dodatno ističe.

O upotrebi stila u kreiranju aktivnosti i prirode Zapada svedoče i naslovi „Kfor i Unmik zapali u živo blato kosmetske zbilje” i „NATO je umro u Jugoslaviji” u kome se navodi: „Kroz agresiju NATO koju je nametnula američka administracija, Evropa je uvučena u samodestrukciju i učešće u rušenju evropskih vrednosti. Možda ovo najbolje ilustruje rušenje mostova na Dunavu, jer to nisu bili samo mostovi na Dunavu, jer to nisu bili samo mostovi Jugoslavije, niti samo Srbije, nego mostovi Evrope i u fizičkom i u simboličkom smislu.”¹⁵³⁰ U tekstu „NATO u kosmetskim mukama”, neočekivanim obrtom kroz

¹⁵²⁹ Psi rata se povukli u kućice, 20. mart, strana 17

¹⁵³⁰ Kfor i Unmik zapali u živo blato kosmetske zbilje, 11. mart, strana 18; NATO je umro u Jugoslaviji, 19. mart, strana 2

navođenje komentara iz londonske štampe zastupljena je ideja „da se posle agresije na Jugoslaviju sve više pokazuje da je najveća žrtva tog bezumlja sam NATO”. Na istoj strani pozicioniran je i tekst „Jugoslavija ime za celu planetu”, koji estetizacijom poruke glorifikuje Srbiju i Jugoslaviju i nudi na istoj strani alternativu NATO i Zapadu.¹⁵³¹

Zavođenje stilom bilo je u dobrom broju slučajeva upotrebljavano za kreiranje povezanosti Zapada i opozicije u Srbiji. Ovi tekstovi relativizuju napred navedenu kvantitativnu analizu upotrebe navedene tehnike jer ne postoji jasna tematska distinkcija u njima. U tekstu „Šarene laže samozvanih spasilaca Srbije”¹⁵³² se kaže : „Postalo je već poslovno normalno da sve što politički preduzimaju zapadni moćnici pakuju u formu – demokratije. I bombardovanje i sankcije i mnogobrojne žrtve rezultat su po njima rešenosti zapadnih kreatora da nam uvedu ‚demokratiju’. Pošto su se kao instalateri demokratije pokazali uspešnim u našem okruženju, ostalo im je danas da je milom ili silom zapate i kod nas. Dostigunuća zapadnog uvođenja demokratije u Alaboniji, gde tamošnja vlast može da kontroliše najviše dve ulice u centru Tirane, ili u Makedoniji gde se i struktura i broj vojnika dimenzioniše po nalogu Amerikanaca, ili u bivšoj BiH gde se sistematski krši volja građana samo ako su srpskog porekla ili nije po ukusu zapadnog staratelja, vrlo rečito pokazuje u kojoj meri valja podržati zalaganja domaćih opozicionara da nam se što pre uvede demokratija ovog tipa.” Slikajući prirodu zapadne demokratije u negativnom svetlu, Zapad se dovodi u vezu sa nastojanjima opozicije da „zapati” istu u Srbiji kao i ocena adekvatnosti podrške takvim nastojanjima. Odnos između opozicije u Srbiji sa predstavnicima EU i SAD, između ostalih, bio je predmet i teksta „Srpska opozicija videla svoje bogove iz SAD i EU”¹⁵³³, u kome se uz upotrebu doskočice kreira odnos opozicije prema predstavnicima SAD i EU: „... u Budvi 10. januara ove godine predstavnici srpske opozicije veliki hrišćanski praznik Bogojavljenje obeležili su time što su videli predstavnike administracije Sjedinjenih Američkih Država, Evropske unije i Crne Gore...Oni su videli svoje bogove ali takvi bogovi ne vide svoje sluge.” Kreiranje odnarođenosti srpske opozicije kreira se kroz neadekvatno obeležavanje velikog hrišćanskog praznika, a njihov položaj sluge kroz doskočicu o odnosu prema predstavnicima Zapada kao prema bogovima. Odnos opozicije u Srbiji sa Zapadom

---

¹⁵³¹ NATO u kosmetkim mukama, Jugoslavija ime za celu planetu 19. mart, strana 3

¹⁵³² Šarene laže samozvanih spasilaca Srbije, 13. januar, strana 14

¹⁵³³ Srpska opozicija videla svoje bogove iz SAD i EU, 22. januar, strana 15

kreiran je upotrebom stila i kroz tekst „Opozicija i njeni mladi sledbenici u ulozi ‚trojanskog konja’”u kome se tvrdi da „udružena opozicija i njeni mladi sledbenici moraju da odigraju ulogu ‚trojanskog konja’ za zapadne mentore i zato koriste perfidne ali i otvorene nasilničke metode.”¹⁵³⁴ Trojanski konj kao personifikacija prevare, lukavstva u korist agresora i osvajača pruža mogućnost kreiranja negativne slike o opoziciji. U vezi sa tim, u tekstu „NATO gazde traže bombe i ubistva” kojim se dovodi u vezu miting opozicije sa bombaškim napadima na sedišta vladajućih partija u Srbiji kombinacijom zavodjenja stilom, satanizacijom, kreiranjem straha, demagogijom kreira se slika nasilničke opozicije koja po nalogu svojih mentora sa Zapada po svaku cenu želi da dođe na vlast ali i da od Srba i Srbije naprave robove tog Zapada.¹⁵³⁵ Miting „NATO ekspoziture” (zavodjenje stilom) u tekstu se označava kao početak bombaških napada i kamenovanja sedišta vladajućih partija (širenje straha). Dok „domicilni špijuni” određuju mete napada (satanizacija), terorističke organizacije „Otpor” i „Sokoli” ih izvode (širenje straha i satanizacija). Navodi se dalje da je „nalogodavac isti onaj zločinac koji je 78 dana bombardovao uz kvalifikaciju ‚kolateralna šteta’” i da NATO gazda ne menja strategiju već samo izvršioce, (satanizacija i zavodjenje stilom). „Bombe i eksplozije nisu imale kao metu samo političke neistomišljenike već pre svega srpski narod koji se nije masovno odazvao na miting” (demagogija, zaključivanje na osnovu lažnog polazišta). Dakle, upotrebom stila na nivou teksta kreira se simbolička slika opozicije kao vrednosni supstrat koji se najdirektnije prelama na nivou simboličke slike sveta lista *Politika*. Na nivou makrostruktura kreiraju se indirektni orjentiri tumačenja, dok su oni na nivou teksta direktni i neposredni. Upotrebom stila, politički govor opozicije je „politička vika i gaženje istine”, okupljanja su „parade sujete i tirade laži” na kojima „dobošari novog svetskog porekta” najavljuju „mrak i nove sankcije”. Osim toga to su „šarenoliki” skupovi „vlasti gladnih ljudi” i „šačice narcisoidnih karijerista.”¹⁵³⁶ Upotreba zavodjenja stilom omogućava koncentraciju kvalifikacija na osnovu kojih se može stvoriti sveobuhvatna slika o određenoj pojavi, licu ili grupi lica, sa visokim stepenom asocijativnih potencijala. U tekstu „Tužna je sudbina srpske opozicije”, ona se kreira kratkim stilskim opisom: „Slepi za brutalna nasilja albanskih terorista, gluvi za izjave Rugove i Tačija da su

---

¹⁵³⁴ Opozicija i njeni mladi sledbenici u ulozi „trojanskog konja”, 10. maj, strana 20

¹⁵³⁵ NATO gazde traže bombe i ubistva, 17. april, strana 14

¹⁵³⁶ Politička vika i gaženje istine, 17. april, strana 14; Parade sujete i tirade laži, 18. april, strana 14; Šarenolik skup vlasti gladnih ljudi, 22. april, strana 15

nezavisnost i otepljenje Kosova na vidiku, zaslepljeni sjajem novca, ovi izdajnici bi da trguju srpskim teritorijama, za koje su brojne generacije vojevale, uključujući i današnju.”¹⁵³⁷

U tekstu „Sramotni samit u režiji vašingtonskih mešetara”, upotrebom stila, širenjem straha, satanizacijom ali i tehnike *ad hominem* (ličnog napada upotrebom izraza koji se odnose na fizičke nedostatke protivnika, nosonja, glavonja čovečuljak itd) kao i u slučaju kreiranja Madlen Olbrajt kreira se prestolonaslednik Aleksandar Karađorđević. „Taj vampir je naravno britanski državljanin Aleksandar Karađorđević koga su njegovi nalogodavci iz SAD i Velike Britanije posle dužeg mirovanja izvadili iz naftalina u pokušaju da pomoću tako minorne ličnosti i nekih srpskih kvislinga naprave političku krizu a po mogućnosti i građanski rat u Srbiji i Jugoslaviji”. On je „čovečuljak” čija je uloga da služi svojim zapadnim gospodarima.¹⁵³⁸

Na sličan način upotrebom stila kreirana je i Crna Gora. Ona je „domovina bezakonja” u kojoj „policajci, članovi vlade pa čak i predsednik štite mafiju, a sada se podzemlje širi sa osnovnim ciljem da se destabilizuje regija i to stvaranjem federativne balkanske mafije.” Osim toga ona je „logor socijalnih slučajeva” u „pipcima je velike Albanije”, dok vlast u Crnoj Gori čeka mesto u muzeju „voštanih figura.”¹⁵³⁹

Estetizacija poruke, prema Bretonu, podrazumeva potpunu dominaciju forme u odnosu na suštinu poruke u kojoj „estetski deo poruke teži da se nametne umesto sadržaja” (Breton 2000:80). Estetizacija poruke dakle podrazumeva takvu konstrukciju i zastupljenost različitih stilova na nivou konstrukcije mikrostrukture – teksta koja svoj smisao pronalazi u specifičnoj poetici iskaza kreiranog na emotivno-estetskom nivou. U tekstu „Pedagogija jednog progona” imamo klasičan primer estetizacije poruke: „Ovih dana smo svi strepeli hoće li pogromaška reka, ta crna neljudska zmija sastavljena od militantnih Šiptara, razliti i po ulicama ‚Severne Mitrovice’ (pišem s sa velikim s razlogom) u nameri da ‚šiptarsko more’ kao kod Poatjea sve preplavi. Tutnjalo je to po nervima svih nas kao nerazumni stampedo ostrašćenih papkara, slep i jednosmeran u

---

¹⁵³⁷Tužna je sudbina srpske opozicije, 13. april, strana 15

¹⁵³⁸ Sramotni samit u režiji vašingtonskih mešetara, 23. april, strana 3

¹⁵³⁹ Crna Gora domovina bezakonja, 4. mart, naslovna strana; Crna Gora logor socijalnih slučajeva, 18. februar, strana 31; Crna Gora u pipcima velike Albanije, 19. mart, strana 19; Crnogorsku vlast čeka mesto u muzeju voštanih figura, 18. april, strana 19

svojoj požudi: za tuđom dedovinom, za međama koje jedino slepi nagon vidi. Srećom, krdo je zastalo, raštrkalo se do nekog novog pokliča vođe osvajačke horde. Srećom jer – svuda na ovoj našoj ‚ispašnoj‘ zemlji postoje množine koje svoje tapije nose sa starostavnim knjigama pripadanja svakog ‚stada‘ svojoj livadi. Šta bi bilo kada bi mnogoljudniji stampedo krenuo duž Doline jorgovana, na primer gradovima koji dobiše davno imena po Urošu, postaše prestoni po Dušanu, svetli po Visokom Stefanu, rodoviti po orahu, srpski po Srbima? Gde bi se te mržnje sukobile, rogate, moćne?”¹⁵⁴⁰ Kao što vidimo, informativnost poruke ustupa mesto, sa aspekta tumačenja otvorenoj, estetskoj poruci čiji asocijativni potencijali prevazilaze predmet svoje obrade. Sukob Srba i Albanaca predstavljen je kao sukob hrišćanstva i islama, protiv zmije i stampeda papkara željnih tuđe dedovine i gaženja međa. Po svojoj prirodi u suštini redundantna, estetizacija poruke kombinuje opšta mesta, tradicije, mita, stereotipa sa jedne i određenog aktuelnog događaja s druge strane. U tekstu „Sloboda je najveća ljubav našeg naroda”¹⁵⁴¹ estetizacijom se kreira taj neraskidiv odnos slobode i srpskog naroda kaljen tokom NATO bombardovanja: „.....sloboda je najveća luda, razumna i nerazumna ljubav našeg naroda. Zato je valjda pre godinu i po dana, dok su zavijale noćne sirene za uzbunu, a rakete pretvarale u prah sve čega su se dotakle, ovaj narod pevao na mostovima gledajući prema nebu sa koga su padale bombe, stajao na terasama visokih solitera i navijao za svoju hrabru i neustrašivu protivavionsku odbranu, spreman da se bori, siguran da treba da živi.” Međutim, estetizacija poruke je uvek u propagandnom smislu „mač sa dve oštrice” upravo zbog svoje višesmislenosti i otvorenosti za višedimenzionalna tumačenja. Na primer, ova poruka u zavisnosti od pozicije tumača može se tumačiti na pozitivan i negativan način. Kreiranje slobodoljubivosti srpskog naroda nasuprot neracionalnosti tog istog naroda. Voleti slobodu je jedno, a ponašati se neracionalno u „ljubav je slepa” modu je nešto sasvim drugo. U tekstu „Odabran da amnestira NATO zločin”,¹⁵⁴² gest Vuka Draškovića prilikom susreta sa Madlen Olbrajt reprezentovan je estetizacijom poruke: „Nema kuće u Srbiji koja nije videla sliku na kojoj sagnuti i snishodljivi Vuk Drašković u Berlinu ljubi okrvavljenu ruku Madlen Olbrajt. Još se prolivena krv nije ni sasušila, a Vuk Drašković celiva ruku osobe koja je organizovala krvoproliće i razaranje naše zemlje, ruku žene koja svoju odgovornost za ubijanje dece, bolesnika i nedužnih ljudi

---

¹⁵⁴⁰ Pedagogija jednog progona, 31. mart, strana 19

¹⁵⁴¹ Sloboda je najveća ljubav našeg naroda, 12. septembar, strana 14

¹⁵⁴² Odabran da amnestira NATO zločin, 10. januar, strana 14

ističe kao svoju zaslugu. Ta slika na kojoj Vuk Drašković sa dirljivim poštovanjem i blaženo-ulizičkim izrazom u očima ljubi krvavu ruku ubici svoga naroda, ne zaboravlja se. Krvava od srpske krvi i krvi građana Srbije.” Neretko estetizaciju prati značajnija zastupljenost „reči zamki.” U tekstu „Izdajnici su pod narodnom kletvom”¹⁵⁴³, definišući ponašanje vladike Artemija, kaže se: „Izdajnika se svi stide, njegova deca, njegovi susedi, njegov narod. Taj stid ravan je neprebolnom bolu. Krštavajući decu, niko ne daje izdajnikovo ime. Sve njegovo je pod kletvom. Ipak, čini se da je ovo naše vreme, po posrnuću, nadmašilo čak i ono daleko kosovsko. Jer prvi put u istoriji srpskog naroda i u istoriji Srpske pravoslavne crkve, događa se da jedan kaluđer, i to jedan vladika, najprestižniji duhovnik, postane najomraženiji izdajnik. Njegova izdaja bolno promiče našim čulima: jednako je čujemo, vidimo, dodirujemo, osećamo njenu stud”. Estetizacijom je Piter Handke kreirao odnos između NATO i Jugoslavije u svom pismu prenetom u tekstu „Jugoslavija – ime za celu planetu”. U njemu se navodi: „Hvala NATO, hvala veliki mali pisci od Garsije Markesa do Gintera Grasa, od Kenzabure Oe do potkomandanta Markosa zbog onog što nisu napisali. Hvala papi i Vatikanu zbog njegove bele blažene tišine. Veliki korak za čovečanstvo. Međutim, za one koji se na našoj planeti Zemlji još nisu pretvorili u Marsovce i ostale zelene koljače, njihova domovina je počevši od 24. marta 1999. godine Srbija, Crna Gora, Republika Jugoslavija. ‚Mars napada’ i za vreme marsovskih napada Helsinki, Madrid, Alžir, Dar el Salam (kuća mira), Jerusalem, Jerihon, Bagdad, pa čak i London, Pariz, Berlin i Vašington će biti deo Jugoslavije.”¹⁵⁴⁴

Zavođenje jasnoćom sa ekspanzijom medija masovnog komuniciranja dobija na značaju i podrazumeva da „jasnoća smenjuje samu argumentaciju umesto da je samo prati” (Breton 2000:79). Uglavnom se radi o statističkim pokazateljima, rezultatima anketa, istraživanja u kojima konkretni egzaktni podaci dobijaju ulogu argumenata i dokaza. U tekstu „Broj ubistava na Kosmetu povećan za sto puta od dolaska KFOR-a” se navodi: „U odnosu na 1996. godinu broj ubijenih je povećan za šokantnih više od 100 puta (1.027), ranjenih 20 puta (955). kidnapovanih dakle nije bilo, dok je u vreme boravka Kfora i Unmika njihov broj dostigao 945.”¹⁵⁴⁵ Ne ulazeći u istinitost navedenih podataka očigledno je da se njihovo značenje i smisao uspostavljaju na statističkom nivou čija

---

¹⁵⁴³ Izdajnici su pod narodnom kletvom, 7. april, strana 19

¹⁵⁴⁴ Jugoslavija – ime za celu planetu, 19. mart, strana 2

¹⁵⁴⁵ Broj ubistava na Kosmetu povećan za sto puta od dolaska KFOR-a, 8. jun, strana 18

jasnoća prevazilazi bilo kakvu argumentaciju. Brojevi govore više od reči i kao slika se reflektuju na afektivnom nivou tumača. Ipak, jasnoća kao elemenat zavodjenja u listu *Politika* bila je najviše zastupljena u kreiranju ekonomskih tema pogotovo rastu izvoza, proizvodnje, obnovu. U tekstu „Izvoz od 19 miliona maraka”¹⁵⁴⁶ se navodi da je „u prvom delu ove godine preduzeće proizvelo 61.167 komada različitih aparata štednjaka i peći za grejanje i kuvanje, što je u odnosu na isti period prošle godine povećanje za 93%. Ukupan devizni priliv od različitih proizvoda do sada iznosi 6 miliona i sto hiljada maraka.” Poređenjem sa nereferentnom godinom (ratnom godinom) u egzaktnim brojkama kreira se simbolička slika o udvostručenju proizvodnje i deviznog priliva odnosno ekonomskog razvoja. Na sličan način, zavodjenjem jasnoćom kreirana je simbolična slika o ekonomskom razvoju i u tekstovima o programu izgradnje 100.000 stanova. U tekstu „Program izgradnje 100 hiljada stanova predstavlja snažan podsticaj celokupnom privrednom razvoju” od 10. avgusta, pozicioniranom na naslovnoj strani i istaknutog fotografijom, navodi se izjava tadašnjeg predsednika Srbije „da program izgradnje 100 hiljada stanova koji predstavlja snažan podsticaj celokupnom privrednom razvoju naše zemlje i pokreće proizvodnju u nizu privrednih grana treba ubrzati i stvoriti uslove da se program poveća. Predsednik je izrazio zadovoljstvo što će se ovaj kapitalni razvojni program ostvariti pre roka, a posebno što se razvojna dinamika ubrzava i otvara nove mogućnosti povećanja programa”. Izraz „pre roka”, ne ulazeću u njegovu istinitost takođe je imao potencijala u kreiranju simboličke slike stvarnosti zavodjenjem jasnoćom jer je sam po sebi bio značajna vest. I u tekstovima o kreiranju rasta zaposlenosti u simboličkoj slici lista *Politika* zastupljeno je bilo zavodjenje jasnoćom. U tekstu „Za prvih sedam meseci zaposlilo se 197 hiljada radnika”¹⁵⁴⁷ se kaže da „za prvih sedam meseci ove godine prema podacima Republičkog zavoda za tržište rada zaposlilo se ukupno 197.612 lica, a to je za 33,7 odsto više nego u istom periodu prošle godine. Od ukupnog broja zaposlenih sa evidencija Zavoda zaposlilo se 137.113 lica, što je u odnosu na isti period prošle godine više za 37,7%. Ovo pokazuje da kretanje u oblasti zapošljavanja prate porast proizvodnje i oporavak privredne aktivnosti. Jer industrijska proizvodnja u prvih šest meseci ove godine povećana je u odnosu na isti period prošle godine za 19,7%, a u odnosu na prosek prošle godine za 11,5%.” Bez obzira na istinitost, navođenje statističkih

---

¹⁵⁴⁶ Izvoz od 19 miliona maraka, 21. avgust, strana 11

¹⁵⁴⁷ Za prvih sedam meseci zaposlilo se 197 hiljada radnika, 11. septembar, strana 11

podataka kao „tačnog zbira netačnih podataka” uvek je zavodljiva, naročito u funkciji kreiranja segmenta simboličke slike koji se odnosi na ekonomiju.

Ubeđivanje širenjem straha Breton više dovodi u vezu sa „strahom koji uliva onaj koji ubeđuje” (Breton 2000:81) i autoritetom autora, dok ćemo mi ovde više pažnje posvetiti kreiranju atmosfere straha u funkciji konstrukcije ugroženosti jedne i konstrukciji agresivnosti druge strane. Stvaranje atmosfere straha i ugroženosti za kranji cilj ima homogenizaciju i stvaranje jedinstva s obzirom na to da počiva na simplifikaciji društvenih odnosa i kreiranju podeljenosti. Osnovna teza na kojoj se zasnivalo širenje straha u listu *Politika* bila je da se agresija na SRJ od strane NATO i drugih zapadnih sila nastavlja novim „suptilnim” metodama. U tekstu „Agresija se nastavlja novim metodama”¹⁵⁴⁸ se kaže: „Oni koji su izvršili agresiju na našu zemlju a nisu ostvarili svoje ciljeve, nastavljaju specijalni rat na razne načine. Sankcije ne jenjavaju, a istovremeno finansiraju petu kolonu koja treba da odigra ulogu obaranja vlasti u Srbiji.” Dve stvari su, sa aspekta sagledavanja širenja straha, bitne – agresija i dalje traje kao oblik specijalnog rata, a političke partije opozicije su deo te agresije. Konflikt između Zapada i srpske vlasti na taj način se prelijeva i na unutrašnjopolitički život u Srbiji koji se definiše u okvirima specijalnog rata. Kada se u obzir uzme činjenica da je u listu *Politika* kreirana meta agresije Zapada bio narod, a ne vlast u Srbiji, onda je ugroženost tog istog naroda kreirana i kroz aktivnosti opozicije i opozicionih medija. U tekstu „Agresija NATO nastavljena terorizmom”¹⁵⁴⁹ se kaže: „Atentatima i likvidacijama ljudi od časti i rodoljublja, stvaralaca i pregalaca, podlim ubistvima i otmicama nedužnih građana, zastrašivanjem i pozivima na bratoubilaštvo i destrukciju oni nastoje da stvore atmosferu straha i izazovu građanski rat. Svetski zlikovci su za ovaj prljavi posao regrutovali petu kolonu opozicije koju građani identifikuju kao NATO stranku a koja plaćena bakarnim novcem otvoreno podstiče na zločine, rušenje državnih institucija i osvajanje vlasti terorom.” Međutim, sa nastavkom agresije širenje straha povezivalo se i sa agresivnim namerama političkih partija opozicije koje su vezane za promenu vlasti u Srbiji. Radi se o kreiranju simboličke slike o opozicionim partijama koje svoj program prepoznaju u nasilnoj promeni vlasti u Srbiji i političkog sistema. Kreiranje straha, dakle, nije samo realizovano kroz vezu „agresora” sa političkom opozicijom, već i sa agresivnim namerama te opozicije. Na koji

---

¹⁵⁴⁸ Agresija se nastavlja novim metodama, 22. januar, strana 14

¹⁵⁴⁹ Agresija NATO nastavljena terorizmom, 26. maj, strana 14

način je kreirana navedena slika najbolje svedoče već pomenuti tekstovi pozicionirani na 20. i 21. strani lista *Politika* od 16. maja 2000. godine.

Fotografija 5.2. Strane 20. i 21. lista *Politika* od 16. maja 2000.

Na 21. strani pozicionirani su tekstovi „SPO poziva na oružje i nasilno rušenje sistema” (širenje straha), “Srpski pokret obnove nudi ustanak Srba proti Srba” (širenje straha), “Vuk Drašković nastavlja tradiciju kolaboracije (satanizacija i stil), poster „Madlen jugend” (satanizacija), i tekst „Đinđić i Čanak preko Crne Gore preprodavali srpsko žito Albaniji – proizilazi iz analize ugledne međunarodne organizacije” (negativna vrednosna orijentacija). Na 20. strani pozicionirani su tekstovi „Mirno do promena – nasiljem” (širenje straha, stil), „Krsmanović: Fašistička falanga „Otpor” (satanizacija), „Gradonačelnik Niša u uniformi „Otpora” (negativna vrednosna orijentacija), „Samoidentifikacija moralno posprulih” (stil, negativna orijentacija).

Kreiranjem jedne političke partije pa i čitave opozicije kao agresivne, sklone nasilnom rušenju ustavnog poretka, stvarala se atmosfera ugroženosti njihovih protivnika odnosno

vlasti u Srbiji. Kreiranjem političkog protivnika kao neprijatelja, kreira se i priroda političkog procesa u zemlji, koji postaje rat a politički protivnici teroristi.

Ćutanje i prećutkivanje kao pokazatelj iritabilnosti medija pojedini autori smatraju propagandnom tehnikom. Iako se uslovno može prihvatiti takva tvrdnja, ipak nije svako izostavljanje pojedinih informacija iz medija uvek propagandna tehnika kreiranja sadržaja teksta. Ono može predstavljati i rezultat pozicije sa koje mediji sagledavaju realnost. Međutim, postoje događaji u realnosti koji moraju da budu predmet informativne obrade bez obzira na poziciju medija, i ukoliko ona izostane onda to ćutanje najverovatnije ima prirodu propagande. Ćutanje u tom slučaju zahteva „ćitanje između redova” kako na nivou teksta, tako i na nivou konstrukcije simboličke slike iz medija.

Primer informativne obrade otmice bivšeg predsednika Republike Srbije Ivana Stambolića ostaće upamćen kao primer različitog sagledavanja jednog događaja. Ivan Stambolić otet je 25. 8. 2000. godine u naselju Košutnjak, a vest o njegovog otmici pojavila se u elektronskim medjima nakon 18 časova istog dana. U listu *Politika* vest o nestanku Ivana Stambolića objavljena je 30. 8. 2000. godine na 21. strani i to u tekstu „Policija intenzivno radi na rasvetljavanju slučaja.” Naslov je pratio nadnaslov „Posle misterioznog nestanka Ivana Stambolića”, i podnaslov „Prema nezvaničnim informacijama u akciji pronalaženja nekadašnjeg predsednika Predsedništva Srbije i opsežnoj pretrazi terena učestvovalo oko 300 policajaca, a korišćeni i posebno obučeni psi za pronalaženje tragova. – Stambolić se poslednjih godina bavio privatnim biznisom poslujući sa firmama iz Republike Srpske i Crne Gore.” Iako se radi o prvom tekstu o nestanku Stambolića u *Politici*, on počinje rečenicom „Misteriozni nestanak Ivana Stambolića, bivšeg komunističkog političara i dalje je pod velom tajne”, kao da se o tome već izveštavalo. Pozicija teksta kao odraz niskog stepena relevantnosti koja mu je u konstrukciji simboličke slike lista *Politika* data, prati i izraz „bivši komunistički političar” sa istom ulogom u tekstu koju pozicija teksta ima u simboličkoj slici. Ćutanje o nestanku bivšeg ne samo komunističkog političara već bivšeg predsednika Predsedništva Srbije u provladinom listu *Politika*, ali i u ostalim medijima dobilo je karakter poruke čiji je jedan od rezultata širenje straha. Naime, kada se ćutanje u masovnim medijima o određenom događaju ne može racionalno objasniti, onda ono postaje samo po sebi poruka o poželjnom odnosu prema tom događaju, a s obzirom na to da je Stambolić bio protivnik tadašnjih partija na vlasti i svojevrsnu poruku njegovim istomišljenicima. Slučaj

Stambolić je jedan od retkih slučajeva u istoriji savremenog srpskog novinarstva koji je napravio jasnu podjelu između medija, onih koji su ćutali i onih koji su izveštavali. Drugi tekst o nestanku Stambolića objavljen je u *Politici* 31. avgusta na 21. strani, pod naslovom „Postoji svedok koji je video momenat otmice.” U navedenom tekstu se sada pominje da se radi o bivšem „prvom čoveku Srbije”, ali i da je Stambolić „kidnapovan u klasičnom stilu mafije” i da nije rasvetljena činjenica „zašto su članovi porodice prijavili njegov nestanak oko 18 časova”. Osim toga što se tvrdi da „celokupna javnost sa velikom pažnjom prati šta se dešava u ovom slučaju”, navodi se da „Ono što se, međutim, pouzdano zna jeste da je kidnapovani Ivan Stambolić, posle silaska sa političke scene sve do penzionisanja bio na čelu JUMBES banke, da bi se osobito u poslednje vreme posvetio privatnom biznisu. Spominje se da su se u tim poslovima okretale velike devizne sume pa je možda i na toj strani moguće pronaći i odgovorne za ovu otmicu. Inače, Ivan Stambolić je prema priči upućenih imao razgranate poslove sa inostranstvom ali i Republici Srpskoj i Crnoj Gori.” U trećem i poslednjem tekstu koji je objavljen u *Politici* pre 5. oktobra o nestanku Stambolića pod naslovom „Poslovi moguć povod za otmicu”, pozicioniranom na 22. strani, potencira se kao što i sam naslov kaže na mogućim motivima otmice. Osim toga što se navodi da „pojedine političke partije i neki mediji danima već insistiraju, bez ikakvih dokaza da nestanak Ivana Stambolića ima političku pozadinu”, list *Politika* ipak zaključuje „da ovako razgranata poslovna mreža u kojoj je učestvovao Ivan Stambolić, a gde su se okretale velike devizne sume, može biti osnovni motiv za otmicu nekadašnjeg predsednika Predsedništva SR Srbije”. U istom tekstu o Stambolićevim poslovnim aktivnostima se kaže: „priča se tako da je Stambolić u ime „Mostea” ugovarao poslove zaštite brodova u Bijeloj, da je učestvovao i u dogovorima sa rafinerijom u Srpskom Brodu u BiH ali i sa fabrikom „Glinice” u Zvorniku, mada izgleda da ne postoje materijalni dokazi za ove pretpostavke, jer su ugovore u prisustvu Stambolića potpisali drugi ljudi.” Nakon 5. oktobra u *Politici* su do kraja 2000. godine objavljena još dva teksta o nestanku Stambolića koji su bili pozicionirani na 8. („Ništa novo u slučaju Stambolić”, 21. oktobar) i 13. strani („Tri meseca bez vesti o Ivanu Stamboliću”, 27. novembar, istaknut fotografijom). Ćutanje dakle ne predstavlja samo potpuni izostanak vesti o određenom događaju već i smanjeni intenzitet izveštavanja o istom. Ćutanje je izraz najnižeg stepena relevantnosti, ali i potrebe za konformizmom kao i izraz osećanja straha i autocenzure.

U listu *Blic* vest o nestanku Stambolića objavljena je u vikendi-izdanju 26–27. avgusta 2000. godine na drugoj strani i to kratkim tekstom sa naslovom „Nestao Ivan Stambolić” u rubrici Vesti. U njemu se prenosi vest agencije *Beta* da je porodica Ivana Stambolića prijavila nestanak jer ga nisu našli ni u bolnici ni u policiji. Iako vest nije prećutana, njen značaj je minimizovan, a kada se u obzir uzme da mediji pod uticajme Vlade Srbije vest nisu ni objavili, onda to skupa stvara jednu neuobičajenu simboličku sliku sveta u Srbiji. Već 28. avgusta *Blic* je na naslovnoj strani objavio naslov „Još nema vesti o Stamboliću”, dajući značaj navedenom događaju, ali i tekst na 8. strani „Policija još traga za Stambolićem”, u kome se prenose uopštene informacije o njegovom nestanku i osvrt advokata Veselina Barovića na odsustvo reakcije državnih medija u Srbiji koje ukazuje na to da je nestanak Stambolića „politički čin”. I 29. avgusta na naslovnoj strani lista *Blic* objavljen je naslov „O Stamboliću i dalje bez vesti” i tekst „Policija nema ni trag” na 8. strani lista istaknut fotografijom Ivana Stambolića i uokvirenim tekstom „Bogdanović iznenađen”, u kome se prenosi izjava visokog funcionera Radmila Bogdanovića. I 30. avgusta na naslovnoj strani lista *Blic* pozicioniran je naslov „Barović: Stambolić je živ”, a na 9. strani tekst sa istim naslovom u kome advokat Veselin Barović pretpostavlja da je „očigledno politička odluka da državni mediji ne objavljuju ništa o nestanku nekadašnjeg predsednika. To je ujedno i poruka da je politička odluka da Ivan Stambolić bude uhapšen – tvrdi advokat Barović.” Ova Barovićeva pretpostavka belodano govori da postoji čitanje i tumačenje ćutanja medija.

U *Blicu* je za razliku od lista *Politika* nastavljeno kontinuirano izveštavanje o nestanku Stambolića i to 31. avgusta („Nemam nameru da zatražim pomoć od Slobodana Miloševića” i proglas zabrinutih građana „Gde je Ivan Stambolić”), 1. septembra („Postoji svedok Stambolićeve otmice”, naslov na naslovnoj strani, „Policija našla svedoka otmice Stambolića”, tekst na 8. strani istaknut fotografijom), 2–3. septembra („Hteli Stambolića za predsednika”, strana 8), 4. septembra (autorski tekst „Čiste ruke” strana 4), 5. septembra („Gligorov se raspitivao za Ivana Stambolića”, strana 8), 15. septembar („Sa Jirži Dinstbirom o Stamboliću,” strana 8), 18. septembra („Apel Miloševiću zbog nestanka Stambolića”, strana 8), 23. septembra („Katarina Stambolić: Verujem da je moj muž Ivan živ” pozicioniran na naslovnoj strani i tekst „I dalje sam uverena da je Ivan živ” istaknut fotografijom i sa još tri uokvirena manja teksta pozicioniranim na 8. strani), 28. septembra („Odbor za Stambolića pozivaju provokatori”

strana 8), 30–1. septembra („Javne ličnosti traže puštanje Stambolića”, strana 8). Čitanje dakle nije samo odsustvo zastupljenosti tekstova, to je i niska zastupljenost tekstova kao odraz niske relevantosti koji se pridaje određenom događaju.

Ad hominem je latinski izraz koji označava napad na ličnost protivnika, umesto napad na argumente koja ta osoba zastupa. Primer koji ovde navodimo izazvao je burne reakcije tadašnje javnosti a odnosio se na objavljivanje faksimila izveštaja doktora specijaliste o psihičkom stanju pacijenta Momčila Veljkovića, inače pripadnika pokreta „Otpor” u tekstu „Članovi pronatovske organizacije „Otpor” nervno labilne osobe poznate po krivičnim delima”, objavljenog 08. maja na strani 19.¹⁵⁵⁰

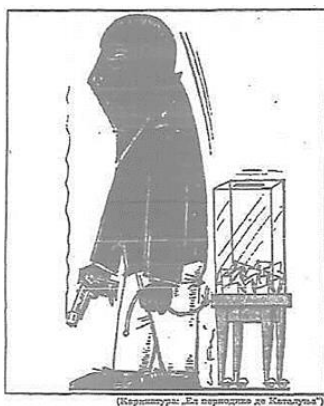
Fotografija 5.3. Izveštaj doktora specijaliste za Momčila Veljkovića objavljen u listu *Politika* (2000)

U tekstu se navodi: „Momčilo Veljković nije oženjen niti je zbog svoje prirode imao ozbiljnije veze sa osobama suprotnog pola, ali nema podataka da je homoseksualac. Nervno je labilna osoba i kao takav više puta je lečen na neuropsihijatrijskom odeljenju u Požarevcu, gde mu je zvanično određena šifra F-22 (stalna sumanuta psihoza). Nedavno je, posle očeve smrti, poslednji put bio lečen na pomenutom odeljenju u Požarevcu.” U istom tekstu za Radojka Lukovića, takođe pripadnika organizacije „Otpor” se tvrdi: „Luković deluje kao psihički neuravnotežena osoba, a njegova mlađa sestra Verica leči se na neuropsihijatrijskom odeljenju u Požarevcu. Zbog tih zdravstvenih problema je prevremeno penzionisana, što se odrazilo i na njen privatni život razvodom braka.

¹⁵⁵⁰ Ne ulazeći u istinitost navoda, ovde se neće pokrenuti pitanje potrebe da javnost ima informacije o psihičkom stanju javnih ličnosti koje se bave politikom i etičnosti objavljivanja takvih informacija iako ga smatram bitnim.

Luković se nije ženio, njegove veze sa ženama su ograničene i svode se uglavnom na kontakte sa Rumunkama i Bugarkama koje privremeno borave u SRJ.” Treći član organizacije „Otpor” koji je učestvovao u napadu na braću Lazić, inače članove političke partije JUL, Nebojša Sokolović „ u ponašanju i radu je neurotičan tip, a u poslovanju je poznat kao nestručan, neuspešan i sklon prevarama. Njegove komunikacije su ograničene, posebno sa ženama, mada se ne raspolaže informacijama da je homoseksualac.” Kao što vidimo, napadom na ličnost, a ne na argumente tih ličnosti, ne samo da se menja ugao sagledavanja argumenata tih ličnosti, već i prirode konflikta koje one imaju sa političkim protivnicima koja gubi politički a dobija medicinski epilog. Kreiranje političkih protivnika kao nervno labilnih i bolesnih osoba realizovana je u konstrukciji simboličke slike lista *Politika* i kroz intertekstualni odnos tekstova sa eksplicitnim *ad hominem* napadima i tekstova za koje se može konstatovati da su objektivni prikazi određenih socijalnih problema, pri čemu se u tumačenju uspostavlja „asocijativni lanac”.

Naime, u tekstu „Proizvodnja straha” objavljenom 24. januara na strani 6 koji je *Politika* prenela iz lista *The Hindustan Times* iz Nju Delhija, između ostalog se navodi: „Terorista je neustrašiv i nemilosrdan jer ga motiviše pomisao da svaki akt, bilo da je reč o ubistvu nevinih civila ili uništavanju javne imovine i svetih mesta, ima opravdanje ako postiže ciljeve njegove grupe. Kasnije se ispostavlja da je reč o krajnje neuravnoteženoj i loše prilagođenoj ličnosti, potpuno netolerantnoj prema gledištima različitim od njegovih. Terorista ima uskogrudno viđenje da je svaka druga ideja pogrešna i spreman je da umre za svoje ciljeve.”

Karikatura 5.1. Koj ističe tekst „Proizvodnja straha”, *Politika* (2000)

Intertekstualnim odnosom uspostavlja se značenje političkih odnosa na nivou osobina ličnosti na taj način što one (osobine) postaju ključni pokazatelj moguće prirode političkih konflikata koji se tretiraju kao terorizam, jer psihički labilne i neuravnotežene osobe nemaju toleranciju prema političkim protivnicima i zbog toga pribegavaju terorističkim aktivnostima. Navedeni tekst je istaknut i nadograđen karikaturom iz lista *El periodiko di Katalunja* na kojoj je prikazan način na koji terorista zamišlja politički proces. Kreiranje političkih protivnika tehnikom *ad hominem* u ovom slučaju podrazumeva i satanizaciju (politički protivnici teroristi), generalizaciju (svi članovi jedne organizacije), širenje straha, simplifikaciju, analogiju,¹⁵⁵¹ što jasno govori o tome da je klasifikacija tehnika konstrukcije sadržaja teksta sa aspekta pristrasnosti veoma diskutabilna. Inače, analogija se u listu *Politika* koristila u kreiranju sličnosti SRJ i Srbije sa Kinom i Rusijom po pitanju separatizma (Čečenija i Tajvan), sankcija (Rusija), sukoba sa SAD (mešanje SAD u unutrašnje stvari drugih zemalja) Kosovo (balkanski aparthejd).¹⁵⁵²

5.3.2. Kognitivne tehnike

Simplifikacija je kao semantička formula redukcije aspekata stvarnosti predstavljala osnovu za primenu svih drugih semantičkih postupaka kojima se u određenom smeru upodobljavala u simboličkom obliku transponovana aktuelna stvarnost. Naime, sužen na nivo crno-bele simboličke slike sveta na taj način formulisan kontekst je, pored pokušaja stvaranja objektivnosti medija putem argumentovanih semantičkih konstrukcija, omogućavao da se potpuno eliminiše semantička entropija na nivou informacija. Kao osnovna strategija na kojoj se zasnivala simplifikacija simboličke slike sveta korišćena je podela na MI i ONI. Ona je u kontekstu vladajuće vrednosne interpretacije sveta lista *Politika* dobijala mitske dimenzije borbe dobra i zla, u kojoj je srpski narod na čelu sa aktuelnim rukovodstvom gotovo predvodnik „sila dobra” u odnosu na „sile zla”, predvođene SAD i EU. U tekstu „Front protiv imeprijalizma”, objavljenom 3. maja na strani 2 navode se reči Alda Bernardinija, profesora međunarodnog prava na Univerzitetu

---

¹⁵⁵¹ „Otpor” kao Crvene brigade, 13. maj, strana 17

¹⁵⁵² Na Kosmetu je čist aparthejd sa elementima rasizma, 10. jun, strana 17

u Teramu, koji kaže: „Oni koji raspolažu velikim kapitalom žele globalizaciju, a to je samo drugi izraz za ukidanje demokratije. Zato moćnici pokušavaju da uguše svaki otpor, pa nastavljaju sa agresijom na Saveznu Republiku Jugoslaviju, posle neprihvatanja Beograda na diktat iz Rambujea, koji je nudio okupaciju i kolonijalni položaj, kao i posle bezuspešnog tromesečnog bombardovanja zemlje. Ohrabruju vesti o saradnji Savezne Republike Jugoslavije sa Kinom i Rusijom kao i podrška muslimanske zemlje Libije, što jasno govori o širenju fronta otpora imperijalizmu.” Ovde se simplifikacija kombinuje sa pozivanjem na autoritet inostranog profesora. Simplifikovana slika sveta preliva se i na nacionalnom nivou na kome su kao ONI kreirane opozicione partije, nevladine organizacije i grupe, ali samo na nivou „izvođača radova”, „stranih plaćenika” SAD i EU a nikako kao posebne grupacije: „Ne radi se ovde o razlikovanjima između levo i desno orijentisanih političkih stranaka i njihovih programa. Jer da je samo to u pitanju, politički dijalog bi i te kako bio i neophodan i koristan. Ovde se, međutim, radi o jednoj drugoj podeli koja je pogotovo u ovim teškim vremenima sudbonosna. A to je podela na stvarne patriote koji su svoj patriotizam iskazali u ratu za vreme obnove i ubrzanog razvoja zemlje. Na drugoj strani se nalaze oni koji iza krupnih reči o ljubavi prema otadžbini i srpskim svetinjama u stvari saraduju na račun državnih i nacionalnih interesa i to sa onima koji su nas bombardovali i ubijali. Njihov jedini cilj je da dođu do vlasti mimo zakona i volje građana uz pomoć tuđe ruke.” Simplifikaciju gotovo uvek, kao i u ovom primeru, prate i druge sematičke tehnike konstrukcije kao što su zamena teza (saraduju na račun državnih i nacionalnih interesa), satanizacija (da dođu na vlast mimo zakona i volje građana), manipulacija stilom (uz pomoć tuđe ruke, sa onima koji su nas bombardovali i ubijali). Imajući u vidu vladajuće raspoloženje većeg broja stanovništva nakon bombardovanja Srbije, ovako uprošćena slika sveta pružala je mogućnost ne samo za prividnu objektivnost, već i za vrlo efikasnu indoktrinaciju. Pored navedenog, simplifikacija je otvarala mogućnost za primenu drugih semantičkih tehnika kao što su hiperbolizacija, demonizacija, generalizacija i glorifikacija.

Pozivanje na jedinstvo je jedna od tehnika čiji je cilj homogenizacija po unapred određenoj liniji simplifikacije. Pozitivne osobine jedinstva, a u srpskom narodu jedinstvo je tokom istorije bilo imperativ,¹⁵⁵³ dovode se u vezu sa nacionalnim interesima čiji su

---

¹⁵⁵³ Samo sloga Srbina spasava.

dosledni tumači partije na vlasti (MI). Apelovanje na jedinstvo negira postojanje različitosti i uglavnom je zasnovano na izgrađenoj poziciji ugroženosti koju je potrebno prevazići. „A konačna svrha takvog poziva je pak da se pitanje vlasti skinu sa dnevnog reda jer borba za vlast i sama smena vlasti odvlače nacionalnu energiju i dragoceno vreme koji se moraju upotrebiti za odbranu ugroženog nacionalnog bića” (Branković,1999:219). Pozivanje na jedinstvo u *Politici* bilo je jedan od najčešće upotrebljivanih apela i u smislu unutarpolitičkih obračuna u Srbiji, i u okviru obračuna vlasti u Srbiji sa vlašću u Crnoj Gori, koja je pokazivala nezadovoljstvo zajedničkom državom. U tom smislu *Politika* u tekstu „Moramo ostati jedinstveni”, objavljenom 5. januara na strani 15, prenosi izjavu vladike Filareta koji je „rekao da moramo ostati jedinstveni – i narod i crkva i država. Crna Gora je desna ruka Srbije i ako neko želi da nam je seče, da nam amputira deo tela to ne može i neće proći bezbolno. Mi smo jedan narod i jedna crkva rekao je Filaret”. Jedinstvo se kao osobina srpskog naroda dovodila u vezu sa njegovom snagom da se suprotstavi svim opasnostima. U tekstu „Snažno jedinstvo naroda, oružanih snaga i rukovodstva zemlje u odbrani slobode i nezavisnosti”, objavljenom 7. januara na naslovnoj strani: „Predsednik Milošević je ocenio da je Jugoslavija dala primer kako male zemlje i narodi mogu da se suprotstave politici sile. To je postigla snažnim jedinstvom naroda, oružanih snaga i rukovodstva zemlje u odbrani slobode i nezavisnosti. Ostvareno jedinstvo biće uvek moćan faktor odvratanja od nasrtaja na našu zemlju...” U tom smislu treba sačuvati slogu i jedinstvo srpskog naroda¹⁵⁵⁴ i u cilju odbrane Republike Srpske.¹⁵⁵⁵ Kreiranje neophodnosti jedinstva kao sredstva odbrane ugroženog naroda ne samo da eliminiše i ukida mogućnosti da se različito misli, već ima i tendenciju ukidanja političkog angažovanja koje izlazi iz okvira projektovanog jedinstva. Apeli za jedinstvo uglavnom potiču od referentnih osoba koje simbolizuju postojanje sistema i oni eksploatišu deo motiva i težnji publike ka konformizmu. Jedinstvo naroda i vojske potvrđeno na delu¹⁵⁵⁶ treba i dalje čuvati, kao i poverenje u rukovodstvo zemlje.¹⁵⁵⁷ Apel na jedinstvo kao propagandna tehnika ne prihvata nikakvo jedinstvo van definisane simplifikacije, i ono je moguće samo u okviru vladajućih političkih okvira.¹⁵⁵⁸ U tom smislu ona i jeste propagandna tehnika, jer jedinstvo na koje se poziva više je vezano za eliminaciju

---

¹⁵⁵⁴ Sačuvati slogu i jedinstvo srpskog naroda, 7. januar, strana 14

¹⁵⁵⁵ Republika Srpska se može odbraniti samo jedinstvom, 7. januar, strana 14

¹⁵⁵⁶ Na delu potvrđeno jedinstvo naroda i vojske, 23. januar, strana 13

¹⁵⁵⁷ Očuvati jedinstvo i poverenje u rukovodstvo zemlje, 23. januar, strana 15

¹⁵⁵⁸ Jedinstvo i sloga sa Slobodanom Miloševićem na čelu države, 16. septembar, strana 15

političkih opcija nego za proklamovanu odbranu nacionalnih interesa. Jedinstvo je imperativ srpskog opstanka,¹⁵⁵⁹ bedem mračnim ciljevima¹⁵⁶⁰ koje pruža mogućnost za izlaz iz svih teškoća.¹⁵⁶¹ Svi oni koji su protiv takvog jedinstva u okrilju vladajuće partije su nosioci destabilizacije, najamnici i strani plaćenici.¹⁵⁶² Jedinstvo je u simboličkoj konstrukciji teksta *Politike* ključ i garant uspeha,¹⁵⁶³ najbolja odbrana,¹⁵⁶⁴ temelj uspešne obnove zemlje.¹⁵⁶⁵ Jedinstvo levice je garancija stabilnosti i bezbednosti zemlje,¹⁵⁶⁶ samo se jedinstvom može očuvati Kosovo,¹⁵⁶⁷ boriti protiv globalizacije,¹⁵⁶⁸ obezbediti razvoj¹⁵⁶⁹ itd.

Pozivanje na patriotizam, pored pozivanja na jedinstvo predstavlja tehniku u struktuiranju teksta kojoj je takođe cilj homogenizacija na liniji simplifikacije. Značenje patriotizma definisano je isključivo u okviru vladajućeg diskursa otpora zlom Zapadu, kao i pozivanje na jedinstvo. I kao što je semantičko jedinstvo u *Politici* moguće samo u okviru vladajućeg diskurzivnog poretka, tako je i patriotizam definisan na podeli na nas i njih, patriote i izdajnike kojim se zanemaruje politički pluralizam. U tom smislu, postoje patriotske snage, patriotski blok, patriotski front, nasuprot snagama i nosiocima destabilizacije, izdajnicima, strankama NATO, razbijačima zemlje. Međutim, patriotizam kao pojam i kao pojava ugrožen je naletima globalizacije. U tekstu „Značaj patriotizma”, objavljenom 17. februara na strani 14, konstatuje se da „koristeći fašistički pokušaj kompromitacije patriotizma i neuspeh novog evropskog fašističkog poretka, novi centri moći danas pod pojmom globalizacije žele da negiraju potrebe za nacionalnom nezavisnošću, žele da formiraju svest o zastarelosti humanističkog i slobodarskog pristupa pojmu patriotizam. To predstavlja psihološko-teorijsku i logističku osnovu njihove imperijalne filozofije.” S tim u vezi patriotizam se različito definiše i u tom semantičkom polju. „Leva opcija značenje i tumačenje pojma patriotizam, dakle, vidi u

---

¹⁵⁵⁹ Jedinstvo kao imperativ srpskog opstanka, 26. april, strana 19

¹⁵⁶⁰ Jedinstvo vojske i naroda najveći bedem mračnim ciljevima, 12. maj, strana 19

¹⁵⁶¹ Jedinstvo naroda i rukovodstva izlaz iz svih teškoća, 16. jun, strana 14

¹⁵⁶² Jedinstvo svih levih i patriotskih snaga predstavlja nadmoćnu političku snagu nad svim nosiocima destabilizacije, 16. mart, strana 14

¹⁵⁶³ Jedinstvo ključ i garant uspeha, 18. jun, strana 14

¹⁵⁶⁴ Jedinstvo je naša najbolja odbrana, 19. jul, strana 14

¹⁵⁶⁵ Svenarodno jedinstvo temelj uspešne obnove zemlje, 28. januar, strana 14

¹⁵⁶⁶ Jedinstvo levice garancija stabilnosti i bezbednosti zemlje, 19. mart, strana 17

¹⁵⁶⁷ Samo jedinstvo čuva Kosmet, 5. april, strana 17

¹⁵⁶⁸ Jedinstvom protiv globalizacije, 22. jun, strana 4

¹⁵⁶⁹ Samo jedinstven narod donosi razvoj, 16. jun, strana 14

slobodi čoveka i društvene zajednice u kojoj čovek živi. I obrnuto, suprotstavljati se ovako shvaćenom pojmu patriotizma predstavlja i objektivno vodi, u tumačenju levice, izdaji svoje društvene zajednice i ljudi koji u njoj žive kao u svom zavičaju, što dalje vodi i kolaboraciji motivisanoj isključivo ličnim interesima. Mnogi danas insistiraju, polazeći od različitih motiva, da se patriotizam prema svom zavičaju, svojoj otadžbini, svom narodu i svojoj državi zameni patriotizmom prema globalizaciji novog svetskog poretka. To je najveći poraz patriotizma i morala, najveći trijumf ideologije kao lažne svesti i pobjeda instrumentalizacije ljudi putem medija”. Suprotstavljenost patriotizma i rodoljublja u simboličkoj konstrukciji teksta u *Politici* sa aktivnostima opozicije, poziv na patriotizam pretvarao je u poziv na suprotstavljanje opoziciji i homogenizaciju oko vladajućih partija. U tekstu „Atak na patriotizam i rodoljublje”, objavljenom 7. maja na strani 16 konstatuje se da su „zaostali sledbenici nacističko-fašističke ideologije, odrođeni od srpskog naroda, napali na patriotizam, na rodoljublje i Srpstvo u noći kada su razrušili prostorije Jugoslovenske levice”. Dakle, patriotizam se konstruiše kao sinonim za aktivnosti vladajućih partija iz „patriotskog bloka”, čime se vrši i jedna vrsta glorifikacije tog bloka. U tom smislu, rodoljubi su uvek bili „lučonoše morala”, sa kojima je narod, koji je znao da ih razlikuje od izdajnika,¹⁵⁷⁰ opstajao za razliku od njih koji su svoju sramotu odnosili u grob.¹⁵⁷¹ Od strateškog interesa je očuvanje patriotskog bloka,¹⁵⁷² koji je stožer okupljanja patriotskih snaga.¹⁵⁷³ Patriotizmom se u simboličkoj konstrukciji tekstova *Politike* bori protiv novog svetskog poretka i „samo udružene patriotske snage i to one koje istinski vole svoj narod i svoju zemlju mogu se suprotstaviti pljačkašima okupljenim u NATO-u, koji predstavlja ozbiljnu pretnju čitavom čovečanstvu.”¹⁵⁷⁴ Patriotizam je najbolji odgovor opozicionim, „NATO strankama koje istovetnim rečnikom i metodama kao i njihove gazde, negiraju vrednosti odbrane i rezultate obnove, saraduju sa agresorom u pokušaju da ih amnestiraju za zlodela koja su počinili prema našem narodu i državi.”¹⁵⁷⁵

---

¹⁵⁷⁰ Narod je oduvek znao da razlikuje rodoljublje od izdaje, 2. septembar, strana 15

¹⁵⁷¹ Rodoljubi su lučonoše morala, 16. januar, strana 16

¹⁵⁷² Od strateškog značaja funkcionisanje patriotskog bloka, 7. januar, strana 14

¹⁵⁷³ Stožer okupljanja patriotskih snaga, 3. mart, strana 14

¹⁵⁷⁴ Patriotizmom protiv novog svetskog poretka, 24. mart, strana 24.

¹⁵⁷⁵ Patriotizam i solidarnost najbolji odgovor NATO strankama, 1. april, strana 14

Generalizacija je još jedna kognitivna tehnika konstrukcije teksta koja ima za cilj homogenizaciju publike. Ona se odvijala u više pravaca. Jedan se odvijao u pravcu nerazlikovanja manjih socijalnih grupa i pojedinaca od nacije kao celine, već su se osobine užih entiteta pripisivale celoj naciji. Drugi pravac generalizacije odvijao se kroz hiperbolizaciju svojstava nacije, po pravilu svoje nacije pozitivnih, a „neprijateljske” negativnih (Branković, 1999:216). Treći pravac generalizacije odvijao se u funkciji kreiranja ugroženosti celog naroda. U vezi s tim, generalizacija se pojavljuje i kao faza simplifikacije kojom se pojednostavljaju socijalne strukture i njihove aksiološke vrednosti i odnosi.

Srpski narod se kreira kao uzor, ponosan, pravdoljubiv čije se ponašanje zasniva na tradiciji. Srbi su uzor antifašistima sveta,¹⁵⁷⁶ oni će izdržati sve pritiske, ucene i ultimatumе „dostojni junaštva i hrabrosti slavni predaka”.¹⁵⁷⁷ Srbima se nudi ciničan dil kako bi se vratili na demokratski put,¹⁵⁷⁸ iako je poznato da oni nikada nisu ljubili ničije „ruke i skute”.¹⁵⁷⁹ Srpski narod prezire izdajnike¹⁵⁸⁰ i neće imati milosti prema njima.¹⁵⁸¹ Srpski i crnogorski narod veruju samo u sopstvene snage „jer narod koji je vaspitavan na tradiciji i mudrosti ‚Gorskog vijenca’ nikada se neće prodavati.”¹⁵⁸² Pored toga, srpski narod neće dozvoliti da se iko igra sa njegovim dostojanstvom i da neko „neograničeno vršlja njegovom teritorijom i poigrava sa njegovim državnim i nacionalnim dostojanstvom, kao što to nikada nisu dopuštali ni dopustili njegovi preci”.¹⁵⁸³ Srpskom narodu nisu potrebni tutori koji bi mu objasnili vlastite interese,¹⁵⁸⁴ on je uvek cenio slobodu¹⁵⁸⁵ i znao da se može odbraniti samo istrajnošću.¹⁵⁸⁶ Narod prezire izdajničku politiku crnogorskih vlasti¹⁵⁸⁷ i želi mir.¹⁵⁸⁸ Osim toga, srpski narod je ugrožen jer Srbi

---

¹⁵⁷⁶ Srbi - uzor antifašistima sveta, 11. maj, strana 2

¹⁵⁷⁷ Srbi će izdržati sve pritiske ucene i ultimatumе, 8. maj, strana 14

¹⁵⁷⁸ Srbima ponuđen ciničan dil, 28. septembar, strana 2

¹⁵⁷⁹ Srpski narod nikada nije ljubio tuđe ruke i skute, 13. januar, strana 15

¹⁵⁸⁰ Srpski narod prezire izdajnike, 6. april, strana 14

¹⁵⁸¹ Srpski narod više neće imati milost prema domaćim izdajnicima, 18. januar, strana 14

¹⁵⁸² Srpski i crnogorski narod veruju samo u sopstvene snage, 30. januar, strana 14

¹⁵⁸³ Srpski narod neće dozvoliti poigravanje dostojanstvom, 28. mart, strana 18

¹⁵⁸⁴ Srpskom narodu nisu potrebni tutori, 2. april, strana 14

¹⁵⁸⁵ Srpski narod je uvek cenio slobodu, 9. avgust, strana 14

¹⁵⁸⁶ Srpski narod se može odbraniti samo istrajnošću, 7. maj, strana 14

¹⁵⁸⁷ Narod prezire izdajničku politiku crnogorskih vlasti, 13. jul, strana 19

¹⁵⁸⁸ Naš narod želi mir, 8. maj, strana 13

doživljavaju pogrom pred svetskom javnošću,¹⁵⁸⁹ oni su u položaju Jevreja za vreme Hitlera,¹⁵⁹⁰ novi Jevreji¹⁵⁹¹ kojima preta humanitarna katastrofa.¹⁵⁹²

Romi u Srbiji su solidarni sa Srbima. Romi potvrđuju odanost Srbiji,¹⁵⁹³ jer su „ sa Srbima i patriotski opredeljenim pripadnicima drugih nacija tokom NATO agresije stali u jedinstveni front odbrane naše zemlje i time još jednom dokazali pripadnost i privrženost Srbiji”. Romi Srbije nisu sa „natovcima” i uvek će časno i pošteno braniti svoju otadžbinu.¹⁵⁹⁴

Za razliku od Srba, Amerikanci su sve otuđeniji,¹⁵⁹⁵ najdeblji na svetu,¹⁵⁹⁶ skloni nervnom slomu,¹⁵⁹⁷ najveći potrošači lekova,¹⁵⁹⁸ prezaduženi su i žive na kredit,¹⁵⁹⁹ troše preko svake mere,¹⁶⁰⁰ finansiraju samo antisrpske projekte,¹⁶⁰¹ pripremaju nove srboubice.¹⁶⁰² Američka deca su najsiromašnija.¹⁶⁰³ U tekstu „Siromašni mali Amerikanci” konstatuje se da: „uprkos ekonomskom procvatu koji traje već deceniju, svako peto dete u Sjedinjenim Državama i dalje živi u siromaštvu. Posle otrežnjujuće, a povremeno i zastrašujuće analize situacije u kojoj žive američka deca, Fondacija za odbranu dece nedavno je objavili godišnji izveštaj o surovoj realnosti sa kojom se suočavaju mališani u SAD.” Britanci su nepismeni¹⁶⁰⁴: „čak 51 odsto odraslih Britanaca ne ume dobro i pravilno da čita i piše, a ne razume ni elementarna uputstva za rukovanje tehničkim pomagalima u svakodnevnom životu. Ti Britanci na primer nisu mogli da razumeju uputstvo kako se podešava sedište na biciklu. Oni takođe nisu bili u stanju da četiri kafanska računa svedu na jedan i da ga potom podele na šest osoba.” Englezi su pored

---

¹⁵⁸⁹ Srbi doživljavaju pogrom pred očima međunarodnih snaga, 3. jun, strana 17

¹⁵⁹⁰ Srbi u položaju Jevreja u vreme Hitlera, 4. jun, strana 16

¹⁵⁹¹ Srbi kao novi Jevreji, 14. jul, strana 18

¹⁵⁹² Srbima preta humanitarna katastrofa, 13. jul, strana 17

¹⁵⁹³ Romi potvrđuju odanost Srbiji, 15. mart, strana 18

¹⁵⁹⁴ Romi Srbije nisu sa natovcima, 31. avgust, strana 14

¹⁵⁹⁵ Amerikanci sve otuđeniji, 17. februar, strana 5

¹⁵⁹⁶ Amerikanci najdeblji na svetu, 28. april, strana 6

¹⁵⁹⁷ Amerikanci skloni nervnom slomu, 21. avgust, strana 12

¹⁵⁹⁸ Amerikanci najveći potrošači, 18. avgust, strana 9

¹⁵⁹⁹ Amerikanci žive na kredit, 11. januar, strana 5

¹⁶⁰⁰ Amerikanci troše preko svake mere, 24. mart, strana 9

¹⁶⁰¹ Amerikanci finansiraju samo antisrpske projekte, 16. mart, strana 15

¹⁶⁰² Amerikanci pripremaju nove srboubice, 18. april, strana 19

¹⁶⁰³ Siromašni mali Amerikanci, 11. jun, strana 6

¹⁶⁰⁴ Nepismeni Britanci, 19. jun, strana 5

toga „tmurni”, a Nemci „kiseli”.¹⁶⁰⁵ „Što se spremnosti Engleza da drugim priteknu u pomoć tiče, za netačnost te tvrdnje ima previše istorijskih dokaza da bi o tome vredelo diskutovati. Englezi svuda i svakome ‚pomažu’ kad je to u njihovom interesu. U suprotnom, nemilosrdno okreću glavu na drugu stranu. Englezi i Nemci su u stvari ‚rođena braća’ a njihovi jezici potiču od iste, germanske majke. Zato se valjda često i svađaju.” Nemci i Englezi gundaju zbog SAD, nezadovoljni njihovom politikom.¹⁶⁰⁶

Generalizacija je, kao što smo videli, imala za cilj homogenizaciju sa jedne strane srpskog naroda, a sa druge negativnu vrednosnu homogenizaciju Zapada (Amerike, Engleske, Nemačke itd.).

Laž i zaključivanje na osnovu lažnog polazišta upotrebljavaju se u kreiranju pristrasnosti i na kognitivnom i na afektivno-emotivnom nivou konstrukcije i tumačenja teksta. Do sada smo više puta navodili da se nećemo baviti istinom i lažima odnosno utvrđivanjem šta je istina a šta je laž, a ovom prilikom ukratko ćemo dati primer na koji način se u listu *Politika* kreirala simbolička slika na osnovu pretpostavljenog lažnog polazišta. Naime, u delu simboličke slike lista *Politika* bilo je veoma bitno kreirati pobedu Srbije i SRJ nad NATO.¹⁶⁰⁷ „Ova vrsta manipulacije, bliska dezinformaciji, ‚kadriranju’ uz pomoć lažnih informacija i prevara sastoji se u tome da se činjenice rasporede tako da novonastala slika stvarnosti bude uverljiva iako stvorena na osnovu lažnog polazišta” (Breton 2000: 101). U tom smislu, tvrdnja da je Srbija došla u oružani konflikt i „pobedila” NATO uzimala se kao početna za kreiranje vodeće uloge Srbije u međunarodnim odnosima u suprotstavljanju hegemoniji navedenog saveza. Na taj način pokušana je da se prikrije slika o pravoj prirodi i ishodu navedenog konflikta.¹⁶⁰⁸ Osim toga, kreiran je i segment simboličke slike o povratku na Kosovo „neporažene” vojske Jugoslavije.¹⁶⁰⁹ Ovaj primer belodano govori da su demagogija i laž dve strane iste medalje, jedna formirana da pobudi emocije, druga da argumentuje neistinu.

---

¹⁶⁰⁵ Kiseli Nemci i tmurni Englezi, 4. septembar, strana 23

¹⁶⁰⁶ Nemci i Englezi gundaju zbog SAD, 20. april, strana 4

¹⁶⁰⁷ Totalni poraz NATO, 6. april, strana 4; Vojni, politički i moralni poraz NATO, 9. jun, strana 2

¹⁶⁰⁸ Jugoslavija je prepreka dominaciji zapadnih sila, 17. mart, naslovna strana; Jugoslavija je embrion otpora NATO i SAD, Jugoslavija ohrabрила narode koji se bore za slobodu, 17. februar, strana 2; Jugoslavija nije niti može biti izolovana, 25. februar, strana 2

¹⁶⁰⁹ Vojska spremna za povratak na Kosmet, 1. avgust, strana 15

Upotrebom znaka navoda, kao i izraza takozvani, kobajagi, tobože, samozvani kreira se tekst kojim se stvara određeni stepen distanciranja i dovode u pitanje eksplicitna značenja pojedinih reči i izraza i slika koja se uspostavlja na kognitivno-razumskom nivou. Iako je upotreba navedenih znakova i izraza u velikom broju slučajeva vezana za zavođenje stilom, ovde ćemo ih sagledavati sa aspekta kognitivnih tehnika. Upotrebom znakova navoda (ovde izuzimamo uobičajnu upotrebu) se na neuobičajeni način vrši kompromitovanje značenja i dovodi u pitanje sam proces označavanja, jer se asocijativno polje znaka širi van nivoa diskurzivne semantike. Uglavnom, navedenu upotrebu znaka i izraza prati objašnjenje koje ipak usmerava tumačenje. U tekstu „Neverovatna ‚ljubav‘ Amerike prema Africi”, objavljenom 17. januara na strani 3 u podnaslovu se navodi „Nije uopšte reč o tome da Vašington namerava da pomogne ‚Crnom kontinentu‘ u rešavanju viševjekovnih problema, već o sebičnosti: želi da pribavi ekonomsku ili političku korist.” Naime, nema ljubavi Amerike prema Africi već postoji samo interes čime se kreira simbolička slika Amerike prema trećem svetu. U tekstu „Nezavisna” glasila primaju američki novac”, objavljenom 17. februara na strani 15, nezavisnost nevladinih medija ne samo da se dovodi u pitanje, već se oni kreiraju kao zavisni od Amerike. U tekstu „Necivilizovano ponašanje ‚ujedinjene‘ opozicije” objavljenom 23. marta, na strani 19 znacima navoda se insinuiru da opozicija nije ujedinjena što se potkrepljuje upotrebom izraza takozvana ujedinjena opozicija u tekstu ispod koji je kompatibilan sa napred navedenom upotrebom znaka navoda. U tekstu „Monika ‚pristiže‘ Bila”, objavljenom 17. aprila na strani 5 navodi se da „Predsednik Klinton žarko želi da Amerika dugo pamti njegova ‚dobra dela‘ počinjena u zemlji i svetu. Nacija će ga, međutim, pamtiti po seksualnom skandalu sa pripravnicom Monikom Levinski, a svet po zlu, ili će se truditi da ga što pre zaboravi.” Neuobičajenom upotrebom znaka navoda prvo se skreće pažnja čitaoca, a zatim se ta pažnja usmerava željenim tumačenjem. Kada se tvrdi da je firma „zaboravila” imovinu u inostranstvu u tekstu objavljenom 6. jula na strani 20, onda je jasno da se na taj način kreira suptilna pristrasnost i simbolička slika koja dovodi u vezu zaboravnost sa mogućim vršenjem krivičnih dela. U tekstu „Novi izdajnički potezi ‚demokratskih gradova’” objavljenom 18. jula na strani 16, u kreiranju sadržaja teksta kombinovana je satanizacija sa distanciranjem od demokratske prirode vlasti u gradovima u kojima je na vlasti opozicija. Pored upotrebe znaka navoda, u

kreiranju distanciranja i kompromitovanja značenja upotrebljavani su i izrazi takozvani, samozvani, toboži, kako bi se kreirala uglavnom negativna slika o opoziciji u Srbiji.

Kreiranje simboličke stvarnosti u *Politici* je vršeno i zamenom teza. Radi se o povezivanju aktivnosti ili mišljenja drugog sa proizvoljno određenim i njihovo supstituisanje. Ova vrsta, kako je neki nazivaju, „logičke greške” u argumentaciji u *Politici* je najviše bila upotrebljavana u kreiranju opozicije. Tako ponašanje opozicije ugrožava mladu generaciju¹⁶¹⁰, mitingovanje je u funkciji destabilizacije Srbije „a priče o drugim zahtevima su samo pokriće za ostvarivanje tog zadatka.”¹⁶¹¹

Naslov „Ne napadaju Srbiju zbog Miloševića, nego napadaju Miloševića zbog Srbije” je klasičan primer na koji način se realizuje zamena teza. Naime, konflikt Zapada sa Miloševićem je stavljen u prvi plan ali na takav način da se Milošević kreira kao zaštitnik a ne kao uzrok sukoba i konflikta. Ovde se radi o dvostrukoj zameni teza, jer se kao predmet napada navodi Milošević a ne njegova politika. Osim što je navedeni tekst pozicioniran na naslovnoj strani 3. oktobra, isti je istaknut i fotografijom.

Fotografija 5.4. Deo naslovne strane, *Politika* (2000)

¹⁶¹⁰ Ponašanje opozicije ugrožava mladu generaciju, 14. januar, strana 14

¹⁶¹¹ Mitingovanje je u funkciji destabilizacije Srbije, 14. april, strana 15

Lažna dilema podrazumeva simplifikaciju složenih alternativa na dve, od kojih je samo jedna ispravna (Magedah, 2008:36). U već pominjanom tekstu „Narod bira: sloboda ili ropstvo” ističu se navedene lažne dileme: „Pre nego što krenete na izbore, pre nego što uzmete olovke u ruke da zaokružite imena na glasačkim listićima molim vas da imate u vidu da birate između ropstva i slobode, rata i mira, između zla i dobra. Želim svima nama da zajedno izaberemo slobodu, mir i dobro za svoju zemlju i sve nas u njoj”. U sličnom tonu kreira se lažna dilema u tekstu „Izbori su raskrsnica: sloboda i nezavisnost ili zapadni jaram”, objavljenom 6. avgusta na strani 16, u kome se ocenjuje da su „izbori raskrsnica koja ima dva puta. Jedan koji nastavlja put slobodne i nezavisne države i drugi koji vodi u neizvesnost i podjarmljivanje.” Lažnom dilemom nadograđuje se simplifikovana simbolička slika sveta u delu apela ka izboru koji je jednostavan s obzirom na to da se bira između kreiranog dobra (MI) i kreiranog zla (ONI). Izbor između dva zla je jedna od varijacija ove propagandne tehnike.

Predmet tehnike kreiranje pristrasnosti pomoću suparničkih medijskih simboličkih slika stvarnosti predstavlja manipulaciju simboličkom slikom sveta ili njenim delovima koji nisu ili jesu kompatibilni slici koju je plasirala *Politika*, a koji su kreirani u zapadnim ili opozicionim medijima. Segment protivničke slike se uvozi u vlastitu, a zatim se kompromituje dodatnim informacijama ili direktnim diskvalifikacijama, ili se naglašava. On je zasnovan na različitom ponašanju teksta i sadržaja u odnosu na semantičku sliku u kojoj se nalazi sa aspekta smisla i značenja. Naime, uobičajena kritika zapadnih političara u zapadnim medijima, prenetu u *Politici* dobija dublji smisao potvrde simboličke slike plasirane u navedenom listu. U tekstu „Početak kraja Klintonove ere”, objavljenom 26. januara na strani 3, prenosi se predizborna izjava Džorža Buša mlađeg koja u simboličkoj slici *Politike* dobija mitske razmere. Naime, dok navedena, sasvim uobičajena predizborna izjava prevashodno označava mogućnost odlaska Klintona sa čela SAD, u kontekstu simboličke slike lista *Politika* ona postaje višesmislena, višeznačna i otvorena za različita tumačenja. Na sličan način u semantičku konstrukciju lista *Politika* se uklapa komentar američkog lista *Njujork tajms*, pozicioniran na naslovnoj strani 12. februara pod naslovom „Fijasko Klintonove spoljne politike” koji je inače nepotpisan i u kome se prenosi uobičajena kritika Klintonove spoljne politike sa aspekta dela američke javnosti. Međutim, kada se uzme u obzir pozicioniranost teksta, te da je reč fijasko veoma često

upotrebljavana u simboličkoj slici lista *Politika* kako bi se označila aktivnosti Zapada na Kosovu i Srbiji, onda navedeni tekst postaje potvrda navedenih tvrdnji iako to nije.

Izvlačenje teksta iz određene simboličke slike i njegovo stavljanje u drugu, analogno je izvlačenju izjave iz određenog konteksta i stavljanje u drugi. Uobičajena tvrdnja iz jedne simboličke slike stvarnosti postaje krunski dokaz u drugoj. Međutim, upotreba navedene tehnike realizovana je i u pravcu semantičkog „obračuna” sa zapadnim i opozicionim, jednom rečju neprijateljskim medijima. Kreirajući suprotnu simboličku sliku kao laž i propagandu, istovremeno je sopstvena proglašavana kao jedina istinita. Neretko, kako bi se pribavio autoritet navedenim tvrdnjama, poseže se za tehnikom pozivanje na autoritet drugih autora i izvora, satanizacijom i drugim tehnikama. Recimo, u tekstu „*Mond* širi dezinformacije o Kosmetu i kleveće Srbe” objavljenom na naslovnoj strani *Politike* 14. januara 2000. godine prenet je komentar francuskog radija (*Radio France international*), a 17. februara na strani 6 objavljen je se tekst „Pohlepa medija” iz nemačkog lista *Die Zeit* iz Hamburga.

Posebno je interesantno da su se u *Politici* suparnički medijski sadržaji kvalifikovali kao oružje, a medijski nastupi kao agresija, ali ne samo u medijskom ratu, već i u realnom u kome su učestovale tajne službe, NATO i drugi. Time se naglašavao značaj propagande i kontrapropagande i u medijskom i u realnom svetu. Bez obzira, što se može koristiti i na mikro nivou (nivou teksta) ova tehnika se prioritarno koristila na makro nivou simboličke slike lista.

ZAKLJUČAK

Pretpostavke kulturoloških studija da sadržaj teksta nije uvek transparentni nosilac njegovog značenja, već da je ono situirano u odnosu koji tekst uspostavlja sa konstrukcijom simboličke slike sveta koju kreiraju mediji i njenim referentnim okvirom, aktuelizovala je pitanja uloge kreiranja navedene konstrukcije u procesima upravljanja značenjem i u tom smislu otvorene i prikrivene pristrasnosti medija. Upravo su konstrukcije tekstova koje su egzistirale u zaleđu simboličkih slika sveta listova *Politika* i *Blic* predstavljale predmet ovog empirijskog istraživanja.

Naime, bipolarna struktura idejnih koncepata srpskog društva (demokratsko-liberalni i nacionalno-konzervativni) u vremenu o kome je reč, a to je 2000. godina i njena hijerarhija na kojoj je zasnovana podela na vladajući i opozicioni diskurs, pojava prvih privatnih dnevnih i nedeljnih listova kao odraz promene prirode informaciono-komunikacionog sistema u Srbiji, omogućili su kreiranje bipolarne simboličke slike stvarnosti u savremenoj srpskoj štampi. Uspostavljena je oštra razlika između vladajućeg i opozicionog diskursa koja se ogledala u konstrukciji različite simboličke stvarnosti u opozicionoj odnosno provladinoj štampi o istoj realnosti koja je bila predmet njihove simboličke obrade.

Empirijskim istraživanjem potvrđena je polazna hipoteza da su različita selekcija aspekata stvarnosti i njihove relevantnosti u listovima *Blic* i *Politika* rezultirali različitim medijskim definicijama stvarnosti i njihovoj intencionalnosti. Strategije selekcije kao i favorizovanja i marginalizacije istih događaja, predstavljali su osnovu postupka kreiranja navedenih definicija. Naime, za razliku od lista *Politika* koji je selekcijom tekstova kreirao simplifikovanu simboličku strukturu kojom se preuveličavao značaj i priroda međunarodnih odnosa i konflikata Srbije sa Zapadom, a kojima se menjala priroda i unutrašnjopolitičkih konflikata, list *Blic* je u procesu selekcije kroz broj tekstova minimizirao značaj Zapada i potpuno ga odvojio od prirode političkih procesa u zemlji. Minimalizacija zastupljenosti teme Zapad u listu *Blic* imala je i ulogu redukcije negativne slike o Zapadu, sasvim suprotno od lista *Politika* kome je ta slika bila prioritet. U tom smislu, izborom građe *Politika* je svoju simboličku sliku sveta definisala u koordinatama međunarodne relevantnosti Srbije za svet i sveta za Srbiju i u postupku međunarodne propagande. U kontra postupku, *Blic* je u svojoj

simboličkoj slici čitav svet sveo na Srbiju a Srbiju na palanku definisanu u sukobu različitih unutrašnjopolitičkih interesa. Dok je *Politika* postupkom hiperbolizacije značaja Srbije i njenih konflikata u međunarodnim odnosima skretala pažnju na vezu istih sa unutrašnjopolitičkim dešavanjima, dotle je *Blic* minimalizacijom međunarodnog aspekta stvarnosti te veze potpuno anulirao ili svodio na minimum. S druge strane, konstrukcija neophodnosti smene vlasti u Srbiji, kao jedinog rešenja političkih, ekonomskih i svih drugih napetosti i konflikata u simboličkoj slici lista *Blic*, predstavljala je osnovu simplifikovane slike sveta koju je kreirao navedeni list.

Ipak, bitno je napomenuti da simboličke slike navedenih listova, kao rezultat različitih uređivačkih politika u postupku selekcije tema, nisu bile očigledne i vidljive publici u formi pristrasnosti, a egzistirale su u skladu sa dugoročnim ciljevima kreiranja i upravljanja značenjem. One su kao rezultat upravljanja značenjem bile sublimirane poruke različitih gledišta na svet, strukture kroz koje su se prelamali idejni koncepti sa jedne i društvena hijerarhija sa druge strane.

Međutim, nadogradnja makrosemantičkih struktura u vidu dodeljivanja relevantnosti odnosno težine značaja pojedinim temama, van sadržaja tekstova, bila je i te kako vidljiva i pratila je osnovne pravce uređivačkih politika navedenih listova. Istaknutost se, kao rezultat dodeljivanja relevantnosti, realizovala kroz poziciju tekstova koji su činili konstrukcije pojedinih intertekstualnih tematskih struktura, zatim kroz upotrebu grafičkih elemenata – fotografija i karikatura, kao i kroz uvid u to ko su bili autori tekstova. Hijerarhija idejnih koncepata realizovala se kroz hijerarhiju relevantnosti tekstova u intertekstualnim strukturama.

Dodeljivanje relevantnosti tekstovima i intertekstualnim strukturama u prvom redu realizovano je kroz pozicioniranost na naslovnim stranama. Na taj način kreirane konstrukcije predstavljale su semantički koncentrat simboličke realnosti kojim se upravljalo pažnjom, značenjem i smislom u kretanju kroz simboličku realnost na drugim stranama listova *Politika* i *Blic*. Naime, dok je u listu *Politika* kroz pozicioniranost tekstova na naslovnim stranama povećana relevantnost spoljnopolitičkih tema, u listu *Blic* je povećana relevantnost naslova sa unutrašnjopolitičkim temama.

I drugi pravac dodeljivanja relevantnosti tekstovima upotrebom grafičkih elemenata pratio je osnovne ose smisla simboličkih slika navedenih listova. U listu *Politika* dodeljivanje relevantnosti u konstrukciji simboličke slike realnosti upotrebom grafičkih elemenata

(fotografijom i karikaturom) usmeravala se sa jedne strane na negativnu simboličku konstrukciju Zapada, a sa druge na pozitivnu simboličku konstrukciju vlasti, dok se opozicija u potpunosti minorizovala. Kao i u listu *Politika*, i u simboličkoj slici stvarnosti lista *Blic* isticanje tekstova i intertekstualnih struktura grafičkim elementima pratilo je i naglašavalo tematsku zastupljenost i imalo je funkciju potenciranja unutrašnjopolitičkog konflikta i njegove prirode kao sukoba demokratskog i nacionalističkog pogleda na društvo i državu. Međutim, za razliku od dodeljivanja relevantnosti pozicijom tekstova i intertekstualnih struktura, dodeljivanje relevantnosti grafičkim elementima u listu *Blic* imalo je svoje segmente otvorene političke i propagandne pristrasnosti. Upotreba karikatura Miloševića koje su imale homogenu vrednosno negativnu orijentaciju, kojima su se nadograđivali tekstovi o opoziciji jedan je od primera te pristrasnosti.

Različiti autori tekstova, kao sredstva za doziranje relevantnosti kojima su kreirane tematske intertekstualne strukture simboličkih stvarnosti listova *Blic* i *Politika* potvrđuju usmerenje i pozicije navedenih listova. Naime, tekstovi čiji su autori bili novinari imali su veću relevantnost u simboličkoj slici navedenih listova od tekstova čiji su autori bili agencije ili su nastali kao rezultat saopštenja političkih partija.

Selekcija i dodeljivanje relevantnosti pojedinim temama u simboličkim slikama listova *Blic* i *Politika* nije prioritetno pratila realna dešavanja, već je bila i u funkciji upravljanja značenjem. Naime, istraživanjem je potvrđena hipoteza da su kroz svoje simboličke slike stvarnosti listovi *Politika* i *Blic* plasirali i formule njihovog tumačenja, postavljajući specifične interpretativne okvire formirane kao posebne intertekstualne značenjske strukture. Na taj način, kreiran je kontekst za tumačenje tekstova, koji je prevazilazio eksplicitno značenje njihovog sadržaja. Tekstovi sa određenom tematikom privlačeni su semantičkom gravitacijom tematskog jezgra kome su pripadali bez obzira na sadržaj koji su nosili. Kreirajući kroz najveću zastupljenost i istaknutost tekstova temu Zapad i konflikt vlasti u Srbiji sa istim kao dominantnu, pri tome gotovo homogeno negativno orijentisanu, *Politika* je istovremeno kreirala jedno semantičko intertekstualno telo sa sopstvenom značenjskom gravitacijom. I bez obzira na to da li su to, „jezgro” simboličke slike, činili sadržinski trivijalni tekstovi poput onih da su Amerikanci najdeblji na svetu, ili da u Americi ima najviše zatvorenika ili tekstovi o Americi kao planetarnom zlu, ono je predstavljalo značenjski ugaoni kamen simboličkog sveta koji je kreirala *Politika*. Naime, velika većina ostalih tekstova svoje pravo značenje i smisao dobijala je

u odnosu na navedeno semantičko „jezgro”. Zapadom se merila hrabrost i sposobnost vlasti da se suprotstavi istom, stepen izdaje, priroda političkog života u Srbiji, priroda međunarodnih političkih i ekonomskih odnosa, dobra i zla, kao i celokupni realni svet. Snaga semantičke gravitacije navedenog jezgra omogućavala je različite nivoe determinacije željenog nivoa tumačenja.

Za razliku od lista *Politika* koji je kao ideološki medij nastojao da kreirao celovitu simboličku sliku sveta, list *Blic* je istu suzio na nivo unutrašnjopolitičkih dešavanja. Zbog toga se smisao simboličke slike sveta u listu *Blic* kreirao u odnosu na vladajući diskurs iz lista *Politika* bez koga se on nije mogao domašiti. I dok je simbolički ključ za tumačenje sveta u listu *Politika* situiran u odnosu jezgra simboličke slike i ostalih formi izražavanja kao satelita te slike, ključ za tumačenje sveta lista *Blic* situiran je u odnosu simboličke slike zbilje navedenog lista sa vladajućim diskursom čiji je glavni zastupnik list *Politika*. Uopšteno gledano, razlika između medija koji su predstavnici vladajućeg diskursa kakav je bio i list *Politika* i opozicionih, čiji je predstavnik bio list *Blic*, upravo je ležala u činjenici da je ključ tumačenja u medijima predstavnicima vladajućeg diskursa uglavnom situiran u njima samima kao sastavni deo određene ideološke pozicije, dok je ključ tumačenja u opozicionim medijima situiran u njihovom odnosu prema medijima koji su bili predstavnici vladajućeg diskursa. Opozicioni diskurs se prema vladajućem, (kao i mediji koji ih prate) odnosi kao stelit koji kruži oko simboličkog jezgra jer opozicioni diskurs po svojoj prirodi snagu crpi iz suprotstavljenosti vladajućem, dok vladajući svoju ideološku podlogu pronalazi u vlastitoj konstrukciji .

Istraživanjem je potvrđena značajna zastupljenost reči „zamki” u simboličkoj slici tadašnje realnosti lista *Politika* za razliku od njihove značajno manje zastupljenosti u listu *Blic*. Pre svega, reč je o polugama čiji su asocijativni potencijali svoje značenje i smisao pronalazili više u simboličkoj slici kao kontekstu tumačenja tekstova, nego u sadržaju teksta kao njihovom prirodnom staništu. One su predstavljale svojevrsne spojnice kojima su se tekstovi kao pijavice kačile na smisao i značenje simboličke slike stvarnosti, menjajući ih i upodobljavajući željenim tumačenjima. Sa aspekta tradicionalnog čitanja medija, reči zamke su otvoreno bile vezane za sadržaje tekstova u čijem kreiranju su upotrebljavane, a skriveno za konstruisanu simboličku sliku listova *Blic* i *Politika*.

Značenjsko – smisaona funkcionalnost reči zamki u konstrukciji sadržaja teksta nije potpuno vidljiva, s obzirom na to da se u njemu ne realizuje u potpunosti. Dakle, kao katalizatori tumačenja tekstova u određenom smeru, pozitivnom ili negativnom, one imaju i složeniju ulogu u kreiranju simboličke slike sveta. U listu *Politika*, u kome je njihova zastupljenost bila značajna, u prvom redu su imale funkciju otvorene satanizacije Zapada, opozicije u Srbiji i vlasti u Crnoj Gori i glorifikacije vlasti u Srbiji. Njihova posebna funkcionalnost u *Politici* se realizovala i kroz povezivanje intertekstualnih struktura, sa temom Zapada i sa temom opozicije i definisanja konflikta prvog i drugog reda vlasti sa njima. Reči „izdajnik” ili „sluga” nisu predstavljale samo otvorenu satanizaciju opozicije u prevrednovanju političkih protivnika, već su istovremeno imale funkciju njenog povezivanja sa hijerarhijski najznačajnijim protivnikom i neprijateljem u simboličkoj slici sveta lista *Politika* – sa Zapadom. Upotreba reči „fašizam” u tekstovima nije predstavljala samo satanizaciju Zapada, već je bila u funkciji povezivanja nastojanja Zapada u konfliktu sa Srbijom sa sličnim, svojevremenim nastojanjima fašističke Nemačke u odnosu prema Srbiji u prevrednovanju međunarodnih odnosa.

Za razliku od lista *Politika*, u listu *Blic* upotreba reči zamki i drugih semantičkih tehnika deformisanja sadržaja teksta bila je značajno manje prisutna, delom zbog toga što se pristrasnost navedenog lista uglavnom realizovala selekcijom. Međutim, ako se uzme u obzir da je neuobičajena upotreba grafičkih elemenata u listu *Blic* (naročito karikatura kao semantičkog resursa) imala značajnu ulogu u konstrukciji značenja tekstova, može se zaključiti da je i ona istovremeno imala svoju funkcionalnost u kreiranju pristrasnosti simboličke slike stvarnosti navedenog lista, slično rečima zamkama ili drugim tehnikama u listu *Politika*.

Simboličke slike stvarnosti savremene srpske štampe, kao diskursne stukture čiji je krajnji cilj bio da se na strani recipijenta postigne „neproblematična identifikacija značenja”, nameću pitanja sagledavanja mehanizama konstrukcije navedenih struktura i značenja kao njihovih proizvoda. U uslovima koji su detaljno opisani u radu, tradicionalno tumačenje sadržaja tekstova postaje nedovoljno, naročito kada se simbolička slika stvarnosti javlja kao osnovni činilac produkcije i upravljanja značenjem. U tom smislu, potreba za jačanjem medijske pismenosti u Srbiji i svesti o značaju upotrebe simboličkih konstrukcija u tumačenju stvarnosti postaje očigledna, naročito kada se čini da savremena srpska štampa nije preležala svoje dečije bolesti. Naprotiv, one

ne samo da nisu nestale nego su se pojačale. Osvrt sa vremenske distance na produkciju značenja listova *Politika* i *Blic* u 2000-toj godini, daje dovoljno argumenata za tvrdnju da su uređivačke politike navedenih listova manje – više bile pogrešne. Ali tu lekciju kao da mediji i njihovi vlasnici u Srbiji nisu naučili. Politički protivnici su, potom sve do današnjih dana u štampi po potrebi „izdajnici”, „špijuni”, „lezilebovići”; Srbija se i dalje deli na pola u socijalno-ideološko-političkom smislu; i dalje se vrednosnim odnosom prema Istoku ili prema Zapadu meri patriotizam, a ekonomski uspeh nedovoljno jasnim statističkim pokazateljima. Savremena je situacija da otvoreno vidimo front za i protiv vlasti SNS-a i Aleksandra Vučića. Na jednoj strani glorifikuju ga *Pink* i *Informer*, na drugoj osporavaju *Danas*, *N-I*, a odskora i *Kurir*. Ukazivanje na navedeni problem od pre skoro dve decenije i njegov vaskrs u savremenosti potvrđuje društvenu opravdanost ove teze. Jer, većina medija u svetu različito tumači svet kreirajući različite simboličke slike, ali retko se mogu naći primeri dijametralno suprotne slike društva koju su kreirali njegovi mediji i koje su skupo koštale srpski narod na kraju 20. veka. U tom smislu, dekonstrukcija simboličke realnosti koju kreiraju mediji u Srbiji, ne samo štampa, nameće se kao nepohodni prvi korak u dijagnozi njihovih slabosti. Pledoaje za „novim čitanjem” medija u Srbiji je sugestija da se odrede nove uređivačke politike, koje će biti rezultat zrelosti i novinara i publike i napora da se izađe iz kultivisane političke nezrelosti srpskog društva kojoj su značajno doprineli i mediji. Na primer, upotrebu reči zamki u sadržaju tekstova ne treba tumačiti samo na nivou njihovog značenja već i na nivou analize motiva za njihovu upotrebu i pristrasnosti koju kreiraju. Neophodno je ponovo vrednovati autorske tekstove, otkriti motive prevelike zastupljenosti pojedinih tematskih struktura i njihove vrednosne usmerenosti. Takođe, potrebno je „pročitati” istaknutost pojedinih tekstova i njihovu pristrasnost uvidom u poziciju i grafičku opremljenost, pri čemu svet i Srbiju u njemu sagledavati kroz uređivačku perspektivu više medija prihvatajući njihovu pristrasnost kao prirodnu.

I konačno, istraživanje je rezultiralo uočavanjem korelacije frekvencije tekstova (semantičkog EKG-a štampe) sa njihovom vrednosnom orijentacijom što može biti predmet daljih istraživanja. Naime, analogno srčanom EKG čoveka uočeno je da semantički EKG predstavlja pokazatelj reakcije medija na stvarne ili simulovane nadražaje.

Izneti zaključci ukazuju na mogućnost da postoji značajna verovatnoća da tekstovi o određenim temama čija je frekvencija stabilna budu i vrednosno uravnoteženi i nepristrasni i suprotno, da rast ili pad frekvencije tekstova sa pojedinim temama ukazuje na određeno vrednosno preusmerenje (pozitivno ili negativno) i da u tom smislu određeni stepen pristrasnosti medija vodi ka produkciji takvih tekstova (osim u slučajevima kada je navedeno rezultat iznenadnih stvarnih, realnih dešavanja). Pored toga, ukrštanje linija frekvencija novinskih napisa sa različitim temama u istom mediju ukazuje i na veliku verovatnoću da će se iste i preklapati i biti sadržajno povezane (odnos linija frekvencija unutrašnjopolitičkih i spoljnopolitičkih tema u listu *Blic* i u listu *Politika* na to ukazuju). Osim toga, nagli pad ili rast učestalosti, odnosno, zastupljenosti tekstova o određenim temama (osim u slučajevima kada je navedeno rezultat iznenadnih stvarnih, realnih dešavanja) ukazuje i na veliku verovatnoću najave nekakvih dešavanja koja ne moraju biti povezana sa navedenom temom (pad tekstova na temu Zapad povezan je sa promenom vlasti, nagli rast broja negativnih tekstova o Zoranu Đinđiću može se dovesti u vezu sa atentatom, itd.). Zaključci koje smo bili u stanju da izvedemo u ovom radu potvrđuju postulat kulturološke škole da je konstruisana simbolička slika realnosti nosilac značenja isto toliko kao sadržaj tekstova, ako ne i više.

LITERATURA

- A. Halmi, R. Belušić, J. Ogresta (2004). Socijalnokonstruktivistički pristup analizi medijskog diskursa. *Medijska istraživanja* 2 : 35-50
- Ang, I. (1996). *Living room wars: rethinking media audiences for a postmodern world*. London: Routledge.
- Arent, H.(1994). *Istina i laž u politici*. Beograd: Filip Višnjić
- Armstrong, N. (1999) *Fiction in the age of photography*. London. Cambridge: Harvard university press
- Badurina L. (2000). Tekst i kontekst. *Riječi* 6/1 : 7–17
- Badurina L. (2004). Slojevi javnog diskursa, *Obdobja* 22: 151-164
- Bahtin, M. (1980). *Marksizam i filozofija jezika*. Beograd: Nolit.
- Balažič, M.(2006). *Diskurs globalizacije* u časopisu *Filozofija i društvo* broj 1 : 131-149.
- Bart R. (1981). Retorika slike, *Plastički znak*, Rijeka
- Bart, R. (1975) *Zadovoljstvo u tekstu*. Niš: Gradina
- Bart, R. (1984). *Smrt autora*. *Polja* 309: 450.
- Bateman, J. A. (2008). *Multimodality and Genre*. London: Palgrave McMilan.
- Beaugrande R.A., Dresler,W. (1981). *Introduction to Text Linguistics*. London: Longman.
- Bell, A. (1994). *The Language of News Media*. Oxford: Blackwell.
- Ber, V. (2001). *Uvod u socijalni konstrukcionizam*. Beograd: Zepter book world
- Berger P., Luckman T. (1992). *Socijalna konstrukcija zbilje*. Zagreb: Naprijed
- Birgitta Höijer B., Nohrstedt S.A., Ottosen R. (2002). The Kosovo War in the Media - Analysis of a Global Discursive Order, in *Conflict & communication online*, www.cco.regener-online.de

- Black, J. (2001). Semantics and Ethics of Propaganda, in *Journal of Mass Media Ethics* 16 (2&3): 121–137
- Bodrijar, Ž. (1998). *Savršen zločin*, Beograd: Čigoja štampa
- Bodrijar, Ž. (1991). *Simulakrum i simulacija*. Novi Sad: Svetovi
- Bodrijar, Ž. (1993). *Amerika*. Beograd: Bydi Boks Kontekst
- Bodrijar, Ž. (1998). *Savršeni zločin*. Beograd: Časopis beogradski krug
- Bodrijar, Ž. (2001). *Simulacija i Zbilja*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk
- Branković, S. (1999) Medijska interpretacija rata kao instrument nacionalne homogenizacije, u *Mediji i rat* (215-227). Zrenjanin: Argument
- Branković, S. (2014). *Metodologija društvenog istraživanja*. Beograd: Zavod za udžbenike
- Breton, F. (2000), *Izmanipulisana reč*, Beograd: Klio
- Brettschneider, F. (1998): Agenda Building & Agenda Setting. u: Jarren, Otfried/Sarcinelli, Ulrich/Saxer, Ulrich (izd.): *Politische Kommunikation in der demokratischen Gesellschaft. Ein Handbuch mit Lexikonteil*: 635–636 Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Brosius, H. B. (1991). Schema-Theorie: Ein brauchbarer Ansatz für die Wirkungsforschung? *Publizistik* 36: 285-297.
- Brosius, H. B., Eps, P. (1995). Framing auch beim Rezipienten? *Der Einfluß der Berichterstattung über fremdenfeindliche Anschläge auf die Vorstellungen der Rezipienten*. *Medienpsychologie* 7 : 169-183
- Brown, J. A. C. (1963). *Techniques of Persuasion: From Propaganda to Brainwashing*. Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books, Limited
- Bruner, J. S. (1990). *Acts of meaning*. Cambridge, MA: Harvard University Press
- Bruner, J. S. (1991), The narrative construction of reality, *Critical Inquiry* 18: 1-21

- Bugarski, R. (1986). *Lingvistika u primeni*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Bugarski, R. (1991). *Uvod u opštu lingvistiku*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Bugarski, R. (2001). *Lica jezika*. Beograd: XX vek
- Burgin, V. (1982). Photography, Phantasy, Function, in Victor Burgin (ed.), *Thinking Photography*. London: Macmillian Press Ltd
- Burgin, V. (1982). Looking at photographs, in Victor Burgin (ed.), *Thinking Photography*, London: Macmillian Press Ltd
- Chilton, P. (2004). *Analysing political discourse: theory and practice*. New York: Routledge.
- Chomsky N. (1989). *Necessary Illusions Thought Control in Democratic Societies*. London: Pluto press
- Cohen, B. (1936). *The press and Foreign Policu*. Princeton: Princeton University Pres
- Čomski, N. (1994). *Jezik i odgovornost*. Niš: Gradina
- Čomski, N. (2008). *Kontrola medija*. Novi Sad: Rubikon
- Denzin, N. (1989). *Interpretive biography*, Newbury Park, CA: SAGE Publications
- Đerić G. (2005). *Pravo lice množine, kolektivno samopoimanje i predstavljanje, mitovi, karakteri, mentalne mape i stereotipi*. Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju, I.P. Filip Višnjić .
- Đerić G. (2007). O čemu govorimo kad ćutimo i o čemu ćutimo kada govorimo. *Filozofija i društvo* 3: 43-57
- Dijk, T. (1977): *Text and context: Explorations in semantics and pragmatics of discourse*. New York: Longman,.
- Dijk, T. (1988). *News Analysis*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Dijk, T. (1988b) *News as Discourse*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

- Dijk, T. (1995) Discourse analysis as ideology analysis. In: C. Schäffner & A. Wenden (Eds.), *Language and Peace*. (17-33). Aldershot: Dartmouth Publishin,.
- Dijk, T. (1998) *Ideology A Multidisciplinary Approach*. London: Sage Publications
- Dijk, T. (2006) Discourse and Manipulation in *Discourse and Society* 17(2) : 359 – 383
- Doob, L. W. (1966). *Public opinion and propaganda*, Connecticut: Hamden, Con, Archon books
- Dovifat E.(1978) *Zeitungslehre 1: Theoretische und rechtliche Grundlagen, Nachricht und Meinung, Sprache und Form*. Berlin-New York: Walter de Gruyter
- Drame, I. (1992). Medijska realnost kot posebna realnost u časopisu *Teorija in Praksa* 9-10: 849-859
- Đurić D. (2010). Pojam reprezentacije, jezički obrat, tekstualizacija i ideologija u studijama medija. *Zeničke sveske* 11/10: 31-50
- Đurić I. (2009). *Vlast opozicija alternativa*. Beograd: Zagorac.
- Eco, U. (1994). *Six Walks in The Fictional Woods*. Cambridge: Harvard University Press
- Eco, U. (1982), Critique of the Image, in Victor Burgin (ed.), *Thinking Potography*, London: Macmillian Press Ltd
- Eko U. (2001). *Svakodnevna semiotika*. Beograd: Narodna knjiga
- Eko, U. (1973). *Kultura, informacija, komunikacija*, Beograd: Nolit
- Eko, U. (1995). *Simbol*: Beograd: Narodna knjiga
- Eko, U. (2001). *Granice tumačenja*. Beograd: Paideia.
- Eko, U. (2001). *Svakodnevna semiotika*. Beograd: Narodna knjiga
- Eko, U. (2004). *Kod*. Beograd:Narodna knjiga.
- Eko. U. (2000). *Između laži i ironije*. Beograd: Paideia
- Entman R. M. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm, *Journal of communication* 43(4): 51-58

- Entman, R. M. (1991): Framing the U.S. coverage of international news: Contrasts in narratives of the KAL and Iran Air incidents. in *Journal of Communication* 41
- Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London-New York: Routledge.
- Foucault, M. (1970). *The Order of Things: An Archaeology of Human Sciences*. London: Tavistock
- Fuko, M. (1983). Šta je autor? u *Teorijska istraživanja 2 Mehanizmi književne komunikacije*, Beograd: RAD
- Fuko, M. (2006). *Istorija seksualnosti*. Loznica: Karpos
- Fuko, M. (2007). *Poredak diskursa*. Loznica: Karpos
- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Culture* New York: Basic Books
- Gennep, G. (1982). *Palimpsestes : La litterature au second degre*. Paris: Edition du Seuil
- Gergen, K. Gergen M. (2006). *Socijalna konstrukcija: ulazak u dijalog*. Beograd: Zepter Book World
- Gitlin, T. (1980). *The Whole World Is Watching: Mass Media in the making and unmaking of the new Left*. Los Angeles and London: University of California Press
- Goffman, E. (1986). *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Boston: Northeastern university Press.
- Gorp B. (2007). The constructions approach to framing bringing culture back in , *Jurnal of communication* 57: 60-78
- Hall S., Critcher, C., Jefferson T., Clarke, J. and Roberts B. (1978). *Policing the Crisis*. London: Macmillan
- Hall, S. (1977). Culture, The Media And The Ideological Effect, in *Mass Communication And Society*, Curran, James & Gurevitch, Michael and Woollacott, Janet (eds.), London: Edward Arnold

- Hall, S. (1982). The Rediscovery Of Ideology: Return Of The Represented In Media Studies, in *Culture, Society And The Media*, Gurevitch, Michael & Bennett, Tony & Curran, James and Woollacott, Janet (eds.) London: Routledge
- Hall, S. (1986). On Postmodernism and Articulation: an Interview with Stuart Hall, in *Journal of Communication Inquiry* 10(2): 45-60.
- Hall, S. (1994) Reflections upon the Encoding/Decoding model: An Interview with Stuart Hall. In Cruz, Jon & Justin Lewis (eds.) *Viewing, Reading, Listening. Audiences and Cultural Reception*. (253-274) Boulder, San Francisco, Oxford: Westview Press
- Hall, S. (1997a). *Representation & the media*. Northampton: Media education foundation
- Hall, S. (1996). *Critical Dialogues in Cultural Studies*. London: Routleg
- Hall, S. (1997b) The Spectacle of the Other in *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, (223-290) London: SAGE publication.
- Hall, S. (1997). The Work of Representation, u *Representation: Cultural representations and Signifying Practices*. London: SAGE publication
- Hall, S. (2005): Encoding/decoding u *Culture, Media, Language: working papers in cultural studies, 1972-1979*. London: Routleg
- Hall, S. (2005): Recent developments in theories of language and ideology a Bateman note Stuart Hall u *Culture, Media, Language: working papers in cultural studies, 1972-1979*. London: Routleg
- Hall, S., Du Gay, P. (2003). *Questions of Cultural Identity*. London:SAGE Publications
- Hall, S., Hobson, D., Lowe, A., Willis, P. (1980). *Culture, Media, Language*, London: Hutchinson.
- Hall, S., Jefferson, T. (1976). *Resistance Through Rituals*. London: Hutchinson.
- Heck, C. M. (2005). The ideological dimension of media messages, in *Culture, Media, Language: working papers in cultural studies*, London: Routleg
- Hodge, B., Kress, G. (1988). *Social Semiotics*. London: Polity Press.
- Hodžić, A.(1999) Zaokupljenost drugim u *Mediji i rat* (23- 53). Zrenjanin: Argument

- Hromadžić H. (2013). Politika, društvo spektakla i medijska konstrukcija realnosti. *Politička misao* 2: 60-74
- Ivanović, Ž. (1995). *Medijski rat protiv Srbije*. Beograd: Tanjug
- Pešić J. (1997). Analiza diskursa i njen odnos sa psihologijom. *Psihologija* 3 : 263-278
- Druckman, J. (2001) *On the Limits of Framing Effects: Who Can Frame?*, The Journal of Politics, Vol. 63, No. 4 pp. Cambridge University Press (1041-1066)
- Jantol, T (2011). Sistemska teorija masovnih medija. *Politička misao broj 2*: 143-158
- Juvan, M.(2013). *Intertekstualnost*. Novi Sad: Akademska knjiga
- Kaljević, M. (1972). Neke mogućnosti primene analize sadržaja, *Sociologija*, broj 2:215-229.
- Kecmanovic, D. (1995). *Masovna psihologija nacionalizma*. Beograd: Vreme knjige
- Kepplinger, H. M. (1982). *Massenkommunikation*. Stuttgart: Teubner.
- Kesić, O.(1995). Srbija mora umreti u *Medijski rat protiv Srbije*. Beograd: Tanjug
- Kristeva, J. (1969). *Semeiotice recherches pour une semanalyse*. Paris: Edition du Seuil
- Kristeva, J. (1971). Problemi strukturiranja teksta, časopis *Delo*, god. XVII, br. 1, Beograd
- Kristeva, J. (1986). Linguistics, Semiotics, Textuality in *The Kristeva Reader*, Kristeva, J. and Moi, T. (ed). New York: Columbia university press
- Krištofić, B. (1999) „Mi“ i „oni“ u diskursu štampe u *Mediji i rat* (109-121). Zrenjanin: Argument
- Kunzig M., Ziepfel A.(2006). *Uvod u znanost o medijima i komunikologiju*. Zagreb: Zaklada Friedrich Ebert,
- Lacan, J. (1965). *Ecrits*. Paris: Editions du Scuil
- Lachmann, R. (1990). Intertekstualnost pokušaj definisanja pojma u Časopisu *Polja* broj 458. Novi Sad: Kulturni centar, Novi Sad

- Laclau E. Mouffe, C. (1985) *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics*, London: Verso
- Lakroa M.(1996). *New age, ideologija novog doba*. Beograd: Clio
- Lazarsfeld, P.F. and Merton, R.K. (1960): *Mass Communication, Popular Taste and Organized Social Action*, in *Mass Communication*, University of Illinois Press
- Leeuwen T. (2008). *Discourse and Practice: New Tools for Critical Discourse Analysis*. New York: Oxford university pres
- Leuwen, T. (2001) *Semiotics and iconography*, u *Handbook of visual analysis*, London:SAGE Publications
- Leuwen, T. (2005). *Introducing Social Semiotics*. London - New York: Routledge.
- Liotar, F. (1988). *Postmoderno stanje*. Novi Sad: Bratstvo i jedinstvo
- Lippmann, W. (1922). *Public opinion*. New York: Harcourt, Brace and Company
- Luhmann N. (2000). *The Reality of the Mass Media*. Stanford: University Press
- Luhmann, N. (2001). *Znanost društva*. Zagreb: Politička kultura.
- Luman, N. (2001a). *Društveni sistemi: Osnovi opšte teorije*. Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Magedah, E. S. (2008). *Techniques of propaganda and persuasion*. Clayton: Prestwick House,
- Makluan, M. (1971). *Poznavanje opština čovekovih produžetaka*. Beograd: Prosveta.
- McCombs, M., Maxwell, Shaw, D. (1977). *The Emergence of American Political Issues: the agenda-setting function of the press*. New York:West Publishing Co
- McQuail, D. (1992). *Media Performance: Mass Communication and the Public Interest*. London: SAGE Publications
- McQuail, D. (2005). *Mass Communication Theory*. London: SAGE Publications
- Milić, V. (1978). *Sociološki metod*. Beograd: Nolit
- Milivojević, S. (2008). *Kritička tradicija u istraživanju medija: kulturne studije*. *CM: Časopis za upravljanje komuniciranjem*, 8: 29–50.

- Milivojević, S. (2001) Javnost i ideološki efekti medija. *Reč* br. 64/10: 151-213
- Miller, J.-A. (1990). *Jacques Lacan: Opombe h konceptu passage à l'acte*. Ljubljana: Beseda, dejanje, svoboda
- Mills S. (2003). *Michael Foucault*. London: Routledge
- Mills S. (2004). *Discourse*. London: Routledge
- Milosavljević, S., Radosavljević, I. (2000). *Osnovi metodologije političkih nauka*. Beograd: Službeni glasnik
- Morley, D. (1980). *The "Nationwide" Audience*. London: British Film Institute
- Nedeljković S. (2006). Mit, religija i nacionalni identitet: Mitologizacija u Srbiji u periodu nacionalne krize. *Etnoantropološki problemi god. 1. sv. 1*. Beograd: Filozofski fakultet
- Nišić V., Plavšić D. (2014). Uloga medija u konstruisanju društvene stvarnosti. *Sociološki diskurs 7* : 71-79
- Pešić M. (2012). Medijske manipulacije i javni politički diskurs u *Politička revija* br. 4: 161-184.
- Pešić M., Novaković A. (2011). Medijska proizvodnja značenja: kritika jednog redukcionističkog poimanja relacije mediji-poruka-javnost. *Srpska politička misao* 31: 115-138.
- Protest, D. Mc Combs J. E. (1991). *Agenda Setting: Readings on Media, Public Opinion and Policy Making*. Hillsdale: L. Erlbaum.
- Radojković, M. (1987). *Međunarodno komuniciranje*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Radojković, M. (1996). *Podela mišljenja*. Ivanjica: Vega
- Radojković, M. (2003). Politička komunikacija u Srbiji. *Republika*. 304/305 : 29-36
- Radojković, M. (2006). *Medium sindrom*. Novi Sad: Protokol
- Radojković, M., Miletić, M. (2005). *Komuniciranje, mediji i društvo*. Novi Sad: Stylos.

Radojković, M., i Đorđević, T. (2001). *Osnove komunikologije*. Beograd: Fakultet političkih nauka - Čigoja.

Ramasubramanian, S. (2007). Media-based strategies to reduce racial stereotypes activated by news stories. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 84, 2: 249-264.

Rogers, E; Dearing, J. (1988). Agenda-setting research: Where has it been, where is it going? *Communication Yearbook 11*: 555–594.

Saward, M. (2006). Representation. In: Dobson, Andrew and Eckersley, Robyn eds. *Political Theory and the Ecological Challenge*. (183–199). Cambridge: Cambridge University Press, Sontag, S. (1982). *Eseji o fotografiji*. Beograd: Kulturni centar

Škiljan, D. (1978). *Govor realnosti i realnost jezika*. Zagreb: ŠK Zagreb

Stojković B. (1993). *Evropski kulturni identitet*. Niš: Prosveta

Stojnov, D. (2005). *Od psihologije ličnosti ka psihologiji osoba – konstruktivizam kao nova platforma u obrazovanju i vaspitanju*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.

Street, J. (2003). *Masovni mediji, politika i demokratija*. Zagreb : Fakultet političkih znanosti

Šušnjić, Đ. (1984). *Ribari ljuckih duša* . Beograd: NIRO „Mladost“

Tankard, J., Hendrickson, L., Silberman, J., Bliss, K., Ghanem, S. (1991). Media frames: Approaches to conceptualization and measurement. Paper presented at the annual convention of the *Association for Education in Journalism and Mass Communication*, Boston, MA

Tchakhotine, S. (1952). *Le viol, des foules par la propagande politique*. Paris: Gallimard

Teorija i analiza diskursa. www.sajt.com.hr

Todorović, N. (2002). *Interpretativno-istraživačko novinarstvo*. Beograd: Čigoja.

Tomlinson, J. (1991). *Cultural Imperialism*, London: Pinter Publications.

Trenaman, J. McQuail, D (1961). *Television and the political image*. London: Methuen & Co

- Vacić, Z. (2004) *Etika javne reči u medijima i politici*. Beograd: CLDS
- Vasović, M. (2004). Propagandne (ubeđivačke) tehnike u službi manipulacije javnim mnenjem u *Etika javne reči u medijima i politici*. Beograd: CLDS (249-271)
- Vuković, S. (2007). Kako su nas voleli, antirpska propaganda devedesetih godina XX veka. Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića Sremski Karlovci
- Vuksanović, D. (2011). Savremeni mediji i društvena istina u *Kultura polisa*, br.16: 131-142
- Vuksanović, D.(2007). *Filozofija medija, ontologija estetika kritika*. Beograd: Čigoja